

Mihail
BULGAKOV
Mjeshtri dhe
Margarita

Biblioteka Kola Ditore
Prishtinë, 2005

...E po kush je ti fundja më në fund?
Une jam pjesë e asaj force, që
tërë kohën kërkon të keqen e që tërë
kohën bën të mina.

Gëte, "FAUSTI"

KURRË MOS BISEDONI ME NJEREZ TË PANJOHUR

Në të thyer të një dite tepër të nxehi pranverë, dy burra ia behën te pellgu i Patrikanës. Njëri syresh ishte rrëth të dyzetave, veshur me ca petka të përhimta vore, shtatvogël, po i njësuar, flokërenë, me një kapelë mjaft të hukur në dorë, ndërsa në fytyrën e tij të muar me kujdes, spikatnin një palë syze të mëdha tëj mase, zbukuruar me kornizë brirë. Tjetri ishte një djalosh shpatullgjerë e kuqalash, leshrat e shpupurisur i dilnin nga kasketa kuti-kuti, që e kishte ulur deri rrëzë zverkut, këmishën e kishte kaubojs, pantallonat të bardha e të zhübrosura, në këmbë mbante pantofla të zeza.

I pari ishte Mihail Aleksandroviç Berliozi, redaktor i një reviste të vëllimshme letrare dhe kryetar i njësës prej shoqatave letrare më të mëdha të Moskës, e quajtur shkurtimisht MASSOLIT; bashkudhëtar i tij ishte poeti Ivan Nikolaeviç Ponirev, i njohur, sidomos, me pseudonimin Bezdomni.

Të dy shkrimitarët u ndalën nën hijen e ca blirëve, që sapo kishin nisur të bleronin. Pastaj morën drejt një kiosku, në ballin e së cilët lexohej: "Birë dhe lëngje".

Çudia e parë e asaj mbiemje gjëmëmadhe ishte se, jo vetëm afër kioskut, por në tërë shëtitoren paralele me rrujan "Mallaja Bronaja", s' pipëtinte frysë njjeriu. Me gjithë vapen mbijtëse, askush nuk erdhë asaj ore i prebej stolave të shëtores tejendanë të shkretë. Përmes një njëgjulle të thatë, dielli po rrëzohej diku, mutanë unazës Sadovskaja.

- Ujë mineral, - kërkoi Berliozi.

- Skemi, - u përgjigji pronarija e kioskut me çehrenë kushedi pse, të një njjeriu të fyer.

- Birë? - pyeti Bezdomni zëngjirur.

- Në mbrëmje do të bien bërë, - pasoi përgjigjja.
- Po ç'mund të na jepni? - ngulmoi Berliozi.
- Lëng kaisic, po të ngrohtë.
- Na jepni, na jepni, na jepni...

Lëngu i kaisisë ishte me shkumë të bollshme e të verdhë. Sakaq, një si duhmë rrojtoreje u ndie përreth. Sapo shuan etjen, shkrimitarët i zuri lemta. Ata paguan dhe u ulën në një stol atypari, me fytyrë nga pellgjet e Patrikanës dhe shpinçn nga fruga "Bronaja".

Nderkohë, ngjau edhe çudia e dytë, që kishte të bënte me Berliozin. Atij i pushoi lemta, zemra i trahu fort dhe, për një çast, se ku u largua papritur, por mandej u kthye sërishtë me një gjilpërë të topitur kraharorit. Berliozin e pushtoi, njekohësisht, një frikë e pashpjegueshme, dhe ky tmerr që ar gjatë fortë, sa iu shkrep t'a mbathe sa më parë nga Patrikana. Vështroi rrëth e qark i pikëlluar, pa e kuptuar pse që tremburi ashtu. Krejt i zbehtë në fytyrë, ai fshiu ballin me një shami dore dhe foli nën zë: "C'është kështu? Smë ka bërë kurrrë vaki një gjë e tillë... zemra po më bën na... ndiej këputje... Në djall të gjitha. Them të shkoj në Kislovodsk, që të shpëtoj nga kusurë..."

Me të mbaruar këto fjalë, ajri përvëlues u dendësua para tyre dhe nga shtjella e ngjeshur u stis një njeri krejt i tejdukshëm, me një pamje vërtet të habishme: në kokën e vogël një kasketë xhokejsh, një setë të shkurtër të tejdukshme, të lehtë kuti-kuti, rrëth dy metra të gjatë, supëngushtë, kockë e lëkure dhe me një fisionomi (nguliten në mendje, ju lutem) krejt shpotitëse.

Jeta e Berlioxit kish qenë e tillë, që ai nuk që mësuar me asi andrallash. U zverdhë edhe më shumë, zgurdulicë sytë dhe mërmicriti i hutuar: "S'është e mundur, më bëjnë sytë!"

Po ja që pamja ishte e vërtetë: para tij, pa i zënë këmbët në tokë, vazhdonte të tundej majtas e djathtas ai njeriu i çuditshëm shtatante.

Kaç shumë u pushtua nga tmerrti Berliozi, sa mbylli sytë. Provoi t'i hapte pas një grime: vegimi që tretur, xhaketa kuti-kuti që zhdukur. Edhe gjilpëra i kishte rënë nga krahërori.

- Hej, dreq, hej! - thirri redaktori. - E di, Ivan, për pak desh më ra pikë tanë nga vrap! Se ç'pata diç të ngjashme me

halucinacionin, - ai u përpoq të buzëqeshte, por në shtë e tij ende levrinte shqetësimi dhe duar i fërgëllonin.

Pasi i erdhë gjaku në vend, Berliozi freskoi ftyrën me shaminë e dorës dhe shqiptoi i këndellur: "Epo, ku e patëm fjalën...", - dhe vijoi biscedën e lënë përgjysmë për shkak të lëngut të kajtive.

Tëma e usaj bisede, sëlcundëri u mor vesh më vonë, që për Jezu Krishtin. Për munxin e ardhshëm të revistës redaktori i kishte porositur poetit një poemë antifetare, te cilën Ivan Nikolaeviç e shkroi në një kohë rekord, por për fat të keq redaktorit nuk i kishte pëlqyer fare. Sado që personazhin kryesor të poemës, pra Jezuini, Bezdomni e kishte përshtuar me ngjyra fort të errëta, sipas mendimit të redaktorit, poema duhej rishkruar dhe ja, tanë, ky redaktor po i mbante poetit një leksion mbi Jezu Krishtin, për të nënvizuar, ashtu gabimin kryesor të autorit.

Vështirë të thuhet se ç'e kishte penguar Ivan Nikolaeviçin t'a dilte në krye: forca përfytyrues e talentit të tij apo mosnjohja e problemit për të cilin dante të shkruante. Gjithsesi, ai kishte gdhendur një Jezu krejt të gjallë, ndonëse jo tërheqës, po të besueshëm, me një mori mëkatesh tokësore.

Berhozi mështë t'a mbushte mendjen poetit duke i thënë se të gjitha përpjekjet për të vërtetuar nëse Jezu Krishti kish qenë i mirë apo i keq as që ia vlenin, rëndësi kishte fakti i pakundërshtueshëm se si personalitet ai s'kishte ekzistuar kurrë në këtë botë, dhe se të gjitha rrëfimet mbi prejadhjen e jetën e tij s'qenë veçse mëte e trillime të rëndomta.

Të mos harrojmë se redaktori ishte njeri i kënduar dhe dinte t'i citonte me zguarësi historianët e lashtësish, siç qenë, fjalë vjen, i famshimi Filon i Aleksandrinë dhe mendjendriti Josif Flavianin, të cilët s'e kishin përmendur asnjëherë Krishtin në veprat e tyre. Ndërsa zbulonte erudicion të thelië, Mihail Aleksandrovici i kujtoi poetit, midis të tjera, se dhe kapitulli i 44-t, që përfshihet në librin e pesëmbëdhjetë të "Analeve" të famshme të Tacitit, ku flitet për ndëshkimin e Jezuit, s'është veçse një shjojë e mëvonshme dhe krejt e dyshimtë.

Poeti e dëgjoi me vëmendje Mihail Aleksandrovicin, duke vështruar ngultas me atu shtë e tij të blerët e të gjallë. Vëtem më

të rrallë e zinte lemta dhe shante me gjysmë zëri lëngun e kaksive.

- Në të gjitha besimet e Lindjes, si tregull, virgjëreshat s'e kanë për gjë të lindin nga një zot. Edhe të krishterët, po në këtë mënyrë krijuan Jezuin e tyre, i cili nuk ka ekzistuar kurrë në faqe të dheut. Ja, pra, çfarë duhej theksuar me forcë në faqet e poemës.

Zëri prej tenori i Berliozit jehoi në tërë shëtitoren e zbrazët dhe, sa më tepër turrej Mihail Aleksandroviçi shtigjeve të mundimshme të shkencës, ku guxon vetëm një i ditur, pa patur frikë se mund të thyente qafën, aq më tepër gjera interesante e të dobishme mësonte poeti dhe për Ozirisin e Egjiptit, që përfillet si një zot mirëberës dhe si biri i Tokës e i Qiellit bashkë, dhe për Mafuzin e Mardukun, perëndinë - fenikase, madje, edhe për perëndinë më pak të njohtur egërshane Vicli-Pucli, të cilën dikuar e patën nderuar së tepërmë edhe actekët e Meksikës.

Tamam atë çast, kur Mihail Aleksandroviçi po i tregonte poetit sesi actekët plazmonin nga brumi figurën e Vicli-Puclit, në shëtitore u duk figura e atij njeriut të parë. Le të fasin haptazi: me vonesë i dërguan disa institucione të dhënat e tyre me përshkrimin e këtij njeriu. Nuk mund të mos habitesh, po t'i krahu soje këto të dhëna. Kështu, në të parat thuhej se ky njeri ishte shtatshkurtër, me dhëmbë florin dhe se çalonte nga këmba e djathë. Në të dytë dilit me alamet trupi, me dhëmbë platini dhe çalamani nga këmba e majtë. Në të tretat vëcejë në dukje, - në mënyrë lakonike, se ai njeri s'kishte asnjë tipar të veçantë.

Duhej të pranojmë se asnjë prej këtyre të dhënavë nuk përputhej me të vërtetën.

Para se gjithash, ky njeri nuk çalonte nga asnjëra këmbë dhe s'ishte as i shkurtër, as katana, por thjesht trupgjatë; në anën e majtë kishte dhëmbë platini, ndërsa në të djathtën dhëmbë floriri. Ishtë veshur me një kostum të shtrenjtë bojëhiri si dhe me një pale këpucë të jashtme, po në ngjyrën e kostumit. Beretën e përhime e kishte ngjeshur rrëzë veshit me fodullëk, nën sqetull mbante një bastun me mollëz të zezë, të ngjashme me kokën e një pudeli. Në të parë, dukej dyzet e ca vjeç. Gojen se si e kishte ashtu, të shtrembëuar. I rruar raze, zeshkan, syrin e djathtë të zi, të majtin, s'dibet pse, e kishte të gjelbër; me vetullë të zeza,

veçse njëra me e lartë se tjetra. Shkurt fjalë, dukej tamam si një i huaj. Dhe ky i huaj kaloi para stolit ku po preheshtin poeti me redaktorin, i vështroi me bisht të syrit, pastaj, befas, u ndal dhe u ul në stolin përbri, rja dy hapa larg tyre.

Gjerman, mendoi Berliozi, veçse s' paska vapë, derisa mban dorashka.

Tjetri i përfshiu me një vështrim shtëpitë shumëkatëshe rrëth e qark pellgut dhe, nga mënyra e vrojtimit, s'ishte e zorshme të pëlcasje se këtë vend ai po e shihe për herë të parë, ndoshta edhe andaj trëgohej i interesuar.

Ai e përqendroi vështrimin në katet e epërmë, dritat e të cilave pasqyronin verbueshëm nëpër qelqe dieillin e përthyer, tek po largohej njëherë e përgjithmonë nga Mihail Aleksandrovici Mandej sytë e tij zbritën poshtë, ku xhamat po i zaptonte mugëtira e ndajnatës, s'di se kujt i buzëqeshi dashamirësish, picoroi sytë, vuri duart mbi mollëzën e stapit dhe mjekrën te pëllëmbët e duarve,

- Ti, Ivan, - u hodh e foli Berliozi, - e ke paraqitur mirë dhe në mënyrë satirike lindjen e Jezuit, birit të perëndisë, veçse nuk ke patur parasysh se edhe para Jezuit patën lindur mjaft bij perëndish, si për shembull Adortisi i Fenikisë, Atisi i Frigisë dhe Mitra e Persisë. Mirëpo, e vërteta është se asnjë syresh, as ka lindur e as ka jetuar ndonjëherë në këtë botë. Po këshnu qëndron puna edhe me Jezuin, ndaj ishte e nevojshme që, në vend të lindjes ose të ardhjes së magjistarëve, t'i kishe përshkruar thashethemet e pakuptimita mbi këtë ardhje. Se nga tregimi yt del sikur Krishti ka lindur pëmjëmend!

Bezdomni u përpooq ta fashiste lemjën që po e torturonte, ai mbajti frymën disa herë, por më koi, se nuk gjeti e nuk gjeti derman. Në këtë e sipër, njeriu i panjohur u ngrit dhe bëri për nga shkrimitarët e habitur. Kuptohet se Berliozi s'mund ta vazhdonte më tej leksionin e tij.

- Më falni, ju lutem, nisi i ardhuri me theksin e një të huaj, por pa i keqshqiptuar fjalët, - edhe pse nuk njihemi, prapë po i lejoj vetes... objekti i kuvendimit tuaj më tërhoqi aq shumë, sa ...

Sakaq, gjithë mirësjellje, ai hoqi beretën nga koka dhe shkrimitarëve, pas kësaj, s'u mbeti tjetër, veçse të ngriheshin dhe i përkuleshin me nderim.

"Më tepër ka të ngjatë të jetë francez..." - dyshoi Berliozi.
"Polak..." - tha Bezdomni.

Ndoshta e vlen të shtojmë se, që në fillim, i huaji nuk i ka përshtypje të mirë poetit, kurse Berliozi i pëlqeu ose, më saktë, jo se i pëlqeu, por..., si të themi, së palcu, i ngjalli interes. - A mund të ulem? - pyeti i huaji njérëzisht.

Të dy miqtë u zhvendosën, si padashur, i huaji u ul tërë shkathtësi midis tyre dhe, aty për aty, hyri në bisede.

- Në s'më hënë veshët, ju patët mirësinë të thoni se Jezui s'ka ekzistuar asnjëherë në faqe të dheut? - pyeti ai, duke i drejtuar Berliozi blertësinë e syrit të majtë.

- I keni rënë në të, - u përgjigji Berliozi pa të keq - unë pikërisht për këtë po flisja.

- Ah, kjo është temë mjaft interesante! - klithi gazmor i huaji. Po ky ç'dreqin do, mendoi i ngrysur Berliozi.

- Po ju, jeni në një mendje me bashkëbiseduesin tuaj? - pyeti Bezdomnin i parjohuri. - Qind për qind! - pohoi poeti, të cilin i pëlqente të shprehej shkurt e prerë. - Sa mirë! - tha i pafuari dhe, kushedi pse, këqyri hajdutërisht andej-këndej. Pastaj, vijoi me zë të ulët. - Më faltu për shqetësimin, por, me sa munda të nuhas, përvëç të tjerave, ju as Zotin nuk e besokeni?

- Sytë e tij xixelluan të frikësuar. Ai shtoi: - Ju betohem se këtë s'do t'ia them askujt!

- Po ne këtu nuk i besojmë Zotit, - u përgjigji Berliozi me një fije buzaguzi dhe si për t'ia hequr frikën të huajt, vijoi: - Ne këtë mund ta deklarojmë botërisht.

I huaji u mbështet mbi shpinëzën e stolit dhe pyeti kureshtar:

- Jeni ateist?

- Po, - u përgjigji Berliozi, gjithë me të buzëqeshur, ndërsa Bezdomni mendoi i zemëriar: "Ç'na u qep ky patok i huaj!"

- Ah, po kjo qenka gjë e bulcur, - shprehu habi i huaji, duke veshtruar herë njerin, herë tjetrin.

- Në vendin tonë, ateizmi është i ligjëriar, - tha Berliozi me një farë diplomacie, - shumica e popullit tonë, prej kohësh dhe në mënyrë të ndërgjegjishme, nuk u beson më përrallave mbi zotin.

I huaji u ngrit në këmbë, i shtrëngoi dorën redaktorit të hutuar dhe i tha:

- Më lejoni t'ju falënderoj nga zemra!
- Përse e falënderoni? - pyeti Bezdromni, duke përpjekur qepallat.

- Sepse unë, si udhëtar, i çmo shumë të dhënat me rëndësi të jashtëzakonshme, - shpjegoi njeriu i çuditshëm, që i shoqëroi fjalët me një ngritje kuptimplotë të gishtit të dorës,

Kjo e dhënë me rëndësi të madhe, siç duket, i la atij vënet një mbresë të thellë, sepse vështroi tërë drojë shtëpitë përreth, sikur të trembej se mos shihje nga një ateist në çdo dritare.

Jo, jo ai është anglez..., mendoi Berliozi, kurse Bezdromni i vrenjitur tha me vete: "Po rusishten ku ta ketë mësuar valle?"

- Më lejoni t'ju pyes, - u hodh e foli përsëri mysafiri, pas një ngurrimi, - a jeni në gjendje t'i hidhni poshtë dëshmitë që provojnë ekzistencën e zotit, të cilat, siç dihet, janë plot pesë.

- Eh! - ia bëri Berliozi me këquardhje. - Ç'e do, asnjë nga këto dëshmi s'vlen një grosh, ndaj dhe njerëzimi prej kohësh i ka flakur arkivave. Pranojeni se për logjikën njerëzore, nuk ka asnjë dëshmi të pranueshme mbi ekzistencën e zotit.

- Bravo! - thirri i huaji. - Bravo! Mendimi juaj rrëth kësaj cështjeje përputhet plotësish me tëzën e Kantit, e këtij plaku të papertuar. Pas shkatërrroi fund e krye të pesë dëshmitë, si përu tallur me vetyven, ai krijoj, pastaj, dëshminë e gjashët.

- Por as kjo dëshmi e Kantit, - kundërshtoi redaktori erudit, - gjithashtu nuk është bindëse. Jo më kot Shileri thoshte se arsyetimet e Kantit rrëth këtij problemi mund të kënaqin vetëm skillevërit, kurse Shtraus gjajsej së qeshuri më këtë dëshmi.

Edhe kur fliste, Berliozi nuk i ndahej për asnjë çast pyetja: "Po kush është ky, xhanëm? Dhe si shpjegohet që rusishten e di kaq mirë?"

- Vetëm për këtë dëshmi, Kanti e ka hak të mbyllët nja tre vjet në Sollovkë! - ia këputi Ivan Nikolaeviçi.

- Kujdes, Ivan, - i tërroqi vërejtjen kolegut të vet Berliozi. Megjithatë, propozimi që Kanti të mbylli në Sollovkë, jo vetëm nuk e befasoi të huajin, por, përkundrazi, e entuziazmoi së tepërmë.

- Pikërisht, pikërisht, - klithi ai, duke këqyrur Berliozin me atë syrin e majtë, plot shndritje të gjelbra, - Kanti atje e ka vendin! - ia thashë asohere në tryezën e sillës: "Ju profesor, keni

shpikur diçka të pabesueshme! Shpikja juaj mund të jetë dhe e mençme, veç është mjaft e pakuptueshme. Do t'ju përqeshin".

Berliozi zgurdulloi sytë. "Në tryezën e sillës... Kantit?... Kujt ia shet këto pallavra?!" - mendoi ai.

- Po - vijoi i huajt, pa u stepur aspak, me habinë e Berliozit. Pastaj iu drejtua poetit: - Është e pamundur ta dërgosh atë në Sollovkë, për shikakun e thjeshtë se qysh prej njëqind vjetësh ai ndodhet në ca vende shumë me të largëta se Sollvoka dhe, ju siguroj se nuk ka forcë në botë që ta nxjerrë së andejmi.

- Më vjen keq! - u përgjigji pocti grindavec.

- Edhe mua më vjen keq, - poboi i panjohuri, ndërsa syni i shkëlqente. Dhe në çast, vazhdoi: - Veç mua më shqetëson pyetja: nese zoti nuk ekziston, atëherë kush e drejton jetën njërezo dhe, në përgjithësi, tërë harmoninë tokësore?

- Vetë njeriu, - nxitoi të përgjigjej Bezdomni, disi i zemëruar, edhe pse pyetja nuk ishte shumë e qartë.

- Më falni, - ia ltheu me të bujtë i panjohuri, - veç s'mund të drejtoh jetën, kështu, në tym, pa patur një plan për një periudhë kohe pak a shumë të gjatë, ta zëmë qoftë edhe për një mijë vjet. E po, si mund ta bejë këtë i ziu njeri, kur nuk e di si do t'i vejë filli deri të nesërmën? Ja, përfytyroni, për një çast, se dotë filloni ta drejtoni jetën, të urdhëroni të tjerët e vvetveten dhe, ndërsa ia keni marrë dorën kësaj pune, befas, ju godet një sarkomë në mushkëri... - Këtu i huaj buzëqeshi embël, thuase mendimi mbi sarkomën t'i sillte ndonjë kënaqësi. - Po, një sarkomë, - e përsëriti këtë fjalë kumbuese, duke u kapërdisur cazë si ai maçoku në thekër, - Kuptohet se, pas kësaj, ju s'mund të qeverisni më! Në rrëthana të tilla, përvëç fatit tuaj, ju s'do të interesoheni më për asgjë. Të afërmimit do të fillojnë t'ju gënjejnë. Për ta imposhtur në një farë mënyre të keqen që ju ka zënë, do t'iu turreni mjekëve, shkencëtarëve, mandë sharlatajanëve, mbasë edhe fallxhorëve. Me kalimin e kohës do ta kuptoni se, si të parët, si të dytët, ashtu dhe të tretët, nuk bëjnë tjetët veçse ju përcjellin me lugë të zbrazët. Dhe fundi i përpjekjeve tua ja është tragjik: ju që deri pari një muaji pardehnikit se diç drejtonit, tanë dergjeni i kallkanosur në një arkivol druri. Të afërmimit, mbasë e pikasin se, tashmë, jeni bërë krejt i padobishëm për ta, marrin dhe ju djegin në furrë. Por ndodh edhe më keq: sapo njeriu

përgatitet të shkojë në Kisilkovodsk. - këtu i huaj puliti syle, - për shkaqe krejt të panjohura - nështet dhe bie nën tramvaj. Mos vallë do të thoni se, edhe në këtë rast, ai nuk ia arriti dot qëllimit, ngrënë s'ishte i zoti të drejtonte vëveten? A s'do të ishte më e drejtë të thuhej se dikush tjetër e drejtonte atë? - pyeti i panjohuri, duke u shkrirë në një buzëqeshje të mështësime.

Berliozi dëgjoi me vëmendje të madhe historinë e pakëndshme të sarkomës e të tramvajit dhe tanë po i vinte mendja rrotull. "Nuk është i huaj, jo", thoshte me vete. "Si njeri, qenka interesant... Po cili do të jetë vallë?"

- Me sa shoh, ju është tekur për një cigare? - iu drejtua Bezdromnit i panjohuri. - Çfarë cigaresh ju pëlqejnë?

- Sigurisht të vendit, - u përgjigji i inatosur poeti.

Pa e zgjatur, i panjohuri nxori nga xhepi kutinë dhe i afroi Bezdromnit cigare vendi. Të dy miqtë u çuditën. Po ata mbetën pa mend më tepërt me kutinë e stërmadhe të duhanit, mbi kapakuin e së cilës vezullonte me flakërima të kaltra dhe të bardha një trekëndësh diamanti.

Tani, këta letarë menduan secili të veten. Berliozi: "Qenka i huaj", kurse Bedomni: "Dreqi e merr vesh, ër"

Poeti dhe i huaj e ndezën, kurse Berliozi nuk ishte terjaq duhani.

"Do ta kundërshtoj, - kuturisi me vete Berliozi, - do t'i them se njeriu, natyrish, është i vdekshëm dhe këtë askush s'e ka as ndërmend ta mohojë. Po ja që..."

Mirëpo i huaj, sikur t'ia kishte blerë mendimin, s'i la kohë.

- Po, - tha ai - njeriu është i vdekshëm, veçse kjo do të ishte gjysma e së keqes. Mynxyra është se, kur e kur, ai bëhet i vdekshëm, krejt papritur e pakujtar. Dhe, në përgjithësi, njeriu nuk di nëse do të ngryset apo jo i gjallë.

"Problemi po shtrohet krejt së prapthi...", arsyetoi Berliozi, ndaj dhe kundërshtoi:

- Këtu më ngjan se po e teproni. Unë, për shembull, e di që tani, pothuajse me saktësi, se çfarë do të bëj sonte. Afërmendsh, nëse në rrugën "Bronaja" më bie në kokë ndonjë tullë...

- Asnjëherë nuk ka ndodhur që tulla t'i bjerë dikujt në kokë pa ndonjë shkak, - ndërhyni rëndë-rëndë i panjohuri. - Ju siguroj se vdekja nuk do t'ju vije nga tulla, por nga shkaqe të tjera.

- Atéheré, a mund té mē thoni se nē c'ménysté do té mē vije?
- Pyeti me njé ironi té natyrshme Berliozi, duke u zhytur pérheré e mē tepér nē kétē bisodé té pakuptimtē.

- Me gjithé qejf, - ia pat i huaji dhe e mati Berliozin me njé vështrim, sikur po bëhej gati t'ia qepte njé kostum. Né kétë e sipér, se c'mërmëriti ca fjalë té shkëputura, pastaj i ngazellyer, deklaroi me zë té lartë: - Do t'ju pritet koka!

Bezdomni e pa me inat té panjohurin, që po çaprashiste mbarë e mbrapsht, ndërsa Berliozi pyeti duke nënqeshur me përdhunë:

- Po kush do té ma presë? - Armiqi? Intervencionistë?
- Jo, - u pëngjig i huaji, - njé fémër ruse, njé komisarolase.
- Hmm, - turfullot Berliozi, i pezmatuar me shakanë e tjetrit,
- më falni kjo më duket disi e pabesueshme.
- Edhe ju té më falni, - lu kthye i huaji, - por ka pér té ndodhur ashtu siç thashë unë! Do té desha t'ju pyesja tani, nëse nuk përbën sekret: çfarë do té bëni sonte?

- Asnjë té fshehtë nuk ka në kétë mes. Tani do té shkoj në Sadovaja, ku kam shtëpinë dhe, në orën dhjetë té mbrëmjes, do té kryesoj njé mbledhje té MASSOLIT-it.

- Jo, kjo është krej e pamundur, - e kundershtoi i huaji.
- E përsë?
- Sepse, - u step njé grimë i panjoburi, duke vështruar sykapsitur qellin, ku fluturonin disa zogj té zini, tek parancienin freskinë mbrëmësore, - sepse Anushka tashmë e ka blerë vajin e lulediellit dhe jo vetëm e ka blerë, por madje edhe e ka derdhur. Kështu që mbledhja nuk do té bëhet.

Një heshtje e plotë pllakosi rrëzë blirëve, sikur tashmë, gjithçka té ishte bërë e qartë.

- Më falni, - i foli, më në fund Berliozi, duke vështruar llafazarin absurd që grinte lakra, - c'hyn këtu vaji i lulediellit?... Dhe pér cilën Anushkë e keni fjalën?

- Jua them unë se c'hyn këtu vaji i lulediellit, - ndëryni befas Bezdomni, pasi vendosi, me sa duket, t'i shpallte luftë bashkëbisueduesit té paftuar. - A mos keni qenë ndonjëherë, o zotëri, në çmendinë.

- Ivan!... - deshi ta përbante zëulët Mihail Aleksandroviç.

Mirépo i huaji, në vend që të tregonte shenja lëndimi, ia plasi një të qeshure të gjëzueshme.

- Kam qenë, si nuk kam qenë. Madje disa herë - thirri, pa ia ndarë poetit njérin sy, që nuk i qeshite aspak. - Ku s'kam qenë unë! Veçse më vjen keq që s'gjetë rastin ta pyesja profesorin se ç'është skizofrenia. Këshitu që, ju mabetet juve ta bëni këtë, Ivan Nikolaeviq!

- Nga ma dini emrin?

- Më fahni, Ivan Nikolaeviq, po kush s'ju njehi ju?

I huaji nxorri nga xhepi numri i dëshëm të "Gazetës letrare" dhe Ivan Nikolaeviqi pa në faqen e saj të parë portretin e vet, shoqëruar me disa vangje të shkruara nga dora e tij. Veçse ajo provë fame e popullariteti, që deri dje e pati gjuar, tanë nuk i bëri hiç përshtypje poetit.

- Më fahni, - tha ai dhe ftyra sikur iu mirejt, - a mund të prisni një minutë? Dua t'i them një dy fjalë këtij shokut tim.

- Me kënaqësi! - thirri i panjohuri. - Këtu nën hijen e blirëve, është aq mirë dhe për më tepër, nuk kam ndonjë nxitim.

- E di si është puna, - mërmëriti poeti, pasi e tërhoqi Berliuzin mënjanë, - ky s'është turist, por spion. Ky është një emigrant rus, që e kanë hedhur fshëhurazi këtu tek ne. Kërkoi dokumentet, para se të na shpëtojë nga duar dhe ...

- Me tërë mend e ke? - mërmëriti i alarmuar Berliozi, ndërsa me vete tha: "Ai ka të drejtë!"

- Besonë, ai hiqet si budalla, në mënyrë që të vjelë diçka nga ne. E dëgjon si e flet rusishten? - Dhe, ndërkohë, poeti vështronte me bisht të syrit se mos iu mbathë i panjohuri. - Le ta kapim sa nuk është vonë.

I shkoi krahun Berliozi dhe e tërhoqi përsëri nga stoli.

- Ju kërkoi ndjesë që, nga zjarri i diskutimit, harrova të prezento hem. Ja kartëvizita ime, ja ftesa për të ardhur si këshilltar, - foli i krekosur i panjohuri, duke i zhbiruar me sy të dy njerëzit e letrave, që u pataksën. "I paska dëgjuar të gjitha, drejti..." mendoi Berliozi dhe, me një lëvizje të butë të dorës, i dha të kuptonte se nuk i duhesin dokumentet. - Ndërkohë që i huaji po ia jepet ato redaktorit, poeti mundi të lexonte në kartëvizitën fjalën "profesor", shtypur në gjuhë të huaj si dhe gjemën e parë të mbiemrit, një W.

- Faleminderit, - mëmërëti, i turbulluar redaktori, ndërsa shihte sesi po zhdukeshin përsëri në xhepin e të huajt ato dokumente.

Mirëkuptimi u rivendos dhe që të tre u ulën sërisht mi në stol.

- Jeni ftuar këtu me cilësinë e këshilltarit, profesor? - pyeti Berliozi.

- Po, si këshilltar.

- Gjerman, jeni? - pyeti Bezdromni.

- Une?... - iu përgjigji pyetjes me pyetje profesori dhe, befas, ra në mendime. - Po, ndoshta edhe gjerman... - tha ai.

- Rusishten e fision shumë mitë, - vërejti Berliozi.

- O, që ta dini, jam poliglot dhe njoh mjaft gjuhë - tha profesori.

- Po c'profesion keni? - pyeti Berliozi.

- Jam specialist në fushën e magjise së zezë.

"Hë më të lumtë!...", tha vetmevete Mihail Aleksandrovici.

- Dhe këtu ... këtu, ju kanë ftuar si specialist i magjise së zezë? - pyeti ai me të bëlbëzuar.

- Pikës i ke rënë, - pohoi profesori. Ai vazhdoi: - Në bibliotekën e shtetit tuaj janë zhluar ca dorëshkrime origjinale të Herbert Doriakut, pekroman i përmendur, që ka jetuar në shekullin e dhjetë. Më është kërkuar që t'i shoh, si i vetmi specialist i aftë pér t'i deshifruar.

- Ah, ah! qenkeni historian? - pyeti Berliozi me respekt dhe, tashmë, i lehtësuar nga ky shpjegim.

- Po, edhe historian jam, - nuk e mohoi shkencëtar, i cili pa asnjë shikak të dukshëm shtoi: - Sonte te Patrikana do të ndodhë një mesele interesante!

Të dy miqët mbeten sërisht gjyeshapur. Profesori i ndoll me një shenjë që të afroheshin dhe, sapo atë u përkulën ndaj tij, mëmërëti:

- Mos harroni, Jezusi ka ekzistuar vërtet.

- Profesor, - ia pat Berliozi me një buzëqeshje disi të sforuar, - me gjithë respektin që kemi pér thellësinë e dijeve tuaja, kurrsesi s'mund të pajtohem me këtë pikëpamje.

- E çfarë pasta? Këtu nuk është fjala pér pikëpamje, në këtë mes ka rëndësi fakti që Jezui ka ekzistuar dhe pikë.

- A mund ta vërtetoni disi konklusionin tuaj? - pyeti Berliozi.

- Çdo vërtetim është i tepërt, - u përgjigj profesori zëulet, tanimë pa asnjë theks prej të huaj. - Çdo gjë është e thjeshtë: me një pelerinë të bardhë ...

PONC PILATI

Në agimin e ditës së katërmëdhjetë të muajit nisan, që binte në pranverë, prokuratori¹ i Judesë, Ponc Pilati, doli me një hap të lehtë kalorësi në kolonadën e mbuluar, midis dy krahëve të pallatit të Iredit të Madh, veshur me një pelerinë të bardhë, poshtë së cilës spikaste astari i purpurë. Më tepër se çdo tjetër në këtë botë, kalorësi urrente aromën e trëndafilit, çka e kishte edhe si ogur të keq, ndaj i dha karar se dita e sotme do t'i shkonte ters. S'di sepse, prokurorit i që tiposur se këtë erën e trëndafilit, që bëhej aq krupëndjellëse kur përzihet me duhmën e shalës prej lëkure dhe me djersën e eskortës, e lëshonin palmat dhe qipariset e kopshtit.

Kohorta² e parë e legionit³ "Vetëtima", kishte arritur në Jerusalem njëherësh me prokuratorin dhe që vendosur në ca anekse prapa pallatit. Kuzhinierët kishin filluar e po përgatitën drekën e centurieve⁴. Këtë e dëshmonte një tym i dendur dhe i athët, që tek vrojonte përmes një dere të hapur, e bënte edhe më gërditës trazimin e rëndë të trëndafilit.

"Pse më ndëshkon kështu, o Zot! Ç'te kam bërë, vallë... Migrenë moj migrenë, që po ma merr shpirtin një çikë e nga një çikë. Gjysmën e kokës s'e kam timen. E di, se do të vdes, se s'ka

¹ Prokuror është zotueshë-funkcioner i përfunditshëm i perandorit në provincë, që drejtonte kryesisht vjetën e takave, që i derdheshin në arkën e perandorit (sh.p.).

² Kohorta - njësi ushtarakë në Romë e lashtë që shih sa një e dhjetë e legionit, njësi ushtarakë me 300 deri 600 ushtarë (sh.p.).

³ Legion - njësi ushtarakë themelore në ushtarinë romake, që përfshinë rreth shumë kohoret (sh.p.).

⁴ Centurie - njësi prej njëqind ushtarësh kalorës në Romë e lashtë (sh.p.).

ilaç për këtë sëmundje... Do të mundohem të mos e lëviz kokën, se ndofia, kushedi..."

Në sheshin e shtruar me mozaik, pranë shatervanit, ishte vendosur një kolltuk. Pikërisht aty vajti dhe u ul prokuratori. Askujt s'i hodhi sytë dhe vetëm se shtriu dorën anash. Sekretari u përkul me temena dhe i dorëzoj një pergamenë. Pasi e lexoi shpejt e shpejt me grëmisa dhimbjeje në fytyrë, prokuratori ia ktheu sërisht sekretarit, duke shkruar si me zon:

- Ky i burgisur a mos është gjë nga Gadileja? Po dojen e tij a e mori tetrarku?

- Po, - u përgjigj sekretari.

- E mandej.

- Nuk dija asnjë mendim, kurse vendimi për dénimin me vdekje të Sinedrionit¹ e dërgoi që ta firmosni ju, - sqaroi sekretari.

Prokuratori rrudhi fytyrën e tha zëulën:

- Sillimini këtu të pandehurin.

Pas disa çastesh, para kolltukut të prokuratorit ndaloj një djalosh njëzetegjashtëveçar, i shqetësuar prej dy legionarëve². Veshur me një kiron³ të kaltër arna-arna. Me fashë të bardhë në koke e duart i kish të lindhura pas shpine. Binte në sy një vurratë e madhe në syrin e majtë dhe buzët i ishin tërë plagë gjakmipksur. Gojëkyqur, vështironte prokuratorin gjithë frikë. Përfaqësuesi i ligjt s'foli një grimë herë. Mandej, krejt i qetë, pyeti në gjuhën arameishtë:

- Ti i mbushe mendjen popullit të shkatërronte tempullin e Jerusalemit?

Prokuratori rrinte si i ngrirë, vetëm buzët i lëviztin paksa. Trembej se mos e plakosnin dhimbjet e padurueshme të kokës. Duarlidhuri drejtoi disi trupin dhe zu të fliste: - Më beso, o njeri i mirë!

- Unë, njeri i mirë⁴ Gabohesh. Për popullin e Jerusalemit, unë s'jam veçse një përbindësh i tërbuar. Së paku, këshu-

1. Tetrark o vandilltar i tetrarkisë.

2. Sinedrion - Këshilli i të mosluarve në Judeu i vjetër para rënies së Jerusalemit, që loyente funksione të larta fitare, shitetësore dhe juridike (sh.p.).

3. Legionar - Lufitëtar i legionave romake (sh.p.).

4. Kënd-veshje greke (sh.p.).

përshtipërisin lart e poshtë. Dhe unë u jep të drejtë. Pa më sillni këtu edhe atë centurionin⁷ Mivrasës.

Kur centurioni i centuries së parë, Marku, i njohur me nofkën Mivrasës, u paraqit para prokuratorit, të gjithë patën përshtypjen se ai solli me vete emësirën. Mivrasësi ishte më i gjatë se ushtari më i gjatë i legionit dhe aq shpatullgjerë, sa u duk sikur e mbuloi tërësisht diellin që ende pluskonte atje lart, hapësirave qellore.

Centurionit prokuratori i foli latinisht:

- Ky i burgosur më quajti "njeri i mirë". Hiqmami sysh për disa çaste dhe i shpjegoni sesi lipset të bisedoje me mua! Veç mos e sakutoni.

Vetëm me një nojmë dore, Mark Mivrasësi e detyroi të burgosurin t'i shkonte pas. Përveç prokuratorit të shtangur, të gjithë si qenë e ndoqën me vëmendje këtë skenë. Marku ishte shumë i gjatë dhe shumë i shëmtuar. Një topuz gjerman ia kishte thyer hundën dikur. Ndaq kudo që shkelte, të gjithë kthenin kryet dhe e vështronin me vërejtje.

Cizmet e rënda të Markut kumbuan mbi mozaikun e shtuar, ku hija e të burgosurit shkiste pa u ndier. Një heshtje varri sundoi, paskëtaj, mes kolonave, anës e përqark. Përveç gugamës së pëllumbave në sheshin pranë ballkonit dhe ligérimit të ëndshëm dhe çodhës të ujës të shatërvanit, asgjë tjetër s'dëgjohet aty pari.

Prokuratori do të deshte të ngruhej, të kridhët kokën në uje dhe të ngrinte atje për disa çaste, si statujë. Po a ia viente valle? A do t'i qetësohen, paskëtaj, dhimbjet cilitëse? Si zot!

Pasi dolën nga kopshti, Marku i rrëmbeu kamxhikun nga duart një legionari te këmbët e një përmendoreje bronzi dhe e goditi të burgosurin shpatullave, vec jo me tërë fuqinë krahut. E prapë i burgosuri u plandos, menjëherë, përtokë, si t'ia kishin prerë gjunjet, u zverdh në fytyrë, u vështirësua fyrnëmarrja dhe sytë iu qelqëzuan. Marku e ngriti viktimin në këmbë vetëm me dorën e majtë, si të qe një thes i zbrazët dhe i foli me një zë hundak, gjithë duke i shtrembëuar fjalët e arameishtes:

⁷ Centurion-komandant (një centurije në ushtrinë e Romës se lashtë; komandant i gjindshës (sh.p.).

- Prokurator i romak për ty është hegjemon dhe vetëm këshu do ti drejtoshesh. Ti qëndrosh gatit. Më kuptove apo mos do që të hash kamxhikë sërishtin?

I burgosuri u luhat, por e mbodhi vëten, iu kthye çchereja e fytyrës, gulkoi dhe u pëngjigj, si me përdhunë:

- Ju kuptova. Veç mos më rrënni.

Mbas një minute i burgosuri u përball sërisht me prokuratorin. Një zë i dobët dhe i sëmurë pyeti:

- Emrin?

- Emrin tim? - pyeti, aty për aty, i burgosuri. Me tërë qenien e tij ai shprehte gatishmërinë për të qenë sa më i qartë në përgjigje, në mënyrë që të bëhej burim zemërimi.

Prokurator i tha me gjysmë zëri:

- Po të kuj? Se unë për vete e di si më quajnë. Dhe mos m'u hiq më budalla sesa je. Tëndin, pra. - Jeshua, - u pëngjigj, shpejt e shpejt, i burgosuri.

- Po nofkën? - Ha-Nozri. - Nga je?

- Nga qyteti i Gamalës, - u pëngjigj i burgosuri, duke kthyer kryet nga veriu, vendlindja e tij.

- Ç'prindër ke?

- Me saktesi nuk e di, - u pëngjigj gjallërisht i burgosuri. - Prindërit s'më kujtohen. Thonë se im atë ka qenë sirian..

- A ke vendbanim të përhershëm?

- Jo, - u pëngjigj me drojë i burgosuri, - udhëtoj nga një qytet në tjetrin.

- Këtë mund ta thuash me një fjale - endacak - tha prokurator i dhe, sakaj, pyeti - Po farefis a ket?

- Jo. Jam njeri pa njeri.

- Shkrim e këndim a di? - Po.

- Përveç arameishtes c'gjuhë tjetër di?

- Greqishten.

Njëra zgavër u mbyll. Kapakët e enjtur të syrit tjetër u çelen dbe tehu i topitur i një vështrimi të venitur nga mundimet, u ngul mbi të burgosutin. Pilati i vijoi hisedën në gjuhën greke.

- Pra, ti i bëre thirje popullit që tu rrënon të tempullin?

I burgosuri sikur u ripërtëri, i zhveshur, tanimë nga çdo lloj frike, dhe greqishtes iu pëngjigj po greqisht:

- Unë, he... - dhe, sakaj, u tkur i tmerruar, se mos i shkiste

goja dhe fliste ndryshe pérndryshe. - Hegjemon, unë s'kam synuar kurrë në jetën time të shkatërroj ndërtësën e tempullit dhe për mua gjithmonë kanë qenë të huaja veprime të tilla.

Tek mbante protokollin në atë tryezën e tij të vogël, sekretari hapi gojën i habitur. Ngriti e uli kryet mbi pergamenën që kishte përparrë.

- Sa i madh dhe sa i larmishëm është numri i njerëzve, që vërshojnë qytetit ditët e festave. Mes tyre gjen edhe magjistarë, edhe asirologë, edhe profetë, edhe vrasës, - tha prokuratori, - po edhe gënjeshtarët nuk mungojnë! Ti, për shembull, s'je veçse një gënjeshtar. Se akuza të cilëson shkoqur, si një frymëzues përrënimin e tempullit, edhe dëshmitarët po të njëjtën gjë dëshmojnë.

- Këta njerëz të mirë, - ia ktheu i burgosurit, - s'kanë nxjerrë asnjë mësim nga jeta, ndaj dhe i ngatërrojnë, ashtu, tërë ato që kam thënë. Druhen se mos ky mishmash do të vazhdojë edhe për një kohë mjaft të gjatë. S'ka si të ndodhë ndryshe, kur thëniet m'l shnembërojnë dhe m'l gjymtojnë.

Ra një heshtje. Tërë ninëza e të burgosurit, tanë, pasqyrohet e vagelluar në sytë e sëmurrë të prokuratorit.

- Po të lajmëroj për të mbamen herë, o bandit, mjaft luajte të çmendurin - mërmëriti ngadalë e me të butë Pilati, - edhe pse dosjen e ke të vogël, prapë s'e kemi hiç të zorshme të të varim.

- O, jo, hegjemon, jo, u mbroji i burgosuri dhe u përqendrua i tërë me dëshirën për ta bindur tjetrin - dikush endet tutje-tëhu me një pergamenë dhie në dorë dhe s'pushon së shkruari. Veç u tmerrova një ditë kur rastisi që t'i hedh një sy asaj pergamenë. Të gjitha ato fjalë që hasa aty, s'm'i kishte nxjerrë goja. Iu luta atij njeriu që ta digja atë pergamenë. Por ai ma nëmbeu nga dora dhe ia dha vrapt.

- E kush ishte ai? - pyeti Pilati me përcrim dhe zuri tëmthet me dorë.

- Mateu Levi, - kallëzoi i burgosuri, pa mëdyshjen më të vogël. - Me këtë tagrambledhës u ndesha, së pari, mugës për në Betoni, ku më foli dhe i fola. Në krye u soll keq ndaj meje, madje edhe më fyu, duke më krahasuar me një qen. - Këtu i burgosuri shpuri buzën ne gaz, - veç unë, nga ana ime, s'shoh asnjë të keqë te kjo kafshë, kështu që s'më mbeti hiç hatri.

Sekretari u step dhe vështroi prokuratorin me bishtin e syrit. - ...dhe pasi më dëgjoi, sikur u zbut një çikë, - vazhdoi Jeshuai, - dhe, më në fund, i hodhi paratë në mugë dhe më tha se do të vinte të udhëtonte me mua.

Pilati nënqeshi vetëm me cepat e buzëve, skërmitti dhëmbët e verdhë, u rrotullua i gjithi ndaj sekretarit, dhe shqiptoi:

- O, ti, qytet i Jénisalemit. E ç'nuq po ndodh trugëve tua. Ku është parë e dëgjuar, që një tagħra mbleħħes t'i flakë paratë si pa għej tħi keq.

Sekretarit s'i mbeti veçse tē shikerbente buzqeshjen e Pilatit.

- Mandej ai më tha se, paskočtaj, paratë do t'i urrente pér vdekje, - shpjegoj nē një farë mënyre Jeshuai sjelljen e ċuditishme tē Mateu Levit - dhe c'prej atij časti ne u bëmë bashkeluftetiarë tē pērhershēm. Me dhëmbët pérjashta, prokuratori e këgħi tħi burgosurin, mandej diellin, tek po ngħej lart e më lart mbi statujat e kuajve tē hipodromit dhe, befas, nē një čast dhimbieje tē padurueshme, mendoi ta degħidha nga ballkoni këtē bandit tē čakerdisur, duke mēmmerit vəttem njē fjal: "Vareni!", c'ka s'i kusħtonte gjie fare. Mandej, pasi tē debonte edhe eksorten, tē kycex brenda ne pallat, tē urdhéronte errësimin e dhomēs, tē zinte sħratin, tē kerkonte ujje tē flobbie, tē ndilte qenin Banga me njē zé tē pērvajshēm dhe t'i qante hallin pér migrenen qē po e mundont ċdo ditte e më keq. Dhe sakāq, prokuratorit i pēlqeu mēndimi pér helmin, qē i shikrepi nē kokēn e sēmurē.

Ai kundroi tē burgosurin me ca sy tē mjegulluar dhe prajti njē valé herē, i nevrikosur, gjithi duke vrarë mendjen pérse vallé po qjendronte para tij, nén këtē djeġagur tē pamēstirshēm tē Jénisalemit, ky i burgosur me fityn tē pērċudnuar nga tē rrahurat? Dhe pérse ai qenka i detyruar t'i bieġ kettij fatkeqi ca pyeşje qē nuq i interesojnē askui?

- Mateu Levi, domethen? - pyeti zengjitur i ligħeġtuwar dhe mbylli syt. - Po, Mateu Levi, - sosi għej te veshi i prokuratorit njē zé għerwi.

- Po ti, megħiżiha, a e nxite turmēn e pazarit pér t'i larē hesapet me tempullin?

Ai zé, qē u pērgiġi i shpoi tēmħħat Pilatit, duke i shaktoar, sérish, dhimbjen e padurueshme tē kokēs. E ky zé i tha:

- Po, o hegemon, unë u thashë njerëzve që të shembet tempulli i besimit të vjetër dhe mbi gërmadhat e tij të ndërtohet një tempull, tempulli i së vërtetës. Dhe u shpreha, kësisoj, për të qenë më i kuptueshëm.

- Po ku e gjete atë të drejtë, ti, mor horr, që të vesh në pazar dhe t'i prishësh mendjen popullit, duke i folë për të vërtetën? Dhe kush pa, ti, që nuk e ka idenë e kësaj të vërtete. Hë, më thua, ç'është e vërteta?

Ndërkohë, prokuratori i tha vetyves: "O Zot, o Perëndi! Po unë ç'e pyes për ca gjëri, që gjyqit nuk i duhen fare?... Siç duket, s'po më punon më truni...". Dhe, sërisht, iu fanit ajo gota me atë lëngun e turbullt. "Helmi, helmi, ja se ç'mund të më bëjë derman muaj tanit!"

A pyete o prokuratori? Atëherë dëgjo deri në fund. Dhe po ai zë vazhdoi:

- Ja ty tanit dhemb koka! A e mohon dot ti këtë të vërtetë? Madje, po të dhemb aq fort, sa po mendon për vdekjen, mu si një frikacak. Dhe tanit jo vetëm s'je në gjendje të flasësh me mua, por e ka të vështirë të më shohësh edhe në sy. Dhe jashtë dëshirës sime, tanit, unë jam bërë xhelati yt, çka edhe më hidhëron së tepërm. Tani ti për asgjë s'mund të mendosh e për asgjë s'mund të ëndërrosh, përveçse për qenin tënd, se vetëm për atë krijesë ndien një farë dobësie. Por këtej e mbrapa, ti as do të vuash më e as dhimbje koke s'do të keshi më.

Sekretari shqeu sytë dhe s'mundi t'i shkruante të gjitha thëniet e të burgosurit.

Pilati ngriti kokërdhokët e skuqur dhe pa diellin tek po ngjitej lart kupës qellore. Një treze drite po çante mes kolonave dhe po i avitej heqjeve te vjetra të Jeshuas, ndërsa ky i largohej përherë e më tepër asaj.

Prokuratori u çua nga kolltuku, shtrëngoi bullin me të dy duar dhe një ndjenjë llahtari iu end në fytyrën verdhacake, por e ndrydhë këtë ndjenjë me tërë forcën e vullnetit dhe sërishtimi u ul në kolltuk. I burgosuri, s'po pushonte. Tani edhe sekretari s'imbante më shënim. Qafën dehur, si një patok, ai që bërë i terti sy e veshë, në mënyrë që t'i rrakte të gjitha sa thuheshin në atë dialog.

- Ja, më në fund çdo gjë mbaroi, - tha i burgosuri, duke

vështruar Pilatin me dashamirësi, - dhe kjo mua më gjëzon pa masë. Një këshillë do t'ju jepja, o hegemon: lëreni pallatin për ca llojë dhe shëtisni në këmbë, diku rrëthimave, qofë edhe nëpër kopshet e malit të Eleonit. Stuhia do të shpërthejë më vonë, aty nga mbrëmja, - i burgosuri u kthye sy picërruar kah dielli. - Me kënaqësi do t'ju shoqeroja në këtë shëtitje, që për ju do të ishte një ilaç i pazëvendesueshëm. Më vinë në kokë disa mendime të reja dhe dua të besoj se edhe juve do t'ju duken interesante. Me dëshirë do t'ju shfarqja, aq më tepër se më keni lënë mbresën e një njeriu fojt të mençur. Sekretarit, dyll i verdhë, i ra pergamenë nga dora.

- E keqja është, - vijoj i burgosuri, - se duke ndenjur tërë kohën i mënjanuar, ti e ke humbur përfundimisht besimin tek njerëzit. S'është hiç e hijshme për ty, që tërë jetën ta lidhësh vetëm me një qen. Je varfëruar shpirtërisht, hegemon. Pranoje dhe këtë të vërtetë, - tha i burgosuri me të buzëqeshur.

Sekretari mendonte vetëm një gjë: t'u besonte apo jo veshëve të tij? S'kishte asnjë arsy që të mos u besonte. Tepër, po tepër i guximshëm po tregohej ky i burgosur ndaj një prokuratori, që ishte edhe gjaknxehtë. Ç'qëndrim, vallë, do të mbante ky? A do t'i hipnin kacabunjtë? Sekretari ia njihte mirë huqet prokuratorit, ndaj dhe po mënte si mbi gjemba.

- Zgjidhjani duart! - jehoi i çjerrë dhe i ngjirur zëri i prokuratorit.

Një ndër legionarët shoqëries nguli heshtën në tokë, mandej ia dha atë një tjetri, iu afroa të burgosurit dhe zhatoi urdhrrin.

Sekretari ngriti pergamenën e rënë dhe vendosi, që doradorës, të mos mbante asnjë shënim dhe të mos e humbiste toruan.

- Sepse dyshoj që ti do të jesh ndonjë mijek i zoti, - pyeti zëulët grecisht Pilati.

- Jo, prokurator unë s'jam mijek, u përgjigji i burgosuri, duke ferkuar i kënaqur kyçet e mavjosur e të buhavitura të duarve.

I murretyer, Pilati ta qepi sytë të burgosurit. Ca sy, që tanimë, xixellonin si sy njerëzish normalë.

- S'të pyeta - tha Pilati. - po latinisht a di?

- Po, - u përgjigji i burgosuri.

Faqet e vendha të Pilatit moren një të përskuqur dhe ai pyeti latinisht:

- Si e kuptove ti, se doja të ndillja qenin?
- Fare thjeshtë, - u përgjigj i burgosuri, po latinisht, - nga një lëvizje e butë dore që bëre në ajër, - i burgosuri imitoi gjestin e Pilatit, - sikur doje të ledhatoje diçka, kurse buzët...
- Po, - tha Pilati. Heshtë! Mbas pak Pilati pyeti grecisht:
- Qenke mjek, domethënë,
- S'jam mjek, jo, besomë, - u përgjigji shpuzë i gjallë i burgosuri:
 - Mirë, mirë, mos trego, po deshë! Kjo s'ka të bëjë fare me akuzën që të bëhet. Domethënë ti nuk e pranon se u ke bëre thirrje njerëzve që ta shkatërronin..., ta digjnin, ose ta rrafshonin tempullin e Jerusalemit?
 - Unë, o hegemon, nuk kam nxitur askënd për veprime të tillë. Juu thashë një herë. Mos dukem, vallë, si gjysmak?
 - Përkundrazi, - ia pat qetë-qetë prokuratori dhe buzëqeshi me atë buzëqeshjen e tij të tmerishme, - betohu atëherë, se s'ke gisht fare në këtë punit.
 - Për çfarë të betohem? - pyeti i burgosuri, tanimë, mjaft i këndellur.
 - Qoftë edhe për jetën tënde, - u përgjigji prokuratori, - që e ke në fije të perit, ndaj dhe është tamam çasti të përgjërohesh për t'li.
 - A mos të gënjen mendja, o hegemon, se pikërisht për shkakun tënd e kam jetën në fije të perit? Gabohesh rëndë, në mendon kështu.

Pilati fergeltoi i tën dhe nëpër dhëmbë: - Unë edhe mund ta këpus fare këtë fije peri.

Prapë gabohesh - kundërshtoi i burgosuri, duke buzëqeshur gjithë shend e duke u mbrojtur me pëllëmbën e dorës nga dielli, - pranoje se fijen e perit mund ta këpusë vetëm ai që e ka varur.

- Hë, -la bëri Pilati buzëgaz, - tanimë, u binda se je pikërisht ti ai që i ke tërhequr nga hunda bjerrakohësit e Jerusalemit. S'di se kush ta ka kurdisur gjuhën, por e shoh se ta kanë kurdisur bukur mirë. A është e vërtetë se në Jerusalem ke ardhur me gomar përmes portës së Suzit dhe se një turmë e madhe

njerëzish të kanë pritur me brohotima entuziazmi si të ishe një profet? - pyeti prokuratori, duke mos haruar të shenjonte pergamenën me gishtin e dorës.

Të burgosurit i ra si bombë kjo pyetje.

- Ku e gjeta unë gomarin, o hegjemon? - tha ai. - Po, në Jerusalem nga portat e Suzit hyra, por në këmbë dhe vetëm me Mateu Levin. Dhe askush s'më priti me brohorima, se askush s'më njihte asohere në Jerusalem.

- Po këta të tre ti a i njeh? - pyeti Pilati, - duke i vështruar më ngulm të burgosurit. - Dismasin, Hestarin dhe Bar Rabamin?

- Këta njerëz të mirë nuk i njoh, - u përgjigj i burgosuri.

- Vërtet? - Unë s'di të gënjej.

- Të mbetë në gojë shprehja "njerëz të mirë". Mos vallë përy të gjithë njerëzit janë të mirë?

- Pa përjashtim, - ia preu i burogsuri, - s'ka njerëz të këqije në këtë bote.

- Këtë tan po e dëgjoj, për herë të parë, - tha Pilati me të qeshur, - ndofta ngaqë unë s'para e njoh mirë jetën! Leri shënimet - iu drejtua ai sekretarit, i cili edhe kështu kishte lënë kushëdi sa fjalë pa hedhur në pergamenë. Mandej pyeti të burgosurin: - Mos vallë këtë që sapo më the e ke lexuar në ndonjë libër të autorëve grekë?

- Jo, në këtë përfundim më ka shpënë mendja ime.

- Dhe tanë e predikoni këtë?

- Sigurisht.

Po centurioni Mark Mivrasësi a është njeri i mirë?

- Po, si gjithë të tjerët, - u përgjigj i burgosuri, - pavarësisht se është fatkeq. Ai u vrazhdësua dhe u ngurtësua që kurse u bë sakat nga njerëzit e mirë. Por a mund të më thoni se kush e ka masakruar deni në këtë pikë?

- E pse jo, derisa kam qenë dëshmitar, - ia plotësoi dëshirën Pilati. - Ca njerëz të mirë iu vërsulën si qentë ariut. Gjermanët i kërcyen në qafë, i përdrohën këmbë e duar. Mahipulli¹⁰ i këmbësorisë që ngjujar në një rrëthim, dhe po të mos i kishte vajtur në ndihmë reparti i Salazesve nën komandën time, ti, o filozof, s'do të kishe rast të bisedoje me atë Mark Mivrasësin. Kjo

¹⁰ Mampull - një këmbësore në legionet romake (shp.).

ka ndodhur në betejën pranë Idistavit, në Luginën e Virgjëreshave.

- Nuk dyshoj, se po të shtroheshët në muhabet me të, ai do të ndryshonte kryekëput, - tha i burgosuri me një shprehje ëndërrimitare në fytyrë.

- Nuk mendoj se do t'i pëlgente legati¹¹ të legionit po të kuvendoje me ndonjë nga oficerët apo ushtrët e tij. Le që kjo është e pamundur, sepse, unë do të jem i pari që s'do ta lejoj një gjë të tili. Dhe këtë e bëj për të mirën e të gjithëve.

Një dallëndyshe fluturoi atij çasti mes kolonave, bëri një trottullim nën tavanim e saj të pranuar e tek u lëshua teposhtë sa s'preku me flatrat e saja fytyrën e një shtatoreje prej bronzi. Mandej ajo humbi pas një shtyllë, ndofta me mendimin, të thuve aty folenë e saj.

E ndërsa ajo fluturonte, në kokën, tashmë të kthjelluar e të lehtesuar të prokurorit, vendimi mori formën e tij të presë. Hegemoni e pleqësorës qështjen e filozofit endacak Joshua me noskën Ha-Nozzi dhe s'gjeti asnjë element krimi. Jeshua s'kishte të bënte fare me trazirat e paradozhshme të Jerusalemit. Filozofi endacak s'që veçse një i sëmurë mendërisht. Ndaj dbe prokuratori nuk e miratoi dënimin me vdekje, që i kishte dhënë Ha-Nozrit Sinedrioni i Vogël. Por meqë thëniet e pakontrolluara dhe utopike të Ha-Nozrit mund të bëheshin burim rrëmujash në Jerusalem, prokuratori vendosi që ta shpërrigjulte Jeshuan nga Jenisalemi dhe ta burgoste në Çezarinë e Stratoni, pranë Detit Mesdhe, pikërisht atje ku e kishte exli prokuratori rezidencën e vet.

Nuk i mbetej veçse t'ia diktonte sekretarit vendimin e pjekur.

Flatrat e dallëndyshës férferuan përmbi kokën e hegemonit, mandej ajo vrulloj për nga shatërvani dbe humbi hapësirave të pamata. Prokuratori ngriti sytë dhe pa një shtëllungë pluhuri që po flakëronte nreth e qark të burgosurit.

- Ndonjë të dhënë tjetër a keti për të? - pyeti Pilati.

- Mjerisht, jo, - u përgjigji sekretari dhe i dorëzoj Pilatit një pergamenë tjetër.

¹¹ Person me përgjegjesi pranë sundimitarve të provincave në Romanë e lashtë gjatë periudhës republike (sh.p.).

- Po kjo, ç' thotë? - pyeti vetullngrysur Pilati.

Pasi lexoi pergamenën, prokuratori i ndryshoi edhe më shumë ftyra. Mos vallë i vërshoi faqeve e qafës gjaku i zë. Se ftyra i humbi verdhësinë, iu nxë e tëra, kurse sytë sikur iu groposën edhe më thellë. Po, sidoqoftë, fajin e pati, me sa dukej gjaku, që i roqhi me vrull dhe i mahu témthave. Por edhe sytë sikur iu errësan. Iu bë sikur koka e të burgosurit, që kishte përparrë avulloj dhe sikur një tjetër mbiu në vend të saj. E sikur një zinxhir i artë me hallka të malla shndristë në këtë kokë tullace, me ballin të brenjur nga ca plagë pulla-pulla të lyera me një farë melhemi. E sikur në gojën pa dhëmbë të kësaj koke, buza e poshtme varej gjithë kryeneçësi. Mandej Pilatit iu duk sikur u zhdukën edhe kolonat e trëndafilita të ballkonit dhe sikur çatitë e Jerusalemit e gjithçka tjetër mëth e rrotull u zhytën në blerimin e dendur të kopshteve të Kapros. Po edhe veshët e turbulluan jo më pak. I ngjau sikur diku larg po binin shtruar e kercënueshëm ca borja e, sikur një zë hundak thoshte ca fjalë gjithë kapadaillek: "Dënon ligji ata që fyejnë madhërinë e tij..."

Të shkurtua, të pakuptimta e të çregjulta qenë mendimet që i gëlonin në kokë ato çaste: "U vral", mandej "U vranë..." Dhe në këtë e sipër, i feksë një mendin mbi pavdekësinë që e hidhëroi dhe e ligështoi tej mase.

Pilati u shkundi i téri, dëboi vegimin, kundroi ballkonin që s'kish lëvizur vendin dhe sérishmë ndeshi sytë e vet me sytë e të burgosurit.

- Dëgjo këtu, Ha-Nozri - foli prokuratori, - a e ke përfolur ndonjëherë të madhin Cezar Përgjigjmu! E ke përfolur apo jo? Në ato çaste prokuratori s'ndihet më i qetë. Pilati e theksoi fjalën më tepër se ç'duhej, si në një gjyq dhe me shikimin e vet i përcoi Jeshuasë një mendim që sikur donte ta ndillte.

- Njeriu kënaqet dhe sikur lehtësohet kur thotë të vërtetën, - vërejti i burgosurit.

- Unë nuk dua të di, - me zë të mbytur e keqdashës ia pat Pilati i inatosur. - Mua më intereson vetëm që ti të thuash të vërtetën dhe vetëm të vërtetën. Veç matu mirë, peshoje cdo fjalë, nëse do që të shpëtosh nga një vdekje e pashmangshme dhe e mundimshme.

S'dihej se ku donte të dilte prokuratori i Judësë. Gjithsesi, ai

i lejoi vetes ta ngrinte dorën, si të mbrohej, kështu nga prezet e diellit dhë, tej kësaj dore, si tej një mburoje, i drejtoi të burgosurit një shikim plot nënkuptime.

- Përgjigjmu, pra, - vijoi ai, - a e njeh atë Judën nga Kariota dhe a i ke thënë gjë atij për Cezarin?

- Pambrëmë, - u përgjigj lirshëm i burgosuri, - aty pranë tempullit, u njoja me një djalosh nga Kariota, i cili më tha se quhej Judë. Shtëpinë e kishte në qytetin e poshtëm, ku edhe më ftoi e më gositi...

- Njeri i mirë? - pyeti Pilati me sytë që i përshkëndritën të djallëzuar.

- I mrekullueshëm, por edhe kureshtar, - pohoi i burgosuri, - ndaj mendimeve të mia tregoi një interes të jashtëzakonshëm dhe më priti si s'ka më mirë...

- E paske informuar... - tha Pilati, duke shkërbyer tonin e të burgosurit.

- Nuk e mohoj, - vijoi i burgosuri disi i habitur nga që prokuratori i dinte të gjitha, - m'u lut t'i shprehja mendimin tim për pushtetin shtetëror. Ndaj këtij problemi tregoi një kureshje të veçantë.

- Po ti c'i the? - pyeti Pilati. - Apo s'të kujtohet? - Në zërin e Pilatit ndihej qartazi dëshpërimi.

- Mes të tjera, i thashë, - rrëfeu i burgosuri, - se çdo pushtet sështë veçse një ushtrim dhune ndaj njerëzve dhe se do të gdhijë ajo ditë kur s'do të ketë më as autoritet mbretëror e asnjëloj tjetër pushteti. Njeriu do të mojë në mbretërinë e së vërtetës e të drejtësisë, në të cilën do të jetë e tepërt çdo formë pushteti.

- E mandej?

- Mandej asgjë s'ndodhi, - u përgjigj i burgosuri, - në këtë e sipër, rendën ca njerëz, që më lidhën dhe më degdilën në qelinë e burgut.

Sekretari i hidhje shpejt e shpejt shënimet në pergamenë dhe mezi e përbante veten për të mos folur.

- Në këtë botë s'ka patur dhe s'do të ketë kurrrë pushtet më të madhërishëm dhe më dobipurës se sa qeverisja e perandorit Tiberi - zëri i këputur dhe i sëmurë i Pilatit kumboi i fuqishëm. Prokuratori se përsë i vështroi me inat sekretarin dhe rojat.

- E ku je nē gjendje ti, o kriminel i çmendur, tē gjykosh pēr kësí gjérash. - Ndërkajq Pilati klithi: - Pastrojeni ballkonin nga rojat. - Mandej iu kthyse sekretarit. - Interesat e shtetit e kërkojnë që tē më lini vetëm pēr vetëm me tē burgosurin.

Me heshtat krahëve, rojat dolën nga ballkonin me hap tē rregullt dhe fill pas tyre doli edhe sekretari. Heshtjen e ballkonit e cungoi pēr disa çaste vetëm kënga e ujت tē shatërvanit. I pari foli i burgosurit:

- Ta dija se ai djaloshi nga Kariota do ta pësonte pēr shkakun tim, s'do t'i kisha folur fare. E parandiej, hegemon, se do ta dënoni, ndaj dhe më vjen keq pēr tē.

- Unë mendoj, - u përgjigji prokuratori me një buzagaz enigmatik, - se duhej tē tē vijë më tepër keq pēr dikë tjetër; sesa pēr atë Judën nga Kariota, se ky dikushi do ta paguajë më shtrënjtë sesa Juda. Dhe ti m'i quan njerëz tē mirë asì tipash si Marku, që s'është veçse një sadist dhe xhelat i pandreqshëm, m'i quan njerëz tē mirë ata që tē kanë katandisur ne këtë gjendje - tha prokuratori dhe shenjoi me dorë fytyrën e përcëlluar tē Jeshuas, m'i quan njerëz tē mirë ata që tē zhëdëpën nē dru pēr mendimet që ke nē kokë që së bashku me larot e tyre vranë edhe katër ushtarë dhe, kulmi është, se më quan njeri tē mirë dhe atë Judë tradhtarin!

- Po, pēr mua tē gjithë janë njerëz tē mirë.
- Po, mbretëria e së vërtetës a do tē agojë vallë?
- Do tē agojë, hegemon, do tē agojë, - u përgjigji i bindur Jeshuai.

- Kurrë nuk do tē vijë! - thirri, papritur, Pilati me një zë aq tē lemerishëm sa Jeshua u zbraps, pa dashur. Po aq vendosmërisht u pat bërtitur vite e vite më parë kaloresve tē vet nē Luginën e Virgjëreshave: "Bjerini! Bjerini! Se divi Mark na ka rënë nē kurth!" Ai e ngriti edhe më zërin e çjerrë nga urdhrat, nē mënyrë që tē dégjohej deri tej nē kopsht klithi: - Kriminel! Kriminel! Kriminel!

Pas pak, ai, pyeti zëulët:

- Jeshua Ha-Nozri, a beson ti nē ndonjë perëndi?
- Zoti është një, - iu përgjigji Jeshua, - dhe unë i besoj këtij zoti.
- Lutju atëherë! Veçse me tërë shpirti - dhe Pilati vazhdoi me

një zë krejtësisht të ndryshuar. - Megjithëse koi e ke. A je i martuar? - pyeti ai i pikëlluar, pa e kuptuar as vetë se ç'ndjenjë po i trazonte shpirtin në ato çaste.

- Jam njeri pa njeri.

- O qytet i urryer, - mëmëriti, papritmas, prokuratori e trudhi supet, si të mërdhinte e fërkoi duar, thuaqë do t'i lante. - Do të qe më mirë sikur të ta kisha prerë kokën para se të takohesbe me atë Judën nga Kariota.

- Liromë, hegemon, - u lut i burgosuri i alarmuar, - e shikoj se kanë ndërmend të më vrasin. Një ngërç i shtrembërci ftyrën Pilatit. Sytë i kishte të fryrë e të lcuq, kur iu drejtua Jeshuas:

- E c'pandeh ti, o i mjerë, se një prokurator romak mund të lirojë një njeri që ka llapur, ashtu, siç ke llapur ti? O zot, o perëndi! Apo mos mendon se mezi c'pres të të zë vendin? S'jam aspak i një mendjeje me ty! Dhe tani dëgjomë: ruaju ngritunë po fole qoftë edhe një fjalë me njeri, paskëtaj! Ruaju, po të them!

- Hegemon...

- Mjaft! vikati Pilati, duke sociitur i pezmatuar dallëndyshen që sërishtimi po i afrohej. Fluturimthi ballkonit - Eja, moj bishatgërshtëre, eja, - vikati Pilati.

Me t'u kthyer sekretari me rojat, Pilati deklaroi se e miratonte vendimin e Sinedrionit të Vogël mbi dënimin me vdekje të Jeshua Ha-Nozrit. Si mund ta linte sekretari pa e hedhur në pergamenë fjalën e fundit të Pilatit?

Mbas një minute, para prokuratorit erdhë e qëndroi Mark Mivrasësi, i cili mori urdhër që kriminelin t'ia dorëzonte shefit të shërbimit të fshehtë, si edhe të mos harronte ta vinte në dijeni për porosinë e prokuratorit, që Jeshua Ha-Nozri të izolohej me çdo kusht nga të dënuarit e tjerë, si dhe të paralajmërohej skuadra e shërbimit sekret, se do të ndëshkohej rreptësisht nëse do të shkëmbente qoftë edhe një fjalë të vërtme me Jeshuan ose do t'u përgjigjej pyetjeve që mund të bënte ai. U desh vetëm një nojmë e Markut që eskorta ta nxirri Jashtë ballkonit Jeshuan.

Mandej prokuratorit lu paraqit një bukurosh mjekërvërdhë, me një pendë shqiponje në përkrenare, me ca imitim feçkash vezulluese në gjoks, me ca pafka të arta mbi millin e shpatës, me një palë këpucë qafëgata me tri palë shoje dhe me një pelerinë të purpurtë hedhur krahut të majtë. Ky ishte legati, komandanti

i legionit. Prokuratori e pyeti se ku qe dislokuar kohorta e Sebastijes. Legati u përgjigj se sebastijsit po ruanin sheshin para hipodromit, ku do t'i njoftohet popullit vendimi mbi dënimin e krimineleve.

Prokuratori e urdhëroi legatin që të caktonte dy certezione nga kohorta romake për qëllimet e mëposhtme një centume, nën komandën e Mivrasësit do të shoqëronte gjatë tërë rrugës kriminelët, karrocat e xhelatëve me pajisjet përkatëse dhe pasi të soshin në Golgotë, po kjo centurie të merrte masa përmbrojtjen e pjesës së sipërme të Maitit të Shogët. Kurse tjetri të nisej-menjëherë për nën Golgotë, në mënyrë që t'i dihe përparrë çdo të papriture. Gjithashtu, ai, i kërkoi legatin, që për siguri të dërgonte edhe një régiment kavalerie dhe pikërisht kuçedrën siriane".

Me r'u larguar legati nga balkoni, prokuratori urdhëroi sekretarin që të fonte në pallat presidentin dhe dy anëtarë të Sinedrionit, si edhe përgjegjësin e shërbimit të sigurimit pranë tempullit të Jerusalemit. Në fillim, ai, do të bisedonte kokë më kokë me presidentin dhe, vetëm mëbas kësaj, do t'i priste edhe të tjerët. Urdhri i prokuratorit u zbatua me shpejtësinë dhe me përpikmérinë më të madhe. Prej citësh Jerusalemi po lëngonte se e kishte shtrënguar një vapë e paparë ndonjëherë. Dielli po i afrohej zenitit, kur prokuratori u takua në tarracën e epërme të kopshtit, pranë dy luanëve prej mermeri të hardhë, që vigjelonin poshtë shkallëve, me krepliftin e Judesë, Josif Kajfa, i cili kryente funksionet e presidentit të Sinedrionit.

Kopshti qe kredhur në heshtje. Prokuratori doli në sheshin e sipërm të oborrit, ku dielli digjte pamëshirshëm e ku bleronin plot palma të vendosura mbi ca këmbë të çuditshme elefanti. Së andejmi shpalosej tërë Jerusalemi i urryer me kështjellat dhe urat lëvizëse dhe, sidomos, me atë tempullin e famshëm që i përmgjante një molloku të pashembullt mermeri, me luspa të arta dragoi, në vend të çatisë. Në këtë e sipër, ai, dëgjoi një hungërimë të largët si edhe ca rënkinë e britma të mëkta, që vini se poshtmi, andej ku një mur i gurtë ndante kopshtin e pallatit nga sheshi i qytetit.

Një turmë e madhe banorësh, të tronditur nga trazirat e fundit, qe mbledhur atje te sheshi. Ajo priste padurimiشت

shpalljen e vendimit. Ata që çirreshin ashtu, mbyturazi, qenë shitësit e alarmuar të ujti. Prokuratori i pikasi të gjitha.

Prokuratori e ftoi kryepriftin në ajrin e freskët të ballkonit. Tërë mirësëllje Kajfa kërkoi ndjesë se s'mund t'i plotësonë këtë dëshirë në prag të usaj festë. Pilati masi kapuçin në kokën e tij paksu të shogët dhe nisi bisedën në gjuhën greke.

Pilati tha se e kishte miratuar dënimin me vdekje të Jeshua Ha-Nozrit. Dosja e tij s'linte asnjë shteg për ndonjë masë tjetër më të lehtë.

Po sot do të dënoheshin me vdekje edhe tre fajtorë të tjerë, përvetë Jeshua Ha-Nozrit. Dhe: këta qenë: Dismasi, Hestasi dhe Bar Rabani. Dy të parët, të cilët kishin dashur të yshtrin popullin kundër Cezarit, qenë arrestuar nga organet e shtetit romak. Me këtë kategori fajtorësh merrej, kryesisht, prokuratori, ndaj edhe emrat e tyre s'do të lakohej fare në këtë takim. Dy të tjerët, kapur nga organet e pushtetit lokal, i kishte dënuar Sinedrioni. Njëri syresh, në përputhje me ligjin e sipas traditës, duhej lënë i lirë, për nder të festës së madhe të pashkëve, që do të kremltohej së shpejti. Prokuratori dinte të dinte se cilin prej atyre të dyve kishte ndërmend të lironë Sinedrioni Bar-Rabanin apo Ha-Nozrit Kajfën. Por pyetjen ai e kishte të qartë, ndaj dhe nuk e zgjati pëngigjen:

- Sinedrioni kërkon lirimin e Bar-Rabanit.

Prokuratori e dinte mirë se kryeprifti pikërisht kështu do t'i pëngigjëj dhe aspak ndryshe. Por ai dinte të shtirej, dinte t'i fshihte mendimet e veta. Verullkreshpëruar në fytyrën e ngrehosur, ai shprehu habinë, duke e këqyrur kryepriftin drejt e në sy.

- Si është e mundur? Mos vallë, në këtë mes, kemi të bëjmë me ndonjë keqkuptim? – tingëlloi, megjithatë, i butë zëri i prokuratorit.

Pilati u përpixqë të shpjegohej dhe tha se shteti romak nuk i ceron kurrë asnjëherë të drejtat e autoriteteve fetare lokale. Këtë gjë e di fort mirë edhe kryeprifti. Veçse në rastin konkret duhet të ketë ndodhur, medoemos ndonjë lajthitje. E pra, autoritetet romake janë të interesuara që gabime të tilla të korrigohen sa më parë.

Dhe vërtet: a mund të viheshin vallë në një kandar krimet e

Bar-Rabunit dhe të Ha-Nozrit? I dyti, si njeri i krisur që ishte, akuzohet për propagandë antiqeveritare midis popullit të Jerusalemit dhe të disa viseve të tjera. Faj i të parit ishte ku e ku më i rëndë. Ai jo vetëm se kishte bërë thirrje për kryengritje, por kishte vrarë edhe një rojë, teksa që përpjekur ta rrëmbente. Pra, Bar-Rabani ishte shumë më i rrëzikshëm sesa Ha-Nozri.

Ndaj edhe prokuratori iu lut kryepriftit që ta rishikonte edhe një herë vendimin, të mos vënte shenjën e barazimit midis dy të dënuarve, duke liruar, kësicoj, atë që kishte kryer më shumë fajë. Dhe po të gjykohej me drejtësi, pa dyshim, se Ha-Nozri e fitonte davarë.

Krejt i qetë dhe krejt i sigurt Kajfa nënvízoj se Sinedrioni i kishte analizuar thellë fajet e këtij çifti të burgosurish dhe mbi bazën e fakteve ngulmonte që të lirohej vetëm Bar-Rabani.

- Më bëjnë veshët, a si? Nuk e merrni fare në konsideratë ndërhyrjen time që përfaqësoj pushtetin romak? A mund ta përsërisni edhe një herë vendimin tuaj, o kryeprift.

- Po juu plotësoj dëshirën: do të lirohet Bar-Rabani, - e preu Kajfa, qetë-qetë.

Gjithçka kishte mbanuar. A e vlen të flasësh kur s'të dëgjon kush? Ha-Nozri do t'i linte lamtumirën një herë e përgjithmonë. Kush do t'ia platisë, paskëtaj, prokuratorit ato dhimbjet e skëterrshme? Përveç vdekjes, asnjë ilaq tjetër s'do t'i bënte derman. Veçse në ato çaste nje mendim tjetër po e trazonte dhe s'po e linte rehat Pilatin. Edhe tanë, tërë qenien ia përshkoi po ajo brengë e pakuptueshme, që e kishte pushtuar atje lart, në ballkon. U tmerrua kur u mundua të gjente shkakun e këtij pikëllimi: mos vallë s'ia kishte thënë të gjitha ç'duhej t'i thoshte të dënuarit, apo mos ndofta nuk e kishte dëgjuar atë deri në fund?

Pilati e dëboi brenda çastit këtë mendim bezdisës. Por edhe një mendim tjetër që i feksi në kokë me shpejtësi rrufeje e po me shpejtësi rrufeje iu shua, prapë nuk ia shkoqiti dot burimin e asaj brengë: Pavdekësia... çatisi pavdekësia... " po e kuijt ishte kjo pavdekësi, që kishte ardhur? Ja, këtë s'po e kuptonte dot prokurori. Mendimi mbi misterin e pavdekësisë e bëri të dridhëj nga të ftotët prokuratorin, paçka se rrezet e diellit digjinin si saç.

- Mirë, - tha në fund Pilati, - ashtu u bëftë.

Mandej, ai i hodhi sytë andej-këtej dhe u habit me tërë ato ndryshime, që kishin ndodhur rrëth e rrëtull. Qenë fshirë nga faqja e dheut edhe një shkurre trëndafilash, edhe qipariset anës e përqark tarmicës së epërme, edhe një shëgë vetmitare, edhe ajo statuja e bardhë mes gjelbërimit, madje edhe vetë gjelbërimi. Vendin e tërë këtyre e kishte zënë një si kënetë e purpurtë, me ca leshterikë, që përkundeshin e zhvendoseshin njëherësh me Pilatin. Tani po i merrte fymën më i tmerishmi zemërim, që është zemërimi i pafiqisë.

Plasa, - mërmëriti Pilati, - plasa!

Me dorën e stohtë e të lagur, ai shkopsiti tokëzën e pelerinës, e cila në çast i ra në fund të këmbëve.

- Kjo zugushi është shenjë e një stuhie, që ndofta diku afër apo larg edhe mund të ketë shpërthyer, - tha Kajfa me sytë te fytyra e skurur e prokuratorit dhe me mendjen tek përplasjet që do të kishte me këtë njeri "Sa i prapë pasqia qenë sivjet ky muaj nisan!..."

- Jo, - tha Pilati, - zugushia s'është gjë fare në krahasim me bezdinë që më sjell ti, o Kajfë, - tha Pilati buzëqeshur e sypicëmuar. Dhe aty e pas pak shtoi: - Ruaju, o kryepript!

Kryepriptit i ndritën sytë e errët dhe jo më pak se prokuratorit aty më parë në fytyrë iu shfaq një habi.

- Prokurator, je në vete, apo jo? - ia pat Kajfa me atë krenarinë dhe qëtësinë e tij karakteristike. - A ke të drejtë të më kërcënosh pas një vendimi, të cilin e ke miratuar po vetë? Si është e mundur? Ne jemi mësuar me fjalëzgjedhjen dhe mirësjelljen e prokuratorëve romakë. A mos na dëgjoi kush, o hegemon?

Pilati e vështroi kryepriptin me ca sy si të qelqitë, kërcelliti dhëmbës dhe bëri sikur buzëqeshi.

- Mos u bëj merak, o kryepript! E kush mund të na dëgjojë ne tani, në këtë orë? Mos vallë unë i shëmbëllej atij buzëqumështi endacak, atij lolos, i cili sot do të marrë dënimin e merituar? Apo mos kujton ti, o Kajfe, se jam ende fëmijë? Sipas vendit unë bëj edhe kuvendin. Kopshti është i rrëthuar, sikurse edhe pallati dhe jo vetëm njeru, por as edhe një mizë s'byn dot këtu brenda, madje as ai nga Kiriota, që ti e njeh fort mirë o kryepript. Hë, si do të pendohej ai po t'a behte tani këtu! Këtë,

besoj as ti nuk e mohon dot. Dije, o kryepri, se këtej e tutje, s'do të ketë më qetësi as përtty e as për popullin tënd, - dhe Pilati shenjoi me gishtin e dorës tempullin, tek praronte atje tej, më të djathtë, - dhe këtë po ta them unë, Ponc Pilati, unë kalorësi i Heshtës së Artë.

- E di, e di, - ia pat guximtar Kajfa mjekëzriu, më sytë e përshkëndritur. Dhe vazhdoi me dorën kah qelli: - Populli i Judesë i di të gjitha edhe se ti e urren me një urrejtje të egër edhe se pikërisht ti i ke shkaktuar tërë ato mjerime. Veç, ai di edhe atë tjetërën: kurë s'do të gjunjëzohet e kurë s'do të mposhtet. I madhi zot do ta nistrojë! Do t'a dëgjojë, do t'a dëgjojë zërin Cezari i tërefugishëm dhe s'do ta lërë në baltë që ta nëpërkëmbë e ta tallë një vrasës si Ponc Pilati!

- O, jo! - thirri Pilati e pas qdo ndërhyrjeje ai ndiejë gjithë më i lehtësuar e më i lehtësuar: s'kishte më nevojë të shthëj, s'kishte më nevojë t'i qëronte fjalet. - Sa ankesa i ke drejtar Cezarit ti për mua, o Kajfe, veç ti harrove se kjo botë është e rumbullakët më në fund më erdhë edhe mua ora. Tani do të njoftoj, veç jo mëkëmbësin e Antiokës e as Romën, por vetë perandorin në Kapre, do ta njoftoi e do t'i them se si ju në Jerusalem s'po i dënoni me vdekje kryengritësit e tressikshëm. Hë, do të pije ujë Jerusalemi, paskëtaj, nga burimet e Solomonit, siç kisha bërë nijet, por për të mirën e tij. Po, po do të pije. Do më kujtosh, veç do të jetë vonë, o kryepri! Sa e sa kohorta do të vijnë, - paskëtaj, në Jerusalemi. Nën muret e qytetit do të përgjendrohet i tërë legionii Fulminata, edhe kavalerinë arabe së shpejti do ta kesh këtu. Do të shurdhohesh ti, atëherë o kryepri, nga rënkimet dbe vajtimet e hidhura. Mbësë po atëherë do të të kujtohen edhe Bar-Rabani i liruar, edhe ai filozofi endacak, që e dënone me vdekje për ca predikime paqësore! Së paku, atëherë a do të pendohesh ti, o kryepri?

Kryepri i përgjigji hytyrëngërdheshur:

- Nuk besoj ta kesh me gjithë mend, o prokurator. Ti as vetë s'je i bindur në ato që thua. S'ke si të jesh! Një njeri si ti, që ka mështuar popullin, s'mund t'a sjellë kurë Jerusalemit paqen. Dhe ti këtë kupton fort mire, o kalorës! Ti bëre c'është e mundur që Ha-Nozri t'i shpëtojë dënimit me vdekje! E pse valle? Që me anën e tij t'i shtosh vuajtjet këtij populli, t'a përdhosësh fenë dhe

ta përgjunjësh nën shpatën romake! Por sa të jem gjallë unë, kryeprifti i Judesë, s'do të lejoj kurrë që ky popull të poshiërohet e të skllavërohet! A më dëgjon apo jo, ti, o Pilat? - Dhe, sakaq, Kajfa ngriti dorën me kanosje: - Vëri vath në vesh këto fjalët e mia, o prokurator!

Kajfa heshti. Prokuratori iu bë sikur dëgjoi shungullima valesh deti anës e përqark munit të kopshtit të Irodit të Madh, Një shungullimë kjo, që seftë i përshkoi këmbët e mandej kryet. Çishin vallë ato trumpetë që binin ashtu të alarmuara, aty jashtë pallatit, mbrapi shpinës së tij? Po ai trok i rënë hapash dhe ajo kërkellimë e paprerë hekuri? A, po! Prokuratori i ra në të: këmbësoria romake po zbatonte urdhrin e tij, po vringellinte armët në një paradë paramortore, që t'ua kallte, kësosoj, tmerrin kriminelëve dhe kryengritësve.

- A më dëgjon apo jo ti, o prokurator? - përsëdyti qetas kryeprifti. - Mos vallë tërë fajin do t'ia hedhesh atij Bar-Rabanit të mjerez? - pyeti kryeprifti, me të dyja duart kah qelli dhe me kapuçin e zi që i ra ngai koka.

Me trinën e dorës prokuratori fshiu dërsën e ftohtë të ballit. Mandej picërrroi sytë dhe vështroi diellin lart në qelli që kishte arritur, pothuajse, mu mbi kokën e tij. Uli sytë përdhe e pa hijen e Kafës, që e mbledhur kruspull, përpëlitez aty, pranë bishtit fë luanit. Foli moskokëçarës e zëulet.

- Le t'i lëmë llafet dhe të kalojmë drejt në tërën, se na zuri dreka këtu.

Me ca shprehje të zgjedhura, ai, i lypi ndjesë kryepriftit, mandej iu lut tu priste aty, nën freskinë e mënjosës, sa të piqej me ca persona të nevojshëm për mbledhjen e fundit dhe sa të jepje edhe një porosi tjetër, që kishte të bënte me ekzekutimin e dënimit me vdekje.

Kajfa u përkul me temenë dhe mbeti aty në kopsht. Çap e ftoi të vijnë këtu legatin e legionit, tribunin e kohortës, dy anëtarët e Sinedrionit dhe pëngjegësin për ruajtjen e tempullit - urdhëroi sekretarin Pilati, i cili hyri në pallat. Aty, në një dhomë të hijeshuar me perde të errëta, ai pati një takim të shkurtër dhe këmbeu vetëm disa fjalë me një të panjohur, mandej ky u largua, kurse Pilati doli në kopsht përmes kolonave.

Në mbledhje në prahinë e gjithë atyre që kish thirrur,

prokuratori poħoi solemnisht e prerazi se ishte i njé mendjeje qé Jeshua Ha-Nozri tē dēnohej me vdekje. Mandej, me njé ton zyrtar, ai pyeti anētarēt e Sinedrionit, se cilin ndér tē akuzuarit kembengulnīn qé tē lirohej. Bar-Rabani, iu pērgjigjēn. Prokuratori vāzhdoi:

- Shumē mirē. Ti sekretar, se mos harron ndonjē fjalé pa hedhur nē protokoll. Nisemi, atēherē, pra! - e mbylli mbledhjen prokuratori dhe, nē kētē e sipēr, mori njé pozē solemne. Mandej tē gjithē sa qenē zbritēn poshtē e mē poshtē shkallēve tē mermerta, mes gjerdhesh aromēdeħħēse trēndafilash, dhe pasi lanē murin e pallatit me portēn eti kryesore, dolēn nē njé shesh tē madh, shtruar me plakka tē lēmueshme, nē fund tē tē cilit dukeshin kolonat dhe statuja e tempullit tē Jerusalemit. Aty, tērē grupi, asħtu siċi ishte, u ngħit nē njé podium tē għier guri, qé zotēronte gjithē sheshin tej e tej. Pilati puli sytē, pērfšiu tērē hapésirēti tħeth e trottu ill me njé vēsħtrim dbe menj-herē e pikasit situatēn. Nga muret e pallatit għej te ky podium, ata s' ndeshen kerkend rrugħ. Kurse tari Pilati pa pērpara mizéri njerēzish. Turma e popullit do tē kishte zapruar edhe podiumin dhe tērē hapésirēn e zbrażet, nēse s'do tē ruhej nga njesi tē pērforcuara usħtarak.

Pilati, pri, u ngħit nē podium sypicēruar, duke shtrēnguar mekanikisht me dorē tokēzēn e pelerinēs. Prokuratori nuk i puli sytē se e dogji dielli, por sepse s'donte tē shikonte tormēn e tē burgosurit, qé priste t'i sillnix aty nga časti nē čast.

Sapo pelerina e bardhē me astarini e purpurtē u dha muix shkembit, bużże detit njerēzor, njé suvalē zéraph i shurdhoi vesh-ħet Pilati, me sytē għiex mibbi: "Ha-a-a...". Ajo suvale, qé nisi e vagħet dikk larg, pran ħipodromit, dalengadale zu t'i shembellente shungu llim-ċeċ, mendoj, paprimas, pēr njé čast, sikur u plati njé cikċe. "Mē pan" - iu pērshkua nēpér mend prokuratorit. Pa u fashit kien kien suvala, nisi sēriżi tē rriej fort e mē fort e, duke u pērkundur, u ngħit mē lart se e para dhe mbi kētē suvali e dytē, asħtu sikundēr shpaloset shlkuma e bardhē mbi dallgħet e detit, u rrakulli sen-vekkher, hera-herēs edhe ofshama grash, qé ndiheshin pērmes atiġ gjemimi. Po i sjellin nē podium... - mendoi Pilati, - dhe qajnej e rēnkojnē asħtu, se

kushedi sa gra do te jene shtypur, ndersa turma eshtë përpjekur te dyndet përpama".

Ai priti një copë herë, se e dinte se kësaj turme s'kishte forcë në botë që t'a mbyllte gojën, pa e shfyrë tërë milletin që i ziente përbrenda. Çasti i dëshiruar ia behu, më në fund. Prokuratori ngriti dorën dhe, sakauq, në tërë sheshin përpama sundoi një heshtje varri.

Pilati mbushi mushkëritë me ajrin e nxehjtë dhe graulloi me atë zërin e tij të çjerrë, që jehoi mbj. mijëra e mijëra koka njerëzish:

- Në emër të Cezarit perandor!

Një vikamë e ndërprerë metalike i goditi veshët disa herë rridhazi Pilatit. Me heshtat dhe mburojat lart e më lart, kohortat klithën fort e më fortë:

- Rroftë Cezari!

Pilati çoi kryet dhe kryqëzoi vështrimin me diellin. Një flakë e gielbër i shkrumboi trurin dhe i flakëroi kapakët e syve. Ai iu drejtua turmës arameisht zëngjitur:

- Të katër fajtorët e arrestuar në Jerusalem përvrasje, përxiti trazirash, për shkelje ligji dhe blasfemi janë dënuar me një vdekje të turpshme - me varje në litar. Dënim i do të ekzekutohet në Golgotë! Fajtorët janë këta: Hestasi, Dismasi, Bar-Rabani dhe Ha-Nozri. Ja tek i kini, këtu, parasysh!

Dhe Pilati nderi doren e djathtë, paçka se nuk shihte njeri. Por ai që i sigurt se ata qenë atje, ku e kishin vendin.

Turma mërmëriti edhe si e habitur edhe si e lehtësuar. Pilati vijoi: - Por vetëm tre syresh do të dënohen, sepse, në përputhje me ligjin dhe traditën e përnder të festës së pashkëve dhe me propozimin e Sindrionit të Vogël dhe me miratimin e autoriteteve romake, shpirtmadhi Cezar njërit do t'a falë jetën e përcmuar!

Një shurdhësi e plotë ndehu krahët mbi tërë sheshin. Një mizë s'pipetirë. Në një çast, Pilati pati përshtypjen se gjithçka rrëth e qark tij qe zhdukur. Madje, edhe qyteti i urriyer dhe kishte kishte mbetur vetëm ai, fytyrëkthyer kah qelli dhe i përcelluar nga rrezer e pingulta të diellit. Pilati priti një grimë, mandej vazhdoi sërishtimi:

- Ai që do të lirohet këtu, në praninë tuaj quhet... - Pilati nuk

ia shqiptor emrin. Vrau mendjen në i kishët thënë, valle të gjitha ç'kishët ndërmend të thoshtë, se ai e dinte se qyteti i vdekur do të rilindcte sërishtë, sapo të shqiptorët emrin e atij fatbardhët. "Ta them a të mos e them? - pyeti veten Pilati". Dhe duke i mëshuar fort germës V ai bërtiti aq fort, sa zgjoi edhe qytetin e platinur:

- Bar-Raban!

Po atij çasti, iu duk sikur dielli krisi e shpërtheu mbi kokën e tij e sikur flaka ia përcëlloi veshët. Një flakë e stisur me ulërima, me angullima, me vaje, me të qeshura dhe vërshejëllima.

Pilati zbriti shkallët e podiumit me sytë te këmbët që po i shkelin mbi ca plakë shumëngyrëshe, se mos pengohej e rrëzohej. Ai e dinte se tanë prapa shpinës së tij, mbi podium binin si kokrra breshëri burma dhe monedha bronzi dhe se mes turmës, që po ulërinte, njerëzat shtynin njëri-tjetrin me sa fuq kishin, në mënyrë që të shihnin me sytë e tyre atë që po çlrohej nga lthetrat e vdeqjet! Ti shihnin legionarët tek i zgjdhin duart atij, duke ta lënduar, pa dashur, kycet e ndrydhura e të vrara gjatë pyetjeve, të shihnin, më në fund, se edhe kur dridhët e rrudhët në ftyrë nga dhimbjet thirëse, ai prapë buzëqeshët, me një buzëqeshje të pakuptimtë dhe të çmendur.

Ai e dinte se rojat, ndërkohë, i kishin vënë përparrë të burgosurit e tjerë, për t'i shpërnë andej nga perëndimi, jashtë qytetit, në Golgotë. Pilati ngriti sytë vetëm pasi u sigurua se s'do të ndeshet me tre të burgosurit e tjerë. Mes rënkinave të turmës, që dalngadalë po fashitej, ndiebeshin të qarta edhe thirrma kasnecësh që përsëritnin ca grecisht e ca të tjerë arameisht, po ato fjalë që prokuratori i tha popullit nga podiumi.

Mes asaj zallamahie, ai, dëgjoi edhe një trok të lehtë kuaqsh, që gjithnjë avitej e avitej, si edhe tingujt gazzmorrë të një trumpetë që, diç mekej të kumtonte. Mbi çatitë e shtëpive të një ruge, që lichtë pazarin me sheshin e hipodromit kishin hipur plot djelmosha që vërshejëllën dhe paralajmëronin të alarmuar "Ruzul! Pa dyshim, se këto thirrma rrëqethëse qenë si një kundërvëprim të asaj lukunie që po afrohej, me pohe e me bujë.

Prokuratori, legati i legionit sekretari dhe tërë eskorta ndalën në vend, tek u zuri syri një ushtar të vëtmuar në hapëstrën e zbrazët të sheshit, duke tundur flamurthin që mbante në dore.

Një njësi kalorësish, me kuaj që e cënë trokthi, iu sul sheshit anës e anës për t'iu shmangur grumbullimit të njëzëve e për të dalë në një rrugicë, rrëzë një muri të zhukuar me vile rrushi, në mënyrë që të soste në Golgotë përmes një rruge më të shkurtër.

Komandanti i njësisë, një sirian me trupin e vogël, si të një çunaku, dhe me fytyrën e zeshkët, si të një mulati, iu afua Pilatit, me kalin që e cte trokthi, diç i tha me zë të lartë dhe nxori shpatën nga milli. I harbuar dhe i dështuar kalli vraq hovi mënjanë me këmbët kas. Komandanti e futi sërisht shpatën në mill, i na me kamxhik kalit në qafë, u radhit me të tjerët dhe kërcëu galophi nëpër atë rrugicën e ngushtë. Përmes një reje të dendur pluhuri, pas tij vaporite edhe kolona, në tre fershta, e kalorësve. Para prokurorit trëshqitën vetëtimthi shitizat majëmprehta prej bambuje, fytyra që ngjanin veçanërisht të nxira nën turhanët e bardhë dhe skërmijë dhëmbësh, që shndrisnin të gëzuar.

Duke u mbrojtur nga pluhuri me dorë, me fytyrën të mrojolur e të pakënaqur, Pilati dhe tërë-suita që e ndiqte nga pas, nuk e ngadalësuan vrellin drejt portës së kopshtit të pallatit. Ora ishte afro dhjetë e mëngjesit.

DËSHMIA E SHTATË

— Po, fort i nderuan Ivan Nikolaeviç, ora nuk ishte më tepër se dhjetë e mëngjesit, — tha profesori.

Pojeti ferkoi sytë me dorë, thua se nuk i besohej që mbrëmpa të kishte zbritur edhe aty në Patrikanë.

Një varkëzë e lehtë shkiste mbi faqen e emësuar të ujët dhe me llokoçitjen e memave dëgjohej edhe e qeshura e një gjuaje. Me përgjashim të asaj ane, ku qenë ulur bashkëbisëduesit tanë, në tërë pjesën tjetër të parkut, dalngadalë stolat po mbusheshin me njerëz.

Një hënë e plotë dhe e bardhë voziste në qellin e zbardhëlluar të Moskës. Nën mugëtirën e ndajnatës kriesat e gjalla sikur ndiheshin më të gjëzuar dhe zëri sikur u që bërë më i butë, e me një nuancë mbrëmbësore.

“Çudi! Mos-vallë më zuri gumi e pashë ndonjë enderr apo tërë ato sa dëgjova profesori i nxori vërtet nga goja? — pyeti vëvete Bezdomni. — Jo, jo, ai do t'i ketë treguar, përndryshe Berliozi s'do ta shihë ashtu në bebe të syrit dhe s'do t'i kundëershonte si me lezet:

— Megjithëse thëniet tuaja, profesor, nuk përputhen me ungjillin, ne prapë, na u dukën mjaft interesante.

— Më falni, — buzëqeshi émbël profesori, — por ju, si askush tjetër lipset të dini se të gjitha përshkrimet e ungjillit s'kanë asnjë vërtetësi historike, ndaj dhe s'mund t'i referoheni atij në arsyetimet apo konkluzionet tona.

Berliozi u step. Të njëjtin mendim për këtë çështje i shfaqit edhe ai Bezdomnit në rrugën “Bronaja”, tek po vinin për në pellgjet e Patrikanës.

— Veçse, edhe ato që na rrëfyet ju, mbeten, po ashtu, të pavërtetetueshme.

- Nuk është këshmu! - Vërtetohen që ç'ke me të! - u përgjigj profesori me një rurishtë të çalë dbe krejt i sigurt në vete e, aty e pas pak, më si një komplotist, u bëri shenjë të dy miqve që t'i afroheshin. Këta ndehën qafat, njeri në të djathtë e tjetri më të majtë.

- Në tërë ngjarjen që ju përshkrova kam qenë vetë i pranishëm, - vijoi zëulët profesori me një rurishtë të kulluar, duke vështruar, andej-këndej, si i trembut, - edhe në podium, edhe në ballkon me Ponc Pilatin, edhe në kopsht, ku bisedova me Kajfën, veçse në të gjitha rastet fshehurazi, ose inkonjito, siç i thonë ndryshe. Ndaj, ju lutem, që këtë të mos ia thoni asku, se më prishni punë.

Berliozi u zverdh,

- A... a keni shumë kohë në Moskë? - pyeti ai, me një fije zëri.

- Sapo shkelta, - u përgjigj profesori, i hutuar. Në këtë e sipër, të dy miqtë ia panë me vërejtje sytë dhe u bindën se të majtin mysaferi e kishte të gelbér, zhbinues, kurse i djathti s'ishte veçse një boshëtirë e zezë dhe e vdekur.

"Ky gjermani o ka qenë i çmendur, o ka lojtur nga siqiri, këtu te pelljet e Patriakanës! - mendoi Berliozi i shastur. - Hajde gjeje, të kam rixha!"

Tani gjithçka u sqarua: profesori s'që veçse një i marrë. Dhe nën dritën e këtij perfundimi, merrej vesh seç qenë edhe sillë në një tryezë me filozofin Kant, edhe gjepurat mbi Arushkën dhe vajin e lulediellit, edhe parashikimi se do t'i pritej koka.

Prapa krahëve të profesorit, Berliozi i shkeli syrin Bezdomnit: kujdes, mos i lësho fjalët në hava. Mendjeujem siç që, poëti nuk ia thithi dot kuptimin kësaj nojme.

- Po, po, po, - nderhyri i ekzaltuar Berliozi, - të gjitha bëjnë vaki në këtë botë: edhe Ponc Pilati, edhe ballkon, edhe Kajfa, edhe mjaft gjëra të tjera... Vetëm keni ardhur, apo me bashkëshorten?

- Si gjithmonë, vetëm filli, - u përgjigj i pikelluar profesori.

- Po valixhen e plaçkave në hotel "Metropol" e keni lënë? - pyeti me shejtanillëk Berliozi.

- Askund, - u përgjigj gjermani i lajthitur, duke soditur

pellgjet e Patrikanës me atë synin e tij të gjelbër. Sa trishtim e sa pezmatim kishte në atë vështrimin e tij!

- Po ku do të preheni gjatë këtyre ditëve?

- Në shtëpinë tuaj, - u përgjigj raturshëm gjysmaku dhe politi syrin e gjelbër.

- Mirë se të vini, - bërbësti Berliozi, - veçse tek unë do të ndieheni ngshtë, kurse hotel "Metropoli", si i kategorisë së parë që është, dhomat i ka të hatashme...

- Po dijatë a-të bezdisin në atë hotel? - pyeti i sëmuri Ivan Nikolaevicin.

- E ç'punë kanë dijatë në hotel?

- Avash, se mos i mbetet hatri - i mërmëriti Berliozi Ivan Nikolaevicin, që prapa shpinës së profesorit.

- S'ka dijaj, jo, - sa s'bërtiti Ivan Nikolaevic i mërzitur me tërë këto budallallëqe. - Hej, ç'na polli, mjaft na cingërisët nervat, ju lutem.

Gjysmaku aq fort u gajas, sa një trumcak i ulur lart në një degë bliri, u tut dhe u largua fluturimthi.

- Kjo qenka vërtet interesante, - tha profesori, gjithë duke u shkulur gazit, - po ju s'paskeni gjë prej gjëje, çfarëdo që të kërkoj unë, prapë përgjigje negative do të më jepni. - Dhe, papritmas, ai, reshti së qeshuri. E, siç ndodh rëndom me njerëzit mendërisht të sëmure, rrëshqiti përnjëherësh në ekstremin tjetër, u egërsua dhe klihi me të ashpër: - Domethënë, as dijaj s'paskeni?

- Qetësohuni profesor, qetësohuni, qetësohuni, - lu lut Berliozi, i shqetësuar se mos i sëmuri pësonte ndonjë krizë, - ju trini këtu me shokun Bezdomni, sa të shkoj një vrap deri aty, në qoshe, për të marrë diktë në telefon. Mandej, meqë nuk e njihni Moskën, ne do t'ju shqoqërojmë, ku të dëshiron ju...

Berliozi pati të drejtë: duhej vënë në dijeni urgjentisht byroja e të huajve - për këtë ardhacak anormal, i cili, dora-dorës, ndodhej te pellgjet e Patrikanës. Çdo minutë e humbur mund të ishte me paseja të hidhura. Të keqes i dubet dalë gjithmonë përpura!

- E pse të mos telefononi, kur i paskeni mundësitet - miratoi profesori dhe, mbas kësaj, veç ta shihje sa i përzemërt u bë: - Para se të ndahemi, do t'ju lutesha të më besoni, së paku, vetëm për një gjë se dijatë ekzistojnë! Vetëm kaq kërkoj nga ju! Kijeni

parasysh se këtë e tregon edhe dëshmia e shtatë, që përfillet si më e sigurta. Dhe së shpejti ajo do të më shfaqet.

- Mirë, mirë, - i bëri qejfin, me një sinqeritet të shtirë, Berliozi, duke i shkelur syrin poesi të mërzitur, të cilat s'ia kishte aspak ëndë të trinte aty dhe ta ruante atë gjerman të çmendur, ndaj u turr kah dera e Patrikanës që dilte në kryqëzumin e rrugëve "Bronaja" dhe "Jermollajevskaja". Në këtë e sipër, profesorit iu çel ftyra, si të qe shëruar me magji.

- Mihail Aleksandrovic, - i thimi ai Berliozi nga pas.

Ky rrötulloj kryet i frikësuar, por u qetësua në çast se mendoi që profesori do t'ia kishte mësuar emrin nga ndonjë artikull gazete. Profesori pyeti me duart si borije qark gojës:

- A do të më lejoni t'i nis një telegram qysh tanë xhaxhait tim në Kiev?

Berliozi u pataks. Kush iu kishte thënë këtij të çmenduri se ai kishte një xhaxha në Kiev? Se për xhuxhanë e tij asnjë gazetë s'kishte shkruar deni më sot. Mos vallë ka të drejtë Bezdomni që dyshon? Po s' përjashtobet mundësia që edhe dokumentet t'i ketë të falsifikuara. Lajmërimi telefonik qe i domosdoshëm. Së paku, të dinin si të vepronin më tej.

Berliozi vrapi më tutje.

Redaktori po i afrohej rrugës "Bronaja". Në këtë e sipër, një njeri u cua nga stoli dhe i doli përpara, ishte pikërisht ai, që para disa orëve i qe shfaqur nën dritën e diellit, i përfshuar prej zbegut përvëlues, veçse tanë s'ishte aspak i tejdukshëm, por një qenie e zakonshme mishtore, me ca mustaqe si pendë pule, që i dallohej qartë në muqëtirën e ndajnatës, me ca sy të vegjel, ironikë e gjysmë të dehur, me pantallona kuti-kuti, të ngritura aq lart sa i dukeshin çorapet e bardha dhe të palanit.

Mihail Aleksandorivi u zbraps për një çast, por, sakaq e ngushëlloi veten me arsyetimin se kjo do të ishte ndonjë nga ato ngjashmëritë e rastit, ndaj dhe nuk u merakos fort për këtë.

- Kërkoni vendkalimin? - pyeti, me një zë të ngirur tenori ai tipi me pantallona kuti-kuti. - Këtej, ju lutem, këtej. Mbani drejt dhe do të mbertini atje ku duhet, për këtë shërbim që jua bëri ish-dirigjenti i korrë e meriton të shpërbilehet... me një shishe njëçereklitërshe... që të këndellet një çikë!... - Dhe

fytyrëngërdheshur, i panjohuri hoq nga koka kasketën e tij prej xhokeu.

Berliozi s'ia vari këtij lysari, që hiqej si dirigjent kori. U dha këmbëve me sa fuq kishte, pér tē aritur sa më parë te shtrati i shinave tē tramvajit. Në këtë e sipër, një dritë, herë e bardhë e herë e kuqe, ia qorrari sytë: në një kuti qelqi u ndez mbishkrimi "Rusju nga tramvajii".

Befas, në linjën e porsavënë që lidhë stacionin "Jermollajevskaja" me trugën "Bronaja", u duk me tē fishkëllyer tramvaji dritëndezur.

Ndonëse po qëndronte në një vend tē sigurt, Berliozi vendosi tē kthehej andej nga kishte ardhur. Por, në këtë e sipër, i shkau e papërbajtshme njëra këmbë, tjetra nuk iu bind, kështu që Berliozi u gjend drejt e mbi shina.

Tek orvatej se mos kapej gjëkundi, Berliozi ra më kurri, duke plagosur kokën pas një guri. Në një grimë ai aqëtoi hënën që shndriste e pranuar, lart në qelli. Veçse nuk u orientua dot, nëse ajo voziste në tē majtë apo nëtë djalthtë. Mezi u rotullua brinjazi, mblodhi këmbët nën vete, ktheu kryet dhe dalloi fytyrën krejt tē bardhë nga tmerri tē fatorinos me shiritin ngjyrë all në krah, tek po i avitej si e shkalluar. As gjëk e as mëk s'bëri Berliozi e qark tij u mblodhën tërë ato gra, që u ndodhën atij çasti ndanë rrugës. Ndërkaq, tramvajistja u mëshoi fort frenave elektrikë, që bëri që vagoni i parë tē ngulte turirin në tokë dhe xhamar e dritatove tē shpërthenin nga komizat me rrapiellimë e tē thyheshin copë-copë. Dikush thirri atë çast, por truri i Berliozit regjistroi vetëm pasthirmën: "Bobo!" Edhe hëna vezulloj pér tē mbramen herë, veçse jo e plotë kësaj nadhe, por e ngrënë. Mandej u dynd errësira.

Tramvaji kaloi përmbi Berliozin dhe nën kangujellat e hekurta tē shëtitores së Patrikanës, një lëmsh i zi dhe i rrumbullakët u përplas, mandej ra sërisht në shtratin e shinave e, duke u rrökullisur, kérceu, më në fund, në kalldërmin e rrugës "Bronaja".

Ishte koka e prerë e Berliozit.

NDJEKJA

Me tu fashitur britmat histerike të grave dhe fishkëllimat e milicëve, çatisën dy ambulanca. Njëri mori trupin dhe kokën e këputur të Berliozi, për t'i shpënë në morg, kurse tjetra - tramvajisten bukuroshe, të lënduar nga ciflat e qelqeve të dritareve. Fshesëret me përparëse të bardha pastruan vendin dhe mbuluan me rërë njollat e gjakut.

Me të dëgjuar ulërimën e parë, poeti brofi në këmbë dhe u turr nga hyrja e parkut. Disa hapu larg vendkalmit, ai pa një kokë të prerë, tek po rrökullisej nëpër kalldrëm. Iu prenë gjunjët i tromaksur dhe aq fort e humbi toruan, sa i nguli dhërbët dorës së vet dhe e bëri tërë gjak. Zuri një stol aty pari, ku edhe u gozhdua, si i paralizuar. Kuptohet vetiu se në këto kushte, s'kishte si ta kishte dot mendjen tek ai gjerman i çmendur. Po shtryrkthe trutë për të kuptuar atë që i panë sytë. Ai vetëm para një minute kishte bisëduar me Berliozin..., kurse tani...

E alarmuar, turma e rrijerëzve e vuri në mes poetin dhe zuri t'i fliste me zë të lartë, me këmbë e duar. Ivan Nikolaevici-sikur ishte në botën tjetër: as sytë nuk i shikonin, as veshët nuk i dëgjonin.

Befas, dy gra ndalën para tij dhe njëra syresh, hundëmajucë e kryezbuluar, mu rrëzë veshit të poetit i tha shoqes së saj:

- Anushka, Anushka! Anushka Jonë nga Sadovaja! Ajo e ka fajin! Bleu shishen njëlitërshe me vaj luledielli dhe e theu aty afër kalldrëmit. Fëlliqi edhe fundin që kishte veshur... Aman, o zot, si shante, si shante! Ja, ajo u bë shkak, që atij fatziut t'i shikasë këmbë dhe të hajë kokën mbi shina.

Nga gjithë çllomotiti ajo gruaja, vetëm një fjalë iu ngulit në mendjen e trullosur të Ivan Nikolaevicit: "Anushka..."

- Anushka... Anushka?... - bërtiti poeti, duke vështruar anës e përqark, si i vilanosur. - Më lejoni, më lejoni.

Veç Anushkës aty u përmendën edhe fjalët "vaj luledielli" e s'di sepse edhe "Ponc Pilati". Këtë të fundit, poeti e shmangu dhe zuri ta lidhë zinxhirin e këputur të ngjarjes me fjalën "Anushkë". Dhe ky zinxhir i lidhur e çoi shpejt e përmjherësh të profesori i çmendur.

"Jam fajtor! Po a s'tha ai se mbledhja s'do të bëhej për shkak të vajit të derdhur nga Anushka? Më tepër akoma: po a nuk deklaroj ai se një femër do të bëhej shkaktare që Berliozit t'i pritej koka? Po, po, po! Tramvajistja a s'është femër? A thua tërë këto të jenë thjesht një rastësi?..."

S'kishte asnjë pikë dyshimi se këshilltari misterioz e kishte patur në mendje qysht më parë tërë tablonë e vdekjes së luhtuarshme të Berliozit. Dy hamendje e ngacmuan poetin: E para: "Ai s'është aspak i çmendur. Do t'i që marrëzi të pohohej një grë e ille". Dhe e dyta: "Mos vallë dhe kjo është kurdisur nga ai vete?"

Po më lejoni ta pyes: si dhe qysht ia arriti qëllimit?

Hë, këtë do ta mësoni më vonë!

Ivan Nikolaeviç mezi la stolin dhe u kthye te profesori, i cili, fatmirësish, ende s'kishte ikur.

Rruja "Bronaja" llamburiste nga dritat, kurse Patrikana nga trezat e një hënë të artë. Dhe nën dritën iluzore të kësaj hënë, Ivan Nikolaeviçit iu duk, se ish-dirigjenti i korit po qëndronte në këmbë, veç jo me bastun, por me një shpatë nën sqetull dhe me një palë syze mbi hundë, gjithsesi të panevojshme, që kishin vetëm një qelq, madje edhe atë të krisur. Ndaj njeriu me pantallona kuti-kuti dukej edhe më i shëmtuar, sesa atëherë kur i rrëfeu Berliozit rrugën e shinave. Ivani iu qas profesorit me zemër të ngrirë dhe, pasi i hetoi fytyrën, u bind se ai s'kishte asnjë shenjë çmendurie.

- Kush jeni ju? - pyeti mbyturazi Ivani.

I huaji u rrrol, e këqyri poetin sëkuq po e shihë për herë të parë, dhe u përgjigji me ligës:

- S'kupton... rusisht.

- Ata s'kuptojnë! - ndërhyri nga stoli ish-dirigjenti i korit, paçka se askush nuk iu lut që të luante rolin e perfkthyesit.

- Mos u shtirni, - tha Ivani dhe ndjeu t'i fitoheshin shpatullat. Ju sapo e folët shkëlqyeshëm rusishten. E, me sa shoh unë, s'jeni as gjerman e as ndonjë i huaj tjetër, por një vrasës dhe spiu. Dokumentet! - iu gërmush Ivani.

Profesori misterioz shpërveshi buzët me përcimim dhe rrudhi supet.

- Qytetar! - foli sérishni ai soj dirigjenti. - Përse i bini havale një turisti të huaj? Do të ndëshkoheni rreptë për këtë! - Profesori i dyshimitë u krekos, ktheu krahët dhe bëri të largohet.

Për një çast, Ivani u ndje ngushtë. Iu drejtua ish-dirigjentit me një hukamë të thellë:

- Më ndihmoni, qytetar! Më ndihmoni ta korp atë kriminelin! E keni për detyrë ta bëni këtë.

- Kush është kriminel? Ai atje? I huaj dhe kriminel? Mos e ke gabim? - pyeti dirigjenti me ata sytë e vegjël si dy sumbulla të shndrrishme. - Në është e vërtetë, o burna të thërrasim milicinë, sa është pa na shpëtuar nga duart, - dhe, në këtë e sipër, dirigjenti hapi gojën, kinsë do të jepte alarmin. Nga ta dinte i ziu Ivan se dirigjenti hokatar qe një shtinjak me damkë. Nga ana e tij, Ivani vikati me sa i hante gurmazi: "Ndihmë!"

Çirma vërtitare dhe ngjrosje e Ivanit, s'bëni tjetër vecse trembi nja dy çupëlinë, tek po shikunin në punën e tyre. "Qenka i dehur!" - thanë ato dhe ndërruan rrugën me të shpejtë.

- Qenkeni bashkë, domethënë? - iu turi Ivani, si i xhindosur. - Me kë tallesh t'i! Do më hiqesh sysh, apo si e ke hallin?

Dhe për t'iu shmangur sherrit, Ivani kaloi në anën e majtë. Dirigjenti iu qep nga pas, Ivani në të djathtë, dirigjenti po në anën e djathtë.

- Ti që po më vardisesh e ke një qëllim! - iu hakërua Ivani. - Mos më thënçin në emër, po s'të dorëzova me duart e mia në milicë!

Dhe Ivani rrahu ta kapte përmëngë cipëplasurin, por i shkoi huq mundimi: ish-dirigjenti i korit avulloj sikur ta kishte përpirë dheu të gjallë.

Ivani nuk u besoi syve kur e mëtoi të panjohurin e urryer tek po dilte nga Patrikana së bashku me dirigjentin e dyshimitë të korit dhe me një maçok të stërmadhë, sa një derr-të tredhur, i zi si pendë korbi a si bloza e me ca mustaqe bigë, si të nje

kalorësi. Në atë tresbe, maçoku çapiste vetëm me të dy putrat e pasme. Ivani u turr pas tyre, veç aty përt aty, u bind se do ta kishte mjaft të vështirë t'i arrinte.

S'voni shumë që treshja të gjendej në Spiridinovka. Tek portat e Nikitës, banda e kriminelëve, duke përfituar nga një turmë rjerzish që po shitybeshin, humbi gjurmët, duke ikur secili për hesap të vet. Një metodë mjaft e rafinuar kjo, që e përdornin vetëm ligjshkelesit.

Ish-dirigjenti i korit i hovi vrithi një autobusi, që shkonte për në sheshin "Arbatskaja". Sikundër thamë, Ivanit i humbi nga sytë një pjesëtar i bandës. Pas kësaj, vëmendjen ia tërroqi ai maçoku i çuditshëm. Ndërsa po i afrohej derës së një vagoni tramvaji, ky maçok, me paturpësinë më të madhe, shityu një grua, që s'di sepse këlthiste mes pasagjerëve! Mandej, mbështetur pas dorezës së derës, ai përpinqej tia rraste dhjetë kopejka në dorë fatorinos përmes dritares së hapur për shkak tëzagushisë.

I stepur pranë një dyqani bakall, Ivani mbeti pa mend me sjelljen e maçokut. Po ai çakërriti sytë edhe me fatorinon, që tekxa dridhej si purtelka, i bërtiste maçokut si të që rjeri e jo kufshë: "Maçoku në vagonin tim! Jo, jo në asnjë mënyrë! Njoftova milicinë, po nuk zbrite!"

Që një maçoku i që shkrepur të udhëtonte me tramvaj, s'kishte asgjë të keqë. Veç për të vënë duart në kokë ishte se ai donte të paguante edhe biletën. Për më tepër, ai trekej ta hiqte veten edhe si një krije së shumë e disiplinuar. Fjalën e fatorinos nuk e bëri dysh. Zboti poshtë dhe ndenjt aty në stacion, duke lëkuar mustaqet me një kartëmonedhë dhjetëkopejkëshe. Me t'i rënë fatorinoja ziles, maçoku veproi siç do të vepronët qytetar, që nuk e lenë t'i hipë tramvajt. I lu të kalonin tre vagonat e parë dhe kërceu në të fundit, duke kursyer, kësijoj, edhe të hollat. Për fat të mirë, gjatë tërë kësaj kohe, kryesori i asaj tresheje -profesori - s'kish mundur të përvidhej. Ivani ia mëtoi beretën e përhime mes rrëkësë së njerëzve nëpër trugët "Balshaja Nikitskaja" dhe "Hercen". Ndonëse poeti ngarendi, duke çarë mes kalimtarëve, prapë nuk iu qas që nuk iu qas dot profesorit.

Edhe pse i mërzitur, Ivanit nuk mund të mos i bënte

përshtypje ajo shpejtësi marramendëse, me të cilën po kryhej kjo ndjekje. Rrugën nga portat e Nikitës gjët te sheshi "Arbatskaja", Ivan Nikolaeviç e përshkoi për njëzet sekonda. E mbas disa sekondash të tjeri ai çatisi në errësirën e një rrugice me trouare gropë-gropë, ku u rrëzua dhe vrau gjurin. As në rrugën e ndriçuar "Koroptin", as në "Ostozhenka", por vetëm në zyrtësinë e një rrugice të piste, ai e hunbi përfundimisht nga sytë gjahun, të cilat i që qepur me bukë në trastë - profesorin.

Vetëm disa çaste zgjati pezmatimi i Ivan Nikolaeviçit. Mandej, sepse dalldisi që profesori duhej të ndodhej, medoemos, në shtëpinë nr. 3 dhe medoemos në apartamentin nr. 47.

Ngjiti dy e nga dy shkallët e asaj banese, sosi me të gulçuar në katin e dytë dhe shtypi padurimthi butonin e ziles. Mbas pak, derën ia çeli një vajzë pesë vjeçë, që s'bëri asnjë pyetje, ktheu krahët dhe s'di se ku vajti.

Paradhomë e bollshme aty që lënë krejtësisht pas dore. Nga tuvani i saj i lartë dhe i nxirë nga papastërtitë, ndriçonte vaktë një llambëz. Mbi një baule mjaft të madhe me kapak llamarine, varej një biçikletë pa rrota. Mbi raftin e një kremastani binte në sy një kokore me veshë të gjatë. Një zë melodioz burri recitonë i revoltuar vargje poetike në radio, pas një dere.

Ndonëse ky injës ish i panjohur për Ivan Nikolaeviçin, prapë ky nuk u tut, por u kroqë thellë e më thellë korridorit të errët, me bindjen se i shumëkëruari duhej të që fshehur patjetër në banjë. Një drithë e zbehtë dilte poshtë dere, preku dorezën, të cilën e hapi ngadalë. Ishte pikërisht hanja që kërkonte. Ivani mendoi i gëzuar se i buzëqeshi fati.

Por, sikur u gëzua para kohe, me ç'duket në banjën e ngushtë, gjithë lagështirë e me ndriçim të paktë. Ivani pa ca govata të mëdha, varur mureve dhe një vaskë tërë njolla të zeza, për shkak të smaltit të zhveshur. Si dhe një grua lakuqë në këtë vaskë, mbuluar e tërë më shkumë sapuni dhe me një copë sfungjeri në dorë. Ajo puliti sytë dhe foli tërë shend:

- Kirjushka! Leri marrëzitë! Je në vete? Fjodor Ivanoviç mund të kthehet nga çasti në çast. Dil jashtë, të lutem! - dhe aty për aty vërtiti shparcën drejt Ivanit.

Prapë një keqkuptim flagrant. E prapë fajin për këtë e kishte

po Ivan Nikolaevici, i cili jo vetëm nuk e pranoi gabimin, por madje, edhe e poshtëroi gruan e botës duke i thënë: "Ah, ti lapërdhare, lapërdharet..." Sa hap e mbyll sytë, ai u gjend në gjysmëterrin e kuzhinës pa njerëz, aty shqoi nja dhjetë primusa të shuar mbi një furnellë. Përmes dritares së pluhurosur e të pafshirë përvite të tëra depërtonte aty një zreze hënë, që ndriconte, kësosoj, një ikonë të haruar mes pezishkave, si edhe nja dy qirinj marrëse, prapa kutisë prej qelqi të ikonës. Po ashtu edhe një ikonëzën tjetër prej letre përmbi këtë ikonë të madhe.

E ku e dimë ne se çlëvriu kokës së Ivanit në ato çaste, veçse përvjetorit e tij nuk e sigurt: ai doli jashtë nga dera e pasme, vetëm pasi përvjetorit njerin prej atyre dy qirinjve si edhe atë ikonëzën prej letre. Me sendet e vjedhura në xhep, ai ikte dhe fliste me vete. Ndofta i vinte rëndë tek përfytyronte atë skenën e hanjos. I mihte si çekan në kokë pyetja: cili mund të ishte ai Kirjushka delenxhiu dhe a që vallë e tij ajo kokorja e shëmtuar?

Eh, si të trishtojnë kur e kur këto rrugicat tonë me atë shkretimin e tyre! Më kot vërejti andej-këndej poeti se mos e pikaste gjëkundi të përndjekurin. Atëherë i dha karar:

- E gjeta. Tani do të jetë te lumi Moska.

Pse Ivan Nikolaevici vendosi që profesori duhej të ndodhej te lumi Moska dhe jo diku gjetkë? Ja një pyetje interesante! Po kush mund t'ia bënte këtë pyetje në atë rrugicë të shurdhët?

Po me atë shpejtësinë që e karakterizonte, Ivan Nikolaevici mbërriti tek shkallët prej graniti të lumit Moska. Aty u zhvesh dhe ia la petkat t'ia ruante një kaleshani simpatik, me cigare të dredhur në gojë, ulur pranë një tollstovke¹⁷ të bardhë dhe një palë këpucë me qafa lidhësezgjedhura. Pasi shpiu trupin, me ca ushtrime të lehta, Ivan u zhyt në ujin, që iu duk aq i ftohtë, sa në një hop pandehu se iu mor fryma dhe s'do të shkridhej më kurrë s'andejmi, veçse i vdekur. Më në fund, Ivan Nikolaevici doli mbi faqen e ujit, duke ndukur i lemerisur kapakët e syve të mbyllur. Mandej, gjithë duke turfalluar, ai zu të notonte nëpër ujin e zi, që kundërmonte erë naftë.

Kur doli në breg, Ivan mori për nga kaleshani, duke

¹⁷ Tollstovke - blazë e gjerë me pala e bie me rrrip në mes (sipas emrit të shkrimit të I.K. Tolstoi, që mbante blazë të illa) (sh.p.).

kërcyer. Aty s'gjeti, veçse një palë benevrekë vija-vija, atë këmishën e bardhë e të grisur qiririn, ikonëzën dhe një kuti shkrepse. Asgjë më tepër. Ivani s'di cilin kërcënoi me grusht, mandej u vesh e u ngjesh me ato pak tesha që i kishin mbetur.

Dy shqetësime kishte tanë Ivani: si do të rronte, paskëtaj, pa librezën e MASSOLITTT, me të cilën s'që shkëputur tërë jetën dhe si do të udhëtonë, ashtu, me të mbathura nëpër Moskë? Do të thoni ju që njerëzit kanë dertet e tyre dhe nuk ia kanë ngenë hallkut. E prapë kurrë asnjëherë s'kanë munguar ata që u pëlqejnë të bëjnë sehir dhe të ngërdheshen me kusaret e të tjerëve.

Ivani këputi sumbullat e benevrekëve të kyçet e këmbëve, që t'i shëmbëllën, kësicoj më tepër me pantallona verore, mori ikonëzën, qiririn, shkrepësen dhe lëvizi vendit, duke urdhëruar vërveten:

- Drejt e në Gribojedov! E pres kokën po s'që atje.

Qyteti qe mbledhur në jetën e tij të mbrëmjes. Nëpër mugën gjithë pluhur gumëzhinin kamionat me zinxhirë, karroceritë e mbushura dinya me thashë e me burra të shtrirë në shpinë, sipër ngarkesës. Dritaret e shtëpive qenë hapur e në çdo dritare qenë ndezur drita me abuzhurë ngjyrë portokalli e nga tërë dritaret, nga tërë dyert, nga tërë hyrjet, nga tërë çatitë e mansardat, nga tërë bodrumet dhe oborret s'dëgjoheshin veçse tingujt e ngjirur të polonezes nga opera "Eugeni Onjegin".

Ivan Nikolaeviçi pati të drejtë: kalimtarët kthenin kryet dhe e këqyrnin me vërejtje. Ndaj vendosi t'i braktiste rrugët kryesore dhe të endej rrugicave, ku njerëzit s'ishin aq të bezdissëhem sa t'i bëheshin sa t'i binin në qafë një njeriu të zbatur, duke e pyetur, sidomos për benevrekët, që s'donin e s'donin t'u shëmbëllën pantallonave.

Kësicoj, Ivani u fut nëpër skutat plot mistere të rrugës "Arbatskaja". E tek strukej gjithë drojë rrëzë mureve, vëngéronte andej-këndej, kur e kur fshihej nëpër hyrjet e ndëftesave, u bishtnonte edhe udhëkryqeve me semaforë dhe portave luksoze të vilave të ambasadave.

Në çdo hap që hodhi gjatë tërë kësaj peripecie, Ivanin e brengosi një zë i thellë basi, që, nën tingujt e orkestres, i këndonte dashurisë që ndiente për Tatjansën.

NJË NDODHI NË GRIBOJEDOV

Banesa e vjetër dykatëshe ngjyrë kremi, në thellësi të një kopshti të vyskur, buzë unazës së bulevardit, ndahej nga trotuar me një mur kangiellash të gdhendura hekuri. Sheshi i vogël dhe i asfaltuar para shtëpisë, dimrit zbardhej nga dëbora, kurse verës mbulohet me tendë. Ai shndërrohej e bëhej, kësosoj, pjesa më e preferuar e restorantit veror.

Banesa qe pagëzuar "Shtëpia e Gribojedovit", për shkakun e thjeshtë se gioja dikur pronarja e saj paskësh qenë tezja e shkrimitarit Aleksandër Gribojedov. Veç nuk e dimë se sa i përgjigjet se vërtetës kjo gjë. Por që Gribojedovi s'ka patur kurrë rdonjë teze - pronare shtëpie, këtë më duket se e dinë të gjithë. Sido që ta vërtisim muhabetin ne, shtëpisë nuk ia ndryshojmë dot emrin që kishte. Madje, një gënjeshtar moskovit pat deklaruar dikur se në një nga sallonet e rrumbullakta të katin të parë, shkrimitari i famshëm i pat lexuar kësaj tezeje, shtrirë në kanape, fragmente nga romani i tij "Të sëmurë nga mendtë e kresë". Mbuse. Gjithsesi, për ne kjo s'ka shumë rëndësi.

Për ne rëndësi ka fakti, se në atë shtëpi tanë ndodhej selia e MASSOLITIT, kryetar i së cilës pat qenë Mihail Aleksandrovic Berliozi, gjer ditën që u shfaq pellgjeve të Patrikanës. Asnjë anëtar i MASSOLITIT nuk e thërriste "Shtëpia e Gribojedovit", por thjesht "Gribojedov". "Hë, a të vajti imbarë sot në "Gribojedov?" - "Fitova Jaltën për një muaj". "Të lumtë". "Sot Berliozi ka ditën e priges nga ora kater deri në pesë, ndaj shko dhe takoje në Gribojedov".

Godinë më të përshtatshme dhe më të rehatshme se Gribojedovi MASSOLITI s'kishte ku të gjente. Muret e shkallëve, që të çonin në katin e dytë qenë larushitur me lajmërimë

shoqatash dhe grupesh të ndryshme sportive, si edhe me ca fotografi të anëtarëve të MASSOLITIT.

Mbi derën e dhomës së parë të këtij kati binte në sy mbishkrimi shkronjëmadh: "Seksioni i peshkatarëve amatorë dbe i vilave jashtë qytetit". E po aty qe vizatuar edhe një krapuliq, i ngecur në grep. Mbi derën e dhomës nr. 2 mezi lexoheshin fjalët: "Këtu jepen lejet krijuese njëditore. Drejtobuni Podlozhmanjas M.B.V". Mbi derën e tretë vetëm një fjalë "Telegrino". Po të mos ishe i shtëpisë nuk e kuptoje menjëherë domethënien e këtij emri të përveçem. E mandej dyert e tjera prej arre të kattit qenë zbukuruar me kësos tabelash: "Regjistrimi për letrën bëhet në zyrën e Poklevkinës", "Arca", "Llogaritë personale të autorëve të skeçeve". Një radhë e gjatë që s'shteronte kurrë niste poshtë te portieri dhe mbaronte para zyrës së strehimit. Më tej, murit qe ngjitur një plakat elegant, në të cilën kapardisej një kalorës me bruci dbe me pushkën krahëve majë kreshtës së një shkëmbi. Pakëz më tej, një djalosh, ulur në një ballkon, mes palmash, vështronte qielin, me ca sy jashtëzakonisht të guximshëm, gjithë me stilolapsin në dorë. E mandej, një shënim i gjatë si ky: "Lejet e plotë krijuese dyjavore (tregimi-novela) - njëvjeçare (romani-trilogji) Jalta, Suuk-Su, Borovoe, Gjixiri, Mahinxhaun, Leningrad (Pallati i dimrit)". Edhe aty kishin zënë radhën jo më pak se njëqind e pesëdhjetë vjetë.

Mandej vinin, duke iu nënshtruar zigzakeve nazike, ngjiteve dhe uljeve të shtëpisë së Gribojedovit: "Drejtoria e MASSOLITIT", "Arkat nr. 2, 3, 4, 5", "Kryetari i MASSOLITIT", "Bilardoja", "Kolegjumi i redaksisë", lloj-lloj zyrash të tjera dhe së fundi ai salloci me kolona, ku tezja pat shijuar atë komodinë e të nipi gjenial.

Çdo vizitor me dy para mend në kokë, që shkelte pragun e Gribojedovit, e tuhaste menjëherë se ç' jetë bënë fatumët e MASSOLITIT dbe, sakaq, një zili therëse fillonte ta brente. Dhe po ky ziliqar, aty për aty, i ankohej qiliq që e kishte sjellë në këtë botë pa atë dhuntinë e talentit lettar, për të cilin ai as që mund të ëndërronte se do ta siguronte ndonjëherë librezën e anëtarësise së MASSOLITIT, atë librezë ngjyrë kafeje, me një bordurë praruese anës e përqark, të njoftur në tërë Moskën.

E kush është ai që i del në mbrojtje zilisë? Ndjenjë e ulët është për të qenë kjo zilia, veç provojeni një herë veten në rolin e vizitorit të kësaj shtëpie. Tërë ato çudira, që ai pa në katin e sipërm qenë vetëm një pjesë e së tërës. Gjithë katin përdhesë të shtëpisë së tezes e zinte restoranti, e çfarë restoranti se! Me të drejtë ai përfillej si më i miri në tërë Moskën dhe jo vetëm falë atyre dy sallave të mëdha me tavane qemerore e me plot figura kuajsh ngyrë vjollce, me jele asiriane e jo vetëm sepse çdo tryezë ndriçohej nga një abazhur mëndafshi, e jo vetëm sepse pragun e asaj dere s'mund ta shkelnin njerëzit e rëndomtë, por edhe sepse cilësia e gjellërave dhe e mezeve atje ishte e adhurueshme dhe me çmimë mjaft-mjaft të arsyeshme.

Ndaj autorit i këtyre faqeve, nuk u habit kur dëgjoi një ditë, pranë kangiellave prej hekuri të Gribojedovit këtë bisedë të thjeshtë:

- Sosete, ku do ta hash darkën, Ambrosi?

- Pyetje është kjo? Sigurisht që këtu, i dashur Foka! Arçibald Arçibaldovici më tha me të pëshpëritur së pér darkë do të kemi sandra¹⁵ të fërguara. Të lëprijë gishtat njeriu.

Ja si ju përgjigj thataniku dhe derdimeni Foka poeti kokorosh, bullafiq, buzëkuq e flokëverdhë: - Dike t'i bësh hyzmet yates ti, o Ambrosi?

- Unë dija të rroj dhe kjo s'do shumë mend. Besoj se është një dëshirë e natyrshme, - ia pat Ambrosi. - Mos do të më thuash se sandra ka edhe "Kolizeu"? Veç mos hamo se atje një pjetë me sandra kushton trembëdhjetë rubla e pesëmbëdhjetë kopejkë, kurse këtu - pesë rubla dhe pesëmbëdhjetë kopejkë. Përveç kësaj, atje sandrat s'janë të freskëta si këtu, e mbi të gjitha, atje s'je i sigurt nga ata të rinxitë që vërtiten orë e çast para teatrit. Jo, unë nuk e vë fare në kandar "Kolizeun". - ulëriti në tërë bullevardin Ambrosi, ky amator i flaktë gjellësh të shijshme.

- Mos e harxho koi frymën të më mbushesh mendjen, o Fokë!

- Jo, s'dua të të mbush mendjen, o Ambrosi, - piskati Foka, - por njeriu mund ta hajë edhe në shtëpi darkën.

- Të falënderoj nga zemra, o Fokë, - shfryu Ambrosi, - ves-

¹⁵ Sandra - një lloji peshkut (sh.p.).

imagiinoje tèt shoqe tek rrpatjet tè tè gatuajë sandra nè një tenxhere tè vogël, brenda katér mureve tè asaj kuzhine tè pérbashkët! Hi-hi- hi...Orevuar, Foka! - dhe Ambrosi hoq pér nga veranda tendëmbuluar, duke kënduar nën zë:

Oh-ho-hozë... Po, ishte se ç'na ishte. U kujtohet moskovitëve tè moshuar Gribojedovi i famshëm! Pjata me sandra! Një gjellë krejt pa shije, i dashur Ambrosi. Kurse bliri nè një tenxhere argjendi, prerë llokma-llokma, pérzier me qafa gaformesh dhe me havjat taze! Po kupat me vezë gjysmë tè ziera dhe me pure kërpudhash? Po filetoja me mish mëllëse a s'ju ka pëlcyer? Po nishi i shkurtëzës, gatuar sipas mënyrës genoveze? Dhjetë rubla e gjysmë! Po xhazi, po shërbimi i kulturuar Ndërsa nè korrik, kur tèrë familju pushon nè vilën jashë qytetit, e ju jeni tè detyruar tè rrini nè Moskë; pér shkak tè krimtarisë së ngutshme letrare - nè verandë nën hijen e një hardhie kacavjerrëse dhe mbi sofabezen e pastër, një pjatë me supë frentamer! A ju kujtobet, o Ambrosi? E, ç'pyes edhe unë! Nga buzët e shoh se ju kujtohet! Ç' janë pér ju salmoni dhe sandra! Po shapkat, shkurtëzat, fazanët, pëllumbat? Sipas sezonit, edhe tè ngrënët! Po uji mineral që gurgullonte nè gurmaz! Po mjaft e zgjata, o lexues, se mos tè prishet fare mendja! Pas meje...

Në orën dhjetë e gjysmë tè po asaj mbrëmjeje, kur Berliozin e shtypi tramvaji te pellgjet e Patrikanës, dymbëdhjetë shkrimtarë po rrinin nè tè vëtmen zyrë tè ndriçuar nè katin e dytë dhe prisinin Mihail Aleksandroviçin pér ta filluar mbledhjen.

Po i tèrbonte zaghushia shkrimtarët, atje nè zyrën e drejtorisë së MASSOLITIT. Asfalti i rrugëve po rrëzatonte tèrë vapën e thithur gjatë ditës. Po ua shponte hundët duhmu e qepës që vinte nga bodrumi i shtëpisë së tezes, pra, nga kuzhina e restorantit. Tè nervozuar dhe tè pezmatuar, siç qenë, tè gjithëve u që dharrë buza dhe kishin etje tè madhe.

Njeriu i letrave, Beskudnikov - një natyrë e qetë, veshur shik, me ca sy sa tè vëmendshëm aq edhe dredharakë, - nxori dhe shikoi orën. Akrepat po i afroheshin numrit njëmbëdhjetë. Beskudnikovi i ra me gisht fushës së orës dhe ia rrëfeu poetit Dvubratski, ulur aty pranë nè tryezë dhe i mërzitur tundte këmbët e mbathura nè ca këpucë tè verdha me shollë gome.

- Po, - hungëroi Dvubratski.

- Djali do të ketë ngecur në Klajzme, - tha me një zë burri Anastasia Lukitishna N. Epremenova, jetime e një tregtar moskovic, e cila që bërë shkrimtare dhe shkruante tregime përbeteja detare me psudonimin "Shturman L. Zhorzh".

- Më falni! - u hodh e foli pa drojë Zagrivovi, një auto-skeçesh të rjohura. - Tani do të pija, me kënaqësi, një gotë çaj në ballkon. E pse të rrimë këtu e të shkruhemi si qirri! Në s'gaboj, mbledhja që caktuar të fillonte në orën dhjetë.

- Tani në Klajzmë është mrekulli, - zu t'i shpotiste të pranishmit Shturmani Zhorzh, duke e ditur se Pelegrino qe një fshat me vila, i pëlqyer prej të gjithë shkrimtarëve. - Atje tar edhe bilbilat këndojnë. Jashtë qyteti, e sidomos në pranverë unë s'lodhem së shkruari ditë e natë.

- Gruaja më vuani nga një sëmundje e rëndë dhe ç' prentre vjetësh po derdh të holla që ta dërgoj atje në atë paraqësë tokësore, por deri më sot asnjë shpresë nuk shoh në horizont, - tha me sarkazëm dhe pikëllim novelisti Jeronim Poprinin.

- Kjo është me fat, - bëbullooi nga parvazi i dritares kritikës Ababkova.

Sytë e vegjël të Zhorzh Shturmanit shkëlqyen gjithë shërbimtë, dëgjohet që zhutur kontraaltin e saj, ajo u hodh e foli:

- S'duhet të kemi zili, shokë. Janë gjithsej njëzet e dy vila, t'ndërtohen edhe shtatë të tjera, kurse në MASSOLIT ne jemi të mije.

- Tre mije e njëqind e njëmbëdhjetë, - saktësoi dikush në qoshja.

- Aq më keq, - vijoit Shturmani - ç'mund të bëjmë? Është natyrshme se vilat do t'i marrin më të talentuarit.

- Gjeneralët! - e preu me sëpatë skenaristi Gluharjov. Bestudnikovi doli nga zyra, duke gogësitur si me zor.

- Fillikat dhe ka pesë dhoma në Peretigrino, - theksoi Gluharjovi.

- Edhe Lavroviç vetëm është dbe ka gjashtë dhoma, - tha Deniskini, madje dhomën e ngrënies e ka të veshur me dru!

- Mua tani s'më intereson asnjë tjetër, përvèç faktit se - vajti njëmbëdhjetë e gjysmë, - gjëmoi Ababkovi.

U bë një zhurmë e njëgjashme me rebelimin. Telefonuan

Pelegrinon e urryer ku edhe pse nuk u doli Lavroviçi, prapë, e morën vesh se ky Lavroviçi kishte shkuar buzë lumit, çka i mërziti së tepërmë. Telefonuan edhe në komisionet e letërsisë artistike e prapë nuk u doli njen.

- Së paku të na kishte njoftuar me telefon! - vikatën Deniskini, Gluhaçovi dhe Kvanti.

Britmat e tyre qenë ca zëra në shkretëtirë. E si mund të telefononitë Mihal Aleksandroviç Larg, larg Gribojedov, në një salicë shumë të madhe, ndriçuar me llambë njëmijëqirinjshë, mbi një tryezë metalike dergjë ai, që para ca kohësh pat qenë Mihail Aleksandroviç.

Në tryezën e parë - kufoma e zhveshur me gjak ende të patharë, me dorën të thyer dhe krahëror të dërrmuar, në të dytën - koka me dhëmbët e përparmë copë-copë, me sytë e turbullt e të zgurdulluar, të cilët nuk i puliste drita e fortë, kurse në të tretën - një përg leckash të përgjakura.

Pranë trupit pa kryc qëndronin: profesori i mjekësisë ligjore, patologoanatomisti (dhe ndihmësi i tij, përfaqësues të hetuesisë dhe zëvendësi i Mihail Aleksandroviç Berliozi, shkrimitari Zheldibin, të cilin e kishte thirrur me telegram gruaja e tij e sëmuar.

Në fillim, vutura e shpuri Zheldibinin, së bashku, me hetuesin, në banesën e të aksidentuarit (nëth mesnatës), ku s'i lanë dokument pa i dyllosur, mandej, ashtu siç qenë të gjithë, vajën në morg.

Tek qëndronin tanë pranë kufomës së të ndjerit, ata këshilloheshin si të bënë: ta qepnin kokën e prerë me qafën apo ta ekspozonin trupin e mbuluar, fund e krye, me një çarçaf të zi në sallën e Gribojedovit?

Po Mihail Aleksandroviç s'dukej dhe Gluhaçovi, Kvanti dhe Beskuniski zbritën në restorant. Edhe aty nuk ndenjën pa e sharë Mihail Aleksandroviçin.

Dhe pikërisht në mesnatë, në sallën e parë diç u rrëzua e kërciti, diç zhurmoi dhe kérceu. Dhe aty për aty, një zë i hollë bumi klithi i dëshpëruar: "Aleluja!", nën tingujt e orkestrës së xhazit. Ftyrave të mbushura me djersë sikur u qeshi nuri, kuqit e vizatuar në tavan sikur u këndellën, llambat sikur e shtuan ndriçimin dhe, befas, të dy sallat zonë të vallëzonit, si të qenë

shkëputur nga vargontjet. Edhe veranda ndoqi shembullin e të dy sallave.

Vallézuan Gluharjovi me poeteshën Tamara Polumesjac¹¹, vallézoi Kvanti, vallézoi romancieri Zhukopov me një artistë filmi, veshur me fustan të verdhë. Vallézuan edhe Dragunski, Cardakçi, vogëlanë Deniskin me viganen Zhorzh Shturman, vallézoi arkitektja bukuroshë Semejkina-Gail e shtrënguar fort nga një i panjohur me pantallona të bardha prej stofë. Vallézuan të zotët e shtëpisë dbe mysafirët e fuar, moskovitët dhe të ardhurit, shkrimitari Johan nga Kronshradhi, njëfarë Vitja Kuftik nga Rostovi që, sipas të gjitha gjasave, duhej të ishte regjisor, me një lyth ngjyrë vjollce në tërë një faqe, vallézuan përfiqësuesit më në zë të sektorit poetik të MASSOLITTT: Pavijanovi, Bogohulski, Sladki, Shpiçkini dhe Adelfina Buzdjak, djelmosha profesionesh të panjohura, të qethur si boskierë, me supet e xhaketave të dystuara me pambuk, kërcen një burri mjaft i pashëm, e mjekërosh, ku i varej një fletë e gjelbër qepe, me një vajzë anemike, veshur me një fustan mëndafshi ngjyrë portokalli të zhubrosur.

Quili në djersë kamerierët silnin përmbi kokat e tjerëzve gotut me birrë të veshura nga të ftohtët dhe tërë urrejtje këlthisnin të ngjirur: "Më falni, qytetar!" Një zë urdhëronte diku nga megafoni: "Karski një, Zyluiku dy!" Zëri i hollë s'këndonte më, por ulërinte: "Alihuja!". Zhangullimën e instrumenteve të xhazit kur e kur e mbyste përplasja e enëve të kuzhinës. Me një fjalë skëtërrë.

Dhe në këtë skëtërrë është behu një faniqe mesnate. Doli në verandë një bukuross syzi me mjekër si muijë shpate, me frak dhe përfshiu zotërimet e tij me një vështrim mëretërot. Folën e thanë mistikët se dikur bukurossi s'kishte mbajtur frak, por një kobure ngeshur pas brezit të gjërë prej lëkure, kurse flokët të zëza, si pendë korbi i lidhë me një shami të purpurtë mëndafshi dhe në detin e Karaibeve lundroate një hrigantoine¹² nën komandën e tij dhe nën një flamur të zi kobndjellës, me një kafkë të vdekuri në mes.

¹¹ Polumesjac - gjymshëmberë (sh.p.).

¹² Hrigantoine - armë e lehtë me vela (thulurake ose pizane) (sh.p.).

Po, jo, jo... Gënjëjnë mistikët, se në këtë botë s'ka patur kurrë ndonjë det të Karaibeve, në ujërat e të cilat të lundronin piratët guximtarë, me tym e shpërthime topash përmbi valë dhe me korveta", që i ndjekin nga pas. Jo, jo, për këtë të jeni krejt të sigurt! Po, bliri i fishkur ja tek është, ja tek shihen me sy edhe këngjellat prej bekuri, si edhe bulevardi, matanë tyre... Dhe akulli tretet nëpër vazo dhe në tryezën ngjitur duken sytë e përgjakur si të një detmi, që të tmerrojnë, të tmerrojnë... o zot, o perëndi, pse s'na jep helm, që të helmohemi...

Dhe befas, mbi tryezë flatroi fjala: "Berliozi! Dhe papritmas, xhazi u platin, thuaçse dikush përplasi grushtin sipër tij. Si është e mundur?" - "Berliozi?!" Dhe brofëti nga vendi, duke vikatur...

Po, një vale të paparë pikëllimi shkaktoi lajmi i hidhur. Dikush ngulmoi dhe kërkoi me të madhe, që menjëherë, madje pa lëvizur vendir, të hartohej një telegram kolektiv dhe t'i dërgohej, pa humbur kohë, sa më shpejt që të ishte e mundur.

Po çfarë telegrami, pyesim ne dhe në ç'adresë të dërgohej? Dhe përsë duhej çuar? Vërtet në ç' adresë? Ç' hynte në punë telegrami drejtar atij, zverku i ndrydhur i të cilat tani pështillej në duart me dorashka gome të kirurgut dhe qafën e të cilat tani po e shponin me gjilpëra? I vdekuri s'ka nevojë për asnjë lloj telegrami. Çdo gjë kishte marrë fund dhe s'kishte pse ta rëndonin kot së kati telegrafin. Po, ai kishte vdekur, kishte vdekur. Kurse ne jemi gjallë, jemi gjallë!

Ajo valë pikëllimi shpejt zu të binte dhe disa u kthyen nëpër tavolinat e tyre - në fillim vjedhurazi, mandej edhe sheshazi - pinc vodkë dbe hëngren meze..., E po si t'i linin të shkronin dém qoftet me mish pule dhe biftekët? Si ta ndihmonin Mihail Aleksandroviçin? Duke mbetur të uritur? Po ne jemi të gjallë!

Pra, pianon e mbylliën me çelës, xhazi u shpërmda, disa gazetarë ikën nëpër redaksi, që të shkruanin nekrologinë. U bë e ditur se që kthyer nga morgu Zheldibini dhe, që ngjitur lart, në kabinetin e të ndjerit. Menjëherë u hap fjala se ai do ta zëvencësonte Berliozin. Zheldibini thirri nga restoranti të dymbëdhjetë-anëtarët e kryesisë dhe në mbledhjen urgjente që

⁶ Korveta - snije e lëshë me tre dënde (sh.p.)

filloj në kabinetin e Berlioxit, lu përveshën mahnjeve të një sëri problemesh të ngutshme, që kishin të bënин me këtë ngjarje të hidhur zbulurimin e sallës me kolona, mbartjen e kufomës nga morgu në këtë sallë, krijimi i mundësive për t'i bërë homazhet e rastit viktimsës, e të tjera e të tjera.

Restoranti do të vazhdonte jetën e vet të natës, gjer në orën katër të mëngjesit, sikur të mos kishte ndodhur diçka e jashtëzakonshme, që i lebetiti klientët më tepër se lajmi i vdekjes së Berlioxit.

Të parët dhanë alarmin karrrocerët te porta jashtë shtëpisë së Gribojedovit. Njeri syresh u ngri në këmbë në pope dhe klihi: - Bobo! Pa hidhni sytë e shihni!

Në këtë e sipër, rrëth e qark kangiellave prej hekuri plasi një flakë, që gjithë i afrohej e i afrohej verandës. E njëherësh, me gjuhë të flakës, restorantit po i avitej gjithë pompozitet edhe një fantazmë e bardhë. Klientët u drunjëzuan pranë tryezave, syzgurdulluar dhe me llokmrat e blirit në pirunë. Portieri, i cili në atë çast kishte dalë përjashta për të pirë një cigare, e shtypi duqin me këmbë dhe u mat t'i dilte përparrë fantazmës, me qëllim që të mos e linre të futej në restoran, por s'di se pse nuk e bëri këtë dhe ndali, duke buzëqeshur, si budalla.

Dhe fantazma, duke kaluar pranë garderobës, hyri në verandë pa asnjë pengesë. Aty u bindën të gjithë se ajo fantazmë s'ishte askush tjetër, përvëç poetit të njohur, Ivan Nikolaeviç Bezdomnit. Zhathur, me benevrekë të bardha vija-vija, me një qiri martesë të ndezur në dorë, me një mbresë të freskët gërvishtëje në faqen e djathtë dhe me atë ikonëzën prej letre, me shëmbëlltyrën e një shenjtë të panjobur, mbërthyer me karfice mbi tollstovkën si në të bardhë. Një heshtje varri mbretëroi në verandë. Një kamerieri zu t'i derdhej dyshemesë gata e binës, që mbante në dorë.

Poeti lartësoi qiriu përmbi krye e tha me zë të lartë:

- Njatjetani, o miq! - dhe mandej kundroi i vlerosur poshtë tryezës më të afërt. - As këtu s'qenka. U dëgjuan dy zëra. Basi tha prerë:

- Duket qenka me ethe, alkoolizuar! I dyti, zë femre, shqiptoi i frikësuar:

- Si e ka lejuar milicia tē endet trugëve tē qytetit nē këtë gjendje? Ivan Nikolaeviçi iu kthye këtij tē fundit:

- Dy herë u përpooq tē më ndalë: nē mugën "Skatertnaja" dhe këtu nē "Bronaja". Por unë ia hodha, duke kaptuar murin, ku, siç e shihni, lëndova edhe faqen! - Ivan Nikolaeviçi tundi qiririn dhe vijoi (me një zë më tē sforcuar dhe me tē flaktë): - Të dashur kolegë! Pa më dëgjoni një çikë tē gjithë! Ai ka ardhur. Ndaj kapeni, se ndryshe do t'ju sjellë një mijë ngatërresa!

- Si? Si? Kush ka ardhur? - pyetën nga tē gjitha anët.

- Një këshilltar! Ai këshillturi që vran. Misha Berliozin te peligjet e Patrikanës, - u përgjigji Ivani. Një turmë e madhe njerëzish u mblohdh rreth e qark Ivanit.

- Kërkoi ndjesë, na sqaroni mirë, - dëgjoi Ivan Nikolaeviçi një zë tē qetë dhe tē edukuar mu rrëzë veshit, - shkoqiteni, si dhe kush e vran?

- Një këshilltar i huaj që është edhe profesor edhe spion, - u përgjigji Ivani, duke kthyer kryet prapa.

- Po si e quajnë? - pyeti qetas po ai zë.

- Hë, sikur t'ia dija emrin, - u përgjigji i brengosur Ivani, - Me ç'më kujtohet nga kartëvizita e tij, mbiemri i fillon me germen V. Ç' mbiemr do tē jetë ky? - pyeti Ivani natyrshëm duke zënë ballin me dorë e befas zu tē mërmëriste: - V, Ve, Va! Va... Vo... Vashner? Vagner? Vajner? Vinter? - Ivanit i djersitën flokët nga stërmundimi.

- Vulf? thirri e trishtuar një grua.

Ivani u zemënia.

- Budallaqet! - iu hakërrua si, duke kërkuar me sy gruan, që nderhyri: - Ç'hyn këtu Vulf? Vulf s'ka asnjë faj! Ve, Vo, jo, jo! Si dreqin s'po më kujtohet! Qytetarë, më dëgjoni dhe vepron: i telefononi qysh tanë milicisë tē dërgojë pesë motoçikleta me mitraloza, pér ta klaposur atë profesorin. Mos harroni se me tē janë edhe dy tē tjerë. Dhe këtë thuajeni një i gjatë, me pantallona kuti-kuti... me pensne tē krisura... dhe një maçok i zi e i trashë... hëpërhë, unë do tē merrem me kontrollin e Gribojedovit. Se më thotë një mendje, që duhet tē jetë këtej vërdallë.

I nervozuar Ivani shtyti njerezit që e kishin rrethuar dhe, gjithë me qiriun në dorë, zu tē këqyrte poshtë tryezave. Rrobat e trupit i qenë përfyer aty-këtu me pika dylli tē shkrizë. Në këtë

e sipër, kumboi fjala "Doktorin" - dhe dikush me një fytyrë të embël, tërë tul të rruar taze e me syze në komizë bëri, mbiu para Ivanit.

- Shoku Bezdomni! - foli me një ton solemn kjo fytyrë, - qetësohuni! Nuk mund të mos jeni i tronditur nga vdekja e fortë dashurit Mihail Aleksandrovic... le që për ne ai ishte dhe do të mbetet Misha Berliozi.

Ju keni nevojë të preheni. Shokët tani do t'ju shpijen të preheni në krevat, larg derteve të kësaj bote.

- A e kupton ti, more idiot, se detyra jonë kryesore tani është ta zëmë atë profesorin? Me ç'sy e faqë më shurdhon veshët me këto marrëzitë e tua?

- Më falni, shoku Bezdomni - u përgjigj fytyra.

- Jo, jo, ndonjë tjetër edhe mund ta fal, por ty në asnjë mënyrë, - shfryu Ivan Nikolaevic urrejtjen që i kloçiste përbrenda.

Një ngërç ia shtrëmbëroi fytyrën, qiririn e kaloi shpejt e shpejt nga dora e djathës në të majtën, mori vrull dhe e goditi mi pas veshit atë burin e botës, vetëm e vetëm pse i shprehu një keqardhje njerëzore dhe asgjë me tepër.

Vetëm pas kësaj u kujtuan t'i vërsuleshin Ivanit dhe iu vërsulën. Qirri iu shua, syzet i ranë nga hundët dhe ia shkelën. Ivanit nisi të mbrohej, duke i tmeruar njerëzit me ato britmat e tij lufitarake, që u dëgjuan, madje edhe në bulevard. Kthim grash të tromaksura, tringëllimë enësh e pjatash që binin nga tryezat, burra kureshtarë që shqytenin sytë të habitur.

Ndërsa kamerierët po e lidhnin poetin me peshqirë, një kapitën anijeje zhvilloi këtë bisedë me portierin.

- A nuk pe se ai ishte vetëm me benevrekë? - pyeti i ftohtë pirati. - Arçibald Arçibaldovic, - u përgjigj portieri i duke u dridhur, - e si mund të mos i lejojmë ata nëse janë anëtarë të MASSOLITIT?

- Vetëm me benevrekë ishte? - përsëriti pirati.

Më falni, Arçibald Arçibaldovic, - vijoi portieri, - po ç'mund të bëja unë? E shoh se veranda është plot me gral.

Gratë as që duan t'ia dinë, nëse një horë del me pantallona apo me benevrekë, - u përgjigj pirati, duke e përpirë me sy portierin, - kjo është detyrë vetëm e milicisë! Vetë Moskës njeriu

mund tē endet me bencivekē vetēm nēn mbikēcyrjen e milicisë dhe vetēm brenda katër mureve tē ridertesës së milicisë! Kurse ti, po tē ishe tamam portier, duhej tē kishe vërvhëlyer, kur tē doli para syve ai njeri! Ke vesh ti apo s'ke? A dëgon se c' po ndodh nē verandë?

Portierit iu prish mendja dhe s'dinte c'te bënte. Po atij çasti nē verandë plasi një rrëmujë e tollovi, që tē vijë duart nē kokë, me ofshama e klithma grash, me përbysje tryezash e përplasje enësh.

- Ç'masa tē marrim tani për ty? - pyeti pirati.

Portieri, me çehrenë e një tē sémuri nga tifoja dhe me sytë që i kishin humbur edhe atë pak shkëllqim që i kishite mbetur iu duk se se flokët e zinj e tē krebur me një vijë nē mes, iu rralluan, sakaq, me një copë mëndafshi tē purpurë. Iu zhdukën fraku dhe gjoksi i këmishës së kolarisur e pas brezit prej lëkure iu shfaq doreza e revolverit. Portieri e perfytyroi veten tē varur nē një shtyllë. Me sytë e mendjës iu duk sikur pa gjuhën e vet tē dalë një pëlliembë jashtë grëjës dhe kokën pajetë, rrëzuar supevë, madje iu bë sikur dëgjoi edhe mrahje valësh deti. Portierit zunë t'i dridheshin leqet e këmbëve. Por pirati e mishëroi, ndaj dhe e shoi shikimin e tij tē zjarrtë.

- Shiko, Nikolaj! Kjo do tē jetë hera e parë dhe e fundit. Për portier si ty s'ka nevojë restoranti dhe sikur tē pranojnë tē punojnë falas. Shko më mirë dhe bëju rojë nē kishë! - Pas këtij paralajmërimi kapiteni që i sakrë dhe i qartë nē urdhrat që vazhdoi tē jepte: - Panteleun e bufesë, milicin, Protokollin. Makinën nē spitalin psikiatrik. - Dhe shtoi: - Bjerini borisë!

Panteleu, portieri, një milic, një kamerier dhe poeti Rjuhin nxorrën nga Gribojedovi pas një cerek ore një djalosh tē mbështjellë si luukull, i cili, duke qarë me lot, donte ta hidhët pështymën mbi Rjuhinin. Në një hop, ai vikati aq fort, sa u dëgjuat nē téré bulevardin:

- Maskar! Maskar!...

Të gjithë u habitën tej mase: klientët e restorantit, banorët e shtëpive me dritaret kah kopshti i restorantit dhe kalimtarët e rastit nē rrugë.

I pezmatuar, shoferi i kamionit ndezi motorin. Një karrocier,

pranë tij, nguci kalin, e qëlloi vitheve me ca frerë ngjyrë jargavani dbe thirri:

- Hajt, babě, jení vnapříti! Ti ke qeně ně psikiatři!

Njerëzit gumëzhinin rrëth e qark. Diskutonin për këtë ngjarje të shënuar. Me një fjalë, ky qe një skandal i ndyrë i poshtër dhe i neveritshëm, i cili përfundoi vetëm abere, kur kamioni nxorri jashtë portave të Gribojedovit fatkeqin Ivan Nikolaevic, së bashku me milicin, Panteleun dhe Rjuhinin.

SKIZOFRENI, SIKUNDËR QE THËNË

Ishë ora një e natës, kur në urgjencën e një spitali të njohur psikiatrik, ndërtuar para ca kohësh buzë lumit të Moskës, hyri një burrë mjekëmprejtë e me bluzë të bardhë. Tri sanitare nuk ia hoqën: sytë Ivan Nikolaeviçit tek që ulur në një divan. Po aty ndodhej edhe poeti Rjuhini, mjift i shqetësuar. Peshqirët me të cilët që lidhur Ivan Nikolaeviç i ishin hedhur grumbull po në atë divan. Këmbë e duar tanë Ivan Nikolaeviç i kishte të zgjidhura. Rjuhini u zbeh, u habit dhe përsbëndeti si me drojë atë që hyri.

- Tungjatjeta, doktor!

Me sytë tek Ivan Nikolaeviç, doktori iu përkul me temena Rjuhinit.

Ivan Nikolaeviç minte si mumie, i murrëtyer e vetullngrysur, madje kur u dha mjeku, nuk e bëri fare qejfin qeder.

- Ja, doktor, ky është poeti i njohur Ivan Bazdomni, - tha Rjuhini, me një pëshpëritje si të fshehtë, duke parë me droje Ivan Nikolaeviçin. - Kemi frikë mos ka ethet e alkoolit.

- A ka pirë shumë? - pyeti doktori.

- Ka pirë, veç jo aq sa...

- A është marrë gjë me guajtjen e brumbujve, minjve, djajve apo qenve bredharakë? Jo, - u përgjigj zëdredhur Rjuhini, - edhe dje edhe sot ka qenë shëndoshë e mirë...

- Pse është me benevreke? Apo mos e keni prurë drejt e nga shtrati?

- Jo, këshfu siç e shihni, çatisi edhe në restorant.

- Aha, aha, - ia bëri doktori fort i kënaqur, - po pse është gërvishtrur? Mos është mahur me ndokënd?

- Ra nga kangiellat, mandej edhe në restorant goditi nja dy vetë....

- Ashtu, pra! - tha doktori dhe përshtendetë Ivanin: - Mirëmbërëma!

- Tungjatjeta, o parazit! - ia ktheu me ligësi Ivani.

Rjuhinit sikur i ra tavani mbi krye, aq rëndë i erdhë. Po doktori i sjellshëm nuk u fye aspak. Gjithë shkathësi, me një lëvizje të mësuar të dorës, ai mblođhi kindet e përparrëses, ia rrasë në xhepin e prasmë të pantallonave e mandej pyeti Ivanin:

- Sa vjeç jeni?

- Asnjërit s'dua t'a shikoj bojen, - u gërmush Ivani dhe u kthye në unën tjetër.

- Mos u zemëroni! Më duket se po sillem mirë me ju.

- Njëzet e tre vjeç, - tha Ivani i emocionuar, - dhe dijeni se për të gjithë ju do të ankoherë e në mënyrë të veçantë për ty, o qen bë qeni! - ia drejta ai posaçërtisht Rjuhinit.

- Po përsë doni të ankoheri?

- S'kam asgë dhe më rrëmbejnë e më sjellin me zor në çmendinë, - u përgjigji gjithë mësif Ivanin. Rjuhini e këqyri me vërejtje Ivanin. Asnjë shenje çmendurie s'pa ai në sytë e tij, në atë sy që në Gribojedov i qenë dukur si të turbullt, kurse tanë të lthjellët. Rjuhinit i rancë dëjësë të ftohta.

- "O zor" - mendoi i trembur Rjuhini. - "Po ai s'qenka fare anormall. Vërtet, përsë, përsë e sollën këtu? Po ai është krejt normal, krejt normal, veçse njerëz faqe e ka pak të çjerrë..."

- Këtu s'jeni ne çmendinë, por në një klinikë, ku askush s'ka të drejtë t'ju mbajë, po që se s'jeni i sëmurë.

Ivan Nikolaeviçi e vëngëroi doktorin me mosbesim e mërmëriti:

- Lavdi mbi ty, o Zoti U gjend, më në fund, një njeri me mend në kokë, midis tërë kësaj lukunie idiotësh, me të patalentuarin dhe tòrollakun Sasha në krye, që të më flasë singerisht.

- Po kush është ky i patalentuar Sashka? - pyeti mjeku.

- E kush mund të jetë tjetër përvës Rjuhinit! - ia pat Ivanin, duke shënuar me gisht.

"Kësaj i thonë bëj mirë që të glesi keq. - mendoi ai plot hidhërim, - unë për të u bëni copë e ai më shan. Paska qenë një funderrinë, që shok veten paska!"

- Ai ka psikologjinë e rije kulaku tipik, madje të nje kulaku

me maskë proletari. Shikojani surratin e thartuar dhe krahasojeni me ato vargjet pompoze që ka shkruar, He-he-he. Ndryshe mendon dhe ndryshe flet në gjuhën e poeziës, - vazhdoi Ivan Nikolaeviç me një nënqeshje ligësie. Siç duket, ai kishte vendosur t'i çirre maskën deri në fund Rjuhinit.

Ndërkaq, Rjuhini mendonte pikë e vret: "Paskam mbajtur një gjarpër në gjë, paskam ndihmuar një armik të betuar, një të sëmurë psikik, me të cilin s'merresh dot vesh!"

- Megjithatë, përsë ju solliën këtu? - pyeti mjeku, pasi dëgjoi akuzat e Bezdomnit.

- Pyet këta torrollaket dhe jo muaj! Më kapën, më lidhën me disa lecka dhe më prunë këtu me kamion.

- Më lejon i t'ju pyes: si-guxuat të shkelnit në restoran vetëm me benevreke?

- E çka pastaj? - iu përgjigji Ivani, - vajta të lahesha në lumin e Moskës, ku më vodhën teshat dhe më lanë për ibret! Lakuriq do të dija unë nëpër rrugët e Moskës? U vesha sidokudo, sepse shpejtoja për në restorantin e Gribojedovit.

Mjeku e pyeti me sy Rjuhinin dhe ky mërmënti i mrrolur:

- Kështu i thonë restorantit.

- Aha, - tha mjeku, - e përsë nguteshit aq shumë? Kishit ndonjë takim pune?

- Kërkoja një këshillar, - u përgjigji Ivan Nikolaeviç dhe vështroi mëth e qark i shqetësuar.

- Cilin këshilltar?

- A e njihni Berliozin? - pyeti Ivani kuptimplotë.

- Atë... kompozitorin?

Ivani u trondit.

- Ç' kompozitor? Ah... po... Jo. Kompozitori është adash me Misha Berliozin.

Rjuhinit s'ia kishte ëndra të përzihej në këtë muhabet, por u detynua të jepte sqarime.

- Sekretarin e MASSOLITIT, Berliozin, sonte e shtypti tramvajt te pellgjet e Patrikanës.

- Mos gënje! - u inatos Ivani me Rjuhinin. - Unë isha aty i pranishëm dhe jo ti! Ti qëllimisht i dhe duart Ivanit, që të binte nën tramvaj.

- E shtyti?

- Çdomethënë 'e shtyti' ? - u pezmatua Ivani, që s'po e kuptonin. E ç'ishte nevoja ta shtynte, kur mund t'a kurdiste çarkun rehat-rehat. Krejt pa u ndier. Ai e dinte qysh më parë se Berliozi do të binte nën tramvaj.

- Përveç jush u e ka parë edhe ndonjë tjetër këtë këshilltarin?

- Pikërisht aty qëndron e keqja se përveç meje dhe Berliozi askush tjetër nuk e ka parë.

- Po. E ç'masa morët ju që ta kapni këtë vrasës? - Sakaq mjeku ktheu kryet dhe vështroi një grua me përparëse të bardhë, që, ulur pas një tryze, po mbushite shtyllat e një formulari.

- Ja se ç'masa: mora një qiri nga kuzhina...

- Vetëm këtë? - pyeti mjeku me sytë kah qirri i përgjysmuar mbi tryezën ku ishte ulur ajo gruaja me përparëse të bardhë.

- Dhe...

- Po ikonëzën ç'e deshët? - e ndërpren mjeku.

- He ikonëzën... Ivani u skuq, - më tepër se çdo gjë tjetër, ata i frikësoi pikërisht kjo ikonëz, - ai tregoi përsëri me gisht Rjuhinin. - por ja që ai këshilltari, pse të mos e them, është i lidhur me djallin dhe nuk është aq lehtë t'i ngrëshë kurthin.

Infermieret sepse qëndronin gatit, me sytë nga Ivani.

- Po, - vijoj Ivani, - ky është një fakt i pamohueshëm. Ai ka biseduar personalisht me Ponic Pilatin. Ç'më vështronin kështu? Unë nuk shtoj asgjë! Edhe ballkonin edhe palmat i ka parë ai. Me një fjalë, ai ka qenë të Ponic Pilati, për këtë ju siguroj.

- Shiko, shiko! - Pra, ikonëzën e vara në krahavar dhe ia mbathë.

Papritmas, ora ra dy pas mesnate.

- Bobol - thirri Ivani dhe u çua nga divani. - Ora vajti dy dhe uqë humbas kohën me ju. Më falni, ku mund të flas në telefon?

- Lereni! - urdhëroi mjeku infermieret.

Ndersa Ivani kapi dorezën e telefonit, ajo gruaja me përparëse të bardhë pyeti zëulët Rjuhinin: - I martuar është?

- Beqar, - u përgjigj Rjuhini po zëulët.

- Po anëtar i bashkimeve profesionale, a është? - Po!

- Milicia? - klithi Ivani në dorezë, - Milicia? Shoku oficer i rojës, urdhëroni që pesë motorçikleta me mitroloza të vëben menjëherë në ndjekje të një këshilltari të huaj. Së Ejani të më

merri edhe mua që të vij me ju. Ju flet poeti Bezdomni nga çmendina...

- Ç adresë keni? - pyeti Bezdomni mjekun, duke zënë kufjen me pellëmbën e dorës e mandej vazhdoi bisedën në telefon. - Alo? Më dëgioni apo jo? Maskarallëk! - prishi gojën Ivani dhe përpoqi dorezën pas murit. Mandej iu kthye mjekut, e përhëndeti ftoftë "mirupafshim" dhe bëri të largohej.

- Më falni? - Po ku doni të lknë? - e pyeti mjeku, duke e vështruar Ivanin në bebe të syrit. - Natën dhe me benevrekë... Po të keni ndonjë siklet, mund të gdhiheni edhe këtu tek ne.

- Mos më pengoni, - u tha Ivani infermiereve, që ishin rreshtuar para derës. - Do të më lini apo si e keni hallin? - kërcënë poeti.

Rjuhini u drodh i terti, kurse ajo gruaja me përparrëse të bardhë shtypi një buton në tryezë dhe po mbi faqen e tryezës prej xhami u shfaq një kuti vezulluese me një ampulë brenda.

- Doni të ma punoni, domethënë? - paralajmëroi egërsisht Ivani, duke kundruar mëth e qark. - Dhëntë zotia arrini qëllimit. E po mbeçi me shëndet, pra... - dhe kryenderur, ai mori yrysh drejt perdes së dritares. Edhe pse krisi fort, xhami tej perdes nuk u thyë, e pas një çasti Ivani përpëlqet në duart e infermierave, gulçonte dhe mundohej t'ua ngulte dhëmbët.

- E ku pyes unë për xhamat tua. Më lëshoni, më lëshoni...

Shiringa vezulloi në duart e mjekut, ajo gruaja me përparrëse të bardhë i shqeu mëngën e vjetër të tollstovkës dhe i shtrëngoi krahun fort e më fort, si të qe burrë. Kundërmoi eten. Katër veta mezi e bënë zap Ivani dhe mjeku, tërë zhërvjeltësi, i nguli gjilpërën. Mbas disa sekondash atë e shtrinë në divan.

- Banditë! - shau Ivani dhe brofi nga divani, por sërisht e ulën me pahir. Kur e pa se s'kishte nga t'a mbante, ai vërejtë andej-këndëj si i lajthitur, paprimalas gogësiti dhe buzëqeshi i vremosur.

- Më burgosët, që më burgosët, - mërmëriti si i përgjumur ai, pa një fije inati, gogësiti sërisht, mandej u shtri prapë në divan me kokën në pellëmbën e dorës, mu si fëmijë. - Veç dijeni, se do t'i paguani të gjitha. Unë për vete ju paralajmërova! Tani më tepër se çdo gjë tjetër më intereson Ponc Pilati... Pilati... dhe ai mbylli sytë.

- Përgatitni dhomën teke njëqind e shtatëmbedhjetën, me

banjo brenda. Një infermieri t'i rrjë te koka ditë e natë, - porositi mjeku, duke vënë syzet. - Rjuhini sërisht u rrëqeth: tej një dere të bandhë që u hap nxin një korridor i ndriçuar me llambë të kaltra natë prej nga solliën një divan me rrota gomë, me të cilin morën Ivanin.

- Doktor, - pyeti me të pëshpëritur Rjuhini i tronditur, - mos është vërtet i sëmurë? - Po, - u përgjigj mjeku.

- Nga se vuan? - pyeti me gjysmë zemrë Rjuhini. I loddur, siç që, mjeku mezi iu përgjigj Rjuhinit:

- Çrrëgullime nervore që manifestohen në të folur dhe në lëvizjet e trupit, një rast i vështirë, me sa duket... shenja skizofrenie, përmendimin tim dhe alkoolizmi...

Rjuhini asgjë tjetër s'kuptoi nga fjalët e mjekut përvëçse Ivan Nikolaevici i kishte keq punët; ofshani e pyeti:

- Si shpëgohet që nuk e heq nga goja atë këshilltarin?

- Dikush do t'ia ketë ngacmuar fantazinë e sëmurë. S'përashtohet mundësia edhe e halucinacionit...

Mbas disa minutash kamioni u nis me Rjuhinin përmes Moskës. Nën drithën e zbardhëllimit fenerët e rrugëve ngjanin si stolira të tepërtë, ndaj dhe linin, kësisoj, një mbresë jo të këndshme. I acaruar, se tërë natën e kishte gdhirë zgjuar si kukudh, shoferi mezi e ngiste makinën nëpër kthesa.

Ja edhe një pyll mbeti-diku pas e një lumë diku anash. Pamje nga më të ndryshmet i diuin përparrë shoferit. O zot, sa larg që po u dukej Moska!

Ulur në karroceri mbi një kërcu, Rjuhini mundohej që të mos binte, tek tundej e përkundej. Peshqirët e restorantit riëshqisnin sa në rjë anë në tjetër të karrocerisë. Rjuhini u mat një herë t'i mblidhë, por, sakaq, belbëzoi i mërzitur:

- "Në dreq lë të venë. S'jam budalla që të merrem me to!" - dhe i flaku tej me majën e këpucës. Ndichej keq e më keq. Dukej sheshazi se e kishte vratë mjaft shpirtërisht vizita që i kishte bërë asaj godine kohës. Rjuhini s'po e kuptonte dot shikakun e sfilitjeve që s'po i ndaheshin. Mos vallë burimi i tyre ishte ai korridori me llambë të kaltra? Apo mos vallë çmendina, ku mos e pafsh as hasmin?

Këto s'qenë veçse ca arsyetime të përgjithshme. Kishte diçka tjetër në këtë mes. Po ç'ishte kjo vallë? Fyerja, ja se ç'ishte. Po,

po ato fjalë fye se që Bezdomni ia përplasi në ftyrë. Dhe përveçse fye se ato fjalë përmbanin, gjithashtu, edhe të vërtetën. Dhe ndaj ai po vuante aq shumë.

Poeti e përgjendroi shikimin në një pikë të dyshemesë së papastruar të karrocerisë, që troshitej e troshitej. Zuri të mërmëristë, të ankohej e të qortonte vërveten. Po, vargjet... Ai ishte trikëjtë e dy vjeç! Dhe vërtet, si do t'i vente fill? Edhe në të ardhmen ai do të shkruante një sasi vargjesh vit për vit. - Derisa të plake? Po, derisa të plakej. Çdo t'i sjellin vallë, atij, tere këto poezi? Famën? "Endrra me sy hapur. Së paku, mos e gënjeni veten. S' bëhet kurrë i famshëm, ai që thur vargje skematike. Përse qenë skematike? Sepse kishte thënë të vërtetën dbe vetëm të vërtetën? - Iu drejtua pa mëshirë vërvetes Rjuhini. - Skam asnjë fare besimi në ato që shkruaj."

I pikëlluar nga ku vërshim nevrastenie, poeti u kolovit, ndërkohë që dyshemeja e karrocerisë prajti së përkunduri. Rjuhini ngriti kryet dhe u habit kur pa se prej kohësh kishin hyrë në Moskë e se po agonte, se lart në qiel vozisnin ca bashka resh të purpura e se në një kthesë bulevardi kamioni i tyre po priste një vargan të gjatë makinash dhe se fare pranë tij një njeri i bronzi e vështronë krejt indiferent bulevardin me kokën paksa të varur.

Mendime të çuditshme buisën, sakaq, në kokën e sëmurë të poeitit. "Ja dhe shëmbëlltyra e një suksesi të padiskutueshëm..." - Dhe Rjuhini u çua me tërë trupin në këmbë, e s'di sepse, ngriti dorën dbe goditi njeriun prej bronzi, goditi atë njen që askush s' kishte guxuar ta prekte, madje edhe me dore. - Çdo hap që ai njeri kishte hedhur në jetë, çfarëdo që i kishte ndodhur, të gjitha i kishin dalë mbarë, të gjitha ia kishin shtuar lavdinë! Po ç'kishte bërë vallë? Nuk e kuptoj... Ka diçka të veçantë në fjalët: "Shtrëngatë në mjegull..." Nuk e kuptoj, jo. Do të ketë lindur me këmishë, do të ketë lindur me këmishë! - U nxeh papritmas Rjuhini dhe, në këtë e sipër, ndjeu troshitjen e kamionit. - E qëlloi, e qëlloi ai bjellogardisti, madje i handakosi edhe vithet, ndaj dhe u bë i pavdekshëm..."

Kolona u nis. Pas ca kohë, poeti hyri në verandën e Gribojedovit, krejt i sëmurë e krejt i plakur. Edhe veranda që, pothuajse, e zbrazët. Në një cep të saj një turmë hokataresh po

rrëkellenin gotat e fundit e mes tyre vejevinte ai konferencieri i njohur me kapuç në kokë dhe me një gotë verë "Abra" në dore.

Sapo mbërriti aty, ku e priti Arçibald Arçibaldoviç me buzën në gaz, Rjuhini u çlirua menjëherë prej atyre peshqirëve të mallkuar. Slikur të mos kishte hequr aq shumë në klinikë dhe rrugës me kamion, ai tanë, me siguri, gjithë ëndje do t'i tregonte tërë çka kishte parë me sy, madje për ta bëre ndodhinë sa më interesante, kushedi se ç'do të trillonte. Megjithëse aftësinë e vëzhgimit nuk e kishte aq të zhvilluar, Rjuhini e pikasi se tërë shqetësimet që shprehët pirati përfatë e Bezdomnit s'ishin vëçse hipokrizi. Nuk ishte e vështirë të arrije në këtë përfundim, po ta kundoje me vëmendje piratin mu në bebe të syrit: "Dhe besa, bëni shumë mirë! Bravo i qofte!" - mendoi me cinizëm Rjuhini. Këtu ai e ndërpreu mendimin mbi skizofreninë dhe iu lut Arçibaldo Arçibaldoviçit t'i silte një gotë ujë.

Pirati nuk e ndrydhë dhembësurnë që ndjeu në atë çast ndaj këtij njeriu. Pëshpëriti: - Ja tanë, - dhe ja bëri me dorë kamerierit.

Mbas një çerek ore, krejt fillikat, Rjuhini rrinte i kërrusur pas një tryeze, duke i boshatisur gotat njëra pas tjetrës. Në këtë e sipër, ai e kuptoi dhe u bind se në jetën e tij, tanimë, asgjë s'mund të ndreqeje dhe se ilaqi më i mirë do të që pluhuri i harresës.

Poeti e ndiente se nuk e kthente dot mbrapsht tërë një natë që humbi, ndërsa shokët e tij bënë zjafete. U desh vettëm që të hiqje sytë nga llamba e ndezur mbi tavolinë dhe të vështronët lart në qelli, përfshirë kuptuan se ajo natë kishte ikur përfshirë mos u kthyer më kurri. Në nxitim e sipër, kamerierët sa nuk i mëmbezin mbulesat e tavolinave. Macet që endeshin anash e përgjark verandës, dukeshin të përgjumuni.

Drejt poeziit po i shtrinte krahët lirshëm edhe një ditë tjetër.

NJË APARTAMENT I BEZDISSHËM

Sikur të nesërmen në mëngjes Stepa Lihodejvit t'i thonin "Do të të pushkatojnë, po nuk u ngrite këtë çast", Stepa do të përgjigjë me një zë të mekur: "Edhe sikur të më pushkatoni, edhe sikur lëkurën të ma mëpni, unë prapë s'do të çohem, që s'do të çohem!"

Madje Stepës i dukej se po t'i hapte sytë, do të shkrepëtinte rrufeja dhe do t'ia shkrumbonte kokën, atë kokë në të cilën kumbonte një kambanë e rëndë. Para syve i pluskonin ca njolla të kafta me rrathë të gelbër e të kuq dhe, më e keqja ishte se i vinte për të vjellë, madje i ngjante se kjo gërdi kishte lidhje me tingujt e një gramafoni të bezdissëhëm.

Vetëm një gjë iu kujtua Stepës pasi i shtrydhë mirë e mirë trutë: i dukej se dje, tek po qëndronte s'di se ku me pecetë në dorë, që orvatur të puthët një zonjë, duke i premnuar se të nesërmen, pikërisht në mesditë, do t'i shkonte përvizitë. Zonja i kundërshtoi me lezet: "Jo, jo, se s'do të jem në shtëpi!" Mirëpo Stepa ngulmoi në të tijën: "Do të vij se s'bën!"

Porse si ishte "ajo zonja", sa ishte ora tanë, ç'ditë e ç'muaj ishte, Stepa jo vetëm që s'kishte as përfytyrimin më të vogël, por e keqja më e madhe ishte se s'po i binte dot në të se ku gjendej. Për të s'qaruar, së paku këtë të fundit, ai çeli kapakët e njigjitur të syrit të majtë. Një dritë e zbërtë luftonte me gjysmerrësirën. Më në fund, Stepa njoju pasqyrën e madhe të tavolinës së tualetit, midis dy dritareve dhe pikasi se ishte shtrirë me kuriz në shtratin e vet, pra në dhomën e gjumit, në ish-krevatin e argjendares. Në këtë e sipër, koka i dhëmbi aq fort sa i mbylli prapë sytë dhe zu të rënkonte. Le të shpjegojemi: Stepa Lihodejvi, drejtori i Teatrit të Varietësë, u zgjua një mëngjesi në apartamentin e një godine

gjashtëkatëshe, që ngihej e qetë në mugën "Sadovaja". Aty ai pat banuar së bashku me të ndjerin Berlioz.

Apartamenti nr. 50 jo se kishte nam të keq, me e drejtë do të ishte të themi se ai që veshur më një vello misteri. Këtu e dy vjet të shkuara, pronarja e tij pat qenë vejusha e argjendarit De Fuzbere. Ana Francevna de Fuzhere, një grua e nderuar, pesëdhjetëvjeçare dhe mjaft e zonja, tri nga të pesë dhomat e së i pat dhënë me qira dy veta: njëri njihej me mbiemrin Bellomut, kurse tjetri se çishte një i panjohur.

Qysh para dy vjetësh në këtë apartament kishin filluar të ndodhin ngjarje të pashpjegueshme: njerëzit zhdukeshin pa nam e nishan.

Në një ditë pushimi, një milic ia behu në këtë apartament, thirri në paradhomë të panjohurin dhe tha të paraqitej në milici vetëm sa për të hedhur një firmë. Ana Francevna kishte një shërbyese të vjetër dhe besnikë - Amfisen. Pikërisht kësaj ia la porosinë qiraxhiu, që po t'i telefonsonte ndokush, t'i thoshte se s'do të vonobëj më tepër se dhjetë minuta. Përfaqësuesi i rendit "kishte harruar t'i vishte dorashkat! S'ke ç'i tha, një milic korrekt! Por qiraxhiu ynë, jo vetëm pas dhjetë minutash, por nuk u kthye më kurrë në atë shtëpi. Dhe më e pabesueshmja ishte se së bashku me të u zhduk edhe milici.

Amfisa qe një grua që besonte, po të themi të vënetë qe edhe bestyte. Mjaft e trondit, ajo, ia tha troq Ana Francevni, se kjo s'qe veçse një magjë dhe se ajo e dinte fort mirë se kush i kishte rrëmbyer ata të dy: qiraxhiun dhe milicin. Por s'donte ta bënte natën këtë muhabet dhe siç dihet, magjia mjafton të nisë se pastaj nuk e ndal dot.

Ditën e hënë u zhduk qiraxhiu i dytë, kurse të mërkurën humbi, si ta kish përpirë dheu edhe Berliizi, veçse në të tjera mëthana. Nduj mëngjezi, si zakonisht, erdhë vetura dhe e mori për të mos e prurë më kurrë.

S'ka penë që të përshkruaj hidhërimin dhe llahtarinë e zonjës Bellomut. Po ku ta dinte ajo e gjora se edhe vetë s'do ta kishte të gjatë? Po atë natë, pasi u kthye nga vila jashtë qytetit, Ana Francevna nuk e gjetë në apartament qytetaren Bellomut. Jo vetëm kaq, por edhe dyert e të dy dhomave, që zinin bashkëshortët Bellomut qenë të dyllosur.

Dy net me radhë, Ana Franceva s'vuri gjumë në sy. Gjatë ankth, të nesërmën në mëngjes, ajo, u nis me ngut për në vilën e saj jashtë qytetit. Dhe a nuk është e tepërt të themi, se edhe ajo s'u kthye më kurrrë s'andejmi?

Mbetur fillikat, Anfisa lotot sa lotoi, mandej ra të flinte në orën dy të natës. Por çudia është se ndaj mëngjesit edhe ajo ishte zdukur. Fqinjët e saj thunë, se në apartamentin nr. 50 tërë natën nuk reshtën së trokituri dhe se në dhomët e atij apartamenti tërë natën e natës kishte patur dritë elektrike.

Lloj-lloj legjendash thurën për një kohë të gjatë banorët e asaj shtëpie për të zhdukurit e atij apartamenti të nëmuri, përvëç të tjera shërbimtarja dhe thatanikja Anfisë ruante në gjirin e saj të fishkur në një qese kamoshi një njëzet e pesë brilante të mëdha, që i përkisnin Ana Francevnës, e sikur, në atë plevicën e druve po të kësaj vile jashtë qytetit, ashtu si vjetvjeti, një thesar me vlera të pallogaritshme, po me brilante, me monedha arë të kohës së carit dhe me ca para të tjeri jo më me pak vlerë. Por ne vetëm kaq mund të themi, hollësi të tjera s'mund të japid. Për një gjë s'e dimë nuk e vëmë dot dorën në zjarr.

Sidoqoftë, dyllosur apartamenti qëndroi vetëm një javë. Mandej aty u caktua i ndjeri Berliozi me të shoqen dhe po ai Stepa që zumë ngoje më lart, me të shoqen. Dhe sikundër nuk është vështirë të merret me mend, edhe këta patën pak a shumë fatin e paraardhësve të tyre. Brenda një muaji humbën që të dy bashkëshortët. Veçse jo pa gjurmë. Për të shoqen e Berliozit u fol sikur që parë në Harkov me një baletmaestër e sikur e shoqja e Demkës që shfaqur në Bozhedomkë, ku drejtori i Varietesë, falë njohjeve të shumta, i kishte siguruar një dhomë me kusht që të mos shkelte më kurrrë në rrugën "Sadovoja"...

Dhe kështu, Stepa shkrofëtiu sa shkrofëtiu, mandej desh të pyeste Grunjën, shërbyesen e shtëpisë, se mos kishte ndonjë piramidon, por mirë që s'e bëri këtë marrëzi se Grunja s'mbante asnjë lloj ilaçi, i bezajti Berliozit se mos e ndihmonte me gjësendi, por, sikundër është e kuptueshme, askush nuk iu përgjigji. Një heshtje varri zotéronte në tërë apartamentin.

Stepa lëvizzi gishtërinjë e këmbëve dhe e ndjeu se që shtrire

me çorape, me dorën që i dridhej çiku kofshët dhe prapë nuk përcaktoi dot, në që apo jo me partallona!

Pasi e ndjeu veten të vëtmuar, të braktisur e pa një shpresë ndihme, Stepa vëndosi të çobëj sado përpjekje mbinjerezore që t'i duheshin për këtë. Stepa hapi kapakët e puthitur të syve dhe pa në atë pasqyrën e madhe midis dritareve figurën e një njeriu leshkreshpëruar, fytyrënjtur, me një drizë qimesh të zeza, me casy të turbullit, me këmishë jakëpalarë e me knavatë, me brekë dhe me çorape. Të tillë e kundroi veten Stepa në pasqyrë, pranë së cilës ai shqoi edhe një të panjohur, krejt me të zeza veshur po me beretë te zezë në kokë.

Ndenjur shesh mbi të shtruarat, Stepa zgurdulloi sytë e skucur duke vështuar të panjohurin.

Heshtjen e theu i panjohuri, i cili, foli duke i shqiptuar fjalët me një zë të utët e me një theks të huaj:

- Mirëdita, shumë simpatiku Stepan Bogdanoviç.
- Ç'kérkon këtu? - pyeti Stepa, i habitur me zërin e vet, që i tingëlloi i tjetërsuar. I panjohuri buzëqeshi dashamirësish, nxori me shëpi një sahat të madh florin, kapaku i të cilit qe zbukuruar me një diamant në formë trekëndëshi.

Njëmbëdhjetë! Kam plot një drë, që po pres të zgjoheni. Me keni thënë të jem këtu në orën dhjetë. Urdhëroni!

Mbi një karrige pranë krevatit, Stepa kérkoi e gjeti pantallonat. Memeritë:

- "Më falni. - Veshi pantalonat e pyeti zëngjirur: - Si quheni, ju lutem?"

Sa vështirë e kishte Stepa të fliste. Mbas çdo fiale i ngante se dikush ia shponte trurin me gjilpërë, duke i shkakuuar një dhimbje të tmerishme.

- Si? Edhe mbiemrin ma paskeni harruar? - pyeti i panjohuri me buzën në gaz.

- Më falni..... - tha me zë të ngjirur Stepa dhe ndjeu se dhimbja e kokës pas zdërhalljes, po i dhuronte një simtomë të re: dukej sikur dyshemeja poshtë krevatit qe tretur e sikur ai, nga qasti në çast, do të rrrokullisej e do të binte drejt e në skëtërrë.

- I dashur Stepan Bogdanoviç, - vijoi i panjohuri me një buzëgaz depërtues, - asnjë lloj piramidon i s'ju bën gjë. Përbajuni një zregulli të lashtë e të urtë: pyka nxjerr pykën.

Tani vetém dy gota vodkë dhe një pjatë me meze të zgjedhur dhe të nxehjtë mund t'ju kthejnë në jetë.

Stepa që dinak, ndoq dhe pse pa qejf, e ruhati se duhej të manovronte, meqë e kishin gjetur në një gjendje të tillë.

- Që të jem i singertë, dje e teprova një çikë, - pranoi ai.

- S'është nevoja për justifikime, - iu përgjigji vizitori.

Stepa nuk u bësci syve kur pa tryezën e vogel të shtruar me tërë të mirat: bukë të bardhë, prejë feta-feta, havjar të zi, turshi kërpudhash të bardha dhe më në fund vodkë në një shishe barkashore të argjendares. Stepa u habit, sidomos kur vërejti se shishja ishte aq e ftohtë, sa dukej e veshur si me djersë. E ndryshe ajo s'mund të qe, gjersa ishte vënë në një enë plot me akull. Që të mos e zgasim, ajo tryezë qe për merak: e pastër dbe me meze të shujshme.

I panjohuri nuk e la habinë e Stepës të arrinte pikën më të lartë. Mori dhe i mbushi një gjysmë gotë me vodkë.

- Po ju? - piskati Stepa.

- Me kënaqësi.

Me dorën që i fërgjellonte Stepa, e afroi gotën te burzët, kurse i panjohuri e thau të veten me një të rrëkellyer. Duke mbillaçitur havjarin, Stepa nëpërdhëmbi:

- S'ju pëlqejnë mezet?

- Paleminderit, por s'vë kurë meze në gojë, - u përgjigji i panjohuri, duke mbushur përsëri gotën me vodkë. Aty kishte edhe suxhukë me salcë domatesh në enëza të mbuluara me kapak. Zarzavatet po pakësobeshin një çikë e ngjë një çikë, tek - tuk hidhni e prisin edhe ndonjë fjalë dhe kryesorja ishte se Stepës sikur po i ndërmendeshin disa gjëra, iu kujtua se dje kishte qenë në Shodni, në vilën e Hustovit, një autor skenarësh ky dhe se taksisë i kishte hipur para "Metropolit" së bashku me një tjetër, që edhe shëmbëllente edhe nuk shëmbëllente si aktor. Ky i fundit gramafonin e kishte vënë në valixhe. I kujtohej, gjithashtu, se si kishin lehur qentë për shkak të këtij gramafoni. Po, po, kjo kishte ndodhur në vilë. Vetëm ajo zonja, të cilën u mundua ta puthte, nuk e mori vesh se kush ishte. Mos vallë punonte në radio? Kushedi.

Dita e djeshme, sikur po i kthellohej, por tani Stepës më tepër i interesonte e sotmja dhe kryesisht ai i panjohuri që i mbiu

në dhomën e gjumit me tryezën plot me meze dhe me vodkë.

- Tani besoj se ju ra në mend emri im?

Stepa buzëqeshi, si me turp, dhe shtriu duart.

- A mos e keni vazhduar me verë të ëmbel pas vodkës? Më falni, po një të tillë s'duhet ta kisht bërë.

- Do t'ju lutesha që kjo të mbetej midis nesh, - tha Stepa me të belbëzuar.

- Mos u bëni fare merak! Veçse për Hustovin nuk e vë dorën në zjarr. - A e njihni Hustovin?

- Vetëm dje e pasqë shkarazi në zyrën tuaj atë person, por edhe kaq më mjafton për t'u bindur se ai s'është veçse një maskara, dallaverexhi, intrigant dhe lajkaxhi.

"I paska rënë më të!", mendoi Stepa i habitur me këtë përcaktim sa të shkunët aq edhe të saktë.

Shqetësimet e ditës së djeshme s'e linin rehat as tani drejtorin e Varietësë. Ah, kjo dita e djeshme me atë gropën e madhe të dyshemesë, ndanë krevatit. Kurse ai i panjohuri me beretën e zezë, s'kishte shkelur dje në kabinetin e Stepës.

- Profesori i magjisë së zezë, Voland, - tha i krekosur vizitorë dhe, duke parë se Stepa ndihej si mbi gjemba, ai, zu t'i rrëfente të gjitha me nadhë.

Po, ai dje kishte mbërritur në Moskë dhe menjëherë i kishte vajtur Stepës në zyrë me propozimin për t'i dhuruar një program për skenën e varietësë. Stepa i kishte telefonuar komisionit të spektakleve të Moskës, i cili kishte dhënë pëlgimin (Stepa u zverdh dhe puliti sytë). Mandej profesori Voland nënshkroi kontratën me Stepëni për shtatë shfaccje (Stepa mbeti gojëhapur). E, më në fund, u morën vesh që Volandi t'i vinte sot në orën dhjetë për sqarimin e ca hollësirave. Dhe ja Volandi tani ishte aty.

E me të ardhur aty, ai që takuar me Grunjën, shërbyesen e shtëpisë, e cila i kishte shpjeguar se edhe për vete sapo kishte arritur aty, se ajo nuk ishte moskovite, se Berliozi nuk ndodhej në shtëpi dhe nëse vizitorë donte të piqej me Stepan Bogdanoviçin t'i shkonte në dhomën e gjumit, se Stepan Bogdanoviç kishte një gjumë të rëndë dhe se ajo s'merrte guximin ta zgjonte. Dhe kur pa se në ç'gjendje ishte Stepan Bogdanoviç, artisti e dërgoi Grunjën në dyqanin më të afërt për

të blerë vodkë dhe meze, si edhe në farmaci për të blerë akull dhe...

- Ju s'keni përsë të paguani për mua, ndaj më lejoni t'ju jep paratë -kuiti Stepa i murrëtyer dhe zu të kërkonte portofolin.

- Mos t'jua dëgjoj më këtë fjalë - ia pat artisti.

E, megithëse puna e mezeve u zgjëdh prapë të vinte keq t'i hidhje sytë e ta shikoje Stepën. Shikaku: asnjë pikë e kontratës nuk i ndërmendej. Edhe sikur ta vrisje, prapë do të betohej se dje s'ia kishin zënë sytë Volandin. Po, Hustovi kishte qenë, kurse Volandi jo.

- Më lejoni t'i hedh një sy kontratës? - u lut Stepa qetë-qetë.

- Posi, urdhëronil.

Stepa e lexoi aktimarrëveshjen dhe shtangu i terti: gjithçka aty që në vendin e vet: në radhë të parë nënshkrimi i sigurt i Stepës, diku anash firma e drejtorit financiar, Rimskit, me autorizimin që artistit Voland t'i paguheshin dhjetë mijë rubla në formën e një paradhënieje nga shuma e përgjithshme prej tridhjetë e pesë mijë rublash, që do të shpërblohej për shtatë shfaqjet që do të jepet. Veç kësaj, aty ishte edhe vërtetimi i Volandit se këto dhjetë mijë rubla i kishte marrë! "More, s'qenkam në tregull fare!", i qau hallin vetes i ngrati Stepa me mendjen ujëm. Mos vallë kujtesa po e linte ne mënyrën më të pamëshirshme? Merret me mend se s'do të ishte hijë e hijshme për Stepën të jepet shenja habie edhe pas leximit të kontratës. Lu lut mysafrin të largohej për disa çaste dhe, ashtu siç që, vetëm me çorape, rendi te telefoni i paradhomës. Në ecje e sipër, i thirri shërbyeses në kuzhinë:

- Grunja!

Po askush nuk ju përgjigj. Ai shikoi derën e kabinetit të Berlioxit, i cili ndodhej pranë hyrjes dhe ngriu në vend. Në dorezën e asaj dere ai pa mbi një fije spangoje një alamet vule prej dylli të kuq. "Njatjeta! - jehoi një zë në kokën e Stepës. - Ja, edhe kjo na duhej!" Dhe, sakaq, mendimet, e Stepës rendën nëpër një zrugë të dyfishtë hekuri dhe siç ndodh rëndom gjatë një katastrofe, vetëm në një drejtim, që një dreq e dinte se ku e kishte fundin. E kemi të vështirë të përshtkuajmë corbën që i ziente në kokë Stepës në ato çaste. Përziheshin atje edhe ai djali me beretë të zezë, edhe vodka e frohtë dhe ajo kontrata e pabesueshme. Dhe ja tani, si për të mbushur kupën, edhe ajo

vula mbi dorezën e derës. Ti thoshje ndokujt se Berliozi e kishte bërë lesh e li tërë këtë punë, nuk të besonte, jo! Por ja, vula ishte aty mbi dorezën e derës së tij. Po, po, aty ishte!

Para disa kohësh, ai, i qe vardisur Mihail Aleksandroviçit t'i botonte një artikull në revistë. Një artikull ky pa një vlerë, kundrejt një honorari fare të vogël dhe shija e hidhur e atij shkrimi sikur ia turbulloj edhe më tepër mendjen Stepës, që edhe kështu s'e kishte hiç të kthjellët.

Fill pas këtij artikulli iu kujtua edhe një bisedë e dyshimtë që pat bërë, me sa i qe fiksuar, mbrëmjen e 24 prillit po këtu, në dhomën e ngrënies, ndërsa Stepa po hante me Mihail Aleksandroviçin. Afërmendsh, se këtë bisedë s'mund ta quaje të dyshimtë në kuptimin e plotë të kësaj fjalë (Stepa s'do të pranonte kurrë të ulej në një bisedë të tillë), veçse ai qe një kuvendim rrëth një teme krejt të panevojshme. O qytetarë, po ju mund të mos i ishit futur fare atij kuvendimi. Përmjend para botimit të artikullit, ajo bisedë mund të përfillej si një marrëzi e zakonshme, kurse pas botimit... "Ah, Berlioz, Berlioz! – i buçisnin veshët Stepës - Ja këtë s'e kuptoj, që s'e kuptoj dot!"

Por Stepa s'ndenji gjatë duke vajtuar. Gjeti numrin e telefonit të drejtorisit financiar, Rimskit. Veç të mos harrojmë se Stepa qe në një pozitë delikate: pikësëpari, i luajti edhe mund të fyhej, sepse Stepa kërkonte t'i vërtetonte thëniet e tij edhe pas leximit të kontratës, por edhe me drejtorisit financiar s'qe aspak lehë të bisedohej. Dhe, vërtet, si mund të pyesë ai si pa gjë të keq:

"Më thoni, a lidha gjë dje, me profesorin e magjise së zezë një kontratë me vlerë prej tridhjetë e pesë mijë rublash?" Vetëm injorantët mund të bëjnë asi pyetjesh.

- Urdhëroni! - u dëgjuat në telefon i ashpër dhe i prerë zëri i Rimskit.

- Mirëdita, Gregori Daniloviç, - foli Stepa krejt i qetë, - jam Lihodejevi... hm... hm... këtu me mua është artist Volandi... Desha t'ju pyes, a jeni në dijeni... se ç'kemi sonte në program?

- Ah, - po, mos e ke fjalën për atë profesorin e magjise së zezë? - u përgjigji Rimski, që pëntej telit - Afishet tani po bëhen gati.

- Aha, - tha Stepa me një fije zëri, - mirupafshim...

- A do të vini shpejt? - pyeti Rimski.

- Pas gjysmë ore - u përgjigj Stepa, mendoi, la dorezën dhe më të dy duart shtrëngoi kokën e nxehë. Që ngatëruar vërtet në një mesele të ndyrë¹⁷ "E po me kujtesën s'jam hiç në rregull, o qytetarë".

Një burri si Stepa nuk i kishte lezet të rrinte shumë kohë në paradhomë, ndaj i vuri ëdtyrë vetes t'i fshihte hutimin e vet të pabesueshëm dhe t'i vinte të huajt sa më shumë të dhëna treth programit që do të shfaqte sotë në varietë, drejtori i së cilës që ai vëtë. Tek po kthehej nga telefoni, Stepa shikoi qartazi në pasqyrën e paradhomës, të pafshirë prej kohësh nga Grunja përtace, një njeri të çuditshëm, skërfyell të gjatë dhe me pense¹⁸ (ah, sikur të ishte aty Ivan Nikolaeviçi, menjëherë do ta njihet këtë njeri). I shqetësuar, Stepa zgurdulloi sytë dhe fergulloi i téri, sepse në pasqyrë, pas kësaj, u duk edhe një maçok i madh e i zi, i cili, po ashtu, si edhe ai njeriu, u zhduk sa hap e mbyll sytë.

Stepa u llahtarë dhe zemra, pothuajse, i pushoi së rraburi. Më bëjnë sytë, a si? -mendoi ai. - Apo mos kam filluar te çmendom? Ç'janë vallë, këto, pasqyrime? - Këqyri i përqenduar dbe thirri i trembur:

- Grunja! Çështë ky maçok që po na vërtitet nëpër këmbë? Nga ka ardhur? Po këtu më zunë sytë edhe një njeri, kush do të jetë ky, vallë?

- Mos e prishni gjakun, Stepan Bogdanoviç, - u përgjigj një zë, vec jo i Grunjës, por i mysafrir nga dhoma e fjetjes. - Maçoku është imi. Mos u nevrikosni! Grunja nuk është, e çova në Voronezh. M'u ankua se nuk ia keni dhënë pushimet që i takojnë.

Stepa nuk u besoi veshëve. Tani, tërësisht i hutuar, rendi për në dhomën e gjumit dhe u step te pragu i derës. Flokët iu ngritën përpjetë dhe balli iu mbush me bulëza të imta djerse.

Në atë dhomë gjumi mysafriri nuk ishte vetëm, por me një tjetër. Në kolitukun e dytë që ulur e po rrinte pikërisht ai tipi, që iu fani para disa çastesh në pasqyrën e paradhomës. Tani po e shihte qartë: me mustaqet si pendë, njëri qelq i penseve i shndriste, kurse tjetri i mungonte fare. Por ai u tmerrua kur pa në dhomën e pritjes dhe atë maçokun e zi, që po kapardisej i

¹⁷ Syze të shtrënguara me sotë infi bunde.

shpernguar mbi një fron të argjencares, me një gotë vodkë në njëren dorë dhe me pirunin të ngulur mbi një kërpudhë turshi - në tjetrën. Para syve të Stepës zu të shquhej ajo dritë dhe ashtu e paktë e dhomës së gjumit". Ja si u çmendkan njerezit! - mendoi ai dhe u mbështet pas shtalkës së derës, që të mos binte.

- Ju shoh disi të trullosoi, i nderuar Stepan Bogdanoviç - tha Volandi dhëmbëskërmitur. - Veçse s'keni pse të habiteni. Ky maçoku këtu është bashkëshoqëruesh im i përherershëm.

Maçoku boshatisi gotën e vodkës, kurse Stepës i rrëshqiti dora poshtë e më poshtë shtalkës së derës.

- Edhe ai ka nevojë për hapësirë jetësore, - vijoi Volandi, - keshtu që, dikush nga ne është i tçërt në këtë apartament. Dhe më duket se përveç jush, këtu s'ka të tepërt.

- Ata, ata! - bërtiti me një zë dhie ai skërfyelli me pantallona kuti-kuti, duke folur në numrin shumës për Stepën. - Kohët e fundit ata po bëjnë maskarallëqe të shumta. Bëhen tapë, dëfrejnë me gra, duke shfrytëzuar, kësosoj pozitën, s'bëjnë asnjë punë dhe as që dinë të bëjnë gjësendi, sepse janë profanë në detyrën që u është ngarkuar. Vetëm një gjë dinë ata: t'u hedhin pluhur syve eprorëve të tyre.

- Bredhin koi së koi për qejf me makinat e shtetit, - shtoi maçoku duke mbillaçnur kërpudha.

Dhe ndërsa Stepa gjithë shkiste e shkiste dyshemesë, duke gërvishtur dorën pas shtalkës së derës, në atë apartament ndodhi çudia e katërt dhe e fundit.

Nga pasqyra e tavolinës së tualetit, midis dy dritareve, kërcen një burri i shkurtër e shpatullgjere, flokekuj, me bombë në kokë dhe me një dhëmb syri mbi buzë, që ta shëmtonte edhe më shumë ftyrën, edhe ashtu të shëmtuar.

- Unë, për veten time, - rsdërhyni në bisedë i porsaardhuri, - nuk e marr vesh se si ai është bërë drejtor. - Zéri i flokëkuqit bëhej përherë e më hundak, - ai është po aq drejtor, sa jam edhe unë peshkop.

- Ti, Azazelo nuk i ngjan një peshkop, - vërejti maçoku, duke mbushur me suxhuk pjetën që kishte përparrë.

- Këtë po them edhe unë, - foli me zë hundak flokëkuqi dhe, si u kthye ndaj Volantit, shtoi me respekt: - A më lejoni, zotëri, që ta dëbojmë nga Moska?

- Pës! - mjaulliti, befas, maçoku me gojën plot dhe qimekreshpëruar.

Stepës iu qerthullua mendja, koka iu përplas pas shtalkës së derës dhe, sakaj, humbi ndjenjet. "Vdiq..." - tha me vete.

Por ai s'vdiq. Çeli paksa sytë dhe e ndjeu se qe ulur mbi diçka të fortë. Aty pranë tij, seç dëgjoi një si zhurmë. Kur e mbloodi veten, e kuptoi se ajo ishte zhurmërimë deti, se valët po i lepinin këmbët tek po rrinte aty anës skelës. Lart shndriste qelli i kaltër dhe prapa tij - qyteti i bardhë brinjve të malit. Stepa s'dinte si të sillej. Gjithsesi, u ngrit me këmbët që i dridheshin dhe çapiti përgjatë skelës, rığa bregu i detit. Dikush, aty, në skelë thithje cigare dhe herë pas here pështynte në det. Ai reshti së pështyri dhe e vështroi Stepen me ca sy të egër. Atëherë Stepa u përgjuni para duhanxhiut dhe shqiptoi:

- Më thoni, ju lutem, si quhet ky qytet?

- Hiqmu qafë! - tha terjaqiu i pasqirt i duhanit.

- S'jam i dehur, jo, - u përgjigj zëngjinur Stepa... - diç më ka ndodhur... jam i sëmurë... Ku ndodhemi, vallë? Ç'qytet është ky?

- E po, Jalta...

Stepa pshëreti i lehtësuar, ra brinjazi pa ndjenja, duke i rënë me kokë betonit të skelës.

DYLUFITMI MIDIS PROFESORIT DHE POETIT

Pikërisht në çastin, kur ndërgjegjja e la Stepën në skelen e Jaltës, aty rrëth orës njëmbëdhjetë e gjysmë të ditës, Ivan Nikolaeviç Bezdomni erdhi në vete, pra, u zgjua nga një gjumë i thellë dhe i gjatë. Për disa çaste vrau mendjen të gjente se si kishte përfunduar në këtë dhomë të panjohur, me mure të bardha, me një tryezë të habitshme prej metali vezullues dhe me perde të bardha, tej sé cilës ndiehej drita e diellit.

Ivani rrötulloi qafën, u bind se nuk i dhimbte më koka dhe iu kujtua se ndodhej në spital. Ky fakt, me gjithëqë, i solli ndërmend vdekjen e Berlioxit, prapë nuk e shqetësoi aq shumë. Ivan Nikolaevici sikur ishte urtuar disi dhe sikur kishte filluar t'i kuptonte gjërat më mirë. I butë, i rehatshëm dhe fort i pastër ishte ai krevat i tij me sustë, mbi të cilin, ai, qëndroi një copë herë, pa lëvizur. Në këtë e sipër, i vanë sytë tek një buton zileje aty pranë. Meqë i qe bërë zakon t'i trazonte gjërat, edhe ashtu, kot së kati, Ivani e shtypi këtë buton. Priti të degonte ndonjë tingull zileje apo të shihte ndonjë njeri, fill pas kësaj, por ndodhi krejt e kundërtë. Te këmbët e shtratit të Ivanit u ndez një cilindrë i marrë me mbishkrimin: "Të pish". Mbas disa çastesh cilindri zu të rrötullohej, gjersa ia behu fjala "Dado". Afërmendësh, se ky cilindrë dinak e la gojëhapur Ivanin. Fjala "Dado" u zëvendësua me urdhrit: "Lajmëroni mjekun".

- Hmm... - ia bëri Ivani, duke mos ditur si të sillej me këtë cilindrë, por rastësish sikur e ndihmoi fati. Ivani shtypi së dyti butonin dhe u duk fjala: "Infermierja". Cilindri lëshoi, një pingërimë të ngadalë, u ndal së rrötulluar, u lik dhe, sakaq, në dhomë hyri një grua simpatike e topolake, me përparrëse të bardhë dhe i tha Ivanit:

- Mirëmëngjes!

Ivani nuk iu përgjigji, sepse në atë rrethanë e quajti pa vend këtë përshëndetje.

- E, vërtet, fusin një njeri të shëndoshë në spital dhe e heqin veten se kështu u dashka!

Duke ruajtur shprehjen e përzemërt në fytyrë dhe gjithë me ndihmën e atij butoni, gruaja ngriti perden lart dhe, sakaq, në dhomë, përmes ca grilave të gjera e të gjata gjër në dysheme, vërtshuan rrezet e diellit. Tej grilave, përvijohej një ballkon, e më tej akoma, bregu dredha-dredha i lumit me një pishnajë të bleruar, në anën tjetër.

- Urdhëroni e lahuni, - e ftoi gruaja, ndërsa, para asaj u hap një mur i brendshëm, në të cilin u duk një banjo e pajisur më së miri.

Edhe pse kishte vendosur të mos fjalosej me këtë grua, Ivani nuk e përbajti dot veten kur pa ujin tek rrithite në vaskë me vrushkuq të fuqishëm nga një rubinet që llamburiste.

- Hë, tamam si në "Metropol" - tha ai.

- O, jo, - u përgjigji gruaja me krenari, - ne banjon e kemi më moderne se "Metropoli", në mos po edhe më të bukur se jashtë shtetit! Shkencëtarë dhe mjekë vijnë enkas për t'u njojur me klinikën tonë. Përditë jemi plot me turistë të huaj.

Fjala "turist" i ndërmendi Ivanit këshilltarin e djeshëm. E shikoi gruan me bishtin e syrit dhe i tha:

- Turistët e huaj... Paskeni simpati të madhe për tal! Por edhe ata s'janë njësoj, ka midis tyre të mirë e të këqijë. Si kudo. Për shembull, dje u njoja me një që ishte fort i këndshëm.

Dhe sa s'filloj t'i rrëfente për Ponc Pilatin, por u frenua: e kuptoi se një gruaje nuk i interesonin fare asj gjëra shi dhe aq më tepër, që ajo me asgjë s'mund ta ndilimonte.

Ivan Nikolaevicët të larë e të shplarë i dhanë menjëherë gjithçka i duhet një burri-kur del nga banja: çorape, këmishë dhe të mbathura të hekurosura. Por këto qene të pamjaftueshme: gruaja çeli kanatin e një dollapi rrëbash dhe pyeti:

- Ç'dëshironi të vishni? Pizhame apo ndonjë petk; sidokudo, dhome?

Megjithëse i mbërthyer forcërisht në këtë godinë të re,

Ivanit, prapë, ia pruri në majë të hundës qëndrimi krejtësisht i çlirët i kësaj gruaje. U mat ta skteriste. Por u ndrydh dhe tregoi me gisht një palë pizhame me ngjyrë purpuri.

Paskëtaj, përmes një korridori të heshtur e të shkretë, Ivanin e shpunë në një kabinet të madh pune. I vendosur, që ndaj gjithçkaje në këtë ndërtesë, përnjimend të bukur, të mbante një qëndrim ironik, Ivani e pagëzoi, aty për aty, këtë kabinet me nofkën "fabrikëkuzhinë". Dhe për këtë pati të drejtë. Aty kishte dollapë, rafte xhami me instrumente të nikeluara që vezullonin, kolltukë kontruksionesh jashtëzakonisht të ndërlikuara, disa llambë barkashore, mjaft shishe të vogla qelqi, tela elektrikë dhe sa e sa aparate të tjera, që për herë të parë po i shihë.

Në këtë kabinet, me Ivanin zunë të merreshin tre vete: dy gra dhe një burrë, veshur të gjithë me të bardha. Një herë, Ivanin e shpunë në një qoshe, pas një tryeze, me qëllimin e qartë për t'i shkëputur ndonjë fjalë. Në këtë e sipër, Ivani iu vu analizës së situatës, në të cilën ndodhej. Kishte tri rrugë përpëra. E joshte, sidomos, varianti i parë: tu vërsulej atyre llambave dhe sendeve, t'i thyente, t'i bënte çika-çika e të shprehte, kësosoj, protestën ndaj kësaj burgosjeje të pamerrituar. Por Ivani i sotëm ndryshonte kryekëput nga Ivanit i djeshëm, ndaj dhe iu duk e dyshimitë kjo rruga e parë: se mos u rrënjoj se mendimi se ishte vërtet një i çmendur i pashërueshëm. Si përfundim, ai e përjashtoi fare këtë mundësinë e parë. Kruga e dytë: të tregonte menjëherë gjithçka dinte për këshilltarin dhe Ponc Pilatin. Por, përvoja e djeshme e kishte bindur se s'do t'i besonin. Ndaj Ivanit hoqi dorë edhe nga kjo rrugë dhe dalldisi të zgjidhë rrugën e tretë: të mbyllej në një heshtje krenare.

Edhe këtë nuk e arriti plotësisht për shkak se që i detyruar tu pëngjigjej shikur dhe thatë një sërë pyetjesh.

Ivanin e pyetën për çdo gjë që kishte të bënte me jetën e tij të mëparshme, madje edhe për atë se kur dhe si pat lënguar nga fruthi para pesëmbëdhjetë vjetësh. Mbushën një faqë me të dhëna nga jëta e Ivanit. Ajo gruaja me të bardha filloj ta pyeste për farefisit: kush, kur dhe pse kishte vdekur, a kishin vuajtur nga sëmundjet ngjitetëse dhe mjaft marrëzi të tjera. Më

në fund, i kërkuan të kallézonte edhe për atë ngjarjen e djeshme tek pellgjet e Patrikanës, veç nuk ngulmuani dhe aq shumë, se nuk u bëri fort përshtypje lakimi i emrit të Ponc Pilatit.

Mandej gruan e zëvendësoi një burrë, i cili veproi me të ndryshe. Asnjë pyetje nuk bëri. I mati temperaturën, pulsin, i keqyn sytë me vërejtje, duke ia ndriçuar me një farë llambe. Mandej burrit i erdhë në ndihmë ajo grua e tjetër dhe Ivanin zunë me diç ta shponin në shpinë, veç pa i shkaktuar dhimbje. Në krahatur i vizatuan disa shenja, i ranë me një majth gjunjëve, i shpuan gishtin dhe i morën gjak, i prekën brrylin, i lidhën duart me një si byzylyk gome. Bobo, ç'e kishte gjetur Ivanin e mjerë: i vinte edhe për të qeshur, edhe për të qarë! Opo, si-është kjo botë! Ai kishte patur vetëm një qëllim: t'i paralajmëronte të gjithë për trezirkun, që paraqiste ai këshilltari i panjohur, madje qe përpjekur me mish e me shpirt për ta kapur dhe ja shpërbëimi: e kishin mbyllur në këtë kabinet misterioz ku po e shtrëngonin të kallézonte për xhaxha Fjodorin, i cili tërë kohën s'bënte tjetër atje në Vollodkë, veçse pinte dhe dehej. Budallallëk që s'hahet!

Më në fund, Ivanin e lanë të lirë. E shpunë po në dhomën e tij, ku i dhanë e piu një filxhan kafe dhe hengri dy vezë të ziera e bukë të bardhë me gjalpë. Pasq mbaroi së ngrëni sillën, Ivani e ndau të priste të parin e këtij institucion, me qëllim që ky ta dégjonte me vëmëndje, se mbasë i jepte të drejtë.

Papritmas, dera e dhomës së Ivanit u hap dhe i shumëpritur hyri në krye të një trume njerëzish me bluza të bardha. Ai ishte rrëth të dyzetave, i truar dhe i krehur, i veshur më sqimë, si një aktor me ca-sy të bukur e mjaft të mprehtë. Gjithsesi, të linte përshtypjen e një njeriu fort të sjellshëm. Tërë suita që e shoqëronte, çast për çast, shfaqte ndaj tij një respekt të veçantë, çka i jepte kësaj vizite një notë të theksuar solemniteti. "Si-Pilati!" - i shkoi Ivanit nëpër mend.

Ndërsa gjithë të tjerët qëndronin qiri më këmbë, i madhi i lejoi vetes të ulej në një fron.

- Doktor Stravinski, - iu prezantua ai Ivanit dhe e vështroi miqësish.

- Urdhëroni, Aleksandër Nikolaeviç, - tha dikush zëulet,

me një mjekër elegante dhe i afroi Stravinskut kartelën e mbushur me të shkruara.

"Paskan stisur një dosje të tërët" - mendoi Ivani. Kurse i pari i hodhi një sy prej specialist kartelës dhe mërmëriti.

"Aha, aha..." - dhe këmbeu me të pranishmit disa fraza në një gjubë të huaj. Folkë dhe latinisht, si Pilati..." - mendoi i brengosur Ivani. Në këtë e sipër, vetëm fjalë "skizofreni" e bëri atë të dridhej. Medet, medet, po këtë fjalë e kishte shqiptuar edhe ai i huaj dje te pellgjet e Patriarkanës. Dhe ju tani, po e përsëritë me gojën e tij profesor Stravinski.

"Edhe këtë e paska ditur!" - mendoi Ivani i shoqësuat. Çudi njeri ishte ky Stravinski - solidarizohej me të gjithë dhe i mirëpriste mendimet e te gjithëve. Vetëm se fjalën "shkëlqyeshëm" e përsëritë herëpashëre, dy herë radhazi.

- Shkëlqyeshëm - tha Stravinski, duke ia kthyer kartelën atij që ia dha dbe iu drejtua Ivanit: - Poet jeni?

- Poet, - u përgjigj i mërzitur Ivani dhe, befas, për herë të parë në jetën e tij, ndjeu një si neveri të pashpjegueshme ndaj poezisë dhe atyre vargjeve, që iu kujtuan asaj grime, sepse nuk iu dukën aspak të bukur.

Buzëvarur ai e pyeti Stravinskin: - Profesor jeni?

Stravinski pohoi me krye njëçisht.

- Këtu ju jeni kryesor? - vazhdoi Ivani.

Stravinski sërisht pohoi me krye.

- Do të doja të flisja me ju, - tha Ivani, me plot kuptim.

- Ndaj dbe kam ardhur, - u përgjigj Stravinski.

- E keqja është, - nisi Ivani, duke ndier, më në fund se i erdhë edhe atij ora, - se më kanë bërë të çmendur dhe askush s'denjon të më dëgjojet...

- O, jo, ne do t'ju dëgjojmë, madje, më vëmendjen më të madhe, - u përgjigj seriozisht profesori, - dhe në asnjë mënyrë s'do të lejojmë t'ju përfillin si të çmendur.

- Më dëgjoni atëherë: mbrëmë u takova te pellgjet e Patrikanës me një njeri enigmatik, s'ka rëndësi në ishte i huaj apo jo, rëndësi ka fakti që ai e dinte se Berliozi do të vdiste dhe se Ponc Pilatin e kishte parë me sytë e tij.

Tërë suita dëgjonte, si e shituar poetin, pa përpëlitur madje, as qerpiqët e syve.

- Pilatin? Mos e ke fjalën për atë që ka jetuar në kohën e Jezu Krishtit? - pyeti Stravinski.

- Po.

- Aha, - ia bëri Stravinski, - po Berliozi mos është ai që vdiq nga tramvaji, apo...

- Po... dje atë e shkeli tramvaji te pellgjet e Patrikanës mu përparrë syve të mi... ai qytetari enigmatik...

- Kush? Ai që kishte takuar Ponc Pilatin? - pyeti Stravinski, që siç shihej, shquhej për një mendjëm prethësi të theksuar.

- Ehë, ai, - pohoi Ivan, duke hetuar Stravinskin, - ai, që e dinte se Anushkës i që derdhur vaji i lulediellit... në atë vendin ku edhe i shkau këmba Berliozi... E vogël ju duket kjo gjë juve? - bëri përsëri një pyetje kuptimplotë Ivan, gjithë me shpresën se do t'u bënte përshtypje të pranishmit me arsyetimin e tij. Po ja, që askujt nuk i bëri përshtypje.

Stravinski pyeti krejt si pa gjë i t'ekq:

- Po kjo Anushka kush është?

Kjo pyetje e befasoi disi Ivanin.

- Roli i Anushkës në këtë mes është krejt i papërfillshëm, - u përgjigji ai i nevrikosur, - dhe ne nuk e dimë se kush është ajo. Me siguri, ndonjë nga ato budallaçkat e rrugës "Sadovaja". Po ky, ky, nga e dimë se asaj do t'i derdhej vaji i lulediellit?

- Ju kuptoj fare mirë, - u përgjigji Stravinski dhe me dorën mbi gjurin e poetit shtoi: - Vazhdoni, vec pa e prishur gjakun.

- Po vazhdoj, - ia pat Ivan, po me tonin e Stravinskit dhe po me bindjen e krijuar nga përvoja e hidhur se vetëm urtësia mund ta nxirri faqebardhë, - e pra, ai tipi i tmerrshëm është i fuqishëm, si rrallëkush. Kështu, fjalë vjen, qepju sa të duash vrapthi, nuk e zë, që nuk e zë dot kurrë. Në peripecitë e tij e shoqërojnë edhe dy të tjerë, e edhe ata janë të çuditshëm në mënyrën e vet: njëri është i gjatë dhe mban syze të thyera, ndërsa pranë tij ecën një macok, i cili udhëton vetëm filli në tramvaj. Askush s'po e nderpriste Ivanin. Ligjërimi i tij po bëhej gjithnjë më i zjarrtë e më i arsyeshëm. - Përveç kësaj ai ka qenë edhe në ballkonin e Ponc Pilatit. Pse, gjë e vogël ju duket kjo? Ndaj ai duhet arrestuar menjëherë, përndryshe do të na pjellë me të.

- Me sa munda tē kuptoj, ju jeni pēr arrestimin e tij? - pyeti Stravinski.

"Qenka i zgjuar - mendoi Ivani. - Edhe nē radhēt e inteligencës paska burra tē zgjuar" - dhe mandej u përgjigj:

- Doemos, edhe ju duhet tē më jepni tē drejtë. Dhe nuk e kuptoj pse më mbajnë këtu me forcë, ku edhe më futën tē lahem nē një vaskë uji e më pyetën edhe pēr xhaxhi Fedjan... Më pyetën pēr xhaxhi Fedjan, që ndjesë pastë, prej vitesh na ka lënë lamtumirën e prej vitesh po e tret dhei atje nē botën e përtajme! E unë kérkoj që tē më lironi sa më parë...

- Shkëlqyeshëm, shkëlqyeshëm, - miratoi Stravinski. - Tani u sqa rova pēr gjithçka. Vërtet, ç'kuptim ka tē mbahet nē spital një njeri i shëndoshë? Shkëlqyeshëm. Unë do tju nxjerr menjeherë së këtejmi, po tē më thoni se jeni normal. Pra, jo tē ma vërtetoni, por tē ma thoni me gojë. Pra, a jeni normal?

Qetësi e plotë. Ajo trashallucja, që i shërbue Ivanit ndaj mëngjesit, e vështroi profesorin me një adhurim tē thellë. Ivani sérishmi tha me vete: "Qenka vërtet i zgjuar".

Propozimi i profesorit i pëlkue slumë. Vecse përgjigjen e shoshti një valë herë tē gjatë, ballërudhur, e pas kësaj deklaroi i vendosur:

- Normal.

- Shkëlqyeshëm, - thirri i lehtësuar Stravinski, - tani hajt tē arsyetojmë me mendje tē ftohtë. Le tē analizojmë qoftë edhe ditën e djeshme, - ai ktheu kryer e sakqa i dhanë kartelën me një përslikrim tē shkurtër tē sëmundjes së Ivanit. - Në kërkim tē një njeriu tē panjohur, i cili para jush u paraqit si një i njohur i Ponc Pilatit, gjatë ditës së djeshme ju keni kryer këto veprime, dhe këtu Stravinski përtheu gishtërinjtë e gjatë tē dorës, duke vështruar herë kartelen herë Ivanin, - keni vatur edhe një ikonëz nē kraharon. Është e vërtetë?

- Po, - pranoi Ivani i vrenjtur.

- Jeni rrëzuar nga muri dhe keni çjerrë fytyrën. A është e vërtetë? Mandej erdhët nē restoran me një qiri tē ndezur nē dorë dhe vetëm me tē linjta, ku edhe rrahët një njeri. Pasi ju prunë tē lidhur këtu, i telefonuat milicisë dhe i kërkua tē dërgonte mitraloza. A shtova gjësendi? Mandej u orvatët tē hidheshit nga dritarja. A është e vërtetë? Me tē drejtë lind

pyetja: a mund tē kaper apo tē arrestohet dikush, me kësì veprimesh? Dhe po tē jeni normal, po vetë do tē përgjigjeni: në asnjë mënyrë. Dëshironi tē largoheni së këtejmi? Asnjë pengesë s'do t'ju qesim. Veç më lejoni t'ju pyes: ku do tē shkon?

- E ku gjetkë, përveç se në milici, - u përgjigj Ivani jo edhe aq i sigurt dhe pakëz i hutuar nën vështrimin zhbinues të profesorit.

- Drejt e në milici?

- Po.

- S'ju lta marrë malli për shtëpinë? - pyeti, aty për aty, Stravinski.

- Sa tē endem apartamenteve, ai na shpëton nga duart.

- Me çfarë do ta nisni denoncimin në milici?

- Me Ponc Pilatin, - u përgjigj Ivan Nikolaeviçi dhe, sakaq, një tis i mugët i veshi sytë. - Shkëlqyeshëm, - tha Stravinski dhe aty për aty urdhëroi mjekëroshin:

- Fjodor Vasiljeviç, lejojeni, ju lutem, qytetarin Bezdomi tē shkojë deri në qytet. Veç dhomën mos ia trazoni, madje as çarçafët mos ia ndërroni. Për arsyen e thjeshtë, se mbas dy orësh qytetarin Bezdomni sërisht do ta kemi këtu. E po, - iu drejtua ai, në këtë e sipër, poetit, - s'po ju uroj mbarësi, sepse në asi mbarësish unë s'kam besuar kurrë. Mirupafshim! - Dhe ai u ngrit e njëherësh me të, lëvizi vendit e tërë-suita.

- Unë tē kthehem prapë këtu?

Stravinski e priste këtë pyetje. U ul sërisht, që të kuvendonte më shtruar me Ivanin:

- Sigurisht, që këtu do t'ju sjellin përsëri, po tē veni në milici e të deklaroni se jeni takuar me një tē njojurin e Ponc Pilatit.

- A thua për shkak tē benevrekëve s'do tē më besojnë? - pyeti Ivani, duke vështruar rrëth e qark, si i trulloosur.

- Më tepër për shkak tē Ponc Pilatit. Por edhe benevrekët kanë peshën e tyre. Teshat e spitalit do t'ju marrim në mënyrë që tē visheni me tuaqat. Mos harroni se këtu ju sollën vetëm me benevreke. Në shtëpinë tuaq s'ju këndë tē dukeni, megjithëse unë juu hodha larg e larg.

Ivan Nikolaeviçi u tut pakëz. Ndjeu nevojën e një këshille:

- E ç'të bëj? - pyeti ai si me drojë, kësaj radhe.

- Shkëlqyeshëm, shkëlqyeshëm, - e përgëzoi Stravinski. - Më vjen mirë, që e bëni këtë pyetje. Tani ju them unë se ç'ju ka ndodhur, në fakt. Dje se kush ju ka tmerruar e ju ka prishur humorin, duke ju folur për Ponc Pilatin dhë për gjëra të tjera. Si njeri i alarmuar dhe i shkatërruar nga nervat, ju i ratë qytetit kryq e tërthor me Ponc Pilatin në gojë. Ndaj vetëm një pushim absolut ju shëron. Dhe këtë pushim mund ta siguroni vetëm këtu.

- Me kusht që ai në asnjë mënyrë s'duhet të na shpëtojë!

- Dakord, veçse kjo gjë nuk zgjidhet, duke i grisur këpucët ju. I shkruani në një letër të gjitha dyshimet që keni ndaj këtij njeriu dhe dërgojuani këtë letër organeve të specializuara për këtë qëllim. Nëse ai është një kriminel, sikundër mendoni kjo shpejt do të sqaroher. Madje, brenda një kohe shumë të shkurtër. Dhe një këshillë mos e lodhni shumë kokën dhe përpikuni të mendoni sa më pak për Ponc Pilatin. Kijeni parasysh se njerëzve u pëlqen të llomotisin poshtë e lart. Ndaj mos i besoni çdo njeriu.

Qartë, - tha Ivani i vendosur. - Më jepni, ju lutem, një penë dhe letër.

- S'ju këshilloj t'i shkruani sot milicisë.

- Patjetër sot, - thirri Ivani i dalldisur.

- Epo mirë. Vetëm mos e lodhni trurin. Në mos sot nesër.

- Çdo minutë e humbur është në dëmin tonë.

- O, jo, - kundërshtoi i bindur Stravinski, - Ju siguroj se s'ka ku të vejë, aq më tepër që për këtë çështje do të keni një ndihmë të shumanshme nga të gjitha organet kompetente. Pëllikat s'bëni dot gjë, ndërsa ne këtu, s'do të kursejmë asgjë për ju, asgjë, asgjë, asgjë s'do të kursejmë. Më dëgjoni apo jo? - pyeti jo më kot Stravinski dhe me duart e Ivan Nikolaevicit, në duart e tij, vazhdoi: - Ne do të bëjmë ç'është e mundur t'ju lehtësojmë. Do t'ju krijojmë të gjitha kushtet më të domosdoshme. Rehatinë dhe qetësinë e këtushme, askund s'keni për ta gjetur...

Paprëmës, Ivan Nikolaevic gogësiu, me një shprehje, tanimë, të zbutur në fytyrë.

- Mirë, mirë - tha ai i tërhequr.

- Shkëlqyeshëm! - e mbylli kuvendimin Stravinski me fjalën e fundit, sipas zakonit. - Mirupafshim, pra, - dhe i shtrëngoi dorën Ivanit. Dhe tek po dilte iu drejtua mjekëroshët: - Edhe oksigenin provojeni, edhe larien...

Më në fund, Ivani mbeti vetëm, po Stravinski dhe pa suitën e tij. Tej grilave të dritarës, nën diellin e mesdites, bregut matanë tërë shend e verë bleronte pishnaja përvetore e, diku aty afër saj farfurintë faqja e ujët të lumit.

BËMAT E KOROVJEVIT

Nikanor Ivanoviç Basoi ishte kryetari i Këshillit të banorëve të pallatit nr. 302 b në rrugën "Sadovaja" të Moskës, ku pat banuar i ndjeri Berlioz. Me nje mori telashesh e gdhii ai tere natën e së nesërmes, gjer të enjten në mëngjes.

Sikundër u përmend, komisioni me pjesëmarrjen edhe të Zheledinit, çatisi në mesnatë, thuri Nikanor Ivanoviçin dhe pasi e njoftoi për vdekjen e Berliozit e mori me vete gjer te apartamenti nr. 50.

Ajje u bë vulosja e dorëshkrimit dhe e sendeve të tjera të të ndjerit.

As gruaja, e as mendjelehti Stepan Bogdanoviç nuk ndodheshin atë çast në shtëpi. Komisioni e njoftoi Nikanor Ivanoviçin se dorëshkrimet e Berliozit do t'i merre me vete, për t'i analizuar, se sipërfaqja e hanimit e të ndjenit (ish-dhoma e punës e argjendares, salloni i pritjes dhe dhoma e ngrënies) do të kalonte në dispozicion të Këshillit të pallatit, kurse plaçkat e tjera do të ruheshin në këtë apartament, gjersa të shpalleshin trashëgimtarët legjitime të të ndjerit.

Lajmi i vdekjes së Berliozit u hap me shpejtësi rrufeje dhe qysh të enjten në mëngjes Basoin e merrin në telefon nje disa dha i trokitën në shtëpi me kërkesën këmbëngulëse, që të strehoheshin në dhomat e të ndjerit. Tridhjetë e dy kërkesa të tilla i mori Nikanor Ivanoviç vetëm brenda dy orëve.

E ç'nuk lexoje në këto kërkesa: edhe lutje, edhe kërcënime, edhe shpifje, edhe premtime se shpenzimet e meremetimeve do të mbuloheshin nga i interesuari, edhe ankesa për ngushtësi të padurueshme banimi. Dikush protestonte se s'mund të bashkëjetonte në një apartament me banditët. Mes të tjerash, një

kërkësë përshtkuante me një bukur tronditëse vjedhjen e ca pelmenëve¹⁰ në apartamentin nr. 31 (pelmenët i kishin vjedhur duke i vënë drejt e në xhepin e xhaketës), dy të tjera qenë paralajmërimë për vëtëvrasje dhe një me trësim për shtatzani të paligjshme.

Nevojtarët s'lanë gur pa lëvizur për ta nënshtuar Nikanor Ivanoviçin me anë ryshfetesh të majme. Për t'u shmangur këtyre provokimeve të njëpasnjëshme Nikanor Ivanoviçi u ngjit në katin e pestë për tek ai apartament i mallkuar nr. 50. Majmoku Nikanor Ivanoviç i ra ziles pasi u mbush me fyrmë para derës. Por askush nuk iu përgjigji. Ai prapë e shtypi butonin duke nëmür e sharë me gjysmë zëri. Nikanor Ivanoviçit i hiqën xhindet. Falë përgjegjësise që kishte, ai mbante me vete çelësat kopilë. I nxori, pra, këta nga xhepi, hapi derën me një do të sigurt dhe hyri brenda.

- Grunja? - thirri Nikanor Ivanoviçi në korridorin e errët - Grunja e ke emrin apo sii? Je apo s'je këtu? Asnjë përgjigje.

Atëherë Nikanor Ivanoviçi zhdyllosi derën e dhomës se punës dhe bëri të futej brenda. Por, sakaq, te pragu u drodh dhe mbeti aty, si i shituar.

Në tryezën e të ndjerit qe ulur ai thataniku, ai gjatamani i panjohur me xhaketën kuti-kuti, me kasketë zhokei dhe me pensne. Pa dyshim që ai ishte.

- Kush jeni? - pyeti i trembur Nikanor Ivanoviçi.

- Ba! Nikanor Ivanoviçi - foli i panjohuri me një zë tenori. Mandej u ngrit në këmbë dhe i shtrëngoi dorën kryetarit. Kjo përsbëndetje nuk e ngrohu aspiak Nikanor Ivanoviçin. -

- Më faini, - tha me të dyshuar Nikanor Ivanoviçi - a mos jeni ndonjë person zyrtar?

- Eh, Nikanor Ivanoviç - zëri i të panjohurit tingëlloi i përzemërt - person zyrtar, apo jozyrtar! A nuk është vallë, njësoj! Sigurisht varet nga këndvështrimi, si i shikon ky apo ai gjërat. Sot unë s'jam person zyrtar, nesër, papritmas mund të gdhuhem zyrtar. Ose anasjelltast! E ç nuk bën vaki ne këtë jetë, ku gjithçka është relative dhe e paqëndrueshme!

Edhe kjo tiradë nuk i pëlqeu aspak kryetarit të Keshillit të

¹⁰ Copsa pëtesh të vogla, mbështjellit me mish të ngritë e të tjera (sh.p.).

pallatit. Nga natyra ai ishte njeri që dyshonte dhe s'gjenjehet kollaj me lugë të zbrazët. Ndaj jo rastësish arri i në përfundimin se po fjalosej me një person jozytar, e ndofta me një parazit.

- Po kush jeni? Si quheni? - ngulmoi kryetari me ashpërsi dhe filloi t'i afrohej të parjohurit. Ky as që pyeti për ashpërsinë e Nikanor Ivanoviçit.

- Ta zëmë se më quajnë Korovjev, - u përgjigj ai - Urdhëroni të hamë, Nikanor Ivanoviç. Mos t'ju vijë turp.

- Më falni, - ia pat Nikanor Ivanoviç, tanimë, i revoltuar. - Mua po më digjet mëkra, ju doni të ndizni cigaretën (duhet ta pranojmë të vërtetë e hidhur se Nikanor Ivanoviçi nga natyra ishte edhe disi i vrazhdë). Në apartamentin e të ndjerit është e ndaluar hyrja. Ç'doni këtu?

- Pa uluni, uluni, Nikanor Ivanoviç, mos e merrni me të përpjekur, - tha i panjohuri, pa ia bëre terr syri dhe i afroi kollukun për ta lajkatuar.

Nikanor Ivanoviç u tërbua.

- Kush jeni, po ju pyes?

- Sikundër e shihni, unë jam një përkthyes pranë një të huaj, me selinë po në këtë apartament, iu prezantua i vëfëquajturi Korovjev, duke i rënë dyshemese me thembrat e këpucëve të tij të kuqe dhe të palustruara.

Nikanor Ivanoviç u befasua dhe kërkoi shpjegime të mëtejshme. Përkthyesi ia plotësoi dëshirën me kënaqësi.

Pothuajse për shtatë ditë me radhë artisti i huaj, zoti Voland, do të jepet shfaqje në skenën e Varietesë. Drejtori i këtij teatri, Stepan Bogdanoviç Lihodejëv, me përzemërsinë më të madhe e kishte ftuar mysafrin e huaj të banonte në shtëpinë e tij, gjatë tërë kësaj javë. Për këtë qëllim, ai i kishte shkruar një letër dje Nikanor Ivanoviçit me lutje që ta regjistronte përkohësisht Volandin në librin e banorëve të pallatit. Kjo-s'kishte asnjë vështirësi për t'u kryer, aq më tepër që në këtë kohë i zoti i bunesës do të ndërmerronte një udhëtim për në Jaltë.

- S'di të më kenë shkruar ndonjë pusulle për këtë punë, - tha kryetari i befasuar.

- Krëmojeni çantën, Nikanor Ivanoviç, - qësëndisi urtë e butë Korovjovi. Nikanor Ivanoviç shudhi supet, rrëmoi çantën dhe gjeti aty letrën e Lihodejëvit.

- More, qenqam bëre fare hutaql- qortoi veten Nikanor Ivanoviç dhe këqyri zarfë, si i topituz.

- Gjëra që ndodhin, gjëra që ndodhin, Nikanor Ivanoviç - bubullozi Korovjevi. - I dashur Nikanor Ivanoviç a ka njeri vallë, që të mos vuaje nga hutesa, stërmundimi dhe tension i i gjakut? Do të shikulenë së qeshuri kur t'ju rrëfejë ndonjëherë, me gotën përparrë disa fakte nga jetë imë.

- E kur do të nisej për në Jaltë Lihodejevi?

- Me siguri që do të jetë nisur, - sa s' thirri përkthyesi - Ai është i rrufeshëm në udhëtime! S'ka burrë që ta dijë se ku ndodhet tani, - dhe, saktaq, përkthyesi tundi duart si fletët e një mulliri me erë.

Nikanor Ivanoviç deklaroi se e kishte të domosdoshme ta shikonte me sytë e tij të huajin. Këtë kërkesë përkthyesi nuk e pranoi.

- Është e pamundur. Është i zënë deni në grykë me stërvitjen e maçokut. Po të doni maçokun edhe mund t'jua tregoj, - propozoi Korovjovi.

- Në asnjë mënyrë, - kundërshtoi Nikanor Ivanoviç.

Athëherë përkthyesi doli me një propozim tjetër, edhe më interesant.

Meqë zoti Voland nuk i honepste dot hotelet se është mësuar të jetojë në kushte komode, Këshilli i banorëve a do të mund t'ia jepte për një javë, aq sa do të zgjaste qëndrimi i artistit në Moskë, krejt apartamentin, pra edhe dhomat e të ndjerit, i cili tani as shikon nga sytë e as dëgjon nga veshët?

- Të huajve u shikon përshtat hoteli 'Metropol' dhe asesi një apartament i zakonshëm, sado komod qoftë ky... - aludoi larg e larg Nikanor Ivanoviç.

- Një dreq e di pse është kaq tekanjoz! - pëshpëriti Korovjevi. - S'do t'ju shikojë bojën hoteleve! Ma lëne prurë në majë të hundës këtu të huajt! - u ankua Korovjevi. - Vijnë këtu për tu marrë me splanillëqe, si zagarë dhe të pëlcasin shpirtin me ato nazet e tyre. Mirëpo, në rastin konkret, këshilli juaj ka mjaft leverdi nga ky i huaj. Nuk është koprac. -Korovjevi vëngëroi sytë dhe i mërmëriti rrëzë veshit kryetarit. - Është milioner!

Një propozim praktik, përfitues dhe tepër serioz ky i

përkthyesit, që me veshjen, mënyrën si fliste dhe me ato pensnet e tij të shëmtuarë të ngjallte njëfarë dyshimi. Megjithatë, kryetari ia miratoi propozimin.

Po afrohej vjeshta dhe Këshilli s'kishte fonde të blinte naftë per ngrohjen me avull të pallatit. Ndofta ia dëlnin në krye këtij halli me qiranë që do të paguante ky artist i huaj. Gjithsesi, Nikanor Ivanoviç deklaroi se fjalën e fundit do ta jepte pasi ta diskutonte këtë problem me byronë turistike.

- Qartë, - ia pat Korovjevi, - domosdø, asnjë hap s'mund të hidhet pa këtë bashkërendim. Mos e zvarisni këtë punë, Nikanor Ivanoviç, telefononin ja tek e keni. Lidhuni qysht tani. Mos e lini pa e shfrytëzuar këtë rast. Ah, sikur t'u kishit parë atë vilën e tij në Nicë! Kur të shkoni jashtë shtetit verën e ardhshme, shikojeni, ja tjerë, atë vilë, ja, e pres kokën, po nuk u çmendët!

Një telefonatë miaftoi për të rënë në ujdi me byronë turistike. Ata atje qenë plotësish në dijeni për synimet dhe huqet e zotit Voland. Edhe vetë kryetari u habit me shpejtësinë e kësaj zgjedhjeje:

- Bukur! - thirri Korovjevi.

Nikanor Ivanoviç ngurroi për një çast. Mandej shpalli se Këshilli është dakord që apartamenti nr. 50 t'i jepej me qira artistit Voland ndaj një pagese:

- Pesëqind rubla në ditë.

Ndërsa, Korovjevi e çmendi fare kryetarin. Duke vështruar tmëzisht kah dhoma e gjumit, prej nga vinin kërcimet e buta të maçokut të madh, ai foli me një zë të ngjitur:

- Domethënë plot tre mijë e pesëqin rubla në javë. Kryetari i Këshillit pandehu se ai do të shtonte edhe këtë shprehje "Paskeni patur oreks të madh, o Nikanor Ivanoviç!", kurse Korovjevi tha krejt të kundërtën:

- Ngrejeni pazarin, ngrejeni! Kerkoni pesë mijë, se n'ka për t'u prishur.

Nikanor Ivanoviç, tërë shkaktësi u ul në tavolinën e tij dhe shkroi kontratën në dy kopje. Mandej fluturoi në dhomën e gjumit, prej nga u kthye me kontratën të firmosur me një shkrim të lexueshëm. Edhe kryetari e nënshkroi. Atëherë Korovjevi kerkoi një dëftesë prej pesë mijë.

- Mos u merakosni, hiç mos u merakosni Nikanor Ivanoviç...

Një mijë rubla dhe tërë këtë marrëveshje serioze ai e shndërroi për një estradë duke i numëruar kryetarit në një gjuhë të huaj - ajan - cvaj - draj - Pësë mijë kartëmonedha të reja. Dhënen e parave Korovjevi e shoqëroi edhe me romuza e shakara si: "miqësia-miqësi, qesja të vejë e të vijë", "beso e kontrollo" si edhe me ca shpoti të tjerë.

Mandej mori ngaj Korovjevi pasaportën e artistit për ta paraqitur në byronë e të huajve, e vuri atë në çantë tok me paratë dhe kontratën dhe kokulur, se gjoja i vinte rëndë, u lut ta gëzonin, duke i dhënë biletë falas për shfaqje.

- Në vend! - ia pat, aty për aty, Korovjevi - Sa biletë doni Nikanor Ivanoviç, dymbëdhjetë, pesëmbëdhjetë?

I mallëngjyer, kryetari u mjaftua vetëm me dy biletë, një për vete dhe tjetrën për të shoqen Pelagea Antonovnën.

Korovjevi, me njëherë, i dha me dorën e majtë dy biletë Nikanor Ivanoviçit për në mështin e parë, kurse me të djathtën i trashi shpejt e shpejt në dorë një sasi të hollash fëshfërësë, Nikanor Ivanoviç u hodhi një sy këtyre parave, u skuq i terti dhe u përpooq të mos i pranonte.

- Nuk më lejohet, - mërmëriti ai.

- As që dua të dëgjoj, - pëshpërti rrëzë veshit Korovjevi, - ne s'na lejohet, kurse të huajt s'e kanë për gjë. Ai kështu fyhet. Gjithsesi jeni përpjekur...

- Ryshteti dënohet rëndë, - bërbëlti kryetari me një fije zëri dhe këqyri rrëth e rrëtull.

- Pa dëshmitarë? - i mërmëtiti në veshin tjetër Korovjevi. - Pa dëshmitarë! Fljeni mëndjen.

Dhe siç po hoqi më vonë kryetari me gojen e tij, këtu ndodhi një çudi tjetër: sa hap e mbyll sytë, paratë u futën vetë në çantë. E pas kësaj, disi i lligështuar e disi i drobitur, po aq papritmas, kryetari u gjend te shkallët, me mëndjen ujem. E ç'nuq i që ngulitur në kokë; edhe vila atje në Nicë, edhe ai maçoku i stërvitur, edhe mungesa e dëshmitarëve, edhe gëzimi i Palagea Antonovnës për biletat e shfaqjes. Mendimë të rëndësishme këto, ndonëse pa një lidhje me njëri-tjetrin. E, megjithatë, një gjilpërë i shponte gjithë thellë e tmë thellë shpirtin kryetarit - gjilpëra e shqetësimit. E po aty te shkallët, kryetari u përmend: "Po si është futur, vallë, përkthyesi në dhomën e punës së të ndjerit, nëse dera

qe e valosur?" Tek qëndronte atje, me përhumbjen e një dashi, kryetari vështroi për disa çaste basamakët e shkallëve. Mandej, fap, vendosi të mos çante kryet për asgjë dhe të mos e mundonte më veten me ca disa pyetje të kokëlavitura...

Me të dalë kryetari nga apartamenti, një zë i mekët u dëgjua në dhomën e gjumit:

- Qelepirxhinitë dhe batalkinjtë si Nikanor Ivanoviçi, s' më pëlqejnë. Si t'ia bëjmë që të mos ia shohim më bojen këtu?

- Vetëm urdhrrin tuaj presim zotëri! - s'di se si nga u përgjigj Korovjevi me një zë të kthjellët e tingellues.

Dhe po atij çasti përkthyesi i nëmür u gjend në koridor dhe foli në dorezën e telefonit me një zë, qaraman:

- E quaj për detyrë t'ju njoftoj se kryetari ynë i Këshillit të bunorëve të pallatit nr. 302 b, në rrugën "Sadojava", Nikanor Ivanoviç Basoi, po spekulon me valutë. Këtë çast në apartamentin e tij nr.35, në gypin e ventilatorit të nevojtores, janë futur katërqind dollarë të mbështjellë me gazetë. Ju informoi banori i apartamentit nr.1 po i këtij pallati, Timofej Kvascov. Ju lutem, që emrin tim të mos ia kallëzoni askujt. Kryetari ynë është hakmarrës e të bën gjëmën.

Dora -dorës s'mund të themi gjë si u shtjelluan ngjarjet më tej në apartamentin nr. 50. Tani le t'i kthehem Nikanor Ivanoviçit.

Ky u mbyll në nevojoren e apartamentit, tek mori nga çantë paratë që i dha përkthyesi dhe u bind se qenë plot katërqind rimbë. Këto para Nikanor Ivanoviç i mbështollti me gazetë dhe i fshahu në gypin e ventilatorit.

Mbas pesë minutash, kryetari zuri karriken në tryezën e dhomës së ngrënies. E shoqja i solli nga kuzhina harenga të gatuara për merak, me plot qepë të njoma. Nikanor Ivanoviçi piu dy gota vodkë dhe kur po u ngulte pirunin tri harengave njëherësh, ra zilja e telefonit. Në këtë e sipër, Pelageja Antonovna solli një tenxhere me afsh avulli e me gjellën me të shijshme në botë - borsh i kuq me palcoë kocke.

Nikanor Ivanoviç gjelliti pështymën dhe hungëroi porsi qen:

- Hej, dreq, hej! As për të ngrënë s'më lënë! Mos fut njeri brenda! S'jam e s'jam këtu! Mjaft i frynë turinjtë. Mbledhja e Këshillit do të bëhet mbas një javë!

Ndërsa e shoqja rendi në koridor, Nikanor Ivanoviç qiti me garuzhdë nga lijeni që nxirrte avull atë kockën e çarë përgjysmë. Dhe, sakaq, në dhomën e ngrënies, së bashku me shqen, që s'di sepse ishte mjaft e zbehtë, çatisën edhe dy qytetarë të tjerë. Nikanor Ivanoviç u ngrit menjëherë në këmbë, krejt i bardhë në fytyrë.

- Ku e keni nevojoren? - pyeti njëri syresh. Diç kërciti në tryezë (Nikanor Ivanoviçit i ra luga nga dora).

- Këtej, këtej, - u përgjigj shpejt e shpejt Pelagea Antonovna.

- Si është puna? - pyeti me të butë Nikanor Ivanoviçi, duke u vajtur nga pas... - Ne jemi të ndershëm, por na falni, nuk dijmë se kush jeni ju.

Në ecje e sipër ata treguan dokumentet. Në nevojore, njëri syresh fty dorën në gypin e ventilatorit. Nikanor Ivanoviçit iu errën sytë. Mbështjellë me gazetë s'gjetën anjë rubël, por një valutë të panjohur, që s'ishte as e gjelbër as e kaltër, me shëmbelltyrën e një plaku në mes.

- Dollarë në gypin e ventilatorit? - e pyetën njerëzisht Nikanor Ivanoviçin. - Tuajat janë?

- Jo, - u përgjigj i tmerruar Nikanor Ivanoviçi. - Do t'i kenë hedhur fshehurazi armiqë!

- Mbësht, veç i dorëzoni të gjitha ç'keni.

- S'kam të tjera, për zotin, s'kam dhe kurrë s'kam pasur - vikati kryetari i dëshpënuar. Dhe, sakaq, iu turr një komodineje, hapi sirtarin me tërsëllimë, prej nga nxori çantën, gjihë duke llomotitut kuturu:

- Ja, kontrollojeni... ma punoi ai përkthyesi i poshtër... Korovjovi, ai me pensne!

Kryetari u nxi në fytyrë. Çanta i na mbi pjatën e borshit. E hapi këtë çantë. Asgjë s'kishte brenda. As atë letrën, as kontratën, as pasaportën e të huajt, as paratë, as biletat e shfaqjes (asgjë, përvëç një metri të përthyeshëm).

- Shokë! - grafuloi kryetari i nsehur - kapeni! Një forcë e errët a djalli, quajeni si të domi, është futur në shtëpinë tonë. - Një zot e di se ç'ju fanit atij hopi Pelagea Antonovnës, veçse ajo mahu shuplakat dhe klithi.

- Pendohu, Ivanoviç! Pendohu, që të lëhtësohesh sëdopak se kështu bëjnë të gjithë! Pendesa merrët parasysh.

Me sy tē skuqur, Nikanor Ivanoviči kërcënoi tē shoqen me grusht e turfullot:

- Gremisu, budallaqe e dreqjt! -Dhe gjunjëprejtë u lëshua në karrige, me mendjen top që t'i nërshtrohej fatit.

Ndërkohë, Timofei Kondrateviç Kvasçev përgjonte në brimën e çelësit tē derës herë me sy e herë me vesh, i djegur nga kureshtja tē mësonite se ç'po ndodhët në shtëpinë e kryetarit.

Mbas pesë minutash, disa banorë që po preheshin në obort e pasë kryetarin tē shoqëruar me dy tē tjerë tek doli nga porta, ushtë ne rrugë. Thanë se Nikanor Ivnoviç i kishte tënë çehërja e vdekjes, se i merreshin këmbët, si tē që dehur dhe diç murmuriste me vete.

Mbas gjysmë ore ia behu ne apartamentin nr. 11 një i punjohur dhe ndollë me gisht në koridor Timofei Kondratoviçin, i cili fërkonte barkun nga kënaqësia dhe u tregonte ca banorëve tē tjerë në kuzhinë sesi ia kishin punuar kryetarit. Mandej, humbën, s'di se ku, tē dy bashkë.

LAJME NGA JALTA

Në kohën kur Nikanor Ivanoviçin e pllakosi e keqja, administratori i Varietesë, Varenuha, ndodhej në kabinetin e drejtorit financiar, Rimskit, jo larg pallatit 302 b, po në rrugën "Sadovaja".

Dy ditare të këtij kabinetit të madh, në katin e dytë të teatrit, dilmin në rrugën "Sadovaja", kurse e treta, prapa shpinës së drejtorit financiar, që ishte ulur pas një tryeze shkrimi - shikonte në kopshtin veror të Varietesë, ku gjendeshin bufetë me pije freskuese, një sallë qitjeje dhe një skenë e hapur. Përveç tryezës së shkrimit, kabinetin e zbukuronin edhe një sërë afishesh të vjetra varur mureve, një tavolinë me një kanë uji përsipër, me katër kolitje përreth si dhe maketi i hershëm dhe i pluhurosur i një skene teatrale, vendosur diku në qoshe, mbi një komodinë. E sic mund të merret me mend, aty ishte edhe një kasafortë e ndryshkur dhe e vjetër hekuri, në krahun e majtë të Rimskit.

Rimski tërë mëngjesin s'ishte në humor, kurse Varenusha, përkundrazi - shpuzë i gjallë e tepër i preokupuar. Ai qe struktur në kabinetin e Rimskit që të mos e takonin amatorët e zjarrtë të Varietesë, të cilët kërkonin me çdo kusht biletë, sidomos ditët e premierave dhe, sot ishte, pikërisht, një ditë e tilë.

Sa herë që binte zilja e telefonit, Varenuha ngrinte dorezën dhe gënjenjtë:

- Varenuhën? S'është këtu, ka dale!
 - Të lutem, telefonoi edhe një herë Lihodejevit, - tha Rimski i pezmatuar.
 - Edhe Karpovi ia gjeti mbyllur derën e shtëpisë.
 - Dreqi e merr vesh se ç'po ngjet, - shkumëzoi Rimski.
- Dera u hap dhe një kontrollues biletash ngriti e mori një

vandak me afishe, në sfondin e gjelbër të të cilave që shkruar ky lajmërim me alamet shkronjash të kuqe:

SOT DHE DISA DITË TË TJERA ME RADHË NË
TEATRIN E VARIETESË SHFAQET PROGRAMI I
PROFESOR VOLANDIT ME SEANCA TË MAGJISË
SË ZEZË KU DHE DO TË BËHET DEMASKIMI I SAJ
I PLOTË

- Afishet janë të mira dhe bien në sy, - vërejtë Varenuha, pasi doli kontrolluesi i biletave.

- Kurse mua s'më pëlqejnë fare, - kundërshtoi Rimski, - s'di si e kanë lejuar shfaqjen e këtij programi.

- Jo, Grigor Daniloviç, mos flisni kështu. Kjo është një nismë e lavdërueshme. Thelbi i saj është demaskimi i magjisë.

- Ndofta, ndofta, veç unë për veten time, nuk shoh asnjë demaskim në këtë mes. Tërë keto shpikje janë në vazhdën e punës së tij. Po pse s'na i tregon atë magjistarim? Po ti a ke paue? Po iku e psonisi, xhanëm?

- Dje Stepa m'u fut në zyrë si veriu, me kopjen e kontratës në dorë, më urdhëroi tu firmosja menjëherë dhe të paguaja atë Volandin. Veç magjistari s'di se nga firoi dhe përveç Stepës askush tjetër nuk e pa me sy.

Rimski këqyri orën dhe shfryu tërë inat: dy e pesë minuta. Rethi orës njëmbëdhjetë Lihodejëvi s'i kishte thënë në telefon se do t'i vinte mbas një gjysmë ore dhe deri tanë jo vetëm s'kishte ardhur, por që zhdukur fare nga shtëpia.

- Më la pa punë, - vikati Rimski me dorën mbi një stivë shkresash të parfirmosura.

- Se mos ka pësuar edhe ai fatin e Berliozi? - tha Varenuha me dorezën e telefonit te veshi, ku ndiheshin ca sinjale te gjata, të shpeshta dhe pa një fije shprese.

- Do gëzohesha, - nëpërdhëmbi Rimski.

Atij çasti në kabinet hyri një grua me xhaketë dhe kapele uniformë, me fund të zi dhe me sandale. Nga një çantëz pas rripi të mesit, ajo nxori një katroth letre dhe një fletore. Pyeti:

- Varieteja? Keni një telegram urgjent. Firmosni, ju lutem!

Varenuha, pasi iku postierja, hapi e lexoit telegramin. Picëroj aty e dhe ia dha Rimskit.

Ja se ç'thuaj në telegram: "Jalta Moskës Variete. Sot në orën

njëmbëdhjetë e gjysmë, në seksionin e kriminalistikës u paraqit një flokëgështenjë me këmishë nate, me pantallona, zbatur, psikopati u vëtëshpall drejtor Varleteje, Likodojev. Lajmëroni urgjent seksionin e kriminalistikës Jaltë, ku ndodhet drejtor Lihodejevi!

- He më të lumtë. Mbaje se ta lashë! - thirri Rimski e shtoi - Ja edhe një e papritur tjetër!

- Dimitri i tremë: - tha Varenuha dhe ngriti dorezën e telefonit.

- Alo! Posta! Merrni një telegram urgjent, për llogari të Varietësë. Më dëgjon?... "Jalta, seksioni i kriminalistikës... Drejtori Ukondojev në Moskë. Drejtori financiar Rimski..."

Me gjithë lajmin befasues nga Jalta, ai s'la vend pa kërkuar me telefon Stepën dhe asgjekundi nuk e gjeti. Atë çasë mësuan prapë postierja dhe i dorëzoi Varenuhës një telegram tjetër. Ky e hapi me ngut, e lexoi dhe vërvshëlleu.

- Çka bëri vaku? - pyeti Rimski i nevnikosur.

Varenuha ia dorëzoi telegramin në heshtje dhe drejtori financiar lexoi këto fjalë: "Ju lutem besoni, më degdisi në Jaltë hipnoza e Volandit, telefononi në seksionin e kriminalistikës dhe vërtetoni identitetin - Lihodejevi."

E rilexuan edhe një herë që të dy telegramin kokë më kokë e mandej, pa shqiptuar një fjalë, i ngulën sytë shqip-shqoqit.

- Qytetarë! - u inatos gruaja. - Firmosni dhe mandej vuvosuni po deshët, për jetë. Ta dini se unë shpëndaj trufe!

Pa hequr sytë nga telegrami, Varenuha zhgaraviti një firmë, sido kudo dhe postierja iku.

- Po a fole me të në telefon rrëth orës njëmbëdhjetë, - u hodh e foli administratori i tronditur.

- Po kjo është per të vënë duart në kokë! - pohoi Rimski - është e pamundur që ai të jetë në Jaltë. Po na bëjnë buçallenj, pa le!

- Do të ketë pirë... - tha Varenuha.

- Kush? - pyeti Rimski dhe sërishtmi i ngulën sytë shqoqit.

Tefegramet e Jaltës as që viheshin në dyshim. Vetëm të linte pa mend fakti se nga e njihet ai shqipetari i Jaltës Volandin, i cili dje kishte sosur në Moskë? Nga i dinte ai lidhjet midis Lihodejevit dhe Volandit?

- "Hipnoza..." - përsëriti fjalën e telegramit Varenuha. - Nga e njeh ai Volandin? -Administratori, këpsalliti shtë dhe, befas klithi vendosmërisht: -Po jo, de, jo, gjepum, gjepura!

- Po Volandi ku është selitur, drejqi e mor? - pyeti Rimski.

Varenuha, që u lëdh menjëberë me byroën turistike, për habinë e madhe të Rimskit, njoftoi se Volandi që strehuar në apartamentin e Libodejevit. Mbas kësaj, Varenuha i telefonoi Libodejevit në shtëpi. Një zukamë me ndërprije. Befas në dorezë u dëgua një zë, që shqiptoi si me të kënduar: "O ju shkëmbinj që më jeni strehë e vatë..." Varenuha i dha karar se në linjën telefonike duhej të që përzier ndonjë nga ato stacionet e teatrit në mikrofon.

- Nuk përgjigjet njeri në shtëpi, - tha Varenuha dhe la dorezën, - do ta marr më vonë!

Sakaq, te dera u dha po ajo postierja, kësaj radhe jo me katroth letre të hardhë në dore, por të errët. Të dy burrat brofën në këmbë dhe i dolën përparrë postierës.

- Na gjeti belaja, - bërbëlliti Varenuha, duke përcjellë me sy postierën tek po dilte nxitimthi, i pari e lexoi letrën Rimski.

Mbi një letër fotografike shquheshin qartazi shkronjat e zezat:

"Dëshmi është shkrimi dhe nënshkrimi im. Këtë vërtetojeni me telegram. Vjeni Volandin nën një survejim të fshehtë. Libodejevi".

Ndonëse në veprimitarrë e tij njëzetvjeçare Varenuhas i kishin hyrë mjaft gjemba në këmbë, me të lexuar këtë telegram, ai prapë u step dhe s'mundi të shqiptonte, përveç asaj fraze të pakuptimitë, të cilën e dëgjojme rëndom në jetë:

- Kjo është e pamundur!

Kurse Rimski, u çua, hapi derën dhe i dhu porosi të prerë sherbyeses se ulur në fron:

- Përveç postierës, askënd tjetër mos lejo të hyjë brenda.

Mandej nxori nga sërtari i tryezës së punës një përgjigje shkresash dhe zuri t'i krahasonë shkronjat e trasha të fotogramit me gërmat e vendimeve dhe të nënshkrimeve të Stepës.

- Shkrimi është i tij, tha, më në fund, drejtori financiar, kurse përgjigja e Varenuhës që si një jehonë: - I tij!

Administratori u habit më ndryshimin e menjëhershëm të

fytyrës së drejtorit finanziar. Edhe ashtu i molisur, Rimski sikur u ligështua edhe më shumë në ato pak çaste, ndërsa sytë e tij, tej komizës prej briri, sikur e humbën atë mprehtësinë e tyre të përherëshme dhe tanj xixëllonin jo vetëm të shqetësuar, por edhe të pikelluar.

Varenuha bëri gjithçka i përket të beje një njeriu në çastet e një tronditjeje serioze. Edhe nëpër dhomë rendi, edhe duart i ngriti dy herë lart, si i kryqëzuar, edhe një gotë ujë të bardhëllemë e piu e në fund thirri:

- Nuk e kuptoj! Nuk e kuptoj! Nuk e kuptoj!

Rimski shikonte në dritare dhe diç mendonte me nerva të tendosura. Drejtori finanziar ishte në një pozitë të vështirë. Kërkohet që, aty për aty, pa lëvizur vendit, të sajonte ndonjë shpjegim të zakonshëm për këto dukuri të jashtëzakonshme.

Sypicëruar, drejtori finanziar përfytyroi Stepën me këmishë rrate, pa këpucë, tek i hipte një aeroplani më shpejtësi kozmike, rrëth orës njëmbëdhjetë gjysmë, mëngaj, po këtë Stepë, e po në orën njëmbëdhjetë e gjysmë tek rrinte vetëm fill në aeroportin e Jaltës... Vetëm djalli e merr vesh këtë punë.

Sot Stepa i kishte folur në telefon nga apartamenti i tij. Apo mos, vallë, kishte qenë dikush tjetër? Jo, jo, se ai qe tamam si zëri i Stepës. Po ja, ta zëmë, se ai që foli sot nuk ishte Stepa, por mbrëmë, a nuk ishte Stepa ai që erdhë nga kabineti i vet po në këtë zyre, me atë kontratë paçavure në dorë dhe tmerroi drejtorin finanziar me atë mendjelehtësinë e tij? Si mund të iktë a të fluturonte, ai, pa lajmëruar teatrin? Por edhe sikur të ishte tisur mbrëmë me aeroplan, prapë sot në mesditë s'do të kishte arritur. Apo - mos ndofta ka arritur!

- Sa kilometra është Jalta, që këtej? -pyeti Rimski.

Varenuha i ndërprenë vërtitjen nëpër zyrë dhe briti:

- Edhe për këtë e kam vnrë mendjen! Deri në Sevastopol me tren afro një mijë e pesëqind kilometra, shto këtu edhe një tetëdhjetë kilometra gjer në Jaltë. Sigurisht, që me aeroplan bie më afër.

Hëm... Po... Treni as që duhej zënë me gojë. Po me çmjet mund të ketë udhëtuar vallë? Me aeroplan gjuajtës? Po kush e ç'aeroplan gjuajtës dota linte Stepën pa këpucë? Përse? A thua t'i ketë hequr këpucët pasi ka sosur në Jaltë? Sërisht përse? Veçse,

në një aeroplan gjuajtës as me këpucë s'do ta pranonin! Le që aeroplani gjuajtës këtu s'hyn fare. Është shkruar me të zezë në të bardhë se në seksionin e kriminalistikës është paraqitur në orën njëmbëdhjetë gjysmë të ditës, kurse në Moskë foli me telefon... më falni pak... në këtë kohë e sipër, Rimskit iu fanit fusha e orës se ti... Tmerri! Po ta besojmë se fill pas kësaj bisede, Stepa që turnur me një frymë në aeroport dhe kishte arritur atje mbas pesë minutash, që gjithashtu s'është veçse një utopi, atëherë na del se edhe aeroplani e ka përshtkuar po në pesë minuta largësinë prej një mijë e ca kilometash. Domethënë se, për një orë ai do të bënte mbi dy mbëdhjetë mijë kilometra. Kjo s'bën vaki kurrë, ndaj ai s'është në Jaltë!

Atëherë ç' mbetej? Hipnoza? Ska në botë një hipnozë të atillë, që ta flakë njeriun një mijë kilometra larg! Mos vallë i bëhet se është në Jaltë? Mbase, por edhe seksionit të kriminalistikës në Jaltë, po kështu iu dukerkë? Jo, jo na falni, por s'na lejohet të shohim ëndrra me sy hapur! Kjo gjë është e pamundur. Se edhe telegrami s'andejmi po na vjen, apo jo?

Drejtori financiar qe bëre dyll i verdhë në hyrje. Nderkohë, dorezën e derës nga arija tjetër, dikush e lëvizë e, pas pak, u degtua britma e shërbyeses në korridor:

- S'le njeri! Edhe sikur të më vrissni, s'le njeri! Janë në mbledhje!

Rimski mezi e mbledhji veten, mori dorezën e telefonit dhe foli:

- Më lidhni urgjent me Jaltën!

"Mirë që u kujtuat!", - tha me vete Varenuha.

Rimski e la dorezën e tha:

- Linja qënka prishur!

Rimski u mërzit dhe ra në mendime. Pas pak, ai mori prapë dorezën me njëren dorë, kurse me tjetrën shkroi në një copë letër tekstin e telegramit për në Jaltë:

- Pranoni një telegram urgjent. Variete, Po. Jalta. Seksioni i kriminalistikës. Po. "Sot, rrëth orës njëmbëdhjetë e gjysmë libodejëv foli me mua në telefon në Moskë pikë. Pas kësaj ai s'u paraqit në punë dhe s'po e gjejmë dot me telefon pikë. Shkrimin e vërtetë pikë. Masut e mbikëqyrjes ndaj artistit të përmendur po i marr. Drejtori financiar. Rimski.

"Punë me mend", - tha me vete Varenuha, por, sakaq një

mendim tjetëri erdhë në majë të gjuhës: "Marrëz! Po a i s'mund të jetë në Jaltë!"

Rimski palos i me kujdes të gjitha telegramet, pa haruar edhe telegramin e përgjigjes, i vuri në një zarf, mbi të cilin shkroi disa fjalë, ia dha Varenuhës, duke i thënë:

- Çoja qysh tanë me dorën tënde Ivan Savjeljeviç. Të vihet edhe ai në siklet.

"Edhe këtë mirë e bëri, mendoi Varenuhë dhe vuri zarfin në çantë. Mandej mori edhe një herë në telefon shtëpinë e Stepës, dëgjoi veshçultur, shkeli syrin me nënkuptim dhe ngërdheshi fytyrën. Rimski nderi qafën.

- Artistin Voland, ju lutem? - pyeti zëembël Varenuhë.

- Është i zënë, - u përgjigjën në telefon me një zë të çjerrë. - Po kush e kërkon?

- Varenuhë, administratori i Varietësë.

- Ivan Savjeljeviç! -thirri gëzueshëm ai tjetri. - Ndiej një kënaqësi të vecantë, që po ju dëgjoj zërin! Me shëndet si jeni?

- Mersi, -u përgjigj i tmerruar Varenuhë - po me cilin kam nderin të flas?

- Me ndihmësin, me ndihmësin dhe përkthyesin e tij, Krovjevin, -vërvhelleu doreza e telefonit. - Jam tërësish në sherbimin tuaj, fort i dashur Ivan Savjeljeviç! Veç më urdhëroni! Dakord?

- Më falni... Stepan Bogdanoviç Lihodejevi nuk është në shtëpi?

- Për fat të keq nuk është! Nuk është! - bëriti ai. - Iku.

- Po ku?

- Jashtë qytetit, për një shëtitje me veturë.

- Shët, shëti... tje? Po kur do të kthehet? - Kur të mbushet me pak ajër të freskët?

- Ju faleminderit... - tha Varenuhë. - Kini mirësinë t'i thoni zotit Voland se seanca e tij është sot në pjesën e tretë të programit.

- Si urdhëroni. Posi. Doemos. Menjherë. Patjetër. Patjetër. Të gjitha do t'ia them, -berbëllit doreza.

- Mirëmbërsi, - tha Varenuhë i çuditur.

- Pranoni, ju lutem, - tha ai, - përshtëndetjet dbe urimet e mia të zjarra! Sukse! Lumturi! Lumturi të plotë! Gjithë të mirat!

- A nuk ju thashë, - vikatë i indinjuar administratori. - Jo në jaltë, jo, por jashtë qytetit paska ikur!

- E po, atëherë qenka një maskura me damkët - thimi-drejtori finansiar, krejt i zbehtë nga zemërimi.

- Po, po, tani më ra ndërmend! Në Pushkino është hapur pjetorja "Dalta". Tani çdo gjë është e qartë; atje do të jetë dehur dhe tani telegrafon së andejmi.

- Sbesoj Ky do të ishte një gabim i pafalshëm, -u përgjigj Rimski, me një muskul fytyre që i fërgellonte dhe me sytë e ndezur tërë ligësi. -Shtrenjtë ka përt a paguar ai këtë shëtitje. Atë seksionin e kriminalistikës nuk e marr vesh se çështë...

- Një përrallë me mbret. Një shaka e tij, -e ndërpren administratori impusiv dhe pyeti: - Po këtë zafin ta shpie apo jo?

- Patjetër, - u përgjigj Rimski.

Dhe në këtë e sipër, dera u hap sërisht dhe ia behu ajo, "Ajo"!

- S'po e marr vesh - tha Rimki i brengosur. Dhe që të dy u quan në këmbë dhe i dolën përparrë postierës.

Ja përbajtja e telegramit:

Faleminderit për vërtetimin urgent pesëqind rubla mua në seksionin e kriminalistikës nesër nisem fluturim për Moskë, Libodejëv

- Qenka i çmendur... - tha me gjysmë zëri Varenuha.

Rimski nxori nga kasaforta pesëqind rubla, i ra ziles, ia dha paratë korrierit dhe e nisi për në postë.

- Më fal. Grigori Danilloviç, - vërejtë Varenuha, duke mos u besuar syve të tij, - por më duket se po ia çon kët ato para.

- Do të na kthehen, - u përgjigj Rimski qetë-qetë, veç ai do të përgjigjet rëndë për këtë lloj shëtitje. - Dhe shtoi, duke treguar çantën e Varenuhës: - Nisu Ivan Savjeleviç, mos humb kohë.

Dhe Varenuha doli vrik nga kabinet, me çantën nën sjetull. Në katin e poshtëm ai pa një radhë të gjatë para bileturisë. Shësja e biletave i tha se fill pas atyre afisheve plotësuese, ishin mitur mjaft kërkësat për biletat dhe për mendimin e saj, mbas një ore, ato do të shiteshin të gjitha.

Varenuha e porositi shëtësen që të rezervonte tridhjetë vendet më të mira në plate dhe lozhave. Mandjej, i bezdisur

rrugës nga mjafit amatorë teatri, shkoi e hyri në zyrën e tij të merite kapelen. Ndërkaoq, tringëlloi telefoni.

- Urdhëroni - u përgjigj Varenuha.
- Ivan Savjelevic? - u informuan me një zë hundak e krupëndjellës.
- Ai nuk është në teatër... - u përgjigj Varenuha. Telefolësi ia pat:
 - Mos u tallni, Ivan Savjelevic dhe më dëgjoni mirë. Telegramet që keni marrë askund mos i shpini dhe askujt mos ia rrëfeni.
 - Kush jeni ju? - u tërbua Varenuha. - Qytetarë lërini shakatë. Mos t'ju gënjej mendja se nuk ju zbulojmë dot! Numrin tuaj të telefonit?
 - Varenuha, -u përgjigj po ai zë i pështirë, - kupton ti rusingapo jo? Mos i ço askund telegramet.
 - A, s'dashkeni të ma thoni, domethënë, - vikati i kreshpëruar administratori. - Puna juaj. Veç dijeni, se do të përgjigjeni me kokë pér këtë, - dhe ai heshti, se e ndjeu që në anën tjetër të telit s'po e dëgjonte njëri.

Në zyrën e tij të vogël errësira sikur u dynd më shpejt se herët e tjera, Varenuha doli nxitimthi, duke tërhequr fort derën pas vetes, pér të vajtur në kopshtin veror...

Administratori energjik ziente pérbrënda. Pas asaj zileje arrogante, iu tipos se tërë këto shaka banale dubej t'i kishte kurdisur ndonjë bandë vagabondësh dhe se në një mënyrë a në një tjetër, këto shaka kishin të bënë edhe me zhdukjen e Lihodejvejt. Administratori donte t'i denaskonte me çdo kusht këta rezilë, dhe, sado që mund të duket paradoksale, ai po e shijonte qysh tanë ngadhënjimin e këtij demaskimi. Kështu, ndodh kur njeriu synon të vihet në qender të vëmendjes, duke kumtuar diku një lajm sensacional.

Në kopsht era i fshiku fytyrën administratorit dhe ia qonoi sytë, thuase domin t'i prisin rrugën dhe ta paralajmëronin, që të ishte më i kujdeshshëm. Aq fort u përplas një dritare në katin e dytë, sa mend i -fluturuan xhamat dhe, sakaq, një fëshferimë e ankthshme u dëgjuat maje panjave e bliçeve. Gjithë erëj e gjithë freskohej. Administratori fërkoi sytë: ca re të vendha shtrëngatë po vozisnin fare ulët përmbi qicillin e Moskës. E një hungërimë

dëgjohej diku, së largu. Sado që nxitonë, një dëshirë e pamposhtur e shtyti Varenuhën të kthehej për një çast denë nevojoren verore, në mënyrë, që në rrugë e sipër, të kontrollonte nëse elektricisti e kishte veshur apo jo llambën me rrjetë teli.

Porosia që zbatuar. Veç administratori u bë pikë e vlerë, se edhe në këtë mugëtirën e parafurtunës mund të mëtonë zhgarraitjet me qymyr dhe me laps anekënd mureve.

- Po kjo hata e zezë, këshiu... - nisi të fliste administratori, por befas iu pre fjalë ne buzë për shkak se dëgoi prapa vetes një si mjaullimë:

- Ju jeni Ivan Savjeleviq?

Varenuha u drodh i téri dhe ktheu kryet. Aty pas tij po qëndronte një rondokop, me turitin si të maçokut, sikundur iu duk.

- Po, unë jam, - u përgjigj Varenuha, me një ton armiqësor.

- Gëzohem shumë, - u përgjigj me një zë të hollë turimaçoku. Pas një grime, ai, mori vrull dhe e goditi aq fort administratorin nëzë veshit, sa këtij i fluturoi kapelja nga koka dhe iu zhduk në gropën e nevojtores.

Nga goditja e rondokopit tërë nevojtorja u ndriçua për një çast me një drithë verbuese dhe një gjënim rrufeje jehoi qelli. Mandej vetëtua edhe një herë e, sakaq, para administratorit mbiu një shkurtabiq tjetër, me trup atleti, me flokët flakë të kuqe, me një sy si të turbullt dhe me një dhëmb syri tepër të madh. Siç i luke, ishte mëngjarash, ndaj edhe e qëlloi administratorin mu rrëzë veshit tjetër. E prapë qelli bulbuli, duke derdhur mbi çatinë prej dërrase të nevojtores një shi me rrëshkë.

- Ç'keni me mua, sho... - mërmëriti administratori i trulloj, por, sakaq, e kuptoi se fjalë "shok" kurrsesi nuk u shkonte këtyre banditëve, që e kishin sulmuar ne një nevojtorë publike, ndaj foli zëngjirur. - Qytetarë..., por sërishi i ra hilesë se edhe këtë ndër ata nuk e meritonin. Papiitmas, dikush nga ata të dy e qëlloi kaq egërsisht sa i plasi gjaku nga hundët edhe i skuqi këmishën,

- Ç'ke në çantë, o parazit? - turfulloi turimaçoku. - Telegramet? Po a s'të paralajmërova në telefon, që askund të mos i shpuesh? Të paralajmërova apo jo, po të pyes?

- Më paralaj...më...ruan... - u përgjigj mbyturazi administratori.

- Dhe ti, më gjithatë, nuk e vure ujet në zjarr? Pa ma jep këtu atë çantën, o maskarë - kërcënoi po me atë zë hundak të telefonit ai i dyti dhe i rrëmbeu çantën nga duart, që i dridheshin.

Mandej e kapën që të dy administratorin, e nxorën nga kopshti në rrugën Sadovaja, ku edhe filluan të eçnin me vrap që të tre. Rrebeschë ia nisi me të madhe, dhe një qenie të gjallë s'te zinte syni në tërë rrugën "Sadovoja", një këmbë njeriu s' shihej gjëkundi që t'i vinte në ndihmë Ivan Savjeçit. Nën dritën e vetëtimave, përmbi peilgje dhe rrëke uji, këmbët e shpunë brenda një sekonde administratorin, gjysmë të gjallë e gjysmë të vdekur, gjer të hyrja e pallatit të Stepa Lihodejevit, të cilin administratori e njihet mirë.

Të dy kriminelët aty u zhdukën dhe në vend të tyre, në korridor, u shfaq një vajzë krejt lakuriqe e flokëkuqe, me sy që i feksnin- si të qenë prej fosfori.

Varenuha skishte parë kurrrë në jetën e tij një llahtar kaq rrëqethës, si ky i sotmi. Tek po rënkonte në terrin e korridorit, vajza iu afroa dhe i rrahu shpanullat me pëllëmbën e duarve. Varenuhas iu kreshpëruan qimet e kokës. Të frohtë e të lagur e skishte këmishën e trupit ai, por duart e saj qenë edhe më të akullta edhe sesa vjetë akulli dhe këtë Varenuha e ndjeu menjëherë.

- Lejomë të të puth, - tha vajza ëmbëlsisht dhe sytë e saj flakërues u ndeshën me sytë e tij. Atëherë Varenuha humbi vetëdijen dhe nuk e ndjeu të puthurën e saj.

DYZIMI I IVANIT

Pishnaja në bregun matanë lumi, që para një ore shkëllqente e tëra, nën trezët e diellit të majit, tanë, dalngadalë po vagëllohej e po nxihej, derisa, në një çast, u tret fare.

Tej dritares, veli i shiut dendëschej e dendësohej. Vetëtimat herëpashere gdhendrin e copëtonin qellin, duke e mbushur, sakaq, dhomën e të sëmurit me një dritë levarashë dbe ankthndjellëse.

Ndenjur, atje, mbi shtratin e tij, Ivani kundronte lumin e turbullit, me sytë që i lotonin. Pas qdo bubullime, ai vinte kujën dhe mbulonte fytyrën me duar. Falë erës së para furtunës, dyshemesë qenë shpërndarë letrat e mbushura me shkrimin e Ivanit.

Më kot u orvat poeti të qëndiste një deklarate përkeshilltarin e tmerrshëm. Sapo Praskovja Fjodorovna, ajo intemierja trashamane i dha letër e laps, ai ferkoi duart i kenaqur dhe u ngrit të ulej pas tryezës. Fillimi ishtë i shkoi si në vaj: "Milicisë. Nga anëtarë i MASSOLITIT, Ivan Nikolaeviç Bezdomni. Deklaratë. Mbrëmë, tok me të ndjerin M. A. Berliozin, vajta te pelljet e Patrikanës..."

Këtu poeti ngeci, kryesisht për shkak të fjalës "i ndjeri". Së a mund të vihet gjekundi me një të vdekur? Vetëm për këtë shprehje mund t'i vinin damkën e të çmendurit. Pasi e pleqëroi thjetë këtë punë, Ivan Nikolaeviç e korrigjoi, kësicoj, gabimin: "... me M. A. Berliozin, që vdiq më vonë". Po sepse nuk i pëlqeu edhe ky redaktim. Edhe falia e tretë nuk i doli më e mirë se dy të parat: "... me atë Berliozin, të cilin e shkeli itamvaj... ", këtu iu ngjit ai kompositori i panjohur njëcmërak, ndiq dhe u detyrua të shtonte "i cili nuk është kompozitor".

Me drojën se mos i ngatéronin edhe më keq këta dy Berliozë, Ivani, fshiu gjithçka kishte shkruar dhe i dha karar ta fillonte nga e para me diçka shumë më të fuqishme, në mënyrë që t'i tërhoq menjëherë vëmendjen atij që do ta lexonte. Ndaj nisi e përshkroi hipjen e maçokut në tramvaj si dhe atë episodin me kokën e prerë. Koka e prerë dhe profecia e këshilltarit, vëvetiu e shpunë te Poniç Pilati dhe për të qenë sa më bindës, Ivani vendosi që rrëfimi rrëth prokuratorit ta shtjellonte te plotë, duke filluar me çastin kur ai doli me atë pelerinën e bardhë, mes kolonave të pallatit të Irodit. Gjithë zell, Ivani shkroi e prishi disa herë, madje u përpooq të vizatonte si Poniç Pilatin, ashtu edhe maçokun. Por edhe vizatimet nuk e ndihmuin, e sa më tepër, ai ngulmonte drejt përsosmërisë, aq më e pakuptueshme i bëhej edhe dektarata.

Një re e zezë që të kallte datën u duk, tutje larg, dhe mbuloi pishnajën e çanësuar nga ca fiskaja tymi. Zu të frynte edhe era. Atëherë Ivani e ndau se s'do t'ia dilte dot në krye asaj deklaraie dhe zu të qante heshturazi dhe me hidhërim.

Në kohën e shtëngatës infermierja babaxhane, Praskovis Fjodorovna i bëri një vizitë poetit dhe u shqetësua kur e pa me lot në sy. Ajo uli perdet, në mënyrë që vërtëtimat të mos e trembën të sëmurin, ngriti letrat nga dyshemeja dhe rendi te mjeku me to në dorë.

Ai erdhë, i bëri një gjilpërë Ivanit dhe e siguroi se s'do të qante më, se tanë çdo gjë do të ndryshonte e se gjithçka do të harrohej.

Mjeku pati të drejtë: s'vonoi shumë dhe pishnaja përtëj lumi mori pamjen që kishte putur. Nën kaltërsinë e qellit të qëruar, asaj i përvjohej, madje, edhe druri më i hollë, kurse lumi ngjante si i përgjumur. Fill pas gjilpërës Ivanit sikur u çirua nga pesha e një brenje të paslipjegueshme dhe tanë shtrihej i urtuar e sodiste ylberin, tek shpalosej tej e tej kupës qjellore.

Kështu zgjati gier ndaj mbrëmjes dhe ai nuk e vuri në se kur u vrenjt e u nxi qelli e kur u sterros pishnaja.

Ivani piu një gotë qumësht dhe u shtri prapë i habitur me ndryshimin e mendimeve të tij. Ai maçoku i mallkuar sikur s'para po i kujtohej dhe ajo koka e prerë sikur s'po e trembte si më parë. Ndaj Ivani, me të drejtë, arsyetoi se në klinikë nuk ishte

dhe aq keq, se Stravinski qe një mijek i talentuar dhe i famshëm dbe se ishte një fat i madh të ishe nën kujdesin e tij. E përmbi këto të gjitha ja edhe ky aq aromatik e aq i freskët i ndajnatës tani pas shtrëngatës.

Terë shtëpia kobtare ra në gjumë, koridoreve të shtruar me tapete gome, u fikën llambat e Barthëmë dhe në vend të tyre u nderzën ca abazhurë nate e prapa dyerë dëgjoheshin përherë mallë e më mallë hapat e matur të infermiereve.

Tek dergjët në një limonti të plotë, Ivani shikonte kur abazhurin e kur hënën që po dilte nga pishnaja e zezë dhe fiste me vvetet.

- Përse, vallë, më shqetëson kaq shumë ai Berliozi, që ra nën tramvaj? - arsyetoi poeti. - Po atë nuk e kam knashk dbe për të njohur nuk e kam njohur mirë. E ç'di unë për të? Asgjë, përvçëse ka qenë i shogët dhe një orator i zoti. Dhe përse u tërbova ashtu, pas atij këshilltarit enigmatik, pas atij magjistarit e profesorit me një sy të zi e të zbrazët? Përse e hëra gjithë atë rendje pas tij veshur vetëm me benevrekë dhe me qiri në dorë? Mandej edhe ajo trahja e pahijshme aty në restoran? Si e humbu kështu toruan dhe u bëra lolo në sytë e botës.

Jo, jo, jo, - i kundërshtoi diku rrëzë veshit o brenda vvetetës Ivani i mëpurshmë këtij të riut, - A nuk e parashikoi ai se Berliozi është do t'i pritej koka? Si të mos alarmohet njeriu?

- Përse është fjalë, shokë? - Kundërshtoi Ivani i ri Ivanin e mposhtur - Se këto janë punë të felliqura, këtë e di edhe një fëmije. Ai është person i fshehtë dhe i jashtëzakonshëm qind për qind, por kjo është edhe gjëja më interesante. Njeriu personalisht e kishte njohur Ponc Pilatin! Çka do të dëshironit me interesante se kjo? - Do të qe më e udhës të mos isha përdyer fare me atë skandalin e Patrikanës, po të kisha pyetur përfatim i mëtejshëm të Pilatit dhe të atij të burgosurit - Ha-Nozrit.

Pa dyshim, se vdekja e një redaktori reviste është një ngjarje e shënuar. Mos vallë, paskëtaj, do i është mbylljet revista? Që njeriu është i vdekshëm, dihet, por nuk i dihet se kur e si do t'i lënë lënamirën kësaj bote! Le t'i urojmë paqe në mbretërinë qellore! Se revistës do t'i vijë ndonjë redaktor tjetër, më i aftë sesa i pari.

Ivani i ri dremiti një copë herë. Mandej u zgjua dhe me një dhur të theksuar ironie, pyeti Ivanin e vjetër:

- E ç mund tē thuash pēr mua, pas tērē kēsaj ngjarje?

- Qē s'je veç se njē budalla me britē! - iu pērgjigj njē zē basi, qē nuk ishte i asnjē Ivani, e qē ngjiste si dy pika ujì me atē basin e këshilltarit.

Ivani, jo vetēm qē nuk u fye, por, madje, u malkua, se buzeqeshi dhe zu tē kotej. Tek po e qēmtonte gumi tinëzisht, iu fanitēn edhe palma mbi njē këmbë elefanti edhe ai maçoku aty pari - veç jo i llabitarshëm, por gazmor. Nē këtē e sipēr, grilat e dritares u mënjanuan dhe, sakarq, njē figurë misterioze, qē gjithe i fshihej dritës, u dha nē ballkon dhe e kërcënoi Ivanin me gishtin e dorës.

Pa iu dridhur qerpiku, Ivani u çua, paksia, mbi shtrat dhe mëtoi një burrë nē ballkon. E lcy burrë i pëshpëriti po me gisht nē buzë: -

- Shëcët!

MAGJIA E ZEZË DHE DEMASKIMI I SAJ

Një burrë trupimët, me një cilindër të verdhë vrima-vrima në kokë, me një hundë të kuqe si daedhë, me pantallona kuti-kuti dhe me një palë këpucë të lustruara, doli në skenën e Varietësë, me një biçikletë të zakonshme dyrrotëshe. Nën tingujt e folostrotit, ai, përshtoi një rrëth, duke lëshuar britma ngadhnjimi dhe, fill pas kësaj, biçikleta e tij u çua kas përpjetë. Duke vozitur vetëm mbi rrotën e pasme, me një zdërvjellësi të habishme, burri u kthye këmbëpërpjetë dhe, në ecje e sipër, arriti ta zhvihoste rrotën e parë, ta hidhët prapa deri së të vazhdonte, kësosoj, rrrotullimin anës e përqak skenës. Pedalet i vërtiste me dorë. Mandej doli në skenë një leshverdhë e kolme, veshur me triko, me një fund tërë yje argjendi dhe zu të sillej nëpër skenë hipur mbi një direk metalik të gjatë, majë të cilat qe vënë një shale dhe poshtë një rrotë biçiklete. Tek ndesheshin të dy bushikë, burri e përshtëndeste leshverdhën me zë të lartë, duke bequr, ndërkaq cilindrin nga koka, me këmbë. Më në fund, me keta të dy u bashkua edhe një vogëlushi tetëvjeçar me biçikletë temijesh, mbi të cilën qe vënë një horije e madhe automobili.

Mbas disa rrrotullimesh, trioja rrëshqiti mu buzë skenës dhe shikuesit e mreshtave të parë u trembën se mos artistët binin mbi muzikantët e orkestrës. Por çiklistët u ndalën hash në çastin e duhur e duke klithur njëherazi "hopa", kërcyen nga shkallët dhe u përkulën para publikut me nderim, madje leshverdhia dërgoi edhe ca të puthura eterike, kurse vogëlushi i gjajsi shikuesit me atë horjen e tij qesharake.

Duartrokitjet e trandën tërë ndërtësën, mandej, çiklistët mbetën prapa perdes së kaltër, që u ul, dritat e gjelbra me fjalën "Dalje" u fikën dhe nën kupolë u ndezën ca të tjera të bardha,

që u shëmbellënин diejve. U bë një pushim para se të fillonte pjesa e fundit e programit.

I vetmi njeri, të cilët nuk interesonin fare mrekullitë e teknikës çiklistike të familjes Xhuli, ishte Grigori Danilovic Rimski. Fillikat. Ai rrinte atje, në zyrën e vet, me një fytyrë që i ngërdheshëj çast pas çasti dhe kafshonte buzët e holla me dhëmbë. Zhdukjes së pabesueshme të Lihodejevit iu bashkua edhe zhdukja e papritur e Varenujes.

Deri në orën dhjetë të mbrëmjes, drejtori financiar, nuk mor mundimin të telefononte atje ku kishte vajtur Varenuha dhe të pyeste përfatim e tij të metejshëm. Ai duhej ta kishte bërë ketë, si njeri me përvojë që ishte. Por, përsë, vallë, nuk e bëri? Ja një çudi përf t'u çuditur...

Kur, më në fund, ai, vendosi të telefononte në orën dhjetë të darkës, korrieri e njoftoi se që prishur i gjithë rrjeti telefonik i ndërtuesës. Ky lajm sa e hidhëroi, aq edhe e gëzoi, për arsyen e thjeshtë se as do ta bezdisnin, e as do të bezdiste njeri.

Ndërkohë që mbi kokën e drejtorit financiar u ndez një llambushkë e kuqe që lajméronte fillimin e antraktit, hyri korrieri dhe kumtoi se kishte ardhur një artist i huaj. Drejtori financiar u nxi në fytyrë dhe shkoi prapë skenës të priste mysafrin, meqë s'kishte tjetër kush t'i uronte mirëseardhjen.

Në dhomën e madhe të tualetit, që lidhej me korridorin, hynin mjaft kureshtarë me lloj-lloj pretekstesh përf të parë pristigjatorët me çalima e dolloma ngyrëndezura, patinatorin me një setër leshdeveje të bardhë, grimerin dhe recituesin e pudrur sur.

I ardhuri i la të gjithë gojëhapur, sa me frakun e gjatë që mbante, aq dhe me maskën e zezë që ia mbushte gjysmën e fytyrës. Por, më të çuditshëm qenë shoqërueshit e magjistarit: një njeri i gjatë me pantallona kuti-kuti dhe me qelqet e krisuratë perseve, si dhe një maçok i zi i majmë duke hyrë në dhomën e tualetit me putrat e pasme, u ul në divan krejt i çlirët, si në shëpinë e tij dhe vështroi sypicëruar dritat e forta të mureve.

Me fytyrë të thartuar si u përpoq të buzëqeshite, por nga kjo fytyra iu bë edhe më e thartë dhe më e inatosur, iu përkul magjistarit të heshtur, i cili vajti dhe u ul në divan, pranë maçokut të zi. Shtrëngimë duarsh nuk pati. Njeriu me pantallona

kuti-kuti, iu prezentua drejtorit finansiar Rimskit duke e quajtur veten "ndihmësi magistarit", çka e habiti dhe e mërziti Rimskin, pasi në kontratë s'bëhej fjalë për usnjëloj ndihmësi.

Grigori Danilovic pyeti njeriun me partallona kuti-kuti, i cili përmjéheresh erdhi dhe iu afroa mu te hunda, se ku ishte aparatura e artistit.

- O engjelli ynë shpëtimtar, o fort i shtrenjtë drejtor, - u përgjigji ndihmësi i magistarit me një zë bubullues, - aparaturën ne gjithmonë e mbajmë me vete, ja ku është! Ajnc, cvaj, draj - dhe duke vëtitur gishtërinjtë neje-neje para syve të Rimskit, ai nxorri nga veshi i maçokut orën prej floriri të Rimskit, e cila gjë atë çast, i trinte e kapur po në kospën e jelekut.

Pa dashur, Rimski zuri barkun me dorë, kurse të pranishm e tjerë çapëlyen sytë të tmerruar.

- Merreni orën tuaj, ju lutem, - tha ngadhënjimtar njeriu me pantatona kuti-kuti dhe më pëllëmbën e fëliqur të dorës i afroj Rimskit të shastisur sendin e vet.

Me të tillë mos hip në tramvaj! - qetazi dhe hareshëm i pëshpëriti palacoja grimerit.

Ndërkaq, maçoku bëri një marifet tjetër edhe më të vlefshëm sesi ai me orën. Duke kërcyer befas nga kolltuku, iu afroa tualetit duke ecur me shputat e pasme, me shputin e parë i hoqi tapën shishes, hodhi ujë në gotë, pao, i vuti sërisht tapën shishes dhe me facuetën e grimerit fshiu mustaqet.

Të gjithë mbetën si të mahnitur, vetëm grimieri mundi të mërmëriste kaq:

- Zot, o zot, c'po na shohin sytë!

Atij çasti ra zilja per të tretën herë dhe të gjithë dolën jashtë nga dhoma e tuatesit, të emocionuar me bindjen e suksesit për pjesën më interesante të programit.

Pas një minute në salë u fikën dritat dhe para publikut u paraqit një burrë i bëshëm, i truar, me frak të zhubrosur, me një këmishë të pandërruar kushedi prej sa kohësh, që buzëqeshte si fëmijë. Ky na ishte konferencieri i mirënjojshur në tërë Moskën, Zhorzh Bengalski.

- Pra, qytetarë, - zu të fliste Bengalski, me atë buzagazin si prej fëmije, - tani para jush... - këtu Bengalski bëri një pauzë për të vijuar mandej me një intacion tjetër: - E shoh se për të

shijuar pjesën e "tretë të programit, numri i shikuesve është mëtur te mase. Sot në këtë sallë është mbledhur, pothuajse, gjysma e qytetit! Para disa ditësh takova një mikun tim dhe i thashë: "Përse nuk vjen tek ne, ku vetëm mbrëmë ishte gjysma e qytetit?" A e dini si m'u përgjigji? "Nuk vij sepse banoj në gjysmën tjetër të qytetit!" - Priti një hop, se mos shpërthenin gërgërima të qeshurash, e mandej vazhdoi, meqë askush nuk i zbardhi dhëmbët. -Tani artisti i njohur zoti Voland do të luajë në një seancë të magjisë së zezë! Por ne e kuptojmë, - sa i zgjuar dukej Bengalski në ato çaste, me atë buzëqeshjen e tij karakteristike: - se magjia s'është tjetër, veçse një besim i kotë, ndërsa maestro Volandi zotëron në mënyrën më të përsosur teknikën e trukut, çka do ta manifestojë në pjesën më interesante të programit, desha të them, zotëron mjeshtërinë e demaskimit të kësaj teknike. Dhe meqë të gjithë si një trup i vetëm jemi edhe për teknikën e trukut dhe për demaskimin e kësaj teknike, atëherë, po i lutem zotit Voland që të fillojë...

Pasi i tha tërë këto pallavra, Bengalski përhëndetë publikun me të dy duart nga e çara e perdes, gjë që e bëri atë të hapej, duke fëshfëritur lehtë-lehtë.

Daljen e magjistarit e ndihmësít të tij dhe e maçokut në skenë, që e cte me putrat e pasme, shikuesit e pritën me brohorimë.

- Një kolituk, - urdhëroi zëulët Volandi dhe, në çast, s'di sesi në skenë mbiu-kolituku, në të cilin u ul magjistari. - A s'më thua, Fagot i dashur, - iu drejtua Volandi gaztorit me pantallona kutili, (pra Korovjevi paskësh patur edhe një emër tjetër), popullsia e Moskës a ka ndryshuar së tepërmë kohët e fundit?

- Shumë ka ndryshuar, zotëri, - u përgjigji po zëulët Fagot Korovjevi.

- Ti ke të drejtë. Qytetarët si edhe vetë qyteti i tyre, kanë pësuar një ndryshim rrënjesor, në pamjen e jashtme, e kam fjalën, veshjen nuk e vlen ta përmendim... tani kanë filluar të lëvizin.. e po.. tramvaje, automobila...

- Autobusa, - sugjeroi me respekt Fagoti.

Shikuesit shpresonin se ky dialog do të ishte preludi i trukeve magjikë. Mes artistëve dhe punëtorëve të prapaskenës binte në sy edhe fytja e zbehtë e Rimskit.

Tërë fizionomia e Bengalskit, struktur diku, anës së skenës, shprehte pasiguri. Ai shfrytëzoi një pauzë dhe me vetullat paksta të harkuar, u hodh e foli, duke i buzëqeshur një herë platesë e mandej lozhave.

- Artisti i huaj shfaq admirimin e tij ndaj Moskës që është rritur nga ana teknike, si edhe ndaj moskovitëve.

Volandi, Fagoti dhe maçoku vështronin konferencierin.

- A mos shpreha ndonjë shenjë admirimi? - pyeti magjistari Fagotin.

- Aspak zotëri, asnjë admirim nuk pati.

- Po ç'thotë ky njeri?

- Fare qartë, gënjen.

- Urimet e mia për gënjeshtën, o qytetar, - gjëmoi në tërë sallën zëri i ndihmësit me pantallona kuti-kuti: Lozhave llokoçiti gazi, kurse Bengalski u drodh dhe shqeu sytë.

- Sigurisht që mua s'më interesojne aq autobusat, telefonat dhe tërë...

- Aparatura tjeter, - plotësor kuti-kutia.

- Faleminderit, qëlluat në shenjë - foli Magjistari me zë të thelli, - sesa pyetja më e rëndësishme: a kanë ndryshuar, valle.

-Pikërisht, ky edhe është problemi me i rëndësishëm, zotëri.

Kryqëzime vështrimesh dhe rudhje supesh kuliseve. Rimski i zhejtë, Bengalski flakë i kuq në fytyrë. Si ta kishte nuhatur mundësinë e një pështjellimi, magjistari u hodh e tha:

- Harruam se me llomotitjet tona s'bëjmë tjetër, veçse mërzisim shikuesit. Na kallëzo ti në fillim ndonjë gjë të thjeshtë.

Salla lëvizë e lehtësuar. Fagoti dhe maçoku dolën në para skenë nga dy anë të kundërta. Fagoti kërciti gishtërnjtë dhe briti i dalldisur:

- Tre, katër. - Hapi në ajër një palë letni bixhozi, i përzjeto ato dhe ia hodhi maçokut varg e varg. Ky i priti dhe aty për aty i ktheu sërisht. Një garpër atillasë fluturoi. Fagoti hapi gojën, si ndonjë zogth dhe njérën pas tjetrës, i gjëlltiti tërë letrat.

Mandej maçoku përsbëndeti me kokë dhe salla e tërë shpertheu në duartrokitje të stuhishme.

- Të lumi, të lumi - e uronin prapa skenës.

Fagoti shenjoi me gisht plutenë dhe deklaroit:

- Tani, qytetarë të nderuar, letrat i ka qytetari Parçevski, në tresshtin e shtate, pikërisht midis trerubëlsit dhe thirrjes që i ka bërë gjyqi qytetares Zelkova për çështjen e pagesës së një detyrimi ushqimor.

Mes gumëzhimës së platesë, qytetari Parçevski nxorni letrat nga portofoli dhe zu t'i sillte e t'i përsillte nëpër duar, pa ditur se ç'të bënte me to.

- Mbajini si kujtim! -vikati Fagoti. - Nuk është e rastit ajo që thatë mbrëmë, gjatë darkës, se po të mos kishte qenë pokeri, për ju jeta në Moskë do të kishte qenë e padurueshme.

- Një shaka e vjetër, -u dëgjua nga galeria e sipërm, - ky i platesë është i po asaj shoqërie.

- A thua? - ihi Fagoti, duke shkuar vëngër nga galeria. - Atëherë edhe ju jeni i po kësaj bande, sepse letrat tani i keni në xhep.

Në galerinë e sipërm zunë të mërmëritnin dhe një zë i gëzuar u dëgjua:

- Është e vërtetë! Ai i ka! Këtu, këtu!... Ndal! Po këto qenkan kartëmonedha dhjetërubëlshe!

Publiku i platesë ngriti kryet lart. Një shikues i galerisë gjeti në xhepin e tij një tufë kartëmonedha të lëdhura, ashtu siç i lëdhin në bankë, me shifrën "Një mijë rubla" të shikruar mbi një shirit letre. Ata që ishin ulur pranë tij, iu vërsulën përsipër, kurse ai, i befasuar, arriti të griste shiritin me thonj, për tu bindur në qenë para të njëmendëta apo diçka magjike.

- Për zotin të vërteta qenkan!.. Kartëmonedha dhjetërubëlshe! -bërtisnin hareshëm nga galeria.

- Bëjeni edhe me mua një shaka të tillë, - u lut, me sytë që i përshkëndrisnin gjithë shpresë një shpatullan nga mesi i platesë.

- Avec plaisir¹⁰ - u përgjigj Fagoti. - Po pse vetëm me ju. Të gjithë do të marrin pjesë gjallërisht! - Dhe urdhëroi: - Ju lutem, shikoni lart... Një! - Në dorë iu gjend një revolver. - Dy! - Revolveri u kthye me tytën lart. Prapë klithi -Trel - Sakaq, vetëveti e jehoi dhe atë çasti nga kupola filluan të binin në sallë, duke pluskuar mes tryezave ca fletë të bardha.

¹⁰ Me gjithë qejf (fr. (sh.p.))

Ato silleshin e përsilleshin në hapësirën e kupolës e mandej binin në galeri, rrëzë mureve, mbi orkestër dhe në skenë. Pas disa sekondash, një shi kartëmonedhash, gjithnjë e më i dendur, e përfshiu tërë sallën dhe shikuesit zuri t'i kapnin, pa rënë dyshemesë. Qindra duar u ngrihen lart, shikuesit i kthenin paratë nga drita e skenës, për t'i kontrolluar se mos qenë të falsifikuar. Mandej edhe aroma e tyre, një aromë e këndshme kartëmonedhash të porsa emëruam të hiqte çdo dyshim. Në krye, sallën e pushtoi një hare e mandej edhe habia. Anekënd sallës dégohej fjala "para", "para" si edhe pasthirrash, "ah" dhe të qeshura gazmore. Dikush u hoq zvarri, duke kërkuar midis karrigeve, mjaft të tjerë trinin e prisnin kartëmonedhat zevzeke dhe ojnatare. Para asaj pamjeje edhe milicët u tulanë, kurse artistët pa pikë ngurrimi dhe ceremonie rixirrin kryet që prapa perdeve.

Një zë kumboi: Pse ma riëmboi? Ajo është imja! A nuk e shëh një tjetër: "Mos më shty, se do të të dërmoj brinjët! Dhe, befas, ia flakëroi një dackë ftyrës. Aty për aty, në lodhë u duk helmeta e një milici, i cili shkëputi një qytetar nga turma e shikuesve dhe e vuri përparrë.

Kjo riëmuje që po rritej nga çasti në çast, sidi sesi do të perfundonte nëse Fagoti s'do ta kishte niderprerë shiun e parave, me një të shfyrë bulçie në ajër.

Tërë gëzim, dy djelmosha vështruan njëri-tjetrin me djallëzi, u ngritën nga vendi dhe hoqen drejt e në byfe. Tërë salla e teatrit oshtëtinte tërë "Mblidhe mendjen, Bengalski, vëri gishtin kokës dhe çatis një çikë, - i tha vetes Bengalski. Dhe ai ferkoi duart, sic e kishte zakon dhe foli me një zë të lartë:

- Tani, o qytetarë, sapo pamë një shëmbëlltyrë të se ashtuquajturës hipnozë masive. Ky eksperiment përnjimend shikencor, vërtetoi me së miri, se magjite s'përbajnjë asnjë lloj qudie. Le t'i lutemi maestro Volandit, që të na e demonstroje këtë eksperiment. Tani, ju o qytetarë, do të shihni, sesi këto para do të zhduken po këq papritmas, sa edhe u dukën.

Dhe ai duartrokiti, me një buzëqeshje vetësigurie ne ftyrë, dhe me sytë që i shprehni nje lutje a përgjërim. Veçse duartrokitura e tij mbeti një zë në shkretëtirë askush tjetër nga salla nuk i përpoji shuplakat. Publiku reagoi ftohtë ndaj tirades

së Bengalskit. Një heshiqe e plotë mbretëroi, të cilën e prishi vetëm Fagoti.

- Megjithatë, o qytetarë, ky s'ishte veçse një rast i së ashtuquajturës gjenjeshtër, - kumtoj ai me atë zërin e tij si të kecit se kartëmonedhat qenë të njemendëta.

- Barvo! - bërtiti me plot gojën një bas, diku atje lart.

- Midis të tjerash, ky - dhe Fagoti rrëfeu me gisht Bengalskin, - na ka mërzitur boll, se i fut hundët atje ku s'e pyesin dhe na e përdhos shifqjen, me ca vërejtje të paargjermanuara. Na kai zënë derën dhe s'kemi ç'ti bëjmë!

- I prisni kokën, - tha dikush nga galera.

- SP - u skandalizua Fagoti. - T'i presim kokën? Sa bulkur të vajti mendja! Begemot!, i bëzajti ai maçokut, - vepro! ajan, cvaj, dra!

Dhe ndodhi diçka e paparë. Qimekreshpëruar, maçoku mjaulliti me një zë veshçjerës, u mblodh një grusht, iu vërsul Bengalskit në kraharor mu si panterë e mandej i kërceu qafës e kokës. Me putrat e trasha i kapi konferencierit flokët e rrallë, piskati egërsisht dhe me dy spërdredhje ia këputi kokën nga qafa.

Dy mijë e pesëqind shikues në sallën e teatrit ulërinë si një i vetëm. Gjaku që plasi si shatërvan, i skuqi këmishën dhe frakun konferencierit. Trungu pa kokë qëndroi për disa çaste në këmbë, mandej u shakullis përdhë. Klithma histerike grash u dëgjuan në sallë. Maçoku ia dha kokën Fagotit e ky, duke e mbajtur për flokësh, e ngriti dhe ia rrëfeu publikut. Në këtë e sipër, koka vikati e dëshpëruar:

- Doktorin!

- A do të vazhdosh edhe në të ardhmen të grish sallatë? - e kërcënoi Fagoti fokën që po qante.

- Kurre, asnjëherë! - premtoi zëngjirur koka.

- Mos e torturoni ashtu, në keni perëndil - ushtoi një zë femre, andej nga lozha. Magjistari çuliti veshët.

- A ta falim, o qytetarë? - pyeti sallën Fagoti.

- Faleni, faleni! - u përgjigjën në fillim gratë, mandej edhe burrat.

- Po ju, imzot, ç'thoni? - pyeti Fagoti njëriun e maskuar.

- E po, - u përgjigj mendueshëm ai, - edhe i këta njerez prej

mishi e gjakut janë: Paratë i duan, siç i kanë dashur në të gjitha kohët. Njerëzit pëlqejnë paratë, qofshin këto prej letre, lëkure, bronzi apo floriri. Hë, njerëz të zakonshëm... mendjelehi... e po ç'ti bësh... edhe në zemrat e tyre troket kur e kur mëshira... në përgjithësi të kujtojnë brezat e mëparshëm... problemi i strehimit i ka prishur. Dhe urdhëroi me një zë si hori:

- Vérjani kokën!

Me një shkathësi për tu zilepsur, maçoku e vuri kokën në vend dhe e puthiti aq bukur pas qafës, thuaçse s'qe këputur-kurrë prej saj. Me putrat e tij maçoku ia pastroi frakun dhe këmishën e koltarisur Bengalskit nga njollat e gjakut. Fagoti e ngriti në këmbë konferencierin, i rrasi në xhepin e frakut një tufë kurtëmonedhash dhe e përcollë nga skena me fjalët:

- Ikni që këtej! Se pa ty do të jemi më rehat!

Me një pamje prej budallai, e duke vështruar rrëth e qark, konferencieri u tërboq gjer te këndi i zjarrfiksëve. Plikërisht këtu ndodhi edhe një çudi tjetër. Ai nisi të ankohet me një zë të pervaishëm:

- Koka! Ku e kam kokën time?

Se bashku me të tjerët, ju afrua vrapthi edhe Rimski. Konferencieri u shkreh në vaj, u trek diç të kapte në ajër e belbëzoi:

- Ma jepni kokën! Merreni shtëpinë, merrni pikturat, vetëm kokën ma ktheni!

Korrieri rendi të therriste mjekun. Bengalski s'pranoi të shitrihej në një divan të dhomës së tuatetit. Sollën autokambulancën e ndihmës së shpejtë. Kur koferencieri fitkeq u largua, Rimski u kthye me një frymë në skenë dhe vuri re se aty po ndodhnik çudira të tjera. O që atë çast, o pakëz më herët, magjistari, së toku me kollukun e vet të zhërdhylët, qe zhdukur nga skena, çka publiku nuk e pikasi, i entuziazmuar siç ishte me ata numrat e pazakontë, që po demonstronte në skenë Fagoti, i cili ja se ç'ti deklaroit publikut, pasi e përcollë konferencierin e sulatosur:

- Tani, - tha, - qe e hoqëm atë rrodhe na lejoni të hapim një sallon me veshje grash!

Dhe aty për aty, gjysma e dyshemesë së skenës u mbulua me qilima persianë, muret u stolisën me ca pasqyra të mëdha

shumë të anësuarë me nuanca dritash të gjelbëra e midis këtyre pasqyrave llamburisnin ca vitrina plot me fustane pariziene grash, ngjyrash e modelesh nga më të ndryshme. Shikuesit sotinë të çmeritur. Në disa vitrina të tjera të kënaqnit syrin qindra kapele grash me pupla ose pu pupla, të verdha, lëkure, atllasi, kamoshi, me rripa, edhe me gurë farfuritës. Mes këpucëve - kuti parfumesh, përgjë çantash lëkure antilope, kamoshi, mëndafshi dhe mes këtyre sës-sësë ca kutijëza gjatore me të kuq buzësh. Një dreq e di se nga ia behu një vashëz flokëkuqe, me një fustan të zi mbrëmjeje, që përmjedh do të qe e bukur, po të mos e shembonte një mbresë e çuditshme plaje në faqe. Ajo buzëqeshtë në vitrinë, mu si një zonjë e madhe shtëpie.

Me një shprehje dashamirësie në fytyrë, Fagoti njoftoi se firma, krejt falas, do t'i këmbente këpucët dhe fustanet e vjetra të grave me modele të reja pariziene. Po të njejtën gjë ai tha edhe për çantat, parfumet dhe çikërrimat e tjera.

Maçoku ferkonte putrën e pasme me të përparmen e bënte, njëherazi, ca gjeste karakteristike për portierët.

Gratë e platesë i tërroq i jo aq zëri i ngjitur i vajzës sesa fjalët e pazakonta të këngës, që ajo këndoi.

- Zherleri, Shanel, Micuko, Narcis, Nuar. Fustane mbrëmjeje, fustane kokteji...

Fagoti përdridhej, maçoku përulej me nderim, vajza çelte vitrinat prej xhami.

- Ju lutem, -thirri Fagoti. -Pa pikë coremonie e droje!

Publiku u emocionua, veç askush s'guxonte të ngjitej në skenë. Më në fund, një zeshikane dolli nga rreshti i dhjetë i platesë. Mori shkallët e u gjend në skenë. Me buzëqeshjen e saj i siguroi të pranishmit se as që i bëhej vonë për mendimet e keqkuptimet e tyre.

- Të lumi! - e lavdëroi Fagoti. - Përshtëdetje vizitores së parë! Kolitukun, Begemoti, Fillojmë me këpucët, zonjë!

Zeshikania u ul në kolituk dhe Fagoti nxorri para saj një barrë të tërë këpucësh.

Zeshikania i zhathi këpucën e saj të dëjathtë, provoi një tjetër ngjyrë vjollcë, shkeli në qilim, duke këqynur, sidomos, takën më vëmendje.

- Mos më bien të vogla? - pyeti ajo mendueshëm.

Fagoti u përgjigji disi i fyer:

- Ç'ne, ç'nel - Edhe maçoku mjaulliti i fyer.

- Do t'i blej, zotëri, - tha gjithë dinjitet zeshkania, duke mbathur edhe këpucën e dytë.

Këpucët e vjetra të zeshkanes u hodhën tej perdes, ku vajti edhe ajo e shqëruar nga vajza flokëkuqe edhe nga Fagoti i ngarkuar me disa modele fustanesh krahëve. Maçoku sillej andej-këndej, hera-herës ndihmonte dhe, për t'i dhënë vetes sa më tepër rëndësi, kishte varur në qafë një metër shirit.

Mbas një minute që tej perdes doli zeshkania me një fustan të atillë, sa tërë platenë e përshkoi një ofshamë habie. Gruaja guximtare, e zbuluar sa s'tuhet, ndaloj para pasqyrës, tundi supet e zhveshura mblodhi flokët prapa dhe u përcul që të shihje se si i rrinte fustani edhe në pjesët e tjera të trupit.

- Firma ju fuset që këtë dhuratë ta pranoni si kujtim nga ana e saj, -tha Fagoti dhe ia dorëzoi zeshkanes një kuti të hapur me një shishe parfumi brenda.

- Mersi, -u përgjigji zeshkania dhe zbriti në plate. Ndërsa ajo kalonte përmes sallës, rjerëzit çoheshin në këmbë dhe çiknin me dorë kutinë e parfumit.

Dhe aq u desh që gratë të vërshonin në skenë nga të gjitha anët. Një zë burri u dëgjuat përmes tërë asaj hareje, gajasjeje edhe mërmërimë; eksituëse: "Stë lejoj" - si dhe një zë gruaje: "Dhespot dhe mikroborgjez! Mos se më theve dorën!" Gratë u zhdukën prapa perdes, ku zhvishnin fustanet e tyre dhe dlinin me të reja. Nëpër ca frone me këmbë të pranuara, rrinte një radhë e tërë grash, që tërë madhështi shkelnin mandej mbi qilim me këpucët e reja. Fagoti ulej në gjunjë, gjithë me një lugë mbathëse në dorë; maçoku i maskapitur nën dengje çantash këpucësh sillej nga vitrinat gjer te frontet dhe aranjimet, vajza me qafën e salatosur herë dukej e herë zhdukej dhe arriti deri atje sa zuri të fliste frëngisht dhe çudia ishte se të gjitha gratë e kuptonin, pa e hapur gojën ajo, madje, edhe ato që nuk e dinin fare këtë gjuhë të huaj.

Dhe të gjithë shtangën kur panë një burrë tek u ngjitet si fshëhurazi në skenë. Aty ai tha se e shoxja i vuante nga gripi, ndaj dhe iu lut ta gjëzonin edhe atë me ndonjë dhuratë. Për të

deshmuar se qe vërtet i martuar, qytetari u bë gati të nxirrit pasaportën. Kërkesa e këtij bashkëshorti të dhimbësur, u prit me të qeshura. Fagoti i besoi qytetarit, ndaj dhe i dha atij dy palë çorape mëndafshi, kurse maçoku, nga ana e tij, i dhuroi një kutizë me një lloj kremi.

Gratë e vonuara trekeshin të ngjiteshin në skenë, prej nga zbrisnin fathumet me fustane balloje, me kostume serioze, me kapelet e rrëzuara, mbi njërin sy.

Në këtë e sipër Fagoti u hodh e foli se qe bërë vonë, se dyqani do të mbyllej fiks pas një minute dhe do të hapej te nesërmënë mbrëma. Skaq, një rrëmuje e pabesushme plasi në skenë. Gratë, shpejt e shpejt, pa bërë usnjë provë, rrëmbejnë këpucë. Njëra hyri prapa perdes me furtunë, ku flaku kostumin e saj dhe mori të parin që i doli përpëra - një mrobë dhoma mëndafshi, si dhe dy kutiza parfumi.

Fiks mbas një minute jehoi një krismë revolveri dhe, sakaq, pasqyrat u zhdukën, humbën vitrinat dhe frontat, qilimi u tret në ajër, po ashtu edhe perdeja. I fundit avulloj përgjithës fustaneve dhe i këpucëve të vjetra dhe skena sërisht u boshatis dhe u shkretua.

Dhe ja këtu ndërhyri një personazh tjetër.

Një zë i këndshëm kumbues dhe mjaft ngulmues u dëgjua në lozhën nr. 2.

- Megjithatë, o artist i nderuar, do të ishte e pëlqyeshme të demonstroni menjëherë para shikuesve teknikën e trukeve dhe, sidomos, trukun me shiun prej kartëmonedhash. Do të ishte e dëshinueshme, gjithashtu, edhe kthimi i konferencierit në skenë. Fati i tij i shqetësoi shikuesit.

Ky zë baniton: nuk ishte askush tjetër, përvçëse mysafiri i nderuar i shfaqjes së sotme Arhadi Apollonoviç Semplejarov, kryetari i Komisionit Akustik të Teatrove të Moskës.

Arkadi Apollonoviç ndodhej në lozhë me dy zonja. Njëra e moshuar, veshur me mroba të shtrenjtë, dhe sipas modës dhe tjetra e re dhe simpatike, veshur më thjeshtë. E para, sikundër u sqarua shpejt gjatë përpilimit të protokollit, ishte bashkëshortja e Arkadit Apollonoviçit, kurse e dyta - një kushërrë e largët e tij, një artiste shpresëdhënëse, nga Sratovi, që banonte në shtëpinë e çiftit Semplejarov.

- Pardon, - u përgjigj Fagoti. - Më falni, por këtu s'ka se ç'të demaskosh, gjithçka është e qartë.

- Jo, ju të më falni. Demaskimi është më se i domosdoshëm. Përndryshe, të gjithë numrat e shfaqjes tuaj të mrekullueshme do të bënin një përshtypje të keq. Masa e shikuesve e kërkon këtë s'qarim.

- Masa e shikuesve, - e ndërpren Semplejarovin gaztori i pacipë, -sikur deri tani s'ka thënë asgjë. Por duke marrë parasysh dëshirën tuaj fort të respektuar, Arkadi Apollonoviç, unë edhe demaskimin do ta bëj. Por, a do të më lejoni të shfaq dhe një numër të vokëp?

- E pse jo? - i plotësoi dëshirën Arkadi Apollonoviç, - veçse ky numër duhet të përbajë, medoemos, edhe demaskimin.

- Dakord, dakord. Pra, më lejoni t'ju pyes. Ku ishit mbrëmë, Arkadi Apollonoviç?

Arkadi Apoloinoviçit sikur i ra pikë.

- Arkadi Apollonoviç mbrëmë ishte në mbledhjen e Komisionit Akusik, - u përgjigj me një krekoje të tepruar e shoqja e Arkadit Apoloinoviçit, - por unë nuk e kuptoj se çlidhje ka kjo me magjinë.

- Po, madam! - pohoi Fagoti. - Natyrisht, për ju s'ka kuptim. Përsa i përket mbledhjes, ju gaboheni rëndë. Duke vajtur në mbledhjen e sipërmendur, e cila, me që ra fjalë, as që ishte raktuar të bëhej dje, Arkadi Apoloniç e la të lirë shoferin e tij para ndërtësës së Komisionit Akustik. Jo larg Pellgjeve të Kulluara (e tërë salla ra në heshtje) dhe vetë shkoi mysafr në rrugën "Elehovskaja", te artistja e një teatri shëtitës, Milica Andrejevna Pokobatko, ku ndenji rrëth katër orë.

- Oi, - shpreu dëlkush pikëllimin, mes asaj qetësie, ku s'përntinte as miza.

Kurse kushëritra e re e Arkadit Apollonoviçit, befas, u shkru në një gaz të papërbajtshëm.

- Edhe më parë kisha dyshuar, kurse tani e s'qarova përsë kjo e patalentuar e paska manë rolin e Luizës!

Dhe krejt papritmas, ajo mori vull dhe e qëlloi mu në kokë Arkadi Apollonoviçin me një ombrellë ngjyrë vjollcë, me bishë të shkurtër e të trashë.

Kurse ai Fagoti, ai maskarai, alias Korovjevi, vikati:

- Ja, qytetarë të nderuar edhe ky ishte një ndër shembujt e demaskimit, që, aq me këmbëngulje e kërkoi Arkadi Apolonoviç!

- Si guxon ti, moj cipeplasur të prekësh me dorë tim shoq⁹ – pyeti e helmatosur e shoxja e Arkadi Apollonoviçit dhe u ngrit në këmbë me tërë trupin e saj të bëshëm:

Kushërimi e re qeshi sërisht tërë qesëndi:

- Çmë thua mua, - u përgjigj ajo me të gajasut. Pikërisht mua më lejohet ta prek. Sakaq, u dëgjuat sërisht një krismë e thatë ombrelle mbi kokën e Arkadi Apollonoviçit.

- Milicë! Arrestojeni! - klithi e shoxja e Semplejarovit me një zë kaq të tmershëm sa mend u ngriu gjaku të gjithëve.

Maçoku hovi majë direkut dhe njoftoi sallën me një zë të fuqishëm njeriu:

- Shfaqja mbaroi! Maestro, ekzekutoni një marsh!

I trullosur, siç që, dirigjenti e detyroi orkestrën të platitej me ca lëvizje të baketës së tij. Në këtë e sipër, maçoku se ç'beri një nojmë të pështirë dhe orkestrantët i ranë një marsh të çudishëm, me një ritëm tejmase të shthurur.

Për një çast, patën përshtypjen sikur ato fjalë jo aq të kuptueshme të atij maeshi i kishin dëgjuar dikur nën yjet e qieillit të Jugut në ndonjë kafene¹⁰.

Shkëlqesia e tij,

Donte zogjtë në kuvill.

Ndaj mblođhi në krahët e tij

Vajza të bukura peri.

Ndofta kjo muzikë s'që kompozuar fare me këtë fjalë, por me të tjera krejt të pahijshme. E kjo s'ka rëndësi, rëndësi ka fakti se në variete filloj diçka e ngjashme me tollovinë e Babilonisë. Drejt lozhës së Semptejarovit vrapoi milicia, e penguar nga kureshtarët e shumtë dhe me zhanguillmen e orkestrës u përzien kukurisjet djallëzore dhe britmat çmendurake të shikuesve.

Dhe skena menjëherë u zbulaz dhe mashtruesi Fagot, sikurse edhe i paturpshmi maçoku Begemot, u tretëni në ajër, siç që zhdukur më parë, magjistari me atë kolltukun e vjetëruar.

⁹ Kafeshartane - kafë-koncert (sh.p.).

ARDHJA E HEROIT

I panjohuri e kërcënroi Ivanin me gisht dhe mërmëriti:

- Shë-ët!

Ivani uli këmbët nga shtrati në dysheme dhe këqyri andej me vëmendje. Nga ballkoni po shikonte në dhomë një burrë rrëth 38 vjeç, i ruar, flokëzi, me hundën majuce, me sytë të shqetësuar dhe me një tuft flokësh që i vareshin mbi balle.

Ky njeri enigmatik përgjoi një grimë herë, me veshët ngrehur. Dhe në dhomë hyri vetëm pasi u lirua, që Ivani ishte vetëm. Hyri me petka spitali, me një palë pizhame të murmre, hedhur krahëve dhe pantoflat në këmbët pa çorape.

I panjohuri ia shkeli syrin Ivanit, vuri në xhëp çelësat dhe pyeti me të pëshpëritur: "A mund të uler?" -u ul në kolltuk vetëm pasi mori miratimin me krye nga Ivani.

- Si u futet këtu? -pyeti Ivani me të mërmëritur, gjithnjë duke ju bindur kërcënimit me gisht, se grilat rrëth ballkonit qenë të mbyllura.

- Ashtu është, - pohoi mysafiri, veçse Praskovja Fjodorovna, përfat të keq, sa është grua e mirë, po aq është edhe hutaqë. Këtu e një muaq më parë ia vodha toqun e çelësave. Tanë e koptove, besoj, si mëndë të dal në ballkonin e përbashket të latit. Falë këtyre çelësave mund t'i vizitoj kur e kur edhe fqinjët e mi.

- Po me atë lehtësi që dëlni në ballkon, edhe mund t'i mbathni e të ikni që këtej. Apo është tepër lart? - u interesua Ivani.

- Jo, -u përgjigj i vendosur mysafiri, - unë s'mund të ik që këtej, jo se është tepër lart, por sepse s'kam ku të vete... Dhe, pas një pauze, shtoi: -A mund të mi?

- Rrini, rrini, - u përgjigj Ivan, duke hetuar sytë e shqetësuar, njyrë gështenje të mysafirit.

- Po... -befas mysafiri u alarmua, gjithashtu, dua të shpresoja se ju s'jeni i rrezikshëm. Se unë nuk e duroj dot zhurmën, rrëmujën, dhunën dhe aso gjérash të njashme. Urrej, sidomos, klithmat njerëzore, qofshin klithma dhimbjeje, zemërimi apo kuta di unë se çfarë. Më qetësoni, pra, duke më siguruar, se jeni njeri normal.

- Mbremë në restorant dikujt ia përshesha turinjtë, -pranoi burrërisht pocti i transformuar.

- Shkaku? -pyeti seriozisht mysafiri.

- Të thënë të drejtën, pa asnjë shksak, -u përgjigj Ivan si me droje.

- Maskarallëk, - tha mysafiri dhe shtoi: - po kjo shprehja c'është ia përshesha turinjtë... Sepse nuk dihet se ç'ka njeriu: turini apo fytyrë, dhe, megjithatë, megjithatë, më duket se ka fytyrë. Kështu që, me grushta... Hiqni dorë njëherë e përgithmonë nga grushtet.

Pasi e qortoi, kësicoj Ivanin, mysafiri pyeti:

- Profesioni?

Poet, - u përgjigj si me pahir Ivan.

I porsaardhuri u pikellua.

- Eh, si s'pata një herë fati -u ankua aï, po, sakaq, e mbledhi veten, kërkoi ndjesë dhe pyeti: - Si qubeni?

- Bezdomni.

- Eh, eh... - ia bëri mysafiri, ballërrudhur.

- S'ju pëlqejnë poezië e mia? -pyeti Ivan kureshtar.

- Hic fare, s'me pëlqejnë.

- Po ç'keni lexuar?

- Asnjë varg tuajini s'e kam lexuar, - tha me nervozitet vizitor.

- Po si fisni ashtu, kuturu?

- Kam lexuar poetë të tjerë. Çuditën? Po ju a keni vargje të mira?

- Të mrekuellushme, - shqiptoi Ivan i plotësishët i bindur dhe i plotësishët i singerte.

- Mos shkruani më, - iu lut i porsaardhuri.

- Ju premtoj, -ia dha fjalën solemnisht Ivan.

Betimi u legalizua me një rrokje duarsh. Në këtë e sipër, nga korridori u deguan zëra dhe hapa të lehët.

- Shé-ér, - pëshpérítî mysafiri dhe rendi kah ballkoni, duke mhyllur grilén pas vetes.

Ia behu pér një vizitë të shkurtër Praskovja Fedorovna, pyeti Ivanin sesi e ndiente veten dhe në dëshironte të flinte në enësirë apo me dritë. Ivani iu lut t'ia linte dritën dhe Praskovja Fedorovna u largua duke i uruar të sémurit natën e mirë. Dhe kur gjithçka u qetësua, mysafiti u kthye sérish.

Ky e njoftoi me të pëshpérítur Ivanin, se në dhomën 119 kishin shtruar një trashluq ftyrëkuq, i cili tërë kohën belbëzonte pér ca valuta, të fshehura në gypin e ventilatorit. Ai betohej se tek ata, në rrugën "Sadovoja" që futur djalli.

- Ai shan Pushkinin me fjalët më të ndyra dbe tërë kohën bërtet Karoljosov, bis, bist -tha mysafiri i shqetësuar. Pasi u qetësua, ai u ul e tha: Kokën le të hajë, - dhe vazhdoi bisedën me Ivanin.

- Përse ju kanë sjellë këtu? -Për shikak të Ponti Pilasit, -u përgjigji Ivan, me vështrimin e mivrenjur dyshemesë.

- Si? -klithi mysafiri, duke harruar se duhej të ishte i kujdeshëm e sakaj, zuri gojën me dorë. - Një koïncidence munditëset Tregojeni, ju lutem, tregojeni.

Në fillim Ivanit i vinte rëndë dhe ngurroi, por mandej s'di sepse i besoi këtij të panjohuri, mori zemër dhe nisi t'ia rrëfente gjithë ngjarjen e djeshme të pellgjet e Patrikanës. Dhe vjedhesi enigmatik i çelësave që një dëgjues mjrënjohnës. Ai nuk e trajtoi Ivanin si të çmendur. Përkundrazi, shfaqti një interesim të jashtëzakonshëm ndaj peripecive të tij, shpeshherë e ndërpiste me thirrja habie, e marsdej, sérish ngulmonte.

- Vazhdo, të lutem, vazhdo. M'i tregoni të gjitha fill e pér pel

Ivani ia plotësoi dëshirën. Duke shtjelluar ngadalë e shtruar rrëfimin e tij, ai arriti gjer në çastin kur Ponti Pilasi, me mantelin e përpuntë të pelerinës së tij të bardhë doli në ballkon.

Atëherë mysafiri kryqëzoi duart, sikur do të falej dhe pëshpérítî:

- Sepse i kisha marrë me mend të gjitha!

Me sytë që i xixëlluan tërë inat, i panjohuri bëri një vërejtje pikërisht në çastin kur Ivani përshkroi vdekjen e llahtarshme të Berliozit. Një gjë do të dëshiroja, sikur në këmbë të Berliozit të

kishte qenë kritiku Latunski ose shkrimtari Mstislav Lavrovic. He, po mande? -pyeti ai gjithë millef.

Mysafirit gati iu zu frymis nga të qeshurit me maçokun, që ia kishte paguar biletën fatorinos.

I entuziazmuar me suksesin e rrëfimit të vet, Ivani kërceu pupthi, duke shkërbyer maçokun me një monedhë argjendi të vënë midis mustaqeve.

- Dhe ja se ku më kanë degdisur, - tha pikë e yterë Ivani, duke mbyllur rrëfimin e vet, me episodin e Gribojedovit.

Mysafiri e ngushëlloi poetin e gjorë, ia rrahu krahët dhe nuk harroi t'i thoshte:

- Jeni një poet fatkeq! Por vetë e keni fajin, i dashur. S'e keni pasur parasysh proverbin se qengjë i urtë thith dy nëna. Po e paguan gabimin. Mund ta kishit pësuar edhe me keq, ndaj thoni shqyr që gjithçka përfundoj me kaq.

- Po kush ishte ai, tek e fundit? -pyeti i nevnikosur Ivani, duke shtrënguar e tundur grushtet.

Mysafiri e vështroi ngultas Ivarin dhe pyetjet iu përgjigji po me pyetje:

- Nuk bezdiseni? Të gjithë ne këtu jemi njerëz të dyshimtë. S'do të dalë nevoja për mjekë, për gjilpera dhe asisoj andrallash të tjera.

- Jo, jo, -svaroi Ivani. -Thuamë kush është ai?

- E po, mirë, -u përgjigji mysafiri dhe tha qartë e prerë: "Dje te pellgjet e Patrikanës jeni takuar me djallin".

Sic edhe premtoi, Ivani nuk u mërzit, e megjithatë mbeti pa mend:

- E pamundur! Djalli nuk ekziston!

- Më falni! Ndonjë tjetri, ndofta, por juve s'ju ka lezet të arsyetoni në këtë mënyrë. Sipas të gjitha gjasave, jeni ndër të parët që po vuani prej tij. Ndodheni, sikundër e kuptoni edhe vetë, në një spital psikiatrik dhe pas kësaj guxoni e thoni se nuk ekzion. Kjo është vërtet për t'u çuditur!

Ivani heshti toruahumbur

- Qysh në fillimin të rrëfimit tuaj, -vijoj mysafiri, -e pikasa se me cilin keni pasur nderin të bisedoni dje. Dhe ç'është e drejtë, unë habitem me Berliozin! Kuptohet, që mjaft gjëra nuk i dini, ndërkaq, mysafiri sërish i kërkoi falje, veç, mesa kam dëgjuar,

ai diç do të ketë lexuar! Fjalët e para të atij farë profesori m' i bështen të gjitha dyshimet që kisha. Ai nuk mund të mos njihet, miku im! Megjithatë.., megjithatë, më falni, por më duket, se nuk gaboj, mos jeni ndonjë injorant?

- Pa dyshim, - u pajtua Jvani, i cili nuk ishte më ai i dikurshmi.

- Po ja... edhe përshtkimi i fytyrës... me të tjerë sy e me të tjerë vetullë. Mos vallë ende nuk e kemi parë operën "Faust?". S'di sepse Ivanit iu çakërdis fare mendja dhe me fytyrën, që i digjë flakë, diç mori të liomotiste për një udhëtim ne senatorumin e Jaltës...

- E pra... s'është për tu habitur. Kurse Berliozi më çuditit. Ai nuk ishte vetëm njeri i ditur, por edhe mjaft dinak. Qoftë edhe për ta mbrojtur, më duhet të them se Volandi mund t'i hedhë pluhur syve edhe ndonjë tjetri më dinak se ai... Dhe kjo s'do shumë mend për ta kuptuar.

Si!- briti Ivani.

avash, avash.

Më tënë forcën e krahut, Ivani i ra ballit me pëllëmbën e dorës dhe foli zëngjirur:

- E kuptoj! Në kartëvizitën e tij nuk mungonte gërrma "V". Ja si qenka purat! -Ai beshti një copë here, si i lajthitur dhe, soditi hënën tek pluskonte përtet grilave. Mandej u hodh e foli: - Domethënë, ai pa~~sk~~ qenë vërtet te Ponc-Pilasi? Pse i ç'datëlindjeje qenkerka ai? Kurse mua këtu më quajnë të çmendur! -duke dëftuar derën me zemërim.

Mysafiri buzëqeshi hidhur.

- Le ta shikojmë të vërtetën në sy, dhe mysafiri ktheu fytyrën ndaj hënës që fugonte përmes një reje. -Edhe ne të dy jemi të çmendur, s'kemi pse ta mohojmë. Siç e shihni, ai ju ka troodditur, dhe keni lajthitur, sepse, me ç'duket, keni pasur, përkatë një arsyë të shëndoshë. Veçse ajo që kallëzoni ju, pëmëmend ka ndodhur. Dhe e tënë kjo përbën një dukuri aq të puzakontë, sa edhe Stravinski, ky psikiatër gjenial, me siguri, që s'ju ka besuar. A ju vizitoi? (Ivani poħoi me krye). Bashiċebisiduesi juaj ishte edhe te Pilasi, edhe te Kanti, me të cilin hëngri sillën, kurse tani ndodhet në Moskë.

- Një dreq e di se ç'mund të bëje ai këtu! Gjithsesi, në një

mënyrë a në një tjeter duhet kapur! - tha jo krejt i bindur ai Ivan i mëparshëm, ende i pamposhtur përfundimisht, e që përpiquej të ngrinte krye brenda Ivanit të ri.

- Mos u mundoni më kot, se edhe njëherë që e provuat, s'nxorët gjë në shesh, -këshilloi me ironi mysafiri, edhe të tjerëve s'do t'ua këshilloja ta provonin... Prisni edhe pak dhe do ta shihni se çka për të quilosur ai. Ah, ah, sa keq më vjen, që s'e takova unë por ju! Sado që gjithçka është zhdukur e bëre pluhur e hi, unë prapë betohem, se për këtë takim do t'ia jepja këta çelësia Praskovja Fedorovnës, mësusi s'kam ç't'i jep tjeter, si rrjepacak që jam.

- E ç'ju duhet a?

Një copë herë mysafiri ndenj i trishtuar, e mandej folt:

- Siç po e shihni, kjo është një histori e pabesueshme dhe unë po mi këtu, po për të njëtin shkak, që po rrini edhe ju, pikërisht për shkak të Pont Pilatit. Mysafiri këqyri rrtheqark, si i trembur. Dhe vijoi:

- Para një viti shkrova një roman për Pont Pilatin.

- Pse shkrimtar jeni? -pyeti poeti i interesuar.

Mysafirit iu errësua fytyra dhe e kërcënoi Ivanin me grusht. Pas pak tha:

- Unë jam mjeshtër, -ai u vrazhdësua përnjihershë dhe tinxori nga xhepi i rrëbës një kapeletë zezë, krejt të zhbravirit, mbi të cilën ishte qëndisur me fije të verdha gërmë "M". E vuri në kokë atë kapelë dhe u vërit pana Ivanit, si për t'i dëshmuar se që mjeshtër. Më ka qëndisur ajo, me duart e saj, shtoi ai në një mënyrë të mistershme.

- Po si ju quajnë?

- Unë s'lcam më emër - u përgjigji mysafiri i çuditshëm, me një përcëmim të thellë, dua ta harroj e s'dua ta dëgjoj më. Në përgjithësi, mjaft gjëra të kësaj jete i kam mohuar.

- Së paku na tregoni për romanin, iu lut Ivanin me takti.

- Si urdheroni. Duhet ta pranoj se kam pasur një jetë të pazakontë, filloj mysafiri.

..Me profesionin e historianit, para dy vjetësh ai pat punuar në një muze të Moskës, e veç kësaj, merrej edhe me përkthime.

- Nga ç'ju hë? - pyeti kureshtar Ivanin.

- Përveç gjithës amtare, unë di edhe pesë të tjera, u përgjigji

mysafiri: anglisht, fréngisht, gjermanisht, latinisht dhe grecisht. Lexoj pak edhe italisht.

- Shiko, shiko! -mërmëriti i zilepsur Ivani.

Historiani jetonte fillikat, askund s'kishte të afert edhe në Moskë, pothuajse, s'kishte të njohur. Dhe merreni me mend, dikur ai pat fituar në lotari njëqind mijë rubla.

- Përfytyroni habinë time, -mërmëriti mysafiri me kapelë të zezë, -fus dorën në kanistrën me ndërresat e palara dhe shoh se në kuletën time ishte po ai numër i gazetës! Obligacionin, - shpjegoi ai, -ma dhanë në muze.

Pastaj fitoi njëqind mijë, mysafiri misterioz i Ivanit veproi në këtë mënyrë: bleu libra dhe la dhomën e tij që kishte në Mjasnickaja.

- Uh, vrimë e mallkuar, turfulloi ai.

...Dhe nga një sipërmarrës ndërtimi mori me qira dy dhioma në bodrumin e një shtëpizë me kopësht, në një rrugicë jo larg Arbatit. Punën në muze e braktisi dhe filloi të shkruante një roman për Pont Pilatin.

- Ah, ajo ka qenë një kohë e artë, -mërmëriti ai me sytë që i shkëlqenin, -një apartament krejt më vete, me paradhomë, me lavaman e çezmë, -theksoi gjithë krenari, dritaret e vogla binin mu mbi trotuar që, pothuajse puqej me deriçkën e oborrit. Përkurshi, katër hapa larg mu rrëzë avlisë, hijeshonin panja, bliri dhe jargovani. Ah, ah, ah! Dimrit shumë rallë shihja në dritare këmbë të zeza njerëzish, dëgjoja vetëm kërcitjen e deborës. Dhe në stufën time zjarri nuk shihej asnjëherë. Por qëndhi pranvera dhe nga dritaret e errëta dalloja shkurre të shveshura, jargovanë të veshur me petkun e stinës. Dhe pikërisht atëherë, pranverës së kaluar, ndodhi diçka më e hatashme sesa lotaria prej njëqind mijë rublash. E kjo, pranqjeni, ishte një shumë e madhe parash.

- Kjo është e vertëtë, pohoi Ivani, që dëgjonte me vëmendje.

- Tek po rrja në dhomëzën e vogël sa një furrik, hapa dritaren, -dhe mysafiri zu t'i përshtkuante orënditë e dhomës, dy divane dhe një tavolinëz e vogël, me një abazhur shumë të bukur përsipër, plot libra pranë dritares e aty më tej, një skrivani, kurse dhoma tjeter ishte goxha e madhe,-

katërmëbëdhjetë metra - gjithashu plot me libra dhe me një stufë. Eh, sa mërit që isha unë aty. Jargovani mbante një erë fort të këndshme. Lodhjen nuk e ndjeja fare dhe Pilati po i afrohej gjithnjë e më tepër fundit...

- Pelerina e bardhë, astari i kuq! E kuptoj! Thirri Ivani i entuziazmuar.

- Ashtu vërtet! Pilati po bariste drejt fundit, e, tanë, unë e dija se fjalët e mbrame të romanit do të ishin ... Prokurori i Pestë i Judesë, kalorësi Pont-Pilati. E po, natyrisht, dilja edhe për të shëtitur. Njëqind mijë nuk ishin pak, ndaj edhe kapardisësha me atë kostumin elegant bojëhiri. Ose shkoja për të drejtuar në idonjë restorant të lirë. Në Arbat ka qenë një restorant me nam, nuk e di, është tanë apo jo.

Mysafiri fliste dhe sodiste hënën me sy të hapur!

- Ajo mbante në dorë ca lule të verdha, që në atë shëmtimin e tyre fshihnin një farë shqetësimi. Një dreq e di-sesi qubeshin ato lule, e përsë dalin së pari në Moskë. Lule që spikatnin fort qartë në sfondin e pardesysë së saj. Lule të verdha në dorën e saj! Një ngjyrë kjo jo e këndshme.

Ajo ktheu kryet tek Tverskaja për në një rrugicë. A keni qenë ndonjëherë në Tverskaja? Ju siguroj, se në tërë atë rrugë ku lëviznin me mijëra e mijëra njerëz, ajo vetëm mua më këqytre, me një farë dhimburie dhe krejt, krejt e qetë. Dhe më la pa mend jo aq bukuria e saj, sesa ajo vëtmi e syve të saj që askush nuk e vërente.

Duke lu bëndur asaj nçjme të verdhë edhe unë kthëva po në atë rruge të capitë gjurmëve të saj... Në ecnim pa folur, unë në njerën anë të asaj rruge të zyntë e dredha-dredha e ajo në anën tjetër. Frymë njeriu s'pipëtintë në atë rruge. Haja veten me dhëmbë, sepse duhej t'i flisja e, në të njëjtën kohë, druhesha se s'do të isha në gjendje të shqiptoja qoftë edhe një fjalë të vëtme dhe, sakaq, ajo do të më ikte, do të më ikte, për të mos e parë më kurrë me sy.

Dhe ja, një rrufe në qjell të lëkthjellët, ajo më foli e para:

- A ju pëlqejnë lulet e mia?

Së tanë më kujtohet ai zëri i saj i hollë e me ndërpreje, që, për një çast m'u duk se jehoi në tërë rruge të përplasej pas ca mureve të verdha e të pista. A mund të ketë, vallë, gjë më të

pabesueshme? Kalova shpejt e shpejt në krahun e saj, iu afrova dhe i thashë:

- Jo!

Më vështroi me habi e krejt papritmas, unë e kuptova se tërë jetën time kisha dashur vetëm këtë grua dhe asnjë tjetër. A nuk është për t'u çuditur? Me siguri do të thoni se kam rrjedhur nga trutë.

- Jo, s'them, -klihti Ivani dhe shtoi: -vazhdoni ju lutem!

- Ajo shqeu sytë dhe ma bëri këtë pyetje:

- A ju pëlqejnë lulet në përgjithësi?

M'u duk sikur zëri i saj tingëlloi disi armiqësor. Mundohesha të ecja në një hap me të dhe çudia ishte se aty, brijoi, ndihesha krejt i shpenguar.

- Sigurisht që më pëlqejnë, veç jo këto.

- E cilat?

- Trëndafilit.

Ajo buzëqeshi fajtore dhe i hodhi lulet e saj në hendek. Ah, sa u pendova që i fola ashtu. Me një keqardhje të thellë, i mora lulet dhe ia dhashë asaj. Ajo nuk i pranoi dhe unë i mbajta vetë. Heshtëm një copë rrugë. Papritmas, ajo m' i rrëmbeu lulet nga dorë dhe i flaku ne kaldrëm. Mandej më vuri krahun dhe ecëm pranë e pranë njëri-tjetrit. Edhe dorashkat të zeza i kishte, si edhe pardesynë.

- Vazhdoni, -tha Ivani, veç do t'ju lutesha që të mos harroni asnjë pa më thënë.

- Ju edhe vetë mund ta merrni me mend rrjedhën e mjetëshme të këtij takimi. Ai fshiu një pikë loti të papërlotur me mëngën e djathtë dhe vijoi: -Dashuria u shfaq para nesh, ashtu iikundër del në mes të rrugës një vrasës, dhe na rrëxoj të dyve. Ashtu godet trufeja, ashtu të vret, edhe shpatat! Më vonë, ajo, më tha se kjo s'është kështu, se ne e kishim dashur shoqishoqin shumë kohë me parë se të njiheshim kur ajo bushkëjetonte me një tjetër, kurse unë me atë, e po si i thonë...

- Me kë? -pyeti Bezdomni.

- Me atë... po... me atë... po... u përgjigji mysafti dhe kërciti gishtërinjtë.

- Keni qenë i martuar?

- Po, ndaj dhe po i kërcas gishtërinjtë... Me atë...

Varenuhën... Manjeçkën... me fustanin vija-vija... në muze... s'po më kujtohet! Mandej ajo më tha se asaj dite kishte dalë me lulet e verdha në dorë që të piqej me mua, dhe sikur të mos e kisha takuar ajo do te ishte helmuar, aqë zbrazët dhe aq e pakuptimitë i dukej jeta.

Pra, dashuria na mposhti të dyve, sa hap e mbyll sytë. Dhe këtë unë e mësova po asaj dite, pas një ore kur mbërritën pranë mureve të Kremlinit, bregut të lumit, pa e vënë re fare qytetin.

Ne bisedonim aq përzemërsisht me njëri-tjetrin, sikur të ishim ndarë dje dhe sikur të ishim njojur prej vitesh. E lamë të takoheshim të nesëmen, po në atë vend e po buzë lumit të Moskës dhe u takuam. Dielli i majit na ndriçonte të dyve. O sa shpejt që u bë ajo femër bashkëshortja ime e fshehtë!

Ajo vinte tek unë qdo ditë dhe më t'u gdhirë unë e prisja padurimthi. Kjo priti dukej në ndërrimin e vendeve që zija t'u bëja gjëra e mbi tryezë. Dhjetë minuta përpëra ulesha pranë dritares dhe dëgioja me veshët pipëz se mos trokiste porta e vjetër e oborrit. Dhe dua të theksoj këtu, se pa e njojur atë, pakkush shkelte në oborrin tim të vogël, për të mos thënë se askush, kurse tini më dukej se tërë qyteti synonte të hynte aty.

I prisja me zemër të ngrirë trokitjet në portën e oborrit. Më besori! Dhe vinte, mandej, ora e saj dhe akrepat tregonin mesditen, ajo më pushonte fare së rraburi, përdërsa të mos shihja pranë dritares këpucët e saj me tripa të zinj prej kastori, shtrënguar me tokëza metalike. Nganjëherë ajo bënte shaka, vonohej dhe me majën e këpucëve trokiste në xhamin e dritares së dytë. Po atij çasti hidhesha vrikthi tek ajo dritare, po, sakaq, këpuca zhdukej, mëndafshi i zi që zinte dritën zhdukej, dhe unë fugoja t'i hapja derën.

Mund t'ju duket e pamundur, por e vërteta është se askush s'kishte dijeni përmarrëdhëniet tonë. S'dinte gjë shoqi, s'dinin gjë të njojurit e saj. Banorët e asaj shtëpie të vjetër, në bodrumin e së cilës unë ngrysja ditët, sigurisht që e shihnin se më vizitonte një grua, por emrin nuk ia dinin.

- Po kush ishte ajo? - pyeti Ivani tejet i inatosur për këtë histori dashurie.

Me anën e një gjesti, mysafiri i dha të kuptonte Ivanit se

kurrë dhe askujt s'do t'ia tregonte këtë të fshehtë dhe vazhdoi rrëfimin:

Pra, Ivani e mori vesh se mjeshtri dhe e panjohura u dashuruan aq fort me njëri-tjetrin, sa u bënë një dhe të-pandarë. Ivanit i përfytyroheshin qartë të dyja dhomat në bodrumin e shtëpisë, ku përherë zotëronte mugëtira, për shkak të jargovanit dhe të avlisë. I përfytyroheshin mobilict e kuqe e të vjetruara, komodina me orën përsipër, që trokëlliinte çdo tridhjetë minuta, stufa dhe librat, nga dyshemeja e ngjyrosur dhe gjer te tavani i tymosur.

Ivani mësoi se mysafiri dhe mikesha e tij e fshehtë, qyshtit e para të marrëdhënieve të tyre, arritën në përfundimin se ishtë vetë fati ai që i bashkonte te këndi i rrugës "Tverskaja" dhe të saj rrugice tjetër dhe se atu qenë kriuar për shoqi-shoqin, për të bashkëjetuar me njëri-tjetrin për jëte të jetëve.

Ivani mësoi sesi i kalonin ditët në dashuruarit. Sa herë që do të vinte ajo do të ndalej në atë paradhomën e ngushtë, ku ndodhjej edhe ai lavamani, me të cilin s'di sepse krenohej i sëmur i gjorë dhe do të vishte përparsen. Mandej, mbi një tryezë druri do të ndizte furnelën me vajguri, do të gatuante sillen dhe do të shtronte tavolinën e rumbullakët në dhomën tjetër. Kur fillonin shirat dhe poshtë dritareve të ulta uji gurgullonte me fertyme e me rrezikun se mos u mbyste folenë e fundit, të dashuruarit ndiznin sobën dhe piqnin patate. Në hodhur dëgjoheshin të qeshura dhe pas shiut drurët e kopshtit shikundnin përdhe degët e thyera dhe lulet e bardha.

Kur imbaruan trëbeshet dhe erdhi-vera e nxehëtë, në vazo u shfaqën trëndafilat e shumëpritur, që aq fort i pëlqenin që të dy. I vetëquajturi mjeshtër shkruante me pasion romanin e vet, roman ky, që përpiu mandej, edhe të panjohurën.

- Çështë e drejta, kur e kur bëhesha edhe xheloz ndaj saj se më tepër i kushtonte vëmendje romanit sesa mua, - i tha Ivanit mysafiri i natës, i cili ia behu aty nga ballkoni i larë me dritën e hënës.

Duke gafruar flokët me gishtërinjtë thonjëmprejtë, ajo lexonte e rilexon të faqet e shkruara, mandej qëndiste atë kapelen që ai tanë e mbante në kokë. Hera-herës, me ndonjë lekë ajo fshinte pluhurin nga kopertinat e librave. Ajo i

premtonte famën, e nxiste në punë dhe e quante mjeshtër. Ajo priste padurimthi rreshtat e fundit të romanit, që siç i pat thënë ai, bënин fjalë për prokuratorin e pestë të Judesë dhe përsëniste, sikur këndonte, ato frazat që i kishin pëlqyer më tepër dhe ngulmonte se në atë roman ajo shihte jetën e saj.

Roman mbaroi së shkruari në muajin gusht, ia dhanë një daktigrafeje të panjohur, e cila e shtypi në pesë kopje. Dhe, më në fund, erdhë kohu të linim strehën e fshehtë dhe të dëlinët në jetë.

- Dhe porsa dola në jetë me dorëshkrimin në dorë, mbaroi edhe jeta ime, -mërmëriti mjeshtri kryevarur dhe kapela e zezë me shkronjën e verdhë "M" u përkul tërë trishtim. Ai e vazhdoi rrëfimin e tij, që po bëhej gjithinjë e më i copëzuar e më i pakuptimtë. Gjithsesi, Ivani mundi të pikaste vetëm një gjë, se atëhere mysafirit i kishte ndodhur diçka e tmerrshme. Unë për herë të parë hyra në botën e letërsisë, tani kur çdo gjë ka marrë fund dhe kur katastrofa ime duket sheshit, lahtarisem kur e kujtoj - deklaroi solemniشت mjeshtri dhe ngriti dorën. Se ai më dërrmoi dhe shpirti im e di sesa vuajtje më ka shkaktuar.

- Kush? -pyeti Ivani me të pëshpëritur, gjithë me drojën se mos i turbullonte rrjedhën e rrëfimit këtij rjeriu të shqetësuar.

- Po, redaktori, redaktori kush tjetëri! Po, ai e lexoi romanin tim. Dhe pas kësaj më shikonte me një mënyrë të atillë, sikur të më kishte dalë ndonjë lungë në fytyrë dhe nuk më shikonte në sy, por vëngëri dhe, tërë djallëzi qeshte nën hundë. Krejt pa një shkak, e bëri shuk dorëshkrimin tim dhe hungëroi. Më bëri ca pyetje, që mua m'u dukën si prej të çmenduri. Pa e zënë ngoje fare përbajtjen e romanit, ai më pyeti se kush jam, nga isha, a shkruaj prej kohësh dhe pse s'më qe përmendur kurrë emri deri më sot. Mandej më bëri edhe një pyetje që, për mendimin tim, vetëm një idiot mund ta bënte. Kush më kishte yshthur të shkruaja një roman me një temë kaq të pazakontë?

Aq fort më mërziti, sa i kërkova të më thoshte troç! Do ta botonte apo jo romanin?

E ndjeu veten ngushtë e tij, duke i ngrënë fjalët, më tha se, pa u këshilluar me anëtarët e tjerë të kolegjiumit të redaksisë, kritikët Latunski dhe Ariman si edhe me shkrimitarin Mstislav Lavroviç, s'mund ta zgjedhë këtë problem. M'u lut që t'i shkoja

pas disa javësh. Pas këtij afati më priti një vajzë, e cila edhe pse më ngopi me lugë të zbrazur, një herë s'më pa drejt e në sy.

- Ka qenë Lapshanikova, sekretarja e kolegjumit! -tha Ivani, njohës i mirë i asaj bote, të cilën po e përkruante me aq mëlef mysafiri i tij.

- Mbështet, veç di të them se ajo ma ktheu romanin të ndotur, të grisur e të ndrydhur, me justifikimin se redaksia kishte siguruar material për botim edhe për dy vjet të tjera, ndaj «kishin nevojë për romanin e tij. Ç'gjë tjetër më kujtohet? - mërmëriti mjeshtri duke fërkuar tëmihat. Po, ca petale mbi ballinën e librit dhe sytë e mikeshës sime. Po, këta sy më kanë mbetur në kujtesë.

Rriçimi i mysafirit bëhej gjithnjë e më i turbullt, e gjithnjë e më me nënkuptim. Mes të tjerash, ai foli edhe për një shi të pjetrët, për dëshpërimin në folënë e atij hodrumi dhe për një vizitë që kishte bërë diku gjetkë. Me gjysmë zëri shtoi se nuk e ngarkonte më asnjë faj atë që e kishte bërë tërë këtë lufitë që po e bënte, jo, jo, ai nuk e fajësonte atë!

Mandej silundër dëgjoi Ivani, ndodhi diçka e papritur dhe e çuditshme. Dikur, heroi ynë shilletoi një gazetë ku lexoi një artikull të kritikut Ariman me titull: "Një sulm i befasishëm i armikut" në të cilin autorin ia tjeriqitë vëmendjen opinionit letzat dhe më gjërë sesi ai, pra heroi ynë, ishte orvatur të botonte një apologji për Jezu Krishtin.

- A, po, më kujtohet, më kujtohet - thirri Ivani. - Veçse emrin jua kisha harruar.

- Lëreni emrin tim, po jua përsëris se tanimë, unë jam pa emrë! - u përgjigji mysafiri. Lëre kjo s'ka rëndësi. Të nesërmen, në një gazetë tjetër, lexova një artikull tjeter të Mstislav Lavroviçit, ku autorin propozonte që të demaskohej pamëshirë është ai zhgaravitetës ikonash, të cilin i qe shkrepur të përjetësonte pilatizmin në faqet e një libri të botuar (përsëri kjo fjalë e njemur).

I stepur para kësaj fjalë "pilatizmi" hapa edhe gazetën e trejtë. Aty më zunë sytë dy artikuj: njëri i Uatunskit, kurse tjetri i nënshkruar me inicialet "N.E." Ju siguroj se artikujt e Arimamit është Lavroviçit, nuk mund të përfillen si shakara, në krahasim me shkrimin e Uatunskit. Mjafton të përmend titullin e këtij

artikulli "Një ritual i vjetër luftarak". Më gozhdoi aq shumë leximi i këtij artikulli që fliste përmua se nuk e vuna të fare (derën e kisha harruar të hapur) se si ajo u shfaq para meje me ombrellën e lagur në dore dhe me gazetat po ashtu të lagura. Sytë i flakérin, duart akull të ftohta i dridheshin. Në krye u hodh të më puthte, mandej i ra tryezës me grusht e më tha zëçjerrë, se do ta helmonte Latunskin.

Ivani diç hungëroi i trazuar, po asgjë nuk tha.

- Erdhën ditët e vranëta të vjeshtes, vjoni mysafiri, - dhe dështrimi revoltues i këtij romanit sikur më kishte ngrënë një pjesë të shpirtit. Më lejoni të jem i singertë: une s'kisha me çtë merresha dhe më mbanin gjallë vetëm takimet e saj. Dhe pikërisht në këtë kohë diç më ndodhi. Një dreq e di se çfarë, dhe këtë, me siguri vetëm Stravinski ka mundur ta kuptoje prej kohësh. Më pushtoi një brengë dhe hija e disa parandjenjave s'më linin rehat. Kijeni parasysh, se artikujt nuk u ndërprenë. Me dy të parët u tillë. Veç sa më shumë që ato shtoheshin, aq më tepër ndryshonte edhe qëndrimi im ndaj tyre. Etapa e dyte ishte etapa e heshtjes. Një falsitet, një pasiguri e jashtëzakonshme ndjehet në çdo fresshtë të këtyre artikujve, pavarësisht nga toni kërcënues që i karakterizonte. Gjithë më ngjante se autorët e këtyre shkrimeve nuk shprehnin mendimin e tyre dhe bashkë përmësuar këtë shkak tërbohesha, por s'kisha çtë bëja dhe mandej, sikundër nuk është vështirë të merret me mend, plakosi faza e tretë - frika. Një frikë që s'kishte të bënte fare me romanin dhe me këta artikuj. Kështu përmësuar, i trembesha errësirës. Shkurt llafi, kjo s'qe veçse ajo faza e sëmundjeve psikike. Më dukej, sidomos, kur bija të flia, se një oktapod i shkathët dhe i ftohet më afrohej tinëzisht dhe çikte zemrën me brithët e tij. Dhe vetëm me dritën ndezur më zinte gjumi.

E dashura ime ndryshoi rrënjësisht (megjithëse nuk i tregova përmësuar, ajo e nuhati shqetësimin tim), u ligështua dhe u zverdh në fytyrë, nuk buzëqeshtë më dhe gjithë më lutej që ta falja përmësuar këshillën që të bota një fragment të romanit. Ajo më thoshtë të harroja fare të kaluarën dhe të tashmen, të degdisesha brigjeve të detit të Zi, ku t'i harxhoja të gjitha çmë kishin mbetur nga njëqind mijë rublat.

Ajo ishte tepér këmbëngulëse dhe unë, që të mos la prishja, i premtova se këtë do ta bëjë së shpejti (parandjenja më sugjeronte se s'do ta shihja kurrë më as detin e Zi). M'u lut të ma blinte vetë biletën. Atëherë i nxora të gjitha paratë që më kishin mbetur - nja dhjetë mijë rubla dhe ia dhashë.

-Jo, mos janë shumë? - pyeti ajo.

Iu luta të m'i ruante paratë sa të nisësha, se vjedhësit mund të më linin me gisht në gojë. Ajo i mori, i vuri në çantë, më puthi dhe më tha se më mirë të vdiste se a të më braktiste, por ja që e prisin detyrime të tjera dhe të nesërmën do të vinte. M'u lut që të mos kisha frikë nga askush e nga asgjë. Kjo ndodhi një ndajnate tetori. Dhe ajo shkoi e më la. Rashë në divan dhe më zuri gjumi dritëfikur. U zgjova me përshtypjen se oktapodi ishte diku, aty afër. Me tuhmin, nëpër erësirë kalova në paradhëmë, mezi munda të ndizja driten. Sahati i xhepit tregonte se ora ishte dy pasmesnate. Rashë me një dhimbje koke dhe u zgjova i çmure. Befas, m'u duk se mugetira e vjeshtës do të thyente shumë e drithës dhe do të vërvshonte në dhëmë, si një mellan dhe do të më mbyste. Nuk po e zotëroja dot veten. Thirra dhe sakaq, më lindi ideja të rendja diku, qoftë edhe te pronari i shtëpisë, që banonte një kat më sipër. Luftoja me vveten, si i çmendur. Mezi arrita ta ndizja zjarrin e sobës. Kur drutë brambulluan dhe ikërciti deriçka, sikur u ndjeva më i lehtësuar. Nëndë në paradhëmë, ku ndeza dritën, gjeta një shishe verë të bardhë, e shtapoz dhe e rrëkëlleva me një frysë. Kjo sikur ma boqi disi frikën, se paku nuk renda tek pronari i shtëpisë, u ktheva pranë sobës, prushi i së cilës më ngrohu këmbë e duar. Pëshpërita: - A s'të thotë, vallë zemra, se më ka gjetur e keqja? Eja, eja, eja!

Por askush nuk erdhë. Zjarri në sobë zhuzburinte, shiu mëte dritatet. Atëherë ndodhi hataja. Nxora nga sirtari i tryezës dorëshkrimin e rëndë të romanit dhe fillova ta digjja. Një pune e veshtirë kjo, sepse letrat e shkruaza nuk merrnin flakë-kollaj. Mezi i grisa fletët, i vuri mbi prush dhe u fryva. Hiri m'i qorroi sytë, flaka mend më mbyti, por fundja s'më bëri gjë. Dhe romanin kundërshtonte me forcë, por ç'ishte nisur, do të bëhej ille ca e nga ca ai nisi të zhdukej. Fjalë të rjohura më pluskonin jura sytë, verdhësia perpinte e papërmbytshme fletët nga

poshitë-lart, e megjithatë fjalet ravigjerozeshin përtëj saj e humbisnin vetëm atëherë kur letra nxihej e kur unë i dërmova më mashë, si i tërbuar.

Ndërkohë, s'di se kush gjërvishi lehtë-lehtë xhamin e dritarës. Zemra më rrahu furishëm, kalla në zjarr fletoren e fundit dhe u turra përfashtu. Basamakët prej qerpiç të shpinin nga bodrumi në obor. Duke gulçuar iu afrova vnapthi portës dhe pyeta zëulët:

- Kush është?

Dhe një zë, zëri i saj, m'u përgjigji.

- Unë...

S'më bie ndërmend si munda ta vërtitja çelësin e ta cilë derën. Sa kaloi pragon, ajo u mbështet e tëra pas krahut tim ushtu, siç qe e lagur dhe flokëshpupurisur. Vetëm një fjalë munda të shqiptoja:

- Ti, ti..., -dhe zëri m'u këpuc e ne shkuam poshitë. Në parashqet e zhveshi pallton dhe, shpejt e shpejt, ne u futëm në dhomën e parë. Duke klithur nibyturazi, ajo qiti nga soba me gishtérinjtë e dorës ato pak fletë, që akoma kishin mbetur pa u djegur. Tymi mbushi dhomën menjëherë, shtypa me këmbë flakët e zjarrit, kurse ajo u plandos në divan dhe qau me dënësë.

Kur u qetësua, i thashë:

- E urrej këtë roman dhe, s'di sepse, më ka hipur një frikë. Edhe i sémurë jam, edhe frikacak jam bërë.

Ajo u çua dhe foli:

- O zot, sa i sémurë që je. E përsë vallë? Veç, dije se unë do të të shpëtoj, po, po, do të të shpëtoj oh.oh...

Këqyra sytë e saj të skuqur nga tymi dhe lotët e dendhur dhe ndjeva frohtiësinë e duarve të saj mbi ballin tim.

- Dhe dije, se unë do të shëroj, po, po, do të të shëroj, - vikati ajo, gjithë duke u ngjeshur pas meje, -dhe ti prapë do ta rishkruash romanin nga e para, së paku të kishim ruajtur një kopje në shtëpinë time.

Ajo kërmisi dhëmbët gjithë inat dhe seç mërmëriti diçka të pakuptueshme. Mandej buzështrënguar zu t'i mbledhët dhe t'i sheshonte fletët e përcëlluara, që me sa më kujtohet, përbënët një kapitull më vete, aty nga mesi i romanit. Këto fletë të

përzhitura, ajo i stivosi tërë kujdes, i mbështollë me letër dhe i lidhi me kordele. Tërë lëvizjet e saja tregonin vendosmëri dhe vetëpërbajtje. Kërkoi e plu një gotë verë e mandej foli me një zë të shtruar:

- Ja sesi paguhet gënjeshtra, ndaj dhe unë s'duhet të gënjej më. Edhe tani mund të më këtu të tij, por dua ta bëj ndryshe këtë punë. S'dua t'i fiksohet në kujtesë se ika dhe e lashë natën, në gjumë. Asnjë të keqë s'më ka bërë ai. E thirrën krejt papritmas, për shkak të një zjarri që kishte rënë në një uzinë. Por ai do të kthehet së shpejti. Të nesërmen në mëngjes do t'i them se dua më tjetër e paskëtaj do të vij e do të më me ty përgjithmonë. Përgjithmonë. Përgjigjmu, a je dakord që të veproj në këtë mënyrë?

- E mjera tij, e mjera, kurrisi s'ë lejoj, - i thashë, për të vetmen arsy, se s'dihet si do të më vejë filli dhe s'më bën temra që të vuash përmua.

- A thua ky të jetë shkaku? - pyeti ajo dhe sytë e saj i afroi më pranë syve të mi.

- Po! Edhe e vë në dyshim!

Ajo u këndell tejmase, m'i hodhi krahët, më përqafoi e më thua:

- Me ty dua të vdes Të nesërmen në mëngjes më ke këtu,

Më është ngulitur e s'më ndahet sjellja e saj e fundit, vendosmëria e syve të saj. Bereta dhe flokët e saj të leshuar nën një fashë drite të paradhomës sime. S'ka si të mos më kujtohet edhe silueta e saj e zezë, te pragu i derës së jashtme, si edhe ajo bohçëja e saj e bardhë.

- Do të të percjelli po kam frikë të kthehem, mandej, vetëm! Iliç mos u tut, duro edhe disa orë, këtë qenë fjalët e saj të fundit.

- Shë-ët! -befas e ndërpren vetveten i sëmuri dhe ngriti gishtin. E paqetë është kjo natë me hënë.

Kur gjithçka u qetësua, mysafiri u kthye dhe njoftoi se në dhomën 120 kishin prurë një pacient të ri, i cili tërë kohën lutej një tia kthenin sërisht kokën.

Të dy bashkëbiseduesit heshtën të shqetësuar e mbas disa qastesh iu kthyen përsëri rrëfimit të këputur në mes. Mysafiri bëri të hapte gojnë, por ajo natë që vërtet e trazuar. Në koridor

ende dëgjoheshin zëri dhe mysafiri zu t'i fliste Ivanit në vesh me zë të ulët, dhe tërë ato që ai rrëfeu, përveç poetit, askush tjetër nuk i dinte, me përashtim të frazës së parë:

- Një çerek ore pas ikjes së saj, s'di se kush trokiti në dritaren time...

I sëmuri seç kishte një brëngë, ndaj dhe i mërmëriti Ivanit po rrëzë veshit. Ngërçi ia përshkonie fytyrën çast për çast. Sytë i lëshonin xixa zemërimi e frike njëherësh. Mysafiri shenjoi me dorë diku në drejtim të hënës, e cila prej kohësh e kishte lënë ballkonin. Dhe vetëm kur së jashtmi s'vinte asnjë zhurmë, mysafiri bëri pak mënjanë nga Ivani, e zu të fliste me zë të lartë:

- Duke u dridhur nga të ftohtit, po rrjaja një natë janari në oborrin tim, po me atë pallto, veç me kopsa të këputura. Pas meje shiheshin përgjë debore, që kishin mbuluar shkurret e jargovanët, e para meje -dritaret e ndriçuara dobët e të zëna nga perdet, iu afrova dritares së parë -muzika e një gramafoni buçiste në dhomë. Dhe këtë e dëgjova me veshë, se për të parë s'pashë gjë me sy. Ndenja aty një copë herë, mandej dola jashtë oborrit në rrugicë, ku tufani po dridhte. Për t'iu shumangur një qeni që m'u ngatërrua nëpër këmbë e më trembi, kalova në anën tjetër të rrugicës. Dy bashkudhëtarët e mi të përhershëm - të ftohtët dhe frika -me çakërdisën fare nga mendtë. S'kisha ku të mbytesha, ndaj s'më mbetej tjetër, veçse të hidhesha nën tramvaj, po në atë rrugicë, në të cilën dilte buharia ime. I kundroja së largu ato kutiza plot dritë e plot akuj mbuluar, e po se largu dëgjoja mes thëllimit, atë kërkellimin e tyre neveritëse. Por ja që s'bëja dot çap, o fqinji im i dashur, se frika më kishte pushtuar çdo qelizë të trupit tim. Dhe si të isha një qen, i tutesha edhe tramvajt. Veç ju suguruj se askush tjetër nuk lëngon më shumë se unë, në tërë atë gjëlinë.

- Gjithsesi, atë edhe mund ta kishit lajmëruar, -thu Ivani me një ndjenjë të thellë përdëllimi ndaj të sëmurit fatkeq, -mandej ajo jua mban edhe paratë, apo jo? Kam bindjen se do t'i ketë ruajtur si-sytë e ballit.

- As që e vë në dyshim, por më duket se s'më kuptuat. Ose, më saktë, mua më ka humbur ajo aftësi përshkruuese e gjëra ve që kam pasur dikur. Ç'është e drejta, nuk ndjej ndonjë

keqardhje të madhe ndaj saj, meqë nuk ia kam nevojën. Ajo tanë do të kishte në dorë një letër nga çmendina. Ç'adresë e llahtarshme! Dhe nga kush do ta merrte atë letër? Nga një i shkalluar! Lerini, lerini shkakatë o miku im. Që t'ia nxijetën? Jo, jo, në asnjë mënyrë! Të vua jë përmua? Jo, jo, kurrë!

Ivani nuk kundërshtoi dot, paksa se i theri në zemër përketë mysafir, që i sfilitur nga një barë kujtmesh ia tundi kryet me kapelën e zezë dhe s'ngurroi të thoshte:

- Ah, e shkretë grua! Sado që kam shpresë se do të më ketë harmuar!

- Po ju mund të sheroheni... - tha Ivani, jo fort i sigurt.

- S'ka shërim përmua, jo, - i tha me gjaktohtësi mysafiri, nuk i zë besë Stravinskit, kur më thotë se do të më kthejë në jetë. Ai përpitet të më ngushëllojë me humorin e tij. Nuk e mohoj, se tanë jam shumë mirë. Po ku e patëm fjalën? Po, tek të ftohtët dhe tek ato tramvajet, që sa s'fluturonin! E dija që kjo klinikë ishte e hapur, ndaj dhe erdha këtu me këmbë, përmes tërë qytetit. Një marrëzi. Jashtë qytetit do të kisha ngrirë, shpëtova falë rastësise. Një kamion ishte ndaluar për shkak të një defekti, mëth katër kilometra larg Moskës. Ju luta shoferit, dhe ai vuri dorën në zemër e më soll në qytet. Vetëm gjishterinjtë e këmbës së majtë m'u kallkanosën. Tanë m'u shënuan. Po bëj katër muaj këtu, ku më duket se nuk është edhe aq keq. Fqinj im i dashur! Njeriu s'duhet të synojë pas planeve të mëdha. A po e kam gabim? Fjala vjen, unë doja t'i bija tërë botës, kryqetërthor. For ja, s'që e thënë dhe nuk ia arrita dot qellimit. Tanë shoh vetëm një rrisk të vogël të këtij rruzulli. Nëbesoj, që ky të jetë rrisku më i mirë i tij, veç ama, edhe aq i keq, nuk është. Ja, stina e verës është në prag të derës dhe në ballkon, sikundër na ka premtuar Praskovja Fjodorovna, së shpejtë do të lulëzojnë të gjitha gjallesat. Netëve hëna do të ndriçojë! Ah, paska perënduar! Po freskobet. Po vjen mesnata. Koha është të nisem.

- Më thoni, ju lutem, se dua të di, si i vajti filli Pilatit dhe Jeshuas - pyeti Ivani.

- Ah, jo, jo! - u përgjigj mysafiri, duke u zmbrapsur i pezmatuar, - atë romanin tim s'mund ta kujtoj pa drithma e m'qetihje në trup. Kurse ai i njohuri juaj nga Patrikana do ta

bënte këtë më mire sesa unë. Faleminderit për bisedën!
Mirupafshim!

Dhe para se të kujtohej Ivani, dera u mbyll me një kuitje të qetë dhe mysafrin u zhduk.

LAVDI GJELIT

Rimski s'pri i mbarimin e protokollit dhe me nerva te tendosura, rendi pér nē kabinetin e tij. U ul pranë tryezës dhe këqyri me sytë e ënjturi ato kartëmonedhat magjike që kishte pérpara. Drejtori finansiar i qe bérë mendja çorbë. Një uturimë ritmike vinte nga jashtë. Si një përrua po vërsborin nē rugë shukuesit nga ndërtesa e Varietesë. Veshët e mprehur nē kulm të drejtorit finansiar rrokën qartazi fishkëllimën e bilbilit të milicit. Dhe kur fishkëllima u përsërit edhe dy tri herë të tjera, drejtori finansiar u bind se nē rugë, me siguri, duhej të kishte ndodhur ndonjë mynixyrë. Mandej ç'qenë ato sokëllima dhe të qeshura kumhuese? Dhe pavarësish se ai s'donte ta pranonte, kjo e keqe, nē një mënyrë a nē një tjetër kishte lidhje me atë shfaqjen e ndyrë të profesorit të magisë së zezë dhe ndihmësve të tij.

Me të vështruar nē dritaren, që dilte nē kopsht, drejtori finansiar ngërdheshi fytyrën dhe nuk mërmëriti, por shkumëzoi:

- Silur ta dija!

Nën dritën e fortë të fenerit të rugës, nē trotuar, aty afér ai ju një zonjë të veshur me këmishë dhe pantallona të shkurtra ngjyrë vjollce, me kapelë nē kokë dhe me një ombrellë nē dorë.

Stretheqark asaj zonje krejt të hutuar, që herë ulë galic e herë nekej te çanta pérpara me vrap, ishte mbledhur një turmë e madhe njerëzish, që ia kallën tmerrin drejtorit finansiar. Pranë asaj zonje po endej i shqetësuar edhe një qytetar, të cilii i kishte ngecur dora nē mëngë dhe s'po e zhvishte dot pardesyne. Kithma dhe gazi shurdhues po vimin edhe nga një pikë tjetër. Grigor Daniloviç ktheu kryet andej nga hyrja e majtë dhe sytë i zonjë një zonjë tjetër me ndërtesa trëndafili. Nga kalldrëmi i rugës ajo këroeu nē trotuar, që të fshihej nē atë hyrje, por ia

preu vrullin mëkeja e shikuesve, që po dilte nga teatri. E gjora ajo, viktimë e mendjelehtësisë dhe e pasionit ndaj petkave, e mashtruar nga firma e Fagotit të poshtët, në ato çaste nuk ëndërronte për asgjë tjetër, përvëçse të çahet dheu dhe ta përpinte të gjallë me tërësi. Një milic rendi ndaj gruas fatkeqe, duke shpuar ajrin me fishkëllima bilbili, e pas tij, vrapuan gjithë shend edhe një trumbë cjeçmoshash. Ishin pikërisht ata që ulërinin dhe gjergjërinin ashtu.

Një karrocier thatanik e mustaqebigë, i ra me kamxhik kalit gëndallë me tërë forcën e krahut dhe ju afrau, duke e zgërdhiri, të zhveshurës së parë.

Rimski i ra kokës me grusht, pështyu dhe u largua nga dritarja. Një valë herë ndenji pas tryezës me veshët jashtë në rrugë. Dalngadalë fishkellimat e bilbilave zunë të platiteshin. Për habinë e Rimskit skandali u shua brenda një kohe të shkurtër.

Ishte çasti të vepronit e të pinte, kësijoj, kupën e përgjegjësisë. Me telefonin e meremetuar gjatë pjesës së tretë të shfajjes, duhej lajmëruar për gjithçka kishte ndodhur, të kérkohej ndihmë, t'i hidhej krejt fajt Lihodejevit, t'i dilte zot vetes e të tjera e të tjera. Ptu, djalli ta marrë! T' tronditut, drejtori financiar dy herë preku dorezën e telefonit dhe s'guxoi më tej. Dhe befas, mes heshtjes prej varri të kabinetit, tringëlloi zilja e po atij telefoni, që bëri që drejtori financiar të dridhej e t'i shkonin djerësë të ftohta. "S'jam në irregull fare nga nervat", mendoi ai dhe ngriti dorezën. Në çast u zmbaps prej saj dhe u bë më i bardhë se letra. Një zë sa i qetë, aq dhe lajkatar e i shthurur fémire, i pëshpëriti që matanë telit:

- Rimski, mos telefono gjékundi, se do ta pësosh keq.

Në dorezë vetëm kaq u tha e mandej heshtën. Një drithërimë ia rrëqethi shtatin drejtorit financiar, që sdi sepse ktheu kryet dhe vështroi dritaren, pas shpinës. Përmes degëve të malla e të gjelbra, të panjës, ai mëtoi hënën tek bariste mes një reje të tejdukshme. Kështu ndjenja e frikës gjithnjë i rritjej e i rritjej.

Më në fund, drejtori financiar sïkcur mori një çikë veten dhe u cuia në këmbë, me kurrizin ndaj dritares me hënë. Për bisedën telefonike, as që mund të bëhet me fjalë e tanë ai vetëm për një gjë vriste mendjen - si t'iu mbahite një çast e më parë nga teatri.

Mprehu veshet: tere ndertesa e teatrit qe kredhur ne nje heshtje te plot. Rimski e ndjeu se ne tere katin e dyte, pervec tij askush tjetër skishte mbetur dhesi te ishte fëmijë, u tmerrua edhe më shumë. Nuk e imaginonte dot, sesi do te capiste korridoreve te zbrazëta e si do te zbriste shkallët, vetëm filloi t'i marrë etshëm nga tavolina ato kartëmonedhat hypnotizuese dhjetërubëlshe, i rrasi ne çantë dhe u kollit që te trimërohej adopak. Nje kollë e ngjirur dhe e dobët. Dhe po ne atë çast lu bë sikur nga hapësira mes derës e dyshemesë depërtoi një kundërmim i rendë kalbësire. Drejtorit finanziar i mizëroi gjithë trupi. Befas, tringëlloi ora, e cila fiksoi, kësosoj mesin e natës. Edhe tringëllima e pafajme e orës, Rimskit iu duk si një gjëmim topi. "Tamam, përnjëmend më erdhë fundi", - tha me vete drejtori finanziar, kur dëgjoi vërtutjen e çelësit ne bravët e derës. Me duart e djersitura dhe te akullta, ai shtrëngoi fort çantën e tij sikur kjo gjërvimë e çelësit ne derë te skishte zgjatur edhe disa minuta, ai do te bërtiste gjer ne kupë te qellit.

Tek e mbramja, dera u dorëzua dhe ne kabinet hyri Varenuhu. Gjunjëprerë, Rimski u plandos ne kolltuk. Mori frysme thelli, buzëqeshi si i nënshtuar dhe tha, kinse, pa e prishur terezinë:

- O zot, sa më trembel!

Kjo ardhje e befasishme e Varenuhës (e kush s'do te qe trembur ne ato rrëtharu) sa e frikësoi, aq edhe e gjëzoi Rimskin. Se paku tanë, ne atë gjendje te ndërë shpirtërore, ai s'do te ishte me fillikat.

- Hajt, fol shpejt, -tha zëdredhur Rimski. - Sqaromë se s'po e marr vesh se ç'po ndodh.

- Më fal, te lutem, iu përgjigji mbyturazi Varenuhu, duke mbyllur derën, - pandeha se kishe ikur.

Gjithnjë me kapelën ne kokë, Varenuhu iu avit ne kolltuku dhe u ul ne anën tjetër te tryezës.

Nje dozë e vogël babie ndjehet ne përgjigjen e Varenuhës, që i ra menjëherë ne sy drejtorit finanziar, ndjeshmëria e të cilit mund te matej edhe me sismografin me te përkryer te botës. Cishte kjo valle? Përse Varenuhu ia behu ne kabinetin e drejtorit finanziar, kur e dinte se aty s'do te gjente njeri? Mandej, nga çdo derë që te ishte futur, ai duhej te ishte ndeshur me ndonjë nga

rojt e natës, të cilet qenë njofuar se Grigor Daniloviçi do të qëndronte deri vonë në kabinetin e vet! Ja dy pika të errëta, që duhej të ndriçoheshin.

Por drejtori financiar nuk u lodi shumë për të gjetur burimin e këtyre anomalive. Gjetkë e kishte hallin,

- Përse nuk telefonove? Nga e shpike këtë "Jaltë"?

- Po ta thashë njëherë, - iu përgjigj administratori, duke ndukur buzët, sikur t'i dhimbte ndonjë dhëmballë, - atë e gjetën në një pjetore të Pushkinos.

- Sikur Pushkino nuk është larg Moskës, apo jo? Po ato telegramet nga Jalta, ç'ishin?

- E ç'Jaltë zeza! Pasi e dehite telegrafistin e Pushkinos, bënин që të dy karagjozllëqe, siç ishin edhe telegramet me shtënimin "Jalta".

- Aha... Aha... E po mirë, mirë... - ia tha Rimski, si me të këngëzuar. Sytë e tij sikur zunë të shkëlqenin me një dritë të verdheme dhe në kokë tu shfaq tabloja festive e largimit të administratorit nga puna.

Çlirim! Një çlirim i shumëpritur i drejtorit financiar nga një fatkeqësi, që në rastin konkret mëshirohej në personin e Lihodejevit. Mos vallë Stepan Bogdanoviçi kërkonte të binte nga shiu në breshë... - Hollësira, - tha Rimski dhe përplasi letërthithësen mbi tryezë.

Dhe Varenuha nisi të rrëfente hollësira. Atje ku e dërgoi drejtori financiar atë e priten menjëherë dhe e dëgjuan me vëmendjen më të madhe. Kuptohet, se askujt nuk i pat shkuar ndërmend se Stepa mund të ishte vërtetë në Jaltë. Aty për aty, u pajtuan të gjithë me hamendjen e Varenuhës, se Lihodejevi ndodhej ne "Jaltë" e Pushkinos.

- Po tani ku është? - pyeti i shqetësuar drejtori financiar.

- E ku mund të jetë gjetkë, përvëçse në dispanserinë e alkoolistëve, - zgërdhiu dhëmbët me shpoti administratori.

- Faleminderit!

Dhe sa më hollë e tirte rrëfimin ky Varenuha aq më shkoqur shpalosej para drejtorit financiar tërë zinxhiri i poshtësive dhe paudhësive të Lihodejevit, një zinxhir ky me halikat njëra më e ndyrë se tjetra. Le të radhisim këtu disa nga proçkat e tij: a s'kishte qenë, vallë, Lihodejevi ai, që kishte kërcyer i dehur me

telegrafistin e trullosur po nga avujt e alkoolit, n'en tingujt e një organete në luadhin mu pari postës së Pushkinos? Që kishte rendur pas disa qytetarëve që këlthisin të tmerruar? Që mend ishte rrahir me bufetierin e "Jaltës?", Që kishte fëlliqur dysbemenë e këtij lokal me qepë të njoma? Që kishte thyer tetë shishe verë të bardhë të markës "Joj Danila"? Që kishte shkatërruar taksimetrin e një vëture – taksi, i cili nuk ka dashur t'u jepet Stepes makinën? Llahtarë!

Në qarqet teatrale Stepa s'nihi aspak si njeri i shenjtë. E megjithati ato që tregoi administratori, kurse si nuk e nderonin. Përkundrazi e turpérönin!

Që pertej tryezës Rimski ia kishte ngulur sytë administratorit e sa më tepër fliste ky, aq më shumë errësoshejshin këta sy. E sa më të gjallë e bënte mësimin e vet administratori, aq më pak besonte drejtori financiar. Dhe kur Varenuha pa se Stepa kishte rënë aq poshtë, sa u grind edhe me ata, që kishin vajtur ta lthenin në Moskë, drejtori financiar u bind përfundimisht, se të jepja tshënit e administratorit s'qenë veçse gënjeshtra me bisht.

As Varenuha e as Stepa s'kishin qenë në Pushkino. Edhe telegrafisti i dehur, edhe shishtet e thyera e tërë gjepurat e tjera, s'qenë vecse trillime dhe sajime.

Sapo drejtori financiar u bind se administratori po e gënjeni, frika sërishtimi i paralizoi tërë gjymtyrët e trupit, madje, në një hop, iu duk se dyshemeja kundërmonte barishte të kalbura kënete. Pa ia hequr për asnjë çast sytë administratorit, tek përpëlqit atje në kolituk me gazetën përparrë, si për t'u mbrojtur nga drita e kaltëreme e abazhurit nbi tryezë, - drejtori financiar mendonte vetëm për një gjë - ç'kuptim, vallë, kishte tërë kjo mesele? Përse, vallë, administratori, i kthyer me aq vonesë, po e gënjeni aq paturpësish, mes zbrazëtisë dhe beshtjes së kësaj ndërtese? Dhe vetëdija e një rrëziku, sa të parnjohur aq edhe të lemerishëm, po fillonte t'ia brente shpirtin drejtorit financiar. Ky e shikonte në sy Varenuhën, dhe se nuk ia degonte fare pallavrat, si dhe hiqej sikur nuk e kuptonte mirë. Se ishte diçka tjetër, me e pasqyregueshme se aventurat e Pushkinos që s'di sepse u shpifën e u triluan e kjo tjetra lidhej me ndryshimet në pamjen e jashtme dhe ne sjelljen e administratorit.

Sado që ai mundohej ta ngjishte sa më tepër strehën e kapeles trëzë vetullave e të maskohej pas gazetës, prapë drejtori financiar mundi t'i zbulonte një vurrate (njollë) goxha të madhe në faqen e djathë, mu pranë hundës. Përveç kësaj, zakonisht i kuq në fytyrë, tanë ai që bëre dylli i verdhë e s'di sepse qafën e kishte mbështjellë me një shall të vjetër vija-vija, megjithëse nata që e nxehi. Dhe gjatë férë asaj kohë që kishte munguar, ai sikur që bëre edhe thithuq, edhe zëri sikur i që bëre me i vrazhdë, edhe sytë sikur i shprehni frikë e dinakëri përzier. Ndaj nuk e teprojmë po të themi se Ivan Savjeljeviç Varenuha kishte ndryshuar si nata me ditën dhe nuk e njihje dor, po të mos e këqyri me vëmendje.

Por drejtori financiar seç kishte një shqetësim tjetër, shumë më të madh, dhe sado që po ia studionte fytyrën administratorit e sado që po shtrydhte trutë e lodhur, prapë s'po rrëmonte dot në shkakun e këtij shqetësimi. Edhe në kolltuk Varenuha sesi rrinte, ashtu, si mbi gjemba. Ja edhe kjo gjë i bëri përshtypje drejtorit financiar.

- Më në fund, ia vunë këmbët në një këpucë dhe e hipën në një makinë, - tha Varenuha, duke vështruar që përtëj gazetës, me dorën mbi vurratën (njollën) e faqes së djathë.

Rimski shtypi, si padashur, butonin e ziles elektrike mbi tryezë e, sakaj, shtangu në pritje. Asnjë përgjigje. Butoni që i vdekur - zilia e prishur.

Drejtori financiar po sillej gjithë dinakëri, çka i dogji Varenuhes. Ky pyeti me ligësi:

- Pse i re ziles?

- Sesi me vajti doru, ashtu kot, vetylët, - u përgjigj mbyturazi drejtori financiar e, në të njëjtën kohë, pyeti me një farë pasiguri: - Ç'ke në fytyrë?

- Nga një tronditje e makinës, me lendoi doreza e denës, - u përgjigji Varenuha, me sytë përdhe.

«Genjen» - tha me vete drejtori financiar dhe, sakaj, sytë iu zgurdulluan, si të një të çmenduri dhe vështrimin e përqendroi mbi mbështetësen e kolltukut.

Mbas kolltukut, në dysheme kryqezoheshin dy hije, njëra më e dendur dhe më e zezë, tjetra më e zhehi dhe më e përhimte. Qartazi dukeshin dyshemesë hija e shpinezës së

kollukut dhe e këmbëkave të tij me majë. Veç po mbi hijen e asnjë shpinëze mungonte hija e kokës së Varenuhes, sikundër nën këmbët e kollukut mungonte hija e këmbëve të administratorit.

„S'bëka hije mbi dhe! „, - mendoi i dëshpëruar Rimski dhe u rrëqeth.

Varenuha rrullooi kryet tinëzisht, nën ndikimin e vështrimit prej të çmenduri të Rimskit, hodhi sytë të shpinëzës së kollukut dhe e pikësi se drejtori financiar e kishte zbuluar. U ngrit nga kolluku (po-të njëjtën gjë e bëri edhe drejtori financiar), u zembraps një hap nga tryeza, me çantën shtënguar në dorë.

„I re në të, i mailkuar! I zgjuar po i zgjuar mbete, - foli Varenuha, duke qeshur me djallëzi. Mandjej papritmas, hoqi për nga dera dhe vuri çelësin në bravë. Drejtori financiar vështroi i pikelluar rrëthetqark dhe iu avit dritares që dilte në kopsht, ku ju ftyrën dhe dorën e një vajze lakuriqe, tek po mundohej të shitynte llozin e sipërm, se i poshtmi që liruar.

Rimskit iu duk sikur drita e abazhurit zu të shuhej dhe tryeza e shkrimit të anohej. I ranë djersë të frohta, veç për fat të mirë e mbloqhi veten, nuk u rrëzua dhe pati aq fuqi sa të pëshpëriste:

„Ndihmë...

Tek po ruante derën. Varenuha hovi lart, po aty ku ishte dhe mbeti në ajër, duke u përkundur për një kohë të gjatë. Me gishterinjtë e përkulur, ai bënte ca nojma në drejtim të Rimskit, shkumëzonte, belbëzonte dhe ia shkelte syrin vajzës përtetë dritares.

Ajo shpejtoi, ndërsa dora e saj që filloj të zgjatet, si të ishte pëq i llistiku, zut t'i mbulohej me një dritë jeshile kuformë! Më në fund, gishterinjtë jeshile të dorës së vdekur, cilën kokëzën e shulit, e vërtitën dbe dritarja u hap tej e tej. Rimski klithi me një lje zëri, mbështetur pas murit dhe me çantën përparrë, si mburojë. E kuptoi se ky qe mbarimi i tij. Vërtet dritarja u hap tej e tej, por në vend të freskise natore dhe të aromës së blireve, në ilhomë teptisi duhura e bodrumit. Evdekura shkeli mbi pezulin e dritares. Rimski dalloj qarri njollë kalbëzimi në krahavarin e tui.

Papritmas, kënga gazmore e një geli erdhë atëkohë nga kopshti, nga ajo ndërtësë e ulët, pas shenjtarisë, ku mbaheshin

edhe shpesë, pjesemarrëse progrimesh të ndryshme. Gjeli zhurmëtar po lajmëronte Moskën për ditën e re që po lindte.

Një zemërim i egër ngërdheshi fytyrën e vajzës, ajo lëshoi zëçjerrë një të sharë, kurse Varenuha piskati dhe ra në dysheme, pranë derës.

Gjeli ia mori edhe një herë lëngës, vajza kërciti dhëmbet, me leshrat e kokës përpjete. Me avazin e tretë të gjelit, ajo u kthye, fluturoi e doli përfashua. Dhe fill pas saj, drejt dritares dhe mbi tryezën e punës fluturoi edhe Varenuha me trupin horizontal, duke na kujtuar, kësicoj, Kupidonin² fluturues.

Një plak me flökët të bardhë si dëbora, pa një qime të zezë në kokë, që para pak kohësh s'pat qenë veçse Rimski, iu afra nxitimthi derës e hapi dhe ngarendi nëpër errësirën e korridorit. Me të dale, ndezi dritën dhe ndriçoi shkallët, ku dhe u rrëzua, sepse iu bë sikur Varenuha nuk butë butë nga lart, mu përmbi kokën e tij.

Rimski zbriti poshtë në holl. Aty roja po flinte në karrige, pranë një kasaforte. Rimski i kaloi pranë në majë të gishtërinjve dhe doli nëpër derën kryesore. Në rrugë u ndje më i lehtësuar. E mbledhi aq shumë vete, sa vuri dorën në kokë dhe e kuptoi se kapelën e kishte lënë në zyrë.

Nuk u kthye ta merrte, rendi nëpër rrugën e gjerë e doli në qoshin përkundruall, afér një kinemaje, ku dhe vagëllonte një dritë e kuqërrëmëtë e ku ai gjeti edhe një taksi.

- Dua të artij trenin e shpejtë të Leningradit. Do të të paguaj mirë, -foli plaku, me dorën në zemër e duke gulçuar.

- Do të shkoj në garazh, - u përgjigj shoferi i bezdisur dhe ktheu kurrizin. Plaku nxori nga çanta pesëdhjetë rabbë dhe ia dha shoferit.

Kaq u desh që vetura të nisej vetëtimthi nëpër unazën Sadovoja. Thinjoshi përkundrej ulur në ndenjëse dhe shikonte në pasqyrën përparrë herë sytë e qeshur të shoferit e herë sytë e tij, të trembur nga frika.

Rimski doli nga makina para stacionit hekurudhor dhe iu drejtua të parit njeri që hasi. Ky ishte me bluzë të bardhë dhe me një numër të shkruar mbi një pllakëzë metalike:

² Ingjelli - i dashurisë (sh.p.)

- Dua të udhëtoj në një vagon të kategorisë së parë, urdhëroni tridhjetë rubla në dorë, - tha ai dhe qiti nga çanta kartëmonedhat, - nëse s'keni, pranoj edhe me një vagon të kategorisë së dytë, fundja edhe një biletë të zakonshme, nuk e kundërshtoi.

Mbas pesë minutash, nga kupola prej xhami e stacionit hukurudhor, u nis treni ekspres, u nis e humbi në errësirë. E së bashku me të humbi edhe Rimski.

ENDRRA E NIKANOR IVANOVIÇIT

Nuk është e vështirë të merret me mend se ai trashaluqiturikuq që e vunë në dhomën nr.119, s'qe veçse Nikanor Ivanoviç Bosi. Para se ta vizitonte Stravinski ai kishte qenë diku gjetkë. Dhe përveç një tryeze shikrimi, një dollapi dhe një divani, asgjë tjetër nuk i kishte ngelur në kujtesë Nikanor Ivanoviçit nga ai vendi tjetër.

Më kot u munduan atje të hynin në bisedë me Nikanor Ivanoviçin. Se kur njeriut i hipën gjaku në kokë dhe është i tronditur shpirtërisht, më tepër të ngatërron sesa të sqaron dhe e sqaron.

Pyetja e parë që ia bënë atje ishte:

- Ju, Nikanor Ivanoviç Bosi jeni kryetari i këshillit të banorëve në pallatin nr.302- bis në Sadovoja?

Nikanor Ivanoviçi qeshi nën hundë dhe u përgjigji

- Që jam Nikanori nuk diskutohet. Ndërsa jam a s'jam kryetar, ende nuk e di.

- A mund të shpreheni më qarqe?

- Se po të kisha qenë tamam kryetar, s'do të isha treguar kaq sylesh. Si mund të jetë përkthyes një zhelan?

- Për kë e keni fjalën?

- Për Korovjevin! Eshtë shtruar këmbékryq në apartamentin nr. 50, Shkruani: Korovjev! Duhet kapur sa më parë! Shkruani: hyrja e gjashtë, - sqaroi Nikanor Ivanoviçi.

- Nga e more valutën? - e pyetën pa të keq Nikanor Ivanoviçin.

- Zoti i gjithëfuqishëm është një dhe i vërtetë, - u përgjigji Nikanor Ivanoviçi, - a lë gjë ai vallë pa parë? Valutën as e njoht dhe as e kam prekur kurrë me dorë. Në ju gënjej, zoti më

ndeshkofitë, se për atje jam nisur e po shkoj, - foli i mallëngjyer Nikanor Ivanoviçi. - Para sovjetike kam marrë, këtë nuk e mohoj. Ama burrë paska qenë edhe ai sekretari ynë, Prolezhnjevi, që atje në këshillin e pallatit të gjithë hajdutë kanë qëlluar. Sidoqoftë, unë për veten time, valutës as që ia njoh bojën!

Iu lutën që të mos tallej, por të deklaronte me përgjegjësi se si kishin përfunduar dollarët në qypin e ventilatorit. Nikanor Ivanoviçi ra në gjunjë, duke u përkundur dhe shtrëngoi nofullat, sikur do t'i përpinte dérrasat e parketit.

- A doni që ta ha dyshemenë me dhëmbë, vetëm që të bindeni se s'jemi përzier me valutë? Dhe sa për Korovjevin, ai është djalli vetë.

E po durimi ka një cak. Ata që ishin ulur në anën tjetër të tryezës iu gërmushën dhe i dhanë të kuptonte se nuk e hanin sapunin për djathë. Ivani brofi në këmbë dhe vuri ulërimën:

- Ja, ja tek është, prapa dollapit... Me pensne!... Po zgërdhohet... Mbajeni! Dezinfektoni dhomën! Nikanor Ivanoviçit i iku gjaku nga ftyra, fërgëlloi i tëri, bëri kryqin në ajet, nisi të vejvinte nëpër

dhomë me një murmurimë lutjeje në gojë dhe së fundi filloj të fliste dhe të sillej tamam si budalla.

Me një të luajtur s'mund të bisedohet. E nxorën jashtë, e mbyllën në një dhomë më vete, ku u qetësua pakëz dhe ku vetëm dremiste dhe lutej.

Veti kuptohet, se edhe në Sadovoja edhe në apartamentin nr. 50 nuk ndenjën pa vajtur.

Banesa në të cilën kanë banuar Berliozi dhe Lihodejevi që ndodhej në Jaltë ishte krejt e zbrazët, ndërsa vullat prej dylli të kuq vareshin rafteve në dhomën e punës. Mandej morën Prolezhnjevin e dëshpëruar e të hutuar me vete dhe shkuau në Sadovoja.

Në mbrëmje Nikanor Ivanoviçin e quan në klinikën e Stravinskit, ku ia dhanë një gjilperë për ta qetësuar dhe vetëm pas orës dyshëdhjetë të natës e zuri gjumi në dhomën nr. 119, një gjumë i trazuar me ofshama të thellia dëshpërimi. Dëlgadalë, dihatja sikur iu normalizua dhe, më në fund, sikur i crrua nga çdo lloj dhimbjeje, se edhe për t'u rrrotulluar,

s'rrullohej më nga një krah në tjetrin. E pas kësaj, hipur mbi flatra ëndrrash, ai iu kthye sërisht përjetimeve të ditës, që sapo kishte perënduar. Ja tek i avitej me pohe e me të një alamet porte të lyer me vërnik, gjithë i shoqëruar nga një grup orkestrantësh më vegla të pranuar muzikore. Befas, tërë suita u ndal nën tingujt solemn të fanfarës. E në këtë e sipër, një zë bubullues i thirrur nga qelli:

- Mirë se vini Nikanor Ivanoviç! Dorëzone valutën!

Nikanor Ivanoviç nuk u besoi syve kur vegoi një megafon para vetes. Mandej, s'di sepse u gjend në një sallë teatri me një tavan si të larë me flori e me ca llampadarë kristali. Një teatër sa i vogël, aq edhe komod, pa një skenë të zbukuruar me perde kafifeje, në sfondin ngjyrë vishnjeje të së cilës yjezonin ca shëmbëllityra të zmadhuara kartëmonedhash ar.

Nikanor Ivanoviç u habit me publikun e asaj sallë teatri, që ishte i téri i sekxit mashkullor, i téri me mjekér dhe i téri ulur dyshemesë, si turqit, asaj dyshemeje rrëshqitëse dhe xixë të pastër. Nën shembullin e këtyre, edhe Nikanor Ivanoviç o ul midis një bullafiqi mjekërkuj dhe një zbehtaku gogolësh. I porsaardhuri nuk ia tërroqi vëmendjen asnjë spektatori.

Në këtë e sipër, tringëllima e butë e një zileje u dëgjuat, dritat e sallës u fikën, për të ndriçuar mandej në një kolltuk dhe me një tryezë, mbi të cilën vetëtintë një zile e artë. Sakaq, aty ia behu, që pripa kulisave, një artist simpatik me smoking dhe me flokë të ndarë me vijë në mes. Ky fërkoj duart dhe iu drejtua publikut me buzën në gaz: - Hë, po trini?

- Po trimë, po trimë, - iu përgjigjën zëri tenorësh e basesh nga salla.

- Hm... - vijoi mendueshëm artisti, - nuk e marr vesh si nuk mërziteni? Tërë njerëzit tani enden rrugëve, duke shijuar vakësinë e diellit pranveror, kurse ju me trini këtu, në këtë sallë të mbyllur. Pse, kaq interesant qenka programi? Le që shijet e njerëzve ndryshojnë, pohoi filozofikisht artisti.

Dhe me një zë të gjëzueshëm ai kumtoi:

- Tani programi do të vazhdojë me Nikanor Ivanoviç Basin, kryetar i këshillit të banorëve të një pallati dhe përgjegjës i një mense dietike. Urdhëroni Nikanor Ivanoviç!

Duartrokitje miqësore, Nikanor Ivanoviç hapi sytë.

Konferensier, me dorën si strehë përmbi ballë, përtu mbrojtur nga dritat, brodhi vështrimin nëpër sallë dhe e ndolli me gisht Nikanor Ivanoviçin, i cili as vëtë nuk e mori vesh sesi u ndodh në skenë.

Ndërkohë që salsa humbi në errësirë, atij i vanë sytë te ca fashua dritash që e shigjetonin nga të gjitha anët.

- Hë, Nikanor Ivanoviç, dorëzoni valutën, që të shkëlgjeni, kësisoj, me shembullin tuaj, - foli me përzemërsi artisti i ri.

- Për zotin, në...

Por ai nuk e mbaroi dot fjalën, se tërë salsa shpërtheu në britma zemërimi. Nikanor Ivanoviçi mbeti si i hutuar.

- Mos deshet të betoheshit që s'keni valutë? - pyeti me të butë drejtuesi i programit. - Skam, jo, - u përgjigji Nikanor Ivanoviç.

- Më falni, se ndofta po e teproj, por vëvetiu lind pyetja: po kush i vuri plot katërqind dollarë në nevojoren e një shëtieple, ku përveç jush dhe bashkëshortes suaj, askush tjetër nuk banon? - pyeti artisti.

- Magjistarët, - tha dikush me ironi, nga salsa e errësuar.

- Sigurisht, që magjistarët, - shtoi me drojë Nikanor Ivanoviç, - në këtë punë nuk është pa gisht ai djall përkthyesi me paritallonat kuti-kuti.

Salla breti sërisht e revoltuar. Pasi u vendos qetësia, artisti u hodhi e tha:

- Me këtë shpjegimin tuaj, Lafonteni mund të stiste një përrallë. Ju paskan hedhur fshehurazi katërqind dollarë! Pyes ju iu sallës, se të gjithë jeni specialistë valute, a i besoni kësaj shukrave?

* Asnjëri prej nesh s'ka valutë, - iu përgjigjën të fyer disa sëra nga salsa, - sidoqoftë. Nikanor Ivanoviçi sikur po rrugëtrohet me këmbët e veta.

- Jam plotësish dakord me ju, - tha me bindje artisti, - veç më lejoni t'ju pyes: ç'mund të fiaket a të lihet, ashtu, fshehurazi?

- Një kopif! - klithi dikush nga salsa.

- Bravo të qofte, - pohoi drejtuesi i programit, një fëmijë i porsulindur, një letër anonime, një trakt, një bombë me sahat dhe mjaft gjëra të tjera të kësaj natyre, veç katërqind dollarë kurrë jo, sepse s'ka budallenj të tillë në botë, që të hedhin në

erë, jo pak por katërqind dollatrë. - Dhe duke iu drejtar Nikanor Ivanoviçit, artisti shtoi i brengosur: - Ma prishët qësin Nikanor Ivanoviç! Kisha pasur shpresa të mëdha tek ju. Për fat të këq, dështruat me numrin tuaj.

Një vërshelli i fortë në salë ndaj Nikanor Ivanoviçit.

- Ai është valutaxhi - klithën në salë. Kosurët e kësaj skote i vuajmë edhe ne.

- Mos e shani, - ndërhyri me të urtë konferencier, - se a do të pendohet për të penduar. Duke u kthyer nzi Nikanor Ivanoviç, - dhe sëtye e kaltër të konferencierit shndriten të perlotur.

Artisti i ra ziles dhe njoftoi me zë të lartë:

- Pesëmbëdhjetë minuti pauzë, maskarenj.

Nikanor Ivanoviç u trondit. Pa pritur e pa kuquar, ai që bëre pjesemarrës i një programi teatral. Mandej salla tu fanit në ëndërr, krejt një errësirë e plotë e mureve vezullonin me shkronja të kuqe fjalët: "Dorëzoni valutën!". Mandj, sipari u hap sërisht dhe konferencien grishi:

- I lutemi Sergei Heraldoviç Dunçilit të urdhërojë në skenë.

Rreth të pesëdhjetave, Dunçili ishte një burrë me një pamje sa të këndshme, aq dhe të ronitur.

- Sergei Heraldoviç, - iu drejtua konferencieri, - keni një muaq e gjysmë që rrini këtu, e gjithë ngulmoni që të mos e dorëzoni valutën e mbetur, ndërkohë që vendit ajo i nevojitet si ujet e paktë. Jeni njeri me kulturë, e ruhatni fort mirë situatën, e megjithatë, s'doni e s'doni të na ndihmoni.

- Mjerisht, me asgjë s mund t'ju ndihmoj, - se s'kam ku ta gjel valutën, - u përgjigj i qetë Dunçili.

- Po gurë të çmuat a keni? - pyti artisti.

- As gurë të çmuat nuk kam.

Artisti vari kryet, ra në mendime, mandej përpoqi shuplakat. Sakaq, çatisi në skenë një mesogrua, veshur me sqimë, pra, me një pallto pa jukë dhe me një kapelë, që i vinte e vogël në kokë. Zonja ngjante e pikelluar dhe Dunçili e kundroi pa iu dredhur qerpiku.

- Kush është kjo zonjë? - pyeti Dunçilin drejtuesi i progamit.

- Ime shoqe, - u përgjigj tërë dinjitet Dunçili, duke vështruar me një farë neverie qafën e gjatë të zonjës.

- Ja perse ju shqetësuam, zonja Dunçil, - iu kthye zonjës konferencieri, - a mund të na thoni, edhe sa valuta ka yt shoq?

- Atëherë ai i dorëzoi të gjitha, - iu përgjigji e emocinuar zonja Dunçil.

- E po, skemi më punë me Sergej Gerardoviçin. Po të doni edhe mund ta braktisni teatrin, Sergej Herardoviç. - Dhe artisti bëri një gjest mbretëror.

Terë pompozitet, Dunçili iu afroia prapaskenës.

- Një minutë - e ndalli konferencieri. - Më lejonin tani që po nthalemi t'ju tregoj edhe një numër nga programi ynë, - dhe sërisht përpoqi shuplakat.

Dhe në skenë doli një bukurisë me fustan balloje dhe me një disk ari në dorë, i rënduar nga një paketë e lidhur me një kordele çokollatash dhe nga ca brilante me vezullime të kaltra, të verdha dhe të kuqe.

Dunçili u zembraps një hap, dyll i verdhë në fytyrë. Salla e jetë shtangu e vuvosur.

- Tetëmbëdhjetë mijë dollarë dhe një gjerdan brilantesh me një vlerë prej dyzet mijë napolonash flori, - deklaroi solemnisht artisti, Sergej Heraldoviç i kishte ruajtur në shtëpinë e dashnores së tij, Ida.

mirësinë të kontribuojë në zbulimin e këtij thesari të vyer, që s'viente një grosby në duart e një privati. Falenderime të përzemërtë, Ida Herkulaçova.

Bukuroshja zbardi dhëmbët dhe përpoqi qepallat e gjata, Dicka e afërt me buzëqeshjen.

- Kurse nën maskën tuaj serioze, - iu kthye artisti Dunçilit, - fshihet një gjeneshtar dhe një merimangë makute. Keni gati një muaj e gjysmë që po na pëleisni buzën me këtë kokëfortësinë tuaj prej idioti. Gremisuni tani në shtëpi dhe qoftë për ju një ndeshkim ai ferr që do t'ju endë bashkëshortja atjenë gjirin e familjes.

Dunçilit iu prenë gjunjët dhe më duket se donte të binte, por sakaj që duar të dhimbura e mbajtën. Në këtë last-perdja e purpurtë u ul dhe të gjithë sa ishin në skenë nuk u dukën më.

Duartrokitje të zjarrita e trandën sallën, para se Njkanor Ivanovicit t'i bëhej sikur dritat e llampadarëve po kacafyteshin me njëra-tjetrën. Dhe kur perdja e zezë u ngrit lart, askush nuk

ishte në skenë, përvëç artistit të vëtmuar. Sërisht breshëri duartrokitjes. Ai u përkul me rderim e ligjëroj:

- Në programin tonë, ky, Duncili luajti rolin e një gomari safi. Dje pata mirakandjen të deklaroj se fshehja e valutës s'është veçse një absurditet. Ju siguroj se askush në asnjë rrëthanc nuk e përdor dot këtë valutë. Ja t'ia vëmë gishtin, qoftë edhe këtij Duncili. Rrogën ai e ka të majme dhe për asgjë s'ka nevojë. Gëzon një apartament të mirekullueshëm dhe një dashnore perrl. Po ja në vend që në bëjë një jetë pa telashë dhe paqësore, të dorëzonte valutën dhe gurët e çmuar, ky kaqol interesaxhi me bilen e tij, s'bëri tjetër, veçse u demaskua botërisht. Hë, sa telashë do të ketë ai, paskëtaj, në familje! A dëshiron kush tjetër të dorëzojë valutë? S'ka. Atëherë na lejoni t'ju prezantoj talentin e njohur dramatik, artistin Sava Potapović Kurolesov, i ftuar posaçërisht në shfaqjen tonë për të luajtur pjesë nga "Kalarësi koprac" i poetit Pushkin.

Kurolesovi s'vonoj të paraqitej në skenë. Ishte një burri shtatgjatë, me kravatë të bardhë:

Pa asnjë hyrje, ai u zyrtua në ftyrë dhe foli me një zë të panatyrshëm, duke vështruar me bisht të syrit atë zilen e artë:

- Si një djalë çapkën që pret të takohet me ndonjë lozorijare bishtdredhur...

Dbe Kurolesovi nisë të dëftente mjaft paudhësira përveten e tij. Nikanor Ivanoviçi dëgjoi sesi para Kurolesovit që përgjunjur një vogëlushje qytare nën pikat e shiut dhe sesi nuk e kishte prekur fare zemrën e ngurtësuar të artistit. Nikanor Ivanoviçi vetëm tani në endërr e mësoi se poeti Pushkin kishte edhe një vepër të atillë për çka autorin e kishte njohur fort mirë dhe se disa herë në ditë pyeste: "Po qiranë e shtëpisë a do ta paguajë ky Pushkini?" ose "Atë llambën e shkallës a e çvindhos ky Pushkini?", "Po nafë a do të blejë ky Pushkini?"

Tani, pasi u njoh me këtë vepër, Nikanor Ivanoviçi u trishtua, përfytyroi atë gruan e përgjunjur, me jetimët në shi dhe, pa dashur mendoi: Megjithatë qenka interesant ky Kurolesov!

Kurse ai, po me zë të lartë, vazhdonte pendesën, gjersa erdhë një çast, që e ngatërhoi përfundimisht Nikanor Ivanoviçin, sepse befas, artisti lu drejtua dikujt që nuk ishte fare në skenë,

ndaj dhë përgjigjet po vetë, duke u pagëzuar herë "sovran", herë baron, herë atë her bir, herë me "ti", e herë me "ju". Nikanor Ivanoviç kuptoi vetëm një gjë, se artisti vdiq nga një vdekje vrastare, duke thirrur "Çelësat! Çelësat!", paskëtaj u shemb në dysheme e tërë kujdes hoqi nga qafa kravatën, duke guquar.

Pasi vdiq, Kurolesov u çua në këmbë, shkundi pluhurin, u shkri në një buzagaz të shtirë dhe la skenën i përcjellë nga disa duartrokitje të mallë. Konferencieri u hodh e foli: Këtu dëgjuam "Kalorësin..." - në një Interpretim të shkëlqyer të Sava Potapoviçit. Ky kalorës shpresonte se nimfat e zhërvjellta do të mblidheshin me një frysë, për të kaluar me të disa orë të këndëshme. Por, siç e shihni, nimfat nuk lu afuan as me vrap e as me ngadalë, gjithashtu edhe muzat nuk i shprehën pikën e mirënjojjes. Ju e patë fundin e tij, e patë si e tundi këmbën për shkak të baules me valutë dhe me gurë të çmuar. Ndaj po ju lajmëroj, se edhe juve ky fat ju përet, në mos edhe më keq, nëse nuk dorëzoni valutën!

Edhe poezia e Pushkinit edhe ligjërimi prozaik i konferencierit, ndofta ndikuau tek ai qytetari në sallë që u çua ille deklaroi:

- Kam unë valutë për të dorëzuar.

- Urdhëroni në skenë! - e grishi njërezisht konferencierin, duke kundruar i përqendruar sallën e errët. Dhe në skenë doli një burrë shtatimët, i cili në bazë të ftyrës dukej i paruar qysht prej tri javësh.

Me falmi, si quheni? Pyeti konferencieri.

- Nikolai Kanavkin, si turpërisht u përgjigjet.

- Gëzohem se tepërmë, qytetari Kanavkin.

- Dua t'i dorëzoj - tha zëulët Kanavkini.

- Sa?

- Mbi një mijë dollarë.

- Të lumi! S'keni më shumë?

Konferencieri e këqyri mu në bebe të syrit Konavkinin, madje Nikanor Ivanoviçit iu duk, për një çast, se drita e syve të tij e përshkoi tej për tej Konavkinin, si të ishte mëzo rentgeni. Shikuesit në sallë mbetën me frysë pezull.

- E besoj! - thirri së fundi artisti dhe, sakaq e shoi

vështrimin. - E besoj, se këta sy nuk gënjejnë. Sa herë ju kam thënë se gahimi juaj kryesor qëndron në faktin se ju nuk e vlerësoni rëndësinë e syve të njeriut. Kupojeni se gjuha mund ta errësojë te vërtetë, kurse sytë - kurrën e kurres! S'thonë kët se sytë janë pasqyra e shpirtit! Zakonisht gjuha e njeriut i është dhënë për të fshehur të vërtetë, kurse sytë - për ta shpalosur këtë të vërtetë.

Fjalët plot pasion të konferencierit, sikur ndikuan pozitivisht në sali. Mandej artisti pyeti Kanavkinin;

- Ku i ke fshehur?
- Te tezja ime, Porojnikova, në rrugën «Preçistenka».
- A, po... Te Klaudia Iliniçna? - Po!
- Ah, po, po, po! Një shtëpi e vogel me kopshtin prapa. Posi, e di, e dit! Po ku i ke fshehur? - Në bodrum.

Artisti përpoqi sërisht shuplakat:

Çështë kjo hata e zezë! - vikati, ati, i revoltuar. - Po atje ato myken nga lagështira! E si mund t'u lihet në dorë valuta këtyre njerëzve? Edhe fëmijët do të ishin treguar më të kujdeshshëm. Artisti e ndjeu se e taproj, ndaj dhe vari kryet si i zënë në faj.

- Paratë, vijoi artisti, duhet të ruhen në bankën e shtetit, mundësishët në mëdise të thata e të signuara që edhe minjë të mos futen dot. Turp, Kanavkin, turp! Se s'je i vogël!

“Ah sikur të çuhej dheu e të më groposte të gjallë!” - i shkoi nëpër mend Kanavkinin, në ato çaste, aq ngushtë e ndjeu veten.

- E po të shkuara, të harruara... - u zbut, befas, artisti dhe shtoi: - që të bëjmë një rrugë e dy punë, besoj se edhe tezja juaj nuk është pa gjë.

Kjo pyetje Konavkinin i ra si bombë. Në sali e teatrit sundoi heshtja.

- Hë, Kanavkin - tha artisti, zbrazu, zbrazu, se ja, në shtë e tu po lexoj se edhe tezja jote nuk është se s'ka valutë. Zbrazu, dhe mos e torturo veten ashtu.

- Ka! - klithi i sigurt Konavkini.

- Të lumtë! - thirri konferencieri.

- Të lumtë! - gjëmoi e tërë salla.

Konferencieri e uroi Kanavkinin, ia shtrëngoi dorën, propozoi ta shpinin gjër në qytet me veturë, së bashku me një

tjetër, nē mënyrë, që ta ftonte, kësicoj, tezen nē shfaqjen e teatrit femëror.

- Po, harrova t'ju pyesja, a dini gjë, se ku e ka fsbehur tezja valutën? - u interesua konferencieri, duke i afruar gjithë edukatë një cigare dhe shkrepsen e ndezur Kanavkinit. Ky mbushi mushkëritë me tym duhani dhe buzëqeshi i brengosur.

- E besoj, e besoj, - u përgjigji po vetë pyetjes artisti, - se kjo cingune plakë jo të nipit, por as vetë djallit s'do t'ia rrëfente kësë. Po le ta provojmë një herë, se mos i zgjojmë ndjenjat njerëzore. Ndofta nē shpirtin e asaj fajdexheshe ende ka mbetur një shkëndijë mirësie. Lamtumirë, Kanavkin!

I luimturuari Kanavkin iku. Artisti pyeti se mos kishte të tjerë që dëshironin të dorëzonin valutë. Heshtje nē vend të përgjigjes.

- Për zotin, më tuhaf njerëz se këta s'më kanë zënë sytë! - foli artisti dhe rrudhi supet. Pas një grime, ai u zhduk nē thellësi të skenës, tej siparit.

Dritat u shuan, një copë herë zotëroi errësira dhe një zë tenori këndoi diku larg:

"Dhe përgje ari dergjen sot, që më takojnë
e s'i marr dot!"

Dhe diku larg, dy herë radhazi, u dëgjuan duartrokitje.

- Në teatrin femëror një grua po e dorëzon valutën e saj, - tha befas ai fqinji mjekërkuq i Nikonor Ivanoviçit dhe pas një ofsharje, shtoi: Eh, unë kam hallin e atyre patokëve të mi nē Lainozov. Se ata patokë, tuftarakë janë për të qenë, veç ama edhe tepër delikatë... Ndaj kam frikë se mos më ngordh... E q'më duhet Pushkini mua, - u ankua mjekërkuqi dhe sërisht pisheretiu.

Dritat verbuese të sallës u ndezën sërisht dhe sakaq Nikonor Ivanoviçit iu faniten nē ëndërr një mori kuzhiniresh që i leptisen krejt papritmas nē sallë nga të gjitha dyert, me skufje të bardha nē kokë, me garuzhde ndër duar, me një kazan dinya me supë dhe me një tezgë plot me rriska buke të zezë. Shikuesit u gjallëruan. Kuzhiniresh, gjithë shënd e verë, endeshin midis adhuruesve të teatrit, duke u mbushur çanakët me supë e duke u shpërndarë copa buke.

- Hani, djema, hani! - bërtisnin kuzhiniresh, dhe dorëzoni

valutën! E pse ta humbisni kohën, duke ndenjur këtu? A po se mos ju plasi barku për këtë lëngëtyrë. Se gjëkundi nuk e gjen rehatinë e shtëpisë.

- Porti, mor babush, ç'më je ngujuar këtu? - iu drejtua Nikanor Ivanoviçit një kuzhinier bullafiq e qafëdem, i cili ishte dha pjetën në të cilën pluskonte vetëm një fije lakre.

- Skam, skam e skam! - britti Nikanor Ivanoviçit me një zë të tmerrshëm. - A e kupton që skam?

- Ske? - e kërcënroi kuzhinieri me një zë basi. - Ske? - ripyeti ai me një zë përkëdhës femire. - Ske jo, - mërmëneni ai i qerësuar, i shndërruar tanimë, në infermieren Praskovja Fjodorovna. Tëre dhëmbshuri, ajo tundi supet e Nikanor Ivanoviçit, që po rënkonte në gjumë. Atëherë kuzhinierët u daravitën dhe teatri, me gjithë perden e skenës u rrashuan në çast. Përmes velit të lotëve Nikanor Ivanoviçit këqyri dhomën e tij në spital dhe dy burra me bluza të bardha. Këta nuk ishin aspak kuzhinierë të shthurur, që u vardiseshin njerëzve me ato këshillat e tyre, por mjetë. Aty qe edhe Preskoya Fjodorovna, që s'mbante në dorë çanakun, por një pjetë me shiringa, të mbuluar me gurzë.

- Po na e morët shpirtin, more, - ankohej pikë e vras Nikanor Ivanoviçit, ndërsa e shponin me gjilpërë, - skam e skam! Pushkini po pati për vete, le ta dorëzojë, se unë skam e skam.

- E po, ske, ske, ske, - e ngushëlloi Proskovja Fjodorovna me atë përzemërsinë e saj. - dhe atje ku skë, skëmerr as perëndia.

Pas gjilpërës Nikanor Ivanoviç sikur u rehatua një çikë dhe na e fjeti, pa u trazuar nga asnjë ëndërr.

Po falë brimave të tij, alarmi u zhvendos në dhomën 120, ku i sëmuri u zgjua dhe nisi të kërkonte kokën e vet si dhe në 118-tën, i sëmuri i së cilës ndukte i vlerosur gishtërinjtë e duarve, e tek vështronë hënën, kujonte të fundmeni natë të hijdhur në jetën e tij, fashën e dritës poshtë derës së qilani, si edhe atë flokët e shpupurisur.

Po falë ndihmës së shpejtë mjetësore, të tronditit rane fashë dhe i zuri gjumi, Ivani u harrua vetëm atëherë kur faqja e lumit zu të pasqyronte zbardhësinë e qieilit, pra më vonë se

te tjerët. Pas ilaçit, trupin ia mbuloi një valë prehjendjellëse, ndërsa koka i përkundëj nën flladin e ngrohtë të dremkës. Edhe atë e zuri gjumi dhe gjëja e fundit që dëgjoi në zhgjëndërr ishin cicërimat mëngjesore të zogjve në pyll. Por edhe ata prajtëri pas pak dhe në tëndërr atij iu përhi dielli, tek po uljej në Golgotën e rrëthuar me roja të dyfishta...

VRASJA

Dielli, tashmë, kishte rënë në Golgotë dhe mali që rrëthuar me roja të dyfishta.

Ajo njësi kavalerie, që ia preu rrugën prokuratorit, aty nga mesdita, doli me trokte portat e Hevronit të qytetit. Rruga tashmë, ishte e hapur. Këmbësoria e kohortës së Kapadokisë i mënjanonte dhe i shtynte grumbullimet e njerëzve, mushkave dhe deveve dhe njësia, duke ecur trokthi çatisi, me pluhurin e bardhë duman, pas vetes, para kryqëzimit, ku puqeshin dy rrugë: ajo e jugut, që të shpinte në Vitlejem dhe ajo e veriperëndimit, që të nxirrte në Jafa. Njësia ktheu përmët në veriperëndim. Po ata këmbesorë të Kapadokisë qenë shpëndare anës së rrugës dhe me kohë kishin pastruar itinerarin nga tërë karvanet që nxitonin të arrinin në festën e Jenuzalemit. Turmë besimtarësh linin çadrat e tyre vija-vija, të ngritura përkohësisht dhe të gjelbëruara dhe vargëzoheshin prapa ushtarëve të Kapadokisë. Pasi përshikoi rrëth një kilometër, njësia ia kaloi kohortës së dytë të Legionit Vëtëtima dhe e para mbërriti rrëzë malit të Golgotës, ku dhe u zbriti kuajve. E ndarë në toga, me urdhër të komandantit, njësia e qarkoi tërë kodrën e ulët, duke lënë të hapur vetëm shtegun që vinte nga Jafa.

Pas një kohë, kodrës iu afroa edhe kohorta e dytë, ecila u ngjith pakëz me lart, duke krijuar, kësicoj, edhe një unazë tjeter.

Më në fund, erdhë edhe centuria, nën komandën e Mark Mivrasësit. Ajo marshonte me dy kolona, përskaj rrugës e, midis tyre shkonte edhe një karrocë, me tre të dënuarit, me ca dërrasa të bardha në qafë, në të cilat që shkruar me dy gjuhë: arameisht dhe greqisht: "Kriminel dhe kryengritës". Një eskortë sekrete e ruante këtë karrocë. Mandej, renditeshin karroca të tjera të

ngarkuara me shtylla të porsafatuara, me litarë me lopata, me kova dhe me sëpata. Në këto karroca qenë edhe gjashtë xhelatë. Pas tyre, centurioni Mark, përgjegjësi i truprojës së tempullit të Jeruzalemit dhe ai njeriu me kapuç në kokë, me të cilin Pilati pati një takim të rrufeshëm në atë dhomën e errësuar të pallatit. Ky procesion kishte një vart ushtarësh me dy mijë kureshtarë, të cilët kurrsesi s'domin ta humbisnin rastin e këtij sehiri interesant. Këtyre kureshtarëve iu bashkuan tanë edhe disa besimtarë, gjithashtu, jo më pak kureshtarë, të cilët askush nuk i pengonte të radhiteshën në bisht të procesionit. Nën kthimut e holla të kasnecëve, që i bënin jehonë asaj që Pilati pat deklaruar në mesditë, procesioni u nis për në Golgotë.

Njësia e kavalerisë i lejoi të gjithë t'i afroheshin rrëthimit të dytë, kurse certuria e dytë lejoi për më lart vetëm ata, që në një mënyrë a në një tjetër, kishin lidhje me këtë ekzekutum dhe mëndaj, duke manovruar me shpejtësi, caktoi një trumbë ushtirësh anës e qark kodrinës, kështu që turma u gjend midis këmbësorisë lart dhe kavalerisë poshtë. Tani ajo mund të shihte ekzekuimin me vdekje vetëm përmes koridorit jo aq të dendur të këmbësorëve.

Procesioni kishte mbi tre orë faqë kodrës, e sado që dielli po falej, vapësia dhe mërzia po sfilisë ushtarët e të dy eskalioneve, të cilët, ashtu siç qenë bërë telef, i mallkonin në shpirt ata të tre kriminelë dhe rebelë dhe mezi çprisnën që të denoheshin sa më parë.

Komandanti i njësise së kavalerisë, ballëdjersitur dhe me lëmishën e bardhe të nxirë po nga djësa, orë e çast shkonte te vendqëndrimi i togës se parë, ku njomte turbinin dhe shuanë etjen me grushtë uji nga një kacek lëkure. Si lehtësohej një çikë, ai largohet e mëndaj sërishtin i binte tutje, tëj asaj rruge të pluhurosur, që të shpinte majë kodrës. Ndërkohë, shpata e gjatë ia rrihte çizmet, me lidhëse prej lëkure. Komandanti synon të bëhet shëmbëlltyrë qëndrese, por i vinte keq për vartësit, ndaj dhe i lejoi t'i ngulnin heshtat në tokë, t'i mbulonin me pelerinat e bardha dhe të stisnin kësicoj, ca lli tendash, që do t'i mbronin sinanët nga zhegu-i pamëshirshëm.

Ushtarët e këputur kishin të drejtë, që i shanin ata rebelë. Prokuratori gaboi në parashikimet e tij, se gjatë kohës së

ekzelutimit, nē Jeruzalemin e urryer, do tē ncidolhrin trazina. Dhe tani, pas katér orësh, midis këmbësorisë lart dhe kavaleri poshtë, nē kundërshtim me sa pritej, s'kishte asnjë këmbë njeriu. Dielli përvëlues e déboi sérishmi turmën nē Jeruzalem. Tej centuriave romake shiheshin vetëm dy qen, që s'di se tē kujt ishin e përsë kishin ardhur aty. Por edhe atë zhegu i kishte leqendisur dhe tani dergieshin gjuhëjashtë, pa e çarë kryet për ca zhapinj shpinëgjelbër, që nre shpëronin mes nxehësisë së shkëmbinjve dhe bimësisë kacavjerrëse. Këto, ndofta, qenë tē vetmet krijesa tē gjalla, që nuk u tuteshin rrezye tē diellit. Askush nuk u ovat t'i nre mbente tē burgosurit as nē Jeruzalemin e përmbytur me ushtarë, as këtu nē kodrën e nrethuar. Turma u kthye, sepse nē téré këtë rit e cizelutimi përmjëmend s'kishte asgjë interesante, kurse atje nē qytet po bëheshin përgatitjet për tē pritur natën e kremitimit tē Pashkeve.

Këmbësoria romake e skalionit tē dytë vuanit më shumë sesa kavaleria. Urthëri i centurionit romak, Mark Mivrasësi, ishte që ushtarët e tij tē qëndronin nē këmbë me heshta ndër duar, pa helmeta nē kokë dhe vetëm kur e kur mund ta freskonin ftyrrën me ca fasha tē lagura me ujë. Vëtë ai, po me një asj fashe, vëç jo tē lagur, po tē thatë, vejvinte pranë grupit tē xhelatëve, me ato shenjat prej sermi nē këmishë, i armatosur me shpatë, me thikë e me téré pajimet përkatëse. Rrezet e diellit sikur nuk e bezësni centurionin, ndërsa mbi shenjën e sermë, as që mund tē hidhje vështrimin, sepse t'i verbonte sytë shkëlqimi i metalit, i cili ngjante sikur po shkrihej nē diell. Ftyra e sakatuar e Markut nuk shprehte as kapijtë, as pakëraqësi dhe dukej sikur centurioni do tē mund tē ectë lështu téré ditën, mandej téré natën e tē nesëmen téré ditën, me një fjalë aq sa do ta donte puna. Ai përherë, ashtu çapiste, me duart mbi brezin e renduar me stringja bakri, duke vështruar me vrashdësi herë shtyllat me tē burgosurit e herë ushtarët dhe, gjithë po me atë moskolkëçarje godiste me majat e çizmeve guralecët ose kocka tē zbardhura nga kohë njerëzish tē vdekur.

Ai njeriu, me kapuç nē koke, kishte qëndruar afër shtyllave dhe tek rrinte ulur, atje, mbi një froni me tre këmbë diç zhgarraviste më tē rrallë nē rërë, me një punekë.

Nuk ishte krejtësisht e vërtetë ajo që u thia se përtëj muri tē

legionarëve s'kishte as edhe një njeri. Atje dikush ndodhej vegse nuk e shihnin të gjithë. Ai s'kishte zënë vend asaj ane prej nga mund të shihet më mirë ekzekutimi, por nga ana veriore atje ku fuqia e kodrës qe e lehtë në të ngjitur e ku bënte qmos të mbabëj gjallë një fik i sémurë, i kapur fort pas një plasantje të thellë të tokës së etur për ujë.

Pikërisht nën atë fik, që pothuajse s'bënte fare hije, kishte zënë vend ai spektatori i vetëm, që megjithatë nuk ishte pjesëmarrës në këtë dénim me vdekje. Ai kishte plot katër orë atje ulur mbi atë gur, pra qyshti prej fillimit. Që të sodiste ekzekutimin, ai s'kishte zgjedhur pozicionin më të mirë, por atë më të keqin. Por edhe s'andejni shiheshin shtyllat, shiheshin edhe dy njolla që shndritin në kraharon e centurionit dhe qjo qe e mjaftueshme për një njeri që donte të mbetej pothuajse pa u vënë re dhe të mos e mërziste askush.

Veç para katër orësh, në fillim të ceremonisë së ekzekutimit ky njeri sillej krejt ndrysbe dhe mund të mos e virite re askush.

Dhe vetëm kur processoni arriti majë kodrës, ai dhe u duk përshtatë parë, kinse çatisi aty me vonesë. Mezi mbushej me frymë dhe nuk ecte, por vraponte faqes së kodrës, e, kur vërejtja para vates shtegun e mbyllur, u shti sikur nuk i kuptonte britmat e prera të ushtarëve, dhe bëri një përpjekje naivë për të çarë gjë te vendi i ekzekutimit, ku të burgosurit po i zbritnin nga karrocat. Për këtë ai mori edhe një goditje të rëndë në kraharon me majën e topitur të beshës dhe u largua nga ushtarët, duke lëshuar jo nga dhimbja, por nga dëshpërimi në legionarin, që e goditi, ai e përfshiu me një vështrim të turbulit dhe krejt moskokçatës ndaj gjithçkaje, si një njeri i pandjeshëm ndaj dhimbjeve fizike.

Duke u kollitur dhe me dorën në kraharon, i ri qark kodrës me mendimin se mos gjente diku ndonjë të çarë. Po, tanimë, qe vose, zretë qe mbyllur. Dhe i murrëtyer nga inati e hidhërimi, ai u detyrua t'i ndërpriste përcapjet për të depërtuar gjë te karrocat, prej nga kishin filluar t'i shkarkonin shtyllat. Këto përpjekje s'do të sillnin asgjë, përvëç, ndofta, arrestimit, se arrestimi asaj dite s'hynte fare në planet e tij.

Tani, ulur atje mbi një gur, ky mjekëzzi, me sy të skucur nga dielli dhe pagjumësia, nuk e fshihe dot brengosjen. Herë

pshëritinte e, gjoksit të zbuluar plot mbresa heshtash, një djersë e zezë i kullonte e herë sodiste qellin, ku tre huta plevasnin me parandjenjën e një preje të shpejtë e herë tjetër ngulte vështrimin e pashpresë në tokën e verdhë, mbi ndonjë kafkë të copëtar qeni apo mbi ndonjë hardhucë, që erdej atypari. Ai njeri vuante aq shumë, sa nuk i trihej pa folur me vvetveten.

- Unë jam budalla! - mërmëriti ai, duke u përkundur i sekëlldisur mbi gur e duke çjerrë me thonj gjoksin e nxirë. - unë jam më budalla sesa një grua mendjelehtë, unë s'jum veçse një frikacak dbe një ndyrësirë.

Al heshti lryevarur. Piu diss gjënjëka uji të ngrohtë nga një pagur lekure dbe sikur u këndell disi dhe kapte herë thikën në brez e herë pergamenën para-vetes, përbri një kallami e një shishëze tushi.

Në këtë pergamenë qenë hedhur këto shënimë:

"Rendin, rendin minutat dhe unë Levi Mateu ndodhem në Golgota dbe vdekjen s'po e shoh të vije!"

"Dielli po perëndon dhe vdekja s'duket gjëkundi"

Tani Levi Mateu shkroi i deshpëruar me kallamin e mprehtë edhe këto fjalë:

"O Zot! Përse e ke marrë inat? Çoja, çoja vdekjen!"

Mandej zu të qante dhe të gërvishë sërishtë me thonj krahurotin. Shkaku i deshpërimit të Mateut ishte dështimi i tmerrshëm i Jeshuas. S'që e vogël hataja që e kishte zënë atë dhe Jeshuan. Dhe, veç asaj, ai kishte bërë një gabim të rëndë, që nuk ia falte vetes. Pardje, Levi me Jeshuan kishin qenë mysafrë në Vitagjë, afér Jerusalemit, te një kopshtar, të cilit i pëlqenin tejmase predikimet e Jeshuas. Tërë mëngjesin të dy mysafrët e ndihmuin të zotin e shtëpisë, duke i punuar kopshtin dhe ndaj mbrëmjes, u bënë gati të niseshin për në Jerusalem. Por Jeshua-s'di se pse u ngjit e tha se kishte një punë të ngushthme në qytet, për ku dhe u nis vetëm filli, aty nga dreka. Ja, pra, ky dhe ishte gabimi i parë i Levi Mateut. Përse, përse ai e lejoi shokun e tij të merrë fillikat gjithë atë rrugë? Në mbrëmje Mateu s'mundi të nisej për në Jerusalem. Krejt papritmas, një dhimbje e tmerrshme e mposhti. Zu të fërgellonte, i digjej flakë tërë trupi, i dridheshin

nofullat dhe, çdo çast, kërkonte ujë të pinte. Ai u dogj në plevicën e kopshtarit, gjer të premten në mëngjes kur sëmundja, ashtu siç e kishte mbérthyer, po aq papritur edhe e kishte lënë. Me një parandjenjë ogurzezë në zemër, ai u përshtëdet me kopshtarin dhe mori rrugën e Jerusalemit. Atje u bind se parandjenja nuk e kishte mashtuar. Gjëma kishte ndodhur. Mes turmës Mateu e dëgjoi prokuratorin tek po e shpalte dënimin.

Kur të dënuarit po i shpinin majë kodrës, Levi Mateu rendi pranë ushtarëve dhe u mundua, gjithë pa u vënë re, t'i jepte të kuptonte Jeshuas, se ai, Mateu, ishte aty së hashku me të, se s'po e braktiste tanë për në banesën e fundit dhe se po i lutej Zotit, që Jeshua të përfundonte sa më parë në kthetrat e vdekjes. Por Jeshua, shikonte diku larg, andej nga po i shpinin dhe s'kishte si t'i binte në sy Levi.

Dhe ja, kur procesioni kishte përshtuar një gjysmë verste rrugë, Mateut, të shtyrë prej turmës mu pranë ushtarëve, i shkrepit një mendim sa i thjeshtë, aq edhe gjenial. Si njeri i mëmbyer që ishte, përnjëherësh za të mallkonte veten pse nuk i kishte lindur më parë ky mendim. Mes ushtarëve kishte edhe boshllëqo të theksuar. Me një shkakthësi të rrallë mund të depërtonte i përkulur midis dy legionarëve, të arrije gjer te karroca e të hovje brenda. Atëherë Jeshua do të shpëtonte nga mundimet. Vetëm një çast do të mjaftonte që Jeshuasit t'i ngulej thika në shpinë dhe t'i bërtisje: "Jeshua! Po të shpëtoj dhe po vij me ty, jam unë, Mateu, i vetmi nxënësi yti besnik!"

Dhe, nëse zotidota bekonte, duke i dhuruar vetëm një çast të lire, mund të arrinte t'ia hiqte edhe vetes, për t'i shpëtuar, kësicoj, vdekjes në shtyllë. Sado që për këtë të fundit, Mateu, ky ish-targamblehdhës, nuk e çante kokën. Nuk i bëhej vonë se do të vdiste. Dëshira e tij e vetme ishte që Jeshua, i cili askujt nuk i kishte bërë një të keqë, të mos vuante.

Plani që mjaft i mirë, por ç'e do se Mateu s'kishte as thikë, e as një kacidhe në xhep. Tejet i zemëruar me vetyeten, Mateu çau përmes turmës dhe u kthye në qytet me shpejtësinë më të madhe, me mendimin e fiksuar, të gjente me çdo kusht një thikë dhe ta arrinte procesionin pikërisht në kohën e duhur.

Gjer te portat e qytetit ai rendi duke gjarpëruar mes morisë së karvanëve, dhe, në këtë e sipër, në anën e majtë, ka zuri syni

derën e hapur të një dyqani buke. Priti një copë herë sa ta mbledhët veten pas atij vrapi mi të gjatë, mandej hyrë rëndë-rëndë në dyqan, përshtëndetë shitësen dhe iu lut fi jepte një karvele nga rafti i sipërm, e cila s'di sepse i pëlqeu më tepër nga të tjerat dhe kurajë ktheu kurrizin t'ia plotësonte dëshirën, ai, pa u ndier, përlau fët e fët nga banaku atë që aq shumë i nevojitej - një thikë buke të gjatë, të imprekunur si brisk rroje dhe, aty për aty, doli jashtë si veriu. Mbas disa minutash ai u gjend sërisht në rrugen e Jafës. Veç procesioni s'po dukej gjekundi. Fugoi. Herë pas here detyrohej të plandosej mes pluhurit të rrugës dhe të qëndronte ashtu, pa lëvizur, sa të çlodhej. Ata që udhëtonin për në Jerusalem, këmbësorë apo kalorës, çuditeshin tek e shihnin, të shtrirë në mes të rrugës, atë njeri. Dhe tek dergjët ashtu, ai dëgjonte zemrën, që i trihte jo vetëm krahasorit, por edhe tëmthave, edhe veshëve. Mandej ai brofte në këmbë dhe vazhdonte të bariste; gjithnjë me ngadalë e me ngadalë. Procesionin e gjatë me një bisht pluhuri, ai e mëtoi vetëm kur e sosi kodrës.

- Zot, o zot! - rënkoj Mateu, duke e kuptuar se po vonohej.

Dhe vërtet qe vonuar. Ekzekutimi kishte nisur qysh para katër orësh. Mateu u bë si i xhindosur. Flaku përdhe thikën e vjedhur kot së kati, shkelli me këmbë paguren e ujtit (e të vdes nga etja, - mërmëriti), hoqi kapelën nga koka, zu të shkulte floket e trallë e të nëmte veten, të ulërinte, të pështyntë, të shante të emën e të atin, që kishin nxjerë në jetë një budalla e shkuar budallair.

Po cilin kanë ndihmuar betimet dhe sharjet që ta ndihmonin edhe atë? Ai shtrëngoi grushtet kockë e lëkurë, picërroi sytë e kundroi qellin e diellin bashkë, atë diell që po shkiste poshtë e më poshtë, duke tërhusur hijet, tek po largohej për të rënë në detin Mesdhe dhe iu lut Zotit që të stiste sa më parë që të ishte e mundur ndonjë çudi për tu çuditur. Ai i kërkoi Zotit që t'ia merrte një çast e më parë jetën Jeshuas.

Celi sytë dhe u bind se asnjë s'kishte ndryshuar në bregjore, vetëm se ato njollat nuk vezullonin më në gjoksin e centurionit. Rrezet e diellit po ua digjnin shpinën të dënuarve me vdekje, me fytyrat ndaj Jerusalemit. Atëherë, Mateu thirri:

- Mallkuar qofsh, o zot! Ti je shurdhi - briti Mateu. - Ndryshe

do më kishte dëgjuar dhe menjherë do ta kishte vrarë Jeshuan. U binda në padrejtësinë tënde, ndaj s'të besoj më, - klithi ai me zë të ngjirur.

Mateu priste sypulitur të shkreppte një rrufe qillit dhe ta digjte atë vetë me tërë rruba. Sigurisht, që kjo skishte si të ndodhite. E pikë e vret, ai vazhdoi të shante e të fyente qillin. Ai thirri e tha se ishte i dëshpëruar, se ka edhe zota, edhe besime të tjera. Po, një tjetër zot këtë s'do ta lejonte kurrë, s'do të lejonte që një rjeri si Jeshua të përvëlohej në diell, i lidhur pas shtyllës.

- Gabova! - vikati Mateu krejtë ngjirur. - Ti je perëndi e së keqes. Ose sytë t'i ka njegulluar tymi i teinjanicave të tempullit dhe veshët s'të dëgjojnë veçse lutjet e priftërinjve. Ti, jo, s'je zot i plotfuqishëm! Ti je një zot i zil Mallkuar qofsh, o zot i rebelëve, që je shpirti dhe mbrojtësi i tyre!

Sakaq, diç i fryu në fytyrë e diç i fëshfëriti nëpër këmbë ishtargamblehdhësit Prapë fryu. Mateu hapi sytë e pa se gjithçka në botë kishte ndryshuar, o nën ndikimin e nëmave të tij, o për shikak të ndonjë force tjetër. Dielli qe shuar, pa sosur gjë buzë detit, ku mbytej mbrëmje përmbrëmje. Vendin e tij në qill e kishte zënë një re shtrëngate, që gjithë nxihet e nxihet. Një re e çanësuar, me një shirit shkurne të bardhë e me barkun e verdhëremë. Një e re, që hungëronte e që herë pas here lëshonte ca fije të përflokura. Ajo erë e befasishme kishte mbuluar me pluhur rrugën e Jafës, luginën e varfër të Hionës dhe tendat e besimtarëve. A do të sillte, vallë, ndonjë ndryshim në fatin e Jeshuasë kjo shtrëngatë? Ja ç'e brente tanë Mateun. Dhe, ndërkaq, ai zu të lutej që shtyllën e Jeshuas ta shkrumbonte ndonjë shigjetë rrufeje. Ai vështroi anën e lthjellë të qillit, ende papërpire nga reja e zezë, siluetat e hutave, që ngarendnën pëti bishtnuar resë se zezë. Mateu mendoi i penduar se kishte gabuar rëndë që kishte mallkuar zotin. Tanë ai s'do ta dëgjonte.

Për një çast, përqendroi vështrimin mbi regjimentin e kavalierisë. Të gjitha shenjat rrëfenin se ajo njësi ushtarakë po nisej përmugë. Me dorën strehë në ballë përtu' mbrojtur nga dielli, ai gjithë vriste mendjen të gjente shkakun e kësaj shpërnguljeje. Pakëz më lart, vegoi një figurë me një pelerinë të purpurtë që po ngjitej për në sheshin e ekzekutimit. Dhe, sakaq, parandjenja e fundit të hershëm ia ngrohu zemrën ish-

targamblehdhësit. Ai që po i ngjitej kodrës në orën e pestë të vuajtjeve të rebelëve ishte komandanti i kohortës, që kishte ardhur nga Jerusalemi, së bashku me ordinancën e tij. Me një nojmë të Markut, rrathi i ushtarëve u këput dhe centurioni e nderoi tribunin. Ky e hoqi mënjanë Markun dhe diç i tha me zë të ulët. Centurioni nderoi sërisht e mori për nga grupi i xhelatëve, ulur mbi ca gurë, pranë shtyllave. Kurse tribuni iu drejtua atij, që po rrinte në atë froni me tre këmbë, i cili u ngrit tërë mirësjellje dhe i doli përparrë të porsaardhurit. Tribuni diç i pëshpëriti edhe këtij e, mandej, që të dy iu avitën shtyllave, së toku me përgjegjesin e rojave të tempollit.

Marku i vëngëroi me ndrojtje kur pa disa lecka të pista hedhur aty pranë shtyllave. Para pak kohësh ato kishin qenë veshjet e rebelëve, që xhelatët s'kishin pranuar t'i merrnin. Mandej Marku urdhëroi dy xhelatë:

- Pas meje!

Një këngë e ngirur dhe e pakuptimtë jehoi nga shtylla më e afërt, ku që varur Hestasi, i cili në orën e tretë të dënimit që çmendur nga mizat dhe dielli dhe tanë ia kishte marrë shtruar një këngë kushtuar rrushit. Sa herë e tundte me më të mallë kokën, e mbështjellë me çallm, mizat i lirgoheshin me përtesë nga fytyra për t'u kthyer sërisht mbas disa çastesh.

Në shtyllën e dytë Dismagi vuante më shumë se dy të tjerët, sepse nuk e kishte humbur vetëdijen. Edhe ai e lëvizte kokën shpesh e më shpesh, herë djathtas e herë majtas, në mënyrë që të prekte me supet majën e veshit. Më tepër se dy të tjerëve, fati i buzëqeshi Jeshuas. Atij i ra të fikët qysh në orën e parë të dënimit e mandej humbi në killapi me kryet vaisur pas çalmës së mbështjellë. Mizat dhe zekthat e kishin mbuluar të tèrin dhe fytyra i qe shndërruar, kësicoj, në një maskë të zezë lëvizëse. Brinjeve, barkut dhe nëri sqetulla i qenë ngulur ca zektha të majme dhe i thithrin trupin e verdhë e të lakuqitë.

Duke iu bindur urdhrit të burrit me kapuc, njëri nga xhelatët mori heshtën, kurse tjetri aviti pranë shtyllës kovën dhe sfungjerin. Xhelati i pari ngriti heshtën dhe zu t'i binte Jeshuat të lidhur pas një trau tërthorshtyllës, kur në njëren e kur në tjetren dorë. Kurmi brinjëdale u drodh, me njëtin skaj të heshtës, xhelati i ra barkut. Atëherë Jeshuai çoi kryet dhe, sakaq, mizat

zukatën dhe i zbuluan fytyrën panë sytë e fryrë dhe të enjtur nga dhimbjet, një fytyrë, tanimë, krejt të panojohur.

Ha-Nozri shqiti kapakët e syve dhe vështroi poshtë. Ata sytë e tij, zakonisht të kthjellët, tani qenë bërë të turbullt.

- Ha-Nozri - tha xhelati.

Ha-Nozri hapi buzët e pjekura dhe u përgjigj me zërin e ngjirur të një rebeli:

- Ç'do? Pse m'u afrove?

- Pë -tha xhelati duke i avitur Jeshuas sfungjerin e ngjinjur me ujë vënë në majë të heshtës. Rebeli iu ngjit sfungjerit dhe zu t'i thithët etshëm lagështirën. Nga shtylla fqinje u dëgjua zëri i Dismasit:

- Kjo nuk është e drejtë. Edhe unë një rebel si ai jam.

Dismasi u tendos, por s'mundi të lëvizte, ashtu siç që i lidhur në tri vënde pas traut tërthortë shtylles. Një re pluhuri errësori për disa çaste sheshin e ekzekutimit. Në këtë e sipër, centurioni vërejtë:

- Pa fjalë, andej nga shtylla e dyte!

Dismasi heshai. Jeshua iu shkëput sfungjerit e foli me një zë të gjerrë:

- Jepi edhe atij të pije.

Sa do të deshte Jeshua që zëri i tij të tingëllonte i émbël dhe bindës.

Errësira po dyndej me tërsëllimë. Një re e zezë, pasi kishte mbuluar gjysmën e qiellit, tani po merrte vrull drejt Jerusalemit. Ca re të bardha vorbullonin përparrë saj, të mbarsura me shi e vëtëtima. Një shkrepëtimë rrufeje ndriti majë kodrës. Xhelati e boqi sfungjerin nga heshta.

- Lavdi hegemonisë!, mëshirshem mëmérëti solemnisht ai dhe, pa u ndier, ia nguli heshtën Jeshuait mu në zemër. Ky u drollt dhe bërbëli:

- Hegemon...

Gjaku i vrujoi nëpër bark, nofulla e poshtme i fergëlloi dhe koça iu rrëzua mbi kraharor. Shkrepëtima u përsërit. Ndërkaj, xhelati i dha ujë edhe e vrua Dismasin, duke shqiptuar fjalët:

- Lavdi hegemonit!

Mandej xhelati iu qas Hestazit të lajthitur. Ky u tremb. Veç kur sfungjeri i ciku buzët, ai i nguli dhëmbet dhe prajti

menjëherë. Mbas disa sekondash edhe trupi i tij u lëvar, aq sa e lejonte litari me të cilin qe lidhur njeriu me kapuç në kokë nuk i ndahej xhelatit dhe centurionit e pas kësaj treshe, çapiste përgjegjësi i rojës së tempullit. Njeriu me kapuç ndali te shtylla e parë i këqyn me vëmendje Jeshuan e përgjakur, me dorën e bardhë ia preku shputën e këmbës dhe u tha shoqëruesve:

- Paska vdekur!

Edhe te të dy shtyllat e tjera po këto fjalë tha. Pas kësaj, tribuni ia bëri një shenjë centurionit. Tërë ajo suitë, tok me njeriuun me kapuç në kokë, e li majën e kodrës dhe zhriti poshtë. Vetërimat brazdorin qellin e zi. Klithma e centurionit "Nisuni!" humbi në shungallimën që pasoi. Ushtarët e gëzuar zunë të vraporin, duke vënë helmetat në kokë. Errësira mbuloi Jerusalëmin. Rrebeshtia dha papritmas dhe i zuri centuriet në mes të rrugës. Shiu qe aq i vrullshëm, sa prapa ushtarëve që nxitorin e shkisnin nëpër tokën e lagur për të sosur sa më shpejt në rrugën e sheshtë, gurgullorin e shkumëzonin rrëketë e ujët.

Kavaleria qe nisur për në Jerusalem. Ja tek dukej përmes velit të shiut. Mbas disa minutash, në atë perzierje shiu, zjarri e gjëmimi, lart mbi kodër, vetëm një tjetri kishte imbetur. Duke tundur jo më kot thikën, herë në këmbë e herë barkas, ai mezi arriti gjer te shtyllat. Kur humbiste në mjergullën e dendur e kur ndriçohej nga një dritë e zbehtë drithëruese, me këmbët që i llokoçtin në ujë, u ul para Jeshuas dhe i preu litarin që i kishte lidhur këmbë e duar. Trupi i lagur dhe i zhveshur i Jeshuas ra përbimi Mateun dhe që të dy ranë përdhe. Mateu u mat ta merrte në krahë, por një mendim e detyroi të vepronë ndryshe. E la aty trupin pa jetë të Jeshuasë dhe vajti e preu litarët që kishin imberthyer pas shtyllave dy rebelët e tjerë. Toku u rëndua edhe me dy kufoma më tepër.

Pas disa minutash, majë bregores, kishin ngelur vetëm tri shtyllat fillikate dhe dy kufoma, që gjithë rritheshin dhe mukulliseshin nën vorbuq e ujt të shiut.

As Levi e as kufoma e Jeshuas nuk ishin majë kodrës në atë kohë.

NJË DITË E SHQËTESUAR

Të premten në mëngjes pas një shfaqjeje të mallkuar, të gjithë nëpunësit e pranishëm të Varietës: kryellogaritari, Vasili Stepanoviç Lastočkin, dy ligaritare, tri daktilografe, dy arkëtarë, kortierët, kontrolluesat e biletave dhe pastrueset, në vend që të trinin në krye të detyrës, kishin dalë e bënë sehir nga dritaret me pamje nga rruga "Sadovoja" radhën e gjatë të njerëzve, para godinës së teatrit. Në atë radhë, bisht i së cilës hollohej në sheshin e Kudrinit, bini në sy një dhjetë matrapazë biletash, të mërrijohur në tërë jetën teatrale të Moskës.

Shqetësimi i njerëzve në radhë tërhiqte vëmendjen e qytetarëve të shumtë, që kalorin aty pari. Ngjarjet e shfaqjes së dhëshme aty përfiteshin me zë të lartë. Kryellogaritari, Vasili Stepanoviç, u trondit së tepërm, sidomos, kur kontrollorët e biletave përmendën dhe ato gratë, që kishin dalë rrugëve veshur si mos më keq. Si nëpunës më i vjetër i atij institucion artistik, lipsej, që diç të ndërmerite. Në orën dhjetë të mëngjesit, radha që priste padurimthi shitjen e biletave, u zgjat aq shumë, sa i vajti ne vesh milicisë. Me një shpejtësi të rrufeshme aty çatisën patulla këmbësori dhe kavalerie, të cilat, sidoqoftë, vunë një fuqë rregulli. Por edhe i urtuar, ky gjarpët një kilometër i gjatë, prapë përfaqësonte në vetvete një tundim të madh dhe i la jumend qytetarët e Sadovojës.

Kjo dukej së jashtëmi, por edhe brenda në Variete puna nuk shikonte në rregull. Qysh herët në mëngjes kërcitën telefonat në kabinetet e Lihodejevit, të Rëmës, të Varenujës, në zyrën e llogarisë dhe në biletari. As Vasil Stepanoviç e askush tjetër s'dinin si t'u përgjigjeshin pyetjeve telefonike se ku gjendeshin Lihodejevi, Rëmë dhe Varenuja.

Një zonjë e nervozuar kërkoi Rimskin në telefon. E këshilluan të lidhej me të shoqen, se mos e ndihmon. Nga ana tjetër e telit u dëgjuan ngashërrima dhe sqarimi se ajo ishte e shoqja, e se Rimski s'gjendej gjëkundi. S'po e merite vesh qeni të zotin. Pastruesja u dëfteu të gjithëve se, kur kishte vajtur të fshinte në kabinetin e drejtorit financiar, derën e kishte gjetur të hapur tej e tej, dritën ndezur, xhamin e dritares që dilte në kopsht të thyer, një kolltuk të përbysur dhe pa ojeri brenda.

Në orën njëmbëdhjetë në Variete ia behu zonja Rimski. Ajo dënestë dhe ndukte gjishtërinjë e duarve. Vasili Stepanoviç e humbi fare toruan dhe s'dinte ç'këshillë t'i jepte. Kurse në orën njëmbëdhjetë e gjysmë, teptisi milicia me pyetjen e saj plotësi-ha të ligjishme.

- A mund të na thoni se ç'po ndodhë këtu?

- Nëpunësit e tjerë u strukën. Vetëm Stepanoviç u vuri gjoksin ruajtësve të rendit, duke i quajtur gjërat me emrat e tyre. Ai pranoi se drejtuesit e Varietesë, pra, drejtori, drejtori i financës dhe administratori ishin zhdukur dhe s'dihej se ku ndodheshin, se pas shfaqjes së djeshme konferencierin e kishin shpurë në spitalin psikiatrik dhe se shfaqja e djeshme kishte qenë përmjëmend një shfaqje skandaloze.

Gjithsesi, zonjën Rimski të përqarë e qetësuan dhe e nisen në shtëpinë e saj. Thëniet e pastrueses u bënë objekt thashethemesh. Nëpunësit u porositen, që t'i linin llafet dhe të merreshin me punën e tyre. Mbas një farë kohe, në teatrin e Varietesë erdhë policia, me një qen veshmprehtë, muskuloz, në ngjyrën e hirit të cigares e me ca sy jashitëzakonisht të mëncur. Nëpunësit e Varietesë pëshpërtinët e thoshin se ai qen s'ishte askush tjetër, veçse i famshimi Tuzbulen. Dhe vërtet ai ishte. Sjellja e tij i la të gjithë gojëhapur. Me të hyrë në kabinetin e drejtorit financiar, Tuzbuleni angulliu, duke zbuluar ca çataj të verdhe, që të kallnin datën, mandej u shtri barkas e me një shprehje pikëllimi e tërbimi në sy, zu të zvarritë gjer te dritarja me xham të thyer. Aty edhe donte, edhe s'donte të rrinte. Qenin e nxorën nga kabineti në holl e, s'andejmi ai doli në rrugë përmes hyrjes kryesore dhe i shpuri shoqërueshit e vet gjer te stacioni i taksive. Aty humbisen gjurmët, që ai ndiqte. Pas kësaj, Tuzbulenin e larguan fare.

Hetuesia e vendossi selinë e saj në kabinetin e Varenuhes, ku dhe filloj r'i thërriste një nga një një atë nëpunësit e Varietësë, që kishin qenë dëshmitarë në ndodhjen e djeshtme. Duhet thënë se hetuesia u detyrua të ndeshej orë e çast me vështirësi të paparashikuara. Fija aty këpucëj e aty ngjitej sërisht.

A qenë varur afishet? Po. Veç gjatë natës mbi to ishin varur të tjera dhe tanj s'gjeje një për be. Po magjistari nga kishte ardhur? Askush nuk e dinte. A pati ndonjë kontratë me të?

- Sipas të gjitha gjasave, po, - u përgjigj i shqetësuar Vasili Stepanoviçi.

- Po kontrata a duhej të kalonte, medoemos, nëpërmjet zyrës së llogarisë?

- Patjetër, - u përgjigj singerisht Vasili Stepanoviçi.

- Po ku e keni, pra?

- Nuk e kemi, - u përgjigj shifi i llogarisë, përherë e më i rrethët,

Dhe vërtet, ajo nuk gjendej në asnjë zyrë e në asnjë dosje të i crijuesve të Varietësë.

Po magjistari si quhej? Vasili Stepanoviç s'kishte qenë dje në shfacyje, ndaj s'kishte si ta dinte. Po kështu edhe kontrollorët e biletave s'dinin gjë. Arkëtarja ngrysi ballin, mendoi sa mendoi e pastaj tha: Vo. Me duket se Voland.

Po sikur të mos quhej Voland? Po sikur të mos quhej Voland? Po sikur të quhej Faland?

Në byronë e të huajve s' kishin dëgjuar emrin as Voland, as Faland.

Korrieri Karpov njoftoi se gioja ky magjistar kish zënë vend ne shtëpinë e Lihodejevit. Menjëherë vajtën dhe kontrolluan. As magjistarit nuk e gjetën e as të zotin e shtëpisë. As Grunja s'dihej se ku kishte shkuar. As kryetarin e këshillit të banorëve të pullatit, Nikanor Ivanoviçin nuk e gjetën. Prolezhnevin po ashtu.

Kishte ndodhur diçka e jashtëzakonshme: kishte humbur terë udhëhecja e administratës, mbrëmë që dhënë një shfarrje skandalozë, veç kush e kishte organizuar dhe me urdhrin e kuq, ja këtë, askush nuk e dinte.

Ndërkohe, po afrohej ora e hapjes së biletarise. Po për këtë as që mund të bëhej fjalë. Mbi portën e Varietësë ngjitet menjëherë një copë të madhe kartoni me lajmërimin: "Sot

shfaqja anulohet". Në fillim njerëzit, që plisnin për biletat, kundërshtuan me zhurmë, por mbas një ore radha u prish dhe në Sadavoja s'mbeti këmbë njeriu. Hetuesia u largua për të vazhduar punën e saj në një vend tjetër, nëpunësit i lanë të lirë, mbetën vetëm rojat dhe dyert e Varietesë u kyçën.

Kryellogaritari, Vasili Stepanoviçi, duhej të zbatonte sa më parë dy porosi së pari, të shkonte në Komisionin e spektakleve dhe të programeve argëtuese dhe të riportonte për ngjarjen e djeshme dhe së dyti, të paraqitej në degën financiare dhe të derdhëtë të ardhurat e djeshme, gjithsej 21.711 rubla.

I rregullt dhe i përpiktë, Vasili Stepanoviçi mbështolli paratë me një fije gazete, i futi në çantë të lidhura me spango dhe meqë i njihet shkëlqyeshëm udhëzimet, kuptohet se nuk udhëtoi as me autobus e as me tramvaj, por mori drejt për te stacioni i taksize, ku qenë gjithsej tri vutura. Të tre shoferët, sapo e panë këtë udhëtar që po nxitonin me çantën e fryrë nën sqetull, i dolën përparrë, duke e vështruar me ligësi.

Kryellogaritari u stëp për një çast. Ç'kishin valle këtu shoferë, që po silleshin ashtu ndaj tij?

Pas rija tre minutash erdhë një taksi pa njeri brenda, veç me të parë atë udhëtar, fytyra e shoferit u ngërdhesh pëmjëherësh.

- Jeni i zënë? - pyeti Vasili Stepanoviçi dhe u kollit i hutuar.
- M'i tregoni paratë, - u përgjigj shoferi me inat, pa ia hedhur shtë pasagjerit.

Përherë e më i hutuar, kryellogaritari shtrëngoi çantën që e kishte nën sqetull, nxori nga portofoli një kartëmonedhë dhjetërubëlshe dhe ia tregoi shoferit.

- Nuk vij, jo-ja preu shkurt ai,
- Më falni, - nisi kryellogaritari, por shoferi e ndërpren:
- A keni të shkoqura?

Tanimë, krejt i hutuar, kryellogaritari nxori nga portofoli dy kartëmonedha trerubëlshe dhe ia dështoi shoferit.

- Hipp! - thirri tjetri.
- S'keni të më ktheni kusurin? - pyeti me droje shefi i llogarisë.

- Xhepin e kam plot me para, - bërtiti shoferi dhe shtë e tij të skuqur e shikuani nga pasqyra e makinës. I treti rast që po më ndodhi gjatë ditës së sotme. Një qen bir qeni më dha dhjetë

rubla, unë i ktheva kusurin - katër e pesëdhjetë... Zbriti maskarai. Mbës pesë minutash ç'të shikoja: në vend të kartëmonedhave - një etiketë uji minerali - Këtu shoferi këputi një fjalë, që nuk shkruhet në kartë. - Tjetri, në Zubovka. Një kartëmonedhë dhjetërubëlshe, i ktheva tre rubla kusur. Iku. Hapa portofolin e s'andëjmi doli një grerëzë që më thumboi gishtin. Dhe shoferi sërisht e prishi gojën me disa fjalë që nuk i mban dot letra. - Sm'i dha paratë që më takonin. Dje në këtë Variete (fjalë të ndyra) një magjistar, si një nepërke, dha një shfaqje me kartëmonedha dhjetërubëlshe (fjalë të ndyra).

Kryellogaritari arriti, u tulat dhe u shtë sikur edhe fjalën "Variete" po e dëgjonte për herë të parë. Me vete mendoi: "Hajde pikë e zezë, hajde!"

Kryellogaritari mbërriti atje ku i duhej pagoi hakun shoferit, hyri në ndërtësë dhe u turr nëpër korridor kah zyra e përgjegjësit, por në vrap e sipër pikasi se kishte ardhur në një kohë të papërshtatshme. Një rrëmuje mbretëronte në atë zyrë. Një korriere, me sytë çapëlyer dhe me shaminë e rrëzuar mbi zverk, rendi pranë kryellogaritarit.

- Nuk është, nuk është, nuk është! - klithi ajo, duke iu drejtar s'di se kujt - Edhe xhaketën edhe pantallonat aty i ka, veçse xhepat e xhaketës s'kanë asgjë brenda!

Ajo humbi pas një dere dhe fill pas kësaj u dëgjuan tingëllima enësh, që thyheshin. Nga zyra e sekretarisë doli me një frysë përgjegjësi i sektorit të parë të komisionit, i cili, aty për aty, u zhduk si kripa në ujë.

Me mendjen ujem nga tërë ato gjëra që i panë sytë, kryellogaritari sosi gjer te sekretaria, ngjitur me kabinetin e kryetarit të komisionit, ku edhe e humbi fare toruan.

Tej derës së mbyllur të kabinetit bubulloj një zë kërcënues, zëri i kryetarit të komisionit, Prohor Petroviçit. "Kujt i hakërrohet, vallë?" - pyeti vete kryellogaritari i turbulluar dhe tek këqyri rrëtheqark, mëtoi sekretaren e Prohor Petroviçit, bukuroshen Ana Riçardovnën që mbështetur në shpinëzën e një kolitiku lëkure, shkrehej në vaj. Mbante në dorë një shami të lagur nga loter dhe këmbët i kishte shtrirë gjer te mesi i zyrës.

Tërë mjekra e Ana Riçardovnës qe bëre me të kuq buzësh

dhe faqeve, ngjyrë pjeshke, i midhni fiskaja të zeza timeli të shkrirë nga fotet.

Namëta, Ana Riçardovna brofi në këmbë; iu vërsul kryellogaritarit, ia kapi jakën e palltos e tundi dhe e shkundi burrin e hotës, pa harruar që të thoshte:

- Lavdi zotit! Ja një guximtar! Se të gjithë ikën dhe më lanë në baltë. I vetmi, pra, i vetmi se as unë s'di çtë bëj - e gjithë duke lotuar, ajo e tërroqi pas vetes dhe u fut njëherësh me kryellogaritarin në kabinet.

Aty kryellogaritari lëshoi çantën nga dora dhe, sakaq, iu përmbyseti të gjitha mendimet që kishte në kokë. Dhe me të drejtë:

Pas një alamet tryeze punë, mbi të cilën spikaste kallamari ishte ulur një kostum burash dhe me perënë e pangjyrë në bojë, diç zhgarraviste në një copë letër. Nga xhepi i vogël i atij kostumi me kravatë nxirte kryet një stilograf, veç mbi jakën e tij s'kishte as qafë e as kokë, ashu sikundër nga mëngët s'dilnin as duar e as gishtérinj. Kostumi qe i zënë deri në grykë me punë dhe nuk e vuri në tërë atë shamatë në kabinetin e tij. Me të diçguar se dikush hyri brenda, kostumi u rehatua pas shpinës së kolltukut dhe mbi jakë kumboj zëri i Prohor Petroviçit, një zë i njojur për shefin e llogarisë.

- Si është puna? Se te dera është shkruar që s'pres njeri.

Sekretarja bukuroshe piskati, gjithnjë duke përthyer gishtérinjtë e dorës.

- A keni sy në ballë? Keni apo jo sy në ballë? Nuk është aii! Nuk është! Kthejeni atë, kthejeni!

Atëherë s'di se kush futi hundët te dera e kabinetit, ofshani dhe aty për aty, u zhduk. Kryellogaritari ndjeu këmbët t'i dridheshin, ndaj u ul e ndenji përskaj një karrigeje, veç harroi të ngrinte çantën. Ana Riçardovna u vu të kërcente përreth shefit të llogarisë e thirri gjithnjë, duke e tërhequr për xhakete:

- Unë gjithmonë, gjithmonë i flisja si herë që ai e shante djallin! Dhe po ky djall ia hëngri kokën! - Sakaq, bukuroshja iu avit tryezës së shkrimit dhe me një zë të ëmbël e pakëz hundak, siç ndodh zakonisht pas të qarit, vilcati. Ku je Prosko?

- Gjin "Prosko" kérkon ju? - pyeti Kostumi me fodullëk, duke u fundosur thellë e thellë kolltukut.

- Nuk më njeh? S'më njeh jo! Po për të më kuptuar, a" më kupton? - qau me ofshe e me gullçima sekretarja.

- Ju lutem, s'dua lot në kabinetin tim! - u nxeh kostumi vija-vija dhe, sakaq, afroi kah vetja ca fletë letre të bardha, ndofta përti mbushur me ndonjë vendim a rezolutë.

- Jo, jo, nuk e shoh dot këtë! - klithi Ana Riqardovna dhe pënjëherësh doli s'andejmi e fishek pas saj, fluturoi edhe kryellogaritari.

- Merreni me mend tek po trija në punën time, - u vu të njerente e pikëlluar Ana Riqardovna me dorën mbi mëngën e shëfit të llogarisë, -shoh një goxha maçok të zi sa një hipopotam që më hyn serbes në zyrë. I beritë "maç". Ai në çast doli jashtë dhe në vend të tij më vjen një trashaluj me turirin, gjithashtu, porsi maçok e më thotë:

- Po ju, qytetare, me ç'të drejtë i trembni vizitorët me fjalën "maç"? Dhe pa ma zgjatur i futet Prohor Petroviçit në kabinet. Sigurisht s'mund ta lija që të liyardbej në zyrën time. "A mos je qmendur? - i thashë. Po ai maskarai as që e bëri qejfin qeder, shkoi dhe u ul në kollituk, mu përbalilë Prohor Petroviçit. Ndonëse shpirt rjeriu, Prohori, prapë prej mishi e gjaku është, i lëpën kacabup ç'të të themi! Nevrik është përtë qenë, veç ama, edhe përtë punuar punon si kalë, "Si hyni, kështu, pa leje? - i tha. Kurse ai, harbuti, u shtrri sa gjatë-gjerë në kollituk dhe ia përgjigji me buzën në gaz: "Kam ardhur të bisedoj me ju, ashtu, përtë si punë!". Prohor Petroviçit lëshoi pe: "Jam i zënë" i tha. Kurse ai, maskarai, merreni me mend, ia ltheu: "S'jeni aspak i zënë..." Së E po, këtu, Prohor Petroviçit iu derdh kupa e durimit ihe grafullor: "Po kjo kështu? Nxirreni jashtë! Më mirë të më hajë djall, sesa të më futen me zor në kabinet! Kurse ai, vetëm buzëqeshi e tha: "Dashkeni t'ju marrë djall? E pse jo? Edhe këtë mund ta bëjmë!" U lemerisa kur e pashë se vetëm brenda një hopi ndodhi hataja kolltuku i maçokut u bojhatis dhe në krye të asaj tryze u ul ai kostumi... uru! - ulëriu Ana Riqardovna e përcudnuar në fytyrë, me gojën që e hapi si kamare.

Ai ndrydhi dënesat, u mbush me frysë e tha diçka krejt të puperfytyrueshme.

- Dhe shkruan, shkruan, shkruan! Të luan tepeleku i kokëst! Plet edhe në telefon, pa le! Dhe kush se një kostum!

Të gjithë morën vrapin, si lepojt.

Kryellogaritari qëndronte një këmbë dhe dridhej si fletë plepi. Veç nganjëherë të vjen në ndihmë edhe fati. Atë çast ia behën në sekretari, me një hap të sigurt, dy milicë. Sakaq, bukurbshja ia dha të qarit me të madhe, me dorën kah dera e kabinetit:

- Mjaft me ngashërimë, qytetare, - tha qetë-qetë i pari i milicëve, kurse kryellogaritari e ruhati se aty qe i tepërt, ndaj doli nga sekretaria dhe mbas një minute ai shëtiste në ajrin e pastër të rrugës. Koka i ziente dhe, në këtë e sipër, bëri sikur dëgjonte fragmente nga rrëfimet mbi atë maçokun, i cili kishte marrë pjesë në shfaqjen e djeshme. "Eh-eh! Mos vallë ky është nga ai soji i maçokëve tanë?

Meqë s'mbaroi punë nëpër zyrat e komisionit, Vasilii Stepanoviçi, si i ndërgjegjshëm që ishte, i dha karar të shkonte në filialin e tij, tek një vilë, në thellësitë e oborrit, gjysmë e rrënuar nga koha, që shquhej për trimërinë e saj. Për t'u këndellur, sado pak, rrugën gjer te Vagankovskaja, Vasil Stepanoviçi e bëri në këmbë.

Po asaj dite s'ishin kolonat që do të habisnin vizitorët e filialit, por ato që ndodhën anës e përqark tyre.

Disa vizitorë po trinin si të mpirë dhe po këqyrin një zonjushë tek po qante pas një tryeze plot me literaturë teatrore, të cilën ajo e kishte eksposuar pë rta shitur. Atë çast zonjusha askuji s'po i ofronte ndonjë libër dhe ndaj pyetjeve ngushëlluese tregohej moskakëçarëse. Ndërkohë, edhe nga poshtë, edhe nga lart, edhe nga e majta dhe nga e djathta, pothuajse nga të gjitha zyrat e filialit, tringëlluan njëherëzi rija njëzet zile telefoni.

Dikur, zonjushës i shterën lotët, u drodh dhe klihi me histerizëm:

- Ja, përsërr! dhe, sakaq, ia mori këngës me një zë të dridhshëm sopranoje:

"O det i shndritshiëm, o Bajkal i shenjtë..."

Një korier që u dha te shkallët, s'di se cilin kërcënoi me grushti dhe i mbajti ison zonjushës me një zë të zbehtë baritonin:

"O e bukura anije, mbushur me salmonë!"

Këtij dueti iu bashkuan edhe disa zëra të largët dhe kori zu

të mitej e të tritej, gjersa, më në fund, këngë jehoi në terë skutat e filialit. Në dhomën më të afërt, nr. 6, pra, në zyrën e llogarisë, shquhej, sidomos një oktavë e fuqishme dhe e ngjitur. Një kor ky që shqoqërohej nga cingërimat e zileve të telefonave.

“Hej, Barguzin... shkumo o suvalç!... - ulërinte korrieri nëpër shkallë.

Lotët rridhniq faqeve të vajzës, që mundohej të shtrëngonte dhëmbët, por ja, që goja i hapej vjetveti dhe ajo këndonte një oktavë më lart se korrieri!

Vizitorët e heshtur të filialit habiteshin ngaqë koristët, e shpërndarë në pikë të ndryshme këndonin me një ritëm, si të drejtoheshin nga një dirigent i padukshem.

Kalimtarët e rrugës “Vaganskovaja” ndaleshin para godinës së filialit dhe nuk e merrnin vesh se çishte ajo dire në mes të ditës.

Me të mbaruar strofa e parë, këngë u ndërpri, si t'i bindëj kësicoj, shkopit të dirigjentit. Korrieri shau nën zë dhe iku. Në këtë e sipër, u çel deni kryesore dhe, te pragu i saj u duk një burri me pallto verore, poshtë së cilës zbardhniq kindet e pëparëses. Me të ishte edhe një milic.

- Doktor, merrni masa, ju lutem, - klithi vajza me histerizëm.

Në krye të shkallëve doli me një frymë sekretari i filialit dhe zu të fliste me të belbëzaar e ftyrëskuqur nga turpi.

- Siç e shihni, doktor, na ka përfshirë të gjithëve hipnoza masive... Ndaj, eshtë e nevojshme... - dhe befas, me një zë tenori, ia mori këngës: “Shillku dhe Nerçinski”.

- Budalla! - shau vajza, pa e sqaruar se kë fyente ashtu, dhe pas një cërcëritjeje të sforuar zu të këndonte edhe vetë për Shillkën dhe Nerçinskin.

- Mbajeni veten! Mjaft kënduat! - iu drejtua doktori sekretarit.

Sipas të gjitha gjasive, sekretari do të jepet gjithçka në këtë botë që të pushonte, por ai s'mund ta ndërpriste këngën dhe bashkë me korin i njoftoi kalimtarët në rrugë se “pyjeve të dendura as bisha makute nuk e kishte prekur e as plumbi i gjuetarit nuk e kishte fshikur”.

Me të mbaruar strofa e parë, doktori i dha vajzës një gotë me velenjane e mandej rendi t'u bënte derman sekretarit dhe të tjerëve.

- Më falni qytetare, - iu drejtus vajzës Vasilii Stepanoviçi - a mos ishte tek ju një maçok i zi?

- Ç'maçol? - ia pat vajza e inatosur. - Po, një gomar e kemi në filialin tonë, një gomar! - Dhe shtoi: S'do të lë gjë pa thënë, dhe përmnjëmend i kallëzoi të gjitha ç'kishin ndodhur.

Doli se përgjegjësi i filialit të qytetit "pasi i kishte çrrënjosur défrimet e lehta", sipas pohimeve të vajzës, vuante nga maria e organizimit të lloj-lloj aktiviteteve artistiko-sportive.

- I hodhi pluhur syve udhëheqjes, -thirri vajza.

Ky përgjegjës kishte arritur që gjatë një viti të organizonte rrëthin e Lermontovit, të shahut, damës dhe të pingpongut, si edhe rrëthin e shëtitjes me kuaj. Gjithashtu kishte kërcënuar se në muijt e verës do të organizonte rrëthin e vozitjes në ujërat e émbla dhe të alpinistëve.

- Dhe ja, sot, në pushimin e drekës, ai përgjegjësi erdhë këtu së bashku me një qen birjeni, - trëfetë vajza, - një burrë me pantallona kuti-kuti, me ca pensne të krisura dhe... me një fytyrë, që s'e shëh dot!

Dhe gjithë sipas fjalëve të vajzës, këtë qen birjeni përgjegjësi e paraqiti para tërë atyre që po drekoseshin në mensën e filialit, si një specialist të shquar në fushën e organizimit të rrëtheve korale.

Alpinistët e ardhshëm u nxinë në fytyrë, por përgjegjësi u bëri thirrje të gjithëve të tregoheshin të gjallë, kurse specialisti i shquar edhe shaka bëri, edhe qesëndisi dhe u betua se të kënduarit do t'u hante fare pak kohë dhe nga tingujt e këngës njeriun nuk e gjen asnjë e keqë.

Gjithënë sipas vajzës, të parët që u ngritën dhe shprehën gatishmërinë përfi t'u regjistruar në rrëthin e kërit qenë sahanëpirësit më të njohur të filialit: Fanovi dhe Kosarcuku. Kurse nëpunësit e tjerë, të hindur qenë të zënë me Lermontovin dhe me lojën e damës. Gjithsesi, shembulli personal duhej. Ndaj përgjegjësi deklaroi se ai kishte një zë tenori e mandej gjithçka troshti si në një ènderr të keqë. Mjeshtri i kërit me pantallona kuti-kuti sokëlliu:

- Do-mi-sol-dol - dhe mëori që prapa doli pëve ata më të turpshmit që u vinte rëndë të këndonin në kor. Kosarcukun ai e siguroi se kishte një vesh absolut, mandej u ankua e kërkoi ta

respektonin si dirigjent i vjetër kori që ishte dhe së fundi u lut që t'a merrnin këngës:

"O det i shndritshëm!"

Dhe ata ia plotësuan dëshirën. Dhe ç'është e drejtë, këndonin për bukuri. Njeriu me pantallona kuti-kuti ishte i zoti në zanatin e tij. Mbuan së kënduan strofen e parë. Papritmas dirigjenti kerkoi ndjesë e tha: "Do më falni një minutë!" - dhe... u zhduk. Qenë të sigurtë se vërtet do të kthehej pas një minute. Por ai nuk e pruri kokën as pas dhjetë minutash.

Dhe, befas ashtu vëvetjeti nëpunësit zunë të këndonin strofen e dytë. I frysëzoi të gjithë Kosarçuka, i cili, mbasë vesh absolut edhe s'kishte, por veç zërin e këndshëm prej tenori s'mund t'a mohoje. E kënduan edhe strofen e dytë dhe, meqë dirigjenti nuk ishte, shkuan nëpër zyrat e tyre. Veçse, pa u ulur mirë dhe kundër dëshirës, filluan të këndonin sërisht. S'kishte zot që tu fashiste hovin e të kënduarit. Heshtin nja dy-tre minuta e mandej sërisht iu merrnin këngës. Aty pushorin e aty këndonin. Sakaq, e kuptuan se e tëra kjo s'ishte veçse një fitkeqësi. Nga turpi, përgjegjësi vajti dhe u mbyll në zyrtën e vjet.

Këtu nëfimi i vajzës u këput. Gota me vaelerianë që pio puk i jnë asnjë pëmirësim.

Pas një çerek ore, para kängellave prej hekuri, në rrugën "Vaganskaja", ndalën tre kamioni dhe morën tërë nëpunësit, me përgjegjësin e filialit në krye.

Me t'u nisur kamioni i parë, nëpunësit e hipur prapa në karroceri, të zënë dorë për dore me njëri-tjetrin, hapën zgurdhat dhe e tërë rrugica kumboi nga tingujt e një këngë të njoftur. Kamioni i dytë i mbajti ison, po ashtu edhe i treti. Do të kenë organizuar ndonjë ekskursion jashtë qytetit? mendonin kalimtarët, tek nguteshin për në punë. Dhe vërtet, ata jashtë qytetit po shkonin, veç jo në ekskursion, por në klinikën e profesor Stravinskit.

Pas një gjysmë ore, kryellogaritari mendjeçartur mezi sosi pjer të dega financiare e filialit, gjithë me shpresën, se, më në fund, do t'i hiqte qafe paratë e shtetit. Si burri me përvojë të pasur që ishte, para së gjithash, ai i hodhi një sy sallës së gjatë, ku pas ca xhamave me mbishkrime shkronjash të arta minin në

punësit. Asnjë shenjë shqetësimi a çrrëgullimi kryellogaritari nuk vuri re aty. Qetësi e plotë, siç i ka hipe një institucion serioz.

Vasili Stepanoviç u përkul para një sporteli, mbi të cilin që shkruar "Pranimi i parave", përshtëndeti një nepunës të panjohur dhe iu lut njerëzisht t'i jepte një formular dorëzimi të hollash

- E ç'u duhet? - pyeti nepunësi i sportelit..

Kryellogaritari nuk u besoi veshëve.

- Do t'i dorëzoj paratë e Varietesë.

- Një minutë, - u përgjigji nepunësi dhe në çast e mbylli me një rrjetë vrimën e sportelit.

"Qudi!" - mendoi me të drejtë kryellogaritari se në praktikën e tij tridhjetëvjeçare, si nepunës, s'kishte pasur asnjë rast, që dikush, qoftë ky person juridik ose privat, të mos i pranonte paratë. Për të dhënë po, mund të nxirmin një mijë këlcëka.

Mbas pak grila u hap dhe kryellogaritari iu ngjiti serioz sportelit.

- A keni shumë? - pyeti nepunësi.

- Njëzet e një mijë e shtatëqind e njëmbëdhjetë rubla.

- Oho! - s'di sepse shqiptoi me një dozë ironie nepunësi ia zgjati kryellogaritarit një fletë të gjelbër.

Si specialist që ishte në punën e vet, kryellogaritari e plotësoi menjëherë formularin dhe nisi të zgjidhë spangon e tufës së kartëmonedhave. Kur e shmbështollë tërë ngarkesën që kishte prurë, përpeliti qepallat dhe diç belbëzoi me dhimbje.

Fërkoi sytë. Po, ajo e tënë që valutë e huaj. Aty kishte dollarë kanadezë, stërlina angleze, guldena holandeze, korona estoneze.

- Ja edhe një ndër shakaxhinjtë e Varietesë, - u dëgjua një zë kërcënuar prapa kryellogaritarit të shkastisur. Dhe, aty për aty, Vasili Stepanoviçin e arrestuan.

VIZITORËT E PAFAT

Ndërsa kryellogaritari i zellshëm shpejtonte me taksi për t'u takuar me kostumin, që veç shkruante e shkruante, nga vagoni lëksoz nr. 9 i trenit ekspres të Kievit, midis të tjerëve, zbriti në Moskë edhe një pasagjer i sjellshëm, me një valixhe të vogël sintetike në dorë. E ky pasagjer nuk ishte askush tjeter, përvçëse shaxhai i të ndjerit Berlioz, Maksimilian Andrejeviç Poplavski, një ekonomist plani, i cili banonte në ish-rrugën e institutit të Kievit. Pambërmë vjenë, Maksimilian Andrejeviçi kishte marrë një telegram me këtë përbajtje:

"Sapo më shkelli tramvaji te Patrikana, varrimi të premten, ora tre e ditës. Eja, Bertioz!"

Maksimilian Andrejeviçi përfillej, me të drejtë, si një ndër njerëzit më të mençur të Kievit. Por, sado i mençur që të ishte Andrejeviçi, prapë do të hutohej, doke lexuar këtë telegram. Gjithsesi, autori i telegramit duhej të qe ende gjallë, se nje i vjeçur s'ka bërë valci që të hedhë në letër qoftë edhe një presje. Po nga e dinte ai se do të varrosej pikërisht në oren tre të ditës si premte? Një telegram, përnjëmend i pabesueshëm. Por njerëzit e meçur, ndaj edhe janë të mençur, se dinë të orientohen në situata të vështira. Pas një analize të rrefshme, Maksimilian Andrejeviçi erdhë në përfundimin se kishte të bënte, thjesht, me një shfrembërim të tekstit telegrafik. Me siguri, fjalëza "më" që duhej të qe e ndonjë telegrami tjeter gabimisht ishte vënë në vend të fjalës "Berliozin", e cila, për hesap të vet, në fund të telegramit kishte marrë trajtën "Berliozi". Dhe me këtë korrigim, kuptimi i telegramit dilte i qartë, po, natyrisht edhe tragjik.

Me t'u qetësuar e shoqja, Maksimilian Andrejeviçi u përgatit të nisej në Moskë. Le të zbulojmë, me këtë rast, edhe një të

fshëhtë të Maksimilian Andrejeviçit. Pa dyshim, se i vinte keq për të nipi e së shoqes, i cili kishtë ikur nga kjo botë në ditën e rinisë. Pos si njeri zyrtar, ai e kuptonte se prania e tij në varrim nuk ishte aspak e domosdoshme. E megjithatë, Maksimilian Andrejeviç i vuri detyrë vetes të nisej sa më parë për në Moskë. Për ç'arsye vallë? Vëtem e vetëm për shikak të apartamentit. A mund të ketë vallë gjë më serioze se kjo shtëpi në Moskë? Sepse Klevi s'i pëlqente Maksimilian Andrejeviç! Ideja për t'u shpëngulur në Moskë, kohët e fundit po e brente përherë e me shumë, aq sa edhe gjumin natën e bënte copa-copa. Ai s'ndiente kënaqësi shpirtërore as nga vërsimet pranverore të Dnieprit, kur ujët, duke përmbytur ca ishuj në bregun e poshtëm bashkobej e bëhej njësh me horizontin e as nga bukuritë e tjera të Klevit.

Telegrami e vuri në lëvizje Maksimilian Andrejeviçin. Ishte një rast i papërsërtshëm, që kurresi s'duhej ta linte t'i shpëtonte nga dora. Me një fjalë, ai duhej të bënte qmos që ta trashëgonte apartamentin e nipiut në Sadovaja. Ose për t'ia arritur këtij qëllimi, Maksimilian Andrejeviç i dinte se duhej të hidhët të parin hap vendimit, të regjistrohej me çdo kusht, qoftë edhe provizorish, si baror i apartamentit prej tre dhomash të të nipt të ndjerë.

Të premten paradite Maksimilian Andrejeviç kapérceu pragun e zyrës së administratës së pallatit nr. 303 b, në rruget "Sadovaja" të Moskës.

Një zyrë e ngushtë. Me një pilakat dalëboje plot figura mbi ndihmën e shpejtë të një të mbetur varur muri dhe me një tryezë druri, pas së cilës që ulur një mesoburri i partuar, me ca sy të brengosur.

- A mund ta takoj kryetarin? - pyeti me të butë ekonomisti i planit, me kapelen në dorë.

- Nuk është, - u përgjigj mesoburri i bezdisur dbe s'di sepse i ndryshoi çehreja e ftyrës.

- A mund ta gjej në shtëpi? - pyeti Poplavski.

Edhe pse përgjigja që mori nuk ishte mjaft e turbullt, ai prapë e pikasi se kryetarin edhe në shtëpi s'do ta gjente.

- Po kur do të kthehet?

Asnjë përgjigje. Mesoburri u çua dhe kundroi i shqetësuar në

drithare.

- Aha! - shqiptoi Poplavski i mençur dhe pyeti për sekretarin.

- Sekretari është i sëmurrë, - u përgjigji mesoburri i skuqur në ftyrë.

- Ah! - mërmëriti sërisht Poplayski. - Po a ka ndonjë tjetër nga administrata?

- Unë, - u prgjigji mesoburri me një fije zëri.

- Përveç meje, nipi im, i ndjeri Berlioz, i cili, sikundër e dini, vdiq para ca kohësh në Patrikana, s'ka pasur asnjë farefis tjetër më të afërt, ndaj, në përputhje me ligjin, duhet të përfillej prej jush, si i vetmi trashëgimtar i padiskutueshëm i apartamentit nr. 50.

- S'jam në dijeni për këtë çështje; - e ndërpreu mesoburri i pikelluar.

- Më falni, por si nëpunës i administratës, jeni i detyruar... Sakaq, në zyrë ia behu një qytetar. Mesoburri u zbardh si limua.

- Mos jeni Pjatnashko, anëtar i kryesisë - pyeti qytetari.

- Po, - u përgjigji mesoburri, me një zë të mekur.

I porsaardhun diç i pëshpëriti në vesh mesoburrit, i cili krejt i trondit, u ngrit në këmbë dhe, mbas disa sekondash, Poplayski mbeti fillikat në tërë zyrën e kryesisë.

"Eh, ç'më gjeti mua të ziun!..." - mendoi i vlerosar Poplayski tek çante mespërmes oborrit të asfaltuar, drejt apartamentit nr. 50.

Me t'i rënë ziles, dera u hap dhe Maksimiliani Andrejeviçi hyri në gjysmerësirën e korridorit. Nuk e mori vesh se kush ia çeli dëren se përveç një maçoku të ulur në karrige, s'pa tjetër aty brenda. U desh që Maksimiliani Andrejeviçi të kollitej e të përplaste këmbët, që dera e kabinetit të hapej dhe në korridor të silit Korovjevi. Mysafiri_u_përkuf me respekt e me dinjitet tha:

- Jam Poplavski, xhaxhai i...

Mirëpo, ai nuk e mbaroi dot fjalën, se Korovjevi nxori nga shëpi një shami dore të palarë dhe ia dha të qarit.

- ...të ndjerë Berlioz...

- Posi, posi, - e ndërpreu Korovjevi, duke hequr shaminë nga ftyra. - Menjëherë e nuhatu se kush jeni. Në këtë e sipër m'ju shpreh në vaj e klitha: - Obo-bo, ç'hata e zezë!

- E shtypi tramvaji, domethënë? - pyeti Povlavski me të pëshpëritur.

- Po, po, - u përgjigji Korovjevi me lotët vu. Po. E pashë me këta dy sy, më besoni. Koka iu këput si xhufkë preshi... Me tamvajin s'bëhet shaka! Ia preu si këmbën e djathtë ashtu dhe të majtën. Dhe për t'u qetësuar disi. Korovjevi njështu hundën murit, pranë pasqyrës dhe zu të dridhë nga ngashhërimet.

Xhaxhajt të Beriliozit i bëri përshtypje të thellë sjellja e këtij të panojohuri. "Dhe thonë se në shekullin tonë s'gjen njëz me zemër", - mendoi ai dhe ndjeu t'i rrëmbusheshin sytë. Por nijë n'e zezë ia mbulot shpirtin atij çasti e si një gjarpër e ngacmoi dyshimtë se mos ky njeri i përzemërt që caktuar tashmë në apartamentin e të ndjerit, sepse asi shembujsh në jetë asnjëherë s'kishin munguar.

- Më falti, a keni pasur miqësi me nipi? Tim të ndjerë? - pyeti ai, duke fshirë me mëngë syrin e majtë, pës qikë loti dhe duke studiuar me të djathtin Korovjevin e pikëlluar.

Pasi shfreu tërë ndëririmin, Korovjevi u shkëput, më në fund nga muri dhe shqiptoi:

- Oh, s'mundem, jo! Po shkoj të pi treqind pikë valerianë. Dhe si i ktheu Poplavskit fytyrën e përlotur, shtoi-Tramvaji të bën atë që s'ta bën as perëndia!

- Me falni, po atë telegramin ju ma dërguat? - pyeti Maksimilian Andrejeviçi, duke vrarë mendjen se kush mund të ishte ky qaraman i çuditishëm.

- A! - u përgjigji Korovjevi, duke iu drfejuar maçokt me gisht.

- Poplavski çakënti sytë, me mendimin se e gënjen veshët.

- Jo, jo, s'mundem, s'kam më fuqit, - vijoj Korovjevi, duke bubeullit me hundë sa herë që më del para sësh ajo këmbë e prerë në mes nga rota e tramvajit, në këtë e sipër ai iku nga paradhoma, duke thënë:

- Po, unë ta çova telegramin. E çka pastaj?

Maksimilian Andrejeviçit i erdhë mendja rrotull, lëshoi përdhe valixhen dhe vajti e u ul në një karrige, përkundruall maçokut.

- Me duket se folja rusisht, - tha me të ashpër maçoku e çka pastaj?

- Pasaporten! - klithi maçoku dhe shtru atë putrën e tij topolake.

Përveç dy syve të maçokut, që gacullnin, asgjë tjetër nuk shihte Poplavski në ato çaste. Krejt i hundur ai qiti nga xhepi pasaporten. Maçoku mori nga trycza e pasqyrës syzet e tij të zezë me kormiza të trasha, i vuri në tuni, duke u bërë kështu edhe më impozant dhe ia rrëmbeu Poplavskit pasaporten nga dora që i dridhej.

"Interesant do më bjere apo jo të fikët" – mendoi Poplavski. Herë pas here dëgjoheshin ngashërimat e Korovjevit tëre korridori u mbush me erën e valerianës, dhe me ca duhma të tjerë të rëndë.

- Cili sektor ta ka lëshuar dokumentin? - pyeti maçoku, duke e vështruar me vëmendje. Përgjigje s'mori.

- Sektori 412, - i tha maçoku vërvetes, duke shfletuar me putrën pasaporten, të cilën e mbante së prathi. Mandjej vijoi, - e po siguriht e njoh fare mirë jeni të pajisue të gjithë me pasaporta. Kurse po të isha unë një njeri si ju, nuk ia jepja kurrë këtë dokument. Në çast do ta përzija, sapo t'ia shihja surratin! - dhe maçoku u zemërua aq shumë, sa e flaku pasaporten në dysheme. - Ju s'do të merrni pjesë në varrim, - vijoi maçoku me një ton zyrtar, - përpikuni të shkoni në vendbanimin tuaj. - Dhe tërë inat thirri: - Azazel!

Sakaq, në dhomë u dha një shkurtabiq çalaman, veshur me një triko të zezë, me një thikë ngjeshur pas brezit prej 40 kure, itokëkuq, dhëmbëvendhë dhe me një njollë në syrin e majte.

Poplavski s'po mbushej dot me frysë, la karrigen dhe zu të imrapapsej me dorën në zemër.

- Azazel, përcille! - urdhëroi maçoku dhe doli nga paradhoma.

- E s'qarove apo jo? tha me zë të ulët e si me hundë Azazel, Poplavski poħoi me krye.

- Kthehu në Kiev, sa s'është vonë, - vazhdoi Azazel, rrë urtë, ul kokën, bëju pulë dhe zërin, mos të ta dëgjojë njeri. Boll endërrove për ndonjë apartament në Moskë. Qartë?

Shkurtbiqi që e fikësoi për vdekje Poplavskin me atë punjen e tij të tmerrshme ishte aq dhe praktik, që e lligariste

mirë çdo hap që hidhte. Dhe ishte aq i shkurtër, sa i vinte gjer te supet ekonomistit.

Para së gjithash, ai ngriti e i dha pasaportën Maksimilian Andrejeviçit e ky e mori dokumentin me një dorë, pothuajse, të ngrirë. Mandej, i mbiquajturi Azazelo ngriti valixhen, hapi derën dhe me xhaxhanë e Berliozit për dore doli në krye të shkallëve. Aty Povlavski u mbështet pas murit. Azazelo çeli valixhen, pa përdorur asnjë lloj çelësi, nxori s'andejmi një alamet pule të pjekur, pa një këmbë, të mbështjellë me gazetë të lerosur, dy palë ndërresa, një rrip për të mprehur brisqe rrojesh, një soj libreze në këllëf dhe tërë këto, përveç pulës, i shkëlmoi duke i fluturuar në hapësirën e shkallëve. Po këtë fat pati edhe valixhja e boshatisur.

Mandej banditi flokëkuq kapi pulën nga këmba dhe e përplasi me aq forcë pas zverkut të Povlavskit, sa laringu i pulës u këput dhe këmba i mbeti Azazelos në dorë. Të gjithëve na kujtohet ajo shprehja e goditur e shkrimtarit të shqar Leon Tolstoi: "Gjullurdi në shtëpinë e Oblonskëve". Edhe këtë rast, po kështu do ta pëershkruante ai. Po! Gjithçka u turbullua para syve të Poplavskit. Një shkëndijë iu fanit, që mandej u zëvendësua me një gjarpër kobtar, i cili vetëm për një hop e fiku shndritjen e ditës së majit - dhe Poplavski rendi tatëpjetë shkallëve me pasaportën në dorë. Te kthesa e vendqëndrimt: vijues ai u ul e ndenji në skajin e një parmaku. Në këtë e sipër, pranë tij, kaloi duke kërcyer pula pa këmbë, për të rënë, mandej, në hapësirën midis shkallëve. Azazelo, që mbeti atje lart, e kullufit kofshën e pulës, kockën e rrasit në xhepin anësor të trikos, u kthye në apartament, duke përplasur me krismë derën pas vetes. Ndërkëq, u dëgjuan ca hapa të matur njeriu, tek ngjitej shkallëve përpjetë.

Poplavski zbriti edhe një kat më poshtë dhe aty u ul në një bankë druri, për të mbledhur disi veten.

Një plak i rrudhur, me një ftyrë tejmase të brengosur, me një kostum të mbajtur mëndafshi kinez dhe me një kapelë kashte zbukuruar me një shirit të gjelbër, në kokë, tek po ngjitej shkallëve, ndali para Poplavskit dhe pyeti i trishtuar:

- A mund të më tregoni ju lutem, apartamentin nr. 50?
- Më lart! - u përgjigji shkurt Poplavski.

- Falenderimet e mia të perzemërtë, qytetar, - i tha plaku dhe u ngjit lart, kurse Poplavski u ngrit dhe zbriti poshtë.

Mos vallë Maksimilian Andreviçi mendonte, ashtu, të ankohej në milici ndaj atyre banditëve, që e kishin terrorizuar ditën, në drekë? Jo, në asnjë mënyrë! Ai kishte aq mend në kokë, sa të mos e bënte një gafë të tillë!

Sosi në fund të shkallëve dhe pranë hyrjes dalloi një derë me xham të thyer, që të shpinte në një dhomëz sa një furrik. Poplavski e futi pasaportën në xhep, vështroi rrerhetrotull me shpresë se mos shihte sendet e hedhura. Asgjë s'pa. Edhe vetë u habit, pse nuk e prishi fare gjakun për plaçka të humbura. E kaploi një mendim tjetër më interesant e më joshës - të kontrollonte edhe një herë atë apartamentin e mallkuar me anën e atij shkurtabiqi. Ai po shkonte për herë të parë në atë apartament, ndryshe s'kishte pse të pyeste. Pra, ai po binte me këmbët e tij në kthetrat e asaj bande me strofkën në apartamentin nr. 50. Poplavski pati parandjenën se shkurtabiqi do të dilte së shpejtë nga apartamenti. Tanimë, ishte e qartë, se në asnjë varrim s'kishte ndërmend të shkonte Andrejeviçi dhe për të zënë trenin e Kievit kishte ende mjaft kohë. Ekonomisti këqyri rrerhetrotull dhe u fut në dhomën e ngushtë. Atë kohë trokitën në një derë diku lart. "Eshtë shkurtabiqi" - mendoi Poplavski me zemër të ngrirë. Në atë dhomë aty ishte freskët dhe vinte era rrinj dhe çizme të vjetra. Maksimilian Andrejeviçi u ul mbi një trung druri dhe vendosi ta priste. Pozicioni ishte i përshtatshëm, se nga ajo dhomëz shihej fare mirë hyrja e gjashtë e shtëpisë.

Por qytetarit nga Kievi iu desh të priste më tepër nga ç'e kishte pandehur. Tërë kësaj kohe shkallëve sepse nuk u dëgjuat këmbë njeriu. Një derë kërciti, më në fund, në katin e pestë. Po, hapat e tij. "Po zbret...". U hap dera e një kati më poshtë. Hapat u fashitën. Një zë femre. Dhe zëri i një njeriu të trishtuar... po ishte zëri i tij... Iu duk sikur tha: "më lerë, pashë zotin...". Poplavski çuliti sërisht veshët pranë xhamit të thyer. Dëgjoi prapë të qeshura femre e hapa të shpejtë dhe energjikë, tek uleshin te poshtë. Në këtë sipër, u përvijua shpina e një gruaje me një çantë të gjelbër mushamaje në dorë. Ja, ajo tek doli në oborr. Kurse hapat e atij shkurtabiqi u kthyen sërisht në apartament.

"Çudi. Mos vallë edhe ai është po i asaj bande? Ja, po kthehet. Dhe një derë u çel sërisht atje lart. E po hajt, të presim edhe një çikë".

Veçse kësaj radhe s'priti shumë. Një derë u përplas. Zhurmë hapash që aty u dëgjuan e aty u shuan. Një britmë e dëshpëruar. Mjaullimë. Sërisht hapa të shpejtë tek zbritnin gjithë poshtë e më poshtë!

Poplavski priti gjer në fund. Befas, doli shkurtabiqi duke bërë kryqin e duke mërmëritur, me pamjen e brengosur të një të çmenduri, me tullën të gërvishur dhe me pantallonat krejt të lagura. Zu të tërhoqte dorezën e derës së jashtme, pa e kuptuar, ashtu i friksuar siç ishte, se nga hapej ajo, nga brenda apo nga jashtë. Më në fund, ia doli ndanë dhe kërceu në oborrin e ngrohur nga rrezet e diellit.

Kontrolli i apartamentit u krye. Maksimilian Andrejeviçi e harroi të nipin e vdekur. Edhe apartamentin, gjithashtu. Dridhej i téri kur kujtonte rrezikun nëpër të cilin kishte kaluar. Gjithë duke shqiptuar me zë të ulët fjalët: "Gjithçka është e qartë, gjithçka është e qartë!". Mbas disa minutash ai i hipi trolejbusit për të arritur sa më parë në stacionin hekurudhor të Kievit.

Ndërsa ekonomisti rrinte i fshehur poshtë, në atë dhomëzën e ngushtë, shkurtabiqi që quhej Andrei Fokiç Sokov, bufetieri i Varietesë, pati një sërë telashesh. Gjatë tërë kohës që u kryen hetimet në Variete, Andrei Fokiçi ndenji i mënjanuar, veçse tepër po tepër i mërzitur dhe një ditë prej ditësh pyeti portierin Karpov, se ku mund të qe vendosur ai magjistari i ardhur.

Kështu, pasi u nda me ekonomistin, bufetieri u ngjitet gjer në katin e pestë dhe i ra ziles së apartamentit nr. 50. Derën ia hapën menjëherë, por bufetieri u zmbraps dhe për, një çast, ngurroi të hynte. Dhe kjo ishte e natyrshme, sepse derën ia çeli një vajzë, që përveç një përparëse ngashnjyese me dantella, një skufjeje të bardhë në kokë dhe një palë këpucë floriri këmbëve, asgjë tjetër s'kishte në tërë trupin e saj. E përveç një vrage të kuqe në qafë, asgjë tjetër s'gjeje në tërë pamjen e saj të jashtme.

- E po hyni, de, meqë i ratë ziles! - tha vajza, duke ia ngulur bufetierit ata sytë e saj të gjelbër, gjithë epsh.

Andrei Fokiçi pshëretiu, puliti sytë dhe hyri në paradhomë me kapelën në dorë. Në këtë e sipër, aty tringëllin zilja e

telefonit. Pa pikën e turpit, me njérën këmbë mbi karrige, shërbyesja ngriti dorezën e foli:

- Alo!

Bufetieri ndihej si mbi gjemba. Shkelte herë mbi njérën këmbë herë mbi tjetrën dhe mendonte: "Hë i huaji, paska edhe shërbyese, ç'ndyrësirë!" Dhe që t'i vidhej kësaj ndyrësire, zu të vëngëronte rretherrotull.

Tërë ajo parahomë e madhe dhe gjysmë e errët që mbushur me plot sende dhe veshje të pazakonta. Kështu mbi shpinën e një karrigeje që hedhur një pelerinë e zezë me astar të purpurtë, në komodinën e pasqyrës shihej një shpatë e gjatë me dorezë xixëlluese ari. Shpata të tjera me doreza sermi qenë vënë tej, në një qoshe, sikur të qenë ombrella ose bastune. Kurse mbi ca brirë kaprolli qenë varur disa bereta me pendë shqiponje.

- Po, - vijoi shërbyesja në telefon, - si? Baroni Majhel? Ju dëgjoj. Po! Zoti artist sot është në shtëpi. Po, do të gëzohet t'ju shohë. Po, mysafirë... Frako me xhaketë të zezë. Si? Në mesnatë, - shërbyesja la dorezën dhe iu drejtua bufetierit: Ç'dëshironi?

- Dua të takoj artistin.

- Si? Atë vetë, personalisht?

- Po - u përgjigji si i pikëlluar bufetieri.

- Ti themi, - tha shërbyesja jo fort e vendosur. Hapi derën e kabinetit të Berlioxit të ndjerë dhe e njoftoi: - Kalorës, një shkurtabiq kërkon t'ju takoj.

- Le të urdhëroj! - u dëgjua zëri i Korovjevit.

- Hyni në sallën e pritjes, tha vajza me një thjeshtësi, që s'përputhej aspak me atë veshjen e saj të panatyrshme.

Ai mbeti pa mend me zbukurimet e asaj sallë. Përmes xhamave me ngjyra të dritareve të mëdha (fantazia e argjendares së zhdukur pa nam e nishan) derdhej një dritë e çuditshme, e ngjashme me dritën e kishave. Pavarësist se ishte një ditë e ngrohtë pranverore, në një sobë të madhe nga ato të qëmotit që ndezur zjarri e prapë, në atë sallë s'ishte aspak vapë, përkundrazi të dukej sikur të përfshinte një lagëشتirë bodrumi. Mbi një lëkurë tigri që ulur një maçok i zi dhe vështronë zjarrin qetësisht, me ca sy që i picërronte çast për çast. Aty ishte edhe rrijë tryezë e mbuluar me një sofrabaz nga ato të kishave,

qëndisur me fije ari. E mes atyre shishkave farfurinte një pjatë, që pikasej menjëherë se ishte prej ari safi. Pranë oxhakut, vogëlaku flokëkuq, me thikën pas brezi, pikte copa mishi në një shpatë të gjatë dhe në zjarr e s'andejmi dilte tymi, që çohet oxhakut përpjetë. Aty kundërmonte jo vetëm mishi i pjekur, por të shponte hundët edhe era e tymit dhe e ca parfumeve të forta. (Këtë edhe bufetieri kishte lexuar nëpër gazeta mbi vdekjen e Berlozit dhe mbi vendbanimin e tij, kujtoi se mos aty po zhvillohej ndonjë ceremoni fetare, por e zbuloi menjëherë nga koka këtë mendim si të pabazë e qesharak.

Bufetieri i shastisur dëgjoi, papritmas një zë basi:

- Me çmund t'ju ndihmoj?

Ndërkaq, bufetieri dalloi në hije atë që i duhej.

Magjistari i zi qe shtrirë në një divan të ulët e të gjerë, me ca jastëkë të hedhur andej-këndej, në mënyrë të çrregullt. Siç iu duk bufetierit, artisti qe veshur vetëm me ndërresa të zeza si edhe me një palë këpucë po të zeza e me majë.

- Unë jam shefi i bufesë se teatrit të Varietesë, -tha bufetieri.

Artisti zgjati dorën në gishterinjtë e së cilës shkëlqenin gurë të çmuar, si t'ia mbyllte, kësosoj gojën bufetierit, mandej foli me një ton kategorik:

- Jo, jo, jo! Asnjë fjalë me tepër. Kurrë dhe asnjëherë s'do të ha në bufenë tuaj! Unë more fort i nderuar, kalova dje pranë banakut tuaj dhe tani s'më hiqet nga sytë ai djathi dhe bliri që mbanji ju aty. Jo, jo, i dashur, s'ka djathë në ngjyrë të gjelbër, me siguri dikush do t'ju ketë mashtruar. Ai duhej të qe i bardhë, dhe çaji juaj s'ishte çaj, po tamam me këta dy sy e pashë atë vajzen palavoze tek mbushi samovarin me ujë të pazier nga një kovë. Jo, i dashur, jo, kështu s'punohet.

- Më falni, - foli Andrei Fokiçi, i tronditit nga ky sulm i papritur, - unë kam ardhur për halle të tjera kjo gjë s'hyn fare në këtë mes.

- Hyn që ç'ke me të, derisa është i prishur.

- Ç'të bëj unë kur blirin s'ma dërgojnë fare të freskët.

- Leri këto budallallëqe, i dashur!

- Ç'budallallëqe?

- Jo ështe, jo s'është fare i freskët! Peshku o është i freskët, o është i prishur.

- Me falni, - tha bufetieri, duke mos ditur si t'i shmangej artistit, që i qe qepur e s'po i ndahej. -S'ju fal, jo, -ia preu ai.

- Kam ardhur për një punë tjetër, - tha bufetieri i ligështuar.

- E ç'punë mund të keni ju me mua? Në s'më tradhton kujtesa para shumë e shumë vitesh, kur ju ende s'kishit lindur në këtë botë, kam njohur një bufetiren tuaj. Fundja, më vjen mirë që po ju shoh! Azazelo, një karrige për zotërinë, shefin e bufesë.

Mishpjekësi ktheu kryet dhe e tmerroi bufetierin me ata çatajtë e tij të mëdhenj. Sakaq, i afroi mysafirit një fron të ulët prej lisi të errët. Ndenjëse tjetër s'kishte në atë dhomë. Bufetieri shqiptoi:

- Faleminderit, - dhe u ul në fron. Këmba e tij e prapme u thye me krismë, bufetieri ra në dysheme dhe prapanica i dhembti aq fort sa lëshoi një ofshamë të thellë. Tek u rrëzua preku me këmbë një fron tjetër, që kishte përpara, prej nga u derdh një gotë plot me verë të kuqe, që ia lagu pantallonat.

Artisti thirri:

- Mos u vrave gjë?

Azazeloja e ndihmoi bufetierin të çohej në këmbë dhe ia pruri një ndenjëse tjetër. Me një notë zë hidhërimi në zërin e tij, bufetieri nuk e pranoi propozimin e mikpritësit të zhvishte pantallonat e t'i thante para zjarrit. Gjithsesi, ai s'ndihej hiç mirë me petkat e qullura dhe u ul si me drojë në froni që ia dhanë.

- Mua, për vete, më pëlqen të ri në një ndenjëse sa më të ulët, në mënyrë që të mos vritem edhe po të bie, -tha artisti. -Më duket se fjalën e lamë te bliri apo jo! E pra, peshku duhet të jetë i freskët, i freskët dhe vetëm i freskët. Freskia duhet të jetë deviza e çdo bufetieri. A doni ta provoni një çikë?

Dhe sakaq, një shpatë vezulloi para bufetierit nën dritën e kuqërrëmtë të oxhakut dhe Azazeloja i vuri përpara një pjatë të florinjtë me një thelë mishi, e spërkati me lëng limoni si dhe një pirun po të florinjtë.

- Faleminderit... Por s'më hahet!

- Jo, jo, provojeni!

Bufetieri, më tepër për edukatë mori një llomkë mish, nisi ta përtypëtë dhe menjëherë e pikasi se ai qe taze e, ç'ishte më kryesorja edhe mjaft i shijshëm. Por duke ngrënë atë mish

erëkëndshme, bufetieri mend u mbyt e mend u rrëzua serish. Nga dhoma ngjitur hyri fluturimthi një zog i madh e i zi dhe preku lehtë-lehtë me krahë kokën e bufetierit. Dhe vetëm kur zogu vajti dhe qëndroi pranë orës mbi sobë, u pa se s'ishte veçse një buf. "O zot, o perëndi", - mendoi me nervozizëm ai, si tërë bufetierët. - Ja këtij i thonë apartament!"

- A doni një gotë verë? Të bardhë a të kuqe? Nga ç'vend i botës pëlqeni të pini verë në këtë orë të ditës?

- Tepër mirënjohës, po unë s'pi.

- Gabim! Atëhere a dëshironi të lozim me zare? A po mos ju pëlqen ndonjë lojë tjetër? Domino, letra...?

- Edhe për te luajtur nuk jam, - u përgjigj bufetieri, tashmë i lodhur.

- Shumë keq, - ia pat nikoqr i shtëpisë. - Mund të thoni ç'të doni, veç s'është në rregull ai burrë, që s'pi verë, që s'shoqërohet me gra të bukura, që nuk i honeps lodrat dhe muhababet qark tryezave. Këta lloj njerëzish o janë të sëmurë rëndë, o kanë një urrejte patologjike ndaj atyre që i rrethojnë. Në këtë mes nuk mohohen edhe përashtime. Nëpër ziafete më ka qëlluar të rri edhe me ca maskarenj të çuditshëm. Hë, pa ma thoni atë hallin që keni!

- Dje patët mirësinë ta zbavitni publikun me disa truke...

- Unë? -thirri i habitur magjistari. - Vini dorën në zemër. S'është në nderin tuaj të merreni me llafe.

- Më falni, - tha bufetieri, i hutuar - po ajo seanca e magjisë së zezë...

- Ah, po, po! I dashur! Po jua zbuloj të fshehtën! Unë s'jam artist, por doja të shikoja një numër të madh moskovitësh dhe për t'ia arritur këtij qëllimi rasti më i mirë është salsa e teatrit. Ja suita ime, - ia ktheu kryet nga ana e maçokut, -ajo edhe e organizoi gjithë atë shfaqje, kurse unë rrija dhe sodisja moskovitët. Mos u prishni në fytyrë, po më sqaroni se ç'lidhje ka ardhja juaj me atë shfaqjen e djeshme?

- Midis të tjerash, ju e dini se kartëmonedhat ranë nga tavani, - bufetieri mpaku zërin dhe vështroi andej-këndej, si i turbulluar, - dhe të gjitha u rrëmbyen. Ndërkaq, më vjen një djalosh më një kartëmonedhë dhjetërubëlshe dhe unë ia ktheva tetë rubla e gjysmë kusur... Mandej më vjen edhe një tjetër.

- Edhe ky djalosh ishte?
- Jo, i moshuar. Pas këtij edhe dy të tjerë. Të gjithëve ua ktheva kusurin. Sot kontrollova arkën dhe në vend të parave pashë ca letra të prera. Me njëqind e nëntë rubla më është dëmtuar arka e bufesë.
- O bobo! - ia bëri artisti. - Domethënë, i paskan marrë me tërë mend si para të vërteta? Nuk e besoj ta kenë bërë me ndërgjegje një gjë të tillë! Bufetieri heshti.
- Mos kanë qenë batakçinj? - pyeti mysafirin magjistari i shqetësuar. - A thua të ketë batakçinj midis moskovitëve?
- Me buzëqeshjen e tij të hidhët bufetieri davariti çdo dyshim: po, midis moskovitëve gjeje edhe batakçinj.
- Po kjo është e poshtër, - u revoltua Volandi. - ju jeni i varfër. - Mos përnjëmend jeni i varfër?
- Bufetieri u rrudh i téri. Pra, ai ishte i varfër.
- A keni shumë para në arkën e kursimeve?
- Në këtë pyetje ndihej një mëshirë aq e madhe sa fare mirë mund të përfillej si mungesë takti. Bufetieri ngurroi për një çast, mandej tha:
- Dyqind e dyzet e nëntë mijë rubla në pesë arka kursimi, - u përgjigji një zë i çjerrë nga një dhomë ngjitur, - dhe dyqind dhjetëshe ari poshtë dyshemesë së shtëpisë.
- Bufetieri u ngurros i téri.
- Nuk është ndonjë shumë aq e madhe, - i tha me të butë Volandi mysafirit, - megjithëse edhe këto i keni të tepërtë. Kur do të vdisni?
- Bufetieri u revoltua:
- Këtë askush nuk e di dhe askujt nuk i intereson, - u përgjigj ai.
- E dinë, e dinë, - u dëgjua nga kabineti ngjitur po ai zë i neveritshëm, - merre me mend një binom të Njutonit! Ai do të vdesë nga kanceri në mëlçinë e zezë pas nëntë muajsh, në shkurt të vitit të ardhshëm, në pavionin e katërt të "U SH M" ²².
- Bufetieri u zverdh në fytyrë.
- Dyqind e dyzet e nëntë mijë për nëntë muaj! - tha Volandi i menduar: - Pra, plot njëzet e shtatë mijë në muaj. S'janë shumë,

²² Universiteti Shtetëror i Moskës.

veç për një jetë modeste mjaftojnë... Në këtë hesap nuk i vumë ato dhjetëshet.

- Dhjetëshet s'do t'i gëzojë, - ndërhyri po ai zë që ia ngriu zemrën bufetierit, - pas vdekjes së Andrei Fokiçit shtëpinë do t'ia marrin menjëherë dhe dhjetëshet do t'i dorëzojnë në bankën e shtetit.

- Unë s'do t'ju këshilloja të shtroheshit në klinikë, - vazhdoi artisti. - S'ka asnjë kuptim të vdesësh në pavion nën rënkimet dhe klithmat e të sëmurëve të dëshpëruar. A s'do të ishte më mirë që ato njëzet e shtatë mijë t'i harxhoje në një shabakim, të pije helmin dhe të mbarteshe në atë botë, nën tingujt e muzikës, mes bukurosheve gjysmë të dehura, mes shokëve e miqve të gëzuar?

Me sytë e groposur, me faqe të rrudhura dhe me nofullën e poshtme të varur, bufetieri rrinte atje në fronin e tij, i kruspuslusur, si ndonjë plak i plakur para kohe.

- Le të flasim më konkretisht, - tha mikpritësi. - Na tregoni ato letrat e prera.

I nervozuar, bufetieri nxori nga xhepi një tufë lettrash të mbështjella me gazetë dhe nuk u besoi syve kur pa se ato qenë kartëmonedha.

- I dashur, qenkeni përnjëmend i sëmurë, - tha Volandi e mblodhi supet.

- Po... - belbëzoi bufetieri, - po sikur ata përsëri...

- Hëm, - shqiptoi i menduar artisti, - atëherë përsëri e jani tek unë. Jeni i mirëpritur. Gëzohem që u njohëm.

Në këtë e sipër, Korovjevi doli nga kabineti e zuri bufetierin për dore, e shkundi dhe iu lut t'u bënte të gjithëve të fala. Pa kuptuar gjë prej gjëje, Andrei Fokiçi doli në paradhomë.

- Përcille Hela! - vikati Korovjevi.

Ajo flokëkuqja lakuriqe ishte po aty në paradhomë. Bufetieri doli jashtë, si i dehur, pa harruar të përshëndeste me fjalën "mirupafshim!". U ul në shkallaren e një kati më poshtë, nxori paratë dhe i numëroi. Tamam i kishte.

Ndërkohë, nga një apartament kundruall tij, doli një grua me çantë të gjelbër, i buzëqeshi dhe i tha si e përsiatur:

- Ama shtëpi që paskeni! Me të dehur, që në pikë të mëngjesit! Përsëri e paskan thyer xhamin e dritares së shkallëve.

- Dhe pasi e këqyri bufetierin me vëmendje, ajo shtoi:

- E more, qytetar, qenke bërë me para. A do të më japësh edhe mua ca?

- Më lini rehat, ju lutem, -tha bufetieri i trembur dhe shpejt e shpejt i fshehu paratë. Gruaja shpuri buzën në gaz.

- Hë, cingun i drejt! Po unë bëra shaka, more, - tha ai dhe hoqi poshtë shkallëve. Bufetieri u çua ngadalë, ngriti dorën që të ujdiste kapelën, por, sakaq, u çudit: atë s'e kishte fare në kokë. S'donte të kthehej, por iu dhimbë kapelja, e pasi ngurroi një grimë here, mori shkallët përpjetë dhe i ra ziles.

- Prapë ju? - e pyeti ajo e nëmura Hele.

- Harrova kapelën, -mërmëriti bufetieri me gishtin e dorës mbi kokë. Bufetieri pështyu me mend dhe mbylli sytë. Hela i afroi kapelën dhe atë shpatën me dorezën e zezë. Bufetieri hapi sytë.

- Nuk është imja, - tha bufetieri për shpatën dhe vuri kapelën në kokë.

- Pa shpatë ishit ju? - u habit Hela.

Bufetieri diç nëpërdhëmbi dhe zbriti shkallët mxitimthi. Seç ndiente një bezdi në kokën që iu mbush me bulëza djerse. Sapo hoqi kapelën, u step dhe klithi me zë të ulët. Në dorë mbante një beretë kadifeje me një pendë të vjetruar gjeli. Bufetieri bëri kryqin. Po atij çasti bereta mjaulliti, u shndërrua në një kotele të zezë hovi në kokën e Andrei Fokiçit dhe me tërë kthetrat u kap pas tullës së tij. Bufetieri klithi i llahtarisor dhe rendi tatëpjetë, kurse kotelja i ra nga koka dhe vrapi përpjetë shkallëve.

Bufetieri doli jashtë dhe e braktisi një herë e përgjithmonë atë pallatin nr. 302 b.

Dihet fort mirë sesi i vajti filli më tej këtij bufetieri. Me të kapërcyer pragun e portës, vështroi tërë ankth rretherrotull. Pas një minute u gjend në një farmaci matanë rrugës. "Më falni, ju lutem... - iu drejtua ai farmacistes në banak. E kjo i tha e alarmuar:

- Qytetar! Po ju kokën e paskeni tërë gjak!

Për pesë minuta kokën ia lidhën me fashë. Po aty ai mësoi se specialistët më të mirë për sëmundjen e mëlcisë së zezë përfilleshin profesorët Bernadski dhe Kuzmini. Pyeti se cili syresh banonte më afër dhe u gjëzua kur i thanë se vilëza e

bardhë e Kuzminit nuk ishte larg. Shtëpia e profesor Kuzminit ishte e vjetër, po shumë e rehatshme. Bufetierit iu kujtua një dado e moshuar, e cila e priti për t'i marrë kapelsn, po meqë ky s'kishte, ajo se ku iku, duke përtypur ca fjalë nëpër dhëmbë. Mandej pranë një pasqyre dhe ndanë një harku, ia behu një mesogrua, e cila i tha se mund të regjistrohej për në datën nëntëmbëdhjetë, jo më parë. Bufetieri menjëherë i ra ziles. Hodhi vështrimin e venitur tej harkut, ku në një si paradhomë po pritnin tre veta e pëshpëriti:

- Jam i sëmurë për vdekje...

Gruaja ia këqyri me dyshim kokën e lidhur me fashë dhe i tha:

- E po... - dhe e lejoi bufetierin të kalonte tej harkut.

Po asaj grime u çel dera përkarshi dhe në suazën e saj farfuritën një palë pensne ari. Gruaja me përparëse u hodh e tha:

- Qyetarë, ky i sëmurë do të hyjë jashtë radhe.

Asgjë të jashtëzakonshme, asgjë solemne dhe asgjë mjekësore s'pa bufetieri në kabinetin e bollshëm të profesor Kuzminit.

- Ç'ankesë keni? - pyeti me një zë të dobët profesor Kuzmini dhe vështroi me një farë shqetësimi kokën e lidhur me fashs.

- Sapo mëra vesh nga një burim i sigurt, -u përgjigji bufetieri, duke vështruar me egërsi afër pas një komize xhami, - se në shkurtin e vitit të ardhshëm do të vdes nga kanceri në mëlçinë e zezë, ju lutem, t'ia prisni udhën vdekjes!

- Profesor Kuzmini u mbështet në shpinëzën e lartë të një kolktiku në stilin gotik.

- Më falni, s'po ju kuptoj.. A keni qenë te ndonjë mjek? Përse e keni lidhur kokën? -E ç'mjek ishte ai? - u përgjigji bufetieri dhe kërciti dhëmbët. -Kokës mos i kushton i hiç vëmendje.

As që dua të di për të, vetëm mëlçinë e zezë ma shikoni mirë. Kërkoj të më shëroni.

- Më falni, po kush jua tha këtë?

- Besomëni, - u lut me zjarr bufetieri, -ai i cili di këto.

- S'po ju kuptoj, - tha profesori dhe rrudhi supet. - Si mund ta dijë ai se kur do të vdisni? Aq më tepër, nëse s'është mjek?

- Në pavionin e katërtt ë klinikës, - u përgjigji bufetieri.

Profesori i nguli vështrimin këtij pacienti, kokës dhe patnallonave të tij të lagura dhe mendoi: "Edhe këtë kisha mangut. Po ky qenka i çmendur". Pyeti ai.

- Kurre s'e kam vënë në gojë, - u përgjigj bufetieri.

Pas një minute bufetieri dergjë i zhveshur mbi mushamanë e ftohtë të një kanapeje. Profesori zu t'ia shtypte barkun dhe aty pér aty ndjeu se një valë gjëzimi e pushtoi. Nën përgjegjësinë e tij, ai deklaroi se tani pér tani, bufetieri s'kishte asnjë shenjë kanceri, por meqë ndonjë sharlatane e kishte frikësuar, i duheshin bérë të gjitha analizat...

Profesori i mbushi disa receta dhe i shpjegoi se ku të shkonte dhe ç'të pinte. Përveç kësaj, i dha një letër pér neuropatologun, profesor Bure dhe i tha bufetierit se nervat i kishte plotësish të shkatërruara.

- Sa t'ju paguaj, profesor? - pyeti bufetieri me një zë të hollë e të dridhshëm dhe nxori nga xhepi një portofol të trashë.

- Sa të doni, - u përgjigj shkurt dhe ftohtë profesori.

Bufetieri la mbi tryezë tridhjetë rubla e sipër tyre vuri edhe një shufër tingëlluese, mbështjellë me një copë gazete.

- Po kjo ç'është? - pyeti Kuzmini dhe përdrohhi mustaqet.

- Pranojeni, ju lутем, profesor, vetëm shëromëni nga kanceri.

- Merreni menjëherë këtë arin tuaj, - tha profesori krenar pér vetveten! - Do të bënët mirë të kujdeseshit pér nervat tuaja. Mos pini shumë çaj, gjellëtini mirë, hani pa kripë dhe nesër të sillni analizën e urinës.

- Edhe supën pa kripë ta ha? - pyeti profesorin.

- Edhe supën - porositi Kuzmini.

- Eh!... - pshërëtiu i brengosur bufetieri. Mori nga tryeza shufrën e artë dhe eci praptazi pér nga dera.

Asaj mbrëmjeje s'pati shumë të sémurë te profesori. Pasi iku pacienti i fundit, Kuzmini zhveshi bluzën e mjekut dhe tek vështroi paratë që kishte lënë bufetieri, u bind se ato s'ishin para, por etiketa shishesh "Abrau-Durso".

- Një dreq e merr vesh këtë punë! - murmuriti Kuzmini, duke trazuar etiketat me gishtërinjtë e dorës. - Ai s'qenka vetëm skizofren, por edhe batakç! Po ç'deshi që erdhi tek unë? Vetëm pér analizën e urinës? O, po ma paska vjedhur edhe pallton! -

Dhe profesori ulur në paradhomë me bluzën ende në njérën mëngë. - Ksenia Nikitishna! - piskati ai te dera e paradhomës. - Pa shihni, a janë aty të gjitha palltot?

Doli se asnjë pallto s'kishte humbur. Veç kur profesori u kthye te tryeza, duke hequr bluzën, mbeti aty si i topitur me sytë e fiksuar në një pikë. Po në atë vend, ku pakëz më parë kishin qenë etiketat, nxinte ajo kotelja e zezë, me një turi të përvuajtur që mjaullinte mbi një pjatë qumështi.

- Më falni, po kjo c'është?

Kuzmini ndjeu se po i ftohej zverku.

Rendi menjëherë Ksenia Nikitishna dhe e qetësoi profesorin, duke i thënë se kotelej do ta kishte lënë ndonjë nga pacientët, çka ndodhje jo rrallë.

- Bëka një jetë të varfër - shpejgoi Ksenia Nikitishna, - kurse ne.

Rrahën mendimet se kush mund ta kishte lënë kotelej. Më në fund, dyshimi ra mbi një plakë me ulcerë në stomak.

- Me siguri ajo do ta ketë lënë, - tha Ksenia Nikitishma, - ja si ka menduar: unë do të vdes që do të vdes. Së paku të shpëtojë macja, se është mëkat ta lë qyqe vetëm.

- Më falnil! - ndërhyri Kuzmini. - po pjatën e qumështit ajo e la?

- Qumështin do ta ketë prurë në shishe dhe e ka derdhur këtu në pjatë, - sqaroi Ksenia Nikitishna.

- Sidoqoftë, m'i hiqni që këtej edhe macen edhe pjatën me qumësht, - urdhëroi Kuzmini dhe e shqëroi Ksenia Nikitishnën gjer te dera. Kur ajo u kthye, situata kishte ndryshuar.

Tek po varte bluzën e tij në gozhdë, profesori dëgjoi ca të qeshura të forta në oborr. U çudit kur pa në dritare, një grua veshur vetëm në këmishë që vraponte përmes oborrit për në krahun tjetër të pallatit. Profesori e njohu: ishte Maria Aleksandrovna. E ai që po shkrihej gazit ishte një çunak.

- Ç'është kjo? - pyeti Kuzmini me neveri.

Ndërkaq, përtëj murit, në dhomën e vajzës së profesorit, jehuan tingujt e fokstrotit "Aliluja" nga një pllakë gramafoni. E po atë çast u dëgjua cicërima e një rebecke, prapa shpinës së profesorit. Ai ktheu kryet dhe pa një rebeckë të madhe tek kërcente mbi tryezën e tij.

"Hëm... do të ketë hyrë këtu fluturimthi, kur unë u largova nga dritarja. Gjithçka në rregull, - foli me vetveten profesori, duke ndjerë se gjithçka ishte në rregull, kryesisht për shkak të atij trumcaku. Si e pa me vërejtje, profesori u bind se ai trumcak s'qe si gjithë të tjerët. Zogu paturpshëm çalonte nga putërza e majtë, shtrembërohej e herë pas here vallëzonte nën tingujt e fokstrontit të gramafonit, si një i dehur pranë banakut, duke vështruar profesorin me përbuzje. Profesori u mat t'i telefononte një ish-shokut të klasës, Bures, që ta pyeste se ç'kuptim kishte një trumcak i tillë, kur njeriu i ka mbushur të gjashtëdhjetat dhe kur, papritmas, fillojnë t'i merren mendtë.

Ndërkojë, trumcaku u ul mbi një kallamar që profesorit që ia kishin dhënë si dhuratë, lëshoi aty një glasë (nuk bëj shakat!), mandej fluturoi lart, qëndroi pezull në ajër dhe s'andejmi iu drejtua një fotografie, me kursin e plotë të studentëve, që kishin mbaruar universitetin në vitin '94, e theu qelqin, e bëri çika-çika, si ta kishte pasur sqepin prej çeliku dhe fluturoi jashtë nga dritarja. Profesori nuk i telefonoi Buresë, por byrosë së shushunjave, dhe iu lut t'i dërgonin menjëherë në shtëpi disa shushunja.

Profesori u kthye nga telefoni dhe vuri kujen pranë tryezës së tij, ku ishte ulur e po rrinte një infermieri me shami në kokë dhe me një çantë në dorë me mbishkrimin "shushunja". Me të parë gojën e saj, profesori ulëriu. Ajo qe një gojë e shtrembër mashkulli, e madhe gjier te veshët, vetëm me një dhëmb qeni brenda. Sytë e infermierës qenë të shuar.

- Paratë po i marr tha infermierja me një zë basi prej mashkulli, - s'ka pse t'i lërë këtu. I mblodhi etiketat me një putërzi zogu dhe u tret në ajër.

Rodhën dy orë. Profesor Kuzmini rrinte në shtratin e dhomës së gjumit me shushunjat e ngitura tëmthave, qafës dhe veshëve. Te këmbet e Kuzminit, mbi një kuvertë mëndafshi, ishte ulur profesori mustaqethinjur, Bure, vështronte kolegut e tij me keqardhje dhe e ngushëllonte, duke i thënë se të gjitha këto s'qenë veçse gjepura. Tej dritares kishte rënë nata.

Se ç'gjëra interesante ndodhën asaj nate në Moskë ne s'e

dimë dhe, sigurisht, s'bëjmë asnjë përpjekje ta mësojmë, aq më tepër, se erdhi koha të kalojmë në pjesën e dytë të këtij rrëfimi të vërtetë.

Pas meje, lexues!

MARGARITA

Pas meje, lexues!

Mos m'u ndaj sa tē tē rrëfej historinë e një dashurie besnikë dhe tē përjetshme. Kush tē ka thënë ty, se nē këtë botë s'paska dashuri tē tillë? Le t'ia presin gjuhën këtij gënjeshtari tē ndytë!

Jo! Mjeshtri gaboi kur i tha Ivanushkës nē spital, se gjoja ajo e paskësh harruar. Asaj pasnate ai qe bërë pikë e vrer dhe Margarita s'mund ta harronte kurrë mjeshtrin e saj.

Para së gjithash, le tē zbulojmë ca tē fshehta, tē cilat mjeshtri nuk i pa tē arsyeshme t'ia thoshte Ivanushkës. E dashura e tij quhej Margarita Nikollajevnë, dhe nē përshkrimin e saj mjeshtri as i shtoi dhe as i pakësoi gjë poetit tē gjorë. Ajo ishte e bukur dhe e mençme. Sa e sa gra ëndërronin që tē kishin jetën dhe fatin e saj. Këtë mund ta pohojmë me bindje. Tridhjetëvjeçare, pa fëmijë, Margarita Nikolajevna ishte e shoqja e një specialisti tē shquar, i cili, veç tē tjerash, kishte edhe meritën e një zbulimi me vlerë tē madhe shtetërore. I pashëm, i ri, babaxhan dhe i ndershëm ishte burri i saj, i cili e adhuronte tē shoqen e tij. Ky çift zinte katin e epërm tē një vile tē bukur mes një kopshti, nē një nga rrugicat e lakkeshme, jo fort larg Arbatës. Po tē mos besojë ndokush, le t'i afrohet për disa çaste kësaj ndërtese, që tē bindet me sytë e tij. Le tē vijë tek unë, jam gati t'ia jap adresën, sepse edhe sot e kësaj dite vila është ende nē këmbë.

I shoqi ia plotësonte çdo dëshirë Margaritës. Po t'i pëlqente asaj ndonjë gjë, ai ia blinte menjëherë. Nuk pyeste për para. Mes miqve tē tē shoqit numëroheshin eihe ca tipa interesantë. Margarita Nikolajevna nuk e prekte kurrë me dorë furnelën me vajguri. Ajo nuk i njinte tmerret e jetesës së një apartamenti tē

përbashkët. E pas tërë këtyre gjërave, mos doni të thoni se ajo ishte e lumtur? Përkundrazi! Një ditë të bardhë s'kishte parë ajo, që kurse, vajzë nëntëmbëdhjetë vjeçë, shkeli në këtë vilë, pasi u martua. O Zot, o perëndi! Ç'kërkonte vallë kjo grua? Ç'kërkonte vallë kjo grua, në sytë e së cilës tërë kohën digjët një zjarr aq i pakuptimtë? Ç'kërkonte kjo shtrigë, që vëngëronte pakëz me njërin sy dhe, që asohere, muajve të pranverës zbukurohej gjithë mimoza? S'jam e s'jam i zoti t'u përgjigjë këtyre pyetjeve të vështira. Nuk besoj se ajo gënjenjë kur thoshte se nuk i duheshin as vila gotike me tërë kopshtin e saj e as paratë. Vetëm për mjeshtrin kishte nevojë ajo. Unë s'kam pasur të bëj me Margaritën, e ndoshta ky fakt më ndihmon që të jem i paanshëm në shtjellimin e kësaj historie. Të nesërmen Margarita i vajti mjeshtrit dhe nuk e gjeti në shtëninë e tij. Oh, sa u pikëllua. Se ajo e donte atë, se ajo e dashuronte atë. Madje dhe mua, një rrëfimtari të drejtë, po një njeriu të huaj, më skërfitet zemra kur mendoj tronditjen e saj në ato çaste. Fatmirësish, ajo u nis pë tek mjeshtri pa i thënë gjë të shqoqit, i cili gjer asaj grime ende s'qe kthyer në gjirin e familjes.

Më kot u përpooq ajo të mësonte diçka për vendndodhjen e mjeshtrit. S'i mbeti, veçse të kthehej sërisht dhe t'i ngryste ditët brenda mureve të asaj vile gotike.

Trotuareve dhe rrugëve të kaldrëmta nisi të shkrihej dëbora e përbaltur. Era e lagët zu t'i rihi me tërsëllëmë dritarët e dhomave të sipërme. Dhe pranvera, jo vetëm nuk ia gëzoi shpirtin Margarita Nikolajevnës, por e zhyti në një dëshpërim edhe më të thellë. Ajo, fshehurazi, qante me lot të bidhur, qante përherë e më gjatë, përherë e më shpesh. Dhe me kalimin e ditëve, sidomos mbrëmjeve, gjithnjë e më dendur i shkrepente mendimi se e kishte lidhur fatin e saj me një të vdekur.

O duhej ta harronte, o duhej të vdiste edhe vetë. Rrugëdalje tjetër s'kishte. Me çdo kusht ta harronte? Hë, një fialë goje! E keqja ishte se ajo nuk tronte dot, nuk merrte dot frysë pa kujtimin e tij.

- Po, po, po, s'ma ka kush fajin! - tha Margarita një ditë dimri tek kundronte flakët e sobës së ndezur në kujtim të atij zjarri që ngrohu mjeshtrin gjatë kohës dhe nisi të shkruante Ponc Pilatin.

- E përsë ika asaj nate dhe e lashë? Përsë? Një budallallëk me

brirë dhe asgjë më tepër! Me ndershmérinë më të madhe u ktheva të nesërmen, siç pata premtuar, vecse, tanimë, qe vonë. Po, me vonesë u ktheva, me vonesë si i ngrati Levi Mateu.

Llafe, llafe janë të gjitha këto, se edhe po të kishte ndenjur asaj nate tek mjeshtri, ajo prapë s'do ta ndryshonte dot rrjedhën e ngjarjeve. A thua do ta shpëtonte? S'do të qeshim me ironi, se na vjen rëndë të lëndojmë në sy një grua, edhe ashtu të lënduar, si Margarita.

Të premten në drekë ajo u kthyte në dhomën e saj të gjumit, pikërisht ditën e atij pështjellimi që shkaktuan magjistari i zi në Moskë, dëbimi i xbaxhait të Berliozit për në Kiev, arrestimi i kryellogaritarit, si edhe shumë e shumë marrëzira të tjera.

Margarita hapi sytëdbe nuk qau, si zakonisht, sepse u zgjua me parandjenjën, se fundi i fundit, diç do të ndodhë. Sapo e hetoi këtë parandjenjë, ajo nisi ta mëkonte dhe ta seliste në shpirtin e saj, gjithë me drojën, se mos ajo e braktiste.

- Kam besim, - mëlmiti solemnisht Margarita. - Po, po, kam besim. Diç do të ndodhë. Se unë s'kam lindur në këtë botë që të heq e të vuaj gjer në vdekje. E pranoj se kam gënjer dhe mashtruar dhe se kam bërë jetën e qyqes, larg syve të hallkut, po pse për këtë u dashka që të ndëshkohem në një mënyrë kaq të pamëshirshme? Medoemos, diç do të ndodhë edhe sepse çdo fillim ka mbarimin e vet.

Ja se ç'pëshpériste Margarita Nikolajevna, tek kundronte ato perdet e përflakura nga drita e diellit, tek vishej e shqetësuar e tek krihte flokët e shkurtër e drudha-drudha para pasqyrës trifaqëshe.

Përnjëmend e pazakontë ishte ëndrra e Margaritës asaj nate. Edhe muajve të dimrit dertet e saj s'kishin qenë më të vogla, e prapë mjeshtri një herë nuk i doli në ëndërr. Ai e linte atë netëve të ftohta dhe ajo sfilitej fillikate gjatë orëve të ditës. Kurse tani, krejt papritur e pakujtuar, ai erdhë dhe i trazoi gjumin e natës.

Ja ëndrra e Margaritës: një peizazh i panjohur dhe i zymtë, me një qjell të vrenjtur dhe të përhimtë pranvere, ku ca bashka resh e një trumbë mëlljenash poshtë tyre vozitnin e vozitnin të heshtura. Një urëz lëvizëse mbi një përrua plot ujëra të turbullta pranverore. E aty pranë ca drurë gjysmë të zhveshur, me një pamje pikëllimtare si dhe një shelg vetmitar dhe, pakëz më tej,

mes një korijeje e pas një perimoreje, një shtëpizë druri, të cilën një dreq e dinte se ç'mund të ishte, sepse nuk i shëmbëllente as një banjoje e as një kuzhine. Tërë natyra rrëth e rrotull, që ngjante si e vdekur, përshkohej nga një trishtim kaq i thellë sa të vinte të varje veten nën atë shelgun ndanë urëzës. Puhiza nuk frynte, retë nuk lëviznin e frysme e gjallë s'pipëtinte. Një skëterrë e njëmendtë për çdo qënie njerëzore.

Dhe përfytyroni, nën tërë këtë sfond shfaqet ai, duke hapur derën e asaj godine druri. E ndonëse mjaft larg, prapë ai mëtohej qartë: një zhelan që s'merrej vesh se ç'kishte veshur. Flokëkërleshur dhe i parruar. Me ca sy të sëmurë dhe tërë ankth. E ndolli me dorë Margaritën. Duke gulçuar mes atij ajri të palëvizshëm, ajo vrapi po drejt tij nëpër ca plisa dheu dhe, në këtë e sipër, u zgjua nga gjumi dhe ëndrra iu këput në mes.

"Kjo ëndërr mund të ketë vetëm dy kuptime, - arsyetoi Margarita, - në ka vdekur, çatisi të më marrë, ndaj dhe ma bëri me dorë; pra, edhe unë duhet t'i lë së shpejti lamtumirën kësaj bote. E në është gjallë, teptisi që ta kujtoj e të mos e harroj. Ai dëshiron të më thotë se përsëri do të shihemi. Po, ne do të shihemi, dhe madje së afërm".

Ende mjaft e turbulluar, Margarita Nikolajevna u vesh gjithë me bindjen se çdo gjë po shkonte mirë e tumirë dhe se këto çaste mbarësie ajo duhej t'i rrakte dhe t'i shfrytëzonte. I shoqi kishte ikur me shërbim për tri ditë e tri net me radhë. Dhe tërë kjo kohë do të ishte vetëm e saja dhe askush s'do ta pengonte të mendonte dhe të ëndërronte për çfarë të donte. Që të pesë dhomat e katit të epërm, pra, një apartament i tërë, të cilin do ta kishin zili me dhjetëra mijë nnoskovitë, do të ishin në dispozicionin e saj të plotë.

Veç, me të fituar lirinë, qoftë edhe për tri ditë, ajo nuk zgjodhi aspak skutën më të përshtatshme në gjithë atë apartament luksoz. Si gjerbi çajin, ajo vajti dhe u mbyll në një dhomë të errët e pa dritare, ku në dy dollapë të mëdhenj, ruheshin ca valixhe dhe llj-lloj vjetërsirash të tjera. Aty u ul galuc dhe çeli sirtarin e poshtëm të dollapit të parë dhe, sakal, në një grumbull copash mëndafshi, hasi të vetmen gjë të shtrenjtë që kishte në jetë. Margaritës i ra në dorë një album i vjetër, me kapakë lëkure ngjyrë kafe, në të cilën preheshin një fotografi e

mjeshtrit, një librezë kursimi me dhjetë mijë rubla, të depozituara po në emër të tij, ca petale të venitura trëndafili mes karta-cigaresh si dhe një pjesë fletoreje e shtypur me makinë shkrimi, paksa e përzhitur nga zjarri në anën e poshtme.

Me tërë këtë pasuri Margarita u kthye në dhomën e saj të gjumit, e vuri fotografinë mbi komodinën e pasqyrës trifaqëshe dhe ndenji para saj jo më pak se një orë, me fletoren e përcëlluar mbi gjunjët gjithë duke e shfletuar dhe rilexuar ato fletë që s'kishin as fillim e as mbarim, për shkak se qenë djegur. - "...Mugëtira që u dynd nga deti Mesdhe mbuloi gjithë atë qytet, të cilin prokuratori e urrentë për vdekje. U fundosën urat e varura që lidhnin tempullin me kullën e tmerrshme të Antonias, muzgjet e dendura zbritën qiejsh dhe mbytën perënditë me flatra të hipodromit, pallatin e Asmonit me mazgallat, tregjet, hanet, rrugicat dhe pishinat. U zhduk, kësosoj, qyteti i madh i Jerusalemit, u zhduk sikur të mos kishte ekzistuar kurrë në këtë botë..." Margarita deshi të vazhdonte leximin, por më tej s'kishte asgjë tjetër, përveç një tufë fletësh të shkrumbosura.

Margarita Nikolajevna fshiu lotët, la fletoren, mbështeti bërrylet mbi komodinën e tualetit dhe, me shëmbëlltyrën e saj në pasqyrë, ndenji një valë herë të gjatë, pa i hequr sytë nga fotografia. Mandej lotët iu thanë. Margarita mblodhi tërë kujdes gjithë pasurinë e saj, për ta varrosur sërisht mbas disa minutash mes leckave prej mëndafshi e pas kësaj mbylli me gërvimë derën e dhomës së errët.

Margarita Nikolajevna veshi pallton në paradhomë dhe u nis për një shëtitje. Në këtë e sipër, bukuroshja Natashë, shërbyesja e saj, e pyeti se ç'gjellë të dytë të gatuante.

- Për mua, kjo s'ka hiç rëndësi, - iu përgjigj Margarita.

Për t'u zbavitur, sadopak, Natasha kuvendoi me të zonjën e shtëpisë dhe, mes të tjerash, i tha se mbrëmë me truket e tij, në skenën e teatrit, magjistari i kishte çmeritur shikuesit, të cilëve u kishte falur nga dy shishka parfumi të jashtëm dhe çorape e, pasi mbaroi shfaqja, tërë publiku doli në rrugë, - dhe një çudi për t'u çuditur - pisk e lakuriq. Margarita Nikolajevna u plandos në karrigen para pasqyrës dhe u gajas së qeshuri.

- Tju vijë turp, Natasha, - tha Margarita Nikolajevna - një

vajze të mençme dhe me kulturë nuk i ka hije ta prishë, ashtu, gojën. Ç'nuq trillojnë njerëzit nëpër radhë dhe ju u besoni!

Natasha u skuq dhe kundërshtoi me të madhe se nuk gënjenjente dhe se, po sot, ajo kishte parë me sytë e saj në Arbat, një grua tek hyri në një dyqan ushqimor dhe, me të paguar në arkë, këpucët iu zhdukën nga këmbët dhe ajo mbeti zbathur, me çorape të grisura në thembra dhe me sy të zgurdulluar. Edhe ato këpucë magjike duhet të kenë qenë po të asaj shfaqjeje.

- Dhe ajo ashtu shkoi, zbathur?

- Po, - thirri Natasha, duke u skuqur edhe më fort, ngaqë nuk i besonin. - Dhe dijeni, Margarita Nikolajevna, se mbrëmë natën milicia arrestoi një treqind veta. Disa gra, me të dalë nga shfaqja, vrapuan nëpër rrugën "Tverskaja" vetëm me mbathje.

- Nuk dyshoj se edhe këtë Darja ta ka thënë, - ia preu Margarita Nikolajevna. - Ç'prej kohësh e kam vënë re se ajo gënjen shumë.

Kjo bisedë qesharake përfundoi me një befasi të këndshme për Natashën. Margarita Nikolajevna nxitoi në dhomën e gjumit, prej nga u kthye duarzënë me dy palë çorape dhe me një shishkë kolonjë. Çorapet dhe shishkën e kolonjës ia dhuroi Natashës, duke i thënë se edhe asaj i qe shkrepur të bënte një truk. Gjithashtu iu lut vetëm për një gjë - të mos vraponte nëpër bulevardin "Tverskaja" vetëm me çorape dhe, të mos e dëgjonte më Darjen. Shërbyesja dhe zonja e shtëpisë u ndanë duke u puthur.

Tek udhëtonte nëpër Arbat, Margarita Nikolajevna mendonte për hallet e veta, rehatuar në kollukun e butë të një trolejbusi, veç, heraherës i vinin në vesh edhe pëshpërimat e dy qytetarëve të ulur para saj. Ata bisedonin dhe vështronin sa andej-këndej, si të frikësuar se mos i dëgjonte kush. Rrondokopi i mishtomë, me ca sy të gjallë derri, i mërmëriste fqinjt të vet, një burri të shkurtër, pranë dritares, se si kishte mbuluar një arkivol me qefin të zi.

- E pamundur! - ia pat vogëlanë i habitur. - Kjo s'ka bërë kurrë vaki... E ç'masa mori Zheldibini?

Përmës zhurmës monotone të trolejbusit, zuri pranë dritares u hodh e foli:

- Ia dha hetuesisë... një skandal që vjen era misticizëm.

Margarita Nikolajevna, pak a shumë, i ra në të se për çfarë po bënin fjalë të dy qytetarët: sot ndaj mëngjesi, një të vdekuri - nuk ia përmëndën emrin - i kishin vjedhur kokën nga arkivoli. Ja pse Zheldibini tani ishte kaq i shqetësuar. Tërë biseda që u zhvillua me gjysmë zëri në trolejbus, kishte gjithashtu, një farë lidhjeje me të vdekurin e vjedhur...

- A kemi kohë për lulet? - u merakos vogëlan. - Se djegia e kufomës, më ngjan, sikur bëhet në orën dy, apo jo?

Margarita Nikolajevna u mërzit së dëgjuari ato dëngla, të veshura me vello misteri, për një kokë të vjedhur nga arkivoli dhe, u gëzua, që, më në fund, do t'i zbriste trolejbusit në stacionin e saj.

Dielli i fortë ia picërrroi sytë Margaritës. Me mbresën e ëndrrës së mbrëmshme, iu ndërmend se si para një viti, po në këtë ditë, po në këtë orë e po në këtë bankë ata qenë ulur pranë njëri-tjetrit dhe, ashtu si këtu e një vit më parë, ajo ishte po me këtë çantë të zezë në dorë. E ndonëse tani larg tij, ajo prapë kuvendonte me të si ta kishte aty përbri: Mos vallë të kanë internuar? Aq të zorshme e paske të më njoftosh me një pusullë a me një mënyrë tjetër? Apo mos të kam dalë nga zemra? Jo, jo, këtë s'do ta besoja kurrën e kurrës. Mos ke vdekur në internim? Lermë atëhere të lirë, që të ngjinjem, së paku, me ajër. Të lutem shumë! Margarita vetë pyeste e po vetë përgjigjej: "Je e lirë... Kush të ka mbajtur gjer më sot?" dhe prapë, aty për aty, kundërshtoi me ngulm: "Unë do të jem e lirë vetëm atëherë kur ti të më fshihesh nga kujtesa..."

Plot njerëz kalonin para Margaritës. Një burrë e vështroi me bisht të syrit këtë grua të veshur me sqimë, i joshur nga bukuria dhe vëtmia e saj. Ai u kollit dhe u ul në skaj të po asaj banke, ku po prehej Margarita Nikolajevna. Pas një hopi, ai u hodh e i foli:

- Në të vërtetë, sot bën një mot i bukur.

Por Margarita e vështroi me kaq inat, sa ai u ngrit dhe iku.

"A e kupton ti, përsë e zbova, unë, atë burrë? - iu drejtua ajo me mend atij që i kishte rrëmbyer zemrën. - Ashtu e dokëndisur siç jam, sikur m'u shpuan veshët me atë fjalën "në të vërtetë", se asnjë të keqe tjetër nuk më bëri. A s'më sheh si po rri vetëm fillja këtu rrëzë murit? A s'më sheh që jam bërë si tuhafë?" .

Po, qe mjaft e vrarë shpirtërisht. Veçse po ajo valë shprese dhe ringjalljeje, që e kaploj ndaj mëngjesi, shpërtheu sërisht në zemrën e saj. Tronditja u përsërit dhe ajo e pikasi se kishte të bënte me një valë zanore. Përmes poterës së qytetit dëgjoheshin përherë e më shkoqur rrapëllimat e një daulleje dhe jehona false e disa pak trumpetave, që gjithë afroheshin e afroheshin.

Në krye u dha një milic kalëruar, duke ecur me hap ndanë kangiellave dhe pas tij tre të tjerë, që ecnin në këmbë. Mandej vargëzoheshin me radhi: një kamion me muzikantë, një makinë e hapur varrimi me arkivoli i mbuluar tërë kurora si dhe katër këmbësorë: tre burra dhe një grua, që shoqëronin të vdekurin. Madje edhe së largu, Margaritës iu dukën mjaft të hutuara fytyrat e katër shoqëruesve. Sidomos binte në sy ajo gruaja që shqeponte në anën e majtë të makinës, me ata sytë e fryrë e të dhjamosur, që xixëllonin tërë dyshim, dhe me ato bulçitë e trasha që sa s'pëlcisin nga një djallëzi e pashprehur. Të ngjante se nga çasti në çast, asaj s'do t'i durohej pa i shkelur syrin të vdekurit dhe pa i thënë: "Çështë kjo? Çështë ky misticizëm?" Edhe pjesëmarrësit e tjerë të kortezihit të përmotshëm, një treqind e ca veta, që ndiqnin ngadalë makinën e varrimit, s'qenë më pak të shastisur.

Margarita përcillte me sy këtë procesion dhe dëgjonte "bum-bumet" ritmike të daulles turke tek po fikeshin atje tej. Dhe, sakaq, m'u përshkua mendimi: Ç'varrim i habitshëm... Sa më pikëllojnë ato kumbimet e trishta të asaj daulleje. Ah, edhe + djallit do t'ia falja shpirtin, vetëm të mësoja a është gjallë ai apo jo? Kë vallë po shpien për në banesën e fundit ato fytyra të çuditshme? Kush do ma shuajë këtë kureshtje?"

- Aleksandër Aleksandroviç Berliozin, - u dëgjua aty pranë një zë, pakëz hundor, burri, - kryetarin e MASOLITIT.

E befasuar, Margarita Nikolajevna u kthye ndaj zërit. Një burrë qe ulur pa u ndier në bankën e saj, siç duket, në ndërkokën që vëmendjen e saj po e tërhoqte funerali. Sigurisht, edhe pyetjen e fundit ajo e bëri me zë të lartë, ashtu e trullosoi siç qe.

Papritmas, kortezihi ndali, i penguar, siç duket, nga semafori përpara.

- Po, ashtu është, - vijoi burri i panjohur, - ata të çudisin me

ato fytyrat e tyre. Përcjellin të ndjerin dhe mendojnë për fatin e kokës.

- Ç'kokë? - pyeti Marganta duke këqyrur me vërejtje fqinjin e paftuar. Ai vinte i shkurtër, flokëkuq me një alamet dhëmb syri, me një kostum të mirë vija-vija, me këpucë të lustruara dhe me një kapelë bombe në kokë, me një kravatë ngjyrë-ndezur. Në xhepin e vogël të xhaketës, ku zakonisht burrat mbajnë shaminë e dorës apo stilografin, ai kishte vënë një kockë të brejtur pule, që ka ishte edhe një çudi tjetër.

- Po, shpjegoi flokëkuqi, - sot, ndaj mëngjesi, në sallën e Gribojedovit, të ndjerit ia vodhën kokën nga arkivoli.

- Si është e mundur? - i shpëtoi, padashur, Margaritës e, sakaq, solli ndërmend ato pëshpërimat në trolejbus.

- Djalli e merr vesh, - u përgjigj i shpenguar kuqalashi, - Mendoj, se për këtë s'do të qe keq të pyetej Behemoti. Një ngjarje përnjëmend skandaloze. Ia përlanë me një shkathësi. Vetëm çnde s'po e kuptoj, se kujt mund t'i duhet ajo kokë.

Dhe sado që Margarita Nikolajevna qe e zënë me telashet e veta, prapë e lanë pa mend ato gjepurat e pabesueshme të këtij qytetari të panjohur.

- Më falni, për cilin Berlioz bëhet fjalë? Mos është ai, për të cilin shkruajnë gazetat e sotme?

- Po, po...

- Domethënë, ata që e shoqëronin arkivolin ishin shkrimtarë? - u interesua Margarita dhe, befas, skërmiti dhëmbët.

- Sigurisht.

- A i njihni?

- Të gjithë, pa përjashtim, - ia pat kuqalashi.

- Më thoni, - vijoi Margarita, tanimë, me një zë të dridhshëm, - kritiku Latunski, a ishte mes tyre?

- Si jo, - u përgjigj kuqalashi. - Ja tek është, atje, në rreshtin e katërt, aty nga fundi.

- Ai leshverdhi? - pyeti Margarita sypicërruar.

- Ngjyrë hiri... Ja, shikojeni, sytë i ka ngritur kah qelli.

- Mos i shëmbëllen gjë një jezuiti?

- I keni rënë pikës.

Margarita sa nuk e hëngri me sy Latunskin dhe s'bëri më pyetje.

- Me sa po shoh unë, - vijoi kuqalashi, - e urreni këtë Latunskin.

- Përveç tij, urrej edhe ca të tjerë, - nëpërdhëmbi Margarita, - por nuk ia vlen të flasim për këtë.

Ndërkohë, kortezhi lëvizi vendit, me këmbësorët përpara e me automobilat pas, të cilët më tepër qenë bosh sesa plot.

- Tërë kjo skenë nuk paraqet asnjë interes, Margarita Nikolajevna.

Margarita shtangu:

- Më njihni?

Kuqalashi nuk iu përgjigji, por hoqi bombën, duke u përkulur me nderim.

- "Turirin e paska krejt si të një krimineli, - mendoi Margarita, me vështrimin e ngulitur mbi bashkëbiseduesin e panjohur.

- Unë nuk ju njoh, - tha ftohtë Margarita.

- Si mund të më njihni? Gjithsesi, tek ju kam ardhur me një porosi...

Margarita u zbeh dhe u zmbraps vrulltazi.

- Po me këtë dhe ta kishit filluar, - shqiptoi Margarita, - dhe jo më çaprashisni për një kokë të prerë. Mos doni të më arrestoni!

- S'është aspak e vërtetë, - kundërshtoi kuqalashi, - s'kam ardhur për t'ju arrestuar, por për një punë tjetër.

- S'po ju kuptoj, për ç'punë?

Kuqalashi vështroi rretheqark dhe mërmëriti me tonin e një komplotisti:

- Më kanë dërguar, që sonte t'ju ftoj si mysafire në një gasti.

- Ç'dërdëllisni? Ku?

- Tek një i huaj mjaft i njohur, - sqaroi kuqalashi, rëndësor e sypulitur.

Margarita mezi e përbajti zemërimin.

- Tani ka filluar të vërtitet rrugëve një farë e re kodoshësh, - tha ajo dhe u ngrit të largohej.

- Faleminderit për këtë nofkë, - thirri kuqalashi i fyter dhe, pas një grime, shtoi: - Po ti s'qenke veçse një budallaqe.

- Maskara! - ia pat ajo dhe, aty e pas pak, dëgjoi zërin e kuqalashit:

- Errësira që vërshoi nga deti Mesdhe mbuloi atë qytet, të

cilin prokuratori e urrente. U zhdukën urat e varura që lidhnin tempullin me kullën e tmerrshme të Antonias... Humbi Jerusalemi, ky qytet i madh, sikur të mos kishte ekzistuar kurrë në këtë botë... Atëhere zhdukuni edhe ju me gjithë fletoren tuaj të djegur dhe me gjithë petalet e thara të trëndafilit! Rrini këtu në bankë e vetmuar dhe lutjuni atij që t'ju falë lirinë, t'ju lërë të merni frysë dhe t'ju avullojë nga kujtesa.

Me fytyrë të bardhë, Margarita u kthye në bankë. Kuqalashi e shikoi përmes qepallave gjysmë të mbyllura.

- Asgjë s'po kuptoj, - foli zëulët Margarita Nikolajevna, - dorëshkrimin edhe mund ta keni parë... mund të keni hyrë në ndonjë farë mënyre dhe ta keni lexuar. Apo mos e keni bërë përvete Natashën duke e blerë? Por mendimet e mia në ç'mënyrë i keni blerë, vallë? - Ajo u rrroj e përvuajtur dhe shtoi: - Kush jeni ju? Nga ç'zyrë vini?

- Hej, ç'mëri? - hungëroi kuqalashi dhe ngriti zërin: - Më falni, por ju thashë se s'vij nga asnjë zyrë. Uluni, ju lutem!

Margarita u bind menjëherë e prapë, duke u ulur e përsë dyti pyetjen:

- Kush jeni ju?

- E po mirë, pra, më quajnë Azazelo. Veç kjo asgjë s'ju tregon juve.

- Po a s'do të më thoni nga m'i dini mendimet dhe përfletoren kush ju ka folur?

- Asgjë s'do t'ju them, - u përgjigji ftohtë Azazeloja.

- Po a dini gjësendi përtë? - pyeti me të lutar Margarita.

- Ja, ta zëmë se ditkam.

- Ju lutem, më rrëfeni vetëm kaq: a është gjallë? Mos më mundoni.

- E po gjallë ështe, gjallë, - u përgjigj Azazelo, si me përdhunë.

- O Zot!

- Vetëm pa ofshama dhe klithma, - tha Azazelo fytyrëmurrëtyer.

- Më falni, më falni! - mërmëriti Margarita, tanimë e përunjur.

- Pa dyshim, që ju mora inat. Veç pranojeni, se kur në rrugë e ftojnë një grua, diku, si mysafire... Ju siguroj, se s'kam paragjykime. - Margarita qeshi e hidhëruar, - veç s'më kanë zënë

sytë kurrë asnjë të huaj dhe të shoqërohem me ta... s'kam pikën e dëshirës e, përveç kësaj, im shoq... Unë bashkëjetoj me një njeri që nuk e dua.. A ka dramë më të madhe për një femër? Dhe pavarësisht nga kjo, do të tregohesha e poshtër po të bëhesha shkaktare që t'i nxija, sadopak, jetën. Veç të mirave, prej tij asnjë të keqe s'kam parë...

Azazelo mezi e dëgjoi këtë monolog, pa një farë lidhjeje, dhe tha repte:-

- Ju lutem, a mund ta mbyllni gojën, qoftë edhe për një çast? Margarita heshti e bindur.

- I huaji tek i cili po ju ftoj unë, është krejt i parrezikshëm. Dhe për këtë vizitën tuaj askush s'do të dijë gjë. Më besoni, ju lutem!

- E ç'i duhem unë atij? - pyeti me djallëzi Margarita.

- Këtë do ta mësoni më vonë.

- Qartë... S'më mbetet veçse t'i jepem atij - tha mendueshëm Margarita.

Azazelo shfryu me kapadaillëk:

- Më lejoni t'ju siguroj se për çdo grua në botë kjo do të ishte një ëndërr, - një buzëqeshje ironike i shtrembëroi fytyrën Azazelos, - por prapë më lejoni t'ju zhgënjej se s'do ta keni atë fat.

- Kush është ky i huaj? - pyeti me një zë aq të lartë Margarita, saqë disa kalimtarë aty afër bankës kthyen kryet. - Dhe c'interes kam unë t'i shkoj atij?

Azazelo u përkul ndaj saj dhe i pëshpëriti me plot kuptim:

- Kjo vizitë, për ju paraqet një interes të madh... Shfrytëzojeni rastin!...

- Si? - vikati Margarita, syçakërritur. - Në ju, kuptova drejt, ju bëni aluzion se atje diç mund të mësoj për të.

Azazelo pohoi me krye.

- Atëhere po vij, - klithi tërë gjallëri Margarita, - dhe e zuri Azazelon për dore. - Po vij, ku të më thoni ju.

Azazelo pshëriti i lehtësuar dhe u mbështet duke mbuluar me shpatulla fjalën "Njura" që ishte gdhendur në shpinëzën e bankës. Dhe vijoi me ironi:

- Të vështira jeni ju gratë! - dhe, në këtë e sipër, rrasi duart ndër xhepa dhe tendosi këmbët. - Ja, fjala vjen, përsë më

dërguan mua këtu për këtë punë? Le të kishte ardhur Behemoti, ai është i këndshëm!

Margarita buzëqeshi hidhur:

- Mos u tallni me mua dhe mos më torturoni me enigmat tuaja... Po shfrytëzoni fatkeqësinë time, duke më shtyrë drejt një aventure. Gjithsesi, këtë hap po e hedh vetëm për hir të mjeshtrit. Ju betohem. M'u bë mëndja ujem nga një varg gjërash të paqarta...

- S'është nevoja ta dramatizoni gjendjen, - u përgjegj Azazelo, duke u ngërdheshur, - duhet të kuptoni edhe pozitën time. Specialiteti im i drejtpërdrejtë është o të rrah administratorin, o të nxjerr xhaxhanë nga shtëpia, o të vrash ndokënd, o të kryej ndonjë budallallék tjetër të kësaj natyre, por që të bisedoj me gra të dashruara s'jam e s'jam i zoti. Kam një gjysmë ore që po mundohem t'ju mbush mendjen. Pra, do të vini apo jo?

- Do të vij, - u përgjigj natyrshëm, Margarita Nikolajevna.

- Atëherë, urdhëroni e merreni këtë, - tha Azazelo dhe, teksha nxori nga xhepi një kuti të rrumbullakët prej ari, iu afroa Margaritës me fjalët: - E po fshiheni, se kalimtarët po të shikojnë. Do t'ju hyjë në punë, Margarita Nikolajevna. Në gjysmën e dytë të këtij viti hidhërimi ju ka plakur goxha. (Margarita u ndez, por nuk u përgjegj, kurse Azazelo vazhdoi). Sonte fiks në orën nëntë e gjysmë, kur të zhvisheni e tëra lakuriq, mundohuni ta lyeni me këtë kremë fytyrën dhe gjithë trupin. Mandej bëni ç'të doni, veç mos u largoni nga telefoni. Në orën dhjetë do t'ju telefonoj dhe do t'ju them gjithçka duhet. Hiç mos u merakosni. Në vendin e caktuar do t'ju shpien pa ju shkaktuar asnjë shqetësim. Qartë?

Pas një pauze, Margarita u përgjigj:

- Dakord! Që kjo kuti është prej ari safi duket nga pesha. Veçse e kuptoj fare mirë se po më ngashnjejnë dhe po më ngatërrojnë në një mesele të dyshimtë, të cilën do ta paguaj shtrenjtë.

- Gaboni! - gati shkumëzoi Azazelo, - po harxhoj fryshtën koton me ju.

- Jo, prisni!

- Ma ktheni kremin!

Margarita e shtrëngoi, fort në pëllëmbën e dorës kutinë dha vazhdoi:

- Jo, prisni... unë e di se ku po shkoj, veç po vij gjithë për shkak të tij, edhe sepse s'më ka mbetur asnjë fije shprese në këtë botë. Veç desha t'ju paralajmëroj se do t'ju vrasë ndërgjegjia po më morët në qafë. Po, ndërgjegjja do t'ju vrasë. Unë do të flijohem për hir të dashurisë dhe duke i rënë kraharorit të saj me grusht, Margarita vështroi dritën e diellit.

- Ma ktheni! - u inatos Azazelo, - ma ktheni se s'dua t'ju dëgjoj më. Le të cojnë Behemotin.

- Oh, jo! - piskati Margarita, duke i habitur kalimtarët. - Jam dakord me të gjitha, jam dakord ta luaj edhe këtë komedinë e fërkimit me krem, jam dakord të gremisem prapa diellit.

- Ou! - briti, papritmas, Azazelo dhe duke vështuar syçakarritur andej nga kangiellat e parkut, s'di se ku shënjoj me gishtin e dorës. Edhe Margarita shikoi nga kangiellat, por asgjë nuk mëtoi. Dhe kur u kthye ndaj Azazelos se mos merrete ndonjë shpjegim, pa s'e bashkëbiseduesi i saj misterioz qe zhdukur. Në këtë e sipër, Margarita futi dorën në çantë dhe u bind, se kutia e kremës ishte po aty ku ajo e kishte hedhur para disa çastesh. Mandej, pa e vrarë mëndjen për asgjë, Margarita doli nxitimthi jashtë parkut Aleksandrovski.

KREMI I AZAZELOS

Një hënë e plotë, që dukej përmes degëve të panjës voziste në qellin e bilurtë të mbrëmjes. Bliret dhe akaciet kishin stolisur tërë kopshtin me njolla laragane.

Dritarja trikanatëshe në pjesën e dalë të vilës, qe e hapur dhe e zënë me perde. Dhoma e gjumit e Margaritës qe e mbytur me dritë elektrike, falë gjithë llambave të ndezura. Rrëmujë në atë dhomën e saj. Këmisha, çorape dhe ndërresa hapërdarë mbi kuvertën e krevatit. Dyshemesë, pranë një kutie cigaresh, kishte edhe petka të tjera, tutëluar, në pezmatim e sipër. Një palë këpucë mbi komodinë, bri një filxhani të papirë kafeje dhe një taketukeje, ku ende nxirrte tym një duq cigareje. Një fustan i zi mbrëmjeje mbi shpinëzën e një karrigeje. Dhoma binte era parfum dhe s'di nga vrujonte një afsh i nxehëtë rrobash.

Margarita Nikolajevna rrinte para pasqyrës së tualetit me një peshqir banjoje mbi trupin lakuriq dhe me një palë këpucë të zeza kastori. Një byzylyk i florinjtë me sahat pranë kutisë së Azazelos dhe para Margaritës. Margarita nuk i shqiste sytë nga akrepat. Kur e kur, i bëhej se sahati prishej dhe akrepat nuk rrotulloheshin. Por ato lëviznin, veçse mjaft ngadalë dhe, më në fund, akrepi i gjatë ra mbi orën nëntë e njëzet e nëntë minuta. Zemra i rrahu furishëm Margaritës, ndaj edhe nuk e mori menjëherë kutinë e kremit. Pasi e mblođhi veten, ajo e hapi kutinë dhe pa se ai qe një krem i verdhë dhe i yndyrshëm dhe, siç iu duk asaj, me duhmën e lymit të kënetës. Me majën e gishtit Margarita vuri pakëz krem në pëllëmbën e dorës dhe sakaq një duhmë drurësh dhe barishte kënetash ia shpoi hundën dhe, mandej, po me pëllëmbën e dorës zuri të fërkonte ballin dhe faqet me krem. Kremi përhapej me lehtësi dhe, sikundër iu duk

Margaritës, po me kaq lehtësi avullonte. Pasi bëri disa fërkime, Margarita u pa në pasqyrë dhe, në këtë e sipër, kutiza i shpëtoi nga dora, i ra poshtë dhe ia krisi xhamin e sahatit. Margarita mbylli sytë, pastaj u shikua sërisht në pasqyrë, dhe zu të qeshte, si e çakërdisur.

Vetullat e saja të hequra me piskatore u dendësuan dhe u harkuan mbi sytë e gjelbër. Një rrudhëz e hollë vertikale, përvjuar muajit tector, kur u zhduk mjeshtri, tanë i humbi si të mos kishte qenë kurrë. Iu fshinë edhe disa hije të verdha në tëmthat, si dhe dy rrjeta mezi të dallueshme në cepat e jashtme të syve. Faqet i morën ngjyrën e trëndafilit, balli iu bë i bardhë, kurse flokët iu shpupurisën.

Margaritën tridhjetëvjeçare e këqyrte nga pasqyra një vajzë flokëzezë dhe krela-krela njëzetvjeçare, duke u gajasur e papërbajtshme e dhëmbëskërmitur.

Si u shkri së qeshuri, me një të kërcyer, Margarita u çlirua nga peshqiri i banjos dhe nisi ta fërkonte fort e më fort trupin me kremin e yndyrshëm. Dhe sakaq, kurmi në fillim iu trëndafilua dhe më pas iu nxi, si ta kishin ledhatuar për një kohë të gjatë rrezet e diellit. Dhe përnjëherësh, si t'i kishin nxjerrë një gjilpërë nga trutë, iu fashit edhe ajo dhimbje tëmthash, që tërë mbrëmjen e kishte sfilitur pas atij takimi në parkun Aleksandrovski. Iu forcuan edhe muskujt e duarve dhe të këmbëve dhe, pas tërë këtyre ndryshimeve, trupi i Margarita Nikolajevnës sikur e humbi atë peshën e mëparshme.

Ajo hovi përpjetë dhe qëndroi pezull në ajri, jo larg qilimit e mandej, dalngadalë, u ul poshtë derisa zbriti në dysheme.

- Ah, ç'krem që qënka! Ah, ç'krem që qënka! - thirri Margarita, dhe u lëshua në kolktuk.

Fërkimi me krem nuk ia ndryshoi vetëm pamjen e jashtme. Tani në tërë qënien e saj, në çdo qelizë të trupit të saj, gufonte gjëzimi, të cilin ajo e ndjente mu si ato fluskat që ia shponin tërë trupin. Margarita e ndjeu veten të lirë, krejtësisht të lirë. Veç kësaj, ajo e kuptoi se i kishte ndodhur pikërisht çka i pat thënë, ndaj mëngjesi, parandjenja dhe se ajo do ta braktiste një herë e përgjithmonë këtë vilë dhe jetën e saj të mëparshme. Veçse një zë i së kaluarës i pëshpëriti, se para se të përfshihej në pazakonshmërinë e kësaj dukurie të re, që po e tërhiqte gjithë

lart e më lart në ajri, duhej ta lante një borxh të fundit. Dhe ashtu siç qe, pisk e lakuriq, rendi fluturimthi nga dhoma e gjumit për në kabinetin e të shoqit, ndezi aty dritën dhe u ul menjëherë në tryezën e punës. Shkëputi një fletë bloku shënimesh dhe, shpejt e shpejt e pa gabime, shkroi këtë pusullë:

"Falmë dhe, mundësish harromë sa më parë. Po të lë njëherë e përgjithmonë. Më bënë shtrigë hidhërimi dhe fatkeqësitet që më pllakosën. Më erdhi ora të të braktis. Lamtumirë!"

Krejt e lehtësuar shpirtërisht, gjithë po fluturimthi, ajo u kthye në dhomën e gjumit ku fill pas saj rendi edhe Natasha, ngarkuar me fustane, me varëse druri, me shami dantellash, me këpucë të kaltra mëndafshi, me kallëpe brenda dhe, pasi i hodhi ato në dysheme, hapi krahët e liruara.¹¹

- A jam e bukur? - pyeti Margarita Nikolajevna zëngjirur.
- Çka bërë vaki? - pëshpëriti Natasha, duke u zmbrapsur. - Si ia arrite kësaj, Margarita Nikolajevna?

- Me krem, me krem, me krem, - u përgjigj Margarita, duke dëftyer kutizën e atë që rrezellinte dhe duke u rrotulluar para pasqyrës.

Natasha harroi për rrobat e zhubrosura flakur dyshëmesë, vrapi para pasqyrës dhe, tërë lakmi, ia nguli sytë atij kremi që kishte mbetur në kutizë. Buzët e saj diç mërmeritën. Ajo u kthye sërisht ndaj Margaritës dhe foli me një nderim të thellë:

- Po lëkura Margarita Nikolajevna, po lëkura, sa shumë që ju shkëlqen!

Dhe, sakaq, ajo, sikur erdhi në vete. U ngrit, iu afrua një fustani dhe e shkundi.

- Lereni! Lereni! Në dreq të vejë, hidhini të gjitha! Le që merrini për vete, si kujtim. Merrini si kujtim po ju them. Të gjitha ç'ka në dhomë, merrini.

Si e shituar, Natasha e vështroi edhe një valë herë Margaritën, mandej iu var në qafë dhe e puthi duke i thënë:

- Lëkura e lëmuar tani ju shkëlqen, krejt si e mëndafshët. E vetullat, vetullat, si të janë bërë ashtu!

- Mbushe valixhen me tërë këto lecka dhe me tërë këto parfume, - thirri Margarita, - veç stolitë mos i trazo, se do t'ju akuzojnë për vjedhje.

Natasha mblodhi në një bohçe gjithçka i ra në dorë: fustane, këpucë, çorape e ndërresa dhe doli me një frysë nga dhoma e gjumit.

Ndërkohë, nga ana tjetër e rrugicës, përmes një dritareje të hapur, u dëgjuan tingujt e një valsi virtuozi si dhe gumëzhima e një makine, që po i avitej portës së oborrit.

- Tani do telefonojë Azazelo! - briti Margarita me veshët tek valsi që jehonte në rrugicë. - Do të telefonojë! Ai i huaji nuk është i rrezikshëm. Po, tani m'u mbush mendja se nuk është i rrezikshëm.

Makina uturoi, duke u larguar nga porta. Dera e oborrit u përplas dhe ca hapa u dëgjuan në rrugicën e shtruar me pllaka. Ky është Nikolai Ivanoviçi, e njoh nga të ecurit, - mendoi Margarita, - le të ndahemi duke e argëtuar me ndonjë shaka interesante.

Margarita zhvendosi perden dhe ndenji brinjazi mbi pezullin e dritares, duke zënë gjunjët me duart. Drita e hënës i binte nga ana e djathtë. Me një fytyrë melankolike prej poeteshe, Margarita ngriti kryet ndaj asaj hëne. Hapat kumbuan edhe një dy herë të tjera dhe pastaj reshtën, krejt papritmas. Tek sodiste hënën, Margarita ofshani thjesht, për mirësjellje. Për një çast, vështroi kah kopshti, ku përnjëmend vuri re Nikolai Ivanoviçin, i cili banonte në katin e poshtëm po të asaj vile. Hëna e ndriçonte fare qartë Nikolai Ivanoviçin. Sipas të gjitha gjasave, në atë stolin atje, ai dukej të qe ulur krejt rastësish. Penset në fytyrë sikur i qenë shtrembëruar, kurse çantën e vet e shtrëngonte fort ndër duar.

- Ah, mirëmbërema Nikolai Ivanoviç, përshëndeti Margarita, pa e ndrydhur dot trishtimin në zërin e saj, - mirëmbërema. Nga mbledhja po vini?

Nikolai Ivanoviçi nuk iu përgjigji.

- Kurse unë, - vijoi Margarita duke u përkulur gjithnjë e më shumë në dritare, - po mri këtu fillikate, dhe e mërzitur dëgjoj valsin dhe kundroj hënën.

Me dorën e majtë Margarita ngriti një zullufe flokësh rënë tëmthave dhe foli zemërake...

- Kjo është jashtë normave të mirësjelljes, Nikolaj Ivanoviç. Gjithsesi, unë jam femër. Nuk e di pse po tregoheni kaq injorant!

Nikolaj Ivanoviçi, të cilit nën dritën e hënës i shihej çdo kopsë e jelekut të primitë dhe çdo qime në mjekrën majuce, befas buzëqeshi disi e u çua nga stoli dhe ashtu i hutuar siç që, në vend që të hiqte kapelën u pëpoq sikur do të hidhej në valle.

- Ah, ç'njeri i bezdisshëm qenkeni Nikolaj Ivanoviç! - vazhdoi Margarita. - Aq ma keni prurë në majë të hundës të tërë, sa s'gjej dot fjalë ta shpreh dhe jam kaq e lumtur që po ndahem nga ju. Në dreq vafshi të gjithë!

Atë çast, pas shpinës së Margaritës, në dhomën e gjumit ra zilia e telefonit, Margarita zbriti nga pezuli i dritares, e harroi Nikolai Ivanoviçin dhe ngriti dorezën.

- Azazeloja ju flet, - foli doreza,

- I dashur, i dashur Azazelo, - klithi Margarita.

- Erdhi koha. Tunduni! - tha Azazelo në dorezë dhe nga toni pikasej se i pëlqente. Zëri i çiltër dhe i gëzuar i Margaritës - në çastin që do të fluturoni përmbi portë, thërrisni: "Jam e padukshme". Mandej fluturoni mbi qytet që të mësoheni e më tej, nga jugu, jashtë qytetit dhe drejt e mbi lumë. Atje ju presin.

Margarita la dorezën dhe, sakaq, në dhomën përbri diçka e drunjtë zuri të shqeponte e t'i binte derës. Margarita e hapi atë kanat dhe, në këtë e sipër, një furçë pastrimi dyshemeje, me kreshtën lart, hyri në dhomën e gjumit, duke kërcyer. Ajo u orvat t'i ngjitej dritares, gjithë duke hedhur vickla dhe duke i rënë dyshemesë me bishtin e saj. Margarita vikati e entuziazmuar dhe i hipi furçës me një të hovur. Vetëm pas kësaj iu kujtua kalorëses se në atë rrëmujë kishte harruar të vishej. Iu afrua krevatit galopthi dhe përlau të parën këmishë kaltëroshe që ia zuri dora. Dhe, duke e valëvitur atë si flamur, ajo doli fluturimthi jashtë dritares. Edhe ritmi i valsit në kopsht, paskëtaj, sikur u bë më i vrullshëm.

Tek rrëshqiti jashtë dritares ajo mëtoi Nikolai Ivanoviçin, ulur në stol. I nemitur, ai, dëgjonte gojëhapur ca britma e klithma që vinin nga një dhomë gjumi e ndriçuar në katin e epërm të vilës.

- Lamtumirë, Nikolai Ivanoviç! - bërtiti Margarita, duke kërcyer para tij.

Ai pshëritiu dhe me duart drejt Margaritës u zvarrit nëpër stol. S'di në e ndjeu kur i ra përdhe çanta e dorës.

- Lamtumirë për jetë e mot! Unë po fluturoj, - thirri Margarita, duke mbytur me zërin e vet tingujt e valsit. Asaj grime e kuptoi se këmisha s'do t'i hynte në punë dhe duke u shkulur së qeshuri me ligësi, mbuloi me të kokën e Nikolai Ivanoviçin. I verbuar, Nikolai Ivanoviçi u plandos nga stoli mbi pllakat prej qerpi të rruginës.

Margarita ktheu kryet që të shihte për të mbramën herë vilën e saj, atë vilë ku qe sfilitur për një kohë aq të gjatë dhe, në dritaren që përshkëndiste, pa ftyrën e shtrembëruar prej habisë të Natashës.

- Lamtumirë, Natasha! - vikati Margarita dhe e çoi furçën përpjetë. - Jam e padukshme, jam e padukshme! - briti edhe më fort ajo dhe përmes degëve të panjes, që i fshikullonin fytyrën, kaptoi portën e oborrit dhe fluturoi në rrugicë. Dhe, fill pas saj, fluturuan edhe valët e shfrenuara të valosit.

FLUTURIMI

E padukshme dhe e lirë! E padukshme dhe e lirë! Si pëershkoi fluturimthi rrugicën e saj, Margarita arriti në një tjetër, që e priste të parën nën një kënd të drejtë. Këtë të dytën, që ishte një rrugicë e gjatë, dredha-dredha, e meremetuar, me fasada shtepish të zhvoshkura nga lagështia, me derën e pjerrët të një dyqani, ku vajguri shitej me sapllake dhe ilaçet kundër parazitëve në ca shishka, ajo e çau brenda një çasti. Dhe, sakaq, e ndjeu se edhe në ekstazën e lirisë dhe të padukshmërisë së saj, duhej të tregohej qoftë edhe një grimëz e më e kujdeshme. Vetëm se frenoi me një shkathësi për t'u zilepsur shpëtoi përmrekulli pa u përplasur pas një shtylle elektrike. Si iu shmang me marifet të madh asaj shtylle, Margarita e shtrëngoi edhe më fort furçën dhe e ngadalësoi fluturimin, duke këqyrur me vërejtje telat elektrikë dhe tabelat e varura tërthor trotuarit.

Rrugica e tretë e shpuri drejt e në Arbat. Kaq iu desh Margaritës, që ta mësonte për bukuri furçën, e cila tani i bindej menjëherë, sa ta prekte me dorë ose me këmbë. Gjithsesi, fluturimin mbi qytet ajo lipsej ta bënte më mjeshtërisht dhe më me pak zhurmë. Rëndësi kishte se tani ajo fluturonte pa tërhequr vëmendjen e kalimtarëve. Askush s'ngriti kryet, nuk thirri "shiko-shiko", nuk u mënjanua i frikësuar, nuk piskati, nuk i ratë fikët dhe nuk qeshi si i marrë.

I padukshëm, fort i ngadalshëm dhe fare i ulët, pothuajse, në lartësinë e katit të dytë, ishte fluturimi i Margaritës. E prapë, porsa doli në drithën verbuese të sheshit Arbat, ajo gaboi një çikë tek i ra me sup një disku vezullues, ku qe vizatuar një shigjetë. Margarita u pezmatua. E ndali përnjëherësh furçën e bindur, u hodh në anën tjetër, prej nga iu turr atij disku me bishtin e furçës

dhe e bëri çikë e thërrimë. Ciflat ranë përdhe me krismë dhe, për t'u ruajtur kalimtarët kaluan vrikthi në anën tjetër, madje disa syresh edhe vërvhëllen. Pas këtij veprimi krejt të panevojshëm, Margarita u shkri së qeshuri. "Në Arbat duhet të jem më e matur, - mendoi Margarita, - se këtu gjithçka është aq e ngatëruar, sa njeriu e ka të vështirë të orientohët. Nisi të futej edhe mes përcuesve elektrikë. Poshtë Margaritës shiheshin çati trolejbusash, autobusash e veturash, kurse trotuareve, siç i ngjante së lartmi, lundronin lumenj kasketash, prej nga degëzoheshin ca përrënq që derdheshin në gryka të përflokura dyqanesh natore. "Çfarë zallamahie! - mendoi e inatosur Margarita. - Po këtu s'ke ku vërtitesh". Ajo i ra Arbatit mespërmes, u ngjit gjer në katet e katërtë dhe, diku, në një cep, pranë ca tubave të një ndërtese katrore hoqi në një rrugicë të ngushtë me shtëpi të larta. Një dritare të mbyllur nuk shikoje aty dhe gjithandje s'dëgjohej veçse muzikë radioje. Margarita kureshtare, vështroi në njëren syresh. Qëlloi të ishte një kuzhinë. Dy furnela vajguri zëzérin është mbi një sobë e aty pranë ishin edhe dy gra që po ziheshin me shocja-shoqen.

- Mos harroni të fikni dritën sa herë dilni nga nevojtorja, Pelageja Petrovna, - tha ajo gruaja me tenxhere gjelle përparrë, që avullonte, - përndryshe do të ngulmojmë t'ju shpërthimë që këtej.

- Ti shiko veten tënde, - ia pat tjetra.

- Që të dyja njësoj jeni, - u tha Margarita dhe, përmes pezulit të dritares, hyri në atë kuzhinë. Të dyja shtangën me lugët ndër duar. Margarita shtriu me kujdes dorën mes tyre dhe ua shoi furnelat, duke rralluar rubinetat. Gratë klithën të shastisura, Margarita u mërzit në atë kuzhinë dhe, po fluturimthi, doli jashtë në rrugicë.

Në fund të saj i bëri përshtypje një tetëkatësh masiv, tepër luksoz dhe, sipas tërë gjasave, i porsandërtuar. Margarita u ul në tokë dhe aty pa se ballina e asaj shtëpie që veshuhr e tëra me mermer të zi, se dera e hyrjes që e madhe, se përrnes xhamit të kësaj dere dukej një kasketë portieri me kopsa dhe shirita ari dhe se mbi derë që shkruar po me gërmë të arta - "Shtëpia e Dramlitit".

Margarita shikoi këtë mbishkrim dhe shtrydhi trutë për të

kuptuar domethënien e fjalës "Dramlit". Ajo vuri furçen në sqetull dhe hyri brenda, duke shtyrë me derë portierin e habitur. Pranë ashensorit, ajo pikasi, varur murit, një alamet dërrase të zezë ku qenë shkruar me gërrna të bardha numrat e apartamenteve dhe emrat e banorëve. Mbishkrimi që mbyllte listën e "Shtëpisë së dramaturgut dhe shkrimtarit" e detyroi Margaritën të sokëllinte mbyturazi. Si u ngrit fluturimthi disi më lart, ajo i përpiu me sy mbiemrat: Hustov, Dvubratski, Kvant, Beskudnikov, Latunski...

- Latunski! - piskati Margarita, - Latunski! Po, ai është. Ai që mori në qafë mjeshtrin...

Portieri i shqeu sytë dhe, madje brofi duke vështruar listën e banorëve në dërrasën e zezë që kishte filluar e po cirrej. Ndërkohë, Margarita ngjiste shkallët vrulltazi, duke përsëritur si e dehur:

- Latunski, 84! Latunski - tetëdhjetë e katër...

Ja, në anën e majtë numri tetëdhjetë e dy, në të djathtën tetëdhjetëreshi, kurse 84 pakëz më lart, po në të majtën. Këtu. Ja dhe tabela "O. Latunski".

Margarita i zbriti furçës dhe u ndje e kënaqur tek rifreskoi shputat e nxehta të këmbëve mbi sheshpushimin e gurtë të shkallëve. Margarita i ra ziles një herë, dy herë. Por askush nuk ia hapi derën. I mëshoi fort e më fort butonit dhe, sakaq, dëgjoi një zhurmë në apartamentin e Latunskit. Po, gjer në vdekje duhej t'i qe mirënjohës të ndjerit Berlioz, banori i apartamentit nr. 84 në katin e tetë, për shkak se kryetarit të MASOLITIT ia mori jetën tramvaji dhe për shkak se mbledhja mortore u caktua pikërisht asaj mbrëmjeje. Kishte lindur me këmishë kritiku Latunski dhe, falë kësaj këmishe, ai i shpëtoi ballafaqimit me Margaritën, që ishte bërë shtrigë asaj të premteje.

Askush nuk ia hapi derën. Atëherë, me tërë vrullin e saj, Margarita, u var poshtë, numëroi katet, doli jashtë në rrugë, vështroi lart dhe nga oborri, duke vrarë mendjen se ku binin dritaret e apartamentit të Latunskit. Pa dyshim, se qenë ato pesë dritaret e errëta në skaj të godinës tetëkatëshe. Tanimë e sigurt, Margarita u ngrit fluturimthi dhe, përmes një dritareje të hapur, mbas disa sekondash, hyri në një dhomë të pandriçuar, në të cilën, shndriste si argjrnd vetëm një vilar i ngushtë hëne. Falë atij

vilari ajo gjeti çelësin e dritës. Pas një minute tërë apartamenti e dëboi errësirën. Furça prehej diku, në një qoshe. E bindur se në shtëpi s'kishte njeri, Margarita hapi derën që të nxirrte tek shkallët. S'kishte gabuar. Në tabelë lexoi emrin e Latunskit.

Po, thonë se edhe sot e kësaj dite kritiku Latunski prishet në fytyrë kur ndërmend atë mbrëmjen e tmerrshme dhe, se edhe sot e kësaj dite e kujton me respekt të thellë emrin e Berliozit. Dhe s'dihet se me ç'krim të errët e të ndyrë do të përfundonte kjo mbrëmje, po të kemi parasysh se nga kuzhina Margarita u kthye me një çekiç të rëndë në dore.

Me duart që i dridheshin nga padurimi, fluturakja lakuriqe dhe e padukshme u përpoq mjaft që të qetësohej e të përmbahej. Tepër e saktë në të shënjuar, Margarita përplasi çekiçin mbi tastierën e pianos e, sakaq tërë apartamentin e përshkoi e para angullimë rrëqethëse. Krejtësisht i pafajshëm, instrumenti i markës Beker lëshoi aty në kabinet një vikamë edhe më therëse. Aty tastet hovën përpjetë dhe copat e fildishit u hapërdanë në të katër anët. Instrumenti ulériu, gjëmoi, gulçoi dhe kumboi. Me një krismë revolveri u çà, nën goditjet e çekiçit mbulesa e pianos. Duke shfryrë, Margarita nduku dhe këputi me çekiç akordet e instrumentit. Më në fund, e kapitur, ajo u shemb në kolltuk, që të mbushej me frysë.

Në banjë dhe në kuzhinë ujët gurgullonte me fërtymë. "Më duket se po derdhet dyshemesë", - mendoi Margarita dhe shtoi me zë:

- S'kam pse të rri më këtu.

Një rrëke e vërtetë uji iu turr në korridor nga kuzhina. Duke llapashitur këmbëzbathur, Margarita mori ujë me kovë nga kuzhina dhe e derdhi në sirtaret e tryezës së punës, në kabinetin e Latunskit. Mandej, pasi theu me çekiç kanatet e një rafti po të këtij kabinetin, hovi për në dhomën e gjumit. Aty, nga një dollap pa një pasqyrë, të cilin e shkatërrroi, ajo mori një kostum të kritikut Latunski dhe e zhyti në vaskën e banjës. Nga kabinetin rrëmbeu një shishe plot me mellan dhe e derdhi mbi krevatin dopio të dhomës së gjumit. Ajo ndjeu një kënaqësi të madhe duke kryer tërë këtë rrënim, paçka se gjithë kohën i dukej se rezultati i batërdisë ishte i papërfillshëm. Ndaj, zuri të asgjësonë gjithçka, që i zinte dora. Rrafshoi vazot me fikuse në sallonin e

pianos. Pa mbaruar punë këtu, u kthyte në dhomën e gjumit dhe, me një thikë buke, preu çarçafët dhe theu kornizat e fotografive. Nuk ndihej hiç e lodhur, paçka se kullonte tërë djersë.

Ndërkohë, në apartamentin nr. 82, nën banesën e Latunskit, shërbyesja e dramaturgut Kvant rrufiste çaj dhe vriste mendjen të kuptonte shkakun e tërë asaj zhurme dhe ecejakeve që vinin nga lart. Ngriti sytë dhe pa tavanin tek po ndërronte ngjyrë, nga i bardhë po bëhej i kaltër. Njolla gjithë zgjerohej e zgjerohej qhe, papritmas, nisi të pikonte. Nja dy minuta, shërbyesja qëndroi e habitur me këtë dukuri, derisa nga tavani filloj të binte rrreshje e njëmendtë, që trokëllinte dyshemesë. Ajo kërceu nga vendi, vuri një legen që s'ndihmoi aspak, sepse uji gjithë shtohej e shtohej, madje zu të binte edhe mbi stufën me gaz dhe mbi sergjenin e enëve. Atëherë shërbyesja e Kvantisit doli vrap te shkallët, duke bërtitur dhe, në ketë e sipër, në apartamentin e Latunskit ra zilja.

- Më duhet të nisem se po bie zilja, - tha Margarita. Tek i hipi furçës, ajo dëgjoi çirrmën e një femre në vrimën e çelësit të derës.

- Hapeni, hapeni Lurja! Mos po ju rrjedh uji? Ne po mbytemi.

Margarita u ngrit një metër më lart dhe goditi llambadarin. Dy llamba u thyen. Cifla qelqi fluturuan anekënd dhomës. Thirrjet në vrimën e çelësit u ndërprenë dhe shkallëve u dëgjuan përplasje këmbësh. Përmes dritares, Margarita doli jashtë fluturimthi dhe, pa u ngutur, iu përvesh xhamave me çekiç dhe i dërrmoi. Ciflat e thyera rendnin tatëpjetë murit, farkuar me mermer dhe qanin me ngashërim. Margarita iu qas një dritareje tjetër. Atje poshtë në trotuar, njerëzit po grumbulloheshin me të shpejtë. Njëra ndër dy veturat në hyrje të pallatit i ra borisë dhe iku. Si i qëroi hesapet me dritaret e Latunskit, Margarita iu avit apartamentit fqinj. Aty goditjet u bënë më të shpeshta dhe rrugica u mbush me zhurmë e krisma. Nga hyrja e parë portieri doli vrikthi, kundroi lart dhe ngurroi për disa çaste, pa e ditur se ç'mund të ndërmerrte, mandej vuri bilbilin në gojë dhe fishkëlleu si i tërbuar. Nën avazin e kësaj fishkëllime, Margarita, me një pasion të veçantë, shkatërrroi gjer edhe dritaren e fundit në katin e tetë, për të zbritur, pasandaj, në katin e shtatë, ku edhe atje bëri kërdinë.

Portieri qe molisur, duke vejetuar gjatë prapa dyerive prej

xhami të atij pallati dhe tani ai derdhite tërë shpirtin e tij në ato fishkëllima dhe ndiqte hap pas hapi veprimet e Margaritës, si një instrumentist që shoqëron artistin në skenë. Ndërsa ajo fluturonte nga njëra dritare në tjetrën, ai mbushej me frysë dhe pas çdo goditjeje të Margaritës i frynte bilbilit me sa fuqi kishte, duke çjerrë gjer në kupë të qiellit ajrin e natës.

Mundi i tij, së bashku me përpjekjet e Margaritës së xhindosur, dhanë rezultate të shkëlqyera. Tërë atë shtëpi e përfshiu paniku. Në mjaft dritare të hapura tej e tej, njerëzit aty i nxirnin dhe aty i fshihnin kryet. Në sfondin e ndriçuar të shtëpive, përballë dritareve përvijoheshin silueta të errëta njerëzish, që mundoheshin të zbërthenin shkaqet e thyerjeve të xhamave në ndërtesën e re të Dramlinit.

Në rrugicë populli vraponte kah shtëpia e Dramlimit, kurse brenda saj qiraxhijtë endeshin kuturu, poshtë e lart shkallëve. Shërbyesja e Kvanti bërtiste se po mbytej në ujë e fill pas saj, alarmin e dha edhe shërbyesja e Hustovit në apartamentin nr. 80, nën banesën e Kvanti. Hustovëve u pikonte edhe tavani i kuzhinës edhe ai i banjës. Më në fund, në kuzhinën e Kvanti u shkëput nga tavani një goxha shtresë suvaje dhe theu tërë enët e palara e, pas kësaj, shpërtheu një rrebesch i vërtetë. Atij çasti, tek shkallët e hyrjes së parë plasën klithmat. Tek fluturoi pranë dritares së parafundit të katit të katërt, Margarita shikoi aty brenda dhe vegoi një njeri të llahtarisor me maskë kundër gazit. Margarita e frikësoi atë, duke i goditur me çekiç qelqin e maskës, dhe, sakaq, ai u zhduk nga dhoma e tij.

Dhe, papritmas, ky shkatërrim i egër u ndërpri. Tek rrëshqiti në katin e tretë, Margarita këqyri në dritaren e cepit, zënë me një perde të hollë e të errët. Drita e zbehtë e një abazhuri ndriçonte dhomën. Në një krevat fëmije me rrjeta anësore po rrinte një çun katërvjeçar dhe përgjonte i frikësuar. Asnjë burrë a grua s'gjendej aty brenda. Siç duket, të gjithë kishin dalë me një frysë nga apartamenti.

- Po thyejnë xhamet, - shqiptoi vogëlushi dhe thirri: - Mamil Askush nuk iu përgjegj dhe atëherë ai tha:
- Mami, - unë kam frikë.

Margarita zhvendosi perden e dritares dhe fluturoi pranë vogëlushit.

- Kam frikë, - për së dyti çuni dhe u drodh.
 - Mos u tremb, vogëlush, mos u tremb, - e qetësoi Margarita, duke u munduar të zbuste zërin e saj të ngjitur e të ashpërsuar nga era, - xhamat i thyejnë fëmijët.
 - Me llastiqe? - pyeti çuni, tanimë, i qetësuar.
 - Me llastiqe, me llastiqe, - pohoi Margarita, - tani fli!
 - Sitniku i ka thyer, - tha vogëlushi, - se ai ka llastiqe.
 - Epo, sigurisht ai.
- Djali i vogël vështroi diku anash me dinakëri, dhe pyeti:
- Po ti teze, ku je?
 - Unë s'jam, - iu përgjigj Margarita, - ti po më sheh në ëndërr.
 - Ashtu mendova edhe unë, - tha çuni.
 - Ti shtrihu, - urdhëroi Margarita, - vëre dorën nën faqe që të më shohësh në ëndërr.
 - Më dil, më dil, - pranoi çuni dhe, sakaq, bëri ashtu siç i tha Margarita.

- Do të të rrëfej një përrallë, - i tha Margarita dhe mbështeti dorën e saj të nxeh të mbi kokën e tij të qethur. - Dikur, në këtë botë na ishte një herë një teto dhe ajo s'kishte fëmijë dhe as e lumtur nuk ishte. Në fillim ajo qante me orë të tëra dhe nnandëj u bë e keq... - Margarita heshti dhe hoqi dorën. Çunin e kishte zënë gjumi.

Pa u ndjerë, Margarita vuri çekiçin mbi parvazin e dritares dhe fluturoi jashtë. Tollovi e madhe pranë shtëpisë. Njerëzit rendnin nëpër trotuarin e asfaltuar, mbushur tërë cifta xhami dhe seç bërtisin. Aty-këtu dukeshin edhe milicë. Befas u dëgjuan tingujt e kambanës dhe nga Arbata në rrugicë u dha një makinë e kuqe zjarrfikëse me shkallë...

Ngjarjet e mëposhtme nuk i interesonin më Margaritës. Ajo e shtrëngoi edhe më fort furçën, u mundua që të orientohej drejt, në mënyrë që të mos ngekte në ndonjë tel dhe, pas një hopi u gjend përmbi shtëpinë fatkeqe. Rrugica poshtë saj u shtrembërua dhe mandej s'di se ku humbi si kripa në ujë. Nën këmbët e saj u shfaq një grumbull shtëpish prerë skajeve me rrugica të ndriçuara. Befas, të gjitha këto u mënjanuan dhe gjerdanët e dritarëve u tretën dhe u bënë një.

Margarita u sul sërisht përpëra dhe tërë ato çati avulluan si t'i kishte përpirë dheu. Në këtë e sipër, teptisi një liqen drithëruesh

dritash elektrike, i cili, papritmas, u ngrit përpjetë dhe u zbulua mbi kokën e Margaritës, kurse nën këmbët e saj shndriste hëna. Margarita e pikasi që kishte rënë përbys, ndaj dhe mori pozicionin e dëshiruar dhe, kur ktheu kryet pa se s'kishte më lisen dritash, por një brorer e trëndafiltë, atje tej në horizont. Pas një sekonde humbi edhe ajo brorer dhe, sakaq, Margarita, me flokët e shpupurisur prej kohësh, e ndjeu se kishte mbetur fillikate me hënën, që voziste sipër saj dhe nga ana e majtë. Dhe duke vërvëshëlyer, hëna ia lante dhe ia pastronte trupin Margaritës. Nën këmbët e saj, dy rreshta të rralla dritash u shndërruan në një zinxhir flakërues, që vrullonte rrufeshëm në kahe të kundërtë me Margaritën e në çast ajo e ndjeu se po fluturonte me një shpejtësi fantastike dhe u habit që s'po i merrej fryma. Pas disa çastesh, në errësirën e largët tokësore, një lisen i ri dritash elektrike u ndez dhe shkau nën këmbët e fluturakes, veç aty për aty, ai vorbulloj dhe u gremis s'di se ku, thellësive të nëndheshshme. E prapë, pas disa sekondash, e njëjtë dukuri u përsërit nga e para.

- Qytet! Qytete! - klithi Margarita.

Dy a tri herë pas kësaj, ajo dalloj mbi vete disa shpata me shndritje të zbehta e të shtrira në ca këllëfe të zeza, të hapura dhe e mori me mend se ato s'qenë veçse lumenj.

Fluturakja çoi kryet lart dhe u mrekullua me vrullin e hënës drejt Moskës. Njëherësh ajo iu duk asaj edhe çuditërisht e palëvizshme. Mbi faqen e hënës Margarita dalloj qartazi një si dragua a kalë gërdallë me turirin e mprehtë kah qyteti i braktisur. Çishte vallë ajo figurë enigmatike?

Në një hop, Margaritën e pushtoi rnendimi se më kot po e ngiste furçën me sa fuqi kishte. Se në këtë mënyrë jo vetëm nuk ngijej së sodituri rrëth e rrötull, por edhe as nuk e ndjente kënaqësinë e fluturimit. Veçse një zë i brendshëm i pëshpëristë se atje për ku qe nisur po e prisnin, ndaj s'kishte pse t'i prishej humori nga tërë ajo lartësi dhe nga tërë ajo shpejtësi marramendëse.

Margarita ngriti përpjetë kreshtën e furçës duke ulur, kësijoj, bishtin e saj dhe iu afroa tokës mjaft ngadalë. Me ëndje të madhe e bëri ajo këtë shkarje, si të përkundej në një slitë ajrore. Toka sikur e priti krahëhapur dhe, përmes territ të zi i shpalosi tërë

bukuritë dhe misteret e një nate me hënë. Ndërsa toka gjithë afrohej e afrohej, ajo ndjeu aromën e pyjeve të bleruara. Margarita fluturoi mbi një luginë të vesuar e të mjegulluar, pastaj edhe mbi një liqen të vogël artificial. Poshtë saj kuaknin, si në kor, bretkosat dhe uturima e largët e një treni, s'di sepse, ia lëndoi zemrën. Pas pak, e pa edhe atë tren. Ai rrëshqiste ngadalë, si një vëmje tërë shkëndijime. Si ia kaloi atij, Margarita fluturoi edhe mbi një pasqyrë tjetër uji, ku ndër këmbët e saj pluskonte një hënë e dytë, mandej u ul edhe më, sa mend çiku ca maja pishash të larta.

Një shushurimi e fortë ajri që avullonte u dëgjua nga pas dhe e arriti Margaritën. U deshën disa pak minuta që kësaj fërfërimë e ndonjë fluturaku t'i bashkohej, si një predhë, edhe një e qeshur femre, që dëgjohej shumë larg. Margarita shikoi anës e përqark dhe pikasi se po i avitej diçka e errët dhe e koklavitur. Ishte e qartë se dikush po fluturonte kalëruar. Së fundi, doli se ishte Natasha.

Krejt lakuriq, me flokët shpupurisur, që i valaviteshin në erë, ajo po fluturonte mbi një derr të tredhur, i cili me thundrat e përparme shtrëngonte një çantë, kurse me të prapmet çantë ajrin me egërsi. Pranë derrit të tredhur fluturonin të lidhura me gjak edhe penset e rëna nga hundët, që herë pas here llamburitnin nën drithën e hënës, kurse kapelja i binte dhe ia zinte sytë, orë e çast, derrit të tredhur. Margarita përqendroi vëmendjen dhe u bind se tredhaku nuk ishte askush tjetër veç Nikolai Ivanoviçi dhe, atëhere kukurisja e saj jehoi pyjeve dhe u bashkua me kukurisjen e Natashës.

- Natashë! - thirri Margarita me një zë të mprehtë. - Edhe ti u lyeve me krem?

- Shpirti im! - ia pat Natasha, duke zgjuar pishnajën nga gjumi me piskamat e saj. Mbretëresha ime franceze, unë edhe këtij ia lyeva tullën, edhe këtij.

- Princeshë - ulëriti me një zë qaraman tredhaku, duke fluturuar galopthi, me kalorësen përsipër.

- Shpirti im, Margarita Nikolajevna! - klithi Natasha, tanimë, bri Margaritës. - E pranoj se mora krem. Se edhe ne duam të trojmë e të fluturojmë. Më falni mbretëreshë, po unë s'do të kthehem, në asnjë mënyrë, s'do të kthehem. Ah, sa e mirë jeni,

Margarita Nikolajevna! Ai më propozoi. - Dhe Natasha ngulim gishtin në qafën e tredhakut, që gulçonte i turbulluar! - Si më quajte ti mua? - pyeti ajo duke u përkulur ndaj veshit të tredhakut.

- Perëndeshë! - vërriti ai. - S'fluturoj dot aq shpejt. Mund të humbas shkresa me vlerë. Unë protestoj, Natalija Prokofjevna.

- Në dreq vafshi me gjithë shkresat tuaja! - vikati Natasha, duke u gajasur pafytyrësish.

- Ç'bëni kështu, Natalija Prokofjevna? Edhe mund të na dëgjojë ndokush! - iu lut tredhaku.

Tek fluturonte galopthi bri Margaritës, Natasha qeshte si e marrë. Ç'kishte ndodhur, vallë, në vilë, pas ikjes së Margaritës?

Natasha pohoi se nuk preku asgjë nga sendet e dhuruara, se zhvesh lakuriq, se iu hodh kremit dhe filloi të lyhej menjëherë. Dhe mandej pati fatin e zonjës së shtëpisë. Ndërkohë që Natasha po shkrihej e gazmuar dhe e kënaqur para pasqyrës me bukurinë e saj magjike, u hap dera dhe hyri Nikolai Ivanoviçi. I shqetësuar, ai mbante në dorë një këmishë të Margarita Nikolajevnës si dhe çantën e kapelën e vet. Me ta parë Natashën, Nikolai Ivanoviçi ngriu. E mblodhi disi veten dhe, krejt i kuq si gaforre, ai tha se e ndjente për detyrë ta ngrinte këmishën e Margarita Nikolajevnës dhe t'ia sillte me dorën e tij.

- A s'më the kështu, o maskara? - klithi duke u gajasur Natasha.

- U mundove edhe të më ngashnjeje. Edhe para më premtove. Madje, më the se Klavdia Petrovna s'ka për të marrë vesh gjë. Mos thua, që gënjej! - iu kanos Natasha tredhakut, kurse ai ktheu turirin, si i turpëruar.

Pas kësaj shakaje në dhomën e gjumit, Natasha e leu me krem Nikolaj Ivanoviçin dhe në çast u tmerrua. Fytyra e këtij banori të nderuar nga kati i poshtëm u shndërrua në një feçkë rrumbullake, kurse duart dhe këmbët - në thundra. Nikolai Ivanoviçi u pa në pasqyrë dhe ulëriti i lebetitur, por tanimë ishte vonë. Mbas disa sekondash, ai fluturoi, një djall e di se ku, larg Moskës, duke qarë me dënesa nga hidhërimi.

- Kërkoj që të më kthehet pamja normale, hungëronte tredhaku, herë me të lutur e herë me të egër. Nuk u kuptua në lutej apo kërcënonte. S'kam ndërmënd të fluturoj në këtë hordhi

të paligjshme, Margarita Nikolajevna, jeni e detyruar ta bëni zap shërbyesen tuaj.

- Ah, sipas teje, qenkom shërbyese? - u inatos Natasha dhe i nduku veshin tredhakut. - Dikur isha perëndeshë. Sikur kështu m'u drejtove atëherë, apo e kam gabim?

- Venera, - u përgjigj tredhaku, gati i përlotur tek fluturonte mbi një përrua që gurgullonte mes gurëve, duke shushuritur mbi majë kaçubash lajthie.

- Venera, Venera! - thirri ngadhënjimtare Natasha dhe me njérën dorë preku ujin, kurse tjetrën e shtriu nga hëna. Margaritë, o mbretëreshë! Lutuni për mua që të më lénë shtrigë. Me tërë atë pushtet që keni, jua dëgjojnë fjalën.

Dhe Margarita u përgjigj:

- Mirë, po të premtoj.

- Faleminderit! - i tha Natasha dhe befas bërtiti egërsisht dhe si me trishtrim: - Jepi! Jepi. Më shpejt! Më shpejt! - Ajo ngeshi thembrat mbi brinjët e dobësuara nga vrapi i çmendur të tredhakut dhe ky u vërvit me aq vrull sa përsëri e çau ajrin e pas një çasti Natasha u duk përpara si një pikë e zezë, derisa humbi fare dhe ferferima e fluturimit u tret në ajër.

Margarita vazhdoi fluturimin ngadalë, si edhe më parë, mbi një lis të shkretë dhe të panjohur, mbi ca kodrina plot me mollokë të rrallë, mes ca pishave fillikate dhe bojallesha. Margarita fluturornte gjithë me mendimin se ndodhej mjaft larg Moskës. Furça s'fluturonte mbi majë pishash, por mes trungjeve të pruar nga drita e hënës. Hija e lehtë e fluturakes shihej mbi tokë para saj dhe tani hëna ia ndriçonte shpinën.

Margarita e ndjeu afërsinë e ujit dhe e nuhati se nuk ishte larg qëllimit të saj. Pishat u rralluan dhe Margarita iu avit, qetë-qetë, një rrëpire deltinore. Tej kësaj rrëpire, poshtë në hije, gjarpëronte një lumë. Mjegulla varej faqeve plot shkumë të rrëpirës së thiktë, kurse bregu tjetër i lumi ishte i ulët. Aty, nën një trumbë vetmitare drurësh degëshumë belbiste një flakëz zjarri dhe shikoheshin ca silueta lëvizëse, Margarita pati përshtypjen se tingujt metalikë dhe monotonë të një muzike gazztore vinin pikërisht s'andejmi. Më tej, aq sa të hante syri, në tërë rrafshinën e argjenduar, nuk shihej asnijë banesë, asnijë qenje e gjallë.

Margarita fluturoi tatëpjetë rrëpirës dhe u lëshua si shigjetë në ujë, që e tundoi kaq fort, pas asaj rendjeje në ajër. La mënjanë furçën, mori vrull dhe u zhyt kokëposhtë në ujë. Kurmi i saj i lehtë preu lumin përnjëherësh dhe shtylla e ujit arriti pothuajse gjer te hëna. Uji ishte i ngrohtë si në banjë. Margarita u kënaq asaj nate duke bërë not një copë herë të gjatë, vetëm fillja mes atij lumi.

Margarita s'kishte njeri pranë. Ndërkohë, prapa ca shkurreve, u dëgjuan llkoçitje e turfullime. Mos vallë edhe atje po lahej dikush tjetër?

Margarita doli vrapti në breg me trupin, që i rrezëllinte. S'ndihej hiç e lodhur dhe tërë hare nisi të vallëzonte mbi barin e lagur. Befas, ajo reshti së kërcyeri dhe u bë e gjitha sy e veshë, si para një rreziku. Turbullimi po avitej dhe, sakaq, nga shkurret e shelgut doli një trashaluq lakuriq, me një cilindër të zi mëndafshi, të rrëzuar në zverk. Shputat e këmbëve ai i kishte me llum, ndaj dhe notari dukej si i mbathur rne këpucë të zeza.

Po të gjykoje nga mënyra se si gulçonte dhe lemzonte mund të thoje pa frikë se qe i dehur tapë, çka mes të tjerash, vërtetohej edhe ngaqë lumi, befas, zu të kundërmonte i téri era konjak.

Trashaluqi e këqyri Margaritën me vëmendje dhe briti gazmend:

- Po kjo kështu? Ajo është a më bëjnë sytë? Ti, Klodinë je, ti o vejushë që s'gjen ngushëllim. Dhe, në këtë e sipër, ai u mat ta pëershëndeste.

Margarita u zembraps dhe u përgjigj me dinjitet:

- Në djall vafshi me gjithë atë emër! E ç'Klodinë jam unë? A e sheh se me kë po bisedon? - e pasi u përsiat nje grimë herë, ajo shtoi edhe një të sharë që nuk e nxë fjalori. Qëndrimi i saj pati një ndikim esëllites tek trashaluqi mëndjelehtë.

- Oh! - ofshani zëulët ai dhe u drodh. Tregohuni zemërgjëre dhe më falni, o mbretëresha e ndritur Margo! Gabova. Veç fajtor është konjaku, qoftë mallkuar! - Trashaluqi uli njërin gju cilindrin e vuri mënjanë, bëri një temena dhe seç llomotiti, duke ngatërruar frazat ruse me ato franceze, për një dasmë të përgjakshme në Paris tek një miku i tij me emrin Gesar, ai dërdëlliti edhe për konjakun edhe për një gabim të pafalshëm, që e kishte dëshpëruar tejmase.

- Së paku, t'i kishe veshur pantallonat, o qen bir qeni! - tha Margarita, tanimë, e zbutur.

Trashaluqi zbardhi dhëmbët i gjuar, kur pa se Margarita s'po zemërohej dhe, njoftoi, në mënyrën më solemne, se në çastin e dhënë ishte pa pantallona vetëm sepse qe hutuar në lumin Jenisej, ku apo qe larë dhe po largohej qysh tani fluturimthi e, pasi shprehu simpatinë dhe përkrahjen e tij, filloj të zmbrapsej, derisa nuk rrëshqiti dhe nuk ra me shpinë mbi ujë. Por edhe pas kësaj, ai ruajti besnikërinë dhe buzëqeshjen entuziazte në fytyrën kur përshënjoheshin ca favorite të holla.

Margarita vërsheleu mprehtazi, kalëroi furçën, që iu afrua fluturimthi, kaloi lumin shpejt e shpejt dhe u ul në bregun përkarshi. Hija e bregut deltinor nuk shtrihej deri aty, ndaj dhe tërë bregun e mbulonte drita e hënës.

Sapo Margarita preku me këmbë barin e lagësht, muzika poshtë shelgjeve jehoi edhe më fort dhe një tufë shkëndijash vrujan edhe më hareshëm nga flakadani me dru. Nën ca degë shelgjesh, mbushur plot mëshikëza të brishta dhe të buta si kadife, që pikaseshin nën dritën e hënës, krekoseshin ca bretkosa dhe duke u fryrë si të qenë prej gome, luanin me ca fyej prej druri një marsh hareplotë. Ca shkarpa të ndritshme, varur mbi degë shelgjesh, u ndriçonin notat muzikantëve dhe mbi feçkat e bretkosave lodronte flaka e zjarrit.

Marshi jepej për nder të Margaritës. Asaj iu bë një pritje nga më madhështoret. Floçkat e tejpamshme ndalën vallen e tyre "mbi faqen e lumbit dhe e përshëndetën Margaritën duke tundur leshterikët dhe thirrjet e tyre dëgjoheshin edhe në shkretinën e bregut të gjelbëruar, madje edhe më larg. Shtrigat lakuriqe brofën që prapa shelgjeve, u radhitën galuç dhe u falën me përulje obortare. Dikush me këmbë dhe iu afrua fluturimthi Margaritës, ia puthi dorën, hapi mbi barin e blertë një jamulli mëndafshi dhe i propozoi mbretëreshës të shtrihej e të prehej, nëse qe larë mirë.

Margarita ashtu bëri. Ai me këmbë dhie i solli një gotë shampanjë, ajo e piu dhe menjëherë iu ngroh zemra. Pyeti për Natashën. I thanë se ajo qe larë në lumë dhe qe nisur fluturimthi për në Moskë me tredhakun e vet, që të paralajmëronte ardhjen

e shpejtë të Margaritës si dhe të ndihmonte që asaj t'i përgatiteshin veshjet dhe stolitë.

Qëndrimi i shkurtër i Margaritës nën shelgjet u shënuara edhe me një ngjarje tjetër. Një vërvshëllimë u dëgjua në ajri dhe, sakaq, një kurm i zi u përplas në ujë. Mbas pak, para Margaritës doli po ai trashaluqi me favorite, që nuk i kishte pëlqyer aspak. Siç dukej, ai qe arratisur nga Jenisej, sepse qe veshur me frak, veç i lagur kokë e këmbë. Konjaku e kishte qorollisur sërisht mi në ujë, veç buzagazin nuk e shoi edhe në këtë çast dëshpërimi. Margarita, me një buzëqeshje të hollë, e lejoi t'i afrohej dorës së saj. Mandej të gjithë u bënë gati për udhë. Floçkat e ndërprenë vallen e tyre dhe u tretën nën dritën e hënës. Ai me këmbë dhie, gjithë respekt e pyeti Margaritën se me ç'mjet kishte ardhur gjer tek lumi; kur mori vesh përfurçën, ai u hodh dhe tha:

- O, po kjo nuk është hiç komode, - dhe në çast ai rastisi me dy degë një farë telefoni të dyshimtë dhe s'di se kujt i kërkoi t'i dërgonte pa vonesë një veturë, e cila vërtet arriti po asaj minute. Nëpër ishull uturoi një veturë e hapur, e verdhë në të përhimtë, veçse në timon nuk rrinte një shofer me pamje të zakonshme, por një mëllënje sqepgjatë, me një kapelë mushamaje dhe me dorashka të gjata në duar.

Ishulli u boshatis. Nën dritën e hënës edhe shtrigat ikën fluturimthi. Zjarri u shua dhe prushin e mbuloi hiri.

Ai me favorite dhe këmbëdhoshi e rehatuan Margaritën në ndenjësen e pasme të veturës, që ishte goxha e gjerrë. Makina ushtoi, kërceu nga vendi dhe u ngrit, pothuajse, gjerr te hëna. U zhdukën ishulli, lumi dhe, në këtë e sipër, Margarita u end fluturimthi për në Moskë.

NËN DRITËN E QIRINJVE

Zhurma monotone e veturës, që fluturonte lart mbi tokë, e përkundi dhe i mbollë gjumin Margaritës, kurse drita e hënës e ngrohu këndshëm. Symbyllur dhe me fytyrën nga era, ajo mendonte me një farë nostalqje për bregun e panjohur të lumit, të cilin e ndjente se s'kishte për ta parë më kurrë. Pas tërë atyre mrekullive dhe magjive të asaj mbrëmjeje, ajo e merrte me mend se ku po e shpinin, veç kjo gjë nuk e frikësonte. Shpresa se atje do të mund të rikthente lumturinë e saj, e bënte trimëreshë. Megjithatë, ajo s'pati kohë të ëndërronte gjatë në vulturë për këtë lumturi. O mëllenja e njihë paq punën e saj o vutura ishte e mirë, veç apo Margarita çeli sytë, atje poshtë, ajo, s'pa më errësirë pylli, por detin drithëruesh të dritave të Moskës. Shoferi - një zog i zi - në fluturim e sipër zhvidhosë të parën rrotë të djathtë dhe mandej uli veturën në shkretëtirën e një varreze në rajonin e Dorogomilovit. Mëllenja zbriti Margaritën, që s'bëri asnjë pyetje, pranë një guri varri, së bashku me furçën e saj, pastaj e ndezi makinën dhe e drejtoi nga një përrua i thatë, tej varrezave. Atje ajo u shemb me shungullimë dhe po atje u shkatërrua. Mëllenja nderoi me respekt, i hipi rrotës dhe u largua po fluturimthi.

Në këtë e sipër, pas një guri varri u shfaq një pelerinë e zezë. Një dhëmb qeni vezulloi nën dritën e hënës dhe Margarita njoftua Azazon. Ky me një gjest e grishi Margaritën t'i hipte furçës, vetë kërceu mbi një lloj shpate të gjatë, u ngritën lart që të dy dhe, pa u vënë re nga askush, mbas disa sekondash arritën pranë shtëpisë nr. 302, në rrugën "Sadovaja".

Kur bashkudhëtarët kaluan hyrjen kryesore të pallatit, me furçën dhe shpatën nën sqetull, Margarita shqoi aty një njeri të

vrerosur, me kasketë në kokë dhe me çizmet gjer te gjuri, i cili, pa dyshim, diç priste. Sado të lehta qenë hapat e Azazelos e të Margaritës, njeriu i vetmuar i dëgjoi ato dhe fërgëllroi i shqetësuar, duke mos e kuptuar se nga vinin.

Njeriun e dytë, që çuditërisht shëmbëllente me të parin, e hasën tek hyrja e gjashtë. Dhe sërisht u përsërit po e njëjtë gjë. Hapa... Njeriu rrotulloi kryet i tronditur dhe fytyrëmvrejtur. Dhe kur dera u hap dhe u mbyll, ai rendi menjëherë t'i kapte vizitorët e padukshëm, por sigurisht u kthye me gisht në gojë.

I treti, një kopje e përpiktë e të dytit, pra, edhe e të parit, ishte me shërbim në sheshpushimin e katit të tretë. Ai tymoste cigare të forta, ndaj dhe Margarita u kollit kur kaloi atypari. Terjaqiu i duhanit brofi nga froni ku qe ulur, këqyri andej-këndeji i shqetësuar, iu afrua parmakëve dhe vështroi poshtë. Ndërkohë, Margarita me shqëruesin e saj arriti para derës së apartamentit nr. 50. Nuk i ranë ziles. Azazelo e hapi derën pa zhurmë me çelësin e tij.

Para së gjithash, Margarita u tmerrua me errësirën që e gjallabëroi. Asgjë nuk dukej aty, si në një punim nëntokësor dhe, padashur, Margarita u kap pas pelerinës së Azazelos, me drojën se mos pengohej. Por befas, larg dhe lart, vezulloi drita e një llambe, që gjithë avitej e avitej. Në ecje e sipër, Azazelo ia hoqi Margaritës furçën nga nënsqetulla, e cila u zhduk nëpër terr pa asnjë zhurmë. Ndërkaq, s'di se kush ngjitej nëpër ca shkallare të gjera dhe Margaritës iu duk sikur ato s'kishin të sosur. Ajo u çudit sesi paradhoma e një apartamenti të zakontë të Moskës mund t'i nxinte këto shkallë të padukshme që mbaheshin mirë me gjithë pafundësinë dhe terrin e tyre. Më në fund, ngjitja mori fund dhe Margarita e kuptoi se ajo po qëndronte në krye të shkallëve. Ajo dritë i erdhi fare pranë dhe Margarita pa fytyrën e një burri të gjatë e të zeshkët, i cili mbante në dorë pikërisht këtë llambë. Ata që asaj dite patën fatin e keq ta hasnin në rrugë, do ta njihnin menjëherë, madje edhe nën dritën e zbehtë të asaj llambe. Ai qe Korovjevi, pra Fagoti.

Çështë e drejta, Korovjevit i kishte ndryshuar së tepërmë pamja e jashtme. Regëtima e flakës nuk i pasqyrohej më në penset e krisura, që duhej të ishin hedhur prej kohësh në koshin e plehrave, por në xhamin e monoklit, gjithashtu të krisur. Në

atë fytyrë të pacipë mustaqet qenë krehur e lyer, kurse ngjyra e zezë Korovjevit i vinte nga fraku i zi që kishte veshur. Vetëm gjoksi i zbardhte.

Magjistari, dirigjenti i korit, shtrigani, apo një dreq e di se ç'ishte në të vërtetë - me një fjalë Korovjevi u përkul me temena, tundi këmbën në ajri dhe e ftoi Margaritën ta ndiqte nga pas. Azazeloja u zhduk po atij çasti.

"Një mbrëmje përnjëmend e çuditshme - mendoi Margarita - gjithçka prisja, vetëm këtë jo. Mos vallë u është ndërprerë drita elektrike? Por gjëja më e pabesueshme janë përmasat e kësaj salle. A është e mundur që tërë këtë sallë mund ta përfshijë një apartament i Moskës? Jo, jo, kurrsesi nuk është e mundur".

Me gjithë dritën e zbehtë të llambës së Korovjevit, Margarita e pikasi se ndodhej në errësirën e një salle shumë të madhe, madje pa anë e cak dhe me kollona. Pranë një farë divani Korovjevi u ndal, vuri llambën mbi një pufe, e ftoi Margaritën të ulej dhe për vete zuri vend aty pranë saj në një pozë solemne, me bërryl mbështetur po mbi atë pufe.

- Më lejoni t'ju paraqitem, - u hodh e foli Korovjevi, me një zë të ngjirur, - Korovjev. Habiteni që s'kemi dritë? Me siguri keni menduar se kursejmë. Jo, jo, jo! Më preftë kokën i pari xhelat që do të hasim apo edhe ndonjëri nga ata që sot do të kenë nderin të përgjunjen para këmbëve tuaja, nëse kjo është e vërtetë. Shkaku është se imzot nuk e duron dot dritën elektrike dhe ne atë e ndezim bash në çastin e fundit. Dhe atëherë, më besoni, do ta kemi me bollëk. Madje e mira do të ishte sikur të qe më e paktë.

Korovjevit i pëlqeu Margaritës dhe ajo sikur u qetësua me dërdëllitjet e tij.

- Jo, - u përgjigj Margarita, - më tepër më befasoi pamatësia e kësaj salle. Dhe me një lëvizje të dorës ajo sikur shprehu habinë e saj.

Korovjevi buzëqeshi ëmbël dhe, sakaq, ca hije iu endën rrëzë hundës.

- Kjo është gjëja më e thjeshtë, - u përgjigj ai. - Ata që e njohin mirë përmasën e pestë nuk e kanë të zorshime ta zgjerojnë këtë sallë, gjer në kufijtë e dëshiruar. Mund t'ju them tliç më tepër, zonjë e nderuar - një dreq e di gjer në ç'kufij

Fundja, - vazhdoi llomotitjen Korovjevi, - unë kam njojur edhe ca njerëz, të cilët s'kanë pasur asnjë lloj përfytyrimi jo vetëm mbi përmasën e pestë, por, në përgjithësi, kanë qenë fare bosh nga trutë e kokës dhe prapë janë shqar në kuptimin e zgjerimit të hapësirave të tyre. Kështu për shembull, një qytetar, siç më treguan, pasi mori një apartament prej tri dhomash në "Zemjanovi Vall", pa asnjë farë përmase të pestë dhe kësi gjérash të tjera, nga të cilat të dalin mend e kresë, në çast e shndërroi atë me një apartament katërdhomësh, duke e ndarë përgjysmë me çatma njérën nga dhomat. Mandej, këtë e ndërroi me dy apartamente të veçanta, në rajone të ndryshme të Moskës - njëra me tre dhe tjetra me dy dhoma. Dhe na del se ato u bënë pesë. Tredhomëshen ai e ndërroi me dy apartamente të tjera dydhomëshe dhe, kësijoj, u bë pronar, sikundër e shihni, i gjashtë dhomave, ç'është e drejta, të shpërndara, gjithandej Moskës, në një mënyrë të parregullt. Ai kishte menduar të kryente aktin më të shkëlqyer në jetë, duke botuar në gazetë lajmërimin se ndërronte gjashtë dhoma në rajone të ndryshme të Moskës me një apartament pesëdhomësh në "Zemjanov Vall", por befas veprimtaria iu ndërpri për shkaqe që s'vareshin prej tij. Ndofta ai tani edhe mund të ketë ndonjë dhomë, *veç* guxoi tju siguroj, - jo në Moskë. Ja pra, se ç'kishte ai e ju më flisni për përmasën e pestë.

Ndonëse nuk shprehu asnjë mendim mbi përmasën e pestë, Margarita qeshi e gjuar duke dëgjuar rrëfimin mbi aventurat e dhelparakut të apartamenteve, kurse Korovjevi vazhdoi:

- Por le të flasim për punën, për punën tonë Margarita Nikolajevna. Ju jeni grua mjaft e mençme dhe sigurisht keni nuhatur se kush është mikpritësi ynë.

Margaritës i rrahu zemra dhe pohoi me krye.

- Kështu pra, ne jemi armiq të çdo mossinqueriteti e të çdo misticizmi, - tha Korovjevi. - Vit për vit imzot jep nga një ballo. Ajo quhet balloja pranverore e hënës së plotë ose balloja e njëqind mbretërve. Nuk numërohen pjesëmarrësit. - Këtu Korovjevi zuri gojën me dorë sikur t'i dhimbte ndonjë dhëmb. Le që unë shpresoj se ju vetë do të bindeni për këtë. Sikundër e kuptioni, imzot është ende i pamartuar. Mirëpo, prania e një zonje shtëpie është e domosdoshme. Korovjevi

hapi krahët - s'besoj të keni kundërshtim, se pa një nikoqire...

Margarita e dëgjoi Korovjevin pa shqiptuar një fjalë dhe ëndrra e lumturisë i sillte mendjen vërdallë, veç edhe zemra iu ftoh deri diku.

- Eshtë bërë traditë - vjoi Korovjevi, - që kryezonja e ballos të jetë medoemos një vendalie. - Kurse ne, siç e shihni, po udhëtojmë dhe, në çastin e dhënë, ndodhemi në Moskë. Njëqind e njëzet e një Margaritë kemi gjetur dhe, më besoni, - këtu Korovjevi u ra kofshëve me një farë pezmatimi, - asnjëra s'na u duk e përshtatshme. Dhe ja, më në fund, na priu fati...

Korovjevi përkuli shtatin dhe buzëqeshi me nënkuptim. Margaritës iu ftoh përsëri zemra.

- Që t'i biem shkurt, - thirri Korovjevi. - Fare shkurt: a do të pranoni ta luani këtë rol?

- E pranoj, - u përgjigj vendosmërisht Margarita.

- Mbaroi! - tha Korovjevi dhe, pasi ngriti llambën, shtoi: - Pas meje, ju lutem.

Përmes ca kolonave, ata dolën, fundi, në një sallë tjetër, ku, s'di sepse, kundërmonte erë limoni e dëgjoheshin ca shushurima dhe, ku diç e preku Margaritën në kokë. Ajo fërgëlloi.

- Mos u trembni, - e qetësoië ëmbëlsisht Korovjevi, duke ia vënë krahun, - s'janë veçse disa marifete balloje të Behemotit e usgjë më tepër. Dhe, në përgjithësi, po i lejoj vetes guximin t'ju këshilloj, Margarita Nikolajevna, kurrë dhe asnjë gjëje mos iu tutni. Kjo s'do të ishte e arsyeshme. Na pret një ballo madhështore, s'kam pse të mos jua them. Aty do të shohim ca njerëz, që dikur kanë pasur një pushtet të jashtëzakonshëm. Veçse kur mendoni përmundësitë e tyre mikroskopisht të vogla, në krahasim me aftësitë e asaj suite në të cilën unë kam nderin të vërvitem, përnjëmend të vjen për të qeshur, madje, do të thosha, se trishtohesh. Le që në dejet tuaja rrjedh gjak mbretëror.

- Gjak mbretëror në dejet e mia? - mërmëriti e frikësuar Margarita dhe u ngjesh pas Korovjevit.

- Ah, mbretëreshë, - u tall llafazani Korovjev, - problemet e gjakut janë ndër më të ndërlíkuarat në botë. E nderuara Margarita Nikollajevna, po të pyesim ca stërgjyshë, sidomos ata

me namin e bësimtarëve fanatikë, do të na zbuloheshin ca të fshehta nga më tronditëset. Unë nuk mëkatoj aspak nëse, duke trajtuar këtë temë, do të përmënd përzierjen e habitshme të letrave të bixhozit. Në disa gjëra s'kanë vlerë jo vetëm barrierat shoqërore, por madje as kufijtë shtetërorë. Po bëj një aluzion: një mbretëreshë franceze, që ka jetuar në shekunllin e gjashtëmbëdhjetë, mbështetës së saj të bukur, mbas shumë e shumë vitesh unë do t'i vija krahun për ta zbavitur salloneve të Moskës. Po ja tek erdhëm.

Aty Korovjevi e shoi llambën e vet, e cila, sakaq, iu zhduk nga dora dhe, në këtë e sipër, Margarita i vegoi një fashë drite në dysheme, që vinte nga një derë e errët. Dhe pikërisht në atë derë trokiti lehtë-lehtë edhe Korovjevi. Margarita u shqetësua aq fort sa i kërcitën dhëmbët dhe trupi iu mbush me mornica të ftohta. Dera u hap. Ishte një dhomë mjaft e vogël. Margaritës i ra në sy një krevat i gjerë lisi me ca çarçafë jeshilë të pistë e të rrudhosura. Para krevatit ishte një tryezë po prej lisi, me këmbë të gdhendura, mbi të cilën qe vënë një qirimbajtëse me fole, në trajtën e çaponjve të zogut. Në shtatë shputa këmbësh të arta digjeshin ca qirinj të trashë dylli. Përveç kësaj, mbi tryezë ishte edhe një dërrasë e madhe shahu, me ca figurëza të punuara me një mjeshtëri të mallë. Mbi një qilim të vjetër ishte një stol i ulët. Aty gjendej dhe një tryezë tjetër, me një amforë të artë dhe me një shandan degëshumë, në trajtën e gjarpërinje. Dhoma vinte era squfur dhe rrëshirë, hijet e qirinjve kryqëzoheshin dyshemesë.

Midis të pranishmëve Margarita njoju menjëherë Azazelon, tani i veshur me frak, tek qëndronte pas shpinëzës së krevatit. Me ato petka Azazelo nuk ngjiste me atë banditin që iu shfaq Margaritës në parkun e Aleksandrit. Aty ai u përkul thellë para Margaritës.

Shtriga lakuriqe, pikërisht ajo Hela, e cila aq fort e pat turbulluar bufetieren e nderuar të Varietesë dhe të cilin, fatmirësish, e trembi gjeli në mbrëmjen e asaj seance, qe ulur në dysheme, mbi qilim, pranë krevatit, diç duke përzier në një tenxhere, prej nga dilte një avull squfuri.

Përveç këtyre, në dhomë ndodhej edhe një alamet maçoku

i zi, mbi një fron të lartë, para tryezës së shahut, madje dhe me figurën e kalit në putrëri e djathtë.

Hela u çua paksa dhe iu fal Margaritës. Po të njëjtën gjë bëri edhe maçoku, që zbriti nga froni. Duke têrhequr zvarrë putrën e djathtë të këmbës së prapme, i ra nga dora figura e kalit dhe, sakaq, ai u fut nën krevat.

Të gjitha këto gjëra që iu zbuluan nën hijen djallëzore të qirinjve, Margarita i pa me zemër të ngrirë. Para ca kohësh, i gjori Ivan qe munduar të kandiste dikë te pellgjet e Patrikanës se nuk ekziston djalli në këtë botë. Vëmendjen e saj e têrroqi një shtrat ku qe ulur, pikërisht ai, të cilin Ivani e pat mohuar.

Dy sy iu ngulën Margaritës në fytyrë. I djathti mund ta zhbiron te deri në skutat më të fshehta shpirtin njerëzor. Ca xixëllima të arta vrujonin thellësive të tij. I majti ishte i zbrazët dhe i zi, si një vrimë e ngushtë gjilpëre, i çdo errësire a hijeje. Volandi qe me fytyrë të shtrembëuar, me cepin e djathtë të gojës varur poshtë, mbi ballin e lartë i spikatnin ca rrudha të thella, paralel me vetullat e holla dhe lëkura i dukej sikur ia kishte nxirë dielli për jetë.

Volandi qe shtrirë sa gjatë gjëre mbi krevat, vetëm me këmishë nate, e pistë dhe e arnuar në supin e majtë. Me njëren këmbë të zbatuar nën vete dhe me tjetër mbështetur mbi një fron. Gjurin e errët të kësaj këmbe Hela po e lyente me një melhem, që nxirrte tym.

Në gjoksin e zbuluar dhe pa qime të Volandit, Margarita shqoi edhe një brumbull të gdhendur mjeshtërisht prej një guri të murrmë, me një zinxhir të artë dhe me disa shkronja enigmatike, në anën e kundërt. Pranë Volandit, në shtrat, mbi një piedestal të rëndë binte në sy një glob i çuditshëm, mu si i gjallë, të cilin dielli e ndriçonte vetëm në njërin krah.

Heshtja zgjati disa sekonda. -"Ai po më zhbiron", - mendoi Margarita dhe, me forcën e vullnetit, u mundua ta përbante drithërimën e këmbëve.

Më në fund, Volandi u hodh e foli me të buzëqeshur dhe, sakaq, syri i tij xixëllues, sikur mori flakë.

- Ju përshëndes, o mbretëreshë dhe ju lutem të më falni, që jam veshur, ashtu, si në shtëpi.

Zëri i Volandit ishte aq i ulët sa disa rrrokje shkriheshin në një tingull të ngjirur dhe të pakuptueshëm.

Volandi mori nga shtrati një shpatë të gjatë, u përkul, e futi atë nën krevat dhe tha:

- Dil! Loja shtyhet! Një mysafire ka ardhur.
- Në asnjë mënyrë, - vërvhelleu Korovjevi, i shqetësuar, mu si një sufler, rrëzë veshit të Margaritës.
- Në asnjë mënyrë... - për së dyti Margarita.
- Imzot... - i pëshpëriti Korovjevi në vesh.
- Në asnjë mënyrë, imzot, - tha Margarita me një fije zëri dhe si e mori veten, buzëqeshi e shtoi: - Ju lutem, mos e ndërprisni lojën. Besoj se revistat e shahut do të paguanin shuma të mëdha parash, po t'ju jepej mundësia, që ta botonin.

Azazelo pohoi me krye e gagariti, kurse Volandi ia qepi sytë Margaritës dhe vërejti sikur të fliste me vetveten:

- Po, ka të drejtë Korovjevi. Ndoshta nuk e besoni, veç kjo lojë është e humbur. Gjak!

Volandi shtriu dorën dhe e ftoi Margaritën që t'i afrohej. Ajo u avit, pa e ndjerë dyshemenë, nën këmbët e zbathura. Volandi vuri dorën gur të rëndë dhe zjarr të nxeh të supeve të Margaritës, e tërhoqi dhe e uli nën krevat, pranë vetes.

- Më bëtë për vete me sjelljen tuaj hirplotë, - tha ai, - dhe sigurisht as që nuk prisja t'ju shihja ndryshe. Ndaj, çdo ceremoni me ju do të ishte e tepërt. - Ai përsëri u prir kah skaj i krevatit dhe thirri: - A do të vazhdojë gjatë ky karagjoz nën krevat? Dil, o Hans i mallkuar!

- S'po gjej dot kalin, - u përgjigji maçoku, që poshtë krevatit, me një zë sa intim aq edhe fals, - s'di se ku ka humbur dhe në vend të tij hasa në një bretkosë.

- A mos mendon se je në një shesh panairi? - pyeti Volandi, kinse i zemëruar. - Asnjë bretkosë s'ka pasur nën krevat. Leri për në Variete këto truke të lira. Po nuk doli tani, do mendojmë se je dorëzuar, o dezertor i nëmür!

- Kurrsesi, imzot! - vërriti maçoku dhe në çast, doli që poshtë krevatit me kalin nën putër.

- Njihuni... - u mat të fliste Volandi, - por u frenua. - Jo, unë s'mund ta shoh dot me sy këtë palaço. Shihni si është katandisur nën krevat!

Ndërkohë, maçoku, tërë pluhur, iu fal Margaritës, duke qëndruar mbi putrat e prapsme. Tani ai kishte një kravatë të bardhë balloje, të lidhur si papijon, kurse kraharonit - një dylbi zonjash sedefi, me zinxhir. Maçoku edhe mustaqet i kishte të praruara.

- Çështë kështu? - vikati Volandi. - Po mustaqet përse i ke larë me florë? Dhe ç'djall të duhet kravata kur s'ke pantallona?

- Maçokut nuk i shkojnë pantallonat, imzot, - u përgjigj maçoku, tërë dinjitet. - Mos do të më urdhëroni që të mbath edbe çizme? Maçokun me çizme vetëm në përralla e gjen, imzot. Por a keni parë, qoftë edhe një herë, në ballo ndokënd pa kravatë? Skam ndërmend të bëhem qesharak dhe të rrezikoj të më nxjerrin jashtë prej zverku. Gjithkush e stolis veten me çmundet. Arsyetimi i mësipërm ka të bëjë edhe me dylbitë, imzot.

- Po mustaqet?

- Nuk e kuptoj, - kundërshtoi ftohtë maçoku, - përse sot Azazelo dhe Korovjevi qenkan rruar e kruar dhe fytyrat i kanë lyer me pudër dhe, përse ajo pudër qenka më e mirë se floriri? Unë prarova mustaqet dhe mbaroi! Ndryshe do të ishte puna sikur të isha rruar. Një maçok i rruar është përnjëmend një shëmtirë dhe, jam gati ta pranoj një mijë herë këtë të vërtetë. Veçse në përgjithësi, - dhe këtu zëri i maçokut zuri të dridhej i fyri, - unë po e shoh se kërkojnë të më nxjerrin kleçka, ndaj ndodhem para një dileme serioze, të vij a të mos vij në ballo? C'mund të më thoni, për këtë, imzot?

Dhe prej fyrjes maçoku u fry kaq shumë, sa dukej se do të pëlciste nga çasti në çast.

- Ah, batakçi o batakçi, - tha Volandi duke tundur kryet, - sa herë që bie në situata të vështira në lojën e shahut, ai fillon të mashtrojë si sharlatani më i fundit. Ulu shpejt këtu dhe mjaft na përrallise.

- Po ulem, - u përgjigj maçoku, - dhe ndënji, - veç s'jam hiç dakord me shprehjen e fundit. Fjalët e mia s'janë aspak përrallisje sikundër patët mirësinë të shprehjeni në prani të zonjës, por një varg i sistemuar silogizmash që do t'i vlerësonim me të drejtë njohës të tillë si Sekst Empirik, Marcian Kapela e pse jo, edhe vetë Aristoteli.

- Shah mat - tha Volandi.

- Ju lutem, ju lutem, - u përgjigj maçoku dhe vështroi me dylbi fushën e shahut.

- Pra, zonjë - iu drejtua, Volandi Margaritës, - po ju prezentoj suitën tonë. Ky që luan rolin e budallait është maçoku Behemot. Me Azozelon dhe Korovjevin ju njiheni, po ju paraqes shërbyesen time, Helën. E shkathët, e zgjuar dhe s'ka shërbim që s'do të mund t'jua kryente.

Bukuroshja Hela buzëqeshi me sytë e saj të gjelbër kah Margarita, gjithë duke lyer me melhem gjurin e Volandit.

- Ja, pra, edhe tërë shpura ime, - përfundoi Volandi, kur Hela i shtrëngoi fort e më fort gjurin, - sikundër e shihni, kjo është një shoqëri e vogël, laramane, dhe naive. - Ai heshti dhe zu të vërtiste globin përpara, stisur aq përsosmërisht sa oqeanet e kaltra dallgëzuan hapësirave të tij dhe kësula polare shtrihej, si e njëmendtë, e akulltë dhe me dëborë.

Ndërkokë, në dërrasën e shahut ndodhën trazira. Me pelerinë të bardhë, krejt i tronditit dhe me duart lart, mbreti përplasi këmbët në katrorthin e dërrasës së shahut. Tre gurë të bardhë lancikenekë²³ me alebarda²⁴ vështronin të hutuar një oficer, që tundte shpatën dhe shënjonte përpara, në katrorthët e bardhë e të zesë aty afër, ku dukeshin kalorësit e zinj të Volandit mbi dy kuaj të harbuar, tek orvateshin të mihnin dërrasën me thundra.

Margarita mbeti pa mend me figurat e shahut që ishin njerëz të gjallë. U bë tejmase kureshtare.

Maçoku hoqi dylbitë nga sytë, i vuri dorën në shpinë mbretit të tij dhe e shtyti ngadalë. I dëshpëruar, ky mbuloi fytyrën me pëllëmbë.

- Keq puna, i dashur Behemot, - tha Korovjevi gjithë vrer.

- Situata është serioze, veç aspak jo pa shpresë, - u përgjigj Behemoti, - më tepër akoma: unë jam plotësish i bindur në fitoren përfundimtare. Mjafton t'i bësh një analizë të thelle gjendjes.

Këtë analizë ai filloi ta bënte në një mënyrë mjaft origjinale

²³ Lanicikeneke - ushtar mercenar gjerman, i kohës së Rilindjes (sh.p.).

²⁴ Alebardë - armë e vjetër shtize e gjatë me majë si heshtë (sh.p.).

dhe, pikërisht, duke u ngerdheshur dhe duke i shkelur syrin mbretit të tij.

- Kot e ke, - vërejti Korovjevi:

- Oul! - klithi Behemoti - Papagallët fluturuan gjithandej, sipas parashikimit.

Dhe vërtet, diku larg u dëgjua fërfërima e një mori flatrash. Korovjevi dhe Azazelo dolën jashtë me fërtymë.

- Ju marrtë djalli me gjithë trillet e ballos tuaj - tha nëpër dhëmbë Volandi, pa u shkëputur nga globi i tij.

Sapo Korovjevi dhe Azozelo u zhdukën, Behemoti i shtoi syshkeljet. Mbreti i bardhë, më në fund i ra në të se ç'kërkonin prej tij. Befas zhveshi pelerinën, e flaku në një katrorth dhe iku nxitimthi nga fusha e shahut. Një oficer e hodhi krahëve petkun e hequr mbretëror dhe i zuri vendin sovranit. Korovjevi dhe Azozelo u kthyen.

- Si përherë, gënjeshtarë, - hungëroi Azazelo, duke vëngëruar Behemotin.

- Më bënë veshët - u përgjigj maçoku.

- Po a do të vazhdojë gjatë kjo gjë? - pyeti Volandi. - Shahmat.

- Me siguri, më bënë veshët, imzot, - u përgjigj maçoku, - për mbretin s'ka dhe s'mund të ketë ndëshkim.

- Po e përsëris; shah-mbretit.

- Imzot, -ia pat maçoku, me një zë kinse të shqetësuar, - jeni të lodhur, ndaj nuk e bëni dot mat mbretin.

- Mbreti gjendet në kutizën g, - tha Volandi, pa vështruar fushën e shahut.

- Po më tmerroni, imzot - ulëriti maçoku dhe në turirin e tij u pasqyrua tmerri, - në këtë katrorth s'ka mbret.

- Si është e mundur? - pyeti Volandi i pavendosur dhe këqyri fushën e shahut, ku një oficer po rrinte në kutizën mbretërore, me shpinë të kthyer dhe i mbuluar me dorë.

- Ah, ti maskara - tha Volandi mendueshëm.

-Imzot! Po i drejtohem serish logjikës - foli maçoku, me putrat shtrënguar kraharorit, - nëse shahisti i shpall mat mbretit, në mungesë, loja s'ka asnjë vlerë.

- Si thua, do të dorëzohesh, apo jo? - pyeti Volandi, me një zë të llahtarshëm.

- Ma lini tē mendohem, - u përgjigj maçoku përulësish, bërryimbështetur mbi tryezë dhe me putrat te veshët. Mendoi gjatë dhe, më nē fund, tha: dorëzohem.

- Të vritet ky qelbanik kokëfortë, pëshpëriti Azozelo.

- Po, dorëzohem, - për së dyti maçoku, - dhe kryesish dorëzohem, se s'mund tē luaj nē këtë atmosferë persekutimi, që më kanë krijuar ziliqarët! - Ai u çua dhe, sakaq, figurat rrëshqitën nëpër fushën e shahut.

- Hela, ç'më tri akoma këtu? - ndërhyri Volandi dhe, sakaq, Hela u zhduk nga dhoma. - Po më dhemb këmba tani që kemi edhe ballon, - vijoi Volandi.

- Më lejoni, - iu lut zëulët Margarita.

Volandi ia nguli sytë dhe ia afroi gjurin.

Kulloma e trashë, si një lavë e nxehjtë, ia dogji duart Margaritës, por ajo nuk u mrrol dhe vazhdoi t'ia fërkonte gjurin Volandit, duke u munduar tē mos i shkaktonte asnjë dhimbje.

- Bashkëpunëtorët e mi më thanë se vuaj nga reumatizma, - tha Volandi, pa ia hequr sytë Margaritës, - veç unë dyshoj mjaft se mos këtë dhimbje gjuri ma ka lënë si kujtim ajo shtriga magjepsëse, me tē cilën u njoha nga afër maleve tē Brokenit, te Kuvendi i Djajve, nē vitin 1571.

- Ah, si është e mundur! - tha Margarita.

- Gjepura! Do tē shërohem edhe unë mbas treqind vjetësh. Mjaft ilaqe më kanë rekomanduar, por unë u përbahem këshillave tē gjyshes, mjekimeve tē moçme. Barna tē habitshme më ka lënë si trashëgim ajo plakë e keqe, gjyshja ime. Meqë ra fjala, po ju a vuani nga ndonjë sëmundje? Mos vallë keni ndonjë brengë që ju helmon shpirtin, ndonjë mërzi?

- Jo, imzot, jo - u përgjigj e mençura Margaritë dhe sidomos tani që jam me ju, e ndjej veten fare mirë.

- Gjaku është gjë e madhe, - s'di sepse e tha këtë Volandi, madje edhe me një farë kënaqësie, e shtoi: E shoh, se ju intereson globi im.

- Për herë tē parë po më shohin sytë një glob tē tillë.

- Çikërrimë e lezetshme. Të thënë tē drejtën, s'më pëlqejnë lajmet e fundit tē radios. Si nuk i shqiptuan një herë qartë emrat e vendeve ato vajzat spikere. Jo vetëm kaq, por çdo një e treta syresh, është pak belbacuke, sikur t'i kenë zgjedhur qëllimisht

asisoj. Globi im është shumë më i përshtatshëm, aq më tepër kur ngjarjet më duhet t'i di me saktësi. Ja, për shëmbull, a e shihni këtë ngastër toke, brinjën e së cilës e lag oqean? A e shihni si është mbuluar me zjarr e flakë? Atje ka plasur lufta. Po t'i afroni sytë, do të dalloni edhe imtësi të tjera.

Ndërsa Margarita u përkul ndaj globit, një katroth toke u zgjerua, u zbukurua tërë bojra dhe u shndërrua në një hارتë reliefi. Aty ajo pa edhe shiritin e një lumi, pranë një fshati. Një shtëpizë sa një kokërr bizeleje, që filloj të zmadhohej e të zmadhohej gjersa u bë sa një kuti shkrepse. Krejt paprîmas e krejt pa zhurmë, çatia e kësaj godine fluturoi lart në ajër, së bashku me një shtëllungë tymi të zi, kurse muret u shembën dhe tërë ajo kutiza dykatëshe u shndërrua në një gërmadhë që villoe tym të zi. Kur u avit edhe më Margaritës i zunë sytë një figurëz femre, shtrirë përdhe dhe pranë saj, në një pellg gjaku, një fëmijë të vogël duarshtirë.

- Ja, kjo është e tëra, - tha Volandi buzagaz, - ai nuk arriti të mëkatonte. Puna e Abadonës është pa një cen.

- S'do të desha të isha asaj ane, kundër së cilës është ky Abadona, - tha Margarita, - e në ç'anë është ai?

- Sa më shumë që flas me ju, u përgjigj Volandi me mirësjellje, aq më tepër bindem se jeni mjaft e mençme. Do t'ju qetësoj. Ai është krejtësisht i paanshëm dhe i simpatizon njësoj të dyja palët ndërluftuese. Ndaj edhe rezultatet e të dy palëve janë gjithmonë të njëlljoja. Abadonë, thirri Volandi zëulët dhe, sakaq, që nga muri doli figura e një thataniku me syze të errëta. Këto syze i lanë një mbresë kaq të madhe Margaritës, sa ajo klithi lehtë dhe ngjeshi fytyrën pas këmbës së Volandit. - Mjaft! - briti Volandi, - sa nevrikë janë njerëzit e sotëm. - Aq fort e goditi ai Margaritën në kurriz, saqë asaj i kumboi gjithë trupi. - E, po, shiheni, ja si është madje, edhe me syze. Përveç kësaj, s'ka pasur e s'do të ketë asnjë rast që Abadona t'i shfaqet dikujt para kohe. Dhe tek e mbramja, unë jam këtu. Ju jeni mysafirja ime. S'doja, veçse t'ju shihnin.

Abadona qëndronte palëvizur.

- Po a mund t'i heqë ai syzet, qoftë edhe për një çast? - pyeti Margarita, gjithë duke u ngjeshur me dridhërimë pas Volandit, veçse, tanimë, prej kërshërisë.

- Këtë s'mund ta bëjë, - u përgjigji seriozisht Volandi. U desh vetëm pak Amodona të zhdukej. - A ke gjë për të thënë, Azazelo? -

- Po, imzot, - u përgjigji Azazelo. Këtu kemi dy të huaj: një bukuroshe, e cila po sfilitet e po lutet që ta lënë pranë zonjës si edhe, më falni, tredhakun e saj.

- Bukuroshet sillen në mënyrë të çuditshme, vërejti Volandi.

- Po kjo është Natasha, Natasha! - thirri Margarita.

- E po, lëreni me zonjën, kurse tredhakun me gjellbërësit!

- Që ta therin me thikë? - pyeti Margarita e trembur. - Më falni, imzot, po ky është Nikolai Ivanoviçi, që banon një kat më poshtë. Ajo e ka lyer me krem... Thjesht një keqkuptim...

- Një minutë, - tha Volandi - po kush plasi t'ia presë kokën atij? Le të rrijë pak me kuzhinierët! Beso jeni, dakord, se s'mund ta lejoj atë në sallën e ballos!

- Ashtu është... - shtoi Azazelo dhe njoftoi: Mesnata po afron, imzot.

- E po, mirë, - Volandi iu drejtua Margaritës. Më lejoni t'ju falënderoj paraprakisht. Mos kini hiç frikë dhe mos e humbisni toruan. Asgjë mos pini, përveç ujit, përndryshe do të ligështoheni dhe do ta kini vështirë. Çohemi!

Korovjevi doli te dera, në ndërkokë që Margarita u ngrit nga qilimi.

NJË BALLO E MADHE NË SHTËPINË E SATANAIT

Mesnata po afrohej, duhej nxituar. Margarita vështronte si nëpër mjegull se ç'po ndodhë rretherrotull. I mbetën në mend qirinjtë dhe një pishinë prej guri të çmueshëm, ku i thanë të zhytej. Dhe kur ajo hyri në fund të asaj pishine, Gela dhe Natasha e spërkatën me një lëng të nxehët, të trashë e të kuq, Margarita ndjeu një shije njelësie në buzë dhe e kuptoi se po e lanin me gjak. Pelerina e gjakosur iu zëvendësua me një tjetër, të trashë, të tejpashme e të tëndafiltë dhe Margaritës iu morën mendtë nga vaji i trëndafilit. Mandej Margaritën e hodhën në një krevat kristali dhe filluan ta fërkonin gjer në shkëlqim me alamet gjethë të blerta. Sakaq, aty, ia behu maçoku që nuk ndenji pa e ndihmuar. Ai u ul galiç te këmbët e Margaritës dhe zuri t'i fërkonte shputat, me një pamje të atillë, thuajse lustronte çizmet në rrugë. Margaritës nuk i kujtohej se kush ia kishte stisur ato këpcuçë prej petalesh trëndafili të venitur që mbërtheheeshin vetiu me ca tokëza të arta. S'di ç'forcë e shtyti Margaritën, e vuri para një pasqyre dhe në flokët e saj farfuriti një kurorë brilantesh mbretërore. Se nga u shfaq Korovjevi dhe ia vari në qafë një medaljon me shëmbëlltyrën e një pudeli të zi, në një kornizë vezake të rëndë, me një zinxhir, po kaq të rëndë. Kjo stoli e rëndoi së tepërmë mbretëreshën. Zinxhiri nisi menjëherë t'ia vriste qafën, kurse medaljoni e detyronte të kërrusej. Po diçka tjetër e shpërbleu Margaritën për tërë këto të këqija, që po i shkaktonin zinxhiri me qenin e zi. Dhe ky qe ai nderim që po tregonin ndaj saj Korovjevi dhe Begemoti.

- Asgjë, asgjë, asgjë! - belbëzoi Korovjevi te dera e dhomës me pishinë. - S'ke ç'i bën, por duhet, duhet, duhet. Më lejoni, mbretëreshë, t'ju jap këshillën e fundit. Aty midis të ftuarve, do

të ketë njerëz të ndryshëm. O, sa të ndryshëm... Veç ju mbretëresha Margo, do t'i trajtoni njësoj. Askujt, asnjë përparrësi. E di, se s'do ta shprehni në fytyrë antipatinë për këtë apo atë. Se dikush edhe mund të mos ju pëlqejë... Jo, jo, as mos e shkonit nëpër mend këtë. Ta pikasni, ta pikasni, në çast, ta pikasni. Dhe ta dashuroni, mbretëreshë. Njëqindfish do të shpërblehet për këtë zonja e ballos. Edhe diçka tjetër: mos harroni dhe mos nënveftësoni askënd. Qoftë edhe me një buzëqeshje, po s'patët kohë të shqiptoni një fjalë, qoftë edhe me një përkulje të lehtë koke. Ç'të doni, vetëm mungesë vëmendjeje, jo, sepse me këtë do t'i pezmatoni...

Në këtë e sipër, Margarita e shoqëruar prej Korovjevit dhe Begemotit, doli nga dhoma me pishinë dhe një errësirë e plotë e përpiu.

- Sinjalin do ta jap unë, po, po, unë do ta jap, - mërmëriti maçoku.

- Jepe! - u përgjigj Korovjevi nëpër terr.

- Ballo! - gërhiti maçoku me një zë të mprehtë dhe, aty për aty, Margarita klithi dhe mbylli sytë për disa çaste. Ballon ajo e ndjeu përmes një mori dritash, tinguish dhe kundërmimesh. Korovjevi e mori për dore dhe Margarita e pa veten në një pyll tropikal. Papagajtë bishtgjelbër e gushëkuq hovnin e kacavirreshin pas bananeve dhe gugatnin shurdhueshëm: "Jemi të mahnitur". Veç, pylli mbaroi shpejt dhe vapa e tij, si zagushi banjoje, u zëvendësua përnjëherësh me freskinë e sallës së ballos me kolona prej guri të verdhemë, që llamburiste. Kjo sallë, sikundër edhe pylli, qe krejt e zbrazët dhe vetëm pranë kolonave qëndronin palëvizur ca zezakë lakuriqë me çallma argjendi në kokë. Fytyrat e tyre u bënë të zeza në të murrme nga emocionet, kur në sallë hyri nxitimthi. Margarita me suitën e saj, në të cilën s'mungonte edhe Azazeloja. Aty Korovjevi ia lëshoi dorën Margaritës dhe i mërmëriti:

- Drejt e te tulipanët!

Një brez i ulët tulipanësh të bardhë mbiu para Margaritës e më tej, ajo, shqoi llambushka të panumërtë me abazhure dhe, pas këtyre, ca gjokse të bardhë e supe të zinj burrash, veshur me frak. Atëherë Margarita e kuptoi se nga vinte ajo zhurmë balloje. Përsipër po i rrëzohej rrapëllima e trumpetave dhe rrëkeja e

violinave po e përbyste si ndonjë shi gjaku. Një orkestër prej njëqind e pesëdhjetë muzikantësh i binte një poloneze.

Burri me frak, që lartësohej para orkestrës tek e pa Margaritën, u zbeh, buzëqeshi dhe, befas, me një vrull të dorës, e ngriti në këmbë tërë orkestrën. Pa e ndërprerë për asnjë çast muzikën, orkestra, ashtu në këmbë, e mbuloi Margaritën me tinguj. Njeriu para orkestrës ktheu kryet dhe u përkul thellë e më thellë, me krahët mjaft të hapur dhe Margarita e falënderoi me dorë, gjithë me buzën në gaz.

- Jo, kjo është pak, kjo është pak, - mëlmiti Korovjevi. - Atë s'ka për ta zënë gjumi tërë natën. Bërtisni fort: "Ju përshëndes, o mbret i valosit!".

Margarita bëri ashtu siç i thanë dhe u habit që zëri i saj i plotë, si kambanë, mbizotëroi gjëminin e orkestrës.

Burri u rrëqeth i lumtur dhe dorën e majtë e vuri mbi kraharor, kurse me të djathtën vazhdoi të tundte në drejtim të orkestrës spektrin e bardhë.

- Pak është, pak, - përsëdyti Korovjevi, - i përgëzonni në njëfarë mënyre edhe violinat e para në anën e majtë, që edhe ato të gëzohen ndopak. Këtu të gjithë muzikantët janë me famë botërore. Ja, ai atje, pas pulit të parë, është Vjetani. Ja, kështu, bukur. Tani të ecim më tej.

- Kush është dirigjenti? - pyeti Margarita, duke u ngritur nga dyshemeja.

- Johan Shtraus, - thirri maçoku, - dhe le të më varin në kopshtin tropikal për liane nëse dikur, në ndonjë ballo, ka pasur ndonjëherë një orkestër si kjo. Unë e ftova. Dhe mos harroni, se askush nuk u sëmur dhe askush s'kundërshtoi.

Në sallën pasardhëse, në vend të kolonave kishte breza trëndafilash të kuq, rozë dhe qumësh të bardhë nga njëra anë. Kurse nga ana tjetër - një brez i dyfishtë kameliesh japoneze.

Përmes tyre buçisnin shatërvanët, duke vërvhellyer dhe shampanga shkumëzonte në tri pishina, nga të cilat - e para ishte ngjyrë vjollcë dhe e tejdukshme, e dyta - prej rubini dhe e treta - e kristaltë. Qark tyre endeshin ca zezakë me turbanë të kuqërremetë, që mbushnin garuzhdet e argjendta në pishihën dhe i derdhnin në ca kupa të sheshta. Në një thellukë brezi trëndafilash ishte sajuar një podium, mbi të cilin jepte e merite

një njeri me frak të kuq dhe me bisht. Para tij një orkestër xhazi zhangerinte në një mënyrë të padurueshme. Me të parë Margaritën dirigjenti u përkul para saj aq shumë, sa preku me dorë dyshemenë, mandej drejtoi kurmin dhe klithi me një zë të çjerrë:

- Aliluja!

Ai përplasi dorën e tij të djathtë mbi gjurin e majtë, pastaj bëri të kundërtën, ia rrëmbeu një muzikanti çaparen dhe goditi furishëm kolonën e podiumit.

Duke fluturuar, Margarita e pa sërisht mi atë virtuoz xhazi, tek luftonte me tingujt e polonezes, stuhinë e së cilës ajo tani e ndiente mbi shpinë. Duke i rënë çapareve, ai sikur kërkonte t'u godiste kokat muzikantëve, që atypëraty uleshin me një frikë disi komike.

Së fundi, po fluturimthi, ata arriën në një shesh - pushimi, ku Korovjevi i mori dhe i shoqëroi nëpër terr, me një qiri në dorë. Së paku, kështu iu duk Margaritës. Aty sytë t'i verbonte drita që buronte nga ca vile të kristalta rrushi. Margaritën e vendosën atje ku i përkiste, me një kolonë të ulët prej amatistit nén krahun e majtë.

- Dorën mund ta mbështesni aty, po të lodheni, - i pëshpëriti Korovjevi.

Një lëkurëzi hodhi te këmbët e Margaritës një jastëk me shëmbëlltyrën e një qeni, qëndisur me fije ari, dhe ajo, duke iu bindur duarve të dikujt, e shkeli atë me këmbën e saj të djathtë, pasi i mbledhi pakëz gjunjët. Margarita provoi të kundronte andej-këndej. Korovjevi dhe Azazelo ishin aty, pranë saj, në ca poza solemne. Jo larg Azazelos qenë edhe tre djelmosha të tjerë, që s'di sepse i sillnin ridër mend vazhdimisht Margaritës Abadonën. Duke ndjerë një erë të ftohtë në shpinë, ajo u kthye dhe pa se prej një muri të mermertë pas saj vërvhonte një çezmë vere gurgulluese, që derdhej në një pishinë të akullt.

Dy-tre hapa larg Margaritës përvijohej tatëpjeta e një shkalle madhështore, mbuluar me qilim. Poshtë fare dhe aq larg sa Margaritës i dukej sikur po shihte nga vrimëza e një lornjete, ajo pa një dhomë jashtëzakonisht të madhe portieri më një oxhak shumë të gjerë, në grykën e ftohtë e të zezë të të cilit mund të

hynte lirish një kamion pesëtonësh. Tingujt e trumpetave tani vinin së largu gjer te Margarita. Kështu, të palëvizshëm, qëndruan gati një minutë.

- Po mysafirët ku janë? - pyeti Margarita Korovjevin.

- Do të vijnë, mbretëreshë, do të vijnë, tani do të vijnë. S'do të mungojnë. Dhe çështë e drejta, unë, më mirë do të preferoja të çaja dru, sesa t'i pres ata, këtu, në krye të shkallëve.

- Në vend që të çaja dru - ndërhyri maçoku llafazan, - do më pëlqente të punoja fatorino tramvaji dhe në botë s'ka punë më të vështirë se kjo.

- Mysafirët duhet të na gjejnë të përgatitur, mbretëreshë, - shpjegoi Korovjevi me syrin që i përshkëndiste përmes monoklit. - S'ka gjë më të ndyrë sesa kur një mysafir vjen para kohe dhe endet lart e poshtë nëpër shtëpi, duke mos ditur ç'të bëjë e duke dëgjuar qortimet e gruas së tij grindavece. Ballo të tilla duhen hedhur në koshin e plehrave, mbretëreshë.

- Pikërisht në kosh - pohoi maçoku.

- Gjer në mesnatë s'kanë mbetur më tepër se dhjetë sekonda, - shtoi Korovjevi. - Nga çasti në çast do të fillojë.

Këto dhjetë sekonda Margaritës i ngjanë sa një shekull. Ja, rrödhën dhe këto dhjetë sekonda e asgjë s'pati. Po aty e pas pak diçka u përplas në oxhakun e stërmadh dhe nga gryka e tij panë të dalë një trekëmbësh ku vareshin mbeturinat e një kufome gjysmë të thërruar. Ajo kufomë u shkëput nga litari, u shkapat dyshemesë dhe, sakaq, prej saj doli një burrë i pashëm me flokë të zinj, me frak dhe me çizme të lustruara. Po nga ai oxhak doli edhe një arkivol i vogël, gjysmë i kalbur, kapaku i të cilit kërceu lart dhe s'andejmi brofi një tjetër kufomë. Një burrë i pashëm iu afroa tërë mirësjellje këtij dhe ia dha krahun e vet. Ky u shndërrua prapë në një grua të gjallë lakuriqe e nazelie, me këpucë të zeza dhe me ca pupla të zeza në kokë. Dhe atëherë që të dy, edhe burri edhe gruaja shpejtuan të ngjiteshin shkallëve përpjetë.

- Ja ku erdhën të parët, - thirri Korovjevi, - zoti Zhak me bashkëshorten. Do të njiheni, mbretëreshë, me një nga burrat më interesantë. Një falsifikator i pandreqshëm monedhash, një tradhtar shteti dhe një alkimist i mrekullueshëm. Është bërë i famshëm, - i pëshpëriti rrëzë veshit Korovjevi Margaritës, - se

helmoi dashnoren e mbretit. Dhe kjo nuk ndodh me çdo njeri. Shikojeni, ç'bukurosh që është.

E zbehtë, gojëhapur, Margarita vështroi poshtë e pa tek zhdukeshin mes një dere anësore edhe trekëmbëshi, edhe arkivoli.

- Jam mjaft i kënaqur, - i shfryu maçoku në fytyrë zotit Zhak, i cili po ngjitej shkallëve.

Ndërkohë, nga oxhaku u shfaq një skelet pa kokë e me dorë të prerë dhe, tek u përplas përtokë, u shndërrua në një burrë me frak.

E zbehtë dhe e emocionuar, bashhkëshortja e zotit Zhak qëndroi me njëren këmbë të përthyer para Margaritës, duke ia puthur gjurin.

- Mbretëreshë, - mërmëriti bashkëshortja e zotit Zhak.
- Mbretëresha është mjaft e kënaqur, - thirri Korovjevi.
- Mbretëreshë... - foli zëulët bukuroshi, zoti Zhak.
- Ne jemi shumë të kënaqur, - sokëlliti maçoku.

Djelmoshat, shoqërueshit e Azazelos, me ca buzëqeshje të zbehta, po tërë edukatë, e mënjanuan me lezet zotin Zhak me bashkëshorten pranë ca zezakëve me gota shampanje në duar. Shkallëve po ngjitej vrapthi fillikat një njeri me frak.

- Konti Robert, - i shushuriti Korovjevi Margaritës, - mbetet si, gjithmonë, një tip interesant. Kemi të bëjmë me një rast të kundërt: helmoi të shoqen e tij, duke qenë dashnor i mbretëreshës.

- Gëzohem, kont, - briti Begemoti.

Nga oxhaku dolën vrikthi me radhë, njëri pas tjetrit tre arkivole dhe dikush me pelerinë të zezë. Këtë e goditi me thikë pas shpine një njeri, që po ashtu, vrulloj prej asaj gryke të zezë. Arkivolet, aty për aty plasën dhe u bënë copa-copa. Poshtë u dëgjua një britmë. Prej oxhakut rendi një kufomë gati e shpërbërë. Margarita picërrroi sytë dhe dora e dikujt ia afroi te hunda një flakon me kripë të bardhë. Margaritës iu duk se ajo qe dora e Natashës. Shkallët zunë të mbusheshin. Tani basamakëve qëndronin ca burra me frak dhe ca gra lukuriqe, që dalloheshin prej njëra-tjetrës vetëm nga ngjyra e puplave në kokë dhe e këpucëve në këmbë. Së largu, ngjanin të gjitha njësoj.

Margaritës iu avit, duke çaluar, me një këpucë të çuditshme në këmbën e majtë, një zonjë thatime, e përkorë, me sytë përdhe si të një murgeshe, dhe s'di sepse, me një shirit të gjerë e të gjelbër në qafë.

- Kush është kjo me të gjelbër? - pyeti, padashur, Margarita.

- Një zonjë mjaft têrheqëse dhe mjaft e nderuar, - mërmëriti Korovjevi. - Njihuni: zonja Tofana ka qenë jashtëzakonisht e njohur midis vashave napolitane, sikundër edhe midis grave të Palermos, e veçanërisht midis atyre që u qenë mërzitur burrat. Sepse, mbretëreshë, ndodh kur e kur që burri të të mërzitet...

- Po, - u përgjigji Margarita, pa e pasur mendjen dhe, në të njëjtën kohë, u buzëqeshi dy burrave me frak, të cilët, njëri pas tjetrit, u përkulën para saj, duke ia puthur gjurin dhe dorën.

- Ja, pra, - gjeti rastin t'i pëshpëriste Korovjevi Margaritës si dhe t'i thërriste dikujt: - Dukë, një gotë shamanjë! Gëzohem së tepërmë! Ja, kështu, zonja Tofana, duke e katandisur veten në nivelin e zagarëve mëkatarë shet ca shishka me s'di çfarë lëngu. Këtëfarë uji gruaja ia derdhi të shoqit në supë, të cilën ai e hëngri, duke e falënderuar bashkëshorten, për mirësinë dhe e ndjeu veten shkëlqyeshëm. Ç'është e vërteta, mbas disa orësh iu tha goja për ujë, mandej zuri shtratin dhe, që të nesërmë napolitania e bukur qe e lirë, si puhia pranverore.

- E ç'e ka atë në këmbë? - pyeti Margarita e palodhur, duke ua dhënë dorën mysafirëve, të cilët ia kalonin zonjës Tofana, që çalonte. - Po atë shiritin e gjelbër? Mos e ka qafën të fishkur?

- Jam i ngazëllyer, princ! - gërtithi Korovjevi dhe, në të njëjtën kohë, i mërmëriti Margaritës: - Një gushë fort e bukur, veç i ka ndodhur një fatkeqësi në burg. Këmbën, mbretëreshë, ajo e ka me çizme spanjolle, ndërsa shiritin, ja, sepse i duhet: kur rojat e burgut e morën vesh se afro pesëqind bashkëshortë të zgjedhur dosido e braktisën Napolin dhe Palermon përgjithmonë, në zemërim e sipër, ata e rrasën dhe e mbyllën në burg zonjën Tofana.

- Sa e lumtur jam, o mbretëreshë e zezë, që më ra ky ndër i lartë, - pëshpëriti Tofana me një ton murgeshe, duke u munduar

të binte në gjunjë. Çizmja spanjolle e pengoi. Korovjevi dhe Begemoti e ndihmuan Tofanën të ngríhej në këmbë.

- Gëzohem, - u përgjigj Margarita, duke ua dhënë dorën, njëkohësisht edhe të tjerëve.

Tani nëpër shkallë, po ngjitej një rrjedhë njerëzish. Margarita s'po shihte më ç'po ndodhët në llozë. Ajo ngrinte dhe ulte dorën, mekanikisht, dhe u buzëqeshte dhëmbëkërmítur njësoj të gjithëve. Në sheshpushimin e shkallëve ishte një zallamahi e madhe dhe nga sallat e vallëzimit vinin shkulme muzike si ajo përplasja e dallgëve në det.

- Ndërsa kjo është një grua e mërzitshme, - tanimë nuk mërmëriti, por foli zëlartë Korovjevi, i lumtur se në oshëtimën e zërave nuk e dëgjonin, - adhuron ballot, gjithë ëndërron të ankohet për shaminë e dorës.

Mes atyre që po ngjitnin shkallët, Margarita ajgëtoi atë për të cilin i foli Korovjevi. Kjo qe një grua e re, nja njëzetvjeçe, me një bukuri të pazakontë trupore, por me ca sy të shqetësuar dhe të bezdiss'hëm.

- Çfarë shami? - pyeti Margarita.

- Ia kanë caktuar një shërbyese, - sqaroi Korovjevi, - e cila ç'prej tridhjetë vjetësh ia vë natën mbi komodinë shaminë e hundëve, në mënyrë që sapo të zgjohet, ta ketë aty. Kjo e dogji dhe e hodhi në lumë shaminë, por i vajtën dëm të gjitha këto përpjekje.

- Çfarë shami? - mërmëriti Margarita duke ngritur e ulur dorën.

- Një shami me qëndisje kaltëroshe anash. Puna është se kur punonte në një kafene, i zoti i lokalit se si e grishi në depo dhe mbas nëntë muajsh ajo lindi një djalë, të cilin e shpuri në pyll, ia kalli në gojë shaminë e hundëve dhe e varrosi njomzakun. Në gjyq ajo pohoi se s'kishte me se ta ushqente fëmijën.

- Po ku është tani pronari i kësaj kafeneje? - pyeti Margarita.

- Mbretëreshë, - befas kumboi poshtë zëri i maçokut, - më lejoni t'ju pyes: ç'hyn këtu pronari i kafenesë? Pse, ai e mbyti foshnjën në pyll?

Margarita, duke mos rreshtur së buzëqeshuri e së tunduri dorën e djathtë, me thonjtë e mprehtë të së majtës, kapi veshin e Begemotit dhe i mërmëriti:

- Dije, o maskara, se po ndërhyre edhe një herë në muhabet...

Begemoti lëshoi një britmë të shkurtër mondane, mandej foli zëngjirur:

- Mbretëreshë... do më buhavitet veshi... Pse të prishet balloja për shkak të një veshi të enjur?... Unë e trajtoj çështjen nga pikëpamja juridike. Më quani jo maçok, por edhe peshk po deshët, vetëm mos ma trazoni veshin.

Margarita ia la veshin dhe, sakaq, ca sy të mvrejtur dhe të përqendruar u shfaqën pranë saj.

- Ndihem e lumtur, o mbretëreshë, që jam e ftuar në ballon e madhe të hënës së plotë.

- Kurse unë, - u përgjigj Margarita, - gëzohem që po të shoh. Gëzohem fort. A doni shampanjë?

- Ç'bëni kështu, mbretëreshë? - i foli në vesh, me dëshpërim Korovjevi Margaritës. - Do të pengohet lëvizja!

- Më pëlqeni - ia pat me një zë lutës gruaja dhe, befas zu të përsëriste mekanikisht - Frida, Frida, Frida. Më quajnë Frida, o mbretëreshë.

- Atëherë, sonte dehuni, o Fridë, dhe mos çani kryet, - tha Margarita.

Frida ia zgjati të dy duart Margaritës por, në këtë e sipër, Korovjevi dhe Begemoti, tërë shkathësi ia kapën krahun dhe ajo humbi mes turmës.

Tani atje poshtë rriddhite një lumë i vërtetë njerëzish, sikur do ta pushtonin me sulm sheshpushimin e shkallës ku ishte Margarita. Femra lakuriq ngjiteshin mes burrave të veshur me frak. Margaritës po i afroheshin valë-valë trupa ezmere, bardhoshe, në ngjyrën e kokrrës së kafesë si dhe krejtësisht të zinj. Në flokët e kuq, të zinj, gështenjë, të çelur si liri dhe në bojën e rrebeshit, gurët e çmuar lëshonin xixëllima vallëzuese. Në gjokset e vargut të burrave, që po ngjiteshin rrëzëllinin sumbulla diamanti, sikur dikush t'i kishte spërkatur me pikëla drite. Tani Margarita, me një fytyrë të ngrirë në një maskë përshëndetjeje, ndjente, oreçast, t'ia puthnin gjurin dhe duart e shtrira përpara.

- Jam i mahnitur, - i binte fyellit në një vrimë Korovjevi, - jemi mjaft të kënaqur dhe mbretëresha, gjithashtu, është mjaft e kënaqur.

- Mbretëresha është e mahnitur, - foli me hundë pas shpine Azazelo.

- Unë jam tejet i kënaqur, - thirri maçoku.

- Kjo markezë, - mërmëriti Korovjevi, - helmoi të atin, dy vëllezërit dhe dy motrat, për shkak të një trashëgimie. Mbretëresha është mjaft e kënaqur. Edhe pse pakëz nevrike, zonja Monkina, është e mrekullueshme. Përse ia dogji, vallë, fytyrën, me mashën e dredhjes së flokëve, shërbëtores së vet? Dhe dihet se në kësi rastesh të presin kryet. Mbretëresha është mjaft e kënaqur. Një grimë vëmendjeje mbretëreshë: perandori Rudolf është magjistar dhe alkimist. Një tjetër alkimist e kanë varur. Ah, ja dhe ajo. Ah, ç'shtëpi të hatashme publike që ka pasur ajo në Strasburg. Ne jemi mjaft të kënaqur. Është modiste moskovite, e duan të gjithë për fantazinë e saj të pashtershme, ka pasur një rrobaqepësi dhe shpiku një gjë tepër qesharake: urdhëroi të shpoheshin dy vrima të rrumbullakta në mur...

- Pa dijeninë e zonjave? - pyeti Margarita.

- Të gjitha, pa përjashtim, e dinin, mbretëreshë, - u përgjigj Korovjevi. - Unë jam mjaft i kënaqur. Ky djalë njëzetvjeçar që fëmijë është shquar për një fantazi të rrallë. Është ëndërrimtar dhe tuhaf. E dashuroi një vajzë, kurse ai e mori dhe e shiti atë në një shtëpi publike.

Atje poshtë lumi gjithë rridhte e rridhte. Një lumë i pashtershëm. Gurra e tij, - ai oxhaku i stërmadh, - vazhdonte ta ushqente. Kësisoj, kaluan dy orë. Margarita ndjeu se zinxhiri i saj gjithë po i rëndohej. Çdo minutë e më tepër. Diçka e çuditshme i ndodhi edhe me dorën. Tani s'mund ta ngrinte atë, pa u murrëtyer në fytyrë. Vërejtjet interesante të Korovjevit nuk e tërhiqnin më. Edhe fytyrat mongole me sytë si bajame dhe fytyrat e bardha e të zeza i dukeshin të gjitha njësoj. Herë pas here, ato, nuk dallosheshin fare nga njëra-tjetra. Ajri, mes tyre, s'di sepse, dridhej e çurgonte. Një dhimbje e mprehtë, si shpimi i një gjilpëre, ia mori dorën e djathtë Margaritës. Dhëmbështrënguar, ajo mbështeti bërrylin mbi piedestal. Një fërfërimë e ngjashme me atë që do të bënin ca flatra, duke prekur një mur, vinte nga një sallë aty afër. Margarita e kuptoi se atje poshtë një hodhi e papërfytyrueshme të ftuarish, vallëzonin dhe asaj iu duk se edhe dyshemetë e forta prej mermeri,

mozaiku dhe kristali tē asaj salle tē çuditshme qenë gjallēruar dhe dridheshin ritmikisht. Margaritēs nuk i interesonin mē as Gai Cezar Kaligula e as Mesalina, ashtu sikur nuk donte tē dinte pēr asnjë mbret, dukë, kavalier, pēr asnjë vetëvrasës e helmues, pēr asnjë tē varur e kodosh, gardian burgu apo hileqar, pēr asnjë spiun e tradhtar, pēr asnjë tē çmendur, pēr asnjë hafije e lapērdhar. Tē gjithë emrat dhe fytyrat i qenë ngatērruar nē kokë, vetëm një fytyrë i qe ngulitur nē kujtesë dhe e torturonte, një fytyrëzë e kornizuar me një mjekër tē zjarrtë, fytyra e Maljuta Skuratovit. Margaritēs po i priteshin gjunjët dhe trembej se mos shkrehej nē vaj, nga çasti nē çast. Mē fort i dhimbte gjuri i djathtë, tē cilin po ia puthnin. Ai iu ënjt, lëkura iu kaltērua, me gjithqë dora e Natashës u duk disa herë pranë këtij gjuri, duke e fërkuar me sfungjer me diç që e rēmonte. Nga mbarimi i orës së tretë, Margarita vështroi poshtë, krejt shpresëhumbur dhe, sakaq, mornica gëzimi ia përshkuan trupin: rrëkeja e mysafirëve po rrallohej.

- Ardhja e mysafirëve nē një ballo u nënshtrohet gjithnjë tē njëjtave ligje, mbretëreshë, - pëshpëriti Korovjevi, - tani dallga do tē fillojë tē bjerë. Ju betohem, se s'na kanë mbetur, veçse, disa minuta pēr tē duruar. Ja dhe grupi i qeflinjve tē Brokenit. Ata arrijnë gjithnjë tē fundit. Po, po, ja ku janë. Dy vampirë qenkan dehur... mbaruan. Ah, ja dhe një tjetër. Ja, qenkan dy veta!

Shkallëve po ngjiteshin dy mysafirët e fundit

- Qenka një i panjohur, - foli Korovjevi dhe puliti sytë përmes xhamit tē monoklit. - Ah, po, po. M'u kujtua. Dikur Azazelua i patë bérë një vizitë këtij dhe me gotën e konjakut pérpara e këshilloi si t'i shpëtonte një demaskimi, tē cilit i trëmbej pér vdekje. Dhe ky ngarkoi një tē njohur, një vartësin e vet, që t'i spërkaste muret e kabinetit me helm atij që do ta demaskonte.

- Si e quajnë? - pyeti Margarita.

- Tē them tē drejtën, as vetë nuk e di, - u përgjigj Korovjevi, - duhet pyetur Azazeloja.

- Po kush është me tē?

- Pikërisht ai vartësi i zellshëm. Unë jam shumë i kënaqur, - u briti Korovjevi dy vizitorëve tē fundit.

Shkallët u boshatisën. Për mirësjellje, pritën edhe ca. Por askush s'po dilte nga oxhaku.

Pas një grime, pa e kuptuar se si, Margarita u gjend po në atë sallën me pishinë ku menjëherë u plandos dyshemesë dhe zu të qante nga një dhimbje në dorë e në këmbë. Në këtë e sipër, Gela dhe Natasha nuk ndenjën pa e ngushëlluar dhe e tërroqën sérishmi nën atë dushin prej gjaku. Sérish ia ndrydhën trupin dhe Margarita sérish u gjallërua.

- Edhe më, mbretëresha Margo, - i pëshpëriti Korovjevi, që u shfaq pranë saj, - duhet t'i përshkoni tërë sallat, në mënyrë që mysafirët e nderuar të mos ndihen të braktisur.

Dhe Margarita sérishmi doli vrulltazi nga salla me pishinë. Tej tulipanëve, në një podium ku pat luajtur orkestra e mbretit të valseve, tani po tèrbonte xhazi i majmunëve. Një gorillë katana, me favorite të kérleshta e me trumpetë në dorë, drejtonte duke kërcyer me zor. Orangutangët, në një rresht, u binin disa trumpetave vezulluese. E, lart, mbi supet e tyre qenë vendosur ca shimpanze gazmore, me fizarmonika. Dy babuinë me krifë si të luanit u binin pianove që nuk dëgjoheshin në zallamahinë, gjëmimin dhe piskamat e saksofonëve, violinave dhe daulleve në putrat e gibbonëve, babuinëve dhe ca majmunëve të vegjël. Mbi një dysheme, si pasqyrë, një numër i madh çiftesh që të mahnisnin me zhđervjelltësinë dhe pastërtinë e lëvizjeve, vërtiteshin njëherësh po në një drejtim, krejt si një mur, duke rrezikuar të përlanin gjithçka në rrugën e tyre. Ca flutura të gjalla, si prej sateni, dridheshin mes hordhisë që vallëzonte, nga tavani pikonin lule. Kur shuhej drita elektrike, mbi kapitele kolonash ndizeshin një mori xixëllonjash, kurse në ajri regëtinin flakëza kënetore.

Mandej Margarita u gjend në një pishinë me përmasa të pazakonta, mes një kolonadë. Një Neptun gjigand dhe i zi, villte nga zgurdha e tij një çrkë gjerashe ngjyrë trëndafili. Pishina lëshonte një kundërmim dehës shampanje. Një hare e papërbajtshme mbretëronte aty. Zonjat, duke qeshur, hiqnin këpucët, u jepnin çantat kavalierëve ose zezakëve, që barisnin me çarçafë në duar dhe, duke klithur, vërsuleshin në pishinë mu si dallëndyshe. Vrushkuj shkume hovnin lart e më lart. Një dritë e çante së poshtmi masën e verës, ndriçonte dyshemenë e

kristaltë të pishinës dhe bënte të dukeshin ca trupa argjendi, tek notonin. Nga pishina ata hovnin krejt të dehur. Gazi kumbote mbi kolonat dhe jehonte si në një banjë.

Në tërë këtë pështjellim, Margaritës i mbeti në mend një fytyrë gruaje e dehur tapë, me ca sy që, ndonëse pa jetë, prapë luteshin, si edhe iu ngulit në tru fjala "Frida"-, Margarita pati një trallisje nga era e verës dhe u mat të ikte, por e mbajti një gjest i maçokut në pishinë. Begemoti seç stisi një magji te gryka e Neptunit dhe, aty për aty, me krisma e vërvshëllima shampanja shteroi nga pishina, ndërkokë, që Neptuni zu të villte ca valë edhe të verdha edhe të errëta, që as lodronin e as shkumëzonin. Zonjat britën:

- Konjak, - dhe u larguan vrikthi nga buzët e pishinës e u strukën prapa kolonave. Mbas disa çastesh pishina u mbush plot e përplot dhe maçoku që bëri tri rrötullime në ajri u rrëzua mbi suprinën e konjakut, që përkundej. Ai doli s'andejmi me kravatën e zhübrosur, pa monoklin dhe pa arin e mustaqeve. Shembullin e Begemotit kururisi ta ndiqte vetëm njëra, pikërisht ajo modelistja mëndjehollë dhe kavalieri i saj, një djalosh i panjohur, por, në këtë e sipër, Korovjevi ia vuri krahun Margaritës dhe që të dy ikën, duke i lënë vetëm amatorët e pishinës, me konjak.

Margaritës iu duk se po fluturonte rribi ca alamet pellgje e male guaskash deti, e mandej, mbi një dysheme qelqi, poshtë së cilës ca kuzhinierë të bardhë e djallëzorë endeshin qark ca stufave të ndezura. Tanimë, ajo s'po orientohej dot. Diku, pa ca bodrume të zymta ku digjeshin ca pishtarë dhe disa vajza të reja servirin mish të pjekur mbi thëngjinj dhe ku ca kriklla të mëdha zbrzeshin për shëndetin e saj. Paskëtaj, ajo, mëtoi ca arinj të bardhë, që luanin në fizarmonika dhe kërcenin valle popullore ruse mbi një podium dhe një salamandër që shëtiste në zjarrin e ndezur të oxhakut. Dhe për herë të dytë, ajo ndjeu se forcat po i shteronin.

- Kjo është shfaqja e fundit, - mërmëriti i merakosur Korovjevi, - edhe pak e do të jemi të lirë.

Së bashku me Korovjevin, ajo vajti sërishtmi në sallën e ballos, ku tanimë, nuk vallzonin dhe ku moria e mysafirëve që shtrënguar mes kolonave, duke e lënë të lirë mesin e sallës.

Margaritës nuk i kujtohej kush e ndihmoi të njitej në podiumin që mbiu mes një hapësire të lirë të sallës. Margarita u habit kur dëgjoi se dikur ora shënoi mesnatën. I qe tiposur se nata qe në të thyer. Gjithë të ftuarit i pllakosi një heshtje varri. Në ato çaste ajo vegoi sérishmi Volandin, tek ecte i rrëthuar nga Amadona, Azazeloja dhe nga disa të tjerë, të njashëm me Amadonën, të gjithë të rinj e të gjithë të zinj. Vetëm tani Margarita e pikasi se kundruall podiumit të saj, qe ndërtuar një podium tjetër për Volandin. Por ai s'po e përdorte. Margarita u çudit se Volandi u paraqit në aktin e fundit të kësaj balloje të madhe, i veshur pikërisht si në dhomën e fjetjes; po me atë këmishë të pistë e të arnuar, varur supeve, e po me ato pantofla të vjetra dhe me një shpatë të zhveshur, të cilën e përdorte si bastun mbështeteje. Duke çaluar, Volandi ndali pranë podiumit të tij dhe, sakaq, Azazeloja u ndodh atyperi me një pjatë në dorë, në të cilën Margarita pa një kokë të prerë njeriu me dhëmbët e përparmë të thyer. Heshtjen e plotë, që vazhdonte të sundonte, e prishi vetëm një herë tingëllima e largët e ziles së një dere kryesore, diçka krejt e pakuptueshme për ato çaste.

- Mihail Aleksandroviç - iu drejtua Volandi zëulët asaj koke dhe atëbotë, kapakët e syve të të vrarit u hapën dhe në fytyrën e vdekur Margarita pa, duke u dridhur, një palë sy të gjallë, që shikonin të përvuajtur.

- Ja arritëm apo jo qëllimit? - vijoi Volandi duke vështruar viktimin. - Kokën ta preu një grua, mbledhja nuk u bë dhe unë po banoj në apartamentin tuaj. Ky është një fakt. Dhe zakonisht, faktet shquhen për kokëfortësi. Veçse ne na intereson e ardhmja dhe jo një fakt, tanimë i kryer. Ju gjithnjë keni qenë predikues i zjarrtë i asaj teorie se, me prerjen e kokës jeta e njeriut ndërpritet, se ai shndërrohet në pluhur e hi dhe përfundon në mosqenie. Kam kënaqësinë t'ju njoftoj, në prani të mysafirëve të mi, ndonëse vetë prania e tyre dëshmon për një teori krejt tjetër, se teorisë tuaj nuk i mungon as qëndrueshmëria e as mendjehollësia. Veç kësaj, të gjitha teoritë vlejnë aq sa njëratjetra, pra, janë të gjitha njësoj. Është, bie fjala, një teori, sipas së cilës gjithkush do të shpërblehet sipas bindjeve që ka. Ashtu qoftë! Ju do t'i humbni ndjenjat në mosqenie, dhe me atë kupë, në të cilën do të shndërroheni, do të jem i lumtur të pi për

qenien. - Volandi ngriti shpatën e vet. Menjëherë lëkura e kokës u nxi, u rrudh, u bë copa-copa, sytë u zhdukën dhe, papritmas, Margarita pa në pjetë një kafkë të vërdhemë, me sy smeraldi dhe me një urëzë floriri dhëmbësh margaritari. Kapaku i kafkës u vërtit rreth një zinxhiri dhe u hap.

- Ja, tani imzot, tani ai do të paraqitet para jush, - tha Korovjevi, si vërejti vështrimin pyetës të Volandit. - Në këtë heshtje varri unë po dëgjoj edhe kumbimin e kupës tek e vuri mbi tryezë, të asaj kupe me të cilën ai piu shampanjë për të mbramën herë në jetë. Ja edhe ai vetë...

Në sallë hyri fillikat një mysafir i ri dhe iu drejtua Volandit. Nga pamja e jashtme ai ishte krejt si mysafirët e tjerë, vetëm me një ndryshim: ky mysafir luhatej nga emocioni, çka dukej edhe së largu. Faqeve i vezullonin ca njolla dhe sytë bredharakë i xixëllonin mjaft të shqetësuar. Tronditja e mysafirit ishte krejt e natyrshme: aty ai mbeti pa mend, sidomos me veshjen e Volandit. E prapë, këtë mysafir e pritën me një ngrohtësi të veçantë.

- O, Maigeli, baroni ynë i dashur, - i foli miqësish Volandi mysafirit syzgurdulluar, - jam i lumtur t'ju prezentoj, - iu drejtua Volandi të pranishmëve, - fort të nderuarin baronin Maigel, specialist në komisionin e spektaklevë, me detyrën e ciceronit pranë të huajve, që duan të njihen me kuriozitetet e kryeqytetit.

Margarita shtangu, sepse befas e njuhu këtë Maigelin. Ajo, disa herë e kishte hasur atë teatrove dhe restoranteve të Moskës. "Daleni... - mendoi Margarita, - por edhe ai më ngjan sikur ka vdekur!" Por enigma u kthjellua aty për aty.

- I dashuri baron, - vijoi Volandi, me një buzëqeshje të hareshime, - u tregua aq i sjellshëm, sa me të marrë vesh ardhjen time në Moskë, më telefonoi menjëherë dhe më ofroi shërbimet e zyrës së tij, pra, që të njihem me kuriozitetet e kryeqytetit. Vetëkuptohet, se do të isha i lumtur po të më nderonte me praninë e tij në këtë ballo.

Ndërkojë, Margarita vërejti se Azazelojë ia dha Korovjevit pjetën me kafkën e të vdekurit.

- Po meqë jemi këtu, pse të mos e themi, - foli Volandi, duke i dhënë zërit një notë intime, - për ju, baron, u hapën fjalë si një njeri jashtëzakonisht i etur për dije. Gjithashtu, thonë se ky

pasion, krahas llafazanërisë tuaj, jo më pak të zhvilluar, têrhoqi vëmendjen e të gjithëve. Për më tepër, gojët e liga nuk ndjenjën pa vjellur vrer, duke ju cilësuar hafije dhe spiun dhe, ç'është më e keqja, ca e ca dyshojnë se, për shkak të kësaj akuze, ju do të keni një fund të hidhur, jo më larg se mbas një muaji. E pra, që t'ju shpëtojmë nga ky ankth sfilitës, ne kemi vendosur t'ju ndihmojmë, duke shfrytëzuar rastin e kërkuar prej jush, që t'ju ftojmë në shtëpinë time pikërisht me qëllimin për të parë e për të dëgjuar sa më shumë.

Baroni u bë më i zbehtë se Abadona, i cili qe, veçanërisht, i zbehtë nga natyra. Mandej ndodhi diçka e çuditshme. Abadona ia behu para baronit dhe në çast hoqi syzet e veta. E po atij çasti seç vezulloi në duart e Azazelos, seç kërciti butë, pak a shumë si një përplasje shuplakash dhe baroni ra me kurriz. Gjaku i kuq i shpërtheu kraharorit dhe ia spërkati jelekun dhe këmishën e kollarisur. Korovjevi vuri gotën në currilin e gjakut dhe ia dha Volandit të mbushur. Ndërkohë, trupi pa jetë i baronit dergjë dyshemesë.

- Për shëndetin tuaj, zotérinj! - tha zëulët Volandi dhe afroi gotën te buzët.

Dhe atëherë ndodhi metamorfoza. U zhdukën këmisha e arnuar dhe këpucët e vjetra. Volandi u shfaq me një klamidë²⁵ të zezë dhe me një shpatë çeliku në brez. Iu avit nxitimthi Margaritës me gotën në dorë dhe e urdhëroi:

- Pi!

Margaritës iu qerthellua mendja, iu prenë gjunjët, por, tanimë, gota çiku buzët e saj - dhe ca zëra që ajo nuk i mori dot vesh se të kujt qenë, i pëshpëritën në të dy anët e veshëve:

- Mos u tutni, mbretëreshë... Mos u tutni, mbretëreshë! Gjakun prej kohësh e ka pirë dheu. Dhe atje ku ai u derdh do të rriten vite rrushi.

Symbyllur, Margarita piu një gllënjkë dhe, sakaq, një rrymë e ëmbël rendi dejeve të saj. Veshët i buçisnin. Iu bë se diku gjelat po këndonin shurdhueshëm. Dëgjoi edhe jehonën e një marshi. Dalngadalë turma e mysfirëve e humbi pamjen e saj të jashtme,

²⁵ Klamidë - a) te grekët e vjetër: pelerinë në formën e një katërkëndëshi. b) veshja e gjatë jo e rregullt (sh.p.).

Edhe burrat me frak, edhe gratë u bënë pluhur e hi. Para syve të Margaritës kalbëzimi përfshiu tërë sallën mbi të cilën endej një duhmë varri. Kolonat u rrafshuan, dritat u shuan, gjithçka u kruspullo dhe s'mbeti në këmbë asnjë shatërvan, asnjë tulipan e asnjë kametie. Shihej vetëm ai i dikurshmi - salloni i prites së argjendares me tërë thjeshtësinë e tij dhe me derën gjysmë të hapur, prej nga depërtonte një vilar drite. Dhe pikërisht, nëpërt atë derë gjysmë të hapur hyri edhe Margarita.

RISHFAQJA E MJESHTIT

Në dhomën e gjumit të Volandit gjithçka ishte si para ballos. Ai rrinte mbi shtrat me këmishë nate. Gela s'po ia fërkonte këmbën, ajo po shtronte darkën shi në atë tryezë, ku patën luajtur shah. Korovjevi dhe Azazeloja hoqën frakët, u ulën në tryezë, dhe, sikundër nuk është vështirë të merret me mend, pranë tyre zuri vend edhe maçoku, gjithë me atë kravatën e vet, paçka se ajo, tanimë, qe shndërruar në një leckë krejtësisht të pistë. Margarita u qas duke u lëkundur dhe u mbështet në tryezë. Atë çast Volandi e ftoi si dhe atëherë dhe iu lut që t'i ulej pranë.

- Mos ju lodhëm pak si shumë? - pyeti Volandi.
- O, jo imzot, - iu përgjigj Margarita me gjysmë zëri.
- Nobles obliżhe²⁶ - vërejti maçoku, dhe ia mbushi Margaritës gotën me një verë të tejdukshme.
- Vodkë është kjo? - pyeti me një fije zëri Margarita. I fyer, maçoku kërceu mbi karrige.
- Më falni, mbretëreshë, - foli ai zëngjirur, - por si mund t'ia lejoj vetes të sajdis një zonjë me vodkë? Ky është safi alkool.

Margarita buzëqeshi dhe bëri një përpjekje ta largonte gotën nga vetja.

- Pijeni me guxim, - i tha Volandi dhe, sakaq, Margarita e mori gotën në dorë. - Gela, ulu! - urdhëroi Volandi dhe i shpjegoi Margaritës: - Në këtë natë të hënës së plotë, që është një nate feste, uh po darkoj mes një shoqërie të ngushtë, mes shërbëtorëve dhe bashkëpunëtorëve të mi. Pra, si e ndjeni veten? Si kaloi kjo ballo kapitëse?

²⁶ Nobles obliż (fr.) - (Noblesse Oblige) - fisnikëria të detyruar. (sh.p.).

- Shkëlqyeshëm! - dërdëllfti Korovjevi. - Të gjithë u magjepsën, u dashuruan dhe u dërrmuan! Sa takt e shkathtësi, sa mjeshtëri e sharm pati kjo ballo!

Volandi e ngriti heshturazi gotën dhe e çokiti me Margaritën. Kjo e piu përulësish me mendimin se, menjëherë, do t'i vinte fundi nga alkooli. Por asgjë të keqe nuk pësoi. Një afsh i ngrontë ia përshkoi barkun, diçka e butë e goditi pas zverkut, forcat iu kthyen, thuajse qe çuar pas një gjumi të gjatë e ripërtëritës, përveç kësaj ndjeu dhe një uri prej ujku. Dhe kur nisën t'i gërrhisnin zorrët, u ndërmend se s'kishte vënë gjë në gojë, që të djeshmen në mëngjes. Filloj të kollofiste havjarin, si e babëzitur.

Begemoti preu një copë ananas, e kriposi, e piperosi, e hëngri dhe me aq kapadaillék e thau gotën e dytë, saqë të gjithë e duatrokitten.

Pas gotës së dytë që piu Margarita, edhe qirinjtë e shandanëve edhe flaka e oxhakut u bënë më rrezellitëse. Margarita kënaqej me lëngun e një Uokme mishi tek e shqyente me dhëmbët e bardhë. Në këtë e sipër, ajo, kundronte sesi Begemoti lyente me mustardë një gocë deti.

- Duhej të kishe shtuar edhe ca rrush, - tha Gela me ëmbëlsi, duke e shtyrë maçokun në ije.

- Mos më mëso, të lutem, - u përgjigj Begemoti. - Nuk është hera e parë që ulem në tavolinë, ndaj s'më pëlqen kur më shqetësojnë.

- Ah, c'kënaqësi është të hash një darkë të thjeshtë, ja kështu, pranë një oxhaku të vogël, - foli zëdredhur Korovjevi, - në një rreth të ngushtë.

- Jo, Fagot, - kundërshtoi maçoku, - balloja ka bukurinë dhe madhështinë e saj.

- Asnjë bukuri dhe asnjë madhështi s'ka balloja. Ata tigrat dhe arinjtë e marrë me ato ulërimat e tyre, atje, në banakun e barit, më shkaktuan dhimbjen e kokës, - tha Volandi.

- Si urdhëron, imzot! - tha maçoku, - fjala juaj është ligj përmua.

- Kujdes! - ia pat Volandi.

- Bëra shaka, - u shfajësua maçoku i përulur, - po urdhëroj që tigrat të piqen.

- Mishi i tigrat nuk hahet, - tha Qela.

- Vërtet? Atëherë, më dëgjoni, ju lutem, - u përgjigj maçoku, sypicërruar dhe, tërë kënaqësi, tregoi se gjatë nëntëmbëdhjetë ditëve që i kishte rënë dikur shkretëtirës kryqetërthor, s'qe ushqyer veçse me mish tigi të vrarë. Të gjithë e dëgjuan me kureshtje këtë rrëfim interesant dhe kur Begemoti mbaroi, të gjithë thirrën si në kor:

- Gënjeshëtë!

- Karakteristikë e kësaj gënjeshëtre është se ajo është fund e krye një gënjeshëtë, - tha Volandi.

- Ashtu? Unë qenqam gënjeshëtar, domethënë? - vikati maçoku dhe të gjithë menduan se do të protestonte, kurse ai foli ngadalë: - Le të na gjykojë historia.

- Më thoni! - iu drejtua Azazelos Margarita, tanimë, e gjallëruar pas alkoolit - po atë ish-baronin a e vratë?

- Sigurisht, - u përgjigj Azazeloja, - e si mos ta vrasësh atë? Ai, patjetër, duhej vrarë.

- Sa u preka! - tha Margarita. - Kjo ndodhi kaq papritmas.

- Në këtë mes s'ka asgjë të papritur, - kundërshtoi Azazelo, kurse Korovjevi zu të rënkonte e të ankohej:

- Si të mos prekesh? Unë përvete u rrëqetha i téri! Bam! Dhe hop! Baroni përtokë!

- Mua mend më zuri një krizë nervash, - shtoi maçoku, duke lëpirë lugën me havjar.

- Ja ç'nuk kuptojuq unë, - tha Margarita, ndërsa shkëndijat e arta të një kristali lodronin në sytë e saj, - a thua s'dëgjohej nga jashtë muzika dhe, në përgjithësi, tërë zhurma e kësaj balloje?

- Pa dyshim që s'dëgjohej, mbretëreshë, - shpjegoi Korovjevi

- kjo duhej bërë në mënyrë të tillë që të mos merrej vesh, pra, me kujdesin më të madh.

- Po, po... Veçse ai te shkallët... Kur ne kaluam me Azazelon... Dhe ai tjetri tek hyrja... Dyshoj se ai mos ju përgjonte apartamentin.

- Ashtu është, ashtu! - briti Korovjevi. - Ashtu është, e shtrenjtë Margaritë Nikolajevna! Ju po m'i përforconi dyshimet. Po, ai vëzhgonte apartamentin. Unë e pandeha për ndonjë profesor hutaq, ose për ndonjë dashnor që vuante shkallëve, por jo, nuk ishte. Diç më ndolli zemra. Ah, ai ma mbikëqyrte

apartamentin! Së bashku me një tjetër, te hyrja. Po të njëjtën gjë bënte edhe ai që ishte para portës kryesore!

- Interesant, po sikur të vijnë të na arrestojnë? - pyeti Margarita.

- Me siguri, që do të vijnë, o mbretëreshë hirëplotë! - u përgjigj Korovjevi. - Ma ndien zemra se do të vijnë, veç 30 tani, por në kohën e vet, medoemos, që do të çatisin. Veç, mendoj se asgjë interesante s'do të ketë.

- Ah, sa shumë u preka kur u rrëzua baroni, - tha Margarita, që, me ç'dukej, ende po e përjetonte atë lloj vrasje të parë në jetën e saj. - Besoj se jeni një snajper i mirë, apo 30?

- Çka, - u përgjigj Azazelo.

- Deri në ç'largësi? - i bëri Margarita Azazelos një pyetje jo fort të qartë.

- Sipas rrethanave, - u përgjigj me logjikë Azazelo, - nuk është njësoj si të thyesh me çekiç xhamë dritaresh në apartamentin e kritikut Latunski - dhe ta godasësh atë drejt e në zemër.

- Në zemër! - klithi Margarita, duke vënë dorën në zemër. - Në zemër! - për së dyti, mbyturazi tha ajo.

- Çështë ky kritiku Latunski? - pyeti Volandi, duke këqyrur sypicëruar Margaritën.

Azazelo, Korovievi dhe Begemoti ulën kryet të turpëruar, kurse Margarita u përgjigj flakë e kuqe në fytyrë:

- Ekziston një kritik i tillë. Mbrëmë ia shkatërrova tërë apartamentin.

- Shiko, shiko. E përse?

- Sepse, imzot, - sqaroi Margarita, - mori në qafë një mjeshtër.

- E pse iu përveshët vetë kësaj pune? - pyeti Volandi.

- Më lejoni, imzot, - thirri gazmor maçoku, duke kërcyer përpjetë.

- Ti mri aty, - bubulloi Azazelo, dhe u ngrit, - po shkoj vetë.

- Jo! - grafulloj Margarita. - Jo! Ju lutem, imzot, s'është nevoja.

- Si të doni, si të doni, - u përgjigj Volandi, kurse Azazeloja u ul në vendin e tij.

- Po ku e kishim fjalën, o e shtrenjtë mbretëresha Margo? - pyeti Korovjevi. - Ah, po, te zemra. Ai është aq i zoti, sa mund

të shënjojë edhe çdo njëren nga barkushet e zemrës, - dhe Korovjevi nderi gishtin e gjatë të dorës kah Azazeloja.

Margarita nuk e kuptoi menjëherë, veç kur i ra në të, thirri e habitur:

- Po ata nuk shihen me sy!

- E dashur, - rrapëlliu Korovjevi, - po pikërisht aty qëndron tërë zotësia dhe tërë lezeti. Se po të ishin të hapura, kushdo mund t'i batërdiste.

Korovjevi çeli një sirtar të tryezës, prej nga mori një shtatë maço, ia tregoi Margaritës dhe i kërkoi të shënonë me thua një nga maçot e kartës. Margarita shënoi atë që ishte sipër, dëjathtas. Gela e fshehu kartën nën jastëk dhe thirri:

- Gati!

Shpinëkthyer ndaj jastëkut, Azazelo nxori nga xhepi i pantallonave të kostumit të mbrëmjes një pistoletë të zezë automatike, e vuri tytën e saj mbi sup, dhe pa u rrotulluar ndaj krevatit, qëlloi, duke e bërë Margaritën edhe të gjëzohej edhe të frikësohej. Nga nënëkresa e shpuar tejtej me plumb nxorën shtatën. Në vend të maços me shenjën e Margaritës, s'kishte veçse një vrimë.

- S'do të doja t'ju takoja me pistoletën në dorë, - tha Margarita, duke vështruar Azazelon tërë naze. Ajo i adhuronte ata njerëz, që e bënin shkëlqyeshëm një punë.

- Mbretëreshë e shtrenjtë, - piskati Korovjevi, - edhe sikur Azazeloja të ishte pa revolver në dorë, askënd s'do ta këshilloja ta takonte. Ju jap fjalën e nderit të një ish-dirigjenti dhe solist kori se askujt s'do t'ia uroja këtë takim.

Maçoku, që kishte ndenjur vetullngrysur gjatë kohës së provës me qitjen, befas deklaroi:

- Unë marr përsipër të fitoj rekordin e shtatës maço.

Azazelo nuk u përgjigji, veçse diç hungëroi. Por maçoku ishte këmbëngulës dhe kërkoi jo një, por dy revolverë. Azazelo nxori pistoletën e dyë nga xhepi tjetër i pantallonave, përveshi buzët me përcëmim dhe, së bashku me të parën ia dha këtij mburraveci. Maçoku u përgatit gjatë, me krahët ndaj jastëkut. Me veshët e zënë me duar, Margarita kundronte bufin që dremiste mbi oxhak. Maçoku qëlloi me të dy revolverët. Sakaq, Gela klithi, bufi ra nga oxhaku dhe ora e copëtuar ndali. Me njëren

dorë të gjakosur, Gela ulériu dhe u kap pas qimeve të maçokut, i cili, edhe ai, e mbërthen atë për flokësh dhe që të dy, maçoku e Gela, u pleksën dhe u rrokullisën dyshemesë. Njëra nga gotat shkau nga tryesa dhe u bë çika-çika.

- Pa ma shpormi këtë djallushkën e tërbuar, - thiri maçoku duke u mbrojtur nga Gela, që i ishte ulur përsipër. Më në fund i ndanë. Korovjevi e shëroi gishtin e plagosur të Gelës duke i fryrë.

- Unë nuk shtie dot kur pëshpërisni prapa meje, - vikati Begemoti dhe u mundua të vinte në vend një tufë të madhe qimesh të shkulura nga kurrizi i tij.

- Vë bast, - tha Volandi, duke i buzëqeshur Margaritës, - se këtë gjë ai e ka bërë qëllimi. Se, si nishanxhi nuk është i keq.

Gela u pajtua me maçokun, dhe në shenjë të këtij pajtimi ata u puthën. Nxorën nga nënkesa kartën dhe e kontrolluan. Përveç gjurmës së plumbit të Azazelos, asgjë tjetër nuk panë aty.

- E pamundur, - pohoi maçoku duke vështruar tejpërtej kartës nën dritën e shandanit.

Mbrëmja gazmore vazhdoi. Qirinjtë shkriheshin shandanëve, oxhaku përhapte valë-valë nëpër dhoma afshin e një ngrohtësie të thatë. Ndjenja e një lumturie të plotë e kaploj Margaritën e nginjur së ngrëni. Ajo kundronte maçokun tek çikte me shpatë fjollat mavi të tymit të cigares së Azazelos, që i ndillte oxhaku. Askushi s'donte të ikte, paçka se, sipas hamendjes së saj qe bërë tepër vonë. Ora duhej të ishte një gjashtë e mëngjesit.

Duke përfituar nga një pauzë, Margarita i tha Volandit me drojë:

- Më duhet të iki... Vajti vonë.

- Për ku nxiton? - pyeti ftohtë Volandi.

Të tjerët hiqeshin sikur në heshtje ishin joshur nga fjollat e tymit të cigares.

- Po, më duhet të iki, - përsëdyti Margarita e hutuar dhe ktheu kryet si të kërkonte mantelin a pardesynë. Befas, i erdhi zor me lakuriqësinë e saj.

U ngrit nga tryesa. Pa shqiptuar një fjalë, Volandi qiti nga krevati petkun e tij të vjetruar e të ndragur të dhomës dhe Korovjevi ia hodhi krahëve Margaritës.

- Falënderimet e mia, imzot! - tha Margarita, me një fije zëri dhe ia nguliti Volandit një vështrim pyetes.

Ai iu përgjigj me një buzëqeshje dashamirëse dhe indiferente. Valët e një brenge të zezë iu sulën zemrës së Margaritës. Ajo e ndjeu veten të mashtruar. Me sa po nuhaste, askush s'kishte ndërmend ta shpërbente për gjithçka kishte bërë ajo në këtë ballo, ashtu sikundër askush s'po i lutej që të rinte. Dhe, prapë, ajo, e kishte të qartë se s'kishte ku të ikte së këtejmi. Tmerrohej kur mendonte se, ndoshta, do të kthehej sérishmi në vilë. Mos vallë kishte ardhur koha të vinte në jetë këshillën tunduese që i kishte dhënë Azazeloja në parkun Aleksandrovski?... - "Jo, jo, në asnjë mënyrë, i tha ajo vetes.

- Ju uroj gjithë të mirat, imzot! - tha ajo me zërin e saj dhe mendoi: "Po dola së këndejmi do të shkoj të mbytem në lumë".

- Pra, ulu, ulu! - urdhëroi Volandi. Margarita u prish në fytyrë dhe ndenji. - Mos dëshironi të thoni diçka me rastin e ndarjes?

- Jo, asgjë s'kam për të thënë, imzot, - u përgjigj krenare Margarita, - veçse po patët sérish nevojë për mua, s'do të më mungojë gatishmëria të plotësoj çdo gjë që do të dëshironi. Nuk ndihem hiç e lodhur dhe balloja më dëfreu së tepërm. Edhe sikur të kishte vazhduar, unë do ta kisha shtrirë prapë gjurin tim të ma puthnin me mijëra vrasës e me mijëra njerëz të denjë për trekëmbëshin. Margarita e vështronte Volandin përmes velit të lotëve që ia mbushën sytë.

- Saktë! Keni plotësish të drejtë! - vikati Volandi me një zë të lemerishëm e tingëllues. - Kështu është!

- Kështu është! - përsëriti si një jehonë suita e Volandit.

- Ne ju provuam, - vijoi Volandi. - Kurrë dhe asgjë mos kërkon! Kurrë dhe asgjë! Dhe sidomos atyre që janë më të fortë se ju. Vetë ofrojnë dhe po vetë gjithçka japid. Uluni, o grua krenare, uluni! - Volandi ia hoqi Margaritës petkun e rëndë të dhomës dhe sérish ajo u gjend pranë tij në krevat. - E pra, Margo, - vazhdoi Volandi me një zë më të butë. - Ç'shpërblim doni për çka sot na kini shërbyer si zonjë shtëpie? Ç'dëshironi që këtë ballo e keni drejtuar krejt lakuriq? Çfarë çmimi i vini ju gjurit tuaq? Çfarë dëmesh ju kanë shkaktuar të ftuarit e mi, që ju tani i quani të denjë për trekëmbësh? Flisni! Dhe të flisni pa droje, sepse këtë juva propozova unë.

Me zemrën që i rrihte fort, Margarita mori fryshtëm thellë dhe zuri të vriste mendjen.

- Haj, pra, më me guxim! - i dha kurajë Volandi. - I bini me mamuze dhe zgjojeni fantazinë tuaj. Se vetëm prania në skenën e vrasjes së këtij baroni maskara e vlen që njeriu të shpërblehet, sidomos kur ky njeri është grua. Hë pra!

Margarita mori prapë fryshtëm dhe po bëhej gati t'i shqiptonte fjalët që i kish të shtrënja, siç mund të jenë vetëm fjalët e shpirtit, kur befas u zbeh gojëhapur dhe zgurdulloi sytë. "Frida! Frida! Frida! - i briti në vesh një zë i bezdissëhëm dhe lutës. - Më quajnë Frida". - Dhe Margarita u hodh e foli me të belbëzuar:

- Domethënë, së mund t'ju lutem për një gjë?

- Të kërkoni, zonjë, të kërkoni, - u përgjigji Volandi me një nënqeshje plot nënkuptim, - një gjë edhe mund ta kërkoni.

Ah, si i përsëriti ky Volandi fjalët "një gjë". Mjaft i qartë dhe mjaft i shkathët u tregua!

- Margarita psherëtiu prapë e foli:

- Dua që Fridës të mos ia japid më atë shami me të cilën ajo mbyti fëmijën e saj.

Maçoku ngriti sytë kah qelli dhe ofshani me zhurmë, por asgjë nuk tha. Me ç'duket, iu kujtua veshi i përdredhur në ballo.

- Meqenëse, - foli Volandi si me të qeshur, - përjashtohet çdo mundësi, që Frida budallaqe t'ju ketë dhënë ndonjë ryshfet, çka s'do të ishte e denjë për një mbretëreshë, unë s'di se ç'të bëj. Më mbetet vetëm një mundësi: të siguroj ca lecka dhe me to të zë tërë plasurinat e dhomës time të fjetjes.

- Ku doni të dilni, imzot? - u çudit Margarita me tërë atë ligjërata, përnjëmend të pakuptueshme.

- Jam tërësisht dakord me ju, imzot, - ndërhyri në bisedë maçoku, - po, po, me lecka, - dhe si i xhindosur, i ra tryezës me putër.

- Fjalën e kam për mëshirën, - kthjelloi mendimin Volandi, pa ia hequr Margaritës sytë që i flakeronin. - Hera-herës, krejt papritmas dhe krejt pabesisht, ajo rrëshqet përmes të çarave më të ngushta. Ndaj dhe i përmenda leckat.

- Edhe unë aty doja të dilja, - klithi maçoku dhe, për çdo rast të papritur, iu shmarig Margaritës, duke mbrojtur kërcet e veshëve dhe putrat e lyera me krem trëndaf ili.

- Qërohu! - iu kanos Volandi.

- Unë ende nuk e kam pirë kafenë, - u pëngjigj maçoku, - si mund të iki? A mund të ndahen, imzot, në dy kategori mysafirët e një mbrëmjeje festive? Disa me freski të kategorisë së parë dhe të tjerët, siç thotë ai budallai, bufetieri, me freski të kategorisë së dytë.

- Mbylleni gojëri! - urdhëroi Volandi dhe pyeti Margaritën: - Më dukeni e mrekullueshme! Dhe me moral të lartë!

- Jo! - u përgjigj prerë Margarita, - Unë e di se me ju mund të bisedohet vetëm sinqerisht, ndaj dhe sinqerisht po ju them: jam mendjelehtë. Ju luta për Fridën, vetëm sepse falë një pakujdesie, e mbusha gjithë shpresë. Ajo po pret, imzot, ajo beson në ndihmën time. Dhe zhgënjimi i saj do të jetë për mua një grusht i rëndë. T'ërë jetën s'do të jem e qetë. S'ke ç'bën. Disa gjëra s'i ke në dorë.

- Po, qartë, - tha Volandi.

- Pra, do ma bëni këtë? - pyeti Margarita qetë-qetë.

- Në asnjë mënyrë, - u përgjigji Volandi, - puna është e dashura, mbretëreshë, se këtu ndodhi një ngatërrresë e vogël. Çdo institucion duhet të merret me problemet e veta. Pa dyshim, mundësitet tuaja janë të mëdha, shumë më të mëdha nga sa mendojnë disa njerëz jo fort të zgjuar...

- Po, shumë më të mëdha, - nuk iu durua maçokut, ridaj dhë ndërhyri. Siç dukej ai krenohej me mundësitet e saj.

- Hesht, or djall! - e ndërpren Volandi dhe vazhdoi bisedën me Margaritën: - A e vlen të bësh diçka që i përket ta kryejë, siç u shpreha, një institucion i tjeter? Ndaj, bëjeni vetë atë, që s'do ta bëj unë.

- Po a do të njëmendësohet, vallë, ashtu siç mendoj unë? Azazelo vëngëroi me ironi syrin e shtrembër ndaj Margaritës, rrotulloi, pa u vënë re, kokën e kuqërremptë dhe turfulloj.

- Hej, ç'na gjeti! Po bëjeni, de, bëjeni! - mërmëriti Volandi dhë këqyri me vërejtje një hollësi në globin që vërviti. Ndërkohë që kuwendunge me Margaritën, ai merrej edhe me një punë tjetër.

- E pra, Frida, - sugjeroi Korovjevi.

- Frida! - bërtiti Margarita me një zë ngjethës.

Dera u hap tejtej dhe një grua flokëshpupurisur e lakuriqe,

me sy të ethshëm e pa asnjë shenjë dehjeje, hyri vrulltazi në dhomë dhe i shtriu duart kah Margarita. Me një pamje serioze kjo i tha:

- Të falen. S'do ta japin më shaminë e dorës.

Frida klithi dhe ra përmbyt dyshemesë kryq Margaritës. Me një nojmë dore të Volandit, ajo nuk e pa se nga firoi.

- Ju falem nderit e mirupafshim! - tha Margarita dhe u çua.

- Ç'na thua, o Begemot, - foli Volandi, - për shkak të një njeriu që s'di të sillet, do të dalim pa asnjë përfitim nga kjo natë festë. - Mandej ai iu kthye Margaritës: - Këtë s'po e marrim parasysh. Unë, nga ana ime, s'ju kam bërë asgjë. Ju, ç'dëshirë keni?

Heshtjen që sundoi e theu Korovjevi, duke i mërmëritur në vesh Margaritës:

- Zonjë e ndenuar, kësaj radhe, po ju këshilloj të jeni më e arsyeshme! Pérndryshe, fati edhe mund t'ju rrëshqasë nga duart.

- Unë dua që qysh tani, ja, këtij çasti, të më kthejnë të dashurin tim, mjeshtrin, - tha Margarita me ngërçin që ia ngërdheshi fytyrën.

Sakaq, era që teptisi në dhomë platiti flakët e shandanëve, zhvendosi perden e trashë, hapi tejetet dritaren dhe lartësive të largëta u zbulua një hënë e plotë mesnate, aq e pangjashme me hënën e agimit. Nga parvazi në dysheme u zgjat një vilar drite, përmes së cilës u shfaq vizitori mbrëmësor i Ivanit, i vetëquajtur mjeshtër. Veshur me petka spitali, me pantofla dhe me një kësulë të zezë në kokë, nga e cila nuk ndahej. Një grimasë ia fërgëllonte fytyrën e paruar tek vëngëronte flakët e qirinjve mes fushës së hënës që farfurinte anës e qark tij.

Margarita e njoju menjëherë, rënkoj, përplasi shuplakat dhe iu afroa me vrap. E puthi në ballë, në buzë, iu ngjesh pas faqes me qimet si drizë dhe lotët e përbajtur gjatë, tani çurkonin nëpër fytyrën e saj. Vetëm një fjalë shqiptoi, duke e përsëritur pakuptimthi:

- Ti... ti... ti...

Mjeshtri e largoi nga vetja dhe foli mbyturazi:

- Mos qaj, Margo, mos më mundo. Jam shumë i sëmurë. - Ai vuri dorën në parvazin e dritares, si të bëhej gati të kërcente poshtë, skërmitti dhëmbët, këqyri me vëmendje të pranishmit

dhe thirri: - Kam frikë, Margo. Ja ku po më shafqen përsëri halucinacionet.

Përmes ngashërimeve, Margarita mërmëriti gjithë me një zë të mbytur:

- Jo, jo, jo, hiç mos ki frikë! Unë jam me ty! Jam me ty! Mjeshtri u lëshua mbi një karrige që ia afroi Korovjevi tërë shkathtësi dhe Margarita i ra në gjunjë, u shtrëngua pas brinjëve të të sëmurit dhe ashtu u qetësua. E emocionuar siç qe, ajo nuk e vuri re, se nuk ishte më lakuriq dhe se qe mbuluar me një pelerinë të zezë mëndafshi. I sëmuri vaisi kryet dhe vështroi dyshemenë më ca sy tërë dhimbje.

- Po, - e theu heshtjen Volandi, - e paskan rregulluar mirë. - Dhe urdhëroi Korovjevin: - Pa jepi, or kalorës, këtij njeriu diç të pijë.

Dhe me një zë të dridhshëm, Margarita iu lut mjeshtrit:

- Pi, pi! Mos u tut! Jo, jo, më beso, do të të ndihmojnë.

Me dorën që i fërgëllonte, i sëmuri mori gotën e rrëkelleu dhe, e boshatisur, gota u bë copë e thërrime në këmbët e tij.

- Aq më mirë, s'është veçse një shenjë mbarësie, - i pëshpëriti Korovjevi Margaritës, - shikojeni si po vjen në vete.

Dhe vërtet, shikimi i të sëmurit nuk ishte më aq i egër dhe aq i shqetësuar.

- Ti je Margoja? - pyeti mysafiri i hënës.

- Edhe dyshon? - u përgjigji Margarita.

- Mbushjani prapë, - urdhëroi Volandi.

Mjeshtri e zbrazi edhe gotën e dytë. Me sytë e gjallëruar, tani ai dukej krejt normal.

- Epo kjo është tjetër punë, - tha Volandi sypulitur, - tani mund të shtrohem i në muhabet. Kush jeni ju?

- Tani unë jam askushi, - u përgjigji mjeshtri dhe buzëqeshja ia shtrembëroi gojën.

- Nga po vini tani?

- Nga shtëpia e pikëllimit. Jam i sëmurë nga shpirti, - u përgjigj i ardhuri.

Këto fjalë e prekën thellë dhe e përlotën Margaritën. Mandej fshiu sytë dhe vikati:

- Fjalë të tmerrshme! Fjalë të tmerrshme! Po ju paralajmëroj se ai është mjeshtër. Ai e meriton ta shëroni.

- A e dini se me kë bisedoni tan? - pyeti të porsaardhurin Volandi, - te kush ndodheni?

- E di, - u përgjigj mjeshtri. - Në çmendinë kam pasur afër çunakun Ivan Bezdomni. Ai më tregoi për ju.

- Po, po, - u përgjigj Volandi, - pata kënaqësinë ta takoja këtë djalosh te pellgjet e Patrikanës. Ai mend më lajthiti edhe mua tek u orvat të më bindte se përnjëmend nuk ekzistoj. Po ju, besoni në identitetin tim?

- Më duhet të besoj, - tha i porsaardhuri, - veç pa dyshim, do të ishte më e arsyeshme po t'ju përfillnin si fryshtë halucinacionit. Më falni, - shtoi mjeshtri, pasi erdhë në vete.

- Edhe kështu quamëni po të gjykon se është më mirë, - u përgjigj Volandi, dashamirësish.

- Jo, jo, - foli e trembur Margarita dhe e shkundi mjeshtrin për supesh. - Eja në vete! Para teje është vërtet ai.

Ndërhyri maçoku:

- Unë i shëmbellej vërtet një halucinacioni. Shikojeni me vëmendje profilin tim nën dritën e hënës, - maçoku shkoi mbi vilarin e dritës dhe u mat të thoshte diçka, por ndaj lutjes që ta mbyllte sqepin, ai u përgjigji:

- Mirë, mirë, jam gati të hesht. S'do të jem veçse një halucinacion - dhe heshti.

- Na thoni, përsë Margarita ju quan mjeshtër? - pyeti Volandi. Ai nënqeshi e tha:

- Kjo është një dobësi e pafalshme. Ajo ka një mendim tepër të lartë për një roman që kam shkruar.

- Për ç'roman?

- Një roman për Ponc Pilatin.

Gjuhë flake qirinjsh u luhatën e hovën përpjetë, edhe enët mbi tryezë rrapiellinë. Volandi u mek së qeshuri, veç askënd nuk habiti e nuk trembi me gajasjen e tij. Begemoti, s'di sepse, duartrokiti. - Për çfarë, për çfarë? Për cilin? - pyeti Volandi dhe gazi i ngriu në buzë. - Kur kështu? Po kjo është tronditëse. Po nuk gjetët dot një temë tjetër? Pa ma jepni t'ia hedh një sy, - dhe Volandi zgjati dorën me pëllëmbën lart.

- Për fat të keq nuk ta plotësoj dot dëshirën, - u përgjigj mjeshtri, - sepse e dogja në zjarr.

- Më falni, por nuk e besoj, - ia pat Volandi, - kjo është e

pamundur. Dorëshkrimet nuk digjen. - Dhe, në këtë e sipër, iu kthye Begemotit duke i thënë: - Begemot, ma sillni këtu atë romanin.

Maçoku brofi përnjëherësh nga karrigia dhe të gjithë e panë tek u ul mbi një vëllim të trashë dorëshkrimesh. Ekzemplarët e epërm maçoku ia dha Volandit, duke iu përulur me temena. Margarita u drodh e klithi e emocionuar gjer në lot:

- Dorëshkrimi, dorëshkrimi!

Ajo iu turr Volandit dhe shtoi e mrekulluar:

- Ai është i plotfuqishëm.

Volandi mori kopjen që ia dhanë, e vërtiti nëpër duar dhe, i heshtur e serioz, ia nguli sytë mjeshtrit. Ky s'di pse u ndie si mbi gjemba, la karrigen, përtheu duart, iu drejtua hënës së largët dhe mërmëriti, duke u dridhur:

- Dhe netëve me hënë s'më lënë të qetë. Përse më shqetësojnë vallë? O Zot, o perëndi...

Margarita u kap e u shtrëngua pas petkut të spitalit dhe, pikë e vrer, nisi të belbëzonte përmes lotëve:

- O Zot, po pse? Përse s'të shëroi ilaçi?

- Asgjë, asgjë, asgjë, - mërmëriti Korovjevi, duke u përdredhur pranë mjeshtrit, asgjë, asgjë. Edhe një gotëz, sepse, mandej edhe unë do t'ju shoqëroj.

Dhe nën dritën e hënës gotëza që vezulloi i bëri mirë mjeshtrit. E ulën sërisht dhe fytyra e sëmurë i mori një shprehje të qetë.

- Epo tani, çdo gjë është e qartë, - tha Volandi, duke prekur dorëshkrimin me gishtërinjtë e gjatë.

- Krejtësisht e qartë, - pohoi maçoku, duke harruar premtimin që të shndërrohej në një halucinacion të heshtur, - tani linja kryesore e kësaj vepre për mua është e qartë si drita e diellit. Ç'mendim ke ti Azazelo? - pyeti ai Azazelon që po minte si vuv.

- Unë them, - foli ai me një zë hundak, - se do të bëje mirë të mbytheshe.

- Vëre dorën në zemër, Azazelo, - iu përgjigj maçoku, - dhe mos ia shtjer në mendje këtë ide sovranit tonë. Përndryshe, më beso, do të të fanitem për natë me po atë veshje hënore si i ngrati mjeshtër dhe me ndonjë nojmë do të të grish që të mëndjekësh. E si do të duket kjo, o Azazelo?

- Hë, Margaritë, - ndërhyri sërish Volandi, - për çfarë keni nevojë?

Sytë e Margaritës xixëlluan tërë lutje:

- A më lejoni t'i them diçka në vesh?

Volandi pohoi me krye, Margarita iu afrua mjeshtrit dhe diç i pëshpëriti. U dëgjua përgjigjja e tij:

- Jo, është vonë. Asgjë tjetër s'dua në jetë. Përveç asaj që të tē shoh ty. Dhe sërisht po të këshilloj - braktismë. Me mua të pret fundi.

- S'të lë, jo, - u përgjigj Margarita dhe iu drejtua Volandit: - Na riktheni, ju lutem, në bodrumin e rrugicës Arbat, në mënyrë që edhe llamba të ndizet dhe që gjithçka tjetër të mbetet ashtu siç ka qenë.

Mjeshtri zuri të qeshte, ia rroku Margaritës kryet e shpupurisur prej kohësh dhe tha:

- Ah, mos e dëgjoni këtë grua të ngratë, imzot. Në atë bodrum qëkur banon dikush tjetër dhe, në përgjithësi, gjërat ndryshojnë dhe s'mbetet ashtu siç kanë qenë. - Ai e përqafoi mikeshën e vet, mbështeti faqen mbi kryet e saj dhe mërmëriti - E mjera ti, e mjera...

- S'mbeten ashtu siç kanë qenë? - pyeti Volandi. - Kjo është e vërtetë. Po ne do ta provojmë. - Dhe ai thirri: - Azazelo!

Asaj grime, nga tavolina ra në dysheme një njeri i hutuar dhe, pothuajse, vetëm në të linjta, veç s'di sepse edhe me një valixhe në dorë e me kasketë në kokë. Dridhej i frikësuar dhe u ul galuc.

- Mogariç? - pyeti Azazeloja të rënин nga qelli.

- Aloiz Mogariç, - u përgjigji ai gjithë duke u dridhur.

- Ju jeni ai, që sapo lexuat artikullin e Latunskit mbi romanin e këtij burri, u ankuat për këtë burrë dhe njoftuat se gjoja ai mbante letërsi të ndaluar? - pyeti Azazeloja.

Të porsaardhurit iu kaltërua fytyra dhe zu të qante me lot pendimi.

- Ju u përpoqët të shpërnguleshit në dhomat e tij? - rrahu të fliste sa më përzemërsisht Azazelo, me atë zërin e tij hundak.

Një mjaullimë maceje e egësuar u dëgjua në dhomë dhe Margarita ia nguli thonjtë në fytyrë Mogariçit dhe klithi me një zë të llahtarshëm:

- Shih këtu! Dhe merre vesh se ç'është një shtrigë. Shih! U bë rrëmujë.

- Ç'bën ashtu? - thirri mjeshtri i dëshpëruar, - Margo, mos e turpëro veten.

- Protestoj, ky s'është turp, - ia pat maçoku. Korovjevi hoqi mënjanë Margaritën.

- Unë meremetova një vaskë banjoje, - thirri Mogariçi i përgjakur, duke kërcitur dhëmbët dhe, i lebetitur siç ishte, filloj të thoshte diç budallallëqe: - dhe dezinfektova... me gurkali...

- Epo mirë paske bërë që meremetove banjon, - tha Azazeloja, - ai ka nevojë të bëjë banjë, - dhe sakaq vikati: - Jashtë!

Atëherë Mogariçin e kthyen këmbë përpjetë dhe, përmes dritares së hapur, e nxorën fishek nga dhoma e fjetjes së Volandit. Mjeshtri shqeu sytë e mërmëriti:

- More! Sa bukur, se! Më mirë se ç'më kishte rrëfyer Ivani. Krejt i trondititur, ai vështroi andej-këndeje dhe së fundi i tha maçokut: - Më falni... ti je... ju jeni... - ai u ngatërrua duke mos ditur si t'i drejtohet maçokut me - "ti"- apo me "ju"-, - ju jeni pikërisht ai maçoku që i hipët tramvajit?

- Unë jam, - pranoi maçoku i mikluar dhe shtoi: - Më bëhet qeji tek dëgjoj të silleni kaq mirë me një maçok. Zakonisht, maçokëve s'di sepse u flasin me - "ti", megjithëse s'ka bërë vaki kurrë, që asnjë maçok të jetë miqësuar me dikë nëpër shabakime.

- S'di sepse më duket se ju s'jeni maçok, - u përgjigji mjeshtri i pasigurt. - Po, sidoqoftë, në klinikë do të më vënë re, - i tha ai Volandit me droje.

- Ç'thoni? Si raund ta vini në dyshim, se s'do t'ju pikasin? - e qetësoi Korovjevi. Në këtë e sipër, ca fije letre dhe një regjistër u dukën në duart e tij. - Mos këto letra përbajnjë historinë e sëmundjes tuaj?

- Po!

Korovjevi e flaku historinë e sëmundjes në oxhak.

- Zëre sikur njeriu nuk ekziston pa dokumente, - tha Korovjevi me një shprehje kënaqësie. - Po ky regjistër, i pronarit tuaj është?

- Po-o...

- Mos aty është regjistruar Aloiz Mogariçi?

Korovjevi fryu mbi faqen e regjistrat. - Hop! - Jo, s'është dhe, ju lutem, të shënoni se s'ka qenë kurrë. Dhe në rast se ai sipërmarrësi - pronari juaj, - çuditet, t'i thoni se e ka parë Aloizin në ëndërr. Mogariçi? Cili Moçariç? S'është dëgjuar kurrë të flitet për Mogariçin! - Befas libri u zhduk nga duart e Korovjevit. - Ja, pra! Regjistri është prapë mbi tryezën e pronarit tuaj.

- I keni rënë pikës, - tha mjeshtri i çmeritur për pastërtinë e punës së Korovjevit. - Se pa dokumente s'ka si të ekzistojë njeriu. Dhe unë s'jam, pra nuk ekzistoj, pikërisht se s'kam dokumente.

- Më falni, - briti Korovjevi, - ky është, fund e krye, një halucinacion, - ja dokumenti juaj, - dhe Korovjevi ia dha mjeshtrit dokumentin. Mandej ai perëndoi sytë dhe i pëshpëriti me ëmbëlsi Margaritës: - Ja dhe pasuria juaj, Margarita Nikolajevna, - dhe, në këtë e sipër, ai ia dorëzoi Margaritës fletoren me skajet e përzhitura, trëndafilin e venitur dhe, me një kujdes të veçantë, librezën e kursimit, - dhjetë mijë rubla, sikundër keni pasur mirësinë të depozitoni, Margarita Nikolajevna.

- Mua më fishken putrat po të prek gjënë e botës, - tha maçoku i krekosur dhe, që të ngjishte dorëshkrimin e romanit fatkeq, vallëzonte mbi valixhe.

- Ja dhe dokumenti juaj, - vijoi Korovjevi, duke i dhënë Margaritës dokumentin dhe mandej, tërë respekt, njoftoi Volandin: - Kaq ishte, imzot.

- Jo, ende s'kemi mbaruar, - reagoi Volandi, duke u shkëputur nga globi. - Kur urdhëroni, zonjë e dashur, ta shpie suitën tuaj? Unë, për vete, s'kam më nevojë.

Sakaq, nëpër derën e hapur hyri me ngutë Natasha lakuriqe, përpoqi pëllëmbët dhe i thirri Margaritës:

- Ju uroj lumburi, Margarita Nikolajevna! - Ajo e përshëndeti me krye mjeshtrin dhe sërisht iu drejtua Margaritës: - Unë kam qenë në dijeni për të gjitha lëvizjet tuaja.

- Shërbyeset dinë gjithçka, - vërejti maçoku duke ngritur putrën me nënkuqtim, - Është gabim të besosh në verbërinë e tyre.

- Po ti, Natasha, ç'dëshiron? - pyeti Margarita. - Ktheu në vilë!

- Shpirtja ime, Margarita Nikolajevna, - foli Natasha me një ton lutës dhe u gjunjëzua, - lutju atij, - lutju atij, - ajo vështroi me bisht të syrit Volandin, - që të më lërë shtrigë. S'dua të kthehem më në vilë! S'dua të martohem as me inxhinier, as me teknik. Dje, në ballo, më propozoi zoti Zhak. - Natasha hapi grushtin dhe dëfteu disa monedha ari.

Margarita e pyeti Volandin me sy. Ai pohoi me krye, Atëherë Natasha iu hodh në qafë Margaritës, e puthi fort e më fort, klithi ngadhënjimtare dhe fluturoi jashtë dritares.

Në vend të Natashës ia behu Nikolaj Ivanoviçi me atë pamjen e tij të dikurshme njerëzore, veç tejet i zyrtë dhe disi i irrituar.

- Ja kë do të lejoja me një kënaqësi të veçantë të largohej - tha Volandi duke vështruar me neveri Nikolaj Ivanoviçin, - me një kënaqësi të veçantë, meqë këtu ai është i tepërt.

- Më jepni një vërtetim, ju lutem, - kërkoi Nikolaj Ivanoviçi dhe këmbënguljen e patundur e shprehu duke vështruar egërsisht rrëtheqark, - për atë se ku e gdhiva natën e parmbërëmshme.

- Për ç'qëllim? - pyeti vrazhdësisht maçoku.

- Për t'ia paraqitur milicisë dhe gruas, - tha vendosmërisht Nikolaj Ivanoviçi.

- Zakonisht ne s'lëshojmë vërtetitime, - u përgjigj maçoku i mvrejtur, - veç për ju po bëjmë një përjashtim.

Dhe nuk arriti Nikolaj Ivanoviçi të vinte në vete, kur maçoku nisi t'i diktonte Gelës lakuriqe në makinën e shkrimit:

- Me anën e këtij vërtetimi dëshmojmë se prurësi i tij, Nikolaj Ivanoviç e ka kaluar natën e lartëpërmendur në një ballo te Satanai, në thonjëza Gela! Dhe mes thonjëzash shkruaj e një "tredhaku". Nënshkrimi - Begemoti.

- Po datën? - piskati Nikolaj Ivanoviç.

- Datën nuk e vëmë sepse me datën shkresa bëhet e pavlefshme, - sqaroi maçoku dhe tundi shkresën, që e mbante në dorë. Mandej s'di se nga nxori një vulë, e fryu sipas të gjitha rregullave, shtoi në shkresë fjalën "paguar" - dhe ia dorëzoi Nikolaj Ivanoviçit. Pas kësaj, Nikolaj Ivanoviç u zhduk pa lënë gjurmë dhe, sakaq vendin ia zuri dikush tjetër.

- Po ky? - pyeti me përcnim Volandi, duke u mbrojtur me dorë nga drita e qirinje.

Varenuha vaisi kryet, ofshani dhe tha zëulët:

- Më lejoni të kthehem. S'mund të bëhem vampir. Se atëherë, së bashku me Gelën, mënd nuk e çova në botën tjetër Rimskin. S'jam gjakpirës. Lermëni.

- Çështë kjo e folur përcat? - pyeti Volandi fytyrërrudhur.

- Kush është ky Rimski? Ç'janë këto marrëzira?

- Ju lutem, mos u shqetësoni, imzot, - u përgjigj Azazelo dhe, sakaq, iu drejtua Varenuhës: - S'duhet të shani në telefon. S'duhet të gënjeni në telefon. Qartë? A do të merreni më me kësi gjërash?

Nga gëzimi, Varenuhës iu turbullua koka, i çeli fytyra dhe bërbëliti kuturu:

- Tamam... Domethënë, desha të thoja, madh... juaj..., ja qysh tani pas drekojës - Varenuha ngjeshi duart pas krahaporit, duke iu lutur në sy Azazelos.

- Mirë, shkoni në shtëpi, - u përgjigj ai dhe Varenuha u tret.

- Tani largohuni të gjithë se dua të rri vetëm me këta të dy, - urdhëroi Volandi, duke shënjuar mjeshtrin dhe Margaritën.

Urdhri i Volandit u zbatua në çast. Pas njëfarë heshtjeje ai iu drejtua mjeshtrit:

- Kështu, domethënë, në bodrumin e rrugës Arbatskaja. Po kush do të shkruajë, atëherë? Po ëndërrat tuaja, po frysëzimet tuaja?

- Tanimë, unë, s'kam asnjë ëndërr e asnjë frysëzim, - u përgjigj mjeshtri, - asgjë rrëth e rrotull s'më intereson përvç asaj, - ai sërisht vuri dorën mbi kryet e Margaritës, - mua më thyen, më mërzitën, ndaj dhe dua në bodrum.

- Po romani juaj, po Pilati?

- E urrej këtë roman, - u përgjigj mjeshtri, - unë e di sa vuajtje më ka shkaktuar!

- Mos, - iu lut përvajshëm Margarita, - mos fol kështu. S'të vjen keq për mua? Aq më tepër që ti e di se unë në atë roman kam shkrirë tërë jetën time. - Dhe Volandit ajo i tha: - Mos e dëgjoni, atë, imzot, ai është mjaft i sfilitur.

- Por diç do të shkruani, apo jo? - foli Volandi. - Nëse keni

mbuar me prokuratorin, së paku merruni me përshkrimin e këtij Aloizit.

Mjeshtri buzëqeshi.

- Këtë s'ta botojnë, dhe, përveç kësaj, kjo nuk është temë interesante.

- Po me çfarë do ta mbani shpirtin gjallë? Do të detyroheni të rroni me të lypur.

- Aq më mirë, aq më mirë, - u përgjigj mjeshtri, - dhe, duke ia qarkuar supet Margaritës me krahun e vet, shtoi: - Një ditë do të verë mend dhe do më lërë...

- Nuk e besoj, - nëpërdhëmbi Volandi dhe vazhdoi: - Pra, autori i historisë Ponc Pilatit do të shkojë në bodrum për t'i lëbhydratit në mjerim të plotë, pranë llambës?

Margarita u shkëput nga mjeshtri dhe filloi të fliste tërë zjarr:

- Bëra ç'munda dhe sa po i sugjerovala zgjidhjen më të logjikshme. Po ai s'pranon.

- E di se ç'i keni sugjeruar, - kundërshtoi Volandi, - veç ky nuk është varianti më tundues. Ja tek po jua them, - iu drejtua ai mjeshtrit me të buzëqeshur, - romani juaj do t'ju sjellë edhe befasi të tjera.

- Kjo është mjaft e trishtueshme, - u përgjigj mjeshtri.

- Jo, jo, kjo s'është aspak e trishtueshme, - tha Volandi - dhe këtu s'ka asgjë të keqe. Epo, Margarita Nikolajevna, ç'kishim për të thënë i thamë e ç'kishim për të bërë i bëmë. A keni ndonjë pretendim tjetër?

- Ç'është kjo, ç'është kjo, imzot?

- Atëherë, merreni këtë si kujtim prej meje, - tha Volandi dhe nxori nga nënjestëku një patkua të vogël floriri, zbukuruar plot më gurë të çmueshëm.

- Jo, jo, jo, me ç'rast?

- Doni të haheni me mua? - pyeti Volandi, me buzën në gaz. Meqë pallton e kishte pa xhepa, Margarita e mbështollti patkuani me një pecetë, kindet e së cilës i lidhi. Mbas një grime, s'di sepse, ajo mbeti si e shituar. Soditi hënën në dritare dhe foli:

- S'po e marr vesh: ç'ka vallë mesnata që ka ngecur e s'po ia lëshon vendin dritës së agimit?

- E kujt s'ia kënda një mesnatë e hareshme të zgjatet sa më shumë - u përgjigj Volandi. - Pra ju uroj shumë fat!

Plot nderim, Margarita nderi të dyja duart ndaj Volandit, po s'guxoi t'i afronte dhe thirri zëulët:

- Lamtumirë! Lamtumirë!
- Mirupafshim! - tha Volandi.

Dhe Margarita, gjithë me pallton e zezë dhe mjeshtri me petka spitali, dolën në korridorin e apartamentit të argjendares, ku bënte dritë një qiri dhe ku ata po i priste suita e Volandit. Kur po linin korridorin, Gela, së bashku me maçokun, prunë një valixhe me romanin dhe me tërë pasurinë e pakët të Margarita Nikolajevnës.

Te dera e apartamentit, Korovjevi u përkul me nderim dhe u zhduk, kurse të tjerët i shoqëruan nëpër shkallët pa një këmbë njeriu. Në sheshpushimin e katit të tretë askush nuk i kushtoi vëmendje një trokëllime të butë. Mu pranë hyrjes së gjashtë, Azazeloja fryu në ajër dhe, sakaq, ata shkelën në oborr, ku s'depërtonte drita e hënës dhe ku pikasën një burrë me çizme e kasketë, që po flinte poshtë shkallëve. Dukej se e kish mbërthyer një gjumë, plumb i rëndë, mandej, shquan edhe një veturë të madhe, të zezë e dritëshuar, para hyrjes kryesore. Përmes xhamit të përparmë shihej vagëllimthi silueta e një mëlljenje.

Tek po bëheshin gati të hipnin në makinë, Margarita thirri zëulët, e dëshpëruar:

- O Zot, më paska humbur patkoi!
- Më prisni brenda në veturë, në veturë. Do të kthehem shpejt, sa të sqaroj se si qëndron puna, - tha Azazelo dhe u fut në hyrjen kryesore.

Ja se si ishte puna: para se Margarita, mjeshtri dhe shoqëruesit e tyre të linin apartamentin nr. 48, që ndodhej një kat më poshtë apartamentit të argjendares, te shkallët kishte dalë një grua e hajthme, me një bidon dhe çantë në dorë. Ishte po ajo Anushka, e cila të mërkurën pat derdhur vajin, jo larg vendkalimit mbi shinat e tramvajit, gjithë për të keqen e Berliozi.

Askush nuk e dinte dhe ndoshta kurrë s'do ta dinte me çfarë merrej në Moskë kjo grua e me ç'të ardhura rronte. Për të dihej vetëm se dukej përditë herë me bidon, herë me çantë dhe herë me çantë e bidon bashkë o në shitoren e vajgurit, o në treg, o

para derës së shtëpisë, o te shkallët dhe më shpesh në kuzhinë e apartamentit nr. 48 ku edhe banonte kjo Anushkë. Përveç kësaj, dhe më tepër akoma, dihej se kudo që të ndodhej a të shfaqej ajo aty për aty do të pëlciste ndonjë skandal, se ajo njihej edhe me nofkën -"Murtaja".

Murtaja-Anushkë s'di sepse çohej mjaft herët, kurse sot diç e kishte detyruar të zgjohet fill pas orës tre të natës. Një çelës u trottullua në bravën e derës. Anushka, në fillim, nxori jashtë vetëm majën e hundës, mandej tërë kurmin, përplasi derën pas vetes e ndërsa u mat të hidhët hapin e parë, në sheshpushimin e épërm kërciti një derë tjetër, dikush zbriti tatëpjetë shkallëve dhe u ndesh me Anushkën, aq sa ajo përpoqi kryet pas murit.

- Ku po shkon, ti, kështu, vetëm me mbathje? - kuisi Anushka, duke fërkuar kokën prapa.

Burri vetëm me të linjta, me valixhe në dorë, me kasketë dhe me sytë e myllur, iu përgjigji Anushkës me një zë të egër prej gjumashi:

- Një ngrohës banjoje! Karabojë. Vetëm dezinfektimi kushton një djall e gjysmë. - Dhe si ia dha të qarit, ai klithi me inat: - Jashtë! - Në këtë e sipër, ia mbathi, veç jo tatëpjetë shkallëve, por lart, atje, ku nga këmba e ekonomistit qe thyer xhami i dritares dhe shi përmes kësaj dritareje, ai, fluturoi këmbëpërpjetë në oborr. Anushka e harroi tërë dhimbjen e kokës, rënkoj dhe u sul kah dritarja. Aty u shtri barkas dhe qiti kryet, me shpresë se mos shihte në asfaltin e ndriçuar nga feneri i oborrit atë burrin me valixhe, të dërrmuar për vdekje. Por asgjë nuk i zuri syri në asfaltin e oborrit.

Nuk i mbetej, veçse, ta merrte me mend se ai burri i përgjumshëm dhe i çuditshëm kishte fluturuar nga shtëpia si një zog, pa lënë pas vetes asnjë farë gjurme. Anushka bëri kryqin dhe mendoi: "Po, tamam, apartamenti nr. 50, s'flasin koi njerëzia... Çfarë s'ndodhin aty lart?"

Ajo s'ia kishte gjetur ende fillin kësaj gjëje, kur dera lart u shkaket sërishtmi dhe një burrë tjetër rendi poshtë shkallëve. Anushka u ngjesh pas murit dhe pa sesi një qytetar mjaft i nderuar, me mjekër dhe me një fytyrë paksa të ngjashme me feckën e një derri, siç iu duk, nxitoi para saj dhe, si ai i pari, braktisi shtëpinë përmes dritares, gjithashtu pa e vrarë mendjen

se mund tē handakosej nē asfaltin e oborrit. Tashmë, Anushka harroi pērse kishte dalē dhe mbeti te shkallët, duke bérë kryqin e shastisur dhe duke folur me vetveten.

Mbas pak, një i tretë, pa mjekër, me fytyrë rrumbullake, tē rruar, me tolstovkë, zbriti me ngut së lartmi, dhe, gjithashtu, fluturoi jashtë dritares.

Është nē nderin e Anushkës tē themi se ajo qe kureshtare, ndaj vendosi tē priste edhe ca, se mos ndodhnin çudira tē tjera. Lart, dera u hap sérish dhe tatëpjetë, nisi tē zbriste një turmë e tērë njerëzish, veç jo me vrap, por si zakonish, siç ecnin tērë njerëzit. Anushka u largua me një frymë nga dritarja dhe zbriti poshtë, e hapi shpejt e shpejt derën, u fsheh prapa saj dhe nē hapësirën që mbetej dukej si shndriste syri i shqyer prej kureshtjes.

Një tip o i sëmurë o jo i sëmurë, veç i çuditshëm, i zbehtë, i parruar me kapuç tē zi dhe me një lloj rrobe dhome, zbriti poshtë me hapa tē pasigurt. Atë e mbante gjithë kujdes pēr krahu një zonjë me një rraso tē zezë, siç i ngjau Anushkës nē gjysmë errësirë. Zonjëza ishte o zbatohur, o me ca këpucë tē grisura, tē tejpashme, mbase tē jashtme. Ptu! Ç'këpucë! Po zonjëza qe lakuriqe dhe rrason e kishte hedhur mu mbi trupin e zhveshur. "Hajde apartament, hajde!" dhe Anushkës i këndoi zemra se do tē kishte ç't'ju rrëfente fqinjëve tē nesërmen.

Pas kësaj zonjëze tē veshur çuditërisht, vinte po një zonjëzë tjetër, krejt lakuriq, me një valixhe tē vogël nē dorë dhe pranë kësaj valixheje tē vogël sillej një alamet maçoku i zi. Anushka ferkoi sytë dhe sa s'klithi.

E myllite këtë procesion një i huaj shtatshkurtër, çalaman, vëngërosh, pa xhaketë, me jelekun e bardhë tē frakut dhe me kravatë. E tērë kjo shoqëri u var poshtë, para Anushkës. Sakaq, diçka kërciti nē sheshpushimin e shkallëve. Ku hapat u platinë, Anushka rrëshqiti që prapa derës si një giarpër, la bidonin rrëzë murit, u shtri barkazi nē sheshpushim dhe zuri tē rrëmonte me dorë. Në këtë e sipër, ajo, hasi diçka pak a shumë tē rëndë, mbështjellë me pecetë. Kur zgjidhi koklën e pecetës, ajo mbeti shtang. Dhe kur e afroi gjënë e çmuar mu tek hundët e saj, i përshkënditën sytë, si tē një ulkonje. Sakaq, një shtjell stuhie ia

përfshiu kryet: "As kam parë e as kam dëgjuar gjë. Më e mira është ta qep, t'i vë kyçin gojës... Ta shpie te im nip? Apo ta ndaj copash?... Gurët, po, edhe mund t'i ndash, t'i ruash; një në Petrovska dhe një në rrugën Smolenskaja... dhe as të kam parë e as të njoh kush je. Kyçin gojës!"

Anushka e fshehu në gjë sendin e gjetur, rrëmbeu bidonin dhe po matej të kthehej mbrapsht në apartament, duke e shtyrë udhëtimin e saj për në qytet, kur befas, para syve, një djall e di se nga i mbiu po ai me jekë të bardhë, pa xhaketë dhe i pëshpëriti zëulët:

- M'i jep patkoin dhe pecetën.

- Si? Unë pecetë e patkuat? - pyeti Anushka, kinse krejtësisht e çuditur. - S'kam parë kurrë ndonjë pecetë me sy. Mos jeni i dehur, qytetar, apo si e kini hallin?

Jelekbardhi, me ca gishtërinj të fuqishëm, si mbajtëset e autobusit, veç edhe po aq të ftohtë, pa shqiptuar një fjalë, ia shtrëngoi aq pamëshirshëm gurmazin Anushkës, sa ia preu plotësisht fryshtësuar. Anushkës i ra bidoni nga dora. Si e mbajti njëfarë kohe Anushkën në atë gjendje, i huaji pa xhaketë, ia hoqi, më në fund, gishtërinjtë nga gusha. Anushka u mbush me fryshtësuar dhe buzëqeshi.

- Ah, patkoin, - u hodh e foli ajo, - ja tanil! Pse, patkoi juaj është ai? E pashë në pecetë... Me qëllim e mora, që të mos e përlante kush se, hajt ta gjeje pasandaj.

- Ju jam thellësisht mirënjoës, zonjë. Për mua, ky patkuë është i shtrenjtë, si kujtim. Dhe më lejonit t'ju dhuroj dyqind rubla që ma ruajtët. - Dhe ai menjëherë nxori paratë nga xhepi i jekut dhe ia dha Anushkës.

Ajo buzëqeshi dhe thirri me tërë shpirt:

- Ah, një mijë falënderime! Mersi!

I huaji, bujar, rrëshqiti vrulltazi, kapërceu një palë shkallë, veç, para se të zhdukej përfundimisht, briti që poshtë, kësaj radhe, pa theks:

- Ej, ti shtrigë plakë, po gjete ndonjëherë tjetër mallin e botës, dorëzoje në milici dhe mos e fsheh në gjë.

Tërë ajo zhurmë e rrëmuje e tërë ato ngjarje nëpër shkallë ia bënë mëndjen ujem Anushkës. Ajo vazhdoi të këlthiste edhe një valë herë për inerci:

- Mersil! Mersil! Mersil!, - paçka se i huaji nuk ishte larguar kushedi se ku.

As vutura nuk ishte më në oborr. Si ia ktheu dhuratën e Volandit, Azazeloia i la lamtumirën Marparitës dhe e pyeti në ndihej mirë. Gela e përqafoi tërë afsh Margaritën dhe maçoku ia puthi dorën. Që të tre i bënë shenja lamtumire mjeshtrit të palëvizur e të mbledhur kruspull anës së sediljes, përshëndetën miqësish mëlljenjën, mandej e quajtën pa dobi të ngjiteshin përsëri shkallëve dhe u tretën në ajër. Mëlljenja ndezi dritat dhe kaloi portën afér një njeriu që po flinte, si i vdekur. Dhe dritat e asaj vuture të madhe e të zezë humbën mes dritave të tjera në rrugën e pagjumë dhe të zhurmshme të Sadovajës.

Dhoma e parë e një bodrumi në një rrugicë të Arbatit. Edhe tani pas një viti, ajo ishte krejt ashtu siç pat qenë gjë para asaj nate të tmerrshme vjeshte. Dhe tani, po në atë tryezë me mbulesë kadifeje, me abazhur e me vazo lulesh shëngjergji, Margarita qante në heshtje edhe e lumtur, edhe e trondit. Me fletoren e nxirë nga zjarri dhe me një tufë dorëshkrimesh të paprekura mënjanë. Ajo s'kishte më tepër se një orë aty. Tërë shtëpiza qe e shurdhë. Në dhomëzën ngjitur dergjë në divan mjeshtri, mbuluar me petka spitali, harruar në një gjumë të thellë. Frymëmarrja e tij e qetë, pothuajse, s'ndihej fare.

Margarita u shkreh në vaj dhe mandej iu vu dorëshkrimeve të pacënuara derisa gjeti atë fletore që pat lexuar para se të takohej me Azazelon, jo larg mureve të Kremlinit. Margaritës nuk i flihej. Ajo përkëdhelte dorëshkrimin, tërë dhimbsuri, siç llastojnë një mace të dashur, e vërtiste nëpër duar, e këqyrte nga të katër anët, herë duke ndalur mbi frontespkin e herë duke e hapur nga fundi. Papritmas, një mendim i llahtarshëm i shkoi në mend se e tërë kjo s'qe veçse një magji, se ja, tani fletoret do t'i zhdukeshin nga sytë, se ajo do të rendte në dhomën e vet të gjumit, atje në vilë dhe se kur të zgjohej, ishte e detyruar të shkojë të mbytet. Po ky qe i fundmi mendim i tmerrshëm, jehonë e vuajtjeve të njëpasnjëshme që kishte hequr. Asgjë s'qe zhdukur. Volandi i tërëpushtetshëm mbetej përnjëmend i tillë dhe Margarita mund t'i shfletonte sa të donte dorëshkrimet,

qoftë edhe gjer ndaj zbardhëllimit, t'i puthte, t'i vërente me vëmendje dhe t'i rilexonë fjalët:

- Errësira, e dyndur prej Detit Mesdhe, mbuloi qytetin e urryer nga prokuratori... Po, errësira...

SI PROKURATORI U PËRPOQ TË SHPËTONTE JUDËN NGA KIRIATA

Errësira që vinte prej Detit Mesdhe mbuloi qytetin e urredh nga prokuratori. U zhdukën urat lëvizëse që lidhni tempullin me kullën e tmerrshme të Antonias, terri i papërshkrueshëm i zbritur qiejsh gjalltiti perënditë me flatra, që zotëronin hipodromin, pallatin e Hasmonit me mazgalla, pazaret, hanet, rrugicat... Qyteti i madh, Jerusalemi, humbi sikur të mos kishte qenë kurrë në këtë botë. Errësira përpiu gjithçka, duke tmerruar tërë banorët e Jerusalemit dhe rrithinave të tij. Një re e çuditshme erdhi nga ana e detit në fund të asaj dite, që ishte e katërmëbëdhjeta e muajit pranveror të nisanit.

Barku i saj i zi rëndonte, tashmë, mbi Golgotë, ku xhelatët i kishin vrarë shpejt e shpejt të dënuarit me goditje heshtash, ajo rëndonte edhe mbi tempullin e Jerusalemit që ngrivej në një bregore dhe s'andëjmi dallgët e saj, tërë blozë, u rrrokullisën drejt qytetit të Poshtëm. Ajo derdhej dritareve të vogla dhe dëbonte njerëzit nga rrugët dredha-dredha, për në shtëpitë e tyre. Duke mos nxituar të shtrydhte lagështirën e vet, ajo, falte vetëm dritën. Dhe kur natën e zezë e çante flaka, terri zmbrapsej për të zbuluar mollokun e madh të tempullit, me çatinë si me luspa, që shkëlqente. Por ai qe vetëm një shkëlqim i çastit dhe tempulli zhytej, sërisht mi në honin e zi. Ai u duk disa herë e pastaj zhdukej prapë dhe gjithnjë kjo zhdukje shoqërohej me një rrapëllimë katastrofike.

Të tjera vezullime drithëruese nxorën nga humnera e terrinës pallatin e Iredit të Madh, kundruall tempullit, andej nga bregu perëndimor dhe statujat e arta e pa krye çoheshin lart me tërë tmerrin e tyre, me duart kah qielli i zi. Mandjej zjarri qiellor

përvidhej dhe shungullima e shurdhët i surdiste prapë në humnerë idhujt e artë.

Papritmas, shpértheu rrebeshi dhe, atëbotë, stuhia u shndërrua në uragan. Po në atë vendin atje, ku rreth mesnatës patën biseduar prokuratori me kryepriftin, një goditje, e ngjashme me një të shtënë topi, theu një qiparis si të ishte një shkarpë. Krahas vrushkujve të ujit, poshtë kolonave, në ballkon, binin edhe trëndafilat e këputur, gjethë manjolash dhe degëza të njoma. Uragani e molisi keq tërë kopshtin.

Ndërkokë, nën kolonat ndodhej vetëm një njeri - prokuratori. Jo në kolltuk, por shtrirë në një shtrat pranë një tavoline të vogël e të ulët plot me gjellë të shijshme dhe kupa vere. Karshi prokuratorit ishte edhe një shtrat tjetër i zbrazët. Te këmbët e prokuratorit qe bërë një hurdhë si të ish prej gjaku, ende e patharë, me cifla gote të thyer përsipër. Shërbëtori që kishte shtruar tryezën para stuhisë, s'di sepse qe hutuar nën vështrimin e prokuratorit. Mos vallë nuk i kishte shërbyer ashtu siç duhej zotërisë së tij? Nga inati se nuk e panë në sy, prokuratori mori e theu kupën pas dyshemesë me mozaik. Mandej u hodh e foli:

- Përse nuk më shikon në fytyrë kur më shërben? Apo mos ka vjedhur gjësendi?

Fytyra e zezë e afrikanit u përhi, sytë i xixëlluan të lebetitur, ai nisi të dridhej, sa mënd theu edhe kupën e dytë. Por zemërimi i prokuratorit, ashtu sikundër pllakosi, edhe avulloi menjëherë. Afrikan deshi t'i mblidhët ciflat e kupës së thyer, por prokuratori ia bëri me dorë dhe skllavi nuk u pa se nga ia mbathi. Dhe hurdha mbeti po aty.

Tani, gjatë kohës së uraganit, afrikan qe fshehur pranë një kamareje ku qe vendosur statuja e një gruaje me kokën mënjanë, me bardhësi të lakuriqtë. Aty ai rrinte dyfish i frikësuar: se mos i shkonte prokuratori para kohe dhe e mërziste dhe se mos nuk i paraqitej bash në çastin e duhur kur ai ta thërriste.

Shtrirë në shtrat, në gjysmëterrët e shtrëngatës, prokuratori i mbushte vetë kupat me verë, që i rrëkëllente me gllënjkë të mëdha, kur e kur prekte bukën me dorë, e shkërmorqte dhe e kapërdinte me kafshata të vogla, heraherës thëthinte gocat e detit, përtypëtë limon dhe sërish pinte.

Po të mos ishin uturima e ujit, gjëmimet e bubullimave, që dukeshin sikur do ta rrafshonin çatinë e pallatit dhe zhurma e breshrit që binte shkallëve, mund ta dëgjoje prokuratorin tek mërmëriste me vetveten. Dhe sikur vezullimet levarashe të vetëtimës të shndërroheshin në një dritë të përhershme, një vëzhgues do të mund të shihte sesi në ftyrën e prokuratorit, me sytë e skuqur nga pagjumësia e netëve të fundit dhe nga vera, ndihej një padurim; prokuratori jo vetëm u hidhte sytë trëndafilave të bardhë, mbytur në hurdhën e kuqe, por vazhdimisht kthente kryet ndaj kopshtit, përballë shtjellave të ujit e të rërës e sesi ai dikë priste, madje padurimthi.

Kaloi njëfarë kohe dhe veli i shiut para syve të prokuratorit filloj të hollohej. Sadoqë i tërbuar, uragani po fashitej. Degët e drurëve s'tundeshin dhe s'binin më. Bubullimat dhe vetëtimat po bëheshin gjithnjë më të rralla. Mbi qellin e Jerusalemit, tashmë, nuk pluskonte më ai çarçaf ngjyrë vjollcë me të bardha anash, por një re e vonuar, krejt e zakonshme dhe krejt e hirtë. Shtrëngata i qe larguar Detit të Vdekur.

Tani mund të dëgjoje shkoqur edhe zhurmën e detit dhe llapashitjet e ujit tek rusej ulluqeve dhe basamakëve të atyre shkallëve nëpër të cilat prokuratori qe ngjitur ditën, për të dalë në shesh dhe për të shpallur dënimet. Së fundi, jehoi edhe shatërvani, që gjer atij çasti s'qe ndier. Po zbardhë. Përmes atij veli të përhimtë me vrullin drejt lindjes, u dukën dritaret e kaltra.

Përmes shushurimës së një shiu të imët, befas, erdhën së largu gjer te veshët e prokuratorit tingujt e zbehtë të borive dhe troku i disa qindra kuajve. Prokuratori lëvizi vendit dhe ftyra iu gjallërua. Një njësi kavalerie po kthehej nga Golgota. Sipas tërë gjasave ajo po kalonte nëpër atë sheshin ku qenë shpallur dënimet.

Së fundi, prokuratori dëgjoi edhe hapat e shumëpritur si dhe zvarritje këmbësh nëpër ca shkallë që të shpinin te sheshi i sipërm i kopshtit, mu para ballkonit. Prokuratori nderi qafën dhe sytë i pëershkënditën të gëzuar.

Mes dy luanëve të mermertë u dha në fillim një kapuç e mandej u duk qartë një njeri i lagur, me pelerinën e ngjitur pas

trupit. Ishte pikërisht ai burri, i cili, para se të njoftoheshin dënimet me vdekje, pëshpëriti me prokuratorin në atë dhomën e errët të pallatit dhe, që, në kohën e ekzekutimit të dënimit qëndroi mbi një stol me tri këmbë, duke luajtur me një purtekë.

Pa pyetur për gropat me ujë, njeriu me kapuç përshkoi sheshin e kopshtit, hyri në dyshemenë e shtruar me mozaik të ballkonit dhe, me dorën lart, thirri fort e më fort, me një zë të këndshëm.

- Rrofsh e qofsh i lumtur, prokurator! - Ky urim u bë në gjuhën latine.

- O Zot, - klithi Pilati. - Po ju qenkeni lagur deri në palçë! Ç'mot i keq! Ejani menjëherë tek unë, ju lutem. Bëni mirë të ndërroheni.

I porsaardhuri hoqi kapuçin, zbuloi flokët e ngjitur pas ballit, buzëqeshi dashamirësish dhe s'pranoi të ndërrohej, duke e siguruar se nuk pyeste për ca pika shiu.

- As që pranoj të dëgjoj, - u përgjigj Pilati dhe përpoqi shuplakat. Kësosoj, ai grishi shërbyesit e fshehur diku dhe i porositi që të kujdeseshin për mysafrin e mandej menjëherë t'i shtronin për të ngrënë gjellë të ngrrohta. I porsaardhuri teri flokët, u ndërrua dhe u rregullua në një kohë mjaft të shkurtër. Pas pak ai doli në ballkon me një palë sandale të thata, me një pelerinë të purpurtë ushtarake dhe me flokë të krehur.

Ndërkohë, dielli qe rikthyer në Jerusalem dhe, para se të fundosej në Detin Mesdhe, i çoi ca rreze lamtumire qytetit të urredhë nga prokuratori dhe i praroi shkallët e ballkonit. Shatërvani u gjallërua i terti dhe zu të këndonte me tërë forcën e tij, pëllumbat dolën në rërë, gugatnin, kërcenin degëve të këputura dhe diç çukitnin në rërën e njomë. Hurdha e kuqe qe fshirë, ciflat e kupës së thyer qenë mbledhur, mbi tryezë avullonte mishi i zier.

- Nuk mund të mos i zbatoj urdhrat e prokuratorit, - tha i porsaardhuri, duke iu afruar tryezës.

- Nuk ju besoj, derisa nuk uleni dhe s'pini verë, - u përgjigj Pilati njerëzisht dhe dëfteu shtratin kundruall.

Mysafiri u shtri brinjazi dhe shërbëtori ia mbushi kupën me verë të kuqe. Një shërbëtor tjetër ia mbushi kupën edhe prokuratorit. Pas kësaj, me një lëvizje të kokës ai i largoi që të

dy shërbëtorët. Pilati gjerbte verën dhe, sypicërruar, këqyrte mysafirin, teksa hante e pinte. Mysafiri ishte një mesoburrë me një fytyrë të qashtër rrumbullake e mjaft simpatike, me një hundë mishtore dhe me një ngjyrë të papërcaktuar flokësh. Veçse tani, ndërsa po i tereshin, flokët, sa vinin e po i bëheshin më të çelët. Edhe kombësinë ishte vështirë t'ia përcaktoje. Veç gjëja kryesore që vërehej në fytyrën e tij ishte, ndofta, një si shprehje dashamirësie, që i shfaqej kur e kur, por që ia prishnin sytë, ose më saktë, jo sytë por mënyra sesi i porsaardhuri e shikonte bashkëbiseduesin. Zakonisht, sytë e vegjël, i porsaardhuri i mbante disi çuditshëm, gjysmë të mbyllur, sikur t'i kishte kapakët të ënjtur. Atëherë mes atyre kapakëve vezullonte një djallëzi pa të keq. Siç duhej, mysafiri i sotëm i prokuratorit e kishte qejf humorin. Por, nganjëherë, ai zhvishej nga çdo shkëndijë humor, sytë i hapte fort e më fort dhe, befas, bashhkëbiseduesin e kundronte mu në bebe, thuajse i shkrej të këqyrte, sa më shpejt, një njollë gati të padukshme mbi hundën e bashkëbiseduesit. Kjo vazhdonte vetëm për një çast, pas kësaj kapakët e syve prapë uleshin, hapësira mes tyre zvogëlohej dhe s'andejmi sërisht xixëllinte dashamirësia dhe mendja dinake.

I porsaardhuri nuk e kundërshtoi as kupën e dytë; fort i kënaqur ai kullufiti disa goca deti, hëngri një llokmë mishi dhe ngjeroi zarzavate të ziera.

Si u ngop, nisi të lëvdonte verën:

- E mrekullueshme, prokurator! Mos është "Falerno"?
- Është verë "Cekuba", tridhjetëvjeçare, - u përgjigj njerëzishëm prokuratori.

Mysafiri vuri dorën në zemër dhe s'pranoi të hante më. Atëherë Pilati mbushi kupën e vet; mysafiri bëri po të njëjtën gjë. Që të dy hodhën pak verë në gjellën me mish dhe prokuratori ngriti kupën dhe shqiptoi me zë të lartë:

- Për ne dhe për ty o Cezar, o ati i romakëve, më i dashuri dhe më i miri i burrave!

Kupat u zbrazën me fund. Afrikanët pastruan tryezën dhe lanë aty vetëm frutat dhe amforat me verë. Përsëri, me një lëvizje të dorës, prokuratori i largoi shërbëtorët dhe mbeti vetëm me mysafirin aty, nën kolona.

- E pra, - foli ngadalë Pilati, - ç'mund të më thoni për gjendjen shpirtërore të këtij qyteti?

Pa dashur, ai e drejtoi shikimin poshtë tarracave të kopshtit ku kolonat dhe çatitë e rrëfshta po flakëronin nën rrezet e diellit, që po perëndonte.

- Unë mendoj, prokurator, - u përgjigji mysafiri, - se gjendja shpirtërore në Jerusalem, tani është e kënaqshme.

- Pra, mund të jemi të sigurt se s'do të kemi më trazira, në të ardhmen.

- Vetëm për një gjë mund të jemi të sigurt në këtë botë, - u përgjigji mysafiri, duke vështruar prokuratorin me përzemërsi, - vetëm për një gjë, - përfuqinë e Cezarit të madh.

- I dhëntë Zoti jetë të gjatë! - tiroi aty për aty Pilati, - si dhe një paqe të përjetshme! - Ai heshti një grimë dhe vazhdoi: - Atëherë, ju mendoni se tani mund t'i têrhiqni trupat?

- Unë mendoj se kohorta - "Vetëtima" mund të largohet, - u përgjigji mysafiri dhe shtoi: - Do të ishte mirë sikur me rastin e largimit të parakalohej nëpër qytet.

- Një ide e shkëlqyer, - miratoi prokuratori, - pasnesër do ta lejoj të largohet. As vetë s'do të rri më këtu, dhe ja ku po ju betohem, përfestën e dymbëdhjetë perëndive, dhe përlarat²⁷ - ç'nuk do të jepja që të ikja prej këndeje që sot.

- Prokuratorit i qenka mërzitur Jerusalemi? - pyeti, pa të keq, mysafiri.

- Më ndjeni! - thirri prokuratori, duke buzëqeshur, - po në faqe të dheut s'gjen vend më të pasigurt. Nuk e kam fjalën përklimën. Sa herë që më duhet të vij këtu, unë sëmurem. Veç kjo është gjysma e së keqes. Po edhe tërë këto festa! Tërë këta magjistarë, këta shtriganë, këta çudibërës, këto grupe pelegrinësh... Fanatikë! Fanatikë! Mendoni pak për shqetësimin që më shkaktoi kjo historia e Mesisë, të cilin po e presin këtij viti. Nga minuta në minutë vetëm pret, që të bëhesh dëshmitar gjakderdhjesh më të ndyra. Tërë kohën je i detyruar të mos bësh gjë tjetër, veçse të përqendrosh trupa, të lexosh kallëzime dhe shpif je, prej të cilave, më tepër se gjysma janë shkruar kundër

²⁷ Lara - në mitologjinë romake mbrojtësit e atdheut e të vatrës familjare (sh.p.).

teje! Pranojeni se kjo është një punë e mërzitshme. Ah, sikur të mos ishte shërbimi ndaj perandorit...

- Po, festat këtu janë të vështira, - u pajtua mysafiri.

- Me gjithë zemër dëshiroj që ato të mbarojnë sa më parë, - shtoi tërë energji Pilati. - Do të më jepej mundësia, më së fundi, të kthehesha në Cezari. A besoni se kjo ndërtësë ankthndjellëse e Irodit - me një lëvizje të dorës, që përfshiu vargun e kolonave, prokuratori tregoi qartë se fjalën e kishte për pallatin, - vërtet po më çmend. S'mund ta gdhij natën brenda këtyre mureve. Po, le të kthehem i te punët tonë. Para së gjithash, ai Varivani i mallkuar a nuk ju shqetëson sadopak?

Mysafiri nguli vështrimin mbi faqen e prokuratorit. E ky, me ca sy tërë mëzzi po kundronte diku larg e po sodiste duke u rrudhur me përcëmim, atë pjesë të qytetit, që strukej nën këmbët e tij dhe po fillonte të vdirrej. Edhe vështrimi i mysafirit u shua, edhe kapakët e syve të tij u mbyllën.

- Le të shpresojmë se Vari tani është po kaq i rrezikshëm sa edhe një qengj, - u përgjigj mysafiri dhe, sakaq, disa rrudha iu përvjuan në fytyrën e rrumbullakët. - Tani nuk i ka më hije të rebelojë.

- Mos është bërë mjaft i njohur? - pyeti Pilati me buzën në gaz.

- Prokuratori, si përherë, e merr hollë çdo punë.

- Por, gjithsesi, - vërejti i merakosur prokuratori, duke ngritur lart gishtin e gjatë, me një gur të zi në unazë - do të detyrohem... .

- O, prokuratori mund ta flejë mendjen, se sa të jem unë në Judë, Vari s'do të bëjë asnjë hap, pa u ndjekur këmba-këmbës.

- Tani jam i qetë, si përherë, kur ju kam këtu.

- Prokuratori është shpirtmirë!

- Do t'ju lutesha të më informoni për ekzekutimin e dënimive me vdekje, - tha prokuratori.

- Për çfarë interesohet, pikërisht, prokuratori?

- A pati nga ana e turmës përpjekje për të shprehur në ndonjë farë mënyre zemërimin? Kuptohet se kjo është më kryesorja.

- Jo, - u përgjigj mysafiri.

- Bukur mirë. S'keni asnjë dyshim në vdekjen e tyre?

- Prokuratori mund të jetë i sigurt për këtë.

- Pa më thoni... a u dhanë gjë për të pirë para se t'i varnin?
 - Po. Veçse ai, - këtu mysafiri mbylli sytë, - s'pranoi të pinte.
 - Kush? - pyeti Pilati.
 - Më falni, hegemon! - vikati mysafiri. - Nuk ia përmenda emrin. Ha-Nozril
 - I çmenduri - tha Pilati dhe, s'di sepse, u ngërdhesh. Nën syrin e majtë filloj t'i dridhej një dell. - Të vdesësh nën rrezet e diellit! E përse të mos pranosh diçka, që të përket sipas ligjit? Në çmënyrë e shprehu kundërshtimin ai?
 - Ai tha, - u përgjigj mysafiri dhe sërisht mbylli sytë, - se i është mirënjoës dhe nuk e fajëson që ia shkurtoi jetën.
 - Kujt i është mirënjoës? - nëpërdhëmbi Pilati. - Ja, këtë ai nuk e përcaktoi, hegemon.
 - Mos u trek diç të predikonte në prani të ushtarëve?
 - Jo, hegemon, kësaj radhe ai s'para volli shumë. Veçse frikën e përfill si vesin më të keq të natyrës njerëzore.
 - E pse e tha këtë? - pyeti prokuratori me një zë të këputur, që e çuditit vizitorin.
 - As unë nuk e kuptova. Në përgjithësi, qëndrimi i tij ishte i çuditshëm, si përherë.
 - E pse e thoni këtë?
 - Sepse tërë kohën mundohej të shikonte në sy herë njërin e herë tjetërin bashkëfajtor dhe tërë kohën buzëqeshte, si i shastisur.
 - Dhe vetëm kaq? - pyeti zëri i ngjirur. Vetëm kaq.
 - Prokuratori shikoi gotën e vet, e mbushi me verë, e thau e mandej u hodh e foli:
 - S'duhet të vëmë dorën në zjarr se është i paittarë a pa pasues, paçka se, tani për tani, s'jemi në gjendje t'i zbulojmë.
- Mysafiri, kryeulur, dëgjoi me vëmendje.
- Dhe për të shmangur çdo të papritur, - vijoi prokuratori, do t'ju lutesha që tre të dënuarit t'i fshini pa u ndjerë, nga faqja e dheut, t'i varrosni me fshehtësinë më të madhe, në mënyrë që të mos u gjendet as nami e as nishani.
 - Ju dëgjoj, hegemon. Dhe meqë puna është me përgjegjësi dhe e vështirë, më lejoni të largohem qysh tani, - tha mysafiri.
 - Jo, rrini dhe ca, - iu kthye Pilati dhe e ndali mysafirin me një gjest të dorës, - se kemi edhe dy çështje të tjera për të trahur.

Së pari: meritat tuaja të padiskutueshme në detyrën e shefit te shërbimit sekret pranë prokuratorit të Judesë, më japin mundësinë e këndshme t'i dal Romës me propozime përkatëse.

Mysafiri u ngrit ftyrëskuqur, iu përkul më nderim prokuratorit, duke i thënë:

- Unë s'bëj tjetër, veçse kryej detyrën time në shërbim të perandorit.

- Veçse unë do t'ju lutesha, - vijoi hegjemoni, - të mos pranoni largimin, qoftë edhe me ngritje në përgjegjësi dhe, të bëni çmos që të mbeteni këtu. Kurrsesi s'do të desha që të ndahemi. Le t'ju shpërblejnë me ndonjë mënyrë tjetër.

- Jam i lumtur të punoj nën udhëheqjen tuaj, hegjemon.

- Edhe për mua është një kënaqësi e veçantë. Atëherë kalojmë në çështjen e dytë. Më duket se ai... e po si e quajnë.., Juda nga Kiriata.

Vështrimi i mysafirit, sikundër pritej, u fik në çast. - Thonë, - vijoi prokuratori zëulët, - se është paguar për tërë atë përzemërsi që shfaqi ndaj atij filozofi të lajthitur.

- Do të paguhet, - e korrigoi qetazi Pilatin, shefi i shërbimit sekret.

- A është e madhe kjo shumë?

- Këtë, askush s'mund ta dijë, hegjemon.

- Madje, as ju? - pyeti hegjemoni, duke shprehur, kësisoj, një kompliment me habinë e tij.

- Për fat të keq as unë, - u përgjigj ngadalë mysafiri, - por që këto para do t'i marrë sonte, këtë e di mirë. Sonte atë e kanë ftuar në pallatin e Kajfës.

- Ah, ai plaku makut nga Kiriata, - vërejti prokuratori me buzëqeshje, - se plak është, apo jo?

- Prokuratori s'gabon kurrë, por kësaj radhe gaboi, - u përgjigj mysafiri, gjithë mirësjellje. - Ai nga Kiriata është një djalosh i ri.

- Çudi! Mund të ma vizatoni, shpejt e shpejt, portretin e tij? A mos është fanatik?

- O, jo prokurator.

- Mirë. Tjetër?

- Është mjaft i bukur.

- A ka ndonjë pasion?

- Është e zorshme t'i njohësh të gjithë një për një në këtë qytet të madh, prokurator.

- Jo, jo, Afrani! Mos i nënveftësoni meritat tuaja!

- Ai ka vetëm një pasion, prokurator. - Mysafiri bëri një pauzë të shkurtër. - Është mjaft i dhënë pas parasë.

- Po me çfarë merret?

Afrani ngriti sytë, u përsiat një grimë dhe u përgjigji:

- Punon në një dyqan këmbimi të hollash, te një kushërim i tij.

- Ah, domethënë kështu qenka! - Prokuratori heshti, këqyri në kishte apo jo njeri në ballkon e mandej foli me gjysmë zëri:

- Sipas informatave që kam, atë do ta vrasin sonte.

Mysafiri e vështroi prokuratorin në bebe të syrit dhe iu përgjigj:

- Prokurator, ju më mikluat me fjalët më të zgjedhura. Më duket se nuk e meritoj informacionin që do t'i dërgoni Homës për mua. Nuk jam në atë lartësi.

- Ju meritoni shpërblimin më të lartë, - u përgjigji prokuratori, - e megjithatë, këto të dhëna janë të sakta.

- Guxoj të pyes se nga kush i keni këto të dhëna?

- Më lejoni që dora-dorës të mos jua them këtë, aq më tepër se janë ende të dyshimta. Por unë jam i detyruar t'ju them gjithçka, për hir të detyrës dhe, mbi të gjitha, jam i detyruar t'i besoj parandjenjës sime, sepse ajo kurre s'më ka lënë në baltë. Pra, të dhënat tregojnë se dikush nga miqtë e fshehtë të Ha-Nozrit, i revoltuar nga tradhtia monstruoze e këtij kambisti, është marrë vesh me disa bashkëkomplotistë që sonte ta vrasin Judën kurse paratë e fituara për tradhti t'ia kthejnë kryepriftit me shënimin: "Po jua kthej këto para të mallkuara".

Shefi i shërbimit të fshehtë nuk i hodhi më shikime të befasishme prokuratorit, por vazhdoi ta dëgjonte sypulitur dhe Pilati vazhdoi:

- A e përfytyroni si do ta presë kryeprifti këtë dhuratë në një natë festë?

- Jo vetëm që s'do ta presë mirë, - u përgjigji mysafiri me buzën në gaz, por, siç më duket mua, prokurator, kjo do të shkaktojë një skandal të padëgjuar.

- Edhe unë i këtij mendimi jam. Ndaj dhe ju lutem që t'i

kushton i rëndësi kësaj pune dhe të merrni të gjitha masat për ruajtjen e Judës nga Kiriata.

- Urdhri i hegjemonit është ligj për mua, - tha Afrani, veç e ndjej për detyrë t'ju qetësoj: plani i kriminelëve është, pothuajse, i pamundur të realizohet. Ata kërkojnë që brenda një nate t'i bien në gjurmë viktimës, të mësojnë shumën e parave që ka fituar dhe mandej të gjejnë mundësinë që t'ia kthejnë paratë Kajfës. Si mund t'ia arrijnë këtij qëllimi, në një kohë kaq të shkurtër?

- E megjithatë, ata do ta vrasin sonte, - ngulmoi Pilati, - dhe, në këtë e sipër, ngërçi ia përshkoi fytyrën dhe, aty për aty, ai fërkoi duart e veta.

- Ashtu është siç thoni ju, - u përgjigj i bindur mysafiri dhe u ngrit në këmbë, drejtoi trupin dhe pyeti ashpër: - Pra, do ta vrasim sonte, hegjemon?

- Po, u përgjigj Pilati, - dhe tërë shpresa është te shkathtësia juaj, e habitshme për të vepruar.

Mysafiri rregulloi rripin e rëndë nën pelerinë dhe tha:

- Më lejoni t'ju shpreh nderimet e mia dhe t'ju uroj shëndet dhe lumturi!

- Ah, po, - thirri zëulët Pilati, - më doli fare nga mendja! Sa ju kam mbetur borxh?

- Në të vërtetë, prokurator, s'më keni asnjë borxh.

- Si jo! A ju kujtohet kur erdha në Jerusalem, paratë e lëmoshave për të varfrit jua mora juve, meqë s'më ndodheshin me vete?

- O, prokurator, po këto janë vogëlima.

- Edhe një vogëlimë ia vlen të mos harrohet.

Pilati ktheu kryet, ngriti pelerinën e hollë nga shpinëza e kolktukut, mori që poshtë saj një trastë lëkure dhe ia dha mysafirit. Ky iu përkul me nderim dhe e fshehu trastën nën pelerinën e vet.

- Po ju pres, - vijoi Pilati, - të më raportoni mbi varrimin si dhe mbi atë çështjen e Judës nga Kiriata. Po ju pres sonte, Afrani. Roja do të urdhërohet të më zgjojë, sapo të vini. Po ju pres!

- Do të kem nderin, - tha shefi i shërbimit të fshehtë dhe u largua nga ballkoni. Dëgjohej rëra e njomë tek kërciste nën këmbët e tij dhe kumbimi i çizmeve nëpër mermerin mes

luaneve. Humbën, një nga një, me radhë, në fillim këmbët, mandej torsi e, së, fundi, edhe kapuçë. Prokuratori vërejtë se dritës së diellit vendin ia kishte zënë mugëtira.

VARRIMI

Ndoshta edhe muzgu u bë shkak që prokuratorit t'i ndryshonte rrënjesisht pamja e jashtme. Ai sikur u plak e u kërrus brenda disa çasteve, madje edhe shqetësimi sikur iu sh tua.

Vetëm një herë shikoi rretheqark dhe s'di sepse u drodh, tek i zuri syri pelerinën mbi shpinëzën e kolltukut bosh. Nata festive qe në prag të derës, hijet e mbrëmjes kishin nisur lojën e tyre dhe prokuratorit të lodhur, ndoshta, iu bë se, dikush, qe ulur në kolltukun e zbrazët. Në mëdyshje, prokuratori, edhe pse e kapi me dorë pelerinën, prapë e la atje ku ishte, mandej rendi në ballkon dhe herë fërkonte pëllëmbët e herë i qasej tryezës për të marrë kupën e verës, herë ndalej e fillonte të këqyrte mozaikun e dyshemesë, thuajse rrëkej të lexonte aty ca shkronja të lashta.

Dy herë i kishte hipur trishtimi gjatë ditës së sotme. Tani i dukej një kujtim i vakët dhimbja therrëse e tëmthave, që pati ndaj mëngjesit. Tek ngryste ballin, prokuratori rrëkej të kuptonte burimin e vuajtjeve të tij shpirtërore. Dhe këtë ai e pikasi shpejt, por mundohej të gënjente veten. Ai e kishte të qartë se sot ndaj zbardhëllimit, diç i kishte shpëtuar nga duart, në mënyrë të pandreqshme dhe atë që i kishte shpëtuar nga duart, ai tani mundohej ta zëvendësonte me disa masa jo fort të rëndësishme, kryesisht të vonuara. Por s'ka më keq kur nuk i peshon mirë gjërat dhe bie brenda me këmbët e tua. Prokuratori përpinqej t'ia mbushite mendjen vetes se veprimet e tanishme qenë po kaq me vlerë sa edhe dënimet e mëngjesit.

Në një kthesë, ai, papritmas, ndali dhe vërvhëlleu. Një angullimë e lehtë iu përgjigji kësaj vërvhëllime dhe nga kopshti

kérceu në ballkon një alamet qeni veshëmprehtë i përhimtë, me një hallkë paftash të praruara metalike në qafë.

- Banga, Banga! - thirri me një fije zëri prokuratori.

Qeni u ngrit mbi këmbët e prapme, të përparmet i lëshoi mbi kraharorin e të zot dhe ia lëpiu faqen. Prokuratori u ul në kolltuk, Banga, gjuhëjashtë e duke gulçuar, u shtrri te këmbët e të zot, madje gjëzimi në sytë e kësaj kafshe dëftente se shtrëngata kishte mbaruar, gjëja e vetme në botë, së cilës i trembej ky qen i patrembur dhe se ai sërisht ishte aty pranë njeriut që e donte, e respektonte dhe e përfillte si më të fuqishmin në botë, sundimtarin e tërë njerëzve, falë të cilit edhe vetveten qeni e quante një krijesë të privileguar, të lartë dhe të veçantë. Por me t'u shtrirë, madje pa ia hedhur fare sytë të zot, qeni vështroi kopshtin që po errej dhe e ndjeu se prokuratori seç kishte një brengë. Ndaj, ai ndërrroi pozën, u çua në këmbë, kaloi anash dhe putrat e përparme dhe kokën i mbështeti në gjunjët e prokuratorit, duke ia ndotur kindet e pelerinës me rërë të lagur. Me këto veprime Banga donte të tregonte se ishte i gatshëm ta ngushëllonte dhe të merrite pjesë në brengën e prokuratorit. Ai përpinqej ta shprehte këtë edhe me sy të vëngëruar ndaj të zotit, edhe me veshë të ngrehur pipëz. Kësisoj, të dy ata, edhe qeni edhe prokuratori, që e donin fort shoqi-shoqin, e pritën në ballkon natën e festës.

Ndërkohë, mysafiri i prokuratorit qe i zënë me telashe të mëdha. Pasi la sheshinën e epërme të kopshtit para ballkonit, ai zbriti shkallët për në tarracën pasardhëse të kopshtit, hoqi në të djathtë dhe doli te kezermat e vendosura në territorin e pallatit, ku strehoheshin dy centurie, që shoqëronin prokuratorin në festën e Jerusalemit, si dhe garda e fshehtë e prokuratorit, të cilën e komandonte pikërisht ai mysafiri. Në këto kazerma mysafiri qëndroi fare pak, jo më tepër se dhjetë minuta, veç, në këtë e sipër, nga oborri i kazermave dolën tri karroca të ngarkuara me vegla xheniere dhe me një fuçi uji. Karrocat përcillnin pesëmbëdhjetë kalorës me pelerina të përhimta. Ata dolën nga territori i pallatit përmes portës së pasme, morën për nga perëndimi, në krye në një mohopat e mandej në rrugën e Bethelemit, ecën drejt veriut dhe arritën gjer te udhëkryqi pranë portave të Hebronit. Pas kësaj lëvizën nëpër rrugën e Jafës, të

cilën po asaj dite e kishte përshkuar po ai procesioni i të dénuarëve me vdekje. Ishte errësirë dhe lart, në horizont ndriçonte hëna.

Fill pas karrocave, me eskortën shoqëruese nga territori i pallatit u nis kalëruar edhe mysafiri i prokuratorit, i riveshur me një kiton ²⁸ të errët e të vjetëruar. Mysafiri nuk iu drejtua rrëthinate, por qytetit. Pas njëfarë kohe, ai mund të shihej afër kështjellës së Antonias, në pjesën veriore të qytetit, jo larg tempullit të madh. Edhe në kështjellë mysafiri qëndroi fare pak e mandej gjurmët e tij u dukën rrugëve gjarpëruese të Qytetit të Poshtëm. Aty mysafiri mbërriti, kaluar mbi një mushkë.

Mysafiri, njohës i mirë i qytetit, e gjeti me lehtësi rrugën që i nevojitej. Ajo quhej rruga Greke, meqë aty gjendeshin disa dyqane greke, mes të tjerash edhe një që shiste qilima. Pikërisht para këtij dyqani mysafiri e ndali mushkën dhe e lidhi pranë derës. Dyqani ishte i mbyllur. Anës e përqark një oborri të vogël, përbri disa plevicave ishte dhe një shtëpi banimi. Mysafiri vështroi andej-këndeje. Kudo errësirë. Dritat ende nuk i kishin ndezur. Mysafiri thirri zëulët:

- Niza!

Sakaq, dera gërviu dhe në mugëtirën e ndajnatës, mbi tarracën e shtëpisë u shfaq silueta e një gruaje, pa vello. Ajo u përkul mbi parmakët e tarracës, vështroi majtas e djathas me dëshirën të mësonte se kush kishte ardhur. Si e njohu mysafirin ajo i buzëqeshi përzemërsisht, e përhëndeti me krye dhe ia bëri me dorë.

- Vetëm je? - pyeti gregisht, me gjysmë zëri, Afrani.

- Vetëm, - mërmëriti gruaja në tarracë. - Im shoq iku në Cezari në të gdhirë - në këtë e sipër, gruaja shikoi kah dera dhe shtoi gjithë me të mërmëritur: - shërbyesja është në shtëpi, - dhe ajo bëri një gjest me nënkuptim: "Ejani".

Afrani, prapë, kontrolloi me sy rrëtheqark dhe ngjiti shkallët prej guri. Mbas pak, që të dy, edhe ai edhe Niza, u zhdukën brenda mureve të shtëpisë.

Aty Afrani ndenji fare pak, jo më tepër se pesë minuta. Pas kësaj braktisi tarracën dhe shtëpinë, uli kapuçin rrëzë vetullave

²⁸ Kiton - veshje greke (sh.p.).

dhe doli në rrugë. Llambat po ndizeshin një e nga një. Me mushkën e tij Afrani humbi mes turmës së këmbësorëve dhe të kalorësve, që në vigiljen e festës ishte e panumërt. Itinerarin e mëtejshëm askush nuk ia dinte.

Niza, si mbeti vetëm nisi të zhvishej, madje me nxitim të madh, sidon që e pati të vështirë të gjente teshat që i duheshin në dhomën e vet, se as llambën nuk e ndezi dhe as shërbyesen nuk e kërkoi. Dhe vetëm pasi u bë gati edhe me vellon e zezë në kokë, nëpër shtëpi u dëgjua zëri i saj:

- Po më kërkoi njeri, thuaj se jam për vizitë te Enanta. Nëpër terr u dëgjua hungërima e shërbyeses plakë:

- Te Enanta? Aman dhe kjo Enanta! Po yt shoq sikur ta kandaluar t'i shkosh asaj: Hë, po s'i thashë...

- Mjaft, mbylle gojën! - ia pat Niza - dhe doli nga shtëpia, tamam si hije.

Sandalet e Nizës kumbuan mbi pllakat prej guri të oborrit. Shërbyesja mbylli derën e tarracës, duke llomotitur. Gjithsesi, Niza e la shtëpinë e saj.

Në Qytetin e Poshtëm ishte një rrugicë shtremba-shtremba, që zbriste shkallë-shkallë drejt një pishine. Edhe në këtë rrugicë kishte një shtëpi që me anën e saj të prapme dilte në rrugicë dhe me dritaret në oborr. Pikërisht, asaj kohe dhe pikërisht nga deriçka e asaj shtëpie doli një djalosh me mjekër të shkurtër, mbajtur me merak, me çallmë të bardhë e të pastër në kokë dhe me sandale të reja, që i kërcisin në këmbë. Bukuroshi, me hundën e greptë, i veshur me elegancë për festën e madhe, ecte me një hap të shpejtë, duke i lënë pas kalimtarët që nxitonin të ktheheshin në shtëpi për darkën solemne dhe shihte dritaret tek mbylleshin, njëra pas tjetrës. Djaloshi po shkonte asaj rruge që të shpinte pranë pazarit, te pallati i kryepriftit Kajfa, rrëzë kodrës së tempullit.

Pas njëfarë kohe atë mund ta shihje tek kapercënte portën e oborrit të Kajfës. Dhe pakëz më vonë tek doli nga ky oborr.

Djaloshi vizitoi pallatin me pishtarë e llampadarë ndezur, që gëlonte nga gjurulldia e festës dhe tani ecte më i këndellur dhe më i gëzuar, rrugës në të kthyer, për në Qytetin e Poshtëm. Bash atij skaji ku rruga puqej me sheshin e pazarit, e zuri një grua, mbuluar gjer te sytë me ferekhe të zezë, e cila ecte sikur

kércente përmes asaj turme, që gumëzhinte e shtyhej papra. Ajo aty e ngriti pakëz më lart feroxhenë, vështroi për një çast djaloshin. Veç, jo vetëm nuk e ngadalësoi hapin, por e shpejtoi, sikur donte t'i fshihej atij që po e kalonte.

Djaloshi e njoju këtë grua, fërgëlloi i téri, mbajti këmbët, i vështroi shpinën me habi dhe, aty për aty, rendi ta arrinte. Në këtë e sipër, mënd pengoi dikë me një shtëmbë në dorë. Thirri i emocionuar:

- Niza!

Gruaja ktheu kryet, picërrroi sytë me një shprehje zemërimi në fytyrë, dhe u përgjigji ftohtë, greqisht:

- Ah, qenke ti, Judë! Mezi të njoha. Megjithëse ky është ogur i mirë. Te ne thonë se pasurohesh po nuk të njoħen.

Juda u trondit kaq shumë, sa zemra zu t'i hovte si ajo zogëza me shami tē zezë dhe, nga frika se mos e dëgjonin kalimtarët, pyeti me një zë tē mekur:

- Për ku je nisur e po shkon, o Nizë?

- E ç'të hyn në punë ty? - iu përgjigji Niza dhe, ngadalësoi hapin, duke këqyrur Judën me shpërfillje.

Atëherë zéri i Judës jehoi me disa intonacione fëmijërore dhe ai belbëzoi, si i topitur:

- Po ne sikur u morëm vesh, apo jo? Doja tē vija te ti. Më the me gojën tēnde se tērë mbrëmjen s'do tē lëvizje nga shtëpia...

- Ah, jo, jo, - u përgjigji Niza dhe tērë naze shpërveshi buzën e poshtme, ndaj, Judës iu duk se fytyra e saj, fytyra më e bukur që kishte parë ndonjëherë në jetë, u bë edhe më e bukur. - U mërzita. Ju keni festë, c'urdhëroni tē bëj unë? Tē rri e tē dëgjoj se si ti merr frysë në tarracë? E tē fle me frikë se mos shërbyesja i rrëfen tim shoqi? Jo, jo, ndaj dhe kuturisa tē shkoj jashtë qytetit e tē dëgjoj bilbilat.

- Jashtë qytetit? - pyeti Juda, si i trallisur. - Vetëm?

- Sigurisht që vetëm, - sqaroi Niza.

- Më lejo tē tē shoqëroj, - ngulmoi Juda, me frysën pezull. Mendimet iu turbulluan, ai harroi gjithçka në këtë botë dhe sytë e kaltër tē Nizës, që tani i ngjanin tē zinj, i shikonte sikur lutej.

Niza nuk u përgjigj dhe shpejtoi hapin.

- Përsë s'më flet, Niza, - u ankua Juda, duke ecur në një ritëm me tē.

- A thua se s'do të mërzitem me ty? - pyeti, befas, Niza dhe mbajti këmbën. Kaq deshi Juda, që ta humbiste fare toruan.

- Epo mirë, - u zbut, më në fund Niza, - shkojmë.

- Po ku, ku?

- Dale... a futemi në këtë oborrin këtu sa të merremi vesh? Druhem se mos na sheh ndonjë i njojur dhe shpif, pastaj, poshtë e lart se më pa rrugëve me jararin.

Dhe pa e bërë të gjatë, Niza dhe Juda lanë pazarin dhe u gjendën nën portën e madhe të një oborri të panjohur.

- Shko në ullishte, - foli Niza, me të pëshpëritur, duke tërhequr shaminë mbi sy dhe duke ia kthyer shpinën një burri, që hyri në portë me një kovë në dorë, - në Getsimani..., nga ana tjetër e Kedronit, qartë?

- Po, po, po!

- Unë po shkoj përpara, - vazhdoi Niza, - veç ti mos më ndiq këmba-këmbës... shkëputu prej meje... Unë po shkoj përpara... Kur të kaptosh përroin... a e di shpellën se ku është?

- E di, e di...

- Ngjitu gjer te bërsitë dhe kthehu, mandej për në shpellë. Atje po të pres. Vetëm mos u nxito të më qepesh nga prapa qysh tani, duro një çikë dhe rri këtu sa të largohem unë. - Dhe me këto fjalë Niza doli nga porta, sikur të mos kishte biseduar kurrë me Judën.

Juda ndenji edhe pak aty, u mundua t'i përqendronte mendimet e hallakatura. Veç të tjerave, ai mendonte sesi do ta justifikonte mungesën e tij në darkën festive, mes të afërmëve. Edhe pse u mundua, Juda nuk trilloi ndonjë gënjeshtër dhe, ashtu i shqetësuar siç qe, këmbët e nxorën në mënyrë të pavullnetshme jashtë portës.

Tani ai e ndryshoi rrugën dhe u kthye mbrapsh për në pallatin e Kajfës. Sytë sikur i qenë veshur dhe mezi shihte anës e përqark. Qyteti ishte në festë. Tani rrretherrotull Judës, dritareve jo vetëm që ndriçonin drita, por dëgjoheshin edhe copëza bisedash. Të vonuarit e fundit grahnin, u bërtisnin dhe kamxhikosnin gomerët e tyre. Këmbët sikur po e bartnin vetiu Judën dhe ai nuk i vuri re bri tij, tek u kaloi pranë, kullat e tmerrshme e tërë myk, ai nuk e dëgjoi gjëmimin e një trumpetë në kështjellë dhe asnjë vëmendje nuk i kushtoi një patrulle

kalorësish romakë, që ndriçonte rrugën e saj me dritën levarashe të një pishtari. Juda la prapa kullën, ngriti kryet dhe pa dy pesëqirinjsh gjigandë, tek digeshin në një lartësi marramendëse mbi tempull. Juda ajgëtoi, si nëpër mjegull, edhe dhjetë llambat, madhësie fantastike, e ndezura përmbi Jeruzalem e që haheshin me dritën e një llambe të vetme, e cila gjithë çohet lart e më lart përmbi qytet - me dritën e hënës. Tani Judës nuk i interesonte asgjë, ai gjithë ngjitej drejt portave të Getsimanit, me dëshirën për ta braktisur sa më parë qytetin. Kur e kur i bëhej se para tij, mes shpinash e fytyrash kalimtarësh, vegonte një figurëzë që vallëzonte e që tèrbiate pas vetes. Por ky qe thjesht një iluzion - Juda e kuptonte se Niza ishte mjaft larg prej tij. Ai rendi pranë dyqaneve që merreshin me këmbimin e parave dhe, së fundi, arriti te portat e Getsimanit. E ndonëse mezi po duronte, iu desh të ndalej. Në qytet po hynin ca deve e, fill pas tyre, një patrullë ushtarake siriane, të cilën Juda e mallkoi me mend.

Por herët a vonë, gjithçka merr fund. I padurueshmi Juda tani ndodhej jashtë mureve të qytetit. Në anën e majtë Juda diktoi një varrezë dhe afër saj disa shatorre vija-vija besimtarësh. Pasi kapërceu rrugën me pluhur, feksur nga drita e hënës, Juda u nis të kapërcente përroin e Kedronit. Nën këmbët e Judës uji gurgullonte ngadalë. Duke hovur nga një gur në tjetrin, ai doli, tek e mbramja, në bregun kundruall Getsimanit dhe tèrë gëzim pa se rruga mbi kopshte qe e shkretë. Së largu binte në sy porta gjysmë e shkatërruar e një ullishteje.

Pas zabullimës së qytetit, Judën e mrekulloj aroma dehëse e natës pranverore. Përmes gjerdhesh kundërmimi i mërsinave dhe akacieve derdhej valë-valë nga lëndinat e Getsimanit.

Portën askush nuk e ruante, askush s'gjendej aty, dhe mbas disa minutash Juda vravonte nën hijen e mistershme të ca ullinjve të mëdhenj e degëshumë. Rrugën e bregores Juda e njiste duke gulçuar e kur e kur ai shkridhej nga errësira për të shkelur mbi qilimat e qëndisur të hënës, që i ndërmendnin qilimat në dyqanin e të shoqit xheloz të Nizës. Pas pak, krahut të majtë u dukën bersi ullinjsh, një mokër e rëndë guri dhe një grumbull fuçish. Puna aty mbaronte ndaj perëndimit të diellit dhe një qenie e gjallë s'pipëtinte në kopsht. Tani, mbi kokën e Judës buçisnin plot këngë dhe ligjërimë bilbilash.

Juda nuk ishte larg qëllimit të tij. Ai e dinte se tani, përmes errësirës, do t'i vinte, nga ana e djathtë, shushurima e ujit që derdhej në shpellë. Dhe vërtet e dëgjoi atë. Po freskohej gjithnjë më tepër.

E shkurtoi hapin dhe thirri me një zë të mpakur:

- Niza!

Një burrë shpatullgjerë u shkëput nga një trung i trashë ulliri dhe kërceu në rrugë. Në dorë diç i vezulloi, që aty për aty u shua. Juda u zembraps dhe vikati me gjysmë zëri:

- Ah!

Dhe dikush tjetër ia preu rrugën.

Ai i pari pyeti Judën:

- Sa more tani? Fol, në do të shpëtosh lëkurën. Shpresa u ndez në zemrën e Judës. Ai klithi i dëshpëruar:

- Tridhjetë tetradhrahmi! Tridhjetë tetradhrahmi! Të gjitha i kam me vete. Ja, paratë. Merrini, vetëm më falni jetën!

Ai i pari ia rrëmbeu në çast portofolin Judës nga dora. E po asaj grime, pas shpinës së Judës një thikë përshkënditi si vetëtimë dhe ia çau shpatullat dashnorit. Juda ra përbys, me duart mbledhur grusht. Burri tjetër e kapi Judën dhe majën e thikës ia nguli në zemër deri në mill. - Ni... za... - thirri Juda, me një fije zëri qortues e mandej prajti. Trupi i tij i lidhur u shemb përdhe me aq forcë, sa që u duk sikur oborri oshëtiu.

Atëherë një figurë e tretë, me pelerinë dhe me kapuç të zi u shfaq në rrugë.

- Mos e zgjatni, - urdhëroi i treti. - Vrasësit shpejt e shpejt kontrolluan portofolin dhe pusullën që ua dha i treti në një pergamenë dhe e lidhën me gjalmë. Burri i dytë e rrasë gjënë e lidhur nën këmishën e vet dhe errësira i përpjua të dy vrasësit, mes ullinjeve. I treti u ul galiç pranë të vrarit dhe ia këqyri fytyrën. Në hije, ajo iu duk e bardhë si shkumësi dhe me një bukuri frymëzuese. Mbas disa sekondash rruga s'pipëtinte më. Trupi pa jetë dergjë i shtrirë. Me këmbën e majtë binte një larë hëne, ndaj dhe i shihej çdo lidhëse sandaleje.

Ndërkohë, tërë kopshti i Getsimanit ushtonte nga kënga e bilbilave. E panjohur ishte rruga që morën vrasësit e Judës, ashtu sikundër dihej drejtimi i njeriut të tretë me kapuç. Ai la monopatin, hoqi për nga jugu dhe preu, mes për mes, ullishtes.

Mandej, kapérceu gardhin e kopshtit, larg hyrjes kryesore, në këndin jugor mes një plasarine, në murin prej guri. Bregun e Kedronit ai e arriti shpejt, u fut në ujë dhe eci ca kohë brenda në rrymë. Në këtë e sipër, shqoi së largu siluetat e dy kuajve dhe të një njeriu anash tyre. Edhe ata kuaj qenë gjithashtu në përrua. Rrjedha e ujtit u lagte thundrat. Rojtari i kuajve i hipi një kali, njeriu me kapuç hovi në tjetrin dhe, që të dy, nuk iu ndanë përroit. Nën thundrat e kuajve ndihej kërcitja e guralecëve. Mandej kalorësit lanë përroin, dolën në bregun e Jerusalemit dhe ecën me hap rrëzë murit të qytetit. Këtu bariu i kuajve u shkëput, nxitoi përpëra dhe humbi nga sytë, kurse njeriu me kapuç ndali kalin, i zbriti në rrugën e shkretuar, zhveshi pelerinën dhe nxori s'andejmi një helmetë plloçake, pa pendë dhe e vuri në kokë. Tani atë e kalëroi një njeri me klamidë²⁹ ushtarake dhe me një shpatë të shkurtër brezit. Ai tërroqi frerin ihe kali i harbuar eci lingthi, duke troshitur kalorësin. Tani rruga që e shkurtër. Kalorësi po i afrohej portës jugore të Jerusalemit.

Nën harkun e portës dridheshin dhe lëkundeshin flakët e paqeta të pishtarëve. Rojat e centurisë së dytë të legionit "Vetëtima" ishin ulur stolave prej guri dhe luanin zaresh. Me të parë ushtarakun që po avitej, ushtarët brofën në këmbë. Oficeri ua bëri me dorë dhe hyri në qytet.

Në qytetin e mbytur në dritë festive. Dritareve lodronin flaka llambash dhe miklimet jehonin e shkriheshin në një kor harmonioz. Kur e kur, duke vështruar dritareve që dilnin në rrugë, kalorësi mund të shihte njerëz qark tryezave gazmore, shtruar me mish keci, me kupa vere e me pjata barishtesh të hidhura. Duke vërshëllyer një melodi të lehtë, kalorësi pëershkoi me një trok të ngadalë rrugicat e zbrazura të Qytetit të Poshtëm. Tek qe nisur për në kullën e Antonias, ai më të rrallë këqyrte shandanët pesëqirinjsh që s'kishin të dytë në botë, tek digjeshin mbi tempull apo dhe hënën vetë, që edhe më lart akoma ndriste hapësirave qiellore.

Pallati i Rodit të Madh s'merrte pjesë fare në kremin e natës së pashkëve. Dhomat anësore të pallatit që shihnin kah jugu, ku qenë selitur oficerë kohortash romakë dhe legati i

²⁹ Klamide - pelerinë - te grekët e vjetër (sh.p.).

legjionit, ishin gjithë dritë e gjallëri, kurse korpusi i hyrjes kryesore, pra, ballina, banori i së cilës ishte nga zori prokuratori, mes kolonave dhe statujave të arta, sikur qe verbuar nga drita e fortë e hënës. Aty, brenda në pallat sundonte terri dhe qetësia. Dhe sikundër i kishte thënë edhe Afranit, prokuratori s'donte të mbyllej mes mureve të atij pallati. Ai dha porosi që t'i shtronin në ballkon, po atje ku qe drekuar dhe ku kishte marrë në pyetje, ndaj agimit, Ha-Nozrin. Dergjur në shtrat, prokuratori, s'po e ndillte gjumi. Për disa orë me radhë ai nuk ia hoqi sytë hënës që varej lart, qiellit të kthjellët.

Rreth mesnatës gjumi, më në fund, e mëshiroi hegemonin. Prokuratori gogësiti si në ethe, zërtheu e flaku tej pelerinën, hoqi ripin e mesit me një thikë të gjërë çeliku në këllëf, e vuri në një koltuk afër shtratit, zbatati sandalet dhe u shtriq. Befas, Banga kërceu mbi shtrat dhe u shtri pranë tij; prokuratori mbylli sytë me dorën mbi qafën e qenit dhe vetëm paskëtaj e zuri gjumi edhe qenin.

Një kolonë ia mbyllte shtegun hënës, duke e lënë, kësisoj, shtratin e prokuratorit në gjysmerrësirë. Nga shkallët e ballkonit gjer te shtrati zgjatej një fashë rrezesh hëne. Dhe apo prokuratori humbi çdo lidhje me botën që e rrethonte, ai menjëherë zu të ngjitej nëpër atë fashë rrezellitëse, e cila të shpinte drejt hënës. Ai, madje, buzëqeshi në gjumë nga lumturia, aq e mrekullueshme dhe aq e papërsëritshme ishte ajo rrugë mes asaj kaltërsie të tejdukshme. Hapësirave qiellore e shoqëronte Banga, pranë tij çapiste edhe ai filozofi endacak. Ata flisin për një çështje mjaft të ngatërruar e mjaft të rëndësishme, madje askush nuk e mposhitte dot bashkëbiseduesin e vet. Ata në asgjë nuk pajtoheshin me njëri-tjetrin, ndaj edhe polemika e tyre qe veçanërisht interesante dhe e pafundme. Kuptohet vetveti, se ekzekutimi i sotëm s'kishte qenë veçse një keqkuptim, sepse ja, ai filozofi, shpikësi i asaj teorie absurde dhe të pabesueshme, se kinse tërë njerëzit janë të mirë, tani po shqeponte bri tij çka donte të thoshte, se gjithsesi, ai qe gjallë. Dhe sigurisht qe diçka e tmerrshme, madje edhe ta shkoje nëpër mend, se një njeri i tillë mund të dënohej me varje në litar. Skishte pasur dënim me vdekje, jo. Ja pra, se ku qëndronte bukuria e këtij udhëtimi lart, nëpër shkallët e hënës.

Kohë të lirë ai kishte aq sa i nevojitej dhe shtrëngata do të plandoste ndaj mbrëmjes, së bashku me frikën, që ishte, pa dyshim, ndër cenet më të lemerishme të njeriut. Kështu i pat thënë Joshua Ha-Nozri. Jo, or filozof, jo! Unë po të kundërshtoj: ky është ceni më i lemerishëm.

Ja, fjalë vjen, nuk ishte prokuratori i tanishëm i Judës ai që u frikësua, por ish tribuni i legionit me Luginën e Virgjëreshave, kur gjermanët e tërbuar mënd e hëngren të gjallë, Vigan-mivrasësin. Më falni, filozofi! A thua jeni në vete kur lejoni mendimin se për shkak të një njeriu që ka bërë krim kundër Cezarit, prokuratori i Judësë u dashka të sakrifikojë karrierën e vet?

- Po, po... - rënkonte dhe dëneste në gjumë Pilati.

- Po, ta sakrifikoje. Ndaj mëngjesi nuk e sakrifikoi, kurse tani, natën është i bindur se duhet ta sakrifikojë. Ai do t'i marrë parasysh të gjitha që të shpëtojë nga dënimimi me vdekje mijekun dhe ëndërrimtarin e çakërdisur, sepse është, fund e krye, i pafajshëm.

- Paskëtaj, ne do të jemi përherë së bashku, - i foli në ëndërr filozofi i rreckosur endacak, që s'di sesi i doli në rrugë kalorësít me heshtën e artë. Kur unë do të jem këtu, s'do të mungosh as ti. Kur të më përmendin mua, do të të lakojnë edhe ty. Mua, një fëmijë të gjetur, bir prindërish të panjohur, dhe ty - bir të një mbreti astrolog dhe të vajzës së një mullisi, bukuroshes Pila.

- Po, sidomos, mos harro të flasësh për mua, të birin e astrologut, - kërkoi Pilati në ëndërr. Dhe, si u sigurua në ëndërr me një nojmë koke të lypësit nga En-Serida, që çapiste pranë tij, prokuratori mizor i Judësë filloi të qeshte e të qante nga gjëzimi.

Një gjë e mirë tërë kjo ëndërr, veç i llahtarshëm ishte zgjimi i prokuratorit. Banga i lehu hënës dhe kaltërsia e rrugës së lëmuar, si e lyer me gjalpë, u këput, sakaq, mu para prokuratorit. Ai i hapi sytë dhe përnjëherësh iu kujtua se dënimimi me vdekje kishte qenë një realitet. Prokuratori kapi instinktivisht qaforen e Bangës, mandej, me ca sy të sëmurë kërkoi hënën dhe pa se ajo që mënjasituar disi, tek shkëlqente tani si e larë në argjend. Dritën e saj e turbullonte flaka e bezdissħme e tërë blozë e një pishtari, mu para syve të prokuratorit. Një pishtar ky në duart e

centurionit Mivrasës që tërë frikë e inat përzier, vëngëronte kafshën e rrezikshme që po matej t'i hidhej.

- Mos, Banga! - tha prokuratori me një zë të çjerrë dhe u kollit. Dhe duke mbrojtur sytë me dorë nga flaka e pishtarit, ai vazhdoi: - Edhe natën, edhe nën dritën e hënës, s'ndihem për asnjë çast i qetë. Zot, o Zot! Edhe ju, o Mark, keni një detyrë të keqe. Sakatoni ushtarët.

Marku u habit tej mase tek dëgjoi prokuratorin, i cili, sakaq, erdhi në vete. Që t'i zbuste disi fjalët që nxori përgjumësh, prokuratori u hodh e tha:

- Mos u fyeni, centurion, veç lypset ta kuptoni pozitën time të vështirë. Ç'dëshironi?

- Shefi i shërbimit sekret kërkon t'ju takojë, - njoftoi i qetë Marku.

- Thirreni, thirreni! - urdhëroi prokuratori pasi qëroi fytin, me të kollitur. Nuk harroi të mbathte sandalet. Flaka u luhat mes kolonave. Centurioni përshkoi dyshemenë me mozaik të ballkonit dhe doli në kopsht.

- Edhe nën dritën e hënës s'ndihem i qetë, - tha me vete prokuratori duke kërcëllitur dhëmbët.

Në vend të centurionit, në ballkon u dha një burrë me kapuç.

- Urtë, Banga, - foli me të butë prokuratori dhe ia shtrëngoi zverkun qenit.

Afranit i qe bërë shprehi, se s'mund të fliste pa vështruar, njëherë, andej-këndej. Shkoi në hije dhe u bind se, përvëç Bangës, s'kishte tjetër në ballkon. Atëherë tha zëulët:

- Më hidhni, ju lutem, në gjyq, prokurator. Ju kishit të drejtë. S'munda ta ruaja Judën nga Kiriata. E vranë me thikë. Pranoni, ju lutem, dorëheqjen time.

Afranit iu bë se po e shihnin katër palë sy: dy të qenit dhe dy të ujkut.

Afrani nxori që poshtë klamidës qesen e njollosur me gjak, vulosur me dy vula.

- Këtë qese me të holla e flakën vrasësit në shtëpinë e kryepriftit dhe gjaku i saj është gjaku i Judës nga Kiriata.

- Sa para ka brenda? Desha ta di - pyeti Pilati, duke u përkulur ndaj qeses.

- Tridhjetë tetradhrahmi. Prokuratori buzëqeshi dhe tha:

- Pak!

Afrani heshti.

- Po i vrari ku është?

- Nuk e di, - u përgjigj gjithë dinjitet njeriu që s'ndahej kurre nga kapuçi i vet, - hetimet do të fillojnë sot në mëngjes.

Prokuratori u rrëqeth dhe e la mripin e sandales, që s'po i mbërthehej.

- A jeni i sigurt për vrasjen e tij?

Kësaj here prokuratori mori një përgjigje të thatë:

- Unë, o prokurator, mbusha pesëmbëdhjetë vjet që punoj në Jude. Ishte Valeri Grat kur fillova veprimitarë time këtu. Për të vendosur nëse ky apo ai është vrarë, a vdekur, nuk e kam hiç të domosdoshme që ta shoh kufomën me sy, ndaj, më lejoni t'ju njoftoj se ai me emrin Juda nga Kiriata është therur me thikë para disa orësh.

- Më falni, Afran, - u përgjigj Pilati, - ende jam përgjumësh, ndaj fola kështu. Bëra një gjumë të trazuar, - nënqeshi prokuratori - dhe tërë kohën më doli në ëndërr drita e hënës. Për të qeshur, apo jo? E pashë veten duke shëtitur rrezeve të saj. Gjithsesi, do të desha të dija hamendjet tuaja rreth kësaj çështjeje. Ku mendoni ta kërkoni atë? Pa uluni, o shef i shërbimit sekret!

Afrani përshëndeti me krye, afroi kolktukun pranë shtratit, gjithë me shpatën pas brezit, që i tringëllinte.

- Kërkimet, mendoj, t'i përqendroj në kopshtin e Getsimanit, andej nga bërsitë e ullinjve.

- E pse pikërisht atje?

- Hegemon, për mendimin tim, Juda nuk është vrarë as brenda në Jerusalem e as diku, gjetkë, larg tij, po në afërsi të Jerusalemit.

- Ju quaj si një ndër specialistët më të shquar në fushën e profesionit tuaj. Për Romën nuk gjykoj dot, por ndër kolonitë nuk të gjen dot shokun edhe me qiri në dorë. Si e shpjegoni këtë?

- Kurrsesi nuk e pranoj mendimin, - foli zëulët Afrani, - që Juda t'u jetë dorëzuar njerëzve të dyshimtë brenda qytetit. Në mugë nuk e ther dot tjetrin pa rënë në sy. Do ta kenë tërhequr

në ndonjë bodrum, duke e mashtruar. Shërbimi e kërkoi në Qytetin e Poshtëm dhe, me siguri do ta kishte qjetur. Në qytet nuk është, për këtë ju garantoj. Po ta kishin vrarë larg qytetit, portofoli me para s'do të gjendej aq shpejt.

- Nuk e kuptoj, në ç'mënyrë mund ta kenë bëre këtë?

- Prokurator, pikërisht kjo edhe është pikëpyetja më e vështirë e tërë kësaj çështjeje dhe nuk e di në do të mundem apo jo ta sqaroj.

- Është vërtet një enigmë! Në një darkë festive, një besimtar lë tryezën e pashkëve, ikën jashtë qytetit, ku, edhe gjen vdekjen. Ku dhe si do ta kenë gënjer! Mos vallë këtu ka gisht ndonjë grua? - pyeti prokuratori, i preokupuar.

E prerë dhe e qetë ishte përgjigjja e Afranit:

- Në asnjë mënyrë, prokurator. Një variant krejt i papranueshëm ky. Gjërave duhet t'u shkojmë me logjikë. Kush ka qenë i interesuar për vrasjen e Judës? Disa ëndërrimtarë endacakë, ndonjë grup, pa pjesëmarrjen e asnjë gruaje. Që të martohesh apo që të lindësh, prokurator, duhen ca para, kurse që të therësh një njeri me ndihmën e grave, duhen para me thes dhe asnjë endacak nuk i ka ato. Në këtë ndodhi s'kanë gisht gratë, prokurator. Mund të deklaroj se një interpretim i tillë i vrasjes vetëm mund të na largojë nga gjurmët, të vështirësojë hetimin, të më ngatërrojë edhe mua.

- E shoh se keni plotësisht të drejtë, Afrani, - tha Pilati - unë shpreha vetëm një hamendje.

- Që për fat të keq është e gabuar, prokurator.

- Po ma shpjegoni atëherë, pra, në njëfarë mënyre! - thirri prokuratori, duke e këqyrur ftyrën e Afranit me mjaft kurreshjtë.

- Unë mendoj se kemi të bëjmë, megjithatë, me çështje parash.

- Ide e shkëlqyer! Po kush dhe pse mund t'i kenë ofruar para natën, jashtë qytetit?

- O, jo, prokurator, nuk është ashtu. Unë shpreha vetëm një hamendje që, po s'qe e vërtetë, më largon nga çdo shpjegim tjetër. - Afrani iu afrua edhe më prokuratorit dhe i pëshpëriti: - Juda ka dashur t'i fshehë paratë në një vend të sigurt, që vetëm ai e dinte.

- Një shpjegim mjaft i hollë. Më duket se kështu do të ketë qenë. Ju kuptova: çdo hap ai e ka hedhur me kokën e tij, i pashtyrë nga askush. Po, po, kështu është.

- Po, se Juda s'besonte lehtë. Sidomos, kur vinte puna për para.

- Pse mendoni t'i përqendroni kërkimet në Getsimani? Ja, këtë s'po e kuptoj.

- O, prokurator, po kjo është mjaft e thjeshtë. Askush nuk i fsheh paratë në vende të hapura e të shkreta. Juda s'ka qenë as rrugës për në Hebron e as rrugës për në Vitani, por në ndonjë skutë të veçuar e të mbrojtur nga drurët. Kjo është shumë e thjeshtë. Dhe vende të tilla, përveç Getsmanisë, afër Jerusalemit s'ka. Ai s'mund të shkonte larg.

- Më bindët plotësisht. Po tani ç'duhet bërë?

- Do të vihem menjëherë në kërkim të vrasësve, të cilët e kanë ndjekur Judën deri jashtë qytetit, dhe, sikundër ju thashë, do të përgjigjim edhe unë para gjyqit.

- Përse?

- Sepse vartësit e mi e lanë t'u ikte asaj mbrëmjeje, pasi braktisi pallatin e Kajfës, çuditem sesi mund të ketë ndodhur një gjë e tillë. S'më ka bërë ndonjëherë vaki në jetën time. Pas bisedës sonë ai u vu menjëherë nën mbikëqyrje. Por në territorin e pazarit seç sajoi një dredhi të hollë dhe nuk u pa më se nga krisi e iku.

- Po. Veç ja ku po ju them, se nuk e shoh të arsyeshme t'ju shpie në gjyq. Ju bëtë gjithë çka mundët dhe askush në botë - këtu prokuratori buzëqeshi, - s'mund të bënte më tepër sesa ju. Vini para përgjegjësisë agjentët e ngarkuar për ruajtjen e Judës, që e lanë të zhdukej. Dhe po ju paralajmëroj, gjithashtu, se nuk dua ndonjë ashpërsi të veçantë në dënimin e tyre. Në fund të fundit, ç'nuk keni bërë për ta mbrojtur këtë maskara. Ah, po, harrova t'ju pyes, - prokuratori fërkoi ballin me dorë, - në ç'ményrë do t'ia kenë lënë paratë Kajfës?

- Po kjo është e qartë, prokurator. Hakmarrësit i janë afuar pallatit të Kajfës nga një rrugicë që zotëron oborrin e prapmë. Dhe s'kishin veçse ta flaknin pakon përmbi mur.

- Me pusullën?

- Po krejt ashtu siç e kishit menduar ju, prokurator.

Megjithse... - Afrani grisi vulat që mbyllnin pakon dhe ia tregoi Pilatit përmbytjen e saj.

- Ç'po bëni kështu, Afrani? Është f jala per vulat e tempullit?
- Nuk ia vlen që prokuratori të mërzitet për këtë gjë, - u përgjigj Afrani, duke e mbyllur sërisht pakon.
- Pse, të gjitha vulat ju i keni? - pyeti Pilati, me të qeshur.
- E kush tjetër? - u përgjigj ftohtë dhe ashpër Afrani.
- E përfytyroj gjendjen e Kajfës.
- Po, prokurator, kjo ngjarje u bë shkak për trazira të mëdha. Më thirrën urgjent.

Sytë e Pilatit përshkënditën në errësirë.

- Interesante, tepër interesante!...
- Guxoj t'ju kundërshtoj, prokurator, se në këtë mes s'ka asgjë interesante. Përkundrazi, kemi të bëjmë me një histori tepër të mërzitshme dhe lodhëse. Pjetjes sime nëse dikujt në pallatin e Kajfës mund t'i jenë dhënë para, m'u përgjigjën me një jo të prerë.

- Ashtu, ë? Mundet, veçse, në këtë rast, vështirësohen edhe më shumë kapja e vrasësit.

- Është krejt e vërtetë, prokurator.
- Po, Afrani, ja ç'më feksi në mendje: mos vallë ka vrasë vreten?

- O, jo, prokurator, - u përgjigj Afrani dhe i habitur u mbështet pas kolktukut, - më falni, po ky variant është krejt i papranueshëm.

- Ah, e ç'nuk bën vaki në këtë qytet. Vë bast, se brenda një kohe të shkurtër, f jala do të hapet nëpër tërë qytetin.

Afrani u përsiat një grimë herë, pa ia hequr sytë prokuratorit. Mandej foli:

- Më lëkundët, prokurator. Edhe ky version nuk përjashtohet.

Prokuratorit i rinte mendja te vrasja e njeriut nga Kiriata, paçka se çdo gjë ishte e qartë. Foli me një lloj pamjeje ëndërruese.

- Do të desha ta shihja me sytë e mi vrasjen e tij.
- Është vrasë me një mjeshtëri të stërholluar, prokurator, - u përgjigj Afrani, duke e vështruar Pilatin me njëfarë ironie.
- Nga e dini ju këtë?

- Kini mirësinë, prokurator, t'i hidhni një sy kësaj pakoje, - u përgjigj Afrani. - Ju siguroj se gjaku i Judës ka rrjedhur çurg. Në jetën time kam parë mjaft vrasje, prokurator.

- Pra, me sa duket, s'do të ngrihet do?

- Jo, prokurator, ai do të ngrihet, - u përgjigj Afrani, duke buzëqeshur, si filozof, - kur borja e Mesisë, që njerëzit e këtushëm po e presin, do të kumbojë për ta. Më parë ai s'ka për tu ngritur.

- Mjaft, Afrani. Problemi është i qartë. Të flasim tani për varrimin.

- Të dënuarit u varrosën, prokurator.

- O, Afrani, do të bënim një krim po t'ju hidhним në gjyq. Jeni i denjë për shpërblimin më të lartë. Si ndodhi?

Dhe Afrani rrëfeu se, ndërsa, ai, vetë po merrej me çështjen e Judës, një detashment i gardës së fshehtë i drejtar nga ndihmësi i tij, mbërriti në kodër, ndaj mbrëmjes. Po, atje, në majë nuk e gjetën kufomën e një të dënuari. Pilati u drodh dhe tha me një zë të ngjitur:

- Ah, jo këtë nuk e kisha parashikuar!

- Nuk e vlen të shqetësoheni, prokuror, - tha Afrani dhe vazhdoi të kallëzonte: - Kufomat e Disnasit dhe të Hestasit, me sytë e ngrënë nga shpendët grabitqarë i hoqën dhe, aty për aty, u sulën të kërkonin kufomën e tretë. E gjetën mjaft shpejt... se si ia thoshin emrin...

- Levi Mateu - më tepër pohoi sesa pyeti Pilati.

- Po, prokurator...

- Levi Mateu qe fshehur në shpellën e shpatit verior të Golgotës, në pritje të errësirës. Së bashku me trupin e zhveshur të Jeshua-Ha-Nozrit. Kur roja hyri në shpellë me një pishtar të ndezur, Levi u dëshpërua dhe u alarmua. Ai bërtiti se s'kishte bërë asnjë krim dhe se ligjërisht çdo njeri kishte të drejtë për të varrosur një kriminel të ekzekutuar, po të dëshironte. Levi Mateu tha se kurrsesi s'donte të ndahej nga kufoma, që kishte pranë. I tronditit siç qe, ai, herë jermonte, herë lutej, herë kërcënonte dhe herë betohej...

- Dhe u desh ta kapnin? - pyeti i zyrtë Pilati.

- Jo, prokurator, jo, - u përgjigj Afrani, tanimë, i qetë, - këtë kokëkrisur e bindën duke i shpjeguar se kufoma do të varrosej.

Levi hoqi dorë nga kërkesa e tij këmbëngulëse, por tha se me doemos do të merrte pjesë në varrim. "Nuk iki, edhe sikur të më vrasin", - pohoi ai, madje për këtë qëllim ofroi edhe thikën e bukës që e kishte me vete.

- A e zbuani? - pyeti Pilati, me një zë të mbytur.

- Jo, prokurator, jo. Ndihmësi im e lejoi të merrte pjesë në varrim.

- Cili nga ndihmësit tuaj e udhëhoqi këtë varrim? - pyeti Pilati.

- Tolmai, - u përgjigj Afrani dhe shtoi i shqetësuar: - Mos ka bërë ndonjë gabim?

- Vazhdoni, - u përgjigj Pilati, - asnjë gabim s'ka bërë. Po më lini pa mend, Afrani, e shoh se kam të bëj me një njeri të pagabueshëm.

- Levi Mateun e morën në një karrocë tok me kufomat e të ekzekutuarve dhe mbas dy orësh arritën në një grykë të shkretë andej, nga ana veriore e Jerusalemit. Atje ushtarët punuan me radhë dhe në një orë hapën një gropë të thellë ku edhe i varrosën të tre të dënuarit.

- Siç i kishte bërë nëna?

- Jo, prokurator, ushtarët kishin marrë me vete për këtë qëllim tunika. Kufomave u vunë edhe nga një unazë në gishterinj. Jeshuas me një garbë, Dismasit me dy dhe Hestasit me tre. Gropën e mbushën dhe e mbuluan me gurë. Shenjën dalluese e di vetëm Tolmai.

- Ah, sikur ta kisha ditur, - foli i mërrrolur Pilati, - Duhej ta kisha takuar Levi Mateun...

- Ai është këtu, prokurator!

Syzgurdulluar, Pilati vështroi për disa çaste Afranin e mandej u hodh e foli:

- Më lejoni t'ju falënderoj për gjithë çka keni bërë për këtë çështje. Më dërgoni, ju lutem, qysh të nesërmen, Tolmain, nga i cili jam mjaft i kënaqur dhe, këtë mos harroni t'ia thoni, ndërsa juve, Afrani, - prokuratori nxori nga xhepi i rripit të tij mbi tryezë një unazë dhe ia dha shefit të shërbimit të fshehtë, - do t'ju lutesha së tepërti ta pranonit këtë dhuratë në shenjë kujtimi.

Afrani iu përul me temena dhe shqiptoi:

- Ky është një nder i madh për mua, prokurator.
- Të shpërbjeni edhe ushtarët që kryen varrimin. Agjentët, që e lejuan Judën t'u iki, e kanë hak vërejtjen. Kurse Levi Mateu ma dërgoni menjëherë këtu. Më duhen disa hollësira për çështjen e Jeshuas.

- Si të urdhëroni, prokurator, - ia pat Afrani dhe u zmbraps, gjithë duke përshëndetur kryevarur. Prokuratori përpooq shuplakat dhe thirri:

- Shpejt këtu! Dritë në kolonat!

Afrani iku në kopsht dhe prapa prokuratorit ia behën shërbëtorët me dritat në duar, kurse para tij u gjetën tre shandanët e tryezës. Drita e hënës kaloi, menjëherë, në kopsht sikur Afrani ta kishte marrë me vete. Në vend të Afranit, në ballkon u dha një burrë i panjohur, shkurtabiq e thatanik, së toku me një centurion gjigand. Ky i dyti e nuhati vështrimin e prokuratorit, u largua menjëherë, si me lezet dhe s'di se ku humbi mes kopshtit. Prokuratori e zhbiroi të porsaardhurin me një shikim kureshtar dhe disi të trembur. Kështu zakonisht vërejnë një njeri për të cilin edhe kanë dëgjuar shumë, edhe kanë menduar shumë dhe së fundi e takojnë.

Rreth të dyzetave, i porsaardhuri ishte një leckaman i zeshkët, tërë baltë, me një vështrim vëngërosh, si të ujkut. Me një pamje të mjerë, si ata që shtyhen trumba-trumba tarracave të tempullit ose pazareve plot zhurmë e plot pisllëk në Qytetin e Poshtëm.

Heshtjen, që vazhdoi gjatë, e theu vetë i porsaardhuri me një sjellje të çuditshme. U prish në fytyrë, u lëkund dhe, po të mos qe mbajtur pas një karrige, me dorën e lerosur, do të ishte rrëzuar.

- Ç'ke? - pyeti Pilati.

- Asgjë, - u përgjigj Levi Mateu dhe bëri një lëvizje të atillë sikur diç të kishte gjelltitur. Qafa e hollë, e zbuluar dhe e ndotur iuënjt dhe iu çenjt në çast.

- Ç'ke? Përgjigjmu! - përsëdyti Pilati.

- U lodha, - u përgjigj Levi dhe, i murretyer, vështroi dyshemenë.

- Ulu! - shqiptoi Pilati dhe tregoi kolltukun.

Levi e vështroi prokuratorin me mosbesim, iu avit kolltukut,

kéqyri mbështetëset e praruara dhe, nuk u ul në kolktuk, por pranë tij, në dysheme.

- Më thuaq, përsë nuk ndënje në kolktuk? - pyeti Pilati.
- Sepse jam pis dhe e ndot, - u përgjigj Levi, me sytë përdhe.
- Tani do të të sjellin për të ngrënë.
- S'më hahet, - u përgjigj Levi.
- Pse gënjen? - ia pat Pilati. - Po ti ke tërë ditën pa ngrënë, në mos edhe më tepër. Mirë, pra, mos ha. Të thirra të më tregosh atë thikën që kishe me vete.

- Ma morën ushtarët kur më prunë këtu, - u përgjigj Levi dhe shtoi i brengosur: - Ma jepni, se do ta kthej atje ku e vodha.

- Pse e vodhe?
- Që të prisja litarët, - sqaroi Levi.
- Mark! - vikati prokuratori dhe, sakaq, një centurion hyri mes kolonave. - Më jepni atë thikën e tij.

Centurioni nxori nga këllëfi, pas brezit, një thikë të ndotur buke, ia dha prokuratorit dhe u largua.

- Ku e more thikën?
- Në një dyqan buke, në të hyrë të qytetit, anës së majtë, pranë portave të Hebronit.

Pilati kundroi tehun e gjerë të thikës, s'di sepse ia provoi mprehtësinë me gishtin e dorës e mandej tha:

- Për thikën mos u bëj merak, do t'i vejë të zotit. Tani diçka tjetër: më dëfte atë papirusin me fjalët e Jeshuas, të cilin e mban me vete.

Levi e vështroi me urrejtje Pilatin dhe buzëqeshi kaq armiqësish, sa tërë fytyra iu shëmtua.

- Doni të më merrni gjithçka? Edhe gjënë e fundit, që më ka mbetur?

- S'të thashë të ma japësh, - u përgjigj Pilati, - por të ma tregosh.

Levi rrëmoi në gjë, prej nga nxori një fije pergamenë. Pilati ia mori, e shpalosi dhe nën dritën e shandanëve, sypicërruar, zu t'i zbërtente tërë vëmendje kuptimin e ca shenjave me mellan. Vështirë të përtypeshën ata rrështa shtremba-shtremba, ndaj Pilati u mvrejt, u përkul edhe më mbi pergamenën me gishtin, që i rrëshqiste pas çdo germe. Gjithsesi, ai mundi të mësonte se aty që gdhendur një varg i shkëputur e pa lidhje maksimash,

datash, shënimesh shtëpiake dhe fragmentesh poetike. Mes të tjerash, Pilati lexoi "Vdekje s'ka... Dje hëngrëm pjepra të embël pranvere..."

Duke u ngerdheshur prej tendosjes, gjithë sypulitur, Pilati vazhdoi leximin: "Ne do të shohim rrjedhën e kthjellët të jetës. Njerëzimi do ta shikojë diellin përmes një kristali të tejdukshëm..."

Pilati u rrëqeth. Në rreshtin e fundit deshifroi fjalët: "...vesi më i madh i njeriut është... frika".

Pilati mbloodi pergamenën dhe me një lëvizje të prerë ia dha Levit.

- Merre - tha ai dhe, pas një pauze, shtoi: - Me sa po shoh, je njeri librash, dhe s'ke sepse ti, një vetmitar, të bësh jetën e një zhelani pa strehë. Në Cezari kam një bibliotekë të madhe, jam mjaft i pasur dhe dëshira ime është që të marr në punë: të më sistemosh e të më ruash papiruset. Do të jesh i nginjur dhe i veshur mirë.

Levi u çua, me përgjigjen në majë të gjuhës:

- Jo, jo, në asnjë mënyrë.

- Përse? - pyeti prokuratori, ngrysur; - Mos vallë s'të pëlqej si njeri? Mos vallë ke frikë prej meje?

Po ajo buzëqeshje dashakeqe ia përcudnoi fytyrën Levit. Ai tha:

- Përkundrazi, ti do të kesh frikë prej meje. Do ta kesh të zorshme të më shikosh në sy, pas kësaj vrasjeje.

- Boll - turfulloji Pilati, - merri paratë.

Levi mohoi me krye dhe prokuratori vazhdoi:

- E di se e përfill veten si një nxënës të Jeshuas, veç ja ku po të them, se s'ke përvetësuar asgjë nga mësimet e tij, po të ishte ndryshe, diç do të merrje edhe nga unë. A e di se ç'tha ai para vdekjes? "... unë askënd s'bëj me faj..." - Pilati, tërë nënkuqtim, ngriti gishtin lart dhe fytyra i fergëllói - dhe ai vetë me siguri, diç do te merrite. Ti je i vrazhdë, kurse ai nuk ishte i vrazhdë. Ku do të shkosh?

Papritmas Levi ju afrua, mbështeti të dy duart mbi tryezë, e këqyri prokuratorin në sy, që i flakëruan e mërmëriti:

- Dije, hegjemon, se dikujt kam për t'ia prerë kryet në Jerusalem. Mësoje, pra se, përsëri, ka për t'u derdhur gjak.

- Edhe këtë e di - iu përgjigj Pilati - S'më habisin fjalët e tua. Mos, vallë, do më shkosh në thikë?

- Ty s'të vras dot, - u përgjigj Levi, buzagaz, - s'jam aq budalla sa ta çoj ndërmend një gjë të tillë, veç ama, Judën nga Kiriata do ta shpie në botën tjetër dhe këtij qëllimi do t'i kushtoj edhe këtë jetë që më ka mbetur.

Sytë e prokuratorit përshkënditën të kënaqur, me një shenjë e aviti edhe më Levi Mateun dhe i tha:

- Këtë nuk e bëni dot. Judën e vranë mbrëmë.

Levi brofi nga tryesa, vështroi rrtheqark, si një egërsirë dhe klithi:

- Kush e vrap?

- Mos u bëj xheloz, - u përgjigj Pilati, duke u zgërdhirë e duke fërkuar duart - besoj, se përveç teje do të ketë pasur edhe adhurues të tjerë.

- Kush e vrap? - përsëriti Levi, me të mërmëritur. Pilati u përgjigj:

- Unë e vrava.

Levi shtangu gojëhapur, vështroi prokuratorin. Ky vazhdoi:

- Kuptohet se s'rrëfeva ndonjë trimëri të madhe, veç për të vrapë, e unë e vrava. Hë, po tani, a do të marrësh gjësendi?

Levi u mendua një grimë here, filloj të zbutej dhe, më në fund tha:

- Urdhëroni të më japid një copë pergamenë të pastër.

Kaloi një orë. Levi s'ishte më në pallat. Hështjen e zbardhëllimit tani e prishte vetëm zhurma e lehtë e hapave të rojave nëpër kopsht. Mbas pak hëna u zbërdhyl dhe, në anën tjetër të kupës qellore, u duk larëza e yllit të mëngjesit. Dritat qenë fikur prej kohësh! Prokuratori dergjët në shtratin e tij. Me dorën në faqe, ai, flinte me një frymëmarije të qetë. Dhe me Bangën aty pranë.

Kështu e priti i pesti prokurator i Judësë, Ponc Pilati, agimin e ditës së pesëmbëdhjetë të muajit të nisanit.

FUNDI I APARTAMENTIT NR. 50

Kur Margarita arriti gjer te fjalët e fundit të kapitullit "...Kështu e priti prokuratori i pestë i Judesë, Poni Pilati, agimin e ditës së pesëmbëdhjetë të muajit të nisanit", jashtë kishte zbardhëlluar.

Në oborrin e vogël, degëve të blirit dhe të shelgut, trumcakët ciceronin, plot gaz e trazime, këngët e tyre mëngjesore. Kur u ngrit nga kolltuku, Margarita e ndjeu trupin të dërrmuar. Gjumi po i vinte rrotull. Mund të themi me bindje se shpirtërisht Margarita ndihej e qetë. Mendjen ajo e kishte top dhe, ndonëse, kishte kaluar një natë të pazakontë, ndihej, krejt e patronditur. Nuk e shqetësonte kujtimi i ballos te satanai, nuk habitej se mjeshtri qe rikthyer tek ajo në një mënyrë të çuditshme, se nga hiri kishte rilindur romani, se përsëri gjithçka ishte në vendin e vet, asaj rrujice të ngushtë, prej nga qe dëbuar spiuni Alojzi Mogariç. Me një fjalë, njojja me Volandin nuk i kishte sjellë asnjë tronditje psikike. Gjithçka ndodhi siç duhej të ndodhë. Ajo hyri në dhomë ngjitur, u sigurua se mjeshtri qe harruar në një gjumë të thellë, fiku abazhurin e panevojshëm, vetë u shtri kundruall, në një divan rrëzë murit dhe u mbulua me një çarçaf të vjetër e të grisur. Pas një minute e ndoli gjumi dhe tërë natën e gdhiu pa një ëndërr. Heshtnin dhomat e bodrumit, heshtte tërë shtëpiza e sipërmarrësit edhe në rrugicën e shurdhët asgjë s'pipëtinte.

Po në këtë kohë, pra të shtunën në mëngjes, nuk flinte një kat i tërë, në një nga institutet e Moskës. Tërë ky kat merrej me hetimin e çështjes së Volandit dhe tërë natën e natës, dritat nuk u shuan në dhjetëra zyra.

Në të vërtetë, gjithçka qe shkoqitur qysh të djeshmen, pra,

të premten kur u desh të mbyllej Varieteja, si pasojë e zhdukjes së administratës së saj dhe të një mori skandalesh, që patën ndodhur një ditë më parë, në seancën e përmendor të magjisë së zezë. Por halli ishte, se në katin e zgjuar vinin e vinin, pa ndërprerje, njoftime të reja.

Fijet e kësaj historie të çuditshine që kishte brenda edhe djallëzinë, edhe hipnozën, edhe krimin e kulluar, tani mund të lidheshin në një nyje të vetme. Hetimet lehtësoheshin edhe falë të dhënavë, që rridhnin nga të katër anët e Moskës.

I pari, që iu desh të vizitonte katin e pagjumë plot drita elektrike; ishte Arkadi Apolonoviç Semplegarov, kryetar i komisionit Akustik.

Të premten pasdite, në apartamentin e tij, në një shtëpi mbi urën Kamenskaja, ra zilja dhe një zë burri kërkoi në telefon, Arkadi Apolonoviçin. E shoqja e këtij u përgjigj se Arkadi Apolonoviç dergjë i sëmurë në shtrat dhe s'mund të çohet. Pyetjes se kush e donte Arkadi Apolonoviçin, matanë telit iu përgjigjën shkurt.

- Ja, tani... një sekondë - shushuriti e shoqja e kryetarit të komisionit Akustik, që zakonisht ishte tepër arrogante. Ajo fluturoi, si shigjetë, në dhomën e fjetjes dhe ngriti të shoqin e sfilitur nga kujtimet e seancës së djeshme dhe nga skandali i mbrëmshëm, që u shoqërua me dëbimin nga apartamenti i të mbesës së tij, nga Saratovi.

As pas një sekonde e as pas gjashtëdhjetë sekondash, por vetëm pas një çerek minute mbiu Arkadi Apolonoviç para telefonit me një këpucë në këmbën e majtë dhe vetëm me ndërresa; ai belbëzoi:

- Po, un, jam... Ju dëgjoj, ju dëgjoj...

E shoqja, që në ato çaste kishte harruar tërë shkeljet e kurorës bashkëshortore, në të cilat qe përlyer edhe Arkadi Apolonoviç, fytyrëtrembur, me kokën te dera e korridorit, tundte njérën këpucë dhe murmuriste:

- Këpucën, mbathe këpucën... Do të plevitosh nga këmbët. - Arkadi Apolonoviç u mbrojt ndaj të shoqes, duke e vështruar me inat dhe duke e kërcënuar me këmbën e zbatur. Dërdëlliti në telefon: - Po, po, po, patjetër, ju kuptoj... Ja tani, po nisem.

Tërë mbrëmjen, Arkadi Apolonoviç e kaloi po në atë kat ku kryhej hetimi. Aty u bë një bisedë e rëndë, tejmase e bezdisshme, sepse u detyrua e foli me zemër në dorë, jo vetëm për atë seancën e pështirë dhe për atë rrahjen në lozhë, por njëherësh - çka qe vërtet e domosdoshme - edhe për Milica Andrejevna Pokobatkon, banore e rugës Elehov edhe për të mbesën nga Saratovi edhe për mjaft gjëra të tjera, çka e bënë të vuante, si kurrë ndonjëherë në jetën e tij.

Kuptohet vetiu, se deponimet e Arkadi Apolonoviçit, e këtij intelektuali të kulturuar, e këtij ish-dëshmitari të asaj ngjarjeje ogurzezë, po të një dëshmitari të zotë e të kualifikuar, që e pëershkroi shkëlqyeshëm magjistarën enigmatik dhe që mbante mend fort mirë se ai magjistar quhej Voland e jo ndryshe, - e lëvizën mjaft përpara hetimin. Kurse krahasimi i dëshmive të Arkadi Apolonoviçit, me deklaratat e të tjerve, siç ishin edhe disa zonja që kishin vuajtur pas seancës (ajo me ndërresa ngjyrë vjollcë, që e kishte lënë pa mend Rimskin e mjaft të tjera) dhe të korrierit Karpov, i cili qe mbartur në apartamentin nr. 50, në rrugën Sadovaja, përcaktuan vendin se ku duhej kërkuar protagonisti i tërë këtyre aventurave.

Në apartamentin nr. 50, jo vetëm shkuan disa herë dhe jo vetëm e kontrolluan intensisht, por edhe mureve trokitën, edhe oxhaqet e tymit i ndriçuan, edhe skutave të errëta rrëmuani. Por tërë këto masa e tërë këto vizita s'dhanë asnjë rezultat, paçka se ishte krejtësisht e qartë që në atë apartamentin aty dikush duhej të ishte dhe pavarësisht që të gjithë ata, të cilët, në një mënyrë a në një tjetër, merreshin me qëndrimin e artistëve të huaj në Moskë, kategorikisht dhe vendosmërisht pohonin se asnjë magjistar i zi s'kishte qenë dhe s'mund të ishte në Moskë.

Ai s'qe regjistruar askund, siç bëjnë gjithë të huajt, askujt nuk ia kishte paraqitur pasaportën a ndonjë dokument tjetër, dhe kurrikund nuk i qe dëgjuar zëri! Shefi i sektorit të programeve, në komisionin e spektaklevë, Kitajcev, bënte be e rrufe se asnjë program shfaqjeje të ndonjë Volandi nuk i qe dërguar për miratim nga Steca Lihodejevi, i zhdukur dhe as i kishte telefonuar për ardhjen e këtij Volandi. Kështu që, Kitajcevi s'po i jepë dot përgjigje pyetjes: si është e mundur, që Stepa të lejonte një shfaqje të tillë në teatrin e Varietësë? Dhe kur thanë

se Arkadi Apolonoviç e kishte parë me sytë e tij këtë magjistar gjatë shfaqjes, Kitajcevi hapi krahët dhe ngriti sytë kah qielli. Edhe nga vështrimi i tij mund të shihej e mund të thuhej pa frikë, se ai qe i pastër si kristali.

Po Prohor Petroviçi, kryetari i komisionit qendror të Spektaklevë?

Meqë ra fjala po themi se u kthye dhe veshi kostumin e vet, menjëherë pasi milicia i hyri në kabinet. Kjo bëri që Ana Riçardovna të shkrihej në një gëzim të marrë, ndërsa milicia e shqetësuar, kot së koti, të binte në pasigurinë më të madhe.

E po të ngasim më tej fjalën, sa po u kthye në vend, te kostumi i përhimtë vija-vija, Prohor Petroviç i miratoi tërë vendimet e marra nga kostumi i tij, gjatë kohës së shkurtër që mungoi.

Kështu, pra, Prohor Petroviç s'kishte njojur kurrë ndonjë Voland.

Pastaj, në daçi besoni në daçi jo, ndodhi diçka që s'kish bëre vaki: me mijëra shikues, tërë personeli i teatrit të Varietesë dhe vetë Arkadi Apolonoviç Semplejarov, më i mësuari njeri, e kishin parë këtë magjistar, bashkë me asistentët e tij, tri herë të mallkuar, e megjithatë, ishte e pamundur të zbulohet, qoftë edhe një gjurmë sado e vogël e tij. Më lejoni të pyes - mos vallë ai qe zhdukur thellësive tokësore, fill pas asaj seance apo mos, ndofta, siç pohonin disa, s'kishte vënë kurrë në Moskë? Po të pranonim hipotekën e parë, s'kemi pse të injorojmë të themi se magjistari qe zhdukur së bashku me tërë kryesinë e administratës së Varietesë, ndërsa, po të pranojmë si të vërtetë variantin e dytë, s'kemi pse të mos deklarojmë se administrata e atij teatri kobzi qe tretur si kripa në ujë, pasi kishte bërë më parë ato poshtësira, (kujtoni vetëm xhamat e thyer në kabinetin e Rimskit dhe sjelljen e Tuzabubenit).

Le të mos ia hamë hakim drejtuesit të hetimeve. Rimskit të humbur i ranë në gjurmë me një shpejtësi të habitshme. U desh vetëm të përqasej sjellja e Tuzabubenit te stacioni i takсive, afër një kinemaje, me disa data të caktuara kohe, si ajo, se kur mbaroi shfaqja dhe kur, pikërisht, mund të qe zhdukur Rimski, në mënyrë që të nisej menjëherë telegrami për në Leningrad. Pas një jave arriti përgjigja (të premten në mbrëmje) se Rimski ishte

gjetur në dhomën 412 të hotelit "Astoria", pra, në katin e katërt, afër asaj dhome ku prehej shefi i repertorit të një teatri të Moskës, që asi kohe jepte shfaqje në Leningrad. Dhoma e tij kishte një banjo të mrekullueshme si edhe mobilie bojë hiri në të kaltërt.

Pasi e gjetën të fshehur në një dollap rrobash, Rimskin e arrestuan dhe, aty për aty, e morën në pyetje po në Leningrad. Mandej, në Moskë mbërriti telegrami, me njoftimin se drejtori finansiar i teatrit të Varietesë ndodhej në një gjendje të papërgjegjishme, se pyetjeve u jepte përgjigje të pasakta, ose nuk u përgjigjej fare dhe, lutej vetëm për një gjë - ta mbyllnin në një qeli të blinduar me rojë të armatosur. Nga Moska, po me telegram u dha urdhri që Rimski të sillej në kryeqytet, i shoqëruar me një eskortë të armatosur, ndaj dhe në ndajnatën e së premtes ai u nis për në Moskë, ashtu siç porositej në telegram.

Po në mbrëmjen e së premtes ranë edhe në gjurmë të Lihodejevit. Tërë qytetet u bombarduan me telegrame dhe nga Jalta u kthye përgjigjja se Lihodejevi kishte qenë në Jaltë dhe se qe nisur për në Moskë me aeroplan.

Vetëm Varenuhën s'po e hasnin gjëkundi. Sikur ta kishte përpër dheu administratorin e njohur në tërë anët e Moskës!

Ndërkohë, u desh të merreshin edhe me ca ngjarje jashtë teatrit të Varietesë, andej-këndej Moskës. Pra, u desh të sqarohej edhe çështja e pazakontë me nëpunësit që kënduan "Det o det" (lidhur me këtë duhet thënë se profesor Stravinski mundi të vinte rregull aty vetëm për dy orë, me anë injeksionesh hipodermike), ashtu si edhe meseleja e disa individëve dhe zyrave të ngatërruara me ca kartëmonedha e që mandej ranë viktimë e po këtyre kartëmonedhave të çuditshme.

Afërmenc, se gjëja më e pakëndshme, më skandaloze dhe më e pazgjidhshme në tërë këto raste ishte vjedhja e kokës së shkrimtarit të ndjerë, Berliozi, drejt e nga arkivoli, në sallën e Gribojedovit ditën në drekë.

Dymbëdhjetë hetues kryen hetimet, duke qëmtuar si me shtiza trikoje, fijet e nemura të kësaj çështjeje të errët, me pasoja në tërë Moskën.

Një ndër hetuesit trokiti në klinikën e profesor Stravinskit dhe, para së gjithash, kërkoi t'i jepnin listën e të sëmurëve, që

ishin paraqitur në klinikë tri ditët e fundit. Kësosoj, u gjetën Nikanor Ivanoviç Bosoi dhe konferencieri fatkeq, të cilit ia patën prerë kryet. Me ta u morën fare pak. Tani nuk ishte e vështirë të arrihej në përfundimin se këta të dy qenë viktima të po asaj bande të kryesuar po nga ai magjistar misterioz. Tani hetuesit i kushtonin më tepër vëmendje Ivan Nikolajeviç Bezdomnit.

Dera nr. 117 e dhomës së Ivanit u hap të premtën mbrëma dhe aty hyri një djalë i ri, fytyrërrumbullak, i qetë, i sjellshëm, që edhe pse nuk shëmbëllente fare me një hetues, ishte, megjithatë, një ndër më të mirët e Moskës. Në atë dhomë dergjë shtrirë në krevat një djalosh i zbehtë dhe kockë e lëkurë, me një vështrim moskokëçarës ndaj gjithçkaje anës e përqark, që herë drejtëhej diku larg e jashtë atij mjedisi e herë në brendësi të vetë djaloshit.

Hetuesi u prezantua përzemërsisht dhe tha se kishte ardhur te Ivan Nikolajeviç të bisedonte për ngjarjen e pardjeshme, te pellgjet e Patrikanës.

Ah, cili do të kishte qenë, vallë, ngadhënjimi i Ivanit, slkur hetuesi të ish shfaqur më parë, së paku, të enjten mbrëma, kur Ivani ethshëm e me zjarr ngulmonte t'ia dëgjonin deri në një përshkrimin e ngjarjes te pellgjet e Patrikanës! Tani po i njëmendësohej èndrra për të dhënë edhe ai ndihmesën e tij në kapjen e këshilltarit; s'kishte pse t'u qepej të tjerëve, tani të tjerë vinin tek ai, që t'u shtjellonte ngjarjen e ditës së mërkurë.

Por, vaj medet, vdekja e Berliozit, u bë shkak, që paskëtaj, Ivanushka të ndryshonte kryekëput. Ai ishte gati t'u përgjigjej, pa ngurrim e me dëshirë, pyetjeve të hetuesit, por, ç'e do, se në vështrimin dhe në intonacionet e zërit të tij ndjehej një çinteresim i plotë. Poetin nuk e prekte më fati i Berliozit.

Para se t'i vinte hetuesi, Ivanushka po dremiste shtrirë, me një sërë vegimesh përpara. Kësosoj, ai po shihte një qytet të çuditshëm e të pakuptueshëm, të paqenë, me mollokë mermeni, me kolona të gdhendura, me çati që llamburisnin nën rrezet e diellit, me të pamëshirshmen kullën e zezë e të zymtë të Antonias, me një pallat mbi bregun perëndimor, fundosur, pothuajse, i téri në gjelbërimin tropikal të kopshtit me statutja bronzi që vezullonin mbi faqen e këtij blerimi; po shihte ushtare romakë, mbërthyer në parzmore të hekurta, që endeshin rrëzë qytetit të lashtë.

Në ndërkohën e kësaj dremitje, Ivanit iu fanit në kolktuk një njeri i ngurrosur, i rruar, me fytyrë të munduar e të verdhë, me pelerinë të bardhë, kapilaisur me astar të kuq, që vështronë me urrejtje kopshtin e harlisur e të huaj. Ivani shikoi një bregore të verdhë, ku qenë ngulur tri shtylla të zhveshura me traversa në formë kryqi.

Ndodhinë te pelljet e Patrikanës, poeti Ivan Bezdomni nuk e shkonte fare nëpër mend.

- Na thoni, Ivan Nikolajeviç, a keni qënë larg vendkalimit kur Berliozi ra nën tramvaj?

Ivani u përgjigj, me një nënqeshje mospërfillëse:

- Isha larg.

- Po ai me pantallona kuti-kuti, a ishte pranë vendkalimit?

- Jo, jo, nuk ishte shumë afër.

- A ju kujtohet, nëse iu avit vendkalimit në çastin, kur Berliozi u rrëzua mbi shina?

- Po si. Ai nuk lëvizi nga stoli, ku qe shtrirë.

Këto qenë pyetjet e fundit të hetuesit. Mandej, ai, u ngrit, ia dha dorën Ivanushkës, i uroi shërim të shpejtë dhe shfaqi shpresën që së shpejti të lexonte vjershat e tij.

- Jo, u përgjigj zëulët Ivan, - s'do të shkruaj më vargje. Hetuesi buzëqeshi dashamirësish, shfaqi besimin se poeti, tani, ishte në një gjendje depresoni, prej së cilës do të çlrohet së afërmë.

- Jo. - tha Ivan, duke mos e vështruar hetuesin, por horizontin e largët që po erri, - asnjëherë s'kam për t'u shëruar. Kam shkruar poezi të këqia dhe këtë tani e kuptova.

Hetuesi u largua nga Ivanushka me të dhëna fort të vlefshme. Duke ndjekur tërë fillin e ngjarjeve, nga kreu gjer në fund, ai zbuloi gurrën zanafillëse të kësaj ngjarjeje. Hetuesi s'dyshonte se preludi i tërë kësaj aventure qe vrasja në Patrikanë. Pa dyshim, se as Ivanushka e as burri me pantallona kuti-kuti, nuk e kishin shtyrë nën tramvaj kryetarin fatkeq të MASSOLIT. Si të thuash, ai s'qe shtyrë fizikisht që të binte nën rrotat e tramvajit. Hetuesit i qe tiposur, se Berliozi ishte hedhur apo rrëzuar nën tramvaj, duke qenë i hipnotizuar.

Pra, të dhënat qenë të bollshme dhe tani s'mbetej veçse t'i vinin gishtin dhe të kapnin fajtorin. Një fjalë goje! Sepse askush,

kurssesi, s'mund tē kapej. Le ta përsërisnim: në apartamentin nr. 50, qoftë tri herë i mallkuar, me siguri, dikush kishte qenë. Heraherës, ky apartament u përgjigjej zileve tē telefonit me një zë tē dridhshëm e hundor e kur e kur, apartamenti hapte dritaret, prej nga dëgjohej muzikë pllakash gramafoni. E prapë, në çdo rast, që hetuesit shkelnin pragun e asaj banese s'gjenin njeri brenda. Dhe atje kishin qenë disa herë dhe në kohë tē ndryshme tē ditës e tē natës. Veç kësaj, apartamentin e kishin kontrolluar qoshe më qoshe, kishin rrëmuar në tërë vrimat. Prej kohësh, apartamenti qe vënë nën mbikëqyrje. Oborrin e ruanin edhe nga përparrë edhe nga prapa. Madje rojat qenë vendosur edhe mbi çati, pranë tymtarëve. Po, jo, që apartamenti nr. 50 banohej nga disa shakaxhinj, që s'kishe ç'tju bëje.

Kështu, puna zgjati gjer në mesnatën e së premtes, duke u gdhirë e shtuna, kur baroni Majhel, i veshur, si për të kremte dhe me këpucë tē lustruara, hyri rëndësor në apartamentin nr. 50, me cilësinë e mysafirit. U dëgjua sesi baronin e lanë tē hynte brenda në apartament. Fiks dhjetë minuta më vonë apartamentin e vizituan, pa trokitur dhe, jo vetëm tē zotët e shtëpisë nuk u gjetën aty - diçka krejt e pabesueshme - por as edhe një shenjë tē baron Majhelit.

Pra, sikundër edhe u tha, puna u zgjat gjer tē shtunën ndaj mëngjesi. Ndërkaq, tē dhëna tē reja dhe mjaft interesante u volën. Në aeroportin e Moskës qe ulur nga Krimëa një aeroplani gjashtëvendesh. Mes tē tjerëve, nga aeroplani kishte zbritur edhe një udhëtar i çuditshëm. Ky ishte një qytetar i parruar dhe i palarë ç'prej tri ditësh, me ca sy tē fryrë e tē trembur, pa bagazh dhe i veshur disi në mënyrë ekstravagante. Qytetari ishte me kallpak,⁵⁰ me një qyrk mbi këmishën e natës dhe me një palë pantofla lëkure tē reja bojë qelli, tē porsablera. Këtij njeriu iu afroan, sapo u shkëput nga shkallët e aeroplani. Këtë qytetar, pra, e pritën dhe pas ca kohe i paharruar drejtor i Varietësë, Stepan Bogdanoviç Lihodejëv, doli para hetuesve. Ai ofroi tē dhëna tē reja. Tani u krijua bindja se Volandi kishte depërtuar në Variete me pamjen e artistit, duke e hipnotizuar Stepa Lihodejevin e mandej ia kishte arritur qëllimit ta degdiste po këtë

⁵⁰ Kallpak - shapkë me gëzof ariu (sh.p.).

Stepë jahtë Moskës, një zot e di sa kilometra larg. Të dhënat, kësosoj, u shtuan. Veç puna prapë nuk u lehtësua, për të mos thënë se u vështirësua, sepse po bëhej gjithnjë më e qartë, se që të shtihej në dorë një njeri i tillë, që kishte bërë tërë ato gjëra siç ishte edhe degdisja e Stepan Bogdanoviçit, s'do të qe një punë aq e lehtë. Mes të tjerash, Lihodejëvi, me kërkesën e tij, qe burgosur në një qeli të sigurt dhe para hetuesisë nxorën Varenuhën, i porsaarrestuar në apartamentin e tij, ku qe kthyer pas një mungese, pa lënë fjalë, që kishte zgjatur, pothuajse, dy ditë e dy net.

Megjithë premtimin e dhënë Azazelos, se s'do të gënjente më, administratori filloj pikërisht me gënjeshtra. Se Azazeloja ia kishte ndaluar të gënjente e të fliste paturpësira vetëm në telefon, kurse, në rastin e dhënë, administratori kuvendonte pa ndihmën e këtij aparati. Duke bredhur sytë andej-këndeje, Ivan Saveleviç deklaroi se ditën e enjte, në kabinetin e tij të Varietesë, ai, qe dehur tapë, vetëm filli, pas kësaj se ku kishte shkuar, po sekunja, nuk i kujtohej, diku prapë kishte pirë vodkë të fortë, po se ku, nuk i kujtohej, diku qe zhgërryer rrëzë një gardhi, po se ku, nuk i kujtohej. Dhe administratorit i thanë se me sjelljen e tij të trashë e të paarsyeshme po pengonte hetimin e një çështjeje me peshë, për çka, sigurisht edhe do të përgjigjej. Varenuha qau me ngashërim, mërmëriti zëdredhur, vështroi rrëth e rrotull dhe tha se kishte gënjer, kryesish nga frika e hakmarjes së bandës së Volandit, në duart e së cilës kishte qenë, ndaj ai kërkonte, lutej cilës laktonte të mbyllej në një qeli të blinduar.

- Hë, s'do t'i bënte keq, jo, një qeli e blinduar, - nëpërdhëmbi një drejtues hetuesie.

- Ata maskarenj u kanë kallur frikën në palcë, - tha ai hetuesi, që pat vizituar Ivanushkën. Varenuhën e qetësuan ashtu siç mundën, i thanë se do ta ruanin edhe pa qeli e, në këtë e sipër, u vërtetua se ai s'kishte pirë vodkë rrëzë një gardhi dhe se e kishin rrahuar dy veta: një flokëkuq e dhëmbëçatall e tjetri - një trashaluq.

- Ah, ai që i ngjan maçokut?

- Po, po, po, - mërmëriti administratori, duke vështruar oreçast andej-këndeje i tmerruar dhe rrëfeu ca hollësira të tjera: se si pat banuar, pothuajse, dy ditë në apartamentin nr. 50 si një

vjedhës-vampir, sesi mend qe bërë shkaktar i vdekjes së drejtorit finaniciar, Rimskit.

Në këtë kohë futën brenda Rimskin, që e kishin prurë me trenin e Leningradit. Po ky plak i thinjur që fërgëllonte si purteka nga frika, edhe pse krejt i tronditur psikologjikisht, kishte ndryshuar kaq shumë, sa, pothuajse, nuk dihej fare dhe s'të besohej se kishte përpara ish-drejtorin finaniciar. Rimski s'donte të thoshte të vërtetën dhe këtu ishte tepër këmbëngulës. Rimski pohoi se asnjë Gelë s'kishte parë asaj nate në dritaren e kabinetit të tij, si s'kishte parë Varenuhën, puna ishte vetëm se ishte ndier keq dhe u nis për Leningrad pa ndjenja. Dëshmitë e tij, drejtori i sëmurë finaniciar i mbaroi me lutjen, që ta kyçnin në një qeli të blinduar.

Anushka u arrestua, ndërkoq, që orvatej t'i shtinte në dorë një bankënotë dhjetëdollarëshe arkëtares së një dyqani në Arbat. Rrëfimi i Anushkës për njerëzit që kishin dalë fluturimthi nga dritarja e shtëpisë në rrugën Sadovia dhe për një potkua, që sikundër pohoi, e kish marrë për t'ia treguar milicisë, u dëgjua me vëmendje.

- Potkoi qe vërtet prej floriri dhe me brilante? - e pyetën Anushkën.

- S'e di për ç'brilante e keni fjalën.

- Po, ai, a juva dha atë kartëmonedhë dhjetëshe, sikundër thatë?

- S'e di për ç'kartëmonedhë dhjetëshe e keni fjalën, - u përgjigj Anushka.

- Mirë, po kur u këmbyen ato në dollarë?

- S'e di! Ç'dollarë? S'kam parë kurrë dollarë! - u përgjigj Anushka me një zë cingëdites, - njeriu i njeh të drejtat e veta! Me shpërblimin që më dhanë bleva një copë basmë... - pas kësaj pasoi një lumë budallallëqesh sidomos kur tha që ajo s'mbante përgjegjësi përsë administratori i shtëpisë kishte sjellë në katin e pestë atë djall që ta bënte jetën skëterrë.

Hetuesi iu kërcënuar Anushkës me bishtin e penës, sepse ajo u kishte plasur shpirtin hetuesve dhe në një fije letër të gjelbër i shkroi një fletëdalje dhe të gjithëve u qeshi buza kur ajo theu qafën e doli nga ndërtesa. Mandej varg e varg, njëri pas tjetrit, parakaloi një turmë e tërë, mes tyre edhe Nikolaj Ivanoviç, i

porsaarrestuar, kryesisht pér shkak të gafës së gruas së tij xheloze, e cila ndaj mëngjesit njoftoi milicinë, se i shoqi kishte humbur. Nikolaj Ivanoviç s'para e habit i hetuesinë, kur dëshmoi me anën e një vërtetimi qesharak që vuri mbi tryezë, se natën e kishte gdhirë në ballo, te satanai, se si kishte bartur nëpër ajër shërbyesen lakuriq të Margarita Nikolajevnës dhe s'di ku në dreq e pat dërguar pér t'u larë në një lumë dhe se, para kësaj, Margarita Nikolajevna që shfaqur në dritare, po lakuriq. Nikolaj Ivanoviç iu shmang disi të vërtetës. Kështu, pér shembull, ai, nuk e pa të arsyeshme ta përmendte se qe paraqitur në dhomën e fjetjes me këmishën e natës në dorë dhe se Natasha e kishte quajtur Venerë. Nga fjalët e tij dilte se Natasha i hipi në shpinë e mandej së bashku fluturuan, përmes dritares, jashtë Moskës.

- Duke iu bindur dhunës u detyrova të nënshtrohem, - kallëzoi Nikolaj Ivanoviç dhe i mbaroi profkat me lutjen që asnjë fjalë të mos ia thonin të shoqes pér këtë, çka dhe iu premtua.

Deponimi i Nikolaj Ivanoviçit krijoj mundësinë të arrihej në përfundimin se Margarita Nikolajevna dhe shërbyesa e saj, Natasha, qenë zhdukur pa lënë gjurmë. Sakaq, u përcaktuan masat pér kërkimin dhe gjetjen e tyre. Kësisoj, hetimi nuk u ndërpri pér asnjë çast, madje zuri edhe tërë mëngjesin e ditës së shtunë. Gjatë kësaj kohe, në qytet u thurën dhe u përhapën mjaft thashethemë nga më absurdet, në të cilat një grimcë vërtetësie zbukurohej nga një gënjeshtër me bisht. Flitej se në Variete qe dhënë një shfaqje a seancë, në mbarim të së cilës, dy mijë shikues kishin dalë në rrugë ashtu siç i kish lindur nëna, se në Sadovaja kishin pushtuar një shtypshkronjë bankënotash magjike të falsifikuara, se një bandë kish rrëmbyer një pesë shefa në sektorin e argëtimit, të cilët milicia i kish gjetur të gjithë, si dhe mjaft gjëra të tjera, që s'ma kënda t'i përsëris.

Ndërkaj, aty nga dreka, atje ku po kryheshin hetimet, ra zilia e telefonit. Sadovaja njoftonte se ai apartament i nëmuri përsëri kishte dhënë shenja jete. Atje qe hapur një dritare nga brenda, qenë dëgjuar tinguj pianoje e këngë dhe se qe parë një maçok i zi, tek rrinte e ngrohej në diell, mbi parvazin e dritares.

Asaj dite të nxehjtë, rrëth orës katër, një trumbë burrash, veshur me petka civile, dolën nga tri vutura në rrugën Sadovaja, pa sosur mirë gjer te shtëpia nr. 302. Aty, ky grup i madh u nda

në dy nëngrupe, njëri hyri në oborr dhe u drejtua te hyrja e gjashtë, kurse tjetri hapi një derë të vogël, zakonisht të mbyllur, që të shpinte në hyrjen e pasme. Dhe, sakaq, të dy nëngrupet, nëpër shkallë të ndryshme, zunë të ngjiteshin për në apartamentin nr. 50.

Ndërkohë, Korovjevi dhe Azazeloja, madje Korovjevi veshur me ca rroba të rëndomta dhe jo me frak, si përfestë, qenë ulur në një tryezë të apartamentit dhe po mbaronin së ngrëni mëngjesin. Volandi, si zakonisht, ndodhej në dhomën e gjumit, kurse maçoku nuk dihej se ku ish. Por, sipas zhurmës së enëve të kuzhinës mund të mendoje se Begemoti ishte pikërisht atje, duke bërë ndonjë marrëzi, si zakonisht.

- Çjanë këta hapa nëpër shkallë? - pyeti Korovjevi, duke përzier me lugëzë kafenë e zezë në filxhan.

- Po vijnë të na arrestojnë, - u përgjigj Azazelo dhe piu një gotë konjak.

- Ah, ah, e po mirë, de, mirë, - ia pat Korovjevi.

Nëngrupi i shkallës kryesore kur arriti në katin e tretë, shkëmbue disa vështrime kuptimplotë me nja dy hidraulikë, që po merreshin aty me një radiator ngrohjeje me avull.

- Të gjithë në shtëpi janë, - pëshpëriti hidrauliku, duke i rënë me çekiç tubit të ujtit.

Atëherë, ai, që po printe, nxori sheshazi që poshtë palltos një mauzer të zi, kurse tjetri, pranë tij - çelësin-levë. Në përgjithësi ata qenë pajisur me të gjitha mjetet e nevojshme. Kishin nëpër xhepa rrjeta të holla mëndafshi, lehtësish të përdorueshme, lavare, maska garze dhe ampula me kloroform.

Sa hap e mbyll sytë, u hap dera kryesore e apartamentit nr. 50 dhe tërë nëngrupi u fut në paradhomë, kurse dera që u përplas atij çasti në kuzhinë, tregoi se edhe nëngrupi i dytë që futur gjithashtu nga dera e pasme, bash në kohën e duhur.

Ndonëse, jo i plotë, kësaj radhe njëfarë suksesi dukej sheshazi. Grupi pushtoi rrufeshëm tërë dhomat dhe gjëkundi s'hasi në këmbë njeriu, vetëm në dhomën e ngrënies gjeti mbeturinat e një sille të porsalënë, kurse në sallonin e pritjes, mbi oxhak, pranë një kane kristali uji, ishte ulur e po rrinte një alamat maçoku i zi, me një furnelë vajguri mbi putra.

Pa shqiptuar një fjalë, një pjesë e grupit e soditi këtë maçok një copë herë të gjatë.

- P-po... qenka vërtet goxha i shëndoshë, - mërmëriti njëri prej tyre.

- As ndonjë marrëzi s'po bëj e askënd s'po trazoj, veç po meremetoj këtë furnelën e vajgurit, - foli armiqësish maçoku i murrëtyer. - Gjithashtu e quaj për detyrë t'ju paralajmëroj se maçoku është kafsha më e vjetër dhe më e paprekshme.

- Punë e pastër fare, - pëshpëriti njëri nga ata që hynë, kurse tjetri tha me zë të lartë:

- Mirë, mirë, po ejani ca këtu, o maçok i paprekshëm dhe barkfolës³.

Një rrjetë e mëndafshëtë u shpalos dhe fluturoi lart, veç ai që e hodhi, për habinë e të gjithëve, gaboi duke zënë me të vetëm kanën e ujit, e cila, aty për aty, ra përdhe dhe u thye me krismë.

- Paguani gjobë! - vikati Maçoku. - Urra! - dhe, sakaq, la mënjanë furnelën e vajgurit dhe, me dorën pas shpinës, kapi e mori një brauning dhe, me një shpejtësi për t'u zilepsur, ia drejtoi njërit aty pranë, veç nga duart e këtij, para se të shtinte maçoku, mauzeri volli zjarr e fill pas të shtënavë, maçoku ra kokëposhtë nga oxhaku në dysheme, së toku me brauningun dhe me furnelën e vajgurit.

- Gjithçka mori fund, - tha maçoku, me një zë të këputur, e tërë

plogështi u shtri në pellgun e gjakut. - Largohuni për një çast prej meje, më lejoni t'i lë shëndenë kësaj toke. O miku im, Azazel! - rënkoj maçoku, me gjakun që i gufonte, - ku je? - Sytë që po shuheshin maçoku i drejtoi kah dera e dhomës së ngrënies. - Si s'më erdhe në ndihmë në castin e kësaj beteje të pabarabartë? Begemotin e gjorë e braktise për një gotë, paçka se konjaku është fort i mirë. Po të lë amanet brauningun tim dhe rëndofte vdekja ime mbi ndërgjegjen tënde.

- Rrjetën, rrjetën, rrjetën! - mërmëritën të shqetësuar rrotull maçokut. Por rrjeta, një dreq e di sepse, kishte ngecur në xhepin e dikujt dhe kursesi s'donte të dilte jashtë.

- Maçokun e plagosur për vdekje mund ta shpëtojë, - u hodh

³ Në kuptimin që nuk flet duke lëvizur buzët po zëri i del nga brenda. (sh.p.)

e foli maçoku, - vetëm një hurbë vajguri... - Dhe duke përfituar nga rrëmuja ai ia ngjeshi buzët grykës rrumbullake të furnelës dhe gjerbi vajguri. Gjaku i reshti menjëherë së çurkuari nga e përparmja putër e majtë. I zhdërvjellët dhe i këndellur, maçoku brofi në këmbë, vuri furnelën nën sjetull, hovi mbi oxhak dhe, s'andejmi brofi në këmbë, vuri furnelën cavar murit dhe, pas një a dy sekondash, u ngjit lart mbi kokat e njerëzve dhe ndenji mbi një kornizë metalike perdesh.

Aty për aty, ca duar kapën perden dhe e tërhoqën teposhtë, fort e më fort, së bashku, me kornizën, çka u bë shkak që dielli të vrullonte në dhomën e errët. Por as maçoku i shëruar e as furnela e vajgurit s'ranë përdhe. Maçoku, gjithë me furnelën nën sjetull, mati forcat, u vërsul nëpër ajri dhe qëndroi mbi një llambadar, varur në mes të dhomës.

- Shkallët! - thirrën që poshtë.

- Ju ftoj në duel! - briti maçoku, tek fluturoi mbi kokat e njerëzve, drejt llambadarit që luhatej. Tanimë, ai qe sërisht me brauningun ndërputra, kurse furnelës së vajgurit ia gjeti vendin mes degëzimeve të llambadarit. Maçoku mori nishan dhe, duke u përkundur si lavjerrës, hapi zjarr mbi kokat e njerëzve. Krisma shungulloi apartamentin. Dyshemesë u rrëzuan cifta kristali të llambadarit, pasqyra e oxhakut u yjëzua, re të lehta suvaje vozitën tavanit, dyshemesë kërcitën kalamidhet e fishekëve, xama dritaresh u thyen dhe prej furnelës së shpuar me plumba filloj të rridhët vajguri. Tani as që mund të bëhej fjalë se maçoku mund të zihej i gjallë, ndaj mysfirët e paftuar iu përgjigjën, duke e qëlluar tërbimthi, pa u gabuar, me mauzera në kokë e në bark, në kraharor, e në shpinë. Të shtënat ngjallën panik në oborrin e asfaltuar. Dyluftimi nuk zgjati shumë dhe vëtvetiu u platin. Çështë e drejta, nga ky shkëmbim zjarri nuk u dëmtua as maçoku e as armiqtë e tij. Jo vetëm të vrarë, po as të plagosur s'pati. Dikush nga të ardhurit, për të nxjerrë merakun, zbrazi pesë fishekë mbi kokën e kafshës së nëmur dhe maçoku tërë shkathësi, u përgjigj me një karikator të tërë. Dhe po e njëjtë gjë - asnjë viktimë. Maçoku gjithë luhatej mbi llambadar, duke shfryrë, s'di sepse, mbi grykën e brauningut dhe duke pështyrë mbi putrën e vet. Amplitudat gjithnjë zvogëloheshin. Në fytyrat e heshtura të sulmuesve u duk shprehja e një pasigurie të plotë.

Ky është i vetmi rast ose ndër të vetmit, kur shkëmbimi i zjarrit s'pati asnjë vlerë. Mbështetja brauningu i maçokut mund të qe edhe ndonjë lodër, ashtu sikundër kjo kurssesi s'mund të pranohej përmavuzeret e grupit operativ. E para plagës kinse e sigurt e maçokut, s'ishte tjetër veçse një truk dhe një dredhi e poshtër, sikundër edhe të pirët e vajgurit.

Prapë u orvatën ta zinin maçokun. Hodhën lavaren, e cila ngeci në një qiri, llambadari u shkallmu dhe u rrëzua përdhe, çka shkaktoi trandjen e tërë hyrjes, por edhe kjo përcapje shkoi dëm. Të pranishmit u mbuluan me ciftë qelqesh dhe maçoku fluturoi e ndali lart nën tavan, mbi pjesën e epërme të kornizës së pruar të pasqyrës së oxhakut. Ai s'kishte ndërmend të ikte gjékundi, përkundrazi duke ndier aty njëfarë sigurie, mbajti edhe një ligjëratë:

- Hiç, nuk e kuptoj shkakun e kësaj sjelljeje të ashpër ndaj meje... Këtë tiradë e ndërpren një zë i thellë e i ulët, që s'di se nga erdhë:

- Ç'po ndodh në apartament? S'po më lini të punoj.

Një zë tjetër, gërvishtës dhe hundak ia pat:

- Me siguri, Begemoti do të jetë, dreqi e marrtë! Një zë i tretë, drithëruesh, tha:

- Imzot! Është e shtunë. Dielli po falet. Duhet të ikim.

- Më falni, s'mund ta vazhdoj më bisedën, - tha maçoku nga pasqyra, - duhet të ikim.

Tek flaku brauningun e tij, ai theu dy xhamë dritaresh. Mandej spërkati dyshemenë me vajguri, e cila vetveti u ndez dhe gjuhët e flakës arritën gjer lart, në tavan.

Ishte një zjarr i fuqishëm, që u përhap me shpejtësi rrufeje, siç nuk ndodh madje as me vajguri. Tapiceria e mureve u tymos menjëherë, flaka përpri edhe perden e rrëzuar. Veç edhe kornizat e thyera të dritareve nuk i shpëtuan gjëmës. Maçoku u përmblodh, mjauilliti dhe kërçeu nga pasqyra mbi parvazin e dritares, ku edhe u struk me furnelën e vajgurit. Jashtë u dëgjuan të shtëna armësh. Dikush nga shkallët e hekurta të zjarrfikësve, diku në nivelin e dritareve të argjendares, hapi zjarr ndaj maçokut, por ky fluturoi nga njëri parvaz në tjetrin, kah ulluku, në skaj të ndërtësës. Dhe përmes këtij ulluku maçoku mundi të ngjitej, gjer majë çatisë.

Atje, gjithashtu, për fat të keq, pa asnje duk, e qëlloi roja, që ruante oxhaqet e tymit dhe maçoku bëri si bëri dhe u fshet pas diellit të perëndimit, që po mbulonte me dritë qytetin.

Ndërkohë, mori zjarr edhe parketi i apartamentit, nën këmbët e të ardhurve dhe, mes flakës, po aty ku maçoku dergjë me plagën e rreme, u shfaq, ndërsa i nxihej kufoma, ish-baroni Majhel me mjekrën e ngritur lart dhe me ca sy të qelqtë. S'kishte asnje mundësi që të nxirrej s'andemi. Duke kërcyer mbi parketin, që po digjë dhe duke përplasur duart shpatullave dhe gjokseve që tymosnin, njerëzit, nga salloni i pritjes u zembrapsën për në kabinet dhe paradhomë. Ata që ishin në dhomat e gjumit dhe të ngrënies dolën vrikthi përmes korridorit. E ata të kuzhinës u turrën në paradhomë. Salloni i pritjes që përfshirë i téri nga flakët dhe tymi. Dikush, në vrap e sipër, mori telefon apartin e zjarrfikësve. Vikati shkurt në dorezë.

- Sadovaja, treqind e dy bis!

S'mund të qëndronin më aty. Flaka përfshiu edhe paradhomën. Mezi po mbusheshin me frysë. Sapo, nga dritaret e thyera të apartamentit të magjepsur, shpërthyen fiskajat e para të tymit, në oborr u dëgjuan klithma tmerri:

- Zjarr, zjarr, po digjemi!

Në disa apartamente të shtëpisë, banorët filluan të bërtisnin nëpër telefona:

- Sadovaja, Sadovaja. Treqind e dy bis!

Teksa në rrugën Sadovaja po gjëmonin boritë frikëndjellëse dhe alarmuese të një mori makinash të gjata e të kuqe, që afroheshin me shpcjtësi nga tërë anët e qytetit, njerëzit, që vinin vërdallë oborrit, panë tek dolën fluturimthi, njëherësh me tymin, nga dritaret e katit të pestë edhe tri silueta të errëta burrash, si edhe siluetën e një femre lakuriq.

AVENTURAT E FUNDIT TË KOROVJEVIT DHE TË BEGEMOTIT

A qenë vallë vërtet silueta? Apo ajo qe thjesht një përshtypje e rreme e banorëve të asaj shtëpie ogurzezë në rrugën Sadovaja? Këtë nuk mund ta thuash me saktësi: sepse s'dimë se ku vajtë e se ku u ndanë ato hije. Siç dimë se afërsisht një çerek ore pas shpërthimit të zjarrit në Sadovaja, pranë dyerëve të një dyqani për të huajt, në tregun e sheshit Smolensku, u duk një burrë i gjatë, me kostumin kuti-kuti dhe me një maçok të madh e të zi.

Duke dredhuar, me shkathtësi, mes kalimtarëve, burri hapi derën e jashtme të dyqanit. Papritmas, një portier trupvogël e thatanik e aspak dashamirës, ia preu rrugën dhe i foli me tërsëllimë:

- Nuk lejohet me maçokë!

- Më falni, - foli gjatamani me një zë të çjerrë dhe dorën neje-neje e vuri te veshi si një shurdh: - Sikur thatë me maçokë? Po ku e shikoni maçokun?

Portieri, me të drejtë, çapëleu sytë: asnjë maçok s'kishte te këmbët e burrit, kurse që prapa krahëve i doli pérpara një trashaluq me kasketë të grisur, që përnjëmend i shëmbellente disi një maçoku. Trashaluqi mbante në dorë një furnelë vajguri.

Ky çift vizitorësh sepse nuk i pëlqeu portierit të vëtmuar.

- Ne tregojmë vetëm me valutë, - u irritua ai zengjiruri, duke vështruar nën vetullat e kërleshta e të përhimta, si të ngrëna nga mola.

- I dashur, - foli zëdredhur gjatamani me syrin që i shkrepëtintë pas lornjetit të ciflosur, - po nga e dini ju se unë s'kam valutë? Apo më gjykon nga kostumi? Kurrë mos e bëni këtë, o roje e nderuar. Ju mund të gaboni rëndë kështu. Lexojeni, qoftë edhe një herë, historinë e të fatshmit kalif Harun-

Al-Rashid. Po në një rast si ky, duke lënë përkohësish mënjanë këtë histori, dëshiroj t'ju them, se do të ankohem te shefi juaj dhe, si pasojë e kësaj ankesë, do të shtrëngoheni ta lini vendin tuaj, mes këtyre dyerve me xhama vetëtitës.

- Ndoshta furnelën mund ta kem plot me valutë, - ndërhyri gjallërisht në bisedë edhe trashaluqi turi-maçoku, tek rrkej të hynte me forcë në dyqan. Turma e klientëve gjithë shtohej dhe zemërohej. Portieri e vështroi me urrejtje e dyshim përzier këtë çift të çuditshëm dhe i hapi udhë. Kësisoj, të njohurit tanë, Begemoti dhe Korovjevi, bënë si bënë dhe e kapërcyen pragun e atij dyqani.

Brenda në lokal, para së gjithash, ata kundruan rrëth e qark, e mandej, me një zë kumbues që u dëgjua anekënd dyqanit, Korovjevi u shpreh:

- Një dyqan i hatashëm, shumë, shumë i mirë!

Klientët pranë banaqeve kthyen kryet dhe sepse e vështruan me habi atë që foli, megjithëse ai e mburri me plot të drejtë dyqanin.

Basma lloj-lloj ngjyrash dukeshin nëpër katrorhet e rafteve. Aty gjeje edhe perkal, edhe muslin edhe cohë fraku. Më tej - stiva të tëra me kuti këpucësh. Disa gra qenë ulur në ca si frona të ulëta, me këmbën e djathtë në këpucën e vjetër e të mbajtur, kurse në të majtën u shkëllqente këpuca e re, të cilën e përplasnin tërë merak, pas një qilimi të vogël. Diku, në thellësi të një këndi, luanin dhe këndonin gramafonat.

Korovjevi dhe Begemoti iu shmangën tërë kësaj bukurie dhe u drejtuat andej nga shiteshinë e mbëlsirat dhe artikujt ushqimorë. Atje kishte shumë hapësirë, dhe gratë me kapele dhe shami në kokë nuk shtyheshin, si në banakun e basmave.

Një burrë i shkurtër, sa i gjatë dhe i gjërë, me faqe të mavijosura nga të rruarit, me syze kornizëbriri, me një kapele të re, pa një njollë në kordelen e saj dhe me dorashka të kuqërrëmta shevroje, qëndronte para banakut e diç kuturonte në një mënyrë urdhëruese. Klientit me pallto të jargavantë i shërbente një shitës me bluzë borë të bardhë dhe me një shapkë kaltëroshe. Me një thikë tehmprehtë, mu si ajo thika e vjedhur e Levi Mateut, ai po i rripte lëkurën tërë vezullime argjendi, krejt e ngjashme me një lëkurë gjarpri, një salmoni të majmë e ngjyrë rozë.

- Edhe banaku qenka i mrekullueshëm, edhe i huaji qenka simpatik, - pohoi, gjithë solemnitet, Korovjevi, duke shënjuar, dashamirësish, me gisht shpinën e jargavantë.

- Jo, Fagot, jo, - u përgjigj mendueshëm Begemoti, - ti gabon or mik. Më duket se diç i mungon fytyrës së këtij xhentëlmeni të jargavantë.

Shpina e jargavantë u drodh, veç, me siguri, rastësish, sepse i huaji s'mund t'i kuptonte Korovjevin dhe shoqëruesin e tij, që flisnin rusisht.

- A është mira? - pyeti seriozisht blerësi i jargavantë.

- Me nam, - u përgjigj shitësi, duke gërryer, tërë naze, nën lëkurë, me majën e thikës.

- Mira dua, keqe, jo - tha i huaji, vrazhdësish.

- Posi! - u përgjigj i gatshëm shitësi.

Ndërkaq, të njohurit tanë e lanë të huajin dhe u larguan pë te banaku i ëmbëlsirave.

- Sot është vapë, - iu drejtua Korovjevi një shitëseje të re me faqet e kuqe. S'mori asnjë përgjigje. - Sa kushtojnë mandarinat? - u interesua, atëherë, Korovjevi.

- Tridhjetë kopekë kilogrami, - u përgjigj shitësja.

- Sa më hahet, - vërejti Korovjevi e pshëretiu, - ah, ah... - u mendua edhe një grimë herë dhe nxiti shoqëruesin e tij - Ha, Begemot.

Trashaluqi vuri furnelën e vajgurit nën sqetull, përlau një kokërr nga maja e piramidës së mandarinave, e kollofiti dhe, aty për aty, përvetësoi edhe një tjetër.

Shitësja u tremb për vdekje.

- Qenkeni gjysmak! - klithi ajo dhe humbi të kuqtë e fytyrës. - Paguani, paguani! - ngulmoi ajo dhe, në këtë e sipër, i ra nga dora një pincë bonbonesh.

Vogëlushja, dhe bukuroshja ime e dashur - foli zëngjirur Korovjevi e, në këtë e sipër, kaptoi banakun dhe ia shkeli syrin shitëses, duke i thënë:

- Sot s'kemi valutë me vete, hë, si do t'ia bëjmë? Veç, ju betohem, se herën tjetër, jo më larg ditës së hënë, do t'i shlyejmë të gjitha me para në dorë. Se banojmë këtu afër, në Sadovaja, aty ku ka rënë zjarri.

Begemoti gllabëroi mandarinën e tretë, rrasi putrën nën

themelin e një konstruksioni çuditërisht të goditur çokollatash, mori një bonbone dhe e përiu me gjithë mbështjellëse. Pas kësaj, tërë kapica u shemb, si të mos kishte qenë kurrë.

Shitësit e peshkut ngrinë me thikat në duar. I huaji i jargavantë u kthye ndaj grabitësve dhe doli se Begemoti s'kishte të drejtë: ngjyrëjargavanit jo vetëm nuk i mungonte gjë në ftyrë, përkundrazi, seç kishte diç të tepërt - faqet e ronitura i fërfëllonin.

E verdhë dyllë, e pezmatuar, shitësja klithi në tërë dyqanin:

- Pallosiç! Pallosiç!

Klientët që po kundronin raftet e basmave, nuk u panë se nga vajtën. Begemoti hoqi dorë nga kënaqësia sheqerore dhe e ngjeshi putrën në një fuçi me tabelën "Harenga Kërçi të cilësisë së parë", vodhi nja dy syresh, i kapërdiu, duke pështyrë bishtrat.

- Pallosiç! - u dëgjua edhe një herë britma e dëshpëruar pas banakut të ëmbëlsirave, kurse pas banakut të peshkut, shitësi lëshoi një çrrmë të fuqishme:

- Ç'bëni kështu, o maskara?

Pavël Josifoviç po nxitonë për në vendin e ngjarjes. Ky qe një burrë i pashëm, me një përparëse xixë të bardhë, si të një kinurgu dhe me një laps që i dilte nga xhepi. Siç duket, Pavël Josifoviç qe njeri me përvojë. Me të parë bishtin e harengës së tretë në gojën e Begemotit, ai në çast e vlerësoi situatën, e pikasi tërë hilënë, një fjalë nuk u tha harbutëve, s'di se kujt ia bëri me dorë dhe urdhëroi:

- Vërshëlle!

Në një skaj të sheshit Smolenski, nga ca dyer të pasqyrtë, doli vrikthi një portier dhe fishkëlleu ligsht, me sa i hante fty. Klientët u mblodhën qark maskarenje dhe, atëherë, në këtë mosmarrëveshje ndërhyri Korovjevi.

- Qytetarë! - piskati ai me zë drithërues. - Ç'po ndodh kështu? Ç'po ndodh? Më lejoni t'jua bëj këtë pyetje. I shkreti njeri... - Korovjevit iu drodh zëri dhe shënjoj me gisht Begemotin, që sa s'po i shpëtonin lotët, - i shkreti njeri, tërë ditën e ditës ka meremetuar furnela vajguri dhe tani po e grinë uria... ku ta gjejë, ai, valutën?

Zakonisht, i përmbajtur dhe i qetë, Pavël Josifoviç, thirri me inat:

- Léri këto! - dhe me një gjest të dorës shprehu padurimin. Atëherë bilbili i portierit, para dyerve, jehoi si i ngazëlluar:

Korovjevi vazhdoi, pa e prishur terezinë:

- Ku ta gjejë, pra? Po jua bëj të gjithëve këtë pyetje. Është i etur dhe i uritur, ndaj dhe duket ashtu i ligështuar. Pastaj nuk e lë rehat as vapa. Dhe i varfëri ai, mandarina s'kushtojnë veçse tre kopekë. Dhe ata fishkëllejnë si bilbilat korijeve në pranverë, shqetësojnë milicinë, e shkëpusin nga telashet. Dhe përse atij iu lejuaka? Ë? - dhe Korovjevi rrëfeu me gisht trashaluqin e jargavantë, i cili u prish në fytyrë. - E kush është ai? Kush? Nga e përse ka ardhur? Mos vallë na kishte marrë malli për të, a si? Apo mos vallë është i ftuar? Epo, sigurisht, - dhe ish-dirigjenti i korit, buzështrembëruar, vikati me sarkazëm: - Ai, sikundër e shihni, është veshur me kostumin e së kremites ngjyrë jaragavani, sa s'po pëlcet nga salmoni dhe sa s'po myket nga valuta, po bashkatdhetari ynë? Ah, sa keq më vjen për të! Shumë, shumë keq më vjen! - rënkoj Korovjevi sikur të ishte një nun dhëndri a nuseje në ndonjë nga ato dasmat e moçme.

Dhe tërë ajo ligjëratë e marrë, krejt pa takt dhe ndoshta dhe politikisht e rrezikshme, e bëri Pavël Josifoviçin të rrëqetetë i frikësuar, ashtu siç i detyroi mjaft nga klientët e atyshëm ta dëgjonin me simpati. Dhe kur Begemoti, me mëngën e grisur e të lerosur te sytë, klithi me një ton tragjik:

- Falemnderit, o mik besnik që i dole pér zot një viktime! - ndodhi çudia e parë. Një plakush i urtë, mjaft i sjellshëm. veshur varfërisht, veçse pastër, një plakush që kishte blerë tri pasta me bajame në repartin e ëmbëlsirave, befas u bë tjetër njeri. Sytë i ndritën nga një zjarr luftarak, u skuq i téri, flaku në dysheme ëmbëlsirën e mbështjellë me letër dhe thirri:

- Është e vërtetë! - Mandej ai rrëmbeu një disk, e pastroi nga mbeturinat e kullës së Eifelit prej çokollatash, që pat rrënuar Begemoti, e përdori si mjet kërcënimi, pastaj me dorën e majtë ia hoqi të huajit kapelen, kurse më të djathtën e goditi fort kokën e shogët me anën e sheshtë të diskut. U bë një zhurmë e madhe, thuajse po shkarkohej një kamion me fletë llamarine. Trashaluqi u zbardh, u plandos në shpinë dhe u ul mbi një vedër me harenga Kërçeni, duke ngritur lart një shatërvan me shëllirë harenge. Në këtë e sipër, ndodhi edhe çudia e dytë. I jargavanti,

që u gremis mbi vedër, në një gjuhë të kulluar ruse, pa asnjë theks të huaj, sokëlliu:

- Po më vrasin! Njoftoni shpejt milicinë! Po më vrasin banditët! - Dhe, si pasojë e tronditjes, ai, e përvetësoi krejt papritmas një gjuhë, të cilën gjer në atë çast kinse nuk e njihet.

Atëherë u platinët fishkëllimat e portierit dhe ndaj turmës së shqetësuar të blerësve po afroheshin, duke vezulluar, dy helmeta milicësh. Por siç e lagin dyshemenë e një dyqani me legenin e banjos, po ashtu edhe djallëzori Begemot spërkati me vajguri banakun eëmbëlsirave, i cili u ndez vetveti. Flaka mori dhenë, rendi përgjatë banakut dhe gllabëroi kordelet e bukura prej letre në kaçilet me fruta. Në çastin kur shitësit kërcyen të tromaksur që prapa banakut, dyshemeja dhe perdet e pëlhurta të dritareve flakëritë. Blerësit klithën të dëshpëruar dhe u zembrapsën nga reparti iëmbëlsirave, vunë përpara Pavël Josifoviçin, tanimë, i panevojshëm, kurse nga banaku i peshkut, varg e vistër, njëri pas tjëtrit, me thikat e mprehura, shitësit rendën linghi kah dera e pasme. Qytetari i jargavantë u shkul nga vedra, i téri me cirka shëllire e harenge, kaptoi banakun e salmonit dhe u vu pas tyre. Edhe xhamat e pasqyrita të hyrjes kryesore krisën e ranë nga njerëzit që shtyheshin, tek orvateshin të shpëtonin. Të dy horrat - edhe Korovjevi, edhe makuti Begemot se ku vanë, por se ku, pikërisht, s'mund ta merrje dot me mend. Mandej, dëshmitarët e pranishëm në fillimet e zjarrit në dyqanin e të huajve te sheshi i Smolenskut, thanë sikur të dy rrugaçët qenë ngritur lart fluturimthi, gjer në tavan, e sikur atje kishin plasur që të dy, si dy balona fëmijësh. Veç për këtë s'jemi të sigurt, në ka ndodhur apo jo kështu, dhe për një gjë që nuk e dimë, s'kemi pse të ngulim këmbë.

Veç dimë, se pikërisht një minutë më vonë, pas kësaj ngjarjeje në Smolensk, edhe Begemoti, edhe Korovjevi, u gjendën në trotuarin e bullevardit, m'u afër shtëpisë së tezes së Gribojedovit. Begemoti u ndal para kängjellave e foli:

- Shihe, shihe! Kjo është shtëpia e shkrimtarëve. A e di ti, o Begemot, se unë kam dëgjuar fjalë fort të mira dhe mikluese për këtë shtëpi? Shikoje me vëmendje, i dashur mik! Është kënaqësi të mendosh se nën atë çati fshihet dhe piqet një mori e tërë talentesh.

- Si ananaset e serrave, - tha Begemoti dhe që ta sodiste më mirë atë shtëpi ngjyrë kremi, me kolona, hipi mbi kangjellat e vendosura mbi një mur të ulët betoni.

- Krejt e vërtetë, - u pajtua Korovjevi me bashkudhëtarin e vet të pandarë - dhe më bëhet zemra mal, kur mendoj se këtu po piqen autorët e ardhshëm të një "Don Kishotii"- apo të një "Fausti" apo, djalli ta marrë, të "Shpirtrave të vdekur". Apo jo?

- Tmerrohesh kur e mendon, - pohoi Begemoti.

- Po, vazhdoi Korovjevi, - gjëra të çuditshme mund të presësh nga serrat prej xhami të kësaj shtëpie që bashkon nën çatinë e saj me mijëra asketë që kanë vendosur t'ia blatojnë jetën shërbimit të Melpomenës, Polimnies dhe Talisë. A e përfytyron ti, ç'zhurmë do të bëhet kur ndonjëri syresh do t'i japë publikut si fillim një "Revizor", apo me rastin më të keq një "Evgjeni Onjegin"?

- E përfytyroj që ç'ke me të, - pohoi sërish Begemoti.

- Por, - vijoi Korovjevi, duke ngritur gishtin i menduar. - Por, them unë dhe e përsëris këtë "po"-në. Me një kusht, që këto bimë delikate të serrave të mos sulmohen nga ndonjë mikroorganizëm, të mos u brehen rrënjet, të mos kalben! Kjo u ngjet edhe ananaseve. Oh, po! Po, po, u ngjet!

- Po ata atje në verandë, ç'bëjnë? - pyeti Begemoti me kokën e rrumbullakët mes një hapësire kangiellash.

- Po drekojnë, - shpjegoi Korovjevi, - dhe mësoje, se restoranti këtu s'është as i keq e as fort i shtrenjtë. Dhe unë, si çdo turist tjetër, para se të vazhdoj udhëtimin, do të doja të haja diçka e të pija një birrë të ftrohtë akull.

- Edhe unë, gjithashtu, - ia pat Begemoti dhe, që të dy, morën rruginën e asfaltuar, nën hijen e ca blirëve, drejt verandës, duke mos i nuhatur të këqijat e atij restoranti.

Një grua e zbehtë, që ngjante e mërzitur, me çorape të bardha në këmbë dhe me një beretëzë me bisht, e të bardhë në kokë, ishte ulur në një karrige vieneze te qoshja e derës së verandës, atje, ku mes blerimit të një trine, që sajuar e çara e hyrjes. Para saj, mbi një tryezë të thjeshtë kuzhine, gjendej një fletore e trashë zyre, në të cilën gruaja, s'di sepse, shënonë ata që hynin në restorant. Pikërisht kjo grua e ndali çiftin Korovjev-Begemot.

- Librezat e anëtarësisë? - ajo shqeu sytë me syzet e Korovjevit e me bërrylin e grisur dhe me furnelën e vajgurit të Begemotit.

- Një mijë herë të më falni, po ç'libreza? - pyeti Korovjevi, i çuditur.

- A jeni shkrimtarë? - pyeti gruaja.

- Pa dyshim, - u përgjigj Korovjevi, me dinjitet.

- Librezat, atëherë! - përsëdyti gruaja.

- O bukuroshja ime... - zu ta ledhatonte Korovjevi.

- S'jam bukuroshe, - ia preu qytetarja.

- O, sa keq, - tha Korovjevi i pezmatuar dhe vijoi: - mund të mos jeni bukuroshe, meqë s'doni, veç do të më vinte mirë po të ishit e tillë. Por që të bindeni se Dostojevski është shkrimtar, a thua u dashka t'i kërkohet librezë anëtarësie? Ja, lexoni qoftë edhe pesë faqe nga çdo roman i tij dhe, pa asnje lloj libreze, do të bindeni se keni të bëni me një shkrimtar. Dhe, unë mendoj se ai s'ka pasur asnje lloj libreze anëtarësie. Po ti, si mendon? - iu drejtua Korovjevi Begemotit.

- Vë bast që s'ka pasur, - u përgjigj ky dhe vuri furnelën e vajgurit mbi tryezë pranë fletores si dhe fshiu djersën me dorë nga balli tërë blozë.

- Ju s'jeni Dostojevski, - tha gruaja, së cilës Korovjevi ia bëri mendjen ujem.

- Nuk i dihet, jo, nuk i dihet, - u përgjigj ai.

- Dostojevski ka vdekur, - tha gruaja, - veçse jo aq e sigurt.

- Protestoj! - thirri Begemoti i nervozuar. - Dostojevski është i pavdekshëm.

- Librezat e anëtarësisë, qytetarë! - ngulmoi gruaja.

- Na falni, po kjo, në fund të fundit, është qesharake, - nuk dorëzohej Korovjevi. - Një shkrimtar nuk përcaktohet aspak nga libreza e anëtarësisë, po nga ajo se ç'shkruan. Nga e dini ju se ç'mendime roitin në kokën time? Apo në këtë kokë? - dhe shënroi kokën e Begemotit, nga e cila menjëherë hoqi kasketën, sikur gruaja, kështu, do ta vlerësonte më mirë.

- Largohuni! - tha gruaja me nervozizëm.

Korovjevi dhe Begemoti u hoqën mënjanë dhe ia hapën rrugën një shkrimtari me kostum bojëhiri, me një këmishë të bardhë verore, pa kravatë, me jakën e gjerë përmbi jakën e

qxaketës dhe me një gazetë nën sqetull. Shkrimtari përshtëndetë gruan me kokë, diç zhgarraviti, pa u ndalur, në atë fletoren e trashë dhe kaloi për në verandë.

- Ah, vajmedet, për ne jo, s'ka vend. - foli i pikëlluar Korovjevi, - por ai do ta ketë fat atë gotë birrë të ftohtë, për të cilën ne endacakët e gjorë, aq shumë patëm ëndërruar. Gjendja jonë është e mjerë, e vështirë dhe s'di ç'do të bëjmë.

Begemoti vetëm hapi krahët i hidhëruar, vuri kasketën në kokën plot flokë të dendur që i shëmbëllën me qime maceje dhe, sakaq, një zë i ulët, po i pushtetshëm jehoi përmbi kokën e gruas:

- Lejoini, Sofia Pavlovna.

Gruaja u çudit: në trinën e bleruar mbiu një frak i bardhë dhe mjekra me majë e një pirati. Ai i kundroi sinqerisht të dy leckamanët e dyshimtë dhe mandej i ftoi me ca lëvizje të dorës. Autoriteti i Arçibald Arçibaldoviçit ndjehej seriozisht në këtë restorant, të cilin e drejtonte.

Sofia Pavlovna pyeti tërë përulësi Korovjevin:

- Si quheni?

- Fanajev, - u përgjigji ky urtë e butë. Gruaja e shënoi këtë mbiemër dhe nguli një vështrim pyetës ndaj Begemotit.

- Skabiçevski, - piskati ky dhe, s'di sepse, nuk e tregoi furnelën që mbante me vete. Sofia Pavlovna e shkroi edhe këtë dhe ua afroi fletoren autorëve që të nënshkruanin. Kundruall mbiemrit "Panajev"-, Korovjevi shkroi "Skabiçevski"-, kurse Begemoti kundruall "Skabiçevskit" - "Panajev". Duke buzëqesbur në një menyrë aq tërheqëse, sa Sofia Pavlovna mbeti fare pa mend, Arçibal Arçibaldoviçi i shoqëroi mysafirët në anën tjetër të verandës, te tavolinëza më e mirë, ku binte dielli që depërtonte përmes blerimit të dendur të trinës. Kurse Sofia Pavlovna, e habitur e tëra, vërejti një copë herë të gjatë ato nënshkrimet e çuditshme që kishin lënë vizitorët.

Jo më pak se Sofia Pavlovnën, Arçibald Arçibaldoviçi i habitit edhe kamerierët. Ai, me dorën e tij afroi karrigen te tryeza, ftoi Korovjevin të ulej, të dy ia shkelën syrin njëri-tjetrit, pastaj diç pëshpëriti dhe dy kamerierë zunë të vërtiteshin qark mysafirëve të rinj. Njëri syresh e lëshoi furnelën përdhe, pranë këpucëve të zbërrthyera. Menjëherë u zhduk nga tryeza mbulesa e vjetër me

njolla tē verdha dhe nē ajēr u valavit njē tjetēr, krpit e bardhē, si njē bornuz i lashtē beduinēsh, e Arçibald Arçibaldoviçi i pēshpēriti rrēzē veshit Korovjevit, nē njē mēnyrē mjaft kuptimplotë:

- Me çfarë t'ju shērbej? Kam blini tē tharë... qē mē kanë mbetur nga banketi i shtruar, me rastin e kongresit tē arkitektëve.

- Na... sillni... ndonjë meze... - nēpērdhëmbi dashamirësish Korovjevi, mbështetur nē shpinëzën e karriges.

- Qartë! - u përgjigj Arçibald Arçibaldoviçi dhe mbylli sytë, po me nënkuptim.

Ku e panë kamerierët sesi po sillej me mysafirët e dyshimtë përgjegjësi i restorantit, nuk ngurruan më dhe iu përveshën punës seriozisht. Njëri ia ofroi shkrepësen Begemotit, që nxori nga xhepi një duq cigareje dhe e vuri nē gojë, kurse tjetri erdhë vrapthi, me tringëllimë qelqesh gjelbëroshe dhe vuri përpara çdo pjate gotëza tē vogla alkooli, dhe një nga ato kupat e mëdha qelqholla, me tē cilat pihet aq mirë ujë mineral nē një çadër pëlhure. Po le tē ecim më tej e tē themi: tē dy vizitorët nuk ndenjën pa rrëkëllyer ujë mineral nën çadrën prej pëlhure tē verandës së paharuar tē Gribojedovit.

- Mund t'ju shërbej edhe fileto thëllëzash, - mjaulliti me një zë tē ëmbël Arçibald Arçibaldoviçi. Mysafiri me syze tē krisura e miratoi plotësish propozimin e komandantit tē brigantinës dhe e vështroi përzemërsisht, përmes qelqit tē panevojshëm tē syzeve.

Shkimitari Petrakov Suhovoi me tē shoqen nē një tryezë aty pranë, i kishte dhënë fund drekës me një pjatë mish derri tē fërguar. Me atë aftësinë vëzhguese, karakteristikë për tē gjithë shkimtarët, atij menjéherë i ra nē sy sjellja e Arçibald Arçibaldoviçit dhe u çudit së tepërmi. Kurse e shoqja e tij, një zonjë mjaft e nderuar, aq xheloze ndaj piratit, që përkujdesej aq shumë për Korovjevin, sa nisi t'i binte me lugë tryezës... me demek: përsë po na vononi... duhet tē na kishit prurë edhe akulloren! Si qëndron puna?

Arçibald Arçibaldoviçi i fali Petrakovës një buzëqeshje mikluese, pa harruar t'ia conte kamerierin, gjithë pa i braktisur mysafirët e shtrenjtë. Ah, ç'burrë i mençëm që ishte ai Arçibald

Arçibaldoviç! Dhe me një aftësi vëzhguese, jo më të pakët sesa vetë shkrimtarët, Arçibald Arçibaldoviç ishte në dijeni edhe për shfaqjen në teatrin e Varietesë, si dhe për mjaft ngjarje të ditëve të fundit; por, ndryshe nga shumë të tjerë, nuk i kishin shpëtuar as fjalët - "kuti-kuti" e as f jala "maçok". Arçibald Arçibaldoviç e pikasi menjëherë se me kë kishte të bënte. Ndaj nuk filloi të grindej me ta. Po ç'ti bësh Sofia Pavlovnës, asaj tekahykës. Duhej t'ia kishte prerë aq mendja sa t'i kishte lënë të hynin në verandë. Le që ç'mund të presësh më shumë prej saj?

Petrakova, si një zonjë e rëndë, hante akulloren me krem dhe nuk mund të mos e shprehte pakënaqësinë, tek vështronë tryezën e dy zhelanëve, që po mbushej, si me magji, tërë gjellë. Një sallatë e larë dhe e shpërlarë e tëra në shkëlqim, krekojë një vazo plot havjar të freskët... dhe, krejt papritur e pakujtuar, sollën në një tryezë të veçantë lëvizëse një kovë argjendi, veshur me një tis avulli.

Arçibald Arçibaldoviç e la tryezën e preferuar vetëm pasi u bind se qenë bërë tërë nderet, vetëm pasi kamerierët prunë nxitimthi një tigan të mbyllur, në të cilën diç valonte dhe vetëm pasi u pëshpëriti të dy mysafirëve enigmatikë:

- Më falni! Një minutë! Sa t'u hedh një sy filetovë.

Ai u largua me ngutë dhe humbi në hyrjen e brendshme të restorantit. Nëse ndonjë vëzhgues do t'i ndiqte veprimet e mëtejshme të Arçibald Arçibalçloviçit, me siguri, që do t'i dukeshin disi të pakuptueshme!

Shefi nuk shkoi aspak në kuzhinë të kujdesej për filetot, por në depon e restorantit. E hapi me çelësin e vet, u mbyll brenda e tërë kujdes, që të mos ndotte manshetat e këmishës, nxori dy blinj të rëndë nga një arkë me akull, i mbështolli me një letër gazete, i lidhi me spango dhe i vuri mënjanë. Mandej në një dhomë ngjitur vërejti në e kishte apo jo aty pardesynë e tij me astar mëndafshi si dhe kapelën e, vetëm paskëtaj shkoi në kuzhinë, ku gjellbërësi, tërë zell po gatuante fileton që pirati u kishte premtuar mysafirëve.

Asgjë të çuditshme dhe asgjë enigmatike s'kishte në tërë sjelljen e Arçibald Arçibaldoviçit. Anormale ajo mund t'i dukej vetëm një vëzhguesi të cekët. Veprimet e Arçibald Arçibaldoviçit ishin rrjedhojë logjike e gjithë ngjarjeve të mëparshme.

Informacioni i plotë dhe kryesisht nuhatja fenomenale e Arçibald Arçibaldoviçit i sugjeruan shefit të restorantit të Gribojedovit se dreka e këtyre dy vizitorëve duhej të ishte sa e bollshme dhe pikante po kaq edhe e shkurtër. Dhe nuhatja që s'e kishte lënë kurrë në baltë ish-piratin, edhe kësaj radhe nuk e mashtroi.

Ndërsa Korovjevi dhe Begemoti çokitnin gotat e dyta me vodkë Moske, dy herë e zierë, një piye e ftohtë, e mrekullueshme kjo, në verandë u dha, i djersitur dhe i emocionuar, kronikani Bob Kandalupski, i njohur në tërë kryeqytetin për gjithëdijen e tij të pazakontë, dhe, aty për aty, u ul në tryezën e Petrakovëve. Si vuri çantën mbi tryezë, Bobi, pa e zgjatur, ngjeshi buzët në veshin e Petrakovit dhe s'di seç i mërmëriti disa gjëra mjaft interesante. Krimbi i kureshtjes nuk e la rehat Petrakovën. Edhe ajo i afroi buzët e saj te buzët e tulta e të yndyrshme të Bobit. Më të rrallë, ky vështronte andej-këndej me bisht të syrit e gjithë llapte e llapte. Tek-tuk edhe i dëgjohej ndonjë shprehje si:

- Ju betohem për fjalën e nderit! Në Sadovaja, në Sadovaja.
- Bobi e uli edhe më zërin. - Plumbat nuk u bënë gjë. Plumba... plumba... vajguri... zjarr... plumba..

- Gënjeshtarët, që përhapën thashetheme aq të neveritshme - buçiti kontraltoja e zonjës Petrakova, e cila e indinjuar foli ca më fort sesa do të kishte dashur Bobi, - duhej të ishin sqaruar. Po le të mos ngutemi; herët a vonë edhe këtyre do t'u tregohet vendi! Dokrra të rrezikshme!

- E ç'dokrra janë këto, Antonida Porfirjevna! - thirri Bobi, i fyer nga mosbesimi i zonjës Petrakova, pastaj sërisht foli si me të vërvshëllyer: - Dëgjomëni, plumbat s'u bënë gjë. Dhe tani zjarri... Ata në ajër, në ajër. - Dhe Bobi shkumëzonte, pa dyshuar, se protagonistët e rrëfimit të tij s'ishin veçse dy hapa larg dhe englendiseshin me vërvshëllimën e tij. Por kjo zbavitje nuk zgjati shumë. Nga hyrja e brendshme e restorantit dolën rrëmbimthi në verandë tre burra belshtrënguar me rripa mesi, me kallçina dhe me revolverë në duar. I pari syresh bubulliu me një zë të tmerrshëm:

- Mos luan! - Dhe po atij çasti hapën zjarr mbi kokat e Korovjevit e të Begemotit, të cilët, sa çel e mbyll sytë, u tretën në ajri, kurse nga furnela me vajguri buroi një shtyllë flake drejt

pëlhurës së tendës. Një si zgurdhë e çakërtuar, me çanësime të zeza, u shfaq mes tendës dhe filloj të rrëshqiste nga të katër anët. Papritmas, sojesh vrushlloji flaka, që u ngjit gjer në çatinë e shtëpisë së Gribojedovit. Dosjet me dorëshkrime mbi dritaren e katit të dytë, në zyrën e redaksisë, morën zjarr e njëherësh me to u ndez edhe perdja e, paskëtaj, flaka, gjithë me të zukatur, zuri t'i shtonte me shpejtësi zotërimet e veta, thuajse, dikush i frynte me sa fuqi kishte dhe, shkulme-shkulme, nisi të shtrihej në brendësi të shtëpisë së tezes.

Mbas disa sekondash, rrujinave të asfaltuara, që të shpinin te kangiellat e hekurta, pranë bulevardit, rendnin, pa mbaruar së ngrëni drekën, shkrimtarë, kamerierë, Sofia Pavlovna, Bobi Petrakovi dhe Petrakova. Po nga ato kangiella shfryu për herë të parë mbrëmjen e së mërkurës, ai kumt i kobshëm për Ivanushkën, që për të gjithë mbeti një gjëegjezë.

Arçibald Arçibaldoviçi doli nga një derë anësore, me një pardesy verore me astar mëndafshi e me dy peshqit e ngrire nën sjetull dhe nuk vrapi e nuk u ngut të ikte gjëkundi, por qëndroi i qetë, si ai kapiteni i detyruar ta braktisë i fundit anijen e përfshirë nga flakët e zjarrit.

FATI I MJESHTIT DHE I MARGARITËS U VENDOS

Kur dielli po falej lart mbi qytet, në tarracën prej guri të një godine, ndër më të bukurat e Moskës, të një godine ndërtuar këtu e pesëdhjetë vjet më parë, ndodheshin dy veta: Volandi dhe Azazeloja. Që poshtë nga rruga, ata s'dukeshin, meqë ndaj vështrimeve të bezdisshme të njerëzve, i mbronin ca parmakë, plot me vazo e lule gjipsi. Tërë qytetin ata e shihnin si në pëllëmbë të dorës.

Veshur me një veladon të zi, Volandi ishte ulur në një stol të palosshëm. Shpata e tij e gjatë dhe e gjërë qe ngulur pingulthi mes dy pilakave të tarracës, duke kriuar, kësosoj, njëfarë ore diellore. Hija e shpatës, ndonëse ngadalë, gjithë zgjatej e i afrohej këmbëve me këpucë të zeza të satanait. I skrupullosur, atje në stol, me mjekrën e mprehtë mbi grushtin e dorës dhe me një këmbë nën vete, Volandi vështronte, pa u shkëputur, një mori pallatesh, shtëpish gjigande dhe kasollesh të ronitura. Pa petkat e tij moderne, pra, pa xhaketë, pa bombe dhe pa këpucët e lustruara, i veshur si edhe Volandi, me të zeza, Azazeloja qe ngurosur jo larg sundimtarit të vet dhe, po ashtu, si ai, nuk ia hiqte sytë qytetit.

Volandi u hodh e foli:

- Qytet interesant, apo jo?

Azazeloja u drodh dhe u përgjigji me respekt:

- Imzot, mua më tepër më pëlqen Roma.

- Po, kjo është çështje shijesh, - u përgjigji Volandi. Mbas njëfarë kohe, sérish, u dëgjua zëri i tij:

- Po ai tym atje në bulevard?

- Po digjet Gribojedovi, - u përgjigji Azazeloja.

- Po ai çifti i pandarë Korovjev - Begemot a do të kenë qenë atje, vallë?

- Pa dyshim, imzot.

Heshtën sërisht, duke soditur nga tarraca diellin e përthyer, ndezur verbueshëm në dritaret e kateve të epërme. Edhe pse me shpinën ndaj perëndimit, syri i Volandit flakérinte po ashtu, si edhe ato dritaret e ndezura.

Befas, diç e shtrëngoi Volandin që ta linte qytetin dhe të këqyrtë me vëmendje kullën e rrumbullakët, mbi çati, prapa shpinës së tij. Nga muret e saj doli një reckaman i zyntë, me kitonin e përlyer tërë argjil, me sandalet të punuara me dorë dhe me një njekër të zezë.

- Ou! - thirri Volandi, si me të tallur, duke vështruar të porsaardhurin. - Më pak se çdo gjë tjetër të prisja këtu. Ç'e mirë të solli, o mysafir i paftuar, që, megjithatë, e dija se do vije?

- Erdha, o shpirt i së keqes dhe o zot i hijeve, erdha - u përgjigj tjetri, duke i hedhur me bishtin e syrit një vështrim jodashamirës.

- Në erdhe tek unë, atëherë përsë nuk më përshëndet o tagrambledhës i dikurshëm? - foli ashpër Volandi.

- Sepse s'dua të të uroj asgjë të mirë, - iu përgjigj me guxim i porsaardhuri.

- E nuk i bihet murit me kokë, - kundërshtoi Volandi, me një nënqeshje, që ia shtrembëroi fytyrën. - Sapo u shfaqë mbi çati, nuk t'u durua pa e bërë një marrëzi dhe, ja ku po ta them, se ku qëndron ajo - në intonacionin e zërit tënd. Ti i shqipton fjalët, në një mënyrë të atillë, thuajse nuk i njeh as shijet e as të keqen. A do të jesh, vallë, aq fisnik sa të marrësh guximin e të bësh pyetjen: a do të kishte vallë kuptim mirësia pa të keqen dhe ç'pamje do të kishte bota pa hijet në faqet e dheut? E e sheh hijen e shpatës sime? S'ka rënje druri e qenie të gjallë pa hije. A mos kërkon ti ta lësh rruzullin tokësor pa një dru e pa një qenie të gjallë, për rrjedhojë dhe fantazinë tënde krejt të zhveshur, në mënyrë që të kënaqesh, mbasandaj me një botë lakuriqe? Ti je budalla.

- S'kam ndërmend të hahem me ty, o sofist plak, - u përgjigj Levi Mateu.

- Ti s'mund të hahesh me mua edhe përfaktin se s'je veçse një budalla, - u përgjigj Volandi dhe pyti: - Më thuaj - troç, pse erdhe?

- Më dërgoi ai.

- Ç'të urdhëroi të më thuash, o skllav?

- S'jam skllav, - u përgjigj Levi Mateu, tanimë, i zemëruar, - po një nxënës i tij.

- Pavarësish se bashkë, si gjithmonë, nuk flasim me të njëjtën gjuhë, prapë gjërat për të cilat bisedojmë s'pësojnë ndonjë ndryshim...

- Ai e lexi veprën e mjeshtrit, - vijoi Levi Mateu, - dhe të lutet që ta marrësh me vete dhe ta shpërblesh, duke ia siguruar qetësinë. A e ke të vështirë ta bësh këtë, o shpirt i së keqes?

- Për mua asgjë nuk është e vështirë, - u përgjigj Volandi - dhe ti këtë e di mirë. - Pas një heshtjeje, ai, shtoi: - Po ju, pse nuk e merrni me vete, që ta nxirri në dritë?

- Ai s'ka merituar dritën, ai ka merituar prehjen, - foli Levi, me një ton të hidhur.

- Thuaji se porosia do t'i vihet në vend, - u përgjigj Volandi dhe shtoi me syrin që i përshkënditi: - Tani hiqmu qafe sa më parë!

- Gjithashtu, ju lutet t'ia merrni edhe të dashurën, e cila ka hequr aq shumë për shkak të tij, - për herë të parë, Levi iu drejtua Volandit me një ton lutës.

- Ja, kjo gjë s'do të më shkonte kurrë nëpër mend. Tani ik! - Levi Mateu u zhduk, kurse Volandi thirri Azazelon dhe e urdhëroi:

- Fluturo tek ata dhe rregulloi të gjitha.

Azazeloja la tarracën dhe Volandi mbeti fillikat. Por vëtmia e tij nuk zgjati shumë. Zhurmë hapash dhe zëra gazmori u dëgjuan pllakave të tarracës dhe para Volandit u paraqitën Korovjevi dhe Begemoti. Tani trashaluqi ishte pa furnelën, i ngarkuar me sende të tjera. Kështu, nën sjetull ai kishte një peizazh të vogël në një kornizë floriri, në njérën dorë një bluzë kuzhinieri, giysmë e djegur, në tjetrën - një salmon, krejt të përcëlluar, me gjithë lëkurën dhe bishtin. Begemoti dhe Korovjevi kundërmonin era shkrumbi. Turirin Begemoti e kishte tërë blozë, kurse shapkën gjysmë të djegur.

- Përshëndetje, madhëri, - vikati çifti i palodhur dhe Begemoti tundi salmonin.

- E pra, të lezeçëm qenkeni, - tha Volandi.

- Merreni me mend, imzot, - klithi Begemoti edhe i gëzuar, dhe i emocionuar, - më morën për hajdut!

- Epo të kanë gjykuar nga sendet që ke prurë, - u përgjigj Volandi, duke këqyrur peizazhin, - po edhe hajdut je ti.

- Besomëni, imzot, - filloj Begemoti, me një ton intim.

- Jo, s'besoj, - u përgjigj shkurt Volandi.

- Ju betohem, imzot, se u përpoqë heroikisht për të shpëtuar sa më shumë sende, po siç e shihni, ja seç munda t'u rrëmbej kthetrave të zjarrit.

- Ti më mirë më thuaj, pse u dogj Gribojedovi? - pyeti Volandi. Që të dy, edhe Begemoti, edhe Korovjevi, hapën krahët, ngritën sytë kah qelli dhe Begemoti thirri:

- S'di si ta shpideoj. Po rrnim të qetë, krejt të qetë, po hanim një kafshatë bukë...

- Dhe, befas, pam-pum, - shtoi Korovjevi. - Të shtëna! U bëmë si të çmendur nga frika dhe me Begemotin u turrim vrap bulevardit dhe kur pamë se po na ndiqnin, - mbajtëm fryshtë drejt e në Timirjazev.

- Po ndjenja e detyrës, - ndërhyri Begemoti, - mundi frikën poshteruese dhe bëri që ne të ktheheshim.

- A, qenkeni kthyer? - tha Volandi. - Epo sigurisht, pasi ndërtesa u bë e tëra shkrumb e hi.

- Po, e tëra, - pohoi me hidhërim Korovjevi. - E tëra, imzot, e tëra, sikundër u shprehët ju, me mirësjellje. Përveçse ura zjarri, asgjë tjetër s'të shihnin sytë.

- Unë u turra, - vijoi Begemoti, - në sallën e mbledhjes, - në atë sallën me kolona - me mendimin se mos shpëtoja gjësendi të vyer. Ah, imzot, ime shoqe, sikur të kisha një të tillë, do të rrezikohej njëzet fish të mbetej vejushë! Por fatmirësish, imzot, unë s'jam i martuar dhe ja ku po jua them tani se nuk e fsheh dot gjëzimin, që po shijoj jetën e beqarillëkut. Ah, imzot, a mund të këmbehet liria e beqarit me një zgjedhë të rëndë?

- Përsëri gjepura, - vërejti Volandi.

- Ju dëgjoja dhe sërisht po vazhdoj, - u përgjigj maçoku, - ja peizazhi. Asgjë tjetër s'që e mundur të tërhiqja nga salla. Flaka më përzhitit ftyrën. Renda në depo, shpëtova salmonirin. Vrapova në kuzhinë, shpëtova bluzën. Dhe mendoj, imzot, se

bëra gjithë çka munda dhe nuk e kuptoj dhe s'di si ta shpjegoj këtë shprehjen skeptike në fytyrën tua.

- Po Korovjevi ç'bëri, ndërkokë që ti paçkite? - pyeti Volandi.

- U ndihmova zjarrfikësve, imzot, - u përgjigj Korovjevi, duke rrëfyer pantallonat e grisura.

- Ah, në është kështu, atëherë, medoemos, u dashka të ndërtohet një godinë e ré.

- Ajo do të ndërtohet, imzot, - ia pat Korovjevi, - guxoj t'ju siguroj për këtë.

- Epo s'na mbetet veçse të urojmë që ajo të jetë më e mirë se e mëparshmja, - vërejti Volandi.

- Këtë mos e vini në dyshim, imzot, - tha Korovjevi.

- Më besoni dhe mua, - shtoi maçoku, - sepse unë jam një profet i vërtetë.

- Gjithsesi, ne u paraqitëm, imzot, - vuri në dukje Korovjevi, - dhe tani presim urdhrat tua.

Volandi u ngrit nga stoli, iu afrua parmakëve të tarracës dhe vetëm filli aty ndenji gjatë, duke vështruar, diku larg, shpinëkthyer ndaj suitës së vet. Mandej sërisht u ul dhe tha:

- S'do të ketë më urdhra, ju bëtë gjithë çka mundët dhe unë s'kam më nevojë për shërbimet tua. Mund të preheni. Tani do të shpërthejë furtuna, e mbramja furtunë që do të lajë ato hesape, që kanë mbetur pa u larë dhe ne do të nisemi për udhë.

- Fare bukur, imzot, - u përgjigjën që të dy lolot dhe u zhdukën diku, tej kullës qendrore, që lartësohej e rrumbullakët, mes tarracës.

Furtuna, për të cilën foli Volandi, sikur po shfaqej në horizont. Një re e zezë ia behu nga perëndimi dhe e preu diellin në mes. Mandej e mbuloi të tërin. Tarraca u freskua. Mbas njëfarë kohe u bë errësirë. Reja e zezë, që erdhë nga perëndimi mbuloi qytetin. U zhdukën urat e pallatet. Gjithçka humbi e u tret, sikur kjo botë të mos kishte qenë kurrë. Një fiskaje flake pëershkoi tërë qyllin. E pastaj një bubullimë shungulloj mbi qytet. Ajo u përsëdyt, duke shënuar, kësisoj fillimin e furtunës. Edhe Volandi humbi gjireve të errësirës.

ERDHI KOHA! ERDHI KOHA!

- Ti e di, - tha Margarita, - se pikërisht mbrëmë, natën, kur të zuri gjumi, unë lexova për atë errësirën e Detit Mesdhe... dhe këta idhujt, ah, këta idhujt e artë! Ata gjithë kohën, sepse s'më lënë të qetë. Më ngjan se edhe tani do të bjerë shi. A nuk e ndien se po freskohet?

- Të gjitha këto janë gjëra të mira dhe të këndshme, - u përgjigji mjeshtri, duke davaritur me dorë tymin e cigares që po thithë, - edhe këta, idhujt, Zoti i bekoftë, veç se ç'do të bëhet më tej, këtë nuk e kam hiç të qartë.

Kjo bisedë bëhej ndaj perëndimit të diellit, shi atëherë kur para Volandit në tarracë u duk Levi Mateu. Dritarja, si një mazgallë bodrumi, qe e hapur dhe, nëse dikush do të shikonte brenda, do të çuditet me pamjen e atyre dy bashkëbiseduesve. Mbi trupin lakuriq, Margarita kishte hedhur një mantel të zi, kurse mjeshtri qe me ndërresarat e spitalit. Kjo ndodhë për shkak se Margarita s'kishte ç'të vishte, sepse tërë teshat e saj kishin mbetur në vilë dhe, ndonëse kjo vilë qe fare afër, as që mund të bëhej fjalë se mund të shkonte atje dhe t'i merrete sendet e veta. Kurse mjeshtri, të cilët tërë kostumet ia gjetën në dollap, sikur të mos kishte qenë kurrikund, s'donte të vishej, duke u arsyetuar para Margaritës, se nga çasti në çast, mund të fillonte ndonjë nga ato katrahurat e papërsëritshme. Ç'është e vërteta, ai tani qe rruar për herë të parë ç'prej asaj nate vjeshte (në klinikë mjekrën ia kishin hequr me makinë).

Edhe dhoma, gjithashtu, kishte një pamje të pazakontë dhe qe mjaft vështirë diç të kuptoje në atë kaosin e saj. Dorëshkrime mbi qilim e mbi divan. E një libërtë po mbi divan. Në një tryezë rrumbullake qe shtruar dreka me disa shishe, mes mezeve. Se

nga kishin ardhur tèrë ato gjellë e tèrë ato pije, Margarita e mjeshtri nuk e dinin. Vetëm kur u zgjuan nga gjumi, i panë tè tèra mbi tryezë.

Si fjetën gjer tè shtunën mbrëma, edhe mjeshtri, edhe mikesha e tij, ndiheshin pér bukuri dhe vetëm një gjë ua kujtonte aventurat e djeshme. Që tè dyve u dhimbte pakëz tèmthi i majtë. Nga pikëpamja psikike që tè dy kishin ndryshuar së tepërmi, siç do tè qe bindur kushdo që do tè mund tè përgjonte bisedën e tyre në atë bodrum apartamenti. Veç s'kishte absolutisht asnjeri, që t'i përgjonte. Ky oborr ndaj dhe ishte i mirë, se gjithmonë qe i zbrazët. Blirët dhe shelgjet që bleronin, përditë më tepër, kundërmonin tej dritares, edhe era që frynte, erëmimin pranveror e fuste edhe brenda në bodrum.

- Hej dreq, hej! - klithi, papritmas, mjeshtri, - përnjëmend e beson ti, - ai shtypi duqin e cigares në taketuke dhe shtrëngoi kokën me duar, - jo, po ti je një grua e mençme dhe s'ke qenë e lajthitur. Je e bindur seriozisht se dje keni qenë te satanai?

- Krejt seriozisht, - iu përgjigj Margarita.

- Pa dyshim, pa dyshim, - ironizoi mjeshtri, - tani duket sheshazi se nuk është një, por janë dy të çmendur: edhe një burrë edhe një grual! - Ai ngriti duart kah qielli dhe thirri: - Jo, një djall e di se ç'është kjo, një djall, një djall, një djall!

Në vend tè përgjigjes, Margarita u shemb në divan, u shkul së qeshuri, tundi këmbët e zbathura, e mandej thirri:

- Oh, nuk mundem, nuk mundem! Pa shikoje veten, sesi je katandisur!

Kur mjeshtri i ngriti prapë benevrekët e gjata tè spitalit, ajo pushoi së gajasuri dhe sërisht u bë serioze.

- Tani, padashur, the një tè vërtetë, - tha ajo, - djalli e di se ç'është dhe djalli, besomë, do t'i rregullojë tè gjitha! - Sytë e saj, befas, u ndezën, ajo brofi e zuri tè thërriste, gjithë duke kërcyer. - Sa e lumtur jam, sa e lumtur jam që lidha një marrëveshje me tè. Djall, o djall! Po ti do tè jesh i detyruar, i dashur, tè jetosh me një shtrigë. - Pas kësaj, ajo, u lëshua në krahët e mjeshtrit e zuri t'ia puthte edhe buzët, edhe këmbët, edhe faqet. Tè zeza e tè pakrehura krelat e flokëve iu valëviten anës e përqark mjeshtrit e balli e faqet e tij morën flakë nga tè puthurat e saj.

- Ti, vërtet, ke filluar t'i shëmbëllesh një shtrige.

- Unë këtë nuk e mohoj, - u përgjigj Margarita, - madje jam e kënaqur për këtë, tepër e kënaqur.

- Epo mirë, - tha mjeshtri, - bëhu shtrigë, kjo është e mrekullueshme, kjo është e hatashme. Pra, ata arritën të më rrëmbejnë nga klinika! Edhe ky është një gjest mjaf human. Ta pranojmë se më kthyen këtu... Ta zëmë se s'do të na kërkojnë më, por me thuaj dhe betohu për ç'ke më të shtrenjtë, se me çfarë e si do të jetojmë? Besomë, se kur them kështu, unë merakosem vetëm e vetëm për ty.

Atij çasti, në dritaren e vogël u dukën ca këpucë majëtopitura dhe fundi i ca pantallonave. Mandej këto pantallona u përthyen në gjunjë dhe një prapanicë e trashë e dikujt e zuri dritën e ditës.

- Alojzi, në shtëpi je? - pyeti zëri diku lart mbi pantallona e tej dritares.

- Ja, po fillon, - tha mjeshtri.

- Alojzi? - pyeti Margarita, duke iu afuar edhe më dritares. - Atë e arrestuan dje. Po kush e kërkon? Si ju quajnë?

Po atij çasti gjunjët dhe prapanica u zhdukën, u dëgjua përplasja e një deriçke e mandej gjithçka ra në një heshtje të plotë. Margarita u shtri në divan dhe aq fort u mek së qeshuri, sa i dolën lotët nga sytë. E kur u qetësua, me një fytyrë krejtësisht të ndryshuar, ajo nisi të fliste seriozisht e gjithë duke rrëshqitur nga divani, u zvarrit gjer te gjunjët e mjeshtrit, e vështroi drejt e në sy dhe ia ledhatoi kryet.

- Sa ke vuajtur, sa ke vuajtur, o i gjori im! Vetëm unë t'i di dertet. Koka të qenka mbushur plot me thinja dhe një rrudhë e pashlyeshme t'i paska damkosur buzët. O shpirti im, o i dashuri im, për asgjë mos mendo! Se edhe kështu boll e ke vraë mendjen, tani lermë mua të mendoj për ty. Dhe ja ku po të siguroj, po të siguroj se një ditë edhe ne do të çmeritemi me fatbardhësinë që do të na buzëqeshë.

- Margo, po unë tani asgjëje nuk i trembem, - u përgjigj ai e ngriti kryet. Dhe mjeshtri asaj iu duk, ashtu, siç pat qenë atëherë kur pat shkruar atë vepër, që edhe pse ai nuk e kishte parë prej kohësh, s'kishte si ta harronte, - dhe unë s'trembem, Margo, sepse i kam provuar të gjitha. Dhe mos harro se i tremburi s'trembet më. Por mua më vjen keq për ty, Margo, dije vetëm

hallin tënd kam. Ndaj dhe ngul këmbë po në të njëjtën gjë. Eja në vete! E përse të prishësh jetën tënde me një të sëmurë dhe me një varfanjak si unë? Kthehu në shtëpinë tënde! Më vjen keq për ty ndaj dhe flas kështu.

- Ah, ti, ti, - mërmëriti Margarita, duke tundur kryet e shpupurisur, - ah, po ti je edhe skeptik edhe fatkeq. Për shkakun tënd, mbrëmë, tërë natën u drodha lakuriq, për shkakun tënd, u tjetërsova. Për shkakun tënd u kyça për disa muaj me radhë në një dhomë si furrik, duke menduar vetëm për një gjë - përfurtunën e Jerusalemit dhe u këputa së qari, kurse tani që po më troket lumturia, ti merr dhe më dëbon? Epo s'ke ç'bën, unë do të iki, veç dije së je i pamëshirshëm! Ata edhe shpirtin ta paskan shkatërruar!

Një dhimbsuri e hidhur ia sëmboi zemrën mjeshtrit dhe s'di sepse ai dënesi, fytyrëngjeshur pas flokëve të Margaritës. Ajo diç mërmëriste e përlotur dhe gishtërinjtë e saj përpëliteshin tëmthave të mjeshtrit.

- Po ç'janë këto thinja të bardha, të bardha fare? Po ty, mu para syve të mi, koka po të mbulohet me dëborë. Ah, moj koka ime e shumëvaujtur! Po sytë, si të janë bërë ashtu! Jo sy, po shkretëtirë... Dhe më je gërmuqur, si nga një peshë e rëndë. Të kanë sakatuar, sakatuar... - Margarita fliste si e jermuar, përmes ngashërimeve.

Atëherë mjeshtri fshiu sytë, ngriti Margaritën e përgjunjur, u çua edhe vetë e tha i vendosur:

- Mjaft! Më nxive faqen. Dhe ji e qetë, se s'do ta lejojmë kurrë shpirtvogëlsinë dhe s'do t'i kthehem më kurrë këtij problemi. E di, se ne të dy jemi viktimë të sëmundjes sonë shpirtërore, me të cilën, ndoshta, të infektova unë... Epo, së bashku do ta heqim.

Margarita i afroi buzët te veshi i mjeshtrit dhe mërmëriti:

- Të betohem me jetën tënde, të betohem me kokën e të birit të astrologut, që ti e zbulove, se çdo gjë do të shkojë mirë... e më mirë.

- Ashtu qoftë, - ia pat mjeshtri e shtoi me një nënqeshje - sigurisht, kur njerëzve si ti dhe unë u kanë grabitur e marrë gjithçka, ata, shpëtimin e vet e kërkojnë nga forcat e një bote tjetër. Eh, mirë, ashtu qoftë, le ta kërkojnë andej.

- Ja, e shikon, ti prapë je ai që ke qenë, ti dhe tani po tallesh,

- u përgjigj Margarita, - në dreq varfsh edhe ti me ato sentencat tua. Të kësaj apo të asaj bote, a nuk është njësoj? Më hahet!

Dhe ajo e tërhoqi mjeshtrin për dore në tryezë.

- Dyshoj, se mos, befas, gjithë ky ushqim ikën e zhduket nën dhe a mos fluturon jashtë dritares, - tha ai krejt i qetësuar.

- Nuk fluturon, jo!

Dhe shi atij çasti një zë hundak shqiptoi:

- Paqja qoftë me ju!

Mjeshtri u drodh, kurse Margarita, e mësuar me të papritura, klithi:

- Po ky është Azazeloja! Ah, sa mirë, sa mirë. - Dhe mandej i pëshpëriti mjeshtrit në vesh e thirri: - Ja, e sheh, e sheh s'po na braktisin! - dhe ajo rendi të hapte derën.

- Vishu mirë, së paku, - i bërtiti mjeshtri nga pas.

- As që dua t'a di, - u përgjigj Margarita nga korridori.

Dhe Azazeloja, me syrin e vëngër që i shndriste, u përshëndet me mjeshtrin, duke u përkulur thellë e më thellë, kurse Margarita klithi:

- Ah, sa e gjëzuar që jam! Kurrë s'kam qenë aq e gjëzuar në jetën time. Por, më falni, Azazelo, për lakuriqësinë.

Azazeloja iu lut të mos shqetësohej dhe e siguroi se ai jo vetëm që kishte parë gra lakuriqe, por madje edhe femra, me lëkurë krejt të rrjepur. Mandej, me dëshirë u ul në tryezë pasi vuri në një qoshe, pranë stufës një pako të vogël, mbështjellë me një pëlburë mëndafshi të errët e qëndisur me fije ari.

Margarita ia mbushi Azazelos një gotë konjak dhe ai e piu me ëndje. Pa ia hequr sytë vizitorit, mjeshtri, fshehurazi, nën tryezë, ia pickonte me të rrallë, vvetvetes, dorën e majtë. Po këto pickime s'po ndihmonin. Azazeloja s'po tretej në ajër, veç të thuash të drejtën, për këtë as që kishte fare nevojë. Ky burrë shtatimët e kuqalash, s'kishte asgjë të tmerrshme përvëç atij syrit si me një perde brenda, por kjo ndodh edhe pa kurrfarë magjje, veçse veshjen nuk e kishte krejt të rëndomtë, - një si veladon a pelerinë - megjithatë, po ta gjykosh thellë, edhe kjo mund të bëjë vaki. Konjakun, gjithashtu, e thau me fund, si tërë njerëzit e mirë, pa ngjëruar meze. Pikërisht ky konjak e ngacmoi mjeshtrin dhe e futi në përsiatje.

"Jo, Margarita, ka të drejtë. Është e qartë, se para meje

qëndron i dërguari i djallit. Por jo më larg se parmbërëmë, i vërtetova Ivanit se te pellgjet e Patrikanës ai qe takuar pikërisht me satananë, kurse tani sepse më frikësoi ky mendim dhe fillova të llomotis diçka për hipnozën dhe halucinacionet. Ç'dreq hipnozë ka këtu?"

Ai e kundroi Azazelon më me vëmendje dhe zbuloi në vështrimin e tij, një mendim, që s'do të ngurronte ta shprehte në çasti. "Ai s'ka ardhur për një vizitë të thjeshtë, por me një mision të caktuar", - mendoi mjeshtri.

Veçse në këtë rast, e tradhdoi aftësia e vëzhgimit.

Edhe gota e tretë, rrash me konjak, nuk e turbulloi fare Azazelon. Ai u hodh e foli:

- Po ky qenka një kat përdhes i rehatshëm, djalli që s'më mori: E vetmja çështje që shtrohet është kjo: çfarë do të bëni në këtë bodrum?
- Tamam, këtë them edhe unë, - u përgjigj mjeshtri, duke qeshur.

- Përse më turbulloni, Azazelo? - pyeti Margarita. - Do të bëjmë si do të bëjmë!

- Më falni, më falni, - vikati Azazeloja, - as më shkon ndër mend t'ju turbulloj. Edhe unë i këtij mendimi jam - do të bëni si do të bëni. Po! Mend harrova, imzot ju çon të fala dhe, gjithashtu, më urdhëroi t'ju them se ju fton për një shëtitje të vogël, sigurisht, po qe se pranoni. - Ç'thoni për këtë?

Margarita ia shkeli këmbën mjeshtrit nën tryezë.

- Me kënaqësi - u përgjigj mjeshtri, duke e zbiruar Azazelon e ky vijoi: - Le të shpresojmë se edhe Margarita Nikolajevna do të pranojë.

- Besoj se do të pranoj - tha Margarita dhe përsëri këmba e saj kaloi përmbi këmbën e mjeshtrit.

- Bukuri! - thirri Azazeloja. - Ja, kjo më pëlqeu! - Një-dy - dhe çdo gjë gati! Jo si atëherë, në parkun Aleksandrovski.

- Ah, mos ma përmendni, Azazelo. Atëherë isha budallaqe. Le që s'duhet të më gjykon i reptë. Jo çdo ditë ndeshesh me shpirtin e së keqes.

- Ju besoj, - pohoi Azazeloja, do të ishte një e paprittir e këndshme, po të ndodhë përditë!

- Mua edhe vetë më pëlqen shpejtësia - tha Margarita e

eksituar, - më pëlqen shpejtësia dhe lakuriqësia. Si me mauzerin - bam. Sa mirë, që shtie! - thirri Margarita, duke iu drejtuar mjeshtrit, - një shtatë maç nën jastëk e qëllon kur të dojë... - Që Margarita kishte filluar të dehej e tregonin sytë e saj të prushtë.

- Po, më doli fare nga mendja, - tha Azazeloja, duke i rënë ballit me dorë, - u ngatërrova fare. Imzot ju ka nderuar me një dhuratë - kësaj radhe ai e kishte kryesisht me mjeshtrin, - një shishe vere. Kijeni parasysh ju lutem se, është nga ajo verë, që ka pirë prekuratori i Judesë. Verë Falerne.

Kuptohet vetveti, se një dhuratë aq të rrallë mjeshtri dhe Margarita nuk mund të mos e pritnin me një interesim të jashtëzakonshëm. Prej një këllëf mëndafshi të zi, Azazeloja qiti një amforë, pothuajse krejt të veshur me myk. Verës i morën erë, mbushën kupat dhe e këqyrën nën dritën e dritares që po shihej para furtunës. Çudi, çdo gjë po ngjyhej me bojën e gjakut.

- Për shëndetin e Volandit! - thirri Margarita dhe ngriti kupën e vet.

Që të tre i afroan gotat te buzët dhe pinë me hurba të mëdha. Përnjëherësh, drita e parafurtunës filloj të errësohej në sytë e mjeshtrit, fryshtëzuar iu shpeshua dhe ai e ndjeu se po i vinte fundi. Gjithashtu, ai pa, sesi Margarita, e zbehur përvdekje, nderi e pafuqishme duart ndaj tij dhe lëshoi kryet mbi tryezë e mandej shikoi dyshemenë:

- Helmatisës! - mundi të thërriste mjeshtri. Ai deshi të kapte thikën e bukës, që t'ia ngulte Azazelos, por dora i rrëshqiti nga tryesa, si e këputur e, në këtë e sipër, gjithçka në atë bodrum mori ngjyrën e zezë e më në fund u zhduk fare. Dhe tek ra përmbyss, ai gërvishti tëmthat me skajin e tryezës.

Kur të helmuarit u fashiten, Azazeloja filloj të vraponte. Së pari, iu vërsul dritares dhe mbas disa minutash arriti në atë vilën, ku pat banuar Margarita Nikolajevna. Përherë i saktë dhe i kujdeshëm, Azazelo, donte të kontrollonte nëse tërë punët qenë kryer, ashtu, siç duhej. Po, në rregull qenë kryer të gjitha. Azazelos i zuri syri një grua të dëshpëruar, që tek po priste kthimin e të shoqit, doli nga dhoma e vet e gjumit, befas u zbeh, shtrëngoi zemrën me dorë e klithi me një zë të mpakur:

- Natasha!... Dikush... të më vijë për ndihmë! - e, sakaq, ajo

u rrëzua në dyshemenë e sallonit të pritjes, pa mundur të shkonte gjer te kabinetit i punës.

- Gjithçka në rregull, - tha Azazeloja. Mbas një çasti, ai qe pranë dashnorëve të dëmtuar. Margarita dergjej me fytyrën mbi qilim. Me duart e tij të hekurta Azazeloja e vërviti Margaritën kah vetja, si të qe një kukull dhe e këqyri me vëmendje. Fytyra e të helmuarës po shndërrohej, nga çasti në çast. Madje edhe në muzgun, që plakosi para furtunës, dukej se si po i ndryshonte vëngëria e përkohshme prej shtrige, pamja e saj e egërsuar dhe tiparet e spikatura. Fytyra e saj u ndriçua e, me në fund, u zbut dhe skërmijtja grabitqare ia lëshoi vendin një shprehjeje të ngulët vuajtjesh femërore. Atëherë Azazeloja zbardhi dhëmbët dhe i derdhi në gojë disa pika po të asaj vere me të cilën e helmoi. Margarita rënkoj, u çua, pa ndihmën e Azazelos, ndenji shesh dhe pyeti, me një fije zëri:

- Përse Azazelo, përse? Ç'më bëtë, kështu?

Dhe tek pa mjeshtrin shtrirë, ajo u drodh e tëra dhe mërmëriti:

- Këtë nuk e prisja, o vrasës!

- Po, jo de jo - u përgjigji Azazeloja, - tani ai do të ngrihet. Ah, pse jeni kaq e nervozuar?

Zëri i demonit ishte aq bindës sa Margarita i besoi menjëherë. E fuqishme dhe e gjallë, ajo kërceu vendit dhe ndihmoi mjeshtrin të pinte verë. Ai hapi sytë, shikoi i murrëtyer dhe tërë urrejtje përsëriti fjalët e tij të fundit:

- Vrasës!...

- Ah, po fyerja është shpërbëimi i zakonshëm i një pune të mirë, - u përgjigji Azazeloja. - Mos jeni i verbër? Nxitonit të rifiton shikimin.

Mjeshtri u çua në këmbë, shikoi, rreth e qark i këndellur, dhe pyeti:

- Po kjo, ç'do të thotë?

- Kjo do të thotë, u përgjigji Azazelo, - se ju ka ardhur koha. A e dëgjoni bubullimën e furtunës? Dhe po erret. Kuajt po mihin dheun, kopshti i vogël po dridhet i téri. Përshëndetuni me bodrumin, sa më shpejt.

- Qartë, - tha mjeshtri, gjithë duke vështruar andej-këndej

- na vratë e tani na quani të vdekur. Ah, sa i mençur që jeni

treguar! Dhe bash në çastin e duhur. Po tani i kuptova të gjitha.

- Ah, më falni! - u përgjigj Azazeloja, - zëri juaj është ky apo më bëjnë veshët, një mjeshtër, siç ju quan mikesha, a mund ta pandehë veten të vdekur? Se për të qenë i gjallë, u dashka, medoemos, të rrish në këtë bodrum, me këmishë e benevrekë të gjata spitali. Vërtet për të qeshur!

- Çdo sqarim është i tepërt, - klithi mjeshtri, - mos e zgjatni! Kini një mijë herë të drejtë.

- O i madhi Voland! - nisi Margarita. - O i madhi Voland! Ai gjërat i ka menduar më mirë sesa unë. Por vetëm romanin, romanin; - i bërtiti ajo mjeshtrit, - romanin merre me vete, kudo që të fluturosh.

- S'më duhet, - u përgjigj mjeshtri, - e di përmendsh.

- Dhe asnjë fjalë... asnjë fjalë s'do të harrosh? - pyeti Margarita e, ndërsa shtrëngohen pas të dashurit, fshihte gjakun në tëmthat e çarë.

- Mos u shqetëso! Tani kurrë dhe asgjë s'do të harroj - u përgjigj ai.

- Atëherë, zjarr! - vikati Azazeloja, - Atë zjarr prej nga pat filluar çdo gjë dhe ku do të përfundojmë të gjithë.

- Zjarr! - briti me një zë të lemerishëm Margarita. Frëngjia e bodrumit u përplas dhe era mënjanoi perden. Qielli shfryu me një gjëmim të shkurtër dhe të hareshëm. Azazelo kalli kthetrat në stufë, nxori s'andejmi një urë zjari që tymoste dhe ia vuri mbulesës së tavolinës. Mandej dogji edhe një stivë gazetash të vjetra mbi divan dhe pas tyre dorëshkrimin dhe perden e dritares. I dehur, tanimë, me ngarendjen e ardhshme, mjeshtri mori nga rafti një libër dhe ia afroi mbulesës së tryezës që po shkrumbohej e, sakaq, një flakë gazmore e përfshiu tërë librin.

- Digu, digju o jetë e mëparshme!

- Digjuni, o vuajtje, digjuni! - klithi Margarita.

Dhoma, tashmë, përkundej në ca shtëllunga të purpura dhe njëherazi me tymin, dolën rrëmbimthi jashtë tre veta, u ngjiten lart shkallëve të gurta dhe u gjenden në oborr. Gjëja e parë që panë atje ishte kuzhinierja e pronarit të shtëpisë, që po rinte përdhe pranë ca patateve të qëruara dhe ca qepëve të njoma. Tre kuaj arapë turfullonin, fërgëllonin dhe gërryenin tokën me

thundra. Para një plevice Margarita hovi e para mbi kalë, mandej Azazeloja dhe mjeshtri, i fundit. Kuzhinierja rënroi, ngriti dorën që të bënte kryqin, por Azazeloja e kërcënoi nga maja e shalës:

- Do të ta pres dorën! - Ai vërvshëlleu dhe kuajt, duke thyer degë bliresh, brofën përpjetë dhe u zhytën mes një shtëllunge të zezë e të ulët. Menjëherë nga dritarja e vogël e bodrumit vrujoi tymi. Së poshtmi erdhi klithma e mekët e kuzhinieres.

- Po digjemi!...

Kuajt fluturuan mbi çatitë e Moskës.

- Dua t'i lë lamtumirën qytetit, - i thirri mjeshtri Azazelos, i cili kalëronte përpara. Bubullima ia hëngri mjeshtrit mbarimin e frazës. Azazeloja pohoi me krye dhe e lëshoi galopthi kalin e tij.

Reja po vinte furishëm kundruall tyre, veç shiu ende s'kishte filluar të pikëlonte. Tek fluturonin mbi një bulevard, ata shihnin silueta njerëzish, që vraponin për t'u mbrojtur nga shiu. Ja dhe pikat e para të rrebeschit. Fluturan edhe mbi ca shtëllunga tymi - gjithçka që kishte mbetur nga Gribojedovi. Ata fluturan edhe mbi qytet, të cilin, tashmë, po e mbulonte errësira. Mbi kokat e tyre aty shkrepnin e aty shuheshin vetëtimat. Mandej veridin e çative e zuri blerimi. E fill pas kësaj breroi shiu, që i shndërrroi fluturakët në tri fluska të mëdha uji.

Margarita e njihte ndjesinë e fluturimit, kurse mjeshtri - jo. Mjeshtri u habit se sa shpejt sosën tek ai, me të cilin dëshironte të falej, sepse s'kishte kujt tjetër t'i linte lamtumirën. Përmes velit të shiut ai e njoju menjëherë godinën e klinikës së Stravinskit, njoju lumin dhe në bregun tjetër - pishnajën, të cilën e kishte studiuar fare mirë. Ata u ulën mes një prozhme jo larg klinikës.

- Unë po ju pres këtu, - tha Azazeloja, me duart si borë para gojës, herë i ndriçuar vetëtimash e herë i humbur mes rrjetës së përhimtë, - veç përshëndetuni sa më shpejt.

Mjeshtri dhe Margarita u zbritën kuajve dhe fluturuan tej, përmes kopshtit të klinikës, si hije prej uji. Mbas një çasti, me përvojen e një njeriu që i njihte këto skuta, ai shtyu grilat e ballkonit të dhomës nr. 117. Margarita nuk i ndahej. Ata i hynë Ivanushkës, të padukshëm dhe të pa vënë re, në kohën e shungullimës së furtunës. Mjeshtri ndali pranë krevatit.

Ivanushka shtrihej pa lëvizur, si ato ditë, kur për herë të parë pat kundruar furtimën nga kjo shtëpi, ku gjeti prehje, me të

vetmin ndryshim se nuk qante si atëherë. Kur ai e vështroi mirë siluetën e zezë që iu fut befas nea ballkoni, u ngrit paska, zgjati duart dhe tha i gëzuar:

- A, qenkeni ju! Unë po ju prisja, po ju prisja. Ja, më në fund, më erdhe, o fqinji im.

- Unë isha këtu! Veçse, për fat të keq, tanimë, jo si fqinji juaj. Unë po fluturoj përgjithnjë dhe iu vizitova vetëm për t'ju lënë lamtumirën.

- Këtë e dija, e merri me mend, - u përgjigj Ivani, qetë-qetë dhe pveti: - A e keni takuar atë?

- Po, - tha mjeshtri, - erdha që të përshëndetem me ju, sepse ishit i vetmi njeri me të cilin bisedova kohët e fundit. Ivanushkës i ndriti ftyra e tha:

- Bokur fort që erdhët këtu fluturimthi. Fjalën do ta mbaj, poezi s'do të shkruaj më kurrë. Diçka tjetër më intereson tani. - Ivanushka buzëqeshi dhe, me ca sy të humbur, dalloi dikë pranë mjeshtrit, - për diçka tjetër dua të shkruaj. Shumë gjëra kam kuptuar gjatë tërë kohës së qëndrimit tim këtu.

- O, sa mirë, që ju s'do të dyshoni së shkruari për të!

Ivanushkës i përshkënditën sytë.

- Po ju, s'do të shkruani më? - dhe vajsi kryet e shtoi i menduar: - Ah, po... ç'e bëj kot edhe unë këtë pyetje, - Ivanushka vështroi dyshemenë me bishtin e syrit.

- Po, - tha mjeshtri, me një zë që Ivanushkës iu duk i panjohur dhe i huaj, - atij s'do t'i kushtoj më asnje rresht. Do të iem i zënë me punë të tiera.

Një vërsħelli më e largët përshkoi gjëmimin e furtunës.

- A e dëgjoni? - pyeti mjeshtri.

- Po, ёсhtë furtuna...

- Jo, po më thërrasin mua se më erdhi koha, - sqaroi mjeshtri dhe u çua nga shtrati.

- Daleni, edhe një fjalë, - iu lut Ivani, - a e gjetët atë? A ju kishte qëndruar besnikë?

- Ja ku është, - u përgjigj mjeshtri dhe tregoi murin e bardhë prej nga u shkëput e errëta Margaritë për t'iu afruar krevatit. Ajo dialoshin e shtrirë e këqyri me ca sy plot keqardhje.

- I mjeri ti, i mjeri, - mërmëriti mbyturazi Margarita, dhe u përkul mbi krevat.

- Sa e bukur që është, - foli Ivani pa një grimë zilie, veç me trishtim e me njëfarë përmallimi të ndrydhur. - A e shikon se gjithçka ju vajti mbarë? Kurse mua, jo! - Ai u mendua një hop dhe shtoi i përsiatur. - E kushedi, mbasë edhe kështu...

- Po, po, - mërmëriti Margarita, e përkulur, thuajse, fare afër krevatit, - po ju puth në ballë, dhe juve gjithçka do t'ju shkojë mbarë... më dëgjoni për këtë, se, tanimë të gjitha i pashtë e të gjitha i di.

Dergjur siç ishte, djaloshi e përqafoi, kurse ajo e puthi.

- Lamtumirë, o nxënësi im! - tha mjeshtri më një fije zëri dhe u tret në ajri. E së bashku me të u zhduk edhe Margarita. Grilat e ballkonit u mbyllën.

Ivanushka ra në pikëllim. Pastaj u ul në krevat, vështroi rrëth e qark i alarmuar, madje dhe rënkoj, foli edhe me vete e, së fundi, u ngrit. Furtuna harbonte gjithnjë më tepër dhe me ç'dukej, ia trazonte shpirtin. U shqetësua sepse prapa derës së dhomës, veshi i tij, i mësuar, tashmë, me heshtjen e përhershme, troku ca hapa të shpejtë dhe ca zëra të mbytur. Me tërë trupin që i dridhej, ai thirri i nervozuar:

- Praskovna Fjedorovna!

Praskovna Fjedorovna hyri në dhomë dhe, e trondit, pyeti Ivanin:

- Ç'është? Ç'ka bërë vaki? - u interesua ajo. - Mos të bezdis gjë furtuna? Mos u mërzite?... Tani do t'ju ndihmojmë. Tani do t'i thërras mjeukut.

- Jo, Praskovna Fjedorovna, s'është nevoja të thërrisni mjeukun, - tha Ivanushka, duke vështruar i pezmatuar, jo Praskovna Fjedorovnën, por murin. - S'kam ndonjë gjë kushedi se çfarë. Mos u tutni, se unë tani diç kuptoj. Po më thoni më mirë, - u lut sinqerisht Ivani, - Ç'ndodhi tani këtu, pranë, në dhomën njëqind e tetëmbëdhjetë?

- Në tetëmbëdhjetën? - sërisht pveti Praskovna Fjedorovna dhe rrahu qerpikët. - Asgjë s'ndodhi. - Por zëri e tradhtonte, Ivanushka menjëherë e pikasi e tha:

- Eh, Praskovna Fjedorovna, ju jeni njeri i drejtë... Mos vallë mendoni se do të xhindosem? Jo, Praskovna Fjedorovna jo. Mos ma fshihni të vërtetën, se përmes murit, unë i ndjej të gjitha.

- Fqinji juaj sapo vdiq - murmuroi Praskovna Fjedorovna, pa

mundur të fshihtë të vërtetët dhe mirësinë e saj dhe vështroi me frikë Ivanushkën, që u vesh i téri në dritën e vetëtimës. Po Ivanushkës nuk i ndodhi ndonjë gjë e keqe. Ai vetëm ngriti gishtin e dorës me një lëvizje kuptimplotë e tha:

- E dija! Ju siguroj, Praskovna Fjedorovna se tani në qytet ka vdekur edhe një tjetër. Madje, unë e di se kush, - enigmatike ishte buzëqeshja e Ivanushkës në atë çast, - një grua!

NË MALIN E TRUMCAKËVE

Furtuna iku duke lënë pas një ylber shumëngjyrësh që, pasi harkonte qielin e kryeqytetit, pinte ujë në lumin e Moskës. Lart, majë një kodrine e mes dy korive, mëtoheshin tri silueta të errëta. Mbi tre kuaj të zinj, Volandi, Korovjevi dhe Begemoti soditnin qytetin, përmes diellit të perëndimit, tek përflakej në mijëra dritare e kullave të manastirit të Virgireshave, matanë lumit.

Mjeshtri dhe Margarita fluturonin pas pelerinës së zezë të Azazelos. Diç fëshfëriti në ajri dhe të tre zbritën pranë një grupei që po i priste.

- Përveç jush, Margarita Nikolajevna, u detyruam të shqetësojmë edhe mjeshtrin, - foli Volandi, pas një heshtjeje të shkurtër - veç gjithsesi, s'besoj se do të keni ndonjë ankesë ndaj meje. - Dhe pastaj iu drejtua vetëm mjeshtrit: - Përhëndetuni, pra, me qytetin. Na erdhi koha, - Volandi nderi dorën në dorashkën e zezë, andej ku diej të panumurt po shkrinin xhamat, përtëj lumit e ku mbi këta diej pluskonin mjegulla, tymi dhe avulli, zjarr i nxehjtë, i qytetit.

Mjeshtri i zbriti kalit, u largua dhe rendi gjer në zgrib të kodrinës. Pelerina e zezë i zvarritjej nga pas nëpër tokë. Mjeshtri nisi të sodiste qytetin. Çastet e para, ia pushtoi zemrën tinëzisht një trishtim, e, pas pak, një shqetësim i ëmbël e një emocion prej ciganësh endacakë, sikur e lehtësoi disi.

- Për gjithnjë! Kjo duhet kuptuar, - belbëzoi mjeshtri dhe lëpiu buzët e thara e të plasaritura. Ai i ndjente, pa u gabuar, edhe trazimet më të lehta të shpirtit. Emocioni iu shndërrua, siç iu duk, në një fyerje të thellë dhe mizore, gjithashtu kalimtare, e cila sepse iu zëvendësua me një kokëçarje krenare e kjo me parandjenjën e një qetësie të përhershme.

Grupi i kalorësve po e priste në heshtje mjeshtrin. Grupi i kalorësve shikonte figurën e zezë e të gjatë majë kodrinës, tek bënte disa gjeste: herë ngrinte kryet, sikur rrkej ta shtrinte vështrimin mbi tërë qytetin, madje edhe tej caqeve të tij e herë e ulte sikur do të hulumtonte barin nën këmbë.

Heshtjen e cungoi Begemoti, që u mërzit:

- Më lejoni, imzot të vërvhellej, në shenjë lamtumire, para se të nisemi.

- Mund të trembësh zonjën, - i tha Volandi, - dhe veç kësaj, mos harro se morën fund tërë paudhësitë e tua të sotme.

- Ah, jo, jo, zotëri, - u përgjigji Margarita shaluar, me duart ijeve e me bishtin e hollë lëshuar përtokë, - lejojeni, të vërvhellej. Më kaploi trishtimi, që zakonisht i zë njerëzit para se të marrin një rrugë të largët. Edhe kjo është një gjë krejt e natyrshme, imzot, madje edhe atëherë, kur njeriu e di se në fund të kësaj rruge atë e pret lumturia. Le të na argëtojë, pra, Begemoti që të mos përlotemi e të prishim, kësisoj, tërë atmosferën e bukur të këtij udhëtimi.

Volandi i bëri shenjë me kokë Begemotit, i cili u gjallërua së tepërmi, i zbriti kalit, futi gishtërinjtë në gojë dhe vërvhelleu aq fort, sa ia shurdhoi veshët Margaritës. Kali i saj u ngrit kas, nga drurët e korijes u këputën e ranë degët e thata, fluturoi një trumbë e tërë laraskash e trumcakësh, një shtëllungë pluhuri anoi kah lumi, ku pasagjerëve të një tramvaji humor, pranë limanit u ranë kasketat në ujë. Ndonëse fishkëllima e tronditi mjeshtrin, ky i fundit s'ktheu kryet, përkundrazi, i shpeshtoi gjestet duke ngritur dorën kah qelli, sikur do të kërcënonte qytetin. Begemoti vështronë rreth e rrotull tërë krenari.

- Që është fishkëllimë, nuk e vë në dyshim, - vërejti si me përcëmim Korovjevi, - veç në rast se duam të shprehemi haptazi, është një fishkëllimë si shumë e rëndomtë.

- Hë, po unë s'jam korist kishe, - ia pat Begemoti me dinjitet, si i fryrë në pendë, dhe ia shkeli syrin Margaritës.

- Pa më lerë mua ta provoj një herë, si qëmoti, - tha Korovjevi dhe, pasi fërkoi duart, fishkëllue me gishtërinjtë në gojë.

- Kujdes, se mos sakaton njeri, - u dëgjua nga kali zëri i ashpër i Volandit.

- Më besoni, imzot, - iu përgjigj Korovjevi me dorën në zemër, - se këtë e bëj për të qeshur, vetëm për të qeshur... - Dhe, në këtë e sipër, ai u zgjat përpjetë, si të ishte prej llastiku, seç stisi një figurë të ngatërruar me gishtërinjtë e dorës së djathtë, u përdrodh si vidë, mandej befas u rrotullua dhe vërvshëlleu.

Këtë vërvshëllimë Margarita nuk e dëgjoi, por e ndjeu në ndërkohën kur kali i harbuar e flaku nga dhjetë sazhënë³² më tej. Pranë saj u shkul, me gjithë rrënë një dru lisi dhe toka u çà e tëra gjer buzë lumit. Një shtresë e trashë faqes së bregut, së bashku me limanin dhe restorantin, ranë në lumë. Uji që filloj të ziente, u ngrit vrulltazi përpjetë dhe në ultësirën dhe blerimin e bregut përkundruall, një tramvaj lumor zbrazi tërë pasagjerët, krejt të padëmtuar. Te këmbët e kalit të Margaritës, që po shkumëzonte, ra një galë e vrarë nga vërvshëllima e Fagotit. Mjeshtrin e trembi kjo vërvshëllimë. Ai zuri kokën me dorë dhe u kthye vrap te grupi i bashkudhëtarëve, që po e prisnin.

- Hë, - iu drejtua Volandi nga lartësia e kalit të vet, - a u lanë të gjitha lloaritë? Përhëndetja a u krye?

- Po, u krye, - u përgjigj mjeshtri dhe, me t'u qetësuar, e kundroi Volandin, me guxim, drejt e në sy.

Dhe atëbotë, përmbi bregore jehoi i llahtarshëm, si një bori, zëri i Volandit:

- Erdhi koha!! - si vërvshëllima e fortë dhe e qeshura e Begemotit.

Kalorësit u hipën kuajve, që turfullonin dhe u nisën për udhë. Mar-

garita e ndjeu kalin e saj tek hante me dhëmbë dhe ndukte mëgojëzën, si i tërbuar. Pelerina e Volandit u valavit përmbi kokat e tërë grupit, mandej po me këtë pelerinë u mbulua tërë kupa mbrëmësore e qiellit. Kur, për një çast, në vrap e sipër, Margarita ktheu kryet e vërejti se prapa saj jo vetëm nuk shiheshin më kullat shumëngjyrëshe, me aeroplanin që vërtitej sipër tyre, por ç'prej kohësh s'dukej më as qyteti i fundosur, tanimë, thellësive tokësore, duke lënë vetëm mijegullnajën.

³² Sazhenë - masë e vjetër ruse e barabartë me 2.134 m. (sh.p.).

FALJA DHE PREHJA E AMËSHUAR

Zot, o Zoti im! Sa e trishtueshme që është kjo toka jonë ndaj mbrëmjes! E sa e mistershme kjo mjegullnaja moçalore! Këtë e di vetëm ai që është endur nëpër mjegull, që ka hequr grahmat e vdekjes, që ka flutuar mbi faqen e kësaj toke, me një barrë të rëndë supeve... Po, vetëm ai e di këtë! Si dhe kush është i lodhur. Dhe ky, pa pikën e keqardhjes, braktis mjegullën e kësaj toke, braktis kënetat dhe lumenjtë e saj dhe, zemërjetë, i dorëzohet vdekjes, me bindjen se ajo, dhe vetëm ajo "do ta qetësoj".

Kuajt e zinj e të magjepsur u kapitën ndaj ngadalësuan fluturimin dhe nata e pashmangshme i arriti. Duke ndjerë prapa shpine dyndjen e saj, madje edhe i palodhshmi Begemot u qetësua dhe me kthethrat ngjeshur pas shalës, fluturonte i heshtur, serioz e bishtpërpjetë. Nata mbuloi me napën e saj të zezë pyje e lëndina, e diku larg, poshtë e më poshtë, ajo ndezi një mori drithash brengëndjellëse, drita të huaja, që tanimë, nuk i nevojiteshin dhe nuk i interesonin as Margaritës e as mjeshtrit. Nata la pas vargun e kalorësve e, në këtë e sipër, lartësive, mbillte e flakte, herë këtu e herë atje qillit të pikëlluar, njollëza të bardha yjesh.

Nata nxihej e nxihej dhe tek fluturonte pranë kalorësve, u kapte pelerinave, ua hiqte krahësh dhe u nxirrte, kësisoj, të palarat në shesh. Dhe kur Margarita, e rrahu prej një ere të freskët, hapi sytë, ajo pa sesi po ndryshonte pamja e tërë fluturakëve, gjithsecili drejt qëllimit të vet. Dhe kur hëna e plotë dhe e pupurt u doli përpara, atje, në një cep të një pylli, sakaq, të gjitha mashtrimet u zhdukën e ranë kënetave, kurse veshjet magjike, edhe ashtu të paqëndrueshme, u mbytën mjegullnajave.

Zor se tani do ta njihnin Korovjev-Fagotin, tē vetēquajtur pērkthyes pranē kēshilltarit enigmatik, i cili s'kishte nevojē pēr asnjē lloj pērkthimi, tek fluturonte tani mu bri Volandit, dhe nē krahun e djathtē tē mikeshēs sē mjeshtrit. Nē vend tē atij me rroba tē grisura cirku, rne emrin Korovjev-Fagot, qē la kodrinēn e Trumcakēve, tani kalēronte, duke tringēlluar lehtazi frerin e artē, njē kalorēs i errēt, i mamishaqtē, fytyrēmurrētyer, qē s'qeshte kurrē. Me mjeķer mbēshtetur kraharonit, ai nuk shikonte hēnēn, nuk interesohej pēr tokēn nēn vete dhe, tek fluturonte pērkrah Volandit diç mendonte pēr njē hallin e vet.

- C'pati qē ndryshoi aq shumē? - pyeti zēulēt Margarita Volandin, nēn vērshēllimēn e erēs.

- Ky kalorēs, dikur bēri njē shaka me zarar, - u pērgjigj Volandi, duke kthyer ndaj Margaritēs fytyrēn me atē syrin qē i digiej qetēsish, - ajo lojē fjalēsh qē ai gatoi pēr dritēn dhe errēsirēn, nuk qēlloj fort e mirē. Dhe pas kēsaj kalorēsit iu desh tē bējē pak mē shumē e pak mē gjatē shaka sesa pat kujtuar. Por kjo natē ēshtē njē natē kur lahen hesapet. Kalorēsi pagoi c'kishte pēr tē paguar dhe llogaria e tij u mbyll!

Nata i kēputi edhe Begemotit bishtin e butē si kadife, i rropi qimet nga trupi dhe ia flaku moçaleve. Ish maçoku qē dēfrente princin e errēsirēs, tani qe bērē njē djalosh thatanik, njē demonshatēr, bufoni mē i mirē qē ka pasur ndonjēherē kjo botē. Tani edhe ai qe urtēsuar e fluturonte pa u ndierē, me fytyrēn djaloshare nēn dritēn e hēnēs.

Mē anash grupit fluturonte Azazeloja, me pajimet rrēzēllitēse kalorsiake. Hēna ia kishte ndērruar fytyrēn edhe atij. I qe zhdrukur krejt ai dhēmbi i shēmtuar i syrit, si dhe vēngēria qē e kishte pasur tē rremē. Me fytyrē tē bardhē e tē ftohtē, Azazeloja sytē i kishte njēlloj tē zbrāzēt e njēlloj tē zinj. Tani Azazeloja fluturonte me pamjen e tij tē vērtetē, si demon i njē shkretētirē pa ujē, si njē demon - vrasēs.

Veten e saj Margarita s'mund ta shihte, kurse ndryshimin e mjeshtrit e kishte para syve. Tani, nēn dritēn e hēnēs, flokēt e tij zbardhnin, me njē gērshet qē valavitej nē erē. Kur era i zbulonte kēmbēt mjeshtrit nga pelerina, Margarita shihte yllthe nē mamuzet e çizmeve tē tij, qē aty ndizeshin e aty shuheshin. Sikundēr edhe djaloshi - demon, mjeshtri fluturonte gjithē me sy

kah hëna, veç i buzëqeshte asaj si një të njojhure të dashur e të mirë dhe diç mërmëriste me vete, siç i qe bërë zakon në dhomën nr. 118.

Më në fund edhe Volandi po fluturonte, gjithashtu, me pamjen e tij, të njëmendtë. Margarita mendonte se mos kapistalli i kalit të Volandit qe prej një zinxhiri hënor, vetë kali një mollok errësire, kreshta e tij një re e zezë dhe mamuzet e kalorësit - njolla të bardha viesh.

Kështu fluturuan për një kohë të gjatë në heshtje, derisa edhe vetë peizazhi poshtë tyre filloj të ndryshonte. Pyjet e brishta u fundosën në errësirën tokësore, duke tërhequr edhe tehet e zbehta të lumenjve. Poshtë u shfaqën, tërë shkëlqim ca Gurë të mëdhenj e të rrumbullakët e mes tyre nxinin humnerat, në të cilat nuk depërtonte drita e hënës.

Volandi e frenoi kalin mbi majën e rrëfshtë të një shkëmbimi me hijen e një muzgu e, paskëtaj, kuajt ecën me hap. Patkonjtë kërcisinin mbi gurë e straje. Pas pak, hëna ndriçoi gjelbërimin e një sheshi dhe Margarita s'e pati të vështirë të mëtonte, mes asaj hapësire të shkretuar, figurën e një njeriu të bardhë, ulur në kolltuk. Mbështetës i një qytetarit që shurdh a i kredhur thellë në mendimet e veta. Ai nuk e dëgjoi dridhjen e gurishtes nën kuajt e rëndë dhe kalorësit iu afruan, pa e shqetësuar.

Hëna po e ndihmonte mirë Margaritën, duke ndriçuar më bukur edhe sesa drita më e përsosur elektrike dhe Margarita pa se i uluri në kolltuk me sytë që i ngjanin të verbër, ngulur diskut të hënës, fërkoi shpejt e shpejt duart. Në këtë e sipër, Margarita pikasi se pranë atij kolltuku të rëndë prej guri plot me shkëndijime hënore, dergjët një alamet qen i zi, veshëngrejur, që po ashtu si edhe i zoti, vështronte hënën i shqetësuar.

Te këmbët e njeriut të ulur shiheshin cifta të një kane të thyer, si edhe një hurdhë ende e patharë, e zezë në të kaltër.

Kalorēsit ndalēn kuajt.

- Romanin tuaj e lexuam, - tha Volandi, duke iu kthyer mjeshtrit, - dhe vetëm një vërejtje kishim; për fat të keq, ende s'ka mbaruar. E pra, unë desha t'ju tregoj heroin tuaj. Ai ka afrody mijë vjet që po rri në këtë shesh, gjithë duke fjetur, veç kur vjen hëna e plotë, siç e shihni, ai fillon e vuan nga pagjumësia, që nuk sfilit vetëm atë, por edhe qenin, rojën e tij besnike. Në

është e vërtetë se frika është vesi më i keq, atëherë qeni s'ka faj për këtë. Ky qen i guximshëm vetëm furtunës i tutet. Epo ç't'i bësh, një i dashuruar duhet të vuajë edhe për të dashurën e tij.

- Ç'thotë ai? - pyeti Margarita dhe, sakaq, një tis dhembshurie ia përshkoi fytyrën e qetë.

- Ai përsërit po një gjë, - u dëgjua zëri i Volandit. - Thotë se edhe nën dritën e hënës s'ndihet i qetë, edhe se detyrën e ka të keqe. Këtë avaz ka sa herë zgjohet, ndërsa në gjumë sheh po të njëjtën èndërr - një udhë drite hëne, nëpër të cilën dëshiron të ngjitet dhe të bisedojë me të burgosurin Ha-Nozri, sepse siç pohon ai, Jeshuai diç i la pa thënë asohere, para shumë kohësh, ditën e katërmëdhjetë të muajit pranveror të nisanit. Por ç'e do, se asaj rruge ai sepse nuk i ngjitet dot, por edhe atij askush nuk i afrohet dot. Ndaj dhe detyrohet të bisedojë me vetveten. Meqë larmia është e domosdoshme, shpesh e më shpesh në ligjëraten e tij mbi hënën, ai nuk harron të shtojë se më tepër se çdo gjë tjetër në botë urren pavdekësinë, si dhe famën e tij të madhe. Ai thotë se me èndje do ta ndërronte fatin e vet, me atë të një endacaku rreckaman, siç është Levi Mateu.

- Të shikosh njëzet mijë herë dritën e hënës për shkak se njëherë, dikur e ke parë atë? A nuk është kjo pak si tepër? - pyeti Margarita.

- Mos po përsëritet historia e Fridës? - tha Volandi. - veçse do t'ju lutem, o Margaritë, që për këtë të mos brengoseni. Gjithçka do të rregullohet, se kështu e ka kjo botë.

- Lëshojeni, - piskati Margarita ashtu siç pat thirrur atëherë, kur pat qenë shtrigë. Falë kësaj klithme, një gur u shkëput nga mali dhe fluturoi shpatit drejt e në humnerë, duke gjëmuar nëpër natë. Por Margarita s'mund të thoshte nëse kjo qe një zhurmë guri apo jehona e një gajasjeje satanike. Gjithsesi, Volandi qeshi e foli me sytë kah Margarita:

- S'duhet bërtitur maleve, sepse ai është mësuar me kësi shembjesh dhe nuk e prish terezinë. Mos u lutni, Margaritë, dikush tjetër është lutur për të. Dhe ai dëshiron fort të bisedojë me këtë dikushin. - Dhe, sakaq, Volandi u kthye ndaj mjeshtrit dhe i tha: - Tani, po, mund ta mbaroni romanin tuaj vetëm me një frazë!

Mjeshtri, sikur t'i kishte pritur këto fjalë, tek vështronte, si i

nemitur, prokuratorin e ulur. Ai vuri dorën para gojës, si bori, dhe thirri me aq forcë, sa jehona e zërit iu end matanë maleve të zhveshura e pa një këmbë njeriu.

- Ai është i lirë! I lirë! Po të pret!

Malet e shndërruan zërin e mjeshtrit në bubullimë e po kjo bubullimë i shkatërrroi malet. U plandojnë edhe muret e nëmura tërë shkëmbinj. Mbeti sheshi i vogël me kolltukun prej guri. Mbi humnerën e zezë, ku u gremisën muret, u ndez një qytet, pa anë e fund, ku sundonin ca idhuj vetëtës mes një kopshti, që pas mijëra hënash kishte lulëzuar në një harlisje fantastike. Drejt këtij kopshti u zgjat rruga e hënës, të cilën prokuratori po e priste padurimthi dhe i pari u nis vrapthi nëpër hullin e saj ai qeni veshmprejtë. Njeriu me pelerinën e bardhë e astar të kuq u ngrit nga kolltuku e diç thirri me atë zërin e tij të ngjirur e të çjerrë. S'mund ta kuptoje nëse ai qante apo qeshte dhe ç'thoshte ashtu me të bërtitur. U pa vetëm se fill pas shoqëruesit të tij besnik, nëpër udhën e hënës rendi me një frymë edhe ai.

- A t'i vete pas? - pyeti mjeshtri i shqetësuar, duke prekur frerin.

- Jo, - u përgjigj Volandi, - e përse u dashka të ndjekësh gjurmët e një gjëje që nuk është më?

- Këtej, pra, atëherë? - pyeti mjeshtri dhe u kthye e shënroi me dorë andej, ku në anën e pasme qe endur qyteti i braktisur para ca kohësh, me kambanare ngjyrë mjalti të manastireve dhe me diellin e thërrmuar qelqeve të panumërtë.

- Prapë, jo, - u përgjigj Volandi dhe zëri i jehoi mbi shkëmbinj edhe më i thellë akoma, - o mjeshtër romantik! Ai që digjet nga dëshira të shikojë heroin e trilluar prej jush, atë hero që ju porsa e lëshuat, - ai e ka lexuar romanin tuaj. - Këtu Volandi rrrotulloi kryet ndaj Margaritës: - Margarita Nikolajevna, s'mund të vihen në dyshim përpjekjet tuaja për t'i siguruar mjeshtrit një të ardhme edhe më të bukur, veç dijeni se propozimet e mia dhe lutjet e Jeshuas janë ku e ku më të arsyeshme. I lini ata të dy, - tha Volandi, duke u përkulur nga shala e tij mbi shalën e mjeshtrit dhe duke shënjuar trugën nëpër të cilën iku prokuratori, - le të mos i pengojmë. Mbase mund të merren vesh për diçka, - në këtë e sipër Volandi bëri një gjest nënveftësimi me dorë dhe Jerusalemi u shua.

- As atje, jo, - Volandi tregoi prapavijen, - ç'do të bëni atje në bodrum? - Dielli, i përthyer xhamave, u fik. - Përse? - vijoi Volandi bindshëm dhe butë. - O mjeshtër, tri herë romantik, a s'doni vallë të shëtisni ditën me mikeshën tuaj nën drurët e vishnjës, që po nisin të çelin dhe ndajatave të dëgjoni muzikën e Shubertit? A s'doni, vallë të kënaqeni duke shkruar, nën dritën e qirinjve, me pendë pate? A s'doni vallë, që nën shembullin e Faustit të përkuleni mbi ndonjë enë distili me shpresën se mos arrini të krijoni ndonjë homunculus³³ të ri? Atje, atje. Atje ju pret shtëpia dhe shërbëtori plak, atje ku qirinjtë e ndezur do t'i mbysë së shpejti dielli i agimit. Nëpër këtë rrugë, mjeshtër dhe vetëm nëpër të. Dhe lamtumirë, se për mua erdhë koha.

- Lamtumirë - iu përgjigjën njëzëri Volandit Margarita dhe mjeshtri. Atëherë, Volandi i zi, pa pyetur se ku shkelte, nxitoi e u hodh në një humnerë, e fill pas tij u rruckullis, gjithë zhurmë edhe tërë suita e tij. As shkëmbinjtë, as sheshi, as rruga e hënës e as Jerusalemi nuk mbetën rrëth e qark. Humbën edhe kuajt e zinj. Para syve të mjeshtrit e të Margaritës, zbardhi agimi i premtuar, që ia behu fill pas hënës së mesnatës. Nën shkëlqimin e trezeve të para të mëngjesit mjeshtri ecte me mikeshën e vet nëpër një urë guri të mbuluar me myshk. E kaloi urën. Përroi mbeti prapa dashnorëve besnikë dhe ata ecën nëpër një rrugë ranore.

- Dëgjo ti, o heshtje, - i tha Margarita mjeshtrit dhe rëra kërciti nën këmbët e saj të zbathura, - dëgjo dhe kënaqu me atë që të mohuan në jetë, - ndie qetësinë. Ja, shikoje, tek duket para nesh shtëpia jote e përhershme, të cilën ta dhanë, si shpërblim. Po shoh dritaren e saj, në stilin venecian dhe hardhinë kacavjerrëse, gjer lart në çati. Ja shtëpia, shtëpia jote e përhershme. E di se mbrëmanet do të të vizitojnë të dashurit e tu, ata për të cilët ti interesohesh dhe ata që s'të bezdisin. Ata do të luajnë e do të këndojnë për ty, e ti do të shohësh dhomën të mbushur me dritën e qirinjve. Ti do të flesh me të përjetshmin kapuçin tënd të zhlyer, ti do të flesh me një nënqeshje farfuritëse buzëve. Gjumi do të të këndellë. Ti do të fillosh të arsyetosh me

³³ Homunculus - latinisht - njeri artificial, të cilin alkimistët ëndërronin ta krijonin me rrugë laboratorike. (sh.p.).

mendje tē kthjellēt. Veç mua s'do tē mē dëbosh dot. Gjumin tēnd do ta ruaj unë.

Kështu foli Margarita, tek shkonin me mjeshtrin drejt shtëpisë së tyre të përjetshme dhe mjeshtrit iu bë se fjalët e Margaritës rriddhnin siç rriddhët e mërmëristë ai përroi që kishin lënë pas dhe kujtesën e mjeshtrit, një kujtesë e tronditur dhe e rrahuar gjilpërash, zu të shuhej. Dikush e kishte lënë të lirë mjeshtrin, sikundër, ai, sapo la të lirë heroin që kishte krijuar vetë. Ky hero kishte ikur në humnerë, kishte ikur për të mos u kthyer më kurrë, i falur natën e së dielës nga i biri i mbretit - astrolog, i pamëshirshmi prokurator i pestë i Judesë, Ponc Pilati.

EPILOGUE

E megjithatë, ç'ndodhi pastaj në Moskë, mbrëmjen e së shtunës, në të perënduar të diellit, kur Volandi, së bashku me suitën e vet, la kretyetin dhe u zhduk në bregoren e Trumcakëve?

Nuk e vlen ta përshkruash, madje të vjen trazirë ta zësh ngoje tërë atë qerthull të pabesueshëm thashethemesh, që për një kohë të gjatë qarkulloi rrugëve të Moskës e brenda disa ditëve arriti gjer në skutat më të largëta e më të humbura të provincave.

Autori i këtyre radhëve të vërteta e dëgjoi me veshët e tij tek udhëtonte në tren për në Feodosia, se si dy mijë veta në Moskë kishin dalë lakuriq, në kuptimin e plotë të kësaj fjale, nga teatri, dhe, po ashtu lakuriq qenë shpërndarë shtëpive me taksi.

Mërmërima -"djalli..." dëgjohej bulmetoreve, tramvajeve, dyqaneve, kuzhinave, trenave - edhe të rrëthinateve e të udhëtimeve të largëta - stacioneve e gjysmëstacioneve, vilave e plazheve. Kuptohet vetiu, se njerëzit më të kulturuar dhe më të zhvilluar, u shmangeshin rrëmeve mbi forcat e errëta që kishin vizituar kryeqytetin dhe përpinqeshin t'i esëllonin thashethemexhinjtë. Por, fakti mbetet fakt dhe s'është e mundur ta parandalosh pa e fthilluar deri në fund; gjithsesi dikush kishte qenë në kryeqytet. Se vetëm prushi i mbetur nga Gribojedovi dhe mjaft dukuri të tjera dëshmonin më së miri përkëtë.

Njerëzit e kulturuar mbështetnin pikëpamjen e hetuesisë: se kishte punuar një bandë hipnotizuesish dhe nomatisësish, që e zotëronin për mrekulli artin e tyre.

Masat për zënien e kësaj bande, si në Moskë, ashtu edhe

larg, tej kufijve të saj, sigurisht, që u morën, përnjihersh dhe energjikisht, por, për fat të keq, s'dhanë asnjë rezultat. I vetëquajturi Voland, me tërë bashkëpunëtorët e tij, që zhdukur dhe as në Moskë s'po kthehej dhe, në përgjithësi, kurkund s'po bëhej i gjallë dhe s'po e nxirrte kryet. Ishte krejt e natyrshme hamendja e një arratisjeje jashtë shtetit, por edhe atje s'po jepte asnjë shenjë jete.

Hetimi i çështjes së tij vazhdoi gjatë. Sado-sado ishte një ngjarje mjaft e shëmtuar. Pati edhe të vdekur, përveç katër shièpive te djegura dhe qindra njerëz të çmendur. Dy të vdekur as që diskutoheshin: Berliozi dhe ai nëpunësi fatzi i Byrosë për njojhen e të huajve më kuriozitetet e Moskës, ish-baroni Majhel. Kockat e djegura të këtij të dytit, u gjetën në apartamentin nr. 50, në rrugën Sadovaja. Po, pati viktima dhe këto viktima prisin të hetoheshin.

Vec, pati viktima edhe pasi Volandi braktisi kryeqytetin dhe këto viktima qenë - sado që kjo është e pikëllueshme - maçokët e zinj.

Afro njëqind asi kafshësh paqësore dobiprurëse dhe besnikë ndaj njeriut u pushkatuan ose u vranë me lloj-lloj mënyrash anekënd vendit. Me dhjetëra maçokë, tmerrësish të sakuar u shpunë rajoneve të milicisë në qytete të ndryshme të vendit. Për shembull, në Armavir, një qytetar solli në milici një maçok të zi, të cilit ia kishte lidhur këmbët e para.

Qytetari i kishte zënë pritë këtij maçoku në çastin kur kafsha, me një pamje vjedhësi (ç'ti bësh që maçokët kanë një pamje të tillë? Kjo nuk është se ata janë veskëqinj, por ngaqë tremben se mos ndonjë qenie më e fuqishme - qen a njerëz - u shkaktojnë dëmtime a fyerje. Edhe njëra edhe tjetra s'është vështirë të ushtrohet ndaj këtyre kafshëve të pafajshme, çka ju siguroj, s'nderon askënd, Po, askënd nuk nderon), pra, me një pamje vjedhësi maçoku po matej të futej barkazi prapa një tufe gjëmbaqësh. Qytetari iu turr maçokut, e lidhi me kravatën e qafës, e kërcënoi duke mërmëritur me ligësi:

- Aha, domethënë paskeni urdhëruar edhe të ne në Armavir, o zoti hipnotizues! Hë, këtu s'pati kush t'ju frikësonte. Mos u hiqni sikur jeni memec. Ne e dimë me ç'zog kemi të bëjmë!

Në milici qytetari e shpuri kafshën e gjorë duke e tërhequr

zvarrë nga putrat e parme dhe duke e detyruar egërsisht me ca të shtyra të lehta, që të ecte, doemos, me putrat e pasme.

- Hajt! - këlthiste qytetari i shoqëruar nga ca çunakë, që vërvshëllën, - mjaft u tallët! S'ju ka lezet! Hajt, ecni siç ecin të gjithë.

Maçoku i zi s'bënte tjetër, veçse zgurdullonte sytë e përvuajtur. Meqë natyra s'ia kishte dhënë dhuntinë e të folurit, s'dinte të shfajësohej. Shpëtimin e vet, maçoku i gjorë ia detyroi kryesisht milicisë, si dhe zonjës së vet, një vejushe plakë e nderuar. Sapo maçoku sosi në rajonin e milicisë, atje u bindën se qytetari kundërmonte erë alkool, ndaj edhe dëshminë ia vunë menjëherë në dyshim. Ndërkaq, plaka e mori vesh nga një fqinjë fatin e maçokut të saj dhe ia mbathi me një frysë në milici, ku arriti bash në çastin e duhur. Ajo i bëri një karakteristikë të shkëlqyer maçokut të saj duke shpjeguar se e njihte që kotele, qysh c'prej pesë vjetësh, u bë dorëzënëse për të si përveten e saj, vërtetoi se ai s'kishte bërë asgjë të keqe dhe se kurrë s'kishte qenë në Moskë. Në Armovir, ku pat lindur, po aty dhe qe rritur dhe po aty kishte mësuar të gjuante minj.

Maçokun e zgjdhën dhe ia dorëzuan të zonjës, pasi provoi, çështë e vërteta, në kurrizin e vet pasojat e një gabimi a të një shpifjeje.

Përveç maçokëve, disa ngatërresa të vogla patën tek-tuk edhe njerëzit. U bënë disa arrestime. Mes atyre, që u arrestuan për një kohë të shkurtër, qenë: në Leningrad - qytetarët Volmar dhe Volper, në Saratov, Kiev dhe Harkov - tre Volodinë, në Kazan - një Volloh, kurse në Penzë, për arsyen krejt të panjohura, - kandidati i shkencave kimike Vetçinkeviç... çështë e vërteta, ai qe mjaft shtatlartë e fort i zeshkët në ftyrë.

Veç kësaj, në qendra të ndryshme banimi, u burgosën nëntë Korovinë, katër Korovkinë dhe dy Karavajevë.

Një qytetar, arrestuar në stacionin e Bellgorodit, e zbritën nga treni i Sebastopolit. Këtij qytetari i qe shkrepur të argëtonte bashkudhëtarët me ca truke lettrash bixhozi.

Në një restorant të Jarosllavit, pikërisht në kohën e drekës, hyri një qytetar me furnelën e vajgurit në dorë, të cilën sapo e kishte marrë nga riparimi. Dy portierët, me ta parë në gardërobë, lanë vendet e punës dhe dolën jashtë e pas tyre rendën nga

restoranti téré klientët dhe nëpunësit. Ato çaste arkëtares i humbën téré paratë e mbledhura asaj dite.

Ndodhën edhe miuft gjëra të tjera, të gjitha s'mbahen mend. Pati miuft tronditje mendjesh.

Prapë e prapë duhet të mos u hamë hakun organeve të hetuesisë. Ato u përpoqën jo vetëm të kapnin fajtorët, por edhe të sqaronin gjithë çka kishin bërë. Dhe téré kjo u kthjellua, dhe téré këto shkoqitje s'mund të mos përfilleshin, si të arsyeshme dhe si të pakundërshtueshme.

Përfaqësuesit e hetuesisë dhe psikiatritët me përvojë arritën në përfundimin se anëtarët e bandës kriminale, a ndofta njëri syresh (kryesisht dyshimi për këtë binte mbi Korovjevin) qenë hipnotizues të fuqishëm, që dinin ta bënин të bardhën të zezë e të zezën të bardhë. Ata, bie fjala, të mbushnin mendjen se nuk ndodheshin para teje, po diku gjetkë, edhe pse ti ishe duke biseduar me ta. Ose këto, apo ato sende, që ti madje i prekje me dorë, ata të bindnin se të bënин sytë, se këto sende a këta njerëz s'ndodheshin aspak aty, por një dreq e di se ku.

Nën dritën e këtyre shpjegimeve gjithçka ishte krejtësisht e kuptueshme, madje edhe fakti se një maçok s'e kapnin plumbat, ç'ka i pat shqetësuar së tepërmë qytetarët, dhe mbi të cilin që hapur zjarr në apartamentin nr. 50 në përpjekje për ta arrestuar.

Kuptohet, se asnjë maçok s'kishte hipur mbi llambadar, askush s'kishte ndërmend që zjarrit t'i përgjigjej me zjarr, qëllonin kuturu, në ajér, ndërkohë që Korovjevi, i cili s'kishte lënë gur pa lëvizur për t'i gënjer, të tjerët kinse maçoku po bënte maskarallëqe mbi llambadar, ai mund të ndodhej fare mirë prapa shpinës së atyre që shtinin, duke u skërmitur dhe duke u kënaqur me aftësinë e vet, sa fantastike aq dhe kriminale dhe, sugestionuese. Pa dyshim, që ai e kishte djegur apartamentin, duke e njomur me vajguri.

Afërmendsh, se Stepan Lihodejevi s'kishte fluturuar në Jaltë (një marifet i tillë ishte jashtë mundësive, madje edhe për Korovjevin) dhe as telegram s'kishte dërguar s'andejmi. Tek ishte në apartamentin e argjendares, Korovjevi i kurdisi një truk që e bëri t'i binte të fikët: i dërgoi maçokun me një turshi kërpudhash në pirun. Korovjevi u tall sa u tall me të, mandej ia vuri në kokë një kapele cirku, e nisi në aeroportin e Moskës,

duke i bindur paraprakisht përfaqësuesit e milicisë kriminale, që kishin dalë aty për të pritur Stepën, se ky po dilte nga një aeroplan, që sapo kishte mbërritur nga Sebastopoli.

Ç'është e vërteta, milicia kriminale e Jaltës nuk e mohoi se kishte marrë në dorëzim Stepën e zbatohur dhe se telegramë në Moskë për çështjen e Stepës kishte dërguar, por asnjë kopje të këtyre telegramave nuk u gjet, çka bëri të arrihej në përfundimin e dhimbshëm, po krejt të pakundërshtueshëm, se banda e hipnotizuesve kishte aftësinë të hipnotizonte edhe në një largësi mjaft të madhe, e madje jo vetëm persona mjaft të veçantë, por edhe grupe të tëra sish. Në këto kushte, kriminelët mund të çmendnin edhe njerëzit më të fortë nga ana psikike.

E ç'të flasim për vogëlsira të tilla si ajo pala e letrave në xhepin e një të huajt në platenë e teatrit, fustanet e zhdukura të grave ose bereta që mjaullinte dhe gjëra të tjera të kësaj natyre. Truksë të tilla mund të stisë çdo hipnotizues-profesionist mesatar, në cilëndo skenë, pa përjashtuar këtu edhe trukun naiv me kokën e prerë të konferencierit. Maçoku që fliste, ishte gjithashtu një përrallë e kulluar. Që t'u prezanton njerëzve një maçok të tillë, mjaft të zotërosh parimet fillestare të barkfoljes dhe zor se dyshonte ndokush që arti i Korovjevit bënte më tepër se këto parime.

Por këtu s'është aspak fjala për një palë letra ose për bankënota të rreme në çantën e Nikonor Ivanoviçit. Të gjitha këto qenë çikërrima. Ai, Korovjevi e shpuri Berliozin drejt vdekjes së sigurt, nën tramvaj. Ai e lajthiti poetin e gjorë, Ivan Bezdomni, ai e bëri atë të shihte ëndrra sfilitëse mbi Jerusalemin e lashtë, mbi Golgotën e djegur nga dielli, pa një pikë ujë dhe me tre të varur shtyllave. Ai dhe banda e tij e detyroi të zhdukej nga Moska Margarita Nikolajevnën dhe shërbyesen e saj të shtëpisë, Natashën. Është rasti të themi se kësaj çështjeje, hetuesia i kushtoi një vëmendje të veçantë. Kërkohet të sqarohej nëse banda e vrasësve dhe zjarrvënësit i kishin grabitur këto gra apo mos ato kishin ikur vullnetarisht në atë shoqëri kriminelësh. Mbështetur në deklaratat absurde e të ngatërruara të Nikolaj Ivanoviçit dhe duke marrë parasysh pusullën e çmendur e të habitshme të Margarita Nikolajevnës lënë të shoqit, pusullë në të cilën ajo shkruante se do të bëhej shtrigë, duke marrë parasysh

edhe rrethanën se Natasha kishte avulluar pa prekur asnjë plaçkë shtëpie - hetuesia arri i në përfundimin, se edhe zonja, edhe shërbyesja e shtëpisë qenë hipnotizuar, sikundër edhe mjaft të tjerë dhe qenë rrëmbyer nga banda, pikërisht, në këtë gjendje. Sakaq, lindi edhe një mendim krejt i arsyeshëm: banditët mund t'i kishte ngashnjyer bukuria e të dy grave.

Veç për hetuesinë mbetën krejt të errëta motivet që e kishin shtyrë bandën të përlante nga klinika psikiatrike një të vetëquajtur mjeshtër, një të çmendur. Kjo nuk u përcaktua dot, ashtu siç nuk u gjet emri i të sëmurit të grabitur. Kësosoj, ai humbi njëherë e përgjithmonë me pseudonimin pavetor: "Numri njëqind e tetëmbëdhjetë i ndërtësës së parë".

Kësosoj, pothuajse, gjithçka u shkoqit dhe, hetimi mbaroi, siç mbaron, herët a vonë, çdo gjë në këtë botë.

Kaluan disa vite dhe qytetarët zunë t'i harronin edhe Volandin, edhe Korovjevin, edhe bashkëpunëtorët e tjerë. Mjaft ndryshime ndodhën në jetën e atyre që hoqën nga Volandi dhe ndihmësit e tij dhe, sado të vogla dhe të parëndësishme të ishin këto ndryshime, ato prapë duhen përmendur.

Zlhorzh Bengalski, për shembull, pasi ndenji tre muaj në spital, u shërua dhe doli, veç punën në Variete u detyrua ta linte dhe pikërisht në kohën kur publiku dyndej për biletë - kujtimi i magjisë së zezë dhe demaskimi i saj qe ende mjaft i gjallë. Bengalski e braktisi Varietenë, mbasi e kuptoi se të dilte natë për natë para dy mijë shikuesve, ta dinin të gjithë se kush ish, dhe t'u nënshtrohej medoemos pyetjeve shpoticëse: pa na thuaj si do të ishte më mirë - me kokë, apo pa kokë? - qe një gjë mjaft e mundimshme.

Dhe, përvëç kësaj, konferencieri kishte humbur një dozë të madhe gjallërie, e cila është aq e nevojshme në profesionin e tij. I kishte mbetur një zakon i keq dhe i rëndë: çdo pranverë, kur hëna bëhej e plotë, tronditej së tepërm, papritmas kapte zverkun me dorë, qante dhe vështronte andej-këndej. Ndonëse këto kriza i kalonin, prapë ai s'mund të merrej me profesionin e dikurshëm, ndaj parapëlqeu rehatinë dhe filloi të jetonte me kursimet e veta, të cilat, sipas llogarive modeste që pat bëre, duhej t'i mjaftonin për pesëmbëdhjetë vjet.

Ai iku dhe nuk u takua më kurrë me Varenuhën, i cili kishte

fituar një popullaritet të jashtëzakonshëm, madje edhe midis administratorëve të teatrit, për dhembshurinë dhe dashurinë e thellë ndaj njerëzve. Gjahtarët e biletave pa radhë, bie fjala, atë që e quanin ndryshe veçse baba shpirtmirë. Në çdo kohë, cilido që t'i telefononte në Variete, gjithmonë do të dëgjonte në dorezë një zë të butë e të pikëlluar: "Ju dëgjoj" dhe, ndaj lutjes për të thirrur në telefon Varenuhën, po ai zë, aty për aty, do të përgjigjej: "Unë jam. Ç'dëshironi?" Veçse mirësia i pat sjellë edhe mjaft telashe Ivan Saveleviqit.

Stepan Lihodejevi s'pati më rast të fliste në telefonin e Varietesë. Fill pas daljes nga klinika, në të cilën qëndroi tetë ditë, Stepën e transferuan në Rostov, me detyrën e shefit të një dyqani të madh ushqimor. Flitej se verën ai nuk e vinte më në gojë, por pinte vetëm vodkë frutash, çka bëri që shëndeti t'i përmirësohej dukshëm. Thuhej gjithashtu, se qe bërë më i heshtur dhe grave nuk u qasej.

Largimi i Stepan Bogdanoviçit nga Varieteja nuk i dha Rimskit atë kënaqësinë e ëndërruar prej vitesh. Pas klinikës dhe Kisllodovskit, drejtori financiar, një plak i rregjuar me kokën që i dridhej, paraqiti lutjen për t'u liruar nga Varieteja. Interesante është se lutjen ia pruri e shoqja në Variete. Vetë Grigori Daniloviç s'pati guximin të shkojë, madje edhe ditën në drekë, në atë ndërtësë, ku, natën, përmes dritës së hënës, kishte parë xhamin e thyer të dritäres dhe atë dorën e gjatë që i afrohej llozit të poshtëm.

Me të lënë Varietenë, drejtori financiar nisi punën në një teatër kukullash, në një nga lagjet e jashtme të Moskës. Në këtë teatër nuk i rastisi të ndeshej me problemet e akustikës me shumë të respektuarin Arkadi Apolonoviç Semplejarev. Këtij nuk ia zgjatën dhe e degdisën në Brjansk, shef të një pike përpunim kërpudhash. Tani moskovitët që iu gjuan tej mase kësaj degdisjeje, hanin kërpudha të kripura e të konservuara, paçka se nuk i lëvdonin dhe aq shumë. Arkadi Apolonoviçit nuk i vinte ndoresh për punë akustike dhe, sadoqë u mundua ta përmirësonte disi gjendjen, nuk ia arriti qëllimit. Por kjo, tanimë i përkiste të kaluarës.

Ndër ata që i shkëputen marrëdhëniet me teatrin, përveç Arkadi Apolonoviçit, duhet të radhisim edhe Nikanor Ivanoviç

Bosoin, paçka se atë nuk e lidhët asgjë me teatrin, përveç dashurisë ndaj biletave falas. Nikanor Ivanoviçi jo vetëm që nuk shkonte në asnjë teatër, as me para e as falas, por madje prishej në fytyrë po të dëgjonte ndonjë bisedë për teatrin. Dhe në një shkalle jo më të vogël, por më të madhe, urrente ai përveç teatrit, edhe poetin Pushkin si dhe artistin e talentuar Sava Potapoviç Kurelesov. Aq fort e urrente këtë sa vitin e kaluar, kur lexoi në gazetë lajmin me germa të zeza mbi vdekjen e Sava Potapoviçit, në kulm të karrierës së tij artistike, Nikanor Ivanoviçi u skuq aq shumë sa mend mori yryshin pas Sava Potapoviçit, duke ulëritur: "Mirë t'i bëhet!". Më tepër akoma, po asaj mbrëmjeje, Nikanor Ivanoviçi, të cilit vdekja e artistit të njojur i sillte në hatër një mori kujtimesh të hidhura, kur pat qenë vetëm për vetëm me hënën, që ndriçonte Sadovajan, piu e u bë tapë. Sa më tepër pinte, aq më shumë zgjatej para tij ai vargu i mallkuar i figurave të përcmuara dhe në këtë radhë qenë edhe Dunçil Sergei Gerardoviç dhe bukuroshja Ida Herkulanova dhe ai pronari kuqalash, që zotëronte një tuft patokësh luftarakë, edhe i sinqerti Nikolaj Kanavkin.

Po me këta ç'ndodhi vallë? E ç'të themi: absolutisht asgjë, por edhe s'mund të ndodhë, sepse në të vërtetë ata kurrë s'kishin qenë, sikundër s'kishte qenë kurrë edhe artisti-konferencieri simpatik, edhe vetë teatri, edhe kopracja plakë, tezja Porohovnikova që e pat fshehur valutën në qilar sikundër merret me mend, s'kishte pasur as kuzhinierë edepsezë. Të gjitha këto s'ishin veçse ëndrra të Nikanor Ivanoviçit nën ndikimin e qelbanikut Korovjev. I vetmi personazh i gjallë i këtyre ëndrrave kishte qenë Sava Potapoviç, një artist i cili qe pleksur në këtë mesele, sepse fliste shpesh në radio. Përveç tij, askush tjetër s'kishte ekzistuar.

Mos vallë s'kishte ekzistuar as Aloiz Mogariçi? O, jo! Ai edhe sot e kësaj dite është gjallë dhe pikërisht në atë detyrë, nga e cila hoqi dorë Rimski, domethënë me detyrën e drejtorit financier të Varietësë.

Si erdhi në vete në tren, afërsisht njëzet e katër orë pas vizitës te Volandi, diku jo larg Vjatkës, Aloizi u bind se duke ikur, s'di sepse ra mendje të prishur nga Moska, ai kishte harruar të vishte pantallonat, por, ndërkaq ishte e pakuptueshme, përsë

kishte vjedhur regjistrin e banorëve të sipërmarrësit, për të cilin s'kishte aspak nevojë. Me një shumë të madhe të hollash Aloizi i bleu konduktorit të vagonit një palë pantallona të vjetra e të pista dhe u kthye prapë nga Vjatka. Por, medet, shtëpinë e sipërmarrësit nuk e gjeti. Rrangallën e vjetëruar e kishte rrafshuar nga themelet zjarri. Por Aloizi ishte njeri jashtëzakonisht praktik dhe mbas dy javësh ai banonte në një dhomë të hatashme në rrugicën Brjusov e disa muaj më vonë zuri kolltukun në kabinetin e Rimskit. Dhe, sikundër më parë, Rimski vuante të zitë e ullirit për shkak të Stepës; po ashtu edhe tani, Varenuha hiqte për shkak të Aloizit. Tani Ivan Saveleviči nuk ëndërronte veçse t'i vinin fshesë këtij Aloizit nga Varieteja dhe ta syrgjynosnin gjëkundi, sepse, siç pëshpëriste hera-herës Varenuha në një rrëth të ngushtë shokësh, "burrë më të poshtër sesa Aloizi s'më kanë parë sytë, dhe prej tij mund të presësh çdo të keqe".

Por, ndofta, administratori ishte i njëanshëm në gjykimet e veta. Asnjë të keqe s'kishte bërë Aloizi, sikurse në përgjithësi, ai s'pat bërë asnjë punë, me përjashtim të emërimit të një bufetieri tjetër në vend të Sokovit. Andrei Foçiki vdiq nga kanceri në mëlçinë e zezë në klinikën e parë të Universitetit shtetëror të Moskës, nëntë muaj pas dukjes së Volandit në kryeqytet.

Po, rodhën disa vite dhe ngjarjet e përshkruara me vërtetësi në këtë libër u harruan dhe u shuan nga kujtesa - veç jo te të gjithë.

Çdo vit, apo vjen festa pranverore e hënës së plotë, ndaj mbrëmjes shfaqet nën blirët e pellgjeve të Patrikanës, një burrë tridhjetë a tridhjetë e ca vjeç. Kuqalash, sygjelbër, veshur thjesht, Ky ishte Ivan Nikolajeviç Ponirov, bashkëpunëtori i Institutit të Historisë dhe të Filozofisë.

Aty, nën blirët, ai ulej po në atë stol, në të cilin qe ulur asaj mbrëmjeje kur Berliozi, tanimë i harruar prej të gjithëve, sodiste për të mbramën herë në jetën e tij, hënën e bërë copë e thërrime.

Tani e plotë, ndajnatëherës, e bardhë e mandej e artë, në trajtën e një dragoi të zi, hëna pluskon përmbi poetin Ivan Nikolajeviç e njëherësh qëndron, po në të njëjtin vend, atje, në lartësinë e saj.

Ivan Nikolajević eshtë në dijeni për gjithçka, ai i di të tënë dhe të tëra i kupton. Ai e di se në rininë e vet u bë viktimë e hipnotizuesve kriminalë e se pas kësaj u mjekua dhe u shërua. Po e di, gjithashtu, se hera-herës eshtë i papërmbarshëm. Ai nuk e zotëron dot veten, kur del hëna e plotë mbrëmjeve pranverore. Sapo ajo fillon të afrohet, apo nis të madhohet e të farfurijë si një yll i praruar, ca më lart se dy pishtarë të mëdhenj me pesë degëzime qirinjsh, Ivan Nikolajevići shqetësohet, bëhet nervoz, i ikën oreksi, edhe gjumi dhe pret që hëna të bëhet e arrirë. Dhe kur hëna bëhet e plotë, s'ka forcë në botë që ta mbajë Ivan Nikolajevićin në shtëpi. Mbrëmanet, ai del dhe shkon në pellgjet e Patrikanës.

Aty Ivan Nikolajevići ulet, zë stolin dhe nis të bisedojë ciltërsisht me vetveten, thith cigaren e sypulitur herë kundron hënën e herë atë vendkalimin te hyrja e parkut.

Një a dy orë rri kështu Ivan Nikolajevići. Mandej ngrihet nga vendi dhe përherë po në të njëjtin itenerar, përmes Spiridinovkës, me ca sy të zbrazët që nuk shohin, merr drejtimin për te rugicat e Arbatit.

Tek kalon andej, ai kthehet aty pranë, në një dyqan vajguri, me një fener të vjetër gazi dhe, tinëzisht, u avitet kangjellave, tej të cilave shëh një kopsht sa të harlisur aq edhe të braktisur, e mes këtij kopshti, një vilë gotike e ndriçuar nga hëna asaj ane ku eshtë feneri, me një dritare trikanatëshe dhe e errët në anën tjetër.

Profesorin s'di sepse e tërheqin këto kangjella dhe banorët e asaj vile; ai di se s'mund të luftojë me vetveten, netëve me hënë të plotë. Veç kësaj, ai di se në kopshtin tej kangjellave do të vërejë po të njëjtit gjëra.

Ai do të shikojë atje një të moshuar, me mjekër e syze me susta e me ca tipare si të derrit, tek vegjëton i qetë, në një stol.

Ivan Nikolajevići do ta gjejë gjithmonë këtë banor të vilës po në të njëjtën pozë ëndërrimtare, me sytë kah hëna. Ivan Nikolajevići e di se ai njeri, duke soditur hënën, me siguri do t'i çojë sytë edhe te dritarja e ndriçuar e vilës, thujse pret, që, nga çasti në çast, ajo të hapet për t'u shfaqur te parvazi i saj diçka e jashtëzakonshne.

Tërë rrjedhën e mëtejshme të ngjarjes Ivan Nikolajevići e di

fort mirë. Medoemos i duhet të fshihet thellë e thellë pas kangiellave, sepse nga çasti në çast i uluri do të fillojë të lëvizë i shqetësuar kokën e të shikojë andej- këndej, sikur diç do të rrokë me sytë gacë në ajri e medoemos do të buzëqeshë si i dalldisur e mandej befas do të përpjekë duart me një molisje të ëmbël e, pas pak, dhe me një zë mjaft të lartë do të thërrasë:

- Venera! Veneral. Ah, unë jam budalla!

- O Zot, o perëndi! - do të fillojë të mërmërisë Ivan Nikolajeviçi, fshehur pas kangiellave dhe me sytë ndezur, kah i panjohuri misterioz. - Ja edhe një viktimë tjetër e hënës..., kjo është një viktimë tjetër, si puna ime...

Dhe ai i uluri do të vazhdojë të flasë:

- Eh, po unë jam budalla! Përse? Përse nuk fluturova me të? Ç'më trembi, mua, gomarin plak? Shkresën e korrigjova! Eh, duro tani, duro, o plak budalla!

E ky monolog do të zgjasë gjersa në pjesën e errët të vilës të mos hapet dritarja dhe gjersa atje, në atë dritare, të mos shfaqet diçka e zbardhëlleme dhe të mos dëgjohet një zë i pakëndshëm femre:

- Ku jeni ju, Nikolaj Ivanoviç? Ç'janë këto fantazira? Mos doni të sëmuren nga malarja? Ejani të pini çaj!

Në këtë e sipër, njeriu i ulur do të vijë në vete dhe do të përgjigjet me një zë fals:

- Desha të mbushesha me ajër, me ajër desha të mbushesha, o shpirtja ime! Se ajri qenka i mrekullueshëm!

Dhe, sakaq, ai do të ngrihet nga stoli, do të kërcënojë fshehurazi me grusht atë që mbyll dritaren poshtë dhe do të shqepojë për në shtëpi.

- Gënjen ai, gënjen! O Zot, si gënjen ai! - mërmëriti, duke u larguar nga kangiellat Ivan Nikolajeviçi. - Atë nuk e tërheq aspak ajri i kopshtit, ai diç i sheh asaj hëne të plotë pranverore dhe këtij kopshti. Ah, ç'nuk do të jepja që të depërtova në të fshehtën e tij, që të mësoja se ç'Venerë i ka humbur dhe tani më kot i tund duart në ajër?

Dhe profesori kthehet në shtëpi krejt i sëmurë. E shoqja hiqet sikur nuk e vëren gjendjen e tij dhe shpejton ta vërë në gjumë. Por ajo vetë nuk fle, rri pranë llambës me një libër në dorë dhe, e pikëlluar, shikon të shoqin me sytë e mbyllur. Ajo e

di se ndaj zbardhëllimit, Ivan Nikolajeviçi do të zgjohet me një klithmë dhimbjeje, do të fillojë të qajë e të përpëllet në shrat. Ndaj dhe mban aspirina mbi tryezë dhe nën llambë një shiringë të përgatitur me alkool dhe një ampulë me një lëng ngjyrë çaji bridera.

E lidhur me një të sëmurë rëndë, e mjera grua, tani është e lirë dhe mund të flejë pa frikë. Ivan Nikolajeviçi tani do të ngrihet nga gjumi vetëm ndaj agimit, me fytyrë të lumtur pasi të ketë parë ca ëndrra të bukura dhe gazndjellëse. Ajo s'di gjë përketo ëndërrimet e tij.

Netëve me hënë shkencëtarë zgjohet po nga i njëjtë shkak e gjithë me ca klithma ngjethëse, sheh në ëndërr një xhelat pa hundë që s'ngjet fare me të tjerët, tek kërcen e bërtet duke shpuar me heshtë zemrën e Hestasit, lidhur pa ndjenja pas një shtyllë. Po ky xhelat nuk është më i tmerrshëm sesa ai ndriçim i panatyrshëm i një reje, e cila vlon dhe bie, në tokë siç mund të ndodhë vetëm gjatë katastrofave botërore.

Si bëjnë gilpërën gjithçka ndryshon para syve të mendjes së njeriut të fjetur. Nëpër një udhë rrezesh që nderet nga krevati gjer në dritare, një njeri me pelerinë të bardhë e astar gjak të kuq fillon të ngjitet drejt hënës. Krah tij çapitet një djalë i ri, me kiton të grisur e me fytyrë të përcudnuar. Ata seç kuvendojnë e diskutojnë tërë zjarr, me dëshirën për t'u marrë vesh.

- Zot, o Zot! - tha ai me pelerinë, duke i kthyer bashkudhatarit të vet fytyrën e krekosur. - Ç'vrasje e poshtë! Veç, më thuaj, të lutem, - dhe, aty për aty, fytyra i mori një pamje lutëse, - mos vallë kjo nuk është e vërtetë? Mos vallë s'ka ndodhur fare?

- Sigurisht, që s'ka ndodhur, - u përgjigj bashkëbiseduesi zëngjirur, - ty të është fanitur.

- A mund të më betohesh përkëtë? - u lut, me të belbëzuar njeriu me pelerinë.

- Betoherem! - u përgjigj bashkëbiseduesi dhe sytë, s'di sepse, i buzëqeshën.

- Asgjë tjetër s'më duhet, - thirri me një zë të këputur njeriu me pelerinë dhe vazhdoi të ngjitej drejt hënës, duke tërhequr edhe bashkudhëtarin e tij. Pas tyre, me një qetësi gjithë madhështi ecën edhe një alamat qeni veshmprehtë. Atëherë udha e hënës nis të valojë e sojesh rrjedh një lumë hënë që

derdhet nga të katër anët. Hëna sundon dhe lodron, hëna vallëzon dhe bën çapkënllëqe. Në këtë e sipër, mes shtjellës së atij lumi ngjizet një femër yll e bukur dhe i sjell Ivanit një njeri të parruar, që vështron rreth e qark, si me frikë. Ivan Nikolajeviqi e njohu menjëherë. Po, qe ai numri njëqind e tetëmbëdhjetë, mysafiri i tij i natës. Ivan Nikolajeviqi ia zgjati dorën në ëndërr dhe e pyeti padurimthi:

- Pra, me këtë dhe mbaron?
- Me këtë dhe mbaron, o nxënësi im - u përgjigj numri njëqind e tetëmbëdhjetë, kurse gruaja i afrohet Ivanit dhe i thotë:
- Sigurisht, që me këtë gjithçka mbaron dhe gjithçka do të mbarojë... Po ju puth në ballë dhe, paskëtaj, çdo gjë do t'ju shkojë si s'ka më mirë...

Ajo u përkul ndaj Ivanit dhe e puthi në ballë. Ivani u tendos i téri ndaj saj dhe ia këqyri me vëmendje sytë, por ajo, sakaq u zmbrops, u zmbrops dhe mori udhën e hënës, së bashku me bashkudhëtarin e saj.

Atëherë hëna u harbua, derdhi mbi Ivanin përrenj drite. Në tërë dhomën vërshoi drita e hënës, që filloj të përkundet, të ngrivej lart e më lart, gjersa përblyti edhe shtratin. Vetëm pas kësaj e zuri gjumi Ivan Nikolajeviqin me një shprehje lumturie në fytyrë.

Ndaj mëngjesi ai do të zgjohet i heshtur, veç krejt i qetë dhe krejt i shëruar. Me kujtesën e fashitur e derisa qillit të ndriçojë sërishtmi hëna e plotë, askush s'do ta shqetësojë profesorin. As vrasësi pa hundë i Hestasit e as shpirtkeqi prokurator i pestë i Judesë, kalorësi Ponc Pilati.

